MEDVLLA THEOLOGICA

EX SACRIS SCRIPTVRIS,
Conciliorum Pontificumque Decretis,
ET SANCTORVM PATRVM
ac Doctorum placitis expreſſa.

IN QVA QVIDQVID, TVM AD FIDEI MYSTERIA ſanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibuſuis ſecernenda, tum ad Sacramenta debitè conficienda & miniſtranda, tum ad actiones humanas iuxta diuinæ legis normam dirigendas, ſpectare poteſt, facili ac compendiaria methodo explicatur.

AVTHORE
LVDOVICO ABELLY
Epiſcopo Ruthenenſi.

Editio nona, & poſtrema, ab ipſo authore emendata, & quamplurimis Capitibus & Sectionibus aucta: adiectis etiam varijs Indicibus, nec non Methodica catecheſi, ex ipſius Medulla Theologica effatis concinnata.

PARS SECVNDA.

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

VENETIIS, MDCLXXX.

Sumptibus Combi & LaNouij.
SVPERIORVM PERMISSV, AC PRIVILEGIO.

PRÆFATIO

In poſteriorem Medullæ Theologicæ partem.

POST explicatas in priori huius operis parte, veritates illas, quæ myſteriorum fidei notitiam præſertim ſpectant, reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt, hac poſteriori exhibentur: atque in primis, ea quæ ad Sacramentorum rationem ac diſciplinam pertinent; quæ cùm ſint media quædam ad Chriſti Domini gratiam in nos vberrimè deriuandam diuinitùs inſtituta, conuenienter poſt ipſius gratiæ doctrinam vltimo prioris Partis tractatu traditum, ſubiungitur Theologiæ Sacramentalis explicatio, in qua de ipſis Sacramentis tum generatim, tum ſpeciatim, diſſeritur: vt nouerint illi, quibus myſteriorum tantorum diſpenſatio credita eſt, quomodo ſe in ſacra illa œconomia gerere debeant, & qua ratione populus fidelis dignè ijſdem participare, plenioresque ac vberiores illorum fructus in ſe percipere poſſit.

Quoniam verò terra ſuper ſe venientem bibens imbrem, proferens autem ſpinas ac tribulos, maledicto proxima eſt, (vt teſtatur Apoſtolus) qui præterea monet, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus, hortaturque, vt exhibeamus nos, ſicut Dei miniſtros in omni opere bono fructificantes; idcircò in ſecundo poſterioris huius Partis tractatu, agitur de ipſis actibus humanis, quibus vnuſquiſque Deo vel morti fructificare poteſt (vt loquitur idem Apoſtolus) inueſtigaturque, ex quibus fontibus bonitas eorum vel malitia profluat, ac præſertim prima & præcipua illorum actuum regula, lex ſcilicet diuina, Decalogi præceptis contenta, paulo attentius conſideratur: cui ſubiungitur notitia Eccleſiaſticarum legum ac cenſurarum; ac demum pro totius operis veluti coronide apponitur breuis quædam Appendix eorum, quę ad ſtatum Clericalem & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ diſciplinam ſpectant, quæ in alijs tractatibus explicari commodè non potuerunt.

Cùm autem vniuerſa hæc Theologia Moralis & practica, duobus præſertim fundamentis innitatur, ratione ſcilicet ac authori-

tate, rationem quidem, optimam ducem, author huius operis arbitratus eſt, ſed in tãta rerum caligine, quæ nos vndique circumdat, ſolam haud ſatis tutam; ideòque authoritatem tanquam certiorem, & fidei amicam illi adiunxit; imò plerumque ſolam ſequutus eſt; ac in primis diuinam ſacræ Scripturæ facem vbicumque Deus illam allucere voluit, tanquam certum & infallibile medium ad dignoſcendum verum à falſo, & prauum à recto, in ijs quæ ad Sacramenta & mores pertinent, adhibuit iuxta Propheticum dictum, *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis*. Exinde Conciliorum, ſummorumque Pontificum decreta, nec non Sanctorum Patrum effata, tum in proprijs fontibus, tum in ipſo iure canonico ſolerter inquiſiuit, denique Doctorum maximè probatorum reſponſa conſuluit, ac præ cæteris ipſum Sanctum Theologiæ totius apicem obſeruauit, eiuſque doctrinæ ſẽper adhæſit.

Et in ijs quidem, quæ nullam aut perexiguam difficultatem recipiunt, vnius tantum aut alterius probati Doctoris calculum adiecit: in grauioribus verò difficultatibus

maximorum & nominatiſſimorum Theologorum ſenſa euoluit, eorumque authoritate ſtabiliuit ea, quæ probabiliſſima & quoad praxim tutiſſima ipſi viſa ſunt: hæcque omnia quanta potuit breuitate, facilitate, ac perſpicuitate præſtitit, aut certè præſtare voluit.

Cæterùm ſi quid in hac Theologiæ moralis & practicæ Synopſi, lectori minus arrideat, hoc ab illo ſuppliciter poſtulatur, vt apud ſe perpendat, difficillimum eſſe, imò vix poſſibile vniuſcuiuſq; mentem aſſequi, aut votis obſecundare, in tanta rerum adeò implexarum & arduarum varietate ac multitudine, quæ in hoc opuſculo tractari debuerunt, eiuſque anguſtis limitibus arctari: prætereà conſideret authorem nihil ex proprio ingenio, cui maximè diffidere debuit, ſed omnia & ſingula vel ex Scripturis ſanctis, vel ex ipſo iure canonico, vel ex probatiſſimis authoribus protuliſſe, eaque inſuper non niſi doctiſſimorum virorum iudicio examinata & probata in lucem edidiſſe, ac demum ſanctæ Catholicæ, Apoſtolicæ ac Romanæ Eccleſiæ arbitrio & cenſuræ, quanta poteſt animi demiſſione, ſubmittere.

INDEX
TRACTATVVM, CAPITVM,
& Sanctionum huius poſterioris Partis.

TRACTATVS I.

De Sacramentis.

CAVTP I.

De Sacramentis in genere.

Sect. I. *Quid ſit Sacramentum* fo. .
II. *Vtrùm Sacramenta noua legis conſtent rebus & verbis tanquam materia & forma.* 3
III. *Vtrùm ad conficienda Sacramenta determinata res ac determinata verba requirantur.* 5
IV. *Vtrùm, & qua ratione Sacramenta noua legis gratiam conferant.* 7
V. *Quam gratiam Sacramenta noua legis conferant.* 10
VI. *Vtrùm per Sacramenta imprimatur character.* 13
VII. *Quis ſit numerus, & qua neceſſitas Sacramentorum noua legis.* 14
VIII. *Quis ſit miniſter Sacramentorum noua legis, & qua in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.* 16

CAPVT II.

De Sacramento Baptiſmi.

Sect. I. *Quid ſit Baptiſmus, & qua eius neceſſitas* fol. 21
II. *Qua ſit materia Baptiſmi.* 23
III. *Qua ſit forma Baptiſmi.* 25
IV. *Quis poſſit Baptiſmum conferre.* 27
V. *Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & qua diſpoſitiones ad id requirantur.* 29

VI. *Quinam ſint effectus Baptiſmi.* 32
VII. *Quænam ſint cæremoniæ in collatione Baptiſmi ſeruandæ.* 34

CAPVT III.

De Sacramento Confirmationis.

Sect. I. *Vtrùm Confirmatio ſit Sacramentum.* 38
II. *Quænam ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis.* 39
III. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus.* 41
IV. *Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio.* 43
V. *Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrari debeat.* 44

CAPVT IV.

De Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

Sect. I. *Qvo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur.* fol. 46
II. *In quo propriè conſiſtat Euchariſtia Sacramentum.* 47
III. *Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ.* 49
IV. *Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam, & quis verus & proprius verborum illius ſenſus.* 52
V. *Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.* 55
§. I. *De vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ.* 56
§. II. *De tranſſubſtantiatione ſeu conuerſione totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti Domini.* 60
§. III. *Explicantur quædam difficultates circa tranſſubſtantiationem panis & vini, in Chriſti Domini corpus & ſanguinem.* 62
VI. *Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ.* 65
VII. *De diſpoſitionibus ad huius Sacramenti dignam perceptionem neceſſarijs.* 69
§. I. *Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ.* 70
§. II. *Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis.* 72

§ III. *An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, vt quis pœnitentiam ſeu ſatisfactionem ſibi à Sacerdote iniunctam, ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat.* 74
§. IV. *An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem, requiratur excellens aliquis puritatis ac ſanctitatis gradus.* 76
VIII. *Quæ ſit huius Sacramenti percipiendi neceſſitas.* 78
IX. *Soluuntur quædam dubia circa doctrinam præcedenti ſectione traditam.* 82
X. *Quis ſit legitimus huius Sacramenti miniſter.* 83
XI. *De ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio.* 85
§. I. *Vtrùm in Miſſa verum & propriè dictum ſacrificium offeratur.* ibid.
§. II. *Quænam partes Miſſæ ad rationem ſacrificij pertineant.* 88
§. III. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus.* 90
§. IV. *Quibus perſonis proſit Miſſæ ſacrificium, ſeu pro quibus licite & valide offerri poſſit.* 93
§. V. *Quænam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis, vt Miſſæ fructus in alios deriuetur.* 96
§. VI. *An Miſſæ ſacrificium pro pluribus oblatum tantum ſingulis proſit, quantum ſi pro vno ſolùm offerretur.* 98
§. VII. *Applicationis à Sacerdote celebrante faciendæ facilis & optima praxis proponitur.* 101
§. VIII. *Explicantur reliqua, quæ ad debitam huius ſacrificij celebrationem requirantur.* 103

CAPVT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Sect. I. *QVid nomine Pœnitentiæ intelligatur.* 110
II. *Pœnitentiam eſſe verum & propriè dictum nouæ legis Sacramentum contra hæreticos demonſtratur.* 111
III. *Quæ ſit materia Sacramenti Pœnitentiæ.* 114
IV. *Quæ ſit forma Sacramenti Pœnitentiæ.* 116
V. *Quinam ſint effectus huius Sacramenti.* 119
VI. *Vtrùm per pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reuiuiſcant.* 122
VII. *Quid ſit contritio in genere.* 124
VIII. *Quid ſit contritio perfecta, & quo pacto ab attritione diſtinguatur.* 126
IX. *Vtrùm contritio perfecta neceſſaria ſit ad Sacramentum Pœnitentiæ digne & fructuoſe recipiendum? an verò attritio*

attritio ad id ſufficiat. 129

X. *Qualis debeat eſſe attritio illa, quæ ad Sacramentum debitè ſuſcipiendum neceſſaria eſt.* 133

XI. *Vtrùm Confeſſio ſacramentalis ad peccatorum remiſſionem conſequendam, ex Chriſti Domini inſtitutione ſit neceſſaria.* 138

XII. *Quæ perſona, & quo tempore obligentur ad confeſſionem Sacramentalem faciendam.* 141

XIII. *Quænam ſint conditiones ad confeſſionem debite faciendam requiſita.* 144

XIV. *Quæ ſit integritas confeſſionis ad validitatem & fructum eius neceſſaria.* 145

XV. *An integritas confeſſionis ita neceſſaria ſit, vt in nullo caſu licitum ſit peccatum aliquod mortale in confeſſione recitare.* 148

XVI. *Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter.* 151

XVII. *De caſuum reſeruatione.* 154

*XVIII. *Quis poſſit à caſibus reſeruatis abſoluere.* 137

XIX. *Quænam conditiones requirantur in Confeſſario, vt debite miniſterio fungatur.* 139

XX. *Quæ ſit prudentia in Confeſſario requiſita.* 179

XXI. *Quæ ſit obligatio ſigilli ſeu ſecreti in confeſſione ſeruandi.* 162

XXII. *In quibus caſibus confeſſio nulla ſit, & ideo iteranda.* 165

XXIII. *Quid ſit ſatisfactio Sacramentalis.* 167

XXIV. *Quibus operibus Deo ſatisfieri poſſit.* 170

XXV. *Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione.* 171

XXVI. *Quæ ſit obligatio pœnitentiæ circà pœnitentiam accipiendam & adimplendam.*

APPENDIX.

De Indulgentijs & Purgatorio.

§. I. *QVid ſit, & quotuplex indulgentia.* 177

§. II. *Quis poſſit concedere indulgentias, & quænam cauſa ad id requirantur.* 180

§. III. *Quænam conditiones requirantur in eo, qui indulgentiarum fructum percipere intendit.* 183

§. IV. *Quid de Purgatorio ſentiendum ſit.* 185

CAPVT VI.

De Sacramento Extremæ vnctionis.

Sect. I. *Vtrùm Extrema vnctio ſit Sacramentum, & quis ſit eius miniſter.* 189
II. *Quæ ſit materia & forma huius Sacramenti.* 191
III. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus.* 195
IV. *Quis ſuſcipere poſſit aut debeat Sacramentum Extremæ vnctionis, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur.* 196

CAPVT VII.

De Sacramento Ordinis.

Sect. I. *Vtrùm Ordo ſit Sacramentum.* 198
II. *Quæ ſit materia & forma Sacramenti Ordinis.* 202
III. *Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis item illud ſuſcipere poſſit.* 205
IV. *Quænam qualitates ſeu diſpoſitiones requirantur in illis, qui ad Ordinem ſunt promouendi.* 208
V. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus.* 212

CAPVT VIII.

De Sacramento Matrimonij.

Sect. I. *Vtrùm Matrimonium ſit Sacramentum.* 214
II. *Quænam requirantur ad hoc vt Matrimonium validè contrahatur.* 218
III. *Quænam requirantur vt Matrimonium non modò valide, ſed etiam licite contrahatur.* 221
IV. *Quinam ſint Matrimonij effectus.* 222
V. *Quænam ſint Matrimonij impedimenta.* 225
VI. *De ſponſalibus.* 231

TRACTATVS II.

De actibus humanis iuxtà diuinæ legis normam dirigendis.

CAPVT I.

De actibus humanis in genere.

Sect. I. *Qvid ſit actus humanus proprie dictus.* 234
II. *Quis actus vere & proprie ſit liber.* 236

III.

III. *Vndenam actus humanus bonitatem ſuam vel malitiam deſumat.* 239
IV. *An detur aliquis actus indifferens, ſeu qui nec bonus, nec malus ſit.* 243
V. *Vtrùm ad hoc vt quis bene operetur, teneatur ſequi conſcientiæ dictamen.* 245
§. I. *Quid ſit conſcientia, & quotuplex.* ibid.
§. II. *Quæ ſit obligatio conſcientiæ rectæ.* 246
§. III. *Quæ ſit obligatio conſcientiæ errantis.* 247
§. IV. *Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.* 248
§. V. *Quid de conſcientia dubia, & in dubijs quid agendũ.* 250
* VI. *De opinione probabili.* 252
* §. I. *Quid opinionis probabilis nomine intelligendum ſit.* 252
* §. II. *An licitũ ſit operari ex quacunque opinione probabili.* 252
* §. III. *Vtrùm ex duabus opinionibus probabilibus, licitum ſit ſequi minus tutam, & minus probabilem.* 256

CAPVT II.

De peccatis.

Sect. I. *QVid ſit peccatum.* 260
II. *Vtrùm dentur quædam peccata mortalia & venialia.* 262
III. *Qua ratione peccata mortalia & venialia inter ſe dignoſci poſſint.* 264
IV. *Vndenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit.* 268
V. *De peccatis commiſſionis & omiſſionis, eorumque varijs gradibus.* 269
VI. *Quænam ſint cauſa peccatorum.* 271
VII. *Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.* 274
VIII. *Quinam ſint effectus peccati.* 277
Digreſſio. *De loco inferni, & damnatorum ſupplicijs.* 279

CAPVT III.

De Legibus.

Sect. I. *QVid nomine legis intelligatur, & quotuplex ſit lex.* 281
II. *Quid ſit lex humana, & circa quam materiam verſari poſſit.* 285

III.

III. *Vtrùm lex humana in conſcientia obliget.* 287
IV. *Vndenam dignoſci poſſit vtrùm lex humana ſub mortali culpa obliget.* 291
V. *In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas.* 294
§. I. *De Romano Pontifice.* 295
§. II. *De Concilijs.* 297
§. III. *De Epiſcopis alijſque Eccleſiæ Prælatis.* 299
VI. *Quibus modis ceſſare poſſit obligatio ſeruandæ legis humanæ.* 300
VII. *An, & qua ratione conſuetudo vim legis obtineat.* 303
VIII. *De lege diuina poſitiua.* 305

CAPVT IV.

De Legis diuinę ſeu Decalogi pręceptis.

Sect. I. *Explicatur primum Decalogi præceptum.* 309
§. I. *Quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto præcipiatur, aut prohibeatur.* 309
§. II. *De virtute ſpei, & peccatis illi oppoſitis.* 313
* §. III. *De Oratione.* 314
* Digreſſiuncula. *Breuem Dominicæ orationis explicationem continens iuxta mentem Sanctorum Patrum.* 319
§. IV. *De virtute charitatis, peccatiſque illi oppoſitis.* 322
§. V. *De virtute Religionis, peccatiſque illi oppoſitis.* 326
§. VI. *Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.* 344
II. *Explicatur ſecundum Decalogi præceptum.* 346
§. I. *De iuramento.* *ibid.*
§. II. *De blaſphemia.* 349
§. III. *De voto.* 340
§. IV. *Quanta ſit voti obligatio, & quibus modis ceſſare poſſit.* 342
§. V. *Quot modis peccetur in ſecundum Decalogi præceptum.* 347
III. *Explicatur tertium Decalogi præceptum.* 348
§. I. *Quænam requirantur ad feſtorum dierum ſanctificationem.* 349
§. II. *Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum.* 353
IV. *Explicatur quartum decalogi præceptum.* 354
§. I. *Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ.* 355
§. II. *Quis ordo in charitate ſeruandus ſit.* 357
§. III. *De actibus charitatis erga proximum, ac præſertim de eleemoſyna corporali.* 359
§. IV. *De eleemoſyna ſpirituali & correctione fraterna.* 362
§. V. *Quænam peccata charitati aduerſentur.* 365

§. VI.

INDEX.

§. VI. *Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes, & parentum erga filios.* 370
§. VII. *Quot modis peccetur in quartum decalogi præceptum.* 372
V. *Explicatur quintum Decalogi præceptum.* 373
§. I. *Quomodo quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.* 374
§. II. *De homicidio & mutilatione ſui ipſius.* 375
§. III. *De homicidio & mutilatione alterius.* 377
§. IV. *Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum.* 380
§. V. *De reſtitutione ob alterius occiſionem vel mutilationem facienda.* 381
VI. *Explicatur ſextum Decalogi præceptum.* 382
§. I. *Quid hoc ſexto præcepto prohibeatur.* 383
§. II. *Quot modis peccetur in ſextum decalogi præceptum.* 387
§. III. *Quænam reſtitutiones ob huius præcepti tranſgreſſionem facienda ſint.* 387
VII. *Explicatur ſeptimum decalogi præceptum.* 389
§. I. *Quid iuris, quid iuſtitiæ nomine intelligendum ſit.* 390
§. II. *Quid ſit ius ad rem, & ius in re.* 391
§. III. *Quid ſit dominium, & quibus perſonis competat.* 392
§. IV. *Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.* 393
§. V. *De præſcriptione.* 395
§. VI. *De contractibus in genere.* 396
§. VII. *De promiſſionibus, donationibus, & teſtamentis.* 397
§. VIII. *De emptione & venditione.* 400
§. IX. *De mutuo, commodato, depoſito, & locato.* 401
§. X. *Quid hoc ſeptimo decalogi præcepto prohibeatur.* 402
§. XI. *Quot modis peccetur contra hoc ſeptimum Decalogi præceptum.* 406
§. XII. *Quibus modis vſura peccatum committatur.* 408
§. XIII. *Soluuntur quædam dubia circa vſuræ materiam frequentius occurrentia.* 411
§. XIV. *De reſtitutione ob violationem huius ſeptimi præcepti facienda.* 414
Quæſtiuncula I. *Quiſnam reſtituere teneatur.* 415
Quæſt. II. *Cui ſit reſtituendum.* 417
Queſt. III. *Quid, quando, & quo ordine ſit reſtituendum.* 417
Queſt. IV. *Quænam cauſa à reſtitutione excuſent.* 419
§. VIII. *Explicatur octauum decalogi præceptum.* 420
§. I. *De mendacio.* ibid.
§. II. *De iis quæ ad proceſſum iudicialem ſpectant, ac primo de iudice.* 421
§. III. *De Accuſatore.* 424
§. IV. *De Teſtibus.* 426

De

§. V. *De Reo.* 429
§. VI. *De Aduocato & Procuratore.* 430
§. VII. *De iniurijs honoris & famæ per detractionem, & contumeliam.* 430
§. VIII. *Soluuntur dubia quædam circa peccatum detractionis.* 432
§. IX. *De iudicio temerario.* 435
§. X. *Quot modis peccetur in octauum hoc decalogi præceptũ.* 438
§. XI. *De reſtitutione ob huius octaui præcepti violationem facienda.* 439
§. XII. *Explicantur nonum & decimum decalogi præceptum.* 442

De præceptis Eccleſiæ.

SECTIO VNICA.

Explicatur tertium præceptum, quod eſt de ieiunio.

§. I. *QVid ad debitam ieiunij obſeruationem requiratur.* 444
§. II. *Quæ ſit obligatio ieiunij.* 446
§. III. *Quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præceptum.* 449

CAPVT VI.

De cenſuris Eccleſiaſticis & Irregularitate.

Sect. I. *DE cenſuris in communi.* fol. 450
§. I. *In quibus perſonis reſideat ferendarum cenſurarum poteſtas.* 451
§. II. *In quaſnam perſonas cenſuræ ferri poſſint.* 451
§. III. *Ob quam cauſam cenſuræ infligantur.* 452
§. IV. *Quæ forma in ferendis cenſuris obſeruanda.* 453
§. V. *Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent.* 454
§. VI. *Quis abſoluere poſſit à cenſura, & quæ requirantur diſpoſitiones in eo, qui abſoluitur.* 456
§. VII. *Quotuplex ſit cenſura Eccleſiaſtica.* 457
Sect. II. *De cenſuris in particulari.* 457
§. I. *De excommunicatione.* 458
§. II. *De ſuſpenſione.* 464
§. III. *De interdicto.* 467
Sect. III. *De Irregularitate.* 469
§. I. *De Irregularitate quæ oritur ex defectu.* 469
§. II. *De Irregularitate, quæ oritur ex delicto.* 471
§. III. *Quæ ratione tollatur Irregularitas.* 473

APPENDIX.

De ſtatu Clericali, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ Hierarchia.

Art. I. *DE primo ad ſtatum Clericalem ingreſſu.* 474
II. *De habitu & tonſura Clericali.* 476
III. *De beneficijs Eccleſiaſticis.* 478
Quæſtiuncula 1. *Quot modis beneficia Eccleſiaſtica licitè obtineri poſſint.* 479
Quæſt. 2. *Quibus modis ſimonia, tum in alijs caſibus, tum præſertim in obtinendis beneficijs committi poſſit.* 480
Quæſt. 3. *Quænam ſint pœnæ contra ſimoniacos conſtitutæ.* 485
Quæſt. 4. *Vtrùm licitum ſit plura ſimul beneficia poſſidere.* 486
Quæſt. 5. *Qualiter ſe beneficiarij gerere debeant in expediendis beneficiorum ſuorum redditibus.* 488
Quæſt. 6. *Quæ ſit obligatio beneficiariorum ad reſidentiam.* 490
Quæſt. 7. *Quænam requirantur diſpoſitiones, vt quis cenſeatur idoneus eſſe ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum.* 492
IV. *De Horarum Canonicarum recitatione.* 493
Quæſt. 1. *Quænam perſonæ obligentur ad recitandas horas canonicas.* 494
Quæſt. 2. *Quomodo Canonicæ Horæ recitari debeant.* 495
Quæſt. 3. *Quibus pœnis ſubiaceant ij, qui horas canonicas recitare omittunt.* 499
Quæſt. 4. *Quænam cauſæ ab horarum canonicarum recitatione excuſent.* 500
V. *Explicantur reliqua iuxta canonicas ſanctiones ad clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia.* 502

APPROBATIO DOCTORVM.

NOS in Sacra Theologiæ Facultate Pariſienſi Doctores Sorbonici, fidem facimus lectum eſſe, examinatumque à nobis librum, cui titulus eſt, *Medulla Theologica, &c. pars altera, Authore Magiſtro* LVDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo, & Sancti Iudoci Pariſijs Rectore*, nihilque repertum in eo, quod ſit Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ Fidei, ac Doctrinæ, bonisque moribus contrarium. Datum Pariſijs die trigeſima Septembris, anno Domini 1651.

M. GRANDIN.

R. DV VAL.

MEDVLLA THEOLOGICA

PARS POSTERIOR,

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

TRACTATVS PRIMVS,

DE SACRAMENTIS.

QVOD olim per Prophetam pollicitus fuerat Deus Ezech. 36. effuſurum ſe ſuper ſeruos ſuos & ancillas ſuas aquam mundam, qua emundarentur ab omnibus inquinamentis ſuis, hoc præſertim in Sacramentis à Chriſto Domino poſtmodum inſtitutis adimpleuit: hæc ſiquidem ſunt veluti vaſa quædam ſacra, quæ vt declarat Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 6. diuinum illum gratię ſanantis & ſanctificantis liquorem in ſe continent, & ex ſe diffundunt: hi ſunt fontes illi Saluatoris, ex quibus haurire poſſumus ingaudio aquam viuam, quæ fiat in nobis fons aquæ ſalientis in vitamæternam. Certè ſi bonorum illorum, quæ deſurſum ſunt, quæque à Patre luminum deſcendunt, iuſti ſumus æſtimatores, inter alia innumera nobis cœlitùs collata, Sacramentorum illorum inſtitutionem, & in ipſis Sacramentis diuinæ charitatis exuberantiam, religioſo inprimis cultu ſuſpicere, & grato quantùm poſſumus animo ſuſcipere debemus, nec non peculiari ſtudio, diligentia & affectu perdiſcendæ huic cœleſti de Sacramentis doctrinæ incumbere decet, quos miniſtros ſuos, ac myſteriorum diſpenſatores Chriſtus Dominus conſtituere voluit, & a quibus diſpenſationis illius rationem ſe aliquando exacturum eſſe conteſtatus eſt.

De ipſis igitur Sacramentis primùm in genere: tùm poſteà in particulari, ſecundùm ordinem à S. Doctore præſcriptum, nobis de inceps agendum eſt.

CAPVT PRIMVM

De Sacramentis in genere.

SECTIO I.

Quid ſit Sacramentum.

NOMEN Sacramenti duobus præſertim modis apud ſacros ſcriptores acceptum reperitur. 1. pro re occulta & latente; quo ſenſu Epheſ. 2. dicitur, *Vt notum nobis faceret Sacramentum voluntatis ſuæ.* Et Sap. 2. *Neſcierunt Sacramenta Dei.* 2. pro ipſius rei latentis & occultæ ſigno, vt Eph. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia:* vbi matrimoniũ ab Apoſtolo Sacramentũ magnũ appellatur, quia eſt ſignũ magũ alicuius rei latentis & occultæ, nempè coniũctionis Chriſti cũ Eccleſia.

In hac autem poſteriori acceptione nomen Sacramenti communiter à SS. Patribus & ab ipſa Eccleſia vſurpatum eſt, ad exprimendas ſacras quaſdam ceremonias ad noſtram ſanctificationem diuinitùs inſtitutas; vt ex infrà dicendis patebit.

Hoc igitur ſenſu Sacramentum in Catechiſmo Conc. Trid. Part. 2. c. 10. definitur: *Res ſenſibus ſubiecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis & iuſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.*

Dicitur 1. *Res ſenſibus ſubiecta,* ſeu, vt loquitur S. Doctor. q. 6. art. 2. ad 4. *ſignum ſenſibile*: quia ad ſuauem Dei prouidentiam pertinuit, vt per res exteriores, & ſigna quædam ſenſibilia ad cognitionem & perceptionem rerum ſpiritualium & diuinarum veluti manu duceremur: *Si enim incorporeus eſſes* (vt ait Cryſoſtomus) Hom. 38. in ſanct. Matth. *nudè ipſa dona incorporea tibi tradidiſſet: ſed quia corpori coniuncta eſt anima tua, ideò rebus ſenſibilibus tibi intelligenda traduntur*

Dicitur 2. *Ex Dei inſtitutione*: Sacramentum enim non eſt ſignum naturale aut phyſicum, ſed ex ſola Dei voluntate & inſtitutione, cuius ſolius eſt inſtituere ſigna illa; quæ iuſtitiam & ſanctitatem ſignificare & conferre poſſint, ſicut illius ſolius eſt ſanctitatem ipſam & iuſtitiam efficere, vt docet S. Th. quod tamen non obſtat, quin (vt idem S. Doctor aſſerit p. 3. q. 64. a. 2. a. 3.) Chriſtus Dominus etiam in quantum homo fuerit cauſa miniſterialis & principalis ipſorum Sacramentorum ad eorumque interiores effectus non ſolum meritoriè, ſed etiam efficienter in ratione cauſæ inſtrumentalis operetur.

Dici-

Dicitur denique, *Sanctitatis & iuſtitię tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habere*, quibus verbis indicatur Sacramentum eſſe ſignum quoddam practicum, cuius vſu ſeu applicatione fideles interius ex opere operato ſanctificentur, & exterius veluti Symbolo, ſeu nota quadam ab aliis Gentibus diſcernantur: quæ omnia ex dicendis plenius & facilius poterunt intelligi.

2 Eſt autem obſeruandum hac vltima definitionis particula, Sacramenta legis gratię preſertim diſtingui a Sacramentis legis naturæ & Moſaicæ: quamuis enim eſſent ſigna quædam ſenſibilia ad ſanctitatem & iuſtitiam ſignificandam diuinitùs inſtituta, vnde Apoſtolus dicit Rom. 4. Circumciſionem fuiſſe *Signaculum iuſtitiæ fidei*: non tamen illius efficiendæ, & ex opere operato conferendæ vim habebant, vt docet S. Th. q. 62. a. 6. vnde idem Apoſtolus *Gal.* 4. illa vocat *infima & egena elementa*; & S. Aug. lib. 19. contra Fauſt. cap. 18. *Vetera* (inquit) *Sacramenta promittebant gratiam, noſtra verò eam exhibent*.

* Porrò vt rectè obſeruat Layman, lib. 5. tract. 1. cap. 2. Mæratius tr. de Sacram. diſp. 1. ſect. 1. & alij, ad rationem quoque Sacramenti propriè dicti requiritur, vt perpetuam ſeu ſtabilem inſtitutionem ac vſum habeat pro ſtatu durantis Eccleſiæ. Ea de cauſa linguæ igneæ, quæ in die Pentecoſtes apparuerunt, item inſufflatio Chriſti in Apoſtolos Ioan. 20. licet ſigna fuerint gratię inuiſibilis ad hominis ſanctificationem, tamen propriè Sacramenta cenſeri non debent.

SECTIO II.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis conſtent rebus & verbis tanquam materia & forma.

1 ADIVVANDAM humanæ mentis imbecillitatem in percipiendis iis quæ ad Sacramentorum rationem ſpectant, Eccleſia diuinitùs inſpirata certos loquendi modos adinuenit, & ex rerum naturalium ſimilitudine deduxit, per quos ideam quandam, licet aliquatenùs imperfectam, veram tamen & certam myſteriorum illorum ſupernaturalium conciperemus. Sicut igitur cernimus ſubſtantias omnes corporeas conſtare duobus principijs componentibus, materia ſcilicet & forma; ſic ad percipiendam naturam Sacramentorum, duas veluti partes in vnoquoque illorum diſtinguendas eſſe docuit: vnam quæ materiæ: alteram quæ formæ rationem obtineret. Ita expreſſè declaratur in Conc. Flor. in Decreto Eugenii Papæ, vbi poſt enumerationem ſeptem Sacramentorum nouæ legis, hæc verba ſubiunguntur: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur,*

videlicet rebus tanquam materia, verbis tamquàm forma, & perſona miniſtri.

Eſt autem obſeruandum nomine rerum, qui dicuntur eſſe inſtar materiæ, intelligi id omne quod in Sacramentis indeterminatam habet ſignificationem; nomine verò verborum id, per quod illud determinatur: e. g. in Baptiſmo aqua naturalis ſe habet inſtar materiæ: quia (vt docet S. Th. qu. 60. art. 6.) *Significare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem: ſed cùm dicitur (ego te baptizo) manifeſtatur, quòd aqua vtimur in Baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.*

2 Quæres an materia formæ coniungi debeat, & ſimul tempore cum illa exiſtere, vt Sacramentum validè conficiatur? Reſpondetur id ex cuiuſque Sacramenti natura eſſe dignoſcendum. Nam in confectione Sacramenti Euchariſtiæ requiritur: vt eo ipſo tempore, quo verba formæ proferuntur, materia præſens ſit, hanc enim vt præſentē ſignificat pronomen demonſtratiuum (*hoc vel hic*) quod in forma ponitur. In Sacramento autem Pœnitentiæ, cum forma non ſignificet applicationem materiæ, ſed proferatur per modum iudicii, nec in iudicio requiratur vt ſententia iudicis cum rei accuſatione tempore coniuncta ſit; hinc fit vt in hoc Sacramento non requiratur, vt abſolutionis forma cum confeſſione & aliis actibus pænitentis, qui materiæ locum tenent, tempore coniungatur. In aliis verò Sacramentis quæ in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, & quorum forma applicationem ipſius materiæ ſignificat: quamuis aliqui Doctores arbitrentur ad illorum validitatem ſatis eſſe, vt moralis aliqua coniunctio inter materiam & formam reperiatur, ideoque validum, v. g. fore baptiſmum, ſi ſtatim poſt ablutionem verba formæ proferantur, aut poſt formæ prolationem ablutio ſequatur; certior tamen & tutior in praxi eſt aliorum omnium Doctorum ſententia, qui aſſerunt materiam ac formam ſimul reipſa debere coniungi, itaut ſimul tempore, materia Sacramenti applicetur & verba formæ proferantur; aut ſaltem priuſquam materiæ applicatio finiatur, formæ prolatio inchoetur, vel vice verſa. Ita gloſſa in cap. (*detrahet*) cauſa 1. q. 1. Ioan. Maior, Richardus, Scotus, Paludanus, Syluester, Nauarrus, & alii, quos citat & quibus ſubſcribit Viualdus in Candelabro aureo 1. part. tit. 1. num. 15.

3 Cæterùm ad faciliorem intelligentiam eorum, quæ de vnoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt, Theologi communiter duplicem diſtinguere ſolent materiam in Sacramentis, ſaltem in iis quæ in vſu ſeu in actione tranſeunte conſiſtunt (qualia ſunt omnia nouæ legis Sacramenta, præter ſanctiſſimam Euchariſtiam, vt ſuo loco explicabitur) remotam ſcilicet & propinquam. Materia remota dicitur res illa, circa quam actio Sacramenti exercetur, vt aqua naturalis

ralis in Baptiſmo, oleum balſamo mixtum in Confirmatione, &c. Materia verò propinqua dicitur ipſe actus, ſeu vſus illius rei ſenſibilis, puta ablutio.

SECTIO III.

Vtrùm ad conficienda Sacramenta determinata res ac determinata verba requirantur.

1 AD propoſitam quæſtionem communis Theologorum reſponſio eſt affirmatiua, nimirum, ſuppoſita inſtitutione Sacramentorum nouæ legis diuinitùs facta, ad validam illorum confectionem, res eaſdem & eadem verba requiri determinatè, ſecundùm ipſius Chriſti Domini inſtituentis voluntatem. Ratio eſt; quia cùm Sacramentum confici nequeat, niſi rebus illis & verbis quæ ex inſtituto Dei gratiam ſanctificantem ſignificare ac efficere poſſunt (vt conſtat ex dictis ſectione prima) ſi Deus ſignificationem illam & efficaciam certis tantùm & determinatis rebus, certis item & determinatis verbis impoſuit, ſequitur quod nonniſi rebus & verbis illis à Deo determinatis Sacramentum confici poſſit. Ita argumentatur S. Doctor q.60.art.5. & 7.

Quod confirmari poteſt ex eo quod Concil. Trid ſeſſ.21.c.2. declarat Eccleſiam poſſe circa Sacramentorum diſpenſationem ſtatuere vel mutare ea quæ ſuſcipientium vtilitati & ipſorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum ac locorum varietate magis expedire iudicauerit, *Salua tamen illorum ſubſtantia.* Quibus verbis ſignificat non eſſe in Eccleſia poteſtatem immutandi ea, quæ ad Sacramentorum ſubſtantiã pertinent; ſed eſſe prorsùs neceſſarium retinere omnia illa, quæ ex diuina inſtitutione determinata ſunt: vnde etiam S. Auguſt. lib. 8. cont. Don. capite 25. *Certa ſunt*, inquit, *Verba Euangelica, ſine quibus non poteſt Baptiſmus conſecrari.* & li. 20. cont. Fauſt. capite 13. *Noſter calix & panis certa conſecratione myſticus, fit nobis corpus Chriſti.*

2 Eſt autem obſeruandum, determinationem illam materiæ & formæ, ſeu rerum & verborum, non eſſe æqualem & eiuſdem rationis in omnibus Sacramentis nouæ legis. Quod enim ſpectat ad materiam, determinatio illius petenda eſt præſertim ex aptitudine ad vſum ipſius Sacramenti ſecundùm inſtitutionem diuinam; vnde fit vt aqua congelata, quamuis eiuſdem ſpeciei ſit cum liquida, non eſt tamen materia Baptiſmi ſufficiens; quia non eſt apta ad corporalem ablutionem. E contrariò in Sacramento Pœnitentiæ quilibet dolor de peccatis ex ſupernaturali aliquo motiuo elicitus, licet non eiuſdem ſpeciei, ſufficit ad illius Sacramenti validitatem: quia

ſcilicet dolor ille quocunque in motiuo ſupernali elicitus: ac proinde cuiuſcumque ſit ſpeciei, eſt diſpoſitio ſufficiens ex parte pœnitentis confitentis ad abſolutionem peccatorum recipiendam, vt infrà ſuo loco explicabitur.

Quod verò ſpectat ad formam; cùm in reliquis ſex Sacramentis certa quædam & determinata verba ore prolata requirantur, in Matrimonio ſigna vel nutus ad conſenſum de præſenti exprimendum verborum loco ſubſtitui poſſunt, vt ſuo loco dicetur.

In alijs etiam Sacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum deſumenda non ex ex qualitate ſoni ſyllabarumque quibus illa conſtant, ſed ex ſignificatione; ita vt eadem determinatè verba cenſeantur, quorum eadem eſt ſignificatio, vt docet S. Thom. citato art. 7. in reſp. ad 1.

3 Quæres 1. Vndenam ſcire poſſimus quænam ſint illæ res determinatæ; verba item determinata, quæ ad validam Sacramentorum confectionem ex diuina inſtitutione neceſſario requiruntur? Reſpondetur id conſtare partim ex ſacris Scripturis, partim ex traditione diuina, quam ex ipſius Eccleſiæ vel expreſſa declaratione, vel continua praxi diſcimus; vnde S. Dionyſius lib. de Eccle. Hier. capite. 1. ſic loquitur: *Primi duces Sacerdotalis muneris viſibilibus ſignis cœleſtia Sacramenta texuerunt, & partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus nobis tradiderunt*. Quid autem Scriptura vel traditio de propria ipſorum Sacramentorum materia & forma doceat explicabitur, cum de vnoquoq; illorum in particulari agetur.

Quæres 2. quænam mutatio in rebus illis & verbis diuinitùs determinatis Sacramentorum validitatem impediat. Reſpondetur mutationem quamcumque in rebus illis, aut verbis, ſeu in materia aut forma, ſi ſubſtantialis ſit, Sacramentum irritum & inualidum reddere; ſin verò tantùm accidentalis, validè quidem, ſed tamen illicitè confici Sacramentum, niſi neceſſitas aut alia legitima cauſa excuſet. Ita S. Thom. citata q. 6. art. 8. & communiter alii.

Tunc autem materiæ Sacramentorum mutatio ſubſtantialis cenſetur, quando tanta eſt, vt ſecundùm communem vſum & æſtimationem hominum, differat ratione & appellatione à materia, quam Chriſtus præſcripſit, & Eccleſia vſurpat; ſiue differentia illa ſit ſpecifica, ſiue non ſit, vt rectè docet Suarez diſp. 2. de Sacra. ſec. 4. exempli gratia, farinacea maſſa nondum piſta & igne cocta, non eſt apta materia ad conficiendum Euchariſtiæ Sacramentum; quia ſecundùm communem vſum & æſtimationem hominum, non eſt panis; ſiue eandem ſpecie formam phyſicam cum ipſo pane habeat, ſiue non.

4 Contraria ratione, mutatio illa materiæ cenſetur accidentalis, ſi materia ſecundùm communem vſum & æſtimationem eadem ſit,

licet qualitas fortaſſe aliqua illi deſit, quæ ex præcepti Eccleſiaſtici neceſſitate aliàs requiratur, puta ſi panis ille ſit ater fermentatus, &c.

Similiter formæ Sacramentorum mutatio illa ſubſtantialis cenſeri debet, cum tanta eſt, vt communi hominum iudicio non retineat eum ſenſum, quem habet forma à Chriſto præſcripta; quòd ſi ſenſum illum retineat, qualiſcumque mutatio fiat, accidentalis tantùm eſt. Ita S. Thom. citato art. 8.

Ex quo intelligitur mutationem formæ fore tantùm accidentalem: exempli gratia, ſi ſit ſolius idiomatis, vt ſi quis baptizet vel conſecret lingua vulgari vel græca: Si fiat aliqua verborum tranſpoſitio, oratione eundem ſenſum retinente: ſi vox aliqua detrahatur, quæ non pertineat ad ſubſtantiam formæ: Aut ſi verbum aliquod addatur, quod tamen illius ſenſum non euertat: Item ſi conſueta formæ verba mutentur in alia ſynonyma, dicuntur autem ſynonyma, quæ idem non quomodocunq; ſed eodem modo, idque tam explicitè & diſtinctè ſignificant: ſi denique verba formæ corruptè proferantur, ita nihilominùs vt tota illa oratio corruptis dictionibus conſtans habita ratione materiæ, cui applicatur, & aliarum circunſtantiarum iuxta communẽ hominum concipiendi modum, eundem audientium animis ſenſum generet. In his omnibus & ſimilibus caſibus mutatio formæ cenſetur eſſe tantummodo accidentalis, vt docet S. Thom. quæſt. 60. art. 7. ad 3. & poſt illum Paludanus, Scotus, & alii, quos citat & ſequitur Laymanus & tractat. 1. de Sacram. in communi cap. 4. Hæc autem mutatio accidentalis, quamuis ſi aduertenter, & ſine vlla rationabili cauſa fiat, miniſtrum peccati reum efficiat, ipſius tamen Sacramenti validitatem non impedit.

SECTIO IV.

Vtrum, & qua ratione Sacramenta nouæ legis gratiam conferant.

1 QVOD ſpectat ad primam quæſtionis propoſitæ partem, certum eſt ex fide nouæ legis Sacramenta gratiam conferre, quocunque modo illam conferant. Huic veritati oppoſitus olim fuit error Maſſalianorum, qui teſte S. Epiphanio hæreſ. 80. & S. Aug. lib. de hær. ca. 57. vim ſanctificandi non tribuebant Sacramentis, ſed ſolis precibus: à quo errore non longè abſunt noſtri temporis hæretici, qui (vt obſeruat Bellarminus com. 3. lib. 2. cap. 2.) gratiam, quæ in Sacramentorum ſuſceptione recipitur, non eorum efficaciæ aut virtuti, ſed ſoli ſuſcipientium fidei aſcribunt.

Refellitur hìc error, & veritas noſtræ fidei probatur 1. ex Scriptura, cuius teſtimoniis variis expreſsè conſtat Baptiſmum, Pœnitentiam, Euchariſtiam, Ordinem, & Extremam-Vnctionem gratiam conferre: Vnde ſequitur & alia Sacramenta eundem effectum habere, cùm horum & illorum ſit par ratio.

De Baptiſmo conſtat ex his verbis ſancti Ioan. 2. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* Quibus regeneratio ſpiritualis, quæ per gratiam fit, aquæ Baptiſmali tanquam cauſæ tribuitur.

De Pœnitentia S. Ioan. 20. *quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis:* quibus ſignificatur (vt declarat Concil. Trident. ſeſſ. 14 cap. 3. & 9.) Sacerdotes in Sacramento Pœnitentiæ per abſolutionem verè peccata remittere, ac proinde gratiam conferre.

De Euchariſtia S. Ioan. 6. *Qui manducat me, & ipſe viuet propter me,* vita ſcilicet gratiæ.

De Ordine 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum.*

De Extrema-Vnctione deniq; S. Iacob 5. *Vngentes eum oleo in nomine Domini, &c. ſi in peccatis ſit, remittentur ei:* Vbi declaratur vis huius Sacramenti ad peccata remittenda, proindeque ad gratiam conferendam.

2 Probatur 2. ex Concil. Florent. in decreto Eugenii, & Tridentino ſeſſ. 7. cap. 6. vbi expreſsè definitur *Gratiam conferri per nouæ legis Sacramenta ſemper & omnibus: quantum eſt ex parte Dei, ſi ritè ea ſuſcipiant.*

Probatur 3. ex S. Auguſt. in Pſal. 37. expreſsè aſſerente *Sacramenta noui teſtamenti dare ſalutem.* Et S. Chryſ. dicente hom. 60. ad pop. *Deum per viſibilia ſigna* (Sacramenta ſcilicet) *inuiſibilem largiri virtutem.*

Quod ſpectat ad ſecundam partem propoſitæ quæſtionis, certum eſt etiam ex fide Sacramenta nouæ legis gratiam producere & conferre, non ſolùm in quantum ſuſcipientes ad aliquem actum fidei, aut alium pium affectum obiectiuè excitant, vt dicunt hæretici; ſed propria virtute & efficacia; non quidem principaliter (quod ſolius Dei proprium eſt) ſed inſtrumentaliter, & (vt loquuntur Doctores) ex opere operato.

Vt hæc veritas faciliùs intelligatur, obſeruandum eſt gratiam conferri ex opere operantis in aliquo Sacramento idem eſſe, atque conferri intuitu meriti ipſius operantis; ſeu illius qui eſt conficiens, vel adminiſtrans Sacramentum, aut illud ſuſcipiens. Ex opere autem operato gratiam conferri idem eſſe, ac conferri gratiam præcisè vi ipſius operis operati, id eſt facti, prout iuxta diuinam inſtitutionem faciendum eſt.

His

His obſeruatis, veritas noſtræ aſſertionis probatur, & error oppoſitus refellitur 1. authoritate ſcripturarum, quæ ſuprà relatæ ſunt, ex quibus ſatis apertè colligitur Sacramenta efficacia aliqua & virtute ſibi propria, proindeque ex opere operato remiſſionem peccatorum & gratiam conferre.

Probatur 2. authoritate Concil. Trident. ſeſſ. 7. cap. 8. *Si quis dixerit per nouæ leigs Sacramentum non conferri gratiã ex opere operato, anathema ſit.*

Probatur 3 authoritate S. Auguſt. l. 19. cont. Fauſt. c. 11. vbi dicit vim Sacramentorum eſſe *inenarrabilem*, & cap. 16. *Sacramenta nouæ legis plurimum à legalibus diſtare, & eſſe virtute maiora, vtilitate potiora*. Atqui virtus Sacramentorum nouæ legis nec eſſet inenarrabilis, nec maior aut potior virtute Sacramentorum antiquæ legis, ſi eo tantùm modo gratiam conferrent quo aſſerunt hæretici. Item S. Cypriani ſerm de Cœna Dom. vbi dicit *Sacramentis ineſſe æternæ vitæ effectum*. Et Bernardi in ſer. de eadem Cœna Dom. *Si quis veſtrum* (inquit) *non tam ſæpè modo, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorũ huiuſmodi; gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniã virtus Sacramẽti operatur in eo.*

Addimus Innocentium III. ſummum Pontificem, qui lib. 3. de myſteriis Miſſæ c. 5. dicit *Miſſæ ſacrificium conferre gratiam, licet per malos miniſtros; quia etiamſi opus operans fortaſſe ſit immundum ex parte miniſtri, attamen opus operatũ eſt ſemper mundũ reſpectu Dei.*

4 Quærunt Theologi, vtrùm Sacramenta nouæ legis moraliter tantùm, an etiam phyſicè gratiam producant?

Reſpondetur 1. certum eſſe Sacramenta nouæ legis ſemper eſſe cauſas morales gratiæ, quæ ex opere operato confertur dignè ſuſcipientibus; ſiquidem ad gratiam illam producendam & ſuſcipientibus largiendam mouent ipſum Deum gratiæ omnis authorem & largitorem; qui ideò gratiam illam tunc vult conferre, quia Sacramentum rectè perfectum & debitè ſuſceptum eſt. Sunt autem cauſæ morales non quidem principales, ſed tantùm inſtrumentales; tùm quia ſic vocantur à Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. tùm quia cauſa moralis principalis ipſius gratiæ eſt Paſſio Chriſti Domini (vt ibidem dicitur) in cuius ſolummodò virtute Sacramenta hunc ſuum effectũ attingunt.

Reſpondetur 2. probabiliſſimum eſſe Sacramenta nouæ legis non tantùm moraliter, ſed etiam phyſicè gratiam producere. Ita Caietanus, Alanus Cardinalis, & plures alij, quos citat & ſequitur Suarez diſp. 9. de Sacram. ſerm. 2. Quibus etiam fauere videtur S. Doctor. quæſt. 61. art. 1 2. & 3. Et SS. Patres id ſatis apertè innuere videntur, cùm modum illum, quo Sacramenta gratiam producunt, admirabilem aut inexplicabilem eſſe dicunt; vt S. Cyrill. Alexand. lib. 4. in S. Ioan. vbi de Sacramentorum effectu loquens: *Quomodo*

do autem (inquit) *id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere poſſumus, ſed ſilentio atque firma fide ſuſcipimus:* Et S. Aug. tract. 80. in S. Ioan. *Vnde* (inquit) *tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* Atqui virtus illa Sacramentorum nec tanta eſſet, nec ineffabilis, aut incõprehenſibilis dici deberet, ſi moraliter tantam gratiam produceret, cùm hæc moralis efficientia facile intelligi & explicari poſſet. S. item Leo Papa ſerm. 5. de Natiuit. aſſerit: *Virtutem Altiſſimi, quæ fecit vt Maria pareret Saluatorem, facere quoque vt regeneret vnda credentem.* Atqui Beatiſſima Virgo non ſolum moraliter, ſed etiam phyſicè ad Incarnationem Chriſti Domini concurrit. Ergo, &c.

Hinc obiter colliges quanta ſit Sacramentorum nouæ legis excellentia & dignitas, quanta virtus & efficacia illis inſit; proindeque quanti à nobis illa æſtimari, qua reuerentia tractari & ſuſcipi oporteat, & quantæ Deo optimo maximo, illorum authori & largitori gratiæ debeantur.

SECTIO V.

Quam gratiam Sacramenta nouæ legis conferant.

1 DICENDVM 1. certum eſſe, vt ex antedictis patet Sacramenta omnia nouæ legis conferre gratiam ſanctificantem, ſiue primam, vt Baptiſmus & Pœnitentia, ſiue illius augmentum; vt reliqua Sacramenta: de quibus ſuis locis fuſius agetur.

2 Dicendum 2. Sacramenta nouæ legis præter gratiam ſanctificantem, conferre quoque virtutum ſupernaturalium habitus & dona Spiritus ſancti; ſiue illorum habituum & donorum augmentum. Id conſtat tùm ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. aſſerente iuſtificationem non eſſe ſolùm peccatorum remiſſionem, ſed ſanctificationem & renouationem interioris hominis per ſuſceptionem gratiæ & donorum; & in ipſa iuſtificatione cum remiſſione peccatorum ſimul infundi fidem, ſpem & charitatem, cuius quidem iuſtificationis cauſam inſtrumentalem dicit eſſe Baptiſmi Sacramentum: tùm etiam ex eo quòd iuxta communem & certam Theologorum doctrinam, gratiæ ſanctificantis infuſionem perpetuò comitatur habituum illorum & donorum infuſio, vt in priori huius operis parte, tractatu de gratia explicatum eſt.

Dicendum 3. præter gratiam ſanctificantem, dona, & virtutes, Sacramenta nouæ legis conferre quædam actualis gratiæ auxilia conducentia ad conſequendos proprios fines, ob quos ipſa Sacramenta inſtituta ſunt. Ita S. Thom. quæſt. 62. art. 2. vbi expreſſis verbis dicit: *Gratiam Sacramentalem addere ſupra gratiam communiter dictam,*

ctam, & ſuper virtutes & dona,quoddam diuinum auxilium ad conſequendum Sacramenti finem.

Et certè niſi hoc verum eſſet, fruſtra tot Sacramenta inſtituta forent,eundem ſiquidem effectum haberent, ad quem vnum illorum abundè ſufficeret.

1 Quæres 1.quænam ſint illa ſpecialia gratiæ auxilia, quæ à Sacramentis nouæ legis conferuntur.

Reſpondetur illa eſſe, quæ in Concilio Flor.ſeſſ.7.can.7. in decreto Eugenij Papæ enumerantur his verbis: *Per Baptiſmum ſpiritualiter renaſcimur: Per Confirmationem augemur in gratia,& roboramur in fide:renati autem & roborati nutrimur diuina Euchariſtiæ alimonia:Quòd ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pænitentiam ſpiritualiter ſanamur.ſpiritualiter & corporaliter, prout animæ expedit per extremam Vnctionem: per Ordinem verò Eccleſia gubernatur & multiplicatur ſpiritualiter; per Matrimonium augetur.* Quæ quidem omnia diſtinctiùs & faciliùs intelliguntur ex iis,quæ infrà de vnoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt.

2 Quæres 2. vtrùm Sacramenta gratiam ſanctificantem & prædicta auxilia conferant omnibus ſuſcipientibus.

Reſpondetur certum eſſe ex fide ac in Concilio Tridentino definitum, ſeſſ. 7.can.7.gratiam ſanctificantem per Sacramenta nouæ legis,quantùm ex parte Dei, ſemper & omnibus ea dignè ſuſcipientibus conferri. Quod autem ſpectat ad illa ſpecialia auxilia,dicendum eſt illa tribui omnibus, qui gratiam ipſam ſanctificantem ex Sacramentis dignè ſuſceptis recipiunt: diſpoſitio enim illa quæ ſufficit ad recipiendum primarium Sacramenti effectum, qui eſt gratia ipſa ſanctificans,ſufficit etiam ad ſecundarium, qui in illis actualibus auxiliis conſiſtit. Tribuuntur autem ſpecialia illa auxilia non ſtatim atque Sacramentum recipitur, ſed iis temporibus & occaſionibus quibus aptum & conueniens videtur illi,qui eſt(vt ait Propheta)Pſalm.9. *Adiutor in opportunitatibus in tribulatione*, vt fuſiùs explicat Gammachæus ad quæſt.62.cap.2. Ex qua doctrina ſequitur (quod valdè notandum eſt)nulla eiuſmodi auxilia ex opere operato vnquam illis tribui, qui ob defectum diſpoſitionis ex Sacramento indignè ſuſcepto gratiam ſanctificantem nunquam recipiunt: cum gratia illa ſit primarius Sacramenti effectus,in quo reliqui veluti radicantur.

3 Quæres 3. vtrùm Sacramenta nouæ legis æqualem ſemper gratiam conferant.

Reſpondetur quæſtionem illam in duplici ſenſu accipi poſſe: 1. an diuerſa Sacramenta,verbi gratia Baptiſmus & Euchariſtia, æqualem conferant gratiam:& dicendum eſt conferre inæqualem, cùm pro-

probabiliſſimum ſit Deum voluiſſe per Sacramenta perfectiora & digniora cæteris paribus, maiorem & vberiorem gratiam conferre: eſt autem de fide, & in Concilio Tridentino definitum, ſeſſ.7.can. 7. Sacramenta omnia non eſſe inter ſe æqualia, ſed alia aliis digniora eſſe & excellentiora; Vnde infertur Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum maiorem & vberiorem præ aliis Sacramentis conferre gratiam: cùm omnium digniſſimum & præſtantiſſimum ſit vt ſatis indicat Concilium Tridentinum, ſeſſ. 13. capite 1. & ſeq. & multiplici ratione probat Sanctus Doctor quæſt.65. art. 3. Vbi etiam ſecundum dignitatis locum tribuit Ordini, tertium Confirmationi; quartum Baptiſmo, quintum Extremæ Vnctioni, ſextum Pœnitentiæ, & ſeptimum Matrimonio.

2 Propoſita quæſtio intelligi poteſt, vtrùm vnum & idem Sacramentum æqualem omnibus illud ſuſcipientibus conferat gratiam: Et dicendum eſt eò maiorem conferre, non modò ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, quo perfectiùs ad illud diſponuntur. Quòd conſtat tùm ex Conc. Trident. ſeſſ.6.c.7. Vbi loquens de adultorum iuſtificatione, cuius inſtrumentalem cauſam dicit eſſe Baptiſmum, expreſsè aſſerit illos iuſtitiam recipere, *Secundùm propriam cuiuſq; diſpoſitionem & cooperationem*. Tum ex authoritate S. Doctoris, ad quæſt.62. ca.2. Sanct. Bonauenturæ, & aliorum, quos citat & quibus ſubſcribit Gammachæus: Tum etiam ex eo quòd ad ſuauem Dei prouidentiam pertinere videatur, vt meliùs & perfectiùs diſpoſitis maiora & vberiora gratiæ ſuæ munera largiatur.

4 Hæc autem melior & perfectior diſpoſitio conſiſtit præſertim in maiori perfectione, intenſione, continuatione, & multiplicatione actuum fidei, ſpei, charitatis, religionis, &c. qui in ordine ad Sacramenti ſuſceptionem eliciuntur; ſiue tunc eliciantur cùm Sacramentum ſuſcipitur; ſiue anteà in ordine ad illud eliciti fuerint. Ex quibus tamen videntur cæteris paribus meliùs diſponere actus illi, qui eo tempore exercentur, quo Sacramentum actu ſuſcipitur.

Dices inde ſequi gratiam illam vberiorem quæ meliùs diſpoſitis tribuitur, fore ex opere operantis, cùm detur intuitu meriti ipſius ſuſcipientis.

Reſpondetur actus illos, per quos homo ad Sacramentum aliquod ſuſcipiendum diſponitur, ſpectari poſſe duobus modis. 1 provt ſunt ex ſe alicuius gratiæ meritorii: 2. provt paſſiuè diſponunt ſubiectum ſuum, & magis aptum reddunt ad effectum Sacramenti recipiendum. Et ſic duplex illis reſpondet gratia: ſi ſpectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis; ſi poſteriori, reddunt hominem aptum ad maiorem gratiam Sacramentalem ex opere operato recipiendam.

Inſtabis, Sacramenta agere neceſſariò, ergo æqualiter.

Re-

Reſpondetur verum eſſe, ſi ſubiecta ſint æqualiter diſpoſita; falſum verò, ſi inæqualiter: ſicut ſol æqualiter vndequaque lumen ſuum diffundit, quod tamen maximè inæqualiter in corporibus inferioribus recipitur; aliter ſiquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in ſtellis, aliter in luto & lapidibus impolitis.

SECTIO VI.

Vtrùm per aliqua Sacramenta imprimatur character.

1 NOMINE characteris intelligitur ſignum quoddam ſpirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimitur, de quo

Dicendum 1. eiuſmodi characterem verè imprimi animæ per ſuſceptionem quorumdam Sacramentorum. Ita ſanctus Thomas & communiter omnes, eſtque de fide, ac in Concil. Florent. & Trident. definitum, vt infrà dicetur.

Probatur 1. ex cap. 1. ad Epheſ. *In quo & credentes ſignati eſtis*, vbi Apoſtolus loquitur de ſignaculo ſpirituali quod accipitur. In Baptiſmo, prout hunc locum exponunt SS. Chryſoſt. Hieron. & alii apud Bellarminum tom. 5. lib. 2 cap. 20. Item 2. Corinth. 1. vbi Apoſtolus de Confirmationis Sacramento loquens, Vnctioni illi ſignaculum coniungit: *Vnxit nos Deus, & ſignauit nos.*

Probatur 2. ex ſancto Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto: *Spiritu ſignamur*, inquit, *vt ſplendorem atque imaginem eius tenere poſſimus, quod eſt vtique ſpirituale ſignaculum*: Et ſanctus Auguſt. ſerm. de geſtis cum Emerito cap. 6. vbi loquens de Baptiſmo: *Iſte*, inquit, *eſt character Imperatoris mei: de iſto charactere militibus ſuis, vel potiùs comitibus ſuis, vt hunc imprimerent eis, quos congregabant caſtris eius, præcepit dicens: Ite, baptizate omnes in nomine Patris &c.*

2 Dicendum 2. Characterem illum eſſe indelebilem, nec vllis peccatis poſſe obliterari; ac proinde Sacramenta quæ illum imprimunt, iterari non poſſe. Ita ſanctus Thom. art. 5. Et expreſsè definitum eſt in Concil. Florent. in decreto Eugenij, & in Trident. ſeſſ. 7. can. 9. Et antè præfata Concilia id ipſum docuerunt SS. Patres, vt S. Cyril. Hieroſol. præfat. in catecheſes, vbi Baptiſmi Sacramentum per effectus definiens dicit eſſe *ſignaculum ſanctum & indelebile*, & S. Auguſt. lib. 2. cap. 13. cont. Epiſt. Parmeniani, loquens de Baptiſmo & Ordine, dicit Sacramenta illa non minùs inhærere apoſtatis, quàm corporalem notam Imperatoris militibus fugitiuis: ideóq; illa non eſſe iteranda, dum Apoſtatæ redeunt ad Eccleſiam.

Docet autem S. Thom. in reſp. 3. characterem illum manere etiam poſt hanc vitam, non ſolùm in animabus beatorum, ſed etiam dam-

damnatorum,in illis quidem ad maiorem ornatum & ſplendorem, in iſtis verò ad maiorem ignominiam & confuſionem.

Dicendum 3. tria tantùm Sacramenta imprimere characterem, Baptiſmum ſcilicet,Confirmationem,& Ordinem. Ita S.Doctor,& conſtat ex Concilio Florent.in citato decreto Eug. & Trident.ſeſſ. 7.can.9.& etiam ex praxi continua totius Eccleſiæ,quæ tria illa Sacramenta iterari non poſſe, alia verò quatuor iterari poſſe apertè demonſtrat; cuius quidem diſcriminis alia ſufficiens cauſa afferri non poteſt,niſi quod tria illa imprimant characterem, reliqua verò non imprimant, vt fusè explicat Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap.22.

Quærunt Theologi, quid ſit propriè character ille Sacramentalis? Omiſſis varijs ſuper hac re Doctorum ſententiis, omnium probabiliſſimè loquuntur illi,qui iuxta doctrinam S. Thomæ quæſt. 63.22. & 3. aſſerunt characterem illum eſſe qualitatem quandam ſpiritualem ſupernaturalem;quæ tria præſertim efficit in anima, cui imprimitur. Primum eſt,quod conferat quandam poteſtatem ſpiritualem ad ea peragenda quæ ad cultum diuinum ſpectant: quæ quidem poteſtas eſt vel paſſiua vt in Baptiſmo, per cuius characterem redditur homo idoneus ad alia ſacramenta licitè & validè ſuſcipienda; vel actiua,vt in Ordine & Confirmatione: per Ordinem enim efficitur homo idoneus ad Sacramenta aliis miniſtranda, per Confirmationem verò ad fidem profitendam.Secundum eſt,quòd hominem Chriſto Domino configuret, à quo tanquam ſummo ſacerdote deriuatur omnis poteſtas ſpiritualis, & ideò, qui charactere aliquo Sacramentali inſigniti ſunt, Chriſto Domino ſimiliores efficiuntur præ aliis,qui ſimili charactere non ſunt inſigniti. Tertium denique eſt, quod conſignet hominem,eumque ab aliis ſecernat, qui eiuſmodi characterem non receperunt; ita vt (verbi gratia) illi qui charactere ſacerdotali præditi ſunt, quouis in loco vel ſtatu reperiantur, per totam æternitatem vt tales agnoſci poterunt & ab aliis diſtingui,quæ omnia fuſiùs explicata apud eundem Bellarminum ca.19.videri poſſunt.

SECTIO VII.

Quis ſit numerus, & quæ neceſſitas Sacramentorum nouæ legis.

1 CERTVM eſt ex fide ſeptem eſſe Sacramenta nouæ legis, nec plura,nec pauciora:ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, Ordinem,& Matrimonium. Ita expreſsè definitum habetur in Concilio Florent in decret.Eug.& in Conc. Trident.7.ſeſſ.can.1.

Plura

Plura nullus vnquam hæreticus agnouit, pauciora multi, præſertim recentiores, qui cùm in eo ſolummodo inter ſe conueniant, quod veritati aduerſentur, circa ipſorum tamen Sacramentorum numerum maximè ab inuicem diſcrepant, & diſtrahuntur in varios & multiplices errores: Alii ſiquidem vnum tantummodo Sacramentum eſſe contendunt: alii duo, alii tria recipiunt: nec tamen eodem modo: Quidam enim Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam inter Sacramenta ſolummodo numerant. Alii Pœnitentiæ loco Matrimonium; alij Ordinationem ſubſtituunt: quæ omnia fuſiùs apud Bellarminum lib. 2. de Sacr. cap. 23. explicata reperiuntur. Verùm falſitas iſtorum dogmatum hæreticorum, & noſtræ fidei veritas conſtat ex ſupradictorum Conciliorum, adeoque totius Eccleſiæ authoritate, quæ hunc ſeptenarium Sacramentorum numerum definiuit, erroreſque omnes oppoſitos proſcripſit: & pleniùs adhuc conſtabit ex iis quæ dicenda ſunt, cùm de vnoquoque Sacramento in particulari agetur.

2 Quod ſpectat ad neceſſitatem Sacramentorum nouæ legis, certum eſt abſolutè loquendo, illorum inſtitutionem ad ſalutem hominum non fuiſſe neceſſariam, cùm Deus ſine vllis Sacramentis, ſiue in ſtatu naturæ lapſæ, ſiue in quocunque alio potuerit per alia media homines ad ſalutem conſequendam efficaciter iuuare. At verò ſuppoſita inſtitutione Sacramentorum in ſtatu naturæ lapſæ diuinitùs facta, dicendum eſt quædam Sacramenta neceſſaria eſſe neceſſitate medii: quædam ſolummodo neceſſitate præcepti, in quibus neutram reperiri neceſſitatem, in aliis vtramque.

In primis enim Baptiſmi Sacramentum reſpectu infantium ſola neceſſitate medii neceſſarium eſt, cùm nullum aliud ad ſalutem conſequendam medium ipſis ſuppetat: Idem etiam Baptiſmi ſicut & Pœnitentiæ Sacramentum in re vel in voto ſuſceptum, neceſſitate tum medii, tum præcepti neceſſarium eſt reſpectu adultorum, qui vel peccatum originale contraxerunt, vel poſt illud in Baptiſmo remiſſum, mortale aliquod actuale peccatum commiſerunt.

Euchariſtia quoad realem ſuſceptionem, ſolius præcepti neceſſitate neceſſaria eſt. Ordo & Matrimonium quamuis ad bonum commune totius Eccleſiæ maximè requirantur, ad ſalutem tamen vniuſcuiuſque fidelium nullam, neque medii, neque præcepti neceſſitatum inferunt.

Quomodo autem iſta intelligi debeant, & quæ ſit etiam Confirmationis & Extremæ Vnctionis neceſſitas, infra ſuis locis explicabitur.

SECTIO VIII.

Qui ſit miniſter Sacramentorum nouæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.

1 SVPPONIMVS ex S. Doctore quæſt. 64. art. 3. Chriſtum Dominum in Sacramentis dupliciter operari: 1. quatenùs Deus eſt, per poteſtatem ſupremæ & omnimodæ authoritatis. 2. quatenùs homo eſt, per poteſtatem miniſterij principalis, ratione cuius Sacramenta ipſa inſtituit, & ad eorum effectus concurrit, tùm vt cauſa moralis meritoria principalis, tùm vt cauſa inſtrumentalis diuinitati per vnionem hypoſtaticam coniuncta: ſicque primarius & præcipuus cuiuſque Sacramenti miniſter eſt ipſe Chriſtus Dominus; vnde ſancti Ioannis c. 1. de illo dicitur, *Hic eſt qui baptizat*. Hoc præſuppoſito,

Dicendum 1. Chriſtum Dominum alios ſub ſe Sacramentorum ſuorum miniſtros inſtituiſſe, qui quidem ſecundùm legem ordinariam debent eſſe homines viatores, ita S. Thom. art. 7. Et conſtat ex variis Scripturæ teſtimoniis 1. Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum, &c.* Epheſ. 4. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, quoſdam Paſtores & Doctores.* Hebræor. 10. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in ijs quæ ſunt ad Deum, &c. qui condolere poſſit ijs, qui ignorant & errant; quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate.*

Diximus ſecundùm legem ordinariam: fatemur enim cum S. Doctore ſuprà, Angelos poſſe extraordinariè Sacramenta miniſtrare: Vnde S. Auguſtinus lib. 2. contra Parmenianum: cap. 15. *Quod attinet*, inquit, *ad Baptiſmum, adeſt Deus qui dat, ſiue per ſeipſum, ſiue per hominem, ſiue per Angelum.*

2 Dicendum 2. in miniſtro, ad hoc vt validè Sacramentum aliquod adminiſtret, duo præſertim requiri.

Primum eſt ſufficiens & legitima poteſtas; cùm enim Sacramenta nonniſi ſupernaturali modo agant, nec validè confici poſſint, niſi iuxta præſcriptum diuinæ inſtitutionis, hinc apertè conſtat neminem ad illa conficienda eſſe idoneum, qui ſecundùm rationem inſtitutionis cuiuſque Sacramenti, ſufficientem à Deo non acceperit poteſtatem.

Hæc autem poteſtas reſpectu Baptiſmi, ſecundùm diuinam inſtitutionem, in omnibus quibuſcumque viatoribus etiam infidelibus ſufficiens reperitur; reſpectu Matrimonij, in omnibus fidelibus baptizatis nullo impedimento canonico obſtrictis; reſpectu aliorum quinque

que Sacramentorum, in iis ſolummodo qui ſacerdotali, aut Epiſcopali charactere ſunt præditi: quæ omnia ſuis locis fuſius explicabuntur.

Secundum eſt intentio conficiendi Sacramentum, & ad eius effectum cooperandi, vel ſaltem in genere faciendi id, quod Chriſtus faciendum inſtituit, vel quod ipſa Eccleſia facit. Ita S. Thomas q. 64. art. 8. & expreſsè definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Trident. ſeſſ. 7. can. 11. Vbi anathema profertur in eum qui dixerit, *in miniſtro dum Sacramentum conficit, non requiri intentionem faciendi quod facit Eccleſia*. Ratio peti debet ex inſtitutione ipſius Chriſti, qui miniſtros Sacramentorum ſuorum humano & rationabili modo ea conficere & miniſtrare voluit; Vnde & Apoſtolus vocat illos diſpenſatores, vt ſignificet conſideratè & cum certa intentione illos operari debere: aliàs diſſipatores potiùs dicendi eſſent.

3 Eſt autem obſeruandum intentionem illam triplicem eſſe poſſe, habitualem ſcilicet, actualem, & virtualem. Habitualis intentio nihil aliud eſt quam propenſio & facilitas concipiendi aliquam actualem intentionem, quæ quidem propenſio & facilitas ex iterata ſæpius Sacramentorum adminiſtratione oritur: Et hæc habitualis intentio eſt inſufficiens ad Sacramentum validè conficiendum, vt docent Scotus, Gabriel, Richardus, & alij apud Suarez diſp. 13. ſect. 2. eſtque communis Doctorum ſententia, & in praxi tenenda.

Actualis intentio ea eſt, qua aliquis Sacramentum conficiens, actu & de facto intendit conficere, ſeu facere quod facit Eccleſia; eſtque optima, & ad Sacramenti validitatem ſufficientiſſima, non tamen abſolutè neceſſaria: quia ſufficere poteſt virtualis, ea ſcilicet, quæ cum paulò ante actu extiterit, nec reuocata fuerit, ex illius vi miniſter actionem Sacramenti perficit: exempli gratia, cùm quis ex intentione actuali celebrandi Miſſam & conficiendi Sacramentum Euchariſtiæ, ſumit veſtes ſacras, & ad altare accedit: quod ſi poſteà in ipſo conſecrationis actu ex humana fragilitate diſtrahatur, dummodo verba conſecrationis ſuper materiam aptam debitè proferat, nec primam illam intentionem reuocet, validè conficit Sacramentum: quia id facere cenſetur vi actualis illius intentionis quæ præceſſit, & quæ cauſa extitit, cur ſumpſerit veſtes ſacras, ad altare acceſſerit, & alia egerit, cum quibus conſecratio habuit connexionem. Ita expreſsè Sanctus Doctor art. 8. in reſp. ad 3. vbi dicit quod *ſi in ipſo exercitio actus, cogitatio miniſtri ad alia rapiatur, virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum*: cui ſubſcribunt Scotus, Durandus, Paludanus, Gabriel, & alii communiter omnes apud eundem Suarez ſuprà ſect. 3.

Obſeruat autem rectè Gammachæus ad quæſt. 64. capite 5. non

requiri in miniſtro neceſſitate abſoluta explicitam & formalem intentionem faciendi, quod Chriſtus inſtituit, vel quod facit Eccleſia: ſed ſufficere quamcunque aliam æquiualentem: exempli gratia, vt miniſter apud ſe velit hic & nunc fungi officio ſuo, vel id facere quod ſolent alii ſacerdotes, & quod aliquis ab illo petit, ſcilicet vt Sacramentaliter abſoluat, &c. omnia enim iſta & alia ſimilia æquipollenter includunt intentionem Chriſti & Eccleſiæ, vt per ſe liquet.

Dices, ſi Sacramentorum validitas pendet ab intentione miniſtri, inde conſequens fore, vt nullus ſecuro & tranquillo animo eſſe poſſit, nec certò ſcire vtrum vere abſolutionem Sacramentalem receperit, vel Baptiſmi Sacramento fuerit initiatus; cùm certò ſciri non poſſit, an miniſter ſufficientem intentionem habuerit. Reſpondetur ad ſecuritatem illam & tranquillitatem animi ſufficere debere, quod ſpectatis omnibus circumſtantiis, nulla occurrat rationabilis cauſa dubitandi de Sacramenti ſuſcepti validitate: imò rectè monet Gammachæus ſuprà, quod, ſicut ex precepto charitatis vnuſquiſque iudicia omnia temeraria & ſuſpiciones contra proximum, ac proinde contra quemcunque Sacramentorum miniſtrum abiicere debet; ſic etiam dubitationes omnes, quæ de illius legitima & ſufficienti intentione ſuboriri poſſent, repudiare tenetur: Vbi etiam ſubiungit probabilem eſſe Alexandri Alenſis, Durãdi, Gabrielis, & aliorum Doctor. ſententiam, qui exiſtimant in eo caſu, in quo ex malitia vel ignorantia aut inaduertentia miniſtri, intentio ſufficiens in collatione ſacramenti alicuius non eſſet adhibita, Chriſtum Dominum tanquam ſummum ſacerdotem, & præcipuum, ac primarium miniſtrum, qui nuſquam deeſt in neceſſariis, defectum illius Sacramenti ſuppleturum eſſe eo modo, qui infinitæ eius in nos charitati magis congruit; quod etiam docet S. Thom. art. 8. in reſp. ad 2.

5 * Eſt autem hic obſeruandum priuatum miniſtri errorem non obſtare validitati Sacramenti, dummodo veram materiam adhibeat, & ſubſtantialem verborum formam debitè proferat, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, vt ſupr. explicatum eſt, etiamſi error in quo verſatur, & cui pertinaciter adhæret, ſit contra veritatem ipſius Sacramenti. Ita docet S. Auguſt. lib. 4. de baptiſmo contra Donatiſt. cap. 15. & refertur cap. 48. diſt. 4. de conſecrat. vbi ſic loquitur: *Satis oſtendimus ad Baptiſmum, qui verbis Euangelicis conſecratur, non pertinere cuiuſque vel dantis vel accipientis errorem, ſiue de Patre, ſiue de Filio, ſiue de Spiritu ſancto aliter ſentiat quàm cæleſtis doctrina inſinuat.* Vnde etiam Baptizati ab Arrianis, qui in fide circa myſterium SS. Trinitatis maximè errabant, cùm ad Eccleſiam redibant non rebaptizabantur, vt in Concilio Arelatenſi primo, can. 8. edicitur; *Si ad Eccleſiam aliqui de hæreſi (Ariana) venerint, interrogent eos noſtræ fidei Sacerdotes Symbolum: & ſi peruiderint*

in Pa-

in Patre & Filio & Spiritu ſancto eos baptizatos, manus tantùm eis imponant vt accipiant Spiritum ſanctum.

Si tamen miniſter errorem ſuum contra veritatem Sacramenti in forma exprimeret, vel in intentione ſua ita conciperet, vt nollet Sacramentum conficere aut miniſtrare, niſi cum ſuppoſitione illius erroris, v.g. ſi Arianus nollet baptiſmum cum inuocatione Patris & Filii & Spiritus ſancti valere, niſi ſuppoſito quod Pater ſit maior Filio, aut quod Filius non ſit illi conſubſtantialis, tunc Sacramentum irritum eſſet, ob defectum formæ vel intentionis, vt ex antedictis manifeſtum eſt.

6 Quæres vtrum in miniſtro præter legitimam poteſtatem & ſufficientem intentionem, requiratur inſuper fides & gratia ſanctificãs.

Reſpondetur 1. neutram requiri ad Sacramenti validitatem, vt expreſsè definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 11. de Sacramentis in genere, & can. 4. de Baptiſmo, & olim definitum fuerat in Concil. Nicæn. 1. canon. 19. Carthagin. 1. can. 1 & à ſummis Pontificib. Leone Magno Ep. 77. ad Nicetam, & Gregor. Magno lib. 9. regiſtri Ep. 61.

Reſpondetur 2. ad hoc vt Miniſter non modo validè, ſed etiam licitè Sacramentum conficiat, fidem & gratiæ ſanctificantis ſtatum in eo requiri. Ita S. Doctor, & conſtat ex S. Dionyſio cap. 1. de Eccleſ. Hierarch. vbi dicit quod *Malis non eſt fas tangere Symbola*, id eſt Sacramenta: & ex S. Auguſt. lib. 2. cap. 10. contra Parmenianum, *Omnia Sacramenta; cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.*

Idipſum confirmat S. Doctor ex ſanctitate Chriſti Domini principalis Sacramentorum Miniſtri, cui in actione Sacramentali, ſicut inferiores Miniſtri per cooperationem ſuam coniunguntur, ſic & per ſanctitatem conformari debent, iuxta illud Leuit. 19. *Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.*

Ex dictis colliges, quotieſcunque aliquod Sacramentum conficiendum eſt, illius Miniſtrum antè omnia inſpicere debere, an peccati alicuius mortalis ſibi conſcius ſit, & ſi ita eſſe deprehendat, vel dubitet, illud priùs Sacramentali confeſſione, ſi fieri poſſit, ſin minùs ſaltem perfectæ contritionis actu expiare, aliàs graue ſacrilegium committeret, ſi lethalis alicuius culpæ reus ſacra illa Myſteria tractaret.

7 Excipitur tamen caſus neceſſitatis vrgentis, verbi gratia Baptiſmi puero moribundo conferendi; tunc enim quamprimum illius ſaluti, omiſſis quibuſcunque aliis conſulendum eſt; nec peccaret qui Baptiſmum tunc, licet in peccato mortali, miniſtraret, ſi contritionis eliciendæ tempus non ſuppeteret, vt docet S. Tho. quæſt. 64. art. 6. ad 3. & poſt illum Iſambertus ad quæſt. 64. diſp. 14. art. 7. Vbi etiam addit non eſſe peccatum mortale ex ſe & ex genere ſuo, ſi

quis in ſtatu peccati mortalis Euchariſtiam alteri ſumendam porrigat; ſicut nec ſi parochus, vel alius ſacerdos ab eo delegatus in tali ſtatu adſiſtat celebrationi Matrimonij: in illa ſiquidem actione non miniſtri, ſed teſtis honorarij perſonam ſuſtinet, vt infrà ſuo loco dicetur: nec etiam ſi Diaconus vel Subdiaconus in ſtatu peccati mortalis ſolemniter miniſtrent: quod etiam ante illum docuit Sotus, Valentia, Suarez, Henriquez, Vaſquez, & alij apud Laymanum cap. 5. de Sacram. Angelus tamen Sylueſter, Victoria, Nauarrus & alij apud eundem exiſtimant Diaconum & Subdiaconum tunc mortaliter peccare quod confirmari poſſe videtur ex eo quod dixit S. Doctor. in 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. quod *quicunque in peccato mortali exiſtens exhibet ſe miniſtrum Eccleſiæ in quocunque ſpirituali, peccat*. Quamuis autem prior ſententia ſit maximè probabilis, in praxi tamen tutiùs eſt, vt antè quamlibet functionem ſolemnem cuiuſcunque ordinis ſacri, miniſter, ſi noxæ alicuius lethalis conſcius ſibi ſit, actum perfectæ contritionis ſemper præmittat.

8 Quæres vtrùm à malis miniſtris liceat Sacramenta recipere. Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim miniſtri illi ſunt ii, quibus incumbit ex officio Sacramenta miniſtrare, vt Parochus, Epiſcopus, aut ii, quibus id non ex officio, ſed ex delegatione tantùm incumbit. Rurſus hi vel ſunt expoſiti ad Sacramenta miniſtranda, vt quando confeſſarius aliquis ſedet in loco vbi audire ſolet confeſſiones: vel non ſunt expoſiti. Hac diſtinctione ſuppoſita, Dicimus 1. nullum Sacramentum, ſolo baptiſmo excepto, licitè recipi poſſe ab iis miniſtris, qui ab Eccleſia non tolerantur, quales ſunt nominatim excommunicati, degradati, &c. dicunt tamen aliqui in articulo mortis abſolutionem Sacramentalem licitè recipi poſſe à Sacerdotibus etiam non toleratis. Ita Canus in relect. de Pœnit. part. 5. Azor. inſtit. moral. part. 1. lib. 8. cap. 11. quæſt. 12. & habetur in declaratione Cardinalium ex collect. Ioann. Galemat. in cap. 7. ſeſſ. 14. Concil. Trident.

Dicimus 2. ab ijs, quibus ex officio Sacramenta adminiſtrare incumbit, quamuis mali ſint, quandiu tamen ab Eccleſia tolerantur, licitum eſſe, etiam nulla vrgente neceſſitate, Sacramenta petere ac recipere: neque enim ſubditus, qui tale ius habet, ob Superioris malitiam illud amittere cenſetur.

Dicimus 3. ab iis quibus ex officio Sacramenta miniſtrare non incumbit, ſi ſint expoſiti & ab Eccleſia tolerentur, licitum eſſe Sacramenta recipere, & ipſi adminiſtrantes illa ſibi ſolis nocent, vt habetur can. *ſciſcitantibus*, 15. quæſt. 8.

Dicimus 4. à malis miniſtris, qui nec expoſiti ſunt nec Sacramenta ex officio miniſtrare tenentur, non licere illa petere, ſi nulla vrgeat neceſſitas, nomine autem malorum miniſtrorum intelliguntur

illi,

illi, qui notoriè in peccato aliquo mortali exiſtunt, verbi gratia, concubinarii publici: de peccatis enim occultis nemo iudicare debet. Ratio huius dicti eſt, quia hoc eſſet verè ad peccandum eos inducere. Videri poteſt Toletus lib. 1. cap. 92.

CAPVT SECVNDVM.

De Sacramento Baptiſmi.

SECTIO I.

Quid ſit Baptiſmus, & quæ eius neceſſitas.

1 BAPTISMI nomen, quod à græca voce deriuatum eſt ſignificatque ablutionem, ſeu immerſionem, ex Chriſti Domini inſtituto, ab Apoſtolis, & deinceps ab vniuerſa Eccleſia vſurpatum eſt (vt declarat Catechiſmus Concil. Trident. part. 2. c. 11.) ad ſignificandum illud Sacramentum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aqua naturali factam, ſub præſcripta verborum forma, confertur gratia.

Docet autem S. Thom. quæſt. 66. art. 32. inſtitutum fuiſſe hoc Sacramentum à Chriſto Domino, eo tempore, quo à S. Ioanne in Iordane baptizatus eſt: quod etiam docet S. Ambr. lib. 2. in Luc. *Baptizatus, inquit, Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas; vt abluta per Chriſti carnem, quæ peccatum non cognouit, Baptiſmatis ius haberent.*

Eſt autem hic obiter obſeruandum Baptiſmum illum à S. Ioanne collatum, à Sacramento Baptiſmi longè diuerſum eſſe, vt expreſsè definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 1. quod vel ex ipſius S. Ioannis verbis ſatis liquet: S. Matth. 3. *Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam; qui autem poſt me venturus eſt, ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto*: Vbi manifeſtam exprimit differentiam inter ſuum & Chriſti Baptiſmum quod ipſe in aqua ſolùm, id eſt in cæremonia quadam externa ad pœnitentiã exteriùs diſponente; Chriſtus vero in Spiritu ſancto baptizaret; id eſt quod per exteriorem ablutionem quam inſtituit, Spiritum ſanctum ſeu gratiam ſanctificantem conferret. Huic veritati ſubſcribunt vnanimiter ſancti Patres, quos fusè refert Cõccius tom. 2. Theſauri Catholic. lib. 5. de Baptiſmo art. 5.

Iam quod ſpectat ad ipſius baptiſmi neceſſitatem, certum eſt ex fide, Sacramentum baptiſmi omnibus cuiuſcumque ætatis, ſexus &

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

conditionis hominibus, non tantùm præcepti, ſed etiam medii neceſſitate neceſſarium eſſe.

Probatur 1. ex Chriſti Domini verbis S. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei;* quæ verba Sanctus Ambroſius explicans lib. 2. de Ap. cap. vlt. *Vtique,* inquit, *nullam excepit, non infantem, non aliqua prauentum neceſſitate, &c.*

Probatur 2. authoritate Conciliorum Carthag. & Mileuit. apud S. Auguſt. Epiſt. 90. & 92. in quibus proſcriptus eſt error Pelagianorum, qui cenſebant paruulos ſine baptiſmo ſalutem poſſe conſequi, & Concilii Conſtantienſis; vbi denuo condemnatus eſt idem error à Vvicleffo renouatus, & denique Trident. ſeſſ. 7. can. 5. de bapt. vbi anathema profertur in eum, qui dixerit baptiſmum ad ſalutem neceſſarium non eſſe.

Probatur 1. ex S. Auguſt. lib. 3. de orig. animæ, cap. 9. & lib. 1. de peccat. meritis & remiſſ. cap. 18 & ex S. Hieronym. lib. 3. contra Pelag. & aliis SS. Patribus à Bellarmino fusè relatis lib. 1. de bapt. cap. 4. ex quibus Conſtat baptiſmum ita eſſe omnibus ſiue paruulis, ſiue adultis neceſſarium, vt ſine illo nullus ab originali peccato mundari, æternamque ſalutem conſequi poſſit.

Hæc eſt autem differentia inter paruulos & adultos: quod illis ad ſalutem neceſſarius ſit baptiſmus reipſa ſuſceptus; his verò vel in re, vel in voto: quod expreſsè declarauit Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 4. vbi dicit iuſtificationem à peccatis, *poſt Euangelium promulgatum ſine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non poſſe.*

3 Per votum autem Baptiſmi intelligitur illius ſuſcipiendi deſiderium & propoſitum, non nudum aut ſimplex, ſed fidei & perfectæ contritioni coniunctum; quia ſine illis virtutibus nullus adultus extra Sacramentum iuſtificari poteſt, vt conſtat ex ijs, quæ in priori huius operis parte diximus. Quod confirmari poteſt ex eo quod dixit S. Auguſt. lib. 4. contra Donat. cap. 22. *fidem, conuerſionemq; cordis, id quod ex baptiſmo deerit, poſſe ſupplere: ſi fortè ad celebrandum Myſterium baptiſmi in anguſtijs temporum ſuccurri non poteſt:* quod oſtendit exemplo Cornelii centurionis ante realem baptiſmi ſuſceptionem; iuſtificati.

Neque dicas ſuperfluam fore poſteà realem Baptiſmi ſuſceptionem. Vt enim idem S. Pater cap. 21. de eodem Cornelio dixerat (quod & de quolibet alio dici poteſt) *Si etiam Spiritu ſancto tam accepto baptizari noluiſſet, contēpti tanti Sacramenti reus extitiſſet.*

Docet etiam S. Thomas quæſt. 66. art. 11. & 12. Martyrium pro Chriſto perpeſſum poſſe vicem baptiſmi ſupplere; & ad ſalutem conſequendam ſufficere, quod etiam conſtat ex eo quod Chriſtus Dominus dixit S. Matth. 16. *Qui perdiderit animam ſuam propter me,*

me, inueniet eam, quibus verbis S. Auguſt. aſſerit lib. 2. de orig. an. cap. 12. *Martyres, quibus contigerit ante pro Chriſti nomine occidi, quàm Chriſti baptiſmate dilui, exceptos eſſe ab hac ſententia: niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* & lib 3. de Symb. ad Catechumenos cap. 4. dicit ſanctos Innocentes, *Ab originali peccato fuiſſe dilutos:* Vnde ſequitur ſecundùm eius mentem (quod & plurimi Theologi aſſerunt) martyrium ſingulari Dei diſpenſatione, non modo ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato gratiam conferre.

Ex his facile eſt intelligere quid S. Doctor art. 11. & cum eo communiter Theologi ſignificare velint, cùm triplicem baptiſmum, fluminis, flaminis, & ſanguinis diſtinguũt: baptiſmus enim fluminis eſt baptiſmus in re ſuſceptus: baptiſmus flaminis eſt baptiſmus in voto: baptiſmus denique ſanguinis eſt martyrium, quod morte pro Chriſto perpeſſa conſummatum eſt.

SECTIO II.

Quæ ſit materia baptiſmi.

1 DICENDVM I. aquam naturalem eſſe remotam baptiſmi materiam. Id conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* quæ de Sacramento baptiſmi per aquam naturalem conferendo intelligenda eſſe declarauit Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 2. de bapt. Vbi & aquam naturalem materiam baptiſmi eſſe definiuit: quod & in Concilio Florent. in decret. Eug. & in Concil. Lateran. cap. *Firmiter* de ſumma Trinitate anteà definitum fuerat. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa, quæ eſt elementaris & ſimplex, ſiue ſit ex mari, ſiue ex flumine, aut fonte, aut palude, aut etiam ex pluuia, vt docet S. Thom. quæſt. 66. art. 3. & 4. in quo ſingularis prorſùs elucet diuinæ in homines miſericordiæ benignitas, quod ad Sacramentum tantæ neceſſitatis & vtilitatis conficiendum, vt obſeruat Catech. Trid. p. 2. cap. 2. materiam illam delegit, quæ ſemper præſtò eſt, atque ab omnibus vbique facilè parari poteſt.

Hinc colliges aquas omnes artificiales & alios humores mixtos, e. g. aquam quæ ex roſis, aut aliis floribus vel herbis elicitur, item quæ ex ſale reſoluitur, lacrymas etiam, ſaliuam, & ſimiles liquores qui ab aqua naturali ſpecie differunt, non eſſe idoneam & ſufficientem baptiſmi materiam: è contra vero baptiſmum validè confici poſſe ex quacumq; aqua naturali, quamuis accidentaliter immutata, dummodò veram aquæ naturalis formam, ſecundũ cõmunẽ hominũ æſtimationẽ retineat; nihilq; proinde ad huius Sacramenti validitatẽ conferre,

ferre, ſi aqua calida ſit aut frigida, pura, vel impura, vel ex glacie, niue, grandine expreſſa, aut aliquo liquore alieno in modica quantitate permixta; omni enim eiuſmodi aqua, communis eſt Theologorum ſenſus, & expreſſa S. Thomæ doctrina art. 4. poſſe Baptiſmi Sacramentum validè confici: validè inquam; nam vt licitè adminiſtretur, aqua pura, quantum fieri poterit, adhibenda eſt.

2 Dicendum 2. materiam proximam baptiſmi eſſe ablutionem ex aqua naturali, vt conſtat ex illis Chriſti Domini verbis *S. Mat. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* & ex communi doctrina & praxi totius Eccleſiæ: cùm enim aqua ſit materia remota baptiſmi, oportet materiam eiuſdem proximam in applicatione ipſius materiæ remotæ, quæ per ablutionem fit, conſiſtere, vt conſtat ex dictis capite præcedenti: Vnde S. Doctor quæſt. 66. art. 1. ad 3. dicit fieri Sacramentorum, non ipſo elemento, ſed in homine cui adhibetur elementum per vſum ablutionis.

Quæres 1. qualis ablutio ad baptiſmum requiratur. Reſpondetur quod quamuis olim baptiſmus vt plurimùm fieret per immerſionem, certum eſt tamen per effuſionem quoque aut aſperſionem aquæ validè conferri poſſe, vt docet S. Thom. art. 7. & vſus communis Eccleſiæ declarat, qui & ab ipſis Apoſtolis incœpit; Act. 2. & 4. Vbi dicuntur vno die tria hominum millia baptizaſſe quod non niſi per aſperſionem factum fuiſſe probat Iſamber. ad cit. q. diſp. 2. a. 1.

Cæterùm nihil ad validitatem Sacramenti refert, vtrùm vnica vel trina ablutio aut immerſio fiat, vt obſeruat Catech. Rom. & olim declarauit S. Gregor. lib. 2. Epiſt. 41. ad Leandrum; retinendus eſt tamen vſus, qui in vnaquaque Eccleſia particulari receptus eſt, ſicut monet idem Catechiſmus p. 2. cap. 2.

3 Quæres quanta ablutio ſit ad baptiſmum neceſſaria. Reſpondetur tantam requiri, quæ ſecũdùm communem loquendi morem verè ablutio dici poſſit, ad quod vnica gutta ſufficere non cenſetur; ſed ea quantitate aquæ opus eſt, vt is qui baptizatur, verè dicatur ablui. Ita docent Sotus, Suarez & alii apud Layman. cap. 3. de baptiſmo. Obſeruat tamen Iſambertus ad baptiſmi validitatem ſufficere poſſe guttas aliquot, quæ corpus cum aliqua ſua diuiſione & partium ſucceſſione; quod ad ſcrupulos tantùm amouendos hìc adnotamus, non vero vt ex aliquo humano reſpectu. Sacramenti huius Miniſter, in illius collatione aliquot tantùm guttas adhibeat, ne verbi gratia infantuli alicuius nobilis corpus ex aquæ frigore tantillum lædatur, cum in Sacramento tantæ neceſſitatis ea ſemper aquæ quantitas adhibenda ſit, quæ ad eius validitatem citra quodcunque dubium ſufficere poſſit.

Quæres 3. quænam corporis pars ablui debeat, vt validus ſit baptiſmus.

ptiſmus. Reſpondetur baptiſmum haud dubiè validum fore, ſi caput hominis abluatur: quod docet S. Thom. qu. 65. art. 11. ad 4. & Eccleſiæ præcepto faciendum eſſe conſtat ex cap. *poſtquam vos*, de conſecrat. diſt. 4. & ex Catech. Rom. p. 2. cap. 2. Validum quoque fore exiſtimant Sotus, Suarez & alii apud Laymannum citat. cap. 3. & etiam Iſambertus ad quæſt. 66. diſp. 3. art. vlt. Si ſcapulæ, pectus, aut alia eiuſmodi notabilis pars abluatur.

2 Cæterùm ſi alia pars minùs notabilis verbi gratia manus, pes, &c. tantummodo ablueretur: vt ſi infans in egreſſu ex vtero materno manum vel pedem proferret: tunc ſi immineat aliquod vitæ periculum, baptizandus quidem eſſet; ſed cùm diſſentiant inter ſe Doctores, vtrùm valeat eiuſmodi Baptiſmus, docet S. Th. loco citato & poſt illum Alexander Alenſis p. 4. quæſt. 17. memb. 1. & alii communiter, remoto poſteà infantis periculo baptiſmum eſſe ſub conditione repetendum. Addit Laymannus ſuprà, ſentiendum idem eſſe, ſi infans pelle ad huc illa, quam vocant ſecundinam, circumdatus propter periculum baptizetur; cùm à quibuſdam dubitetur an ſit pars infantis; quod etiam ſimiliter dici debet, ſi ſoli capilli aqua perfunderentur: quamuis enim Sotus, Henriquez, Toletus, Vaſquez, & alii apud eundem Layman. ſuprà exiſtiment ad baptiſmi validitatem id ſufficere: quia tamen id certum non eſt, & alii Doctores contrarium ſentiunt, idcirco tutius eſt in re tanti momenti, baptiſmum ſub conditione repetere: cùm numquam ſatis tuto æternæ animarum ſaluti, quæ ex hoc Sacramento pendet, conſuli poſſit.

SECTIO III.

Quæ ſit forma Baptiſmi.

4 BAPTISMI forma hæc eſt: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Quod conſtat ex Conciliis Lateranenſi cap. *firmiter* de ſumma Trinit. Florentino in decret. Eugen. & Tridentino ſeſſ. 7. can. 4. de baptiſmo; additurque in Romano Catechiſmo parte 2. cap. 2. formam illam à Chriſto Domino Apoſtolis ac toti Eccleſiæ traditam fuiſſe Matth. 28. his verbis *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.*

In qua quidem forma exprimi debet primo actio ipſius miniſtri, vt docet S. Thom. quæſt. 66. art 5. Vnde Alexander tertius cap. 1. de Baptiſmo & eius effectu dicit, quod, *Si quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & non dixerit (Ego te baptizo) non eſt puer baptizatus.* Et in decreto ſæpiùs citato Eugenij poſt relatã formã, qua Græci in Baptiſmi collatione

vtun-

vtuntur, quæ eſt eiuſmodi; *Baptizetur vel Baptizatur ſeruus Chriſti N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Dicitur Baptiſmū ſub tali forma collatū eſſe validū; quoniā in illa *exprimitur actus qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum inuocatione Sanctæ Trinitatis.*

Exprimi 2. debet perſona baptizanda, vt ſignificat idem S. Doctor ſupra: & conſtat tùm ex citato cap. *ſi quis*, tum ex præfato Catechiſmo Romano, & etiam ex ipſo vſu & praxi totius Eccleſiæ, quæ in forma Baptiſmi perſonam baptizandam ſemper exprimere ſolet: tùm denique vt oſtendatur inter baptizantem & baptizatum eſſe debere diſtinctionem, aliumque eſſe qui baptizatur, & alium qui baptizat, vt habetur cap. *Debitum* extra de Bapt. & eius effectu: proindeque neminem poſſe ſeipſum baptizare.

Exprimi 3. debet vnitas diuinitatis, vt aſſerit S. Doctor ſuprà; in reſp. ad 6. Vnde S. Hieronymus ſuper cap. 4. ad Epheſ. *Non baptizamus*, inquit, *in nominibus Patris, &c. ſed in vno nomine quo Deus*, & S. Auguſtinus lib. 3. contra Max. Art. cap. 32. dicit conferri Baptiſmum, *in nomine, non in nominibus quia hi tres vnum ſunt.*

Exprimi denique debet explicita & diſtincta prolatio, & inuocatio trium perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spritus ſancti, vt docet S. Thom. Et conſtat tùm ex citatis Chriſti Domini verbis, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: tùm ex Concilio Lateranenſi cap. *firmiter* tùm ex epiſtola Zachariæ ad Bonifacium Epiſcopum quæ refertur c. *in Synodo* de conſecr. diſt. 4. vbi dicitur quod *ſi locus in fonte Baptiſmatis quis fuerit, ſine inuocatione Trininatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti baptizatus.* Quod ſimiliter ante illum docuerant ſanctus Cyprianus Epiſt. 63. ad Iubaianum, ſanctus Leo Epiſt. 4. ſanctus Auguſtinus loco proximè citato contra Maximinum, & plures alii.

Obſeruat autem S. Doctor art. 5. ad 7. expreſſam Patris, & Filii, & Spiritus ſancti mentionem & inuocationem in forma Baptiſmi eſſe ita neceſſariam, vt ſi quis alias voces quamuis idem ſignificantes adhiberet, vt ſi diceret in nomine Genitoris, & Geniti, & ab vtroque procedentis, Baptiſmum tamen minimè perficeret: quod etiam poſt illum docent plures alij quos citat Suarez diſp. 21. ſect. 4.

Dices Act. 8. referri quod in nomine Chriſti baptizabantur viri ac mulieres, non ergo in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti.

3 Reſpondentur 1. probabile eſſe, quod docet S. Thomas art. 6. ad 1. Apoſtolos id ex ſpeciali reuelatione & diſpenſatione initio naſcentis Eccleſiæ aliquando feciſſe, vt nomen Chriſti, quod erat odioſum Iudæis atque Gentilibus, honorabile redderetur.

4 Reſpondetur 2. probabiliùs ad huc videri Apoſtolos nunquam in ſolius Chriſti nomine baptizaſſe, cùm nullus antiquorum Patrum (vt obſeruat Vaſquez diſp. 143. cap. 2.) qui Apoſtolis aut eorum diſcipulis contemporanei fuerunt, illius reuelationis aut diſpenſationis mentionem fecerit: imo S. Clemens lib. 2. conſt. Apoſt. cap. 23. S. Dionyſius cap. 3. Eccleſ. Hierarch S. Iuſtinus apolog. 2. pro forma Baptiſmi, trium perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis expreſſionem diuino præcepto ſeruandam eſſe declarant: quod etiam in can. 48. & 49. Apoſtolorum præſcribitur.

Quare quod dicitur Apoſtolos baptizaſſe in nomine Chriſti, intelligendum eſt baptizaſſe authoritate ac poteſtate ipſius Chriſti, quo ſenſu de credentibus in ſe dixit idem Chriſtus: *In nomine meo Dæmonia eiicient. Matth. vlt. cap.* Vel baptizaſſe in nomine Chriſti: quia baptizantes exprimebant nomen Filii ſimul cum nomine Patris & Spiritus ſancti, vt intelligit S. Cyprian. Epiſt. 73. vbi explicans S. Petri verba Actor. 2. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu;* ſic ait: *Ieſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed vt Patri quoque Filius adiungeretur.*

SECTIO IV.

Quis poſſit Baptiſmum conferre.

1 DICENDVM 1. quemlibet hominem viatorem, ſiue virum ſiue mulierem, ſiue fidelem, ſiue infidelem poſſe validè baptiſmum conferre. Id conſtat ex Conciliis Lateranenſi & Florentino ſect. præced. citatis, & etiam ex cap. *Ad limina* 30. q. 2. & cap. *Romanus* de conſecrat. diſt. 4. idque ita inſtitutum à Chriſto Domino fuiſſe docet S. Thom. quæſt. 67. art. 3. vt Sacramentum ad ſalutem neceſſarium a quocunque homine in caſu neceſſitatis validè conferri poſſet.

Dicendum 2. quemlibet hominem non modo validè, ſed etiam licitè baptiſmum abſque ſolemnitate (in ſolo tamen caſu neceſſitatis) conferre poſſe. Id conſtat tùm ex Conciliis & canonibus ſuprà citatis, tùm ex antiquis Patribus qui id expreſſè docêt; vt Tertullianus lib. de baptiſm. cap. 16. Vbi dicit in caſu neceſſitatis *Laicis eſſe ius baptizandi:* quod etiam docet ſanctus Hieron. dialog. contra Luciferianos paulo antè medium, idque affirmat ſuo tempore vbique receptum & vſitatum fuiſſe. Diximus (abſque ſolemnitate) id eſt abſque ceremoniis illis quæ in collatione baptiſmi ex Eccleſiæ præcepto adhibentur, nam ſi laicus cæremonias illas vſurparet, peccaret moraliter, fieretque irregularis, vt habetur cap. *ſi quis*, extra de non ordinato miniſtrante.

2 Obſeruat autem S. Doctor. quæſt. 67. art. 4. & poſt illum Paludanus,

danus, Sotus, Sylueſter, Nauarrus, & alii apud Laymannum cap. 7. de bapt. in caſu neceſſitatis hunc ordinem eſſe ſeruandum, vt præſente proprio Paſtore, non baptizet Diaconus, præſente item Diacono, non baptizet Clericus inferior aut laicus, imo etiam præſente Clerico non eſſe conueniens laicum baptizare, ſicut nec præſente viro, mulierem: Additque idem Author forè peccatum mortale, ſi præſente Sacerdote, laicus aut inferior Clericus baptizare præſumeret, veniale vero ſolummodo, ſi inter alios Clericos inferiores & laicos, vel inter virum ac mulierem præfatus ordo inuertatur; imo nullam fore culpam, ſi ordinis illius inuertendi cauſa aliqua ſubſit, vt quia obſtetrix melius & certiùs nouit modum baptizandi vel quia virum non decet accedere ad baptizandum puerum nondum omninò ex vtero matris editum.

3 Dicendum 3. Epiſcopum in Diœceſi, Presbyterum curatum in parœcia ſua, eſſe ordinarium baptiſmi Miniſtrum. De Epiſcopo apertè conſtat, cùm ſit in Diœceſi ſua primus & ordinarius Paſtor: Vnde Tertulianus lib. de Bapt. *Dandi baptiſmum*, inquit, *habet ius ſummus Sacerdos qui eſt Epiſcopus, dehinc Presbyteri, &c.*

De Sacerdote curato etiam ſimiliter conſtat ex vſu & praxi totius Eccleſiæ, & ex Rituali Romano tit. de Bapt. vbi dicitur quòd *Legitimus baptiſmi miniſter eſt Parochus, vel alius Sacerdos à Parocho vel ab Ordinario loci delegatus*; Vnde etiam (vt obſeruat Ioan. Filſacus Opuſc. de Parœc. & Parœc. orig. cap. 7.) Eccleſiæ Parœciales olim vocabantur *Eccleſiæ baptiſmales*.

4 Id præterea confirmat Iſambertus ad quæſt. 67. diſp. 1. art. 5. ex eo quod actus baptizandi ſolemniter (vt ibidem probat) ſit actus Paſtoris ordinarii proprius: Vbi etiam addit Parœcum præſente Epiſcopo ſuo, citra illius conſenſum, quem honoris & reuerentiæ cauſa poſtulare debet, licitè baptizare non poſſe: quod colligit ex Epiſt. 80. S. Leonis ad Epiſcopos Galliæ.

Dicendum 4. quemlibet alium Sacerdotem, qui nec Epiſcopus eſt, nec Parœcus, non niſi ex eius vel illius delegatione ſeu licentia Sacramentum baptiſmi poſſe licitè adminiſtrare. Ita S. Thomas quæſt. 67. art. 4. ad 2. cui ſubſcribunt Suarez diſp. 3. ſect. 4. Vaſquez, Valentia, Henriquez, & alii apud Laymannum cap. 7. de bapt. Vndè ſequitur ſacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui abſque proprii Sacerdotis licentia expreſſa, aut ſaltem rationabiliter præſumpta, ſolemniter baptizaret: quod etiam docet Gammachæus ad citatam quæſt. 67. cap. 1. & Iſambertus ad eandem qu. diſp. 1. art. 5.

Eſt autem obſeruandum non modo Sacerdotes, ſed etiam Diaconos ex Epiſcopi vel Parœci commiſſione poſſe ſolemniter baptizare, vt Doctores ſuprà citati aſſerunt; cum hac tamen differentia quod Sacerdoti tanquam legitimo miniſtro committi poſſit

pro

prohibito proprii ſacerdotis; Diacono verò non niſi vrgente aliqua neceſſitate: & præterea Diaconus abſque Ordinarii licentia ſolemniter baptizans non modò peccet mortaliter, ſed etiam fiat irregularis, vt habetur cap. *Si quis*, extra de non ordinato miniſtrante. Sacerdos verò idem faciens peccat quidem, ſed nullam irregularitatem contrahit.

SECTIO V.

Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit; & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.

1 CERTVM eſt quemlibet hominem in ſtatu viæ capacem eſſe baptiſmi percipiendi, cùm Chriſtus Dominus dixerit S. Matth. vlt. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos &c.* Et de adultis quidem nulla eſt difficultas; cùm ſicut ad doctrinam Euangelicam audiendam, ſic etiam percipiendum baptiſmum ſint idonei: De infantibus verò rationis vſum nondum aſſecutis negant huius temporis Anabaptiſtæ, qui (vt refert Bellarminus) lib. 1. de bapt. c. 8. contendunt non niſi adultis conferendum eſſe baptiſmum; ideoque infantes iam baptizatos, cùm ad ætatem adultam peruenerunt; iterum rebaptizant; Vnde & Anabaptiſtarum nomen ſortiti ſunt: contra quos fides Catholica docet paruulos etiam nondum rationis vſum aſſecutos, ſiue à parentibus Catholicis: ſiue ab hæreticis aut infidelibus prognati ſint, baptiſmi ſuſcipiendi eſſe capaces.

Probatur hæc veritas & error oppoſitus refellitur, tum ex his Chriſti Domini verbis, *Matth. 19. Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum*: tum ex Concil. Mileuitano can. 2. vbi hæc habentur: *Placuit, vt quicumq; paruulos recentes ab vteris matrum, baptizandos negat, anathema ſit*: tùm etiam ex Concil. Viennenſi ſub Clement. V. Clementina I. de ſum. Trinit. & fide Cathol. & Concil. Trident. ſeſſ. 5. can. 4. vbi eadem veritas definita eſt: denique ex S. Auguſtino qui lib. 10. de Gen. ad litter. cap. 23. dicit hanc baptizandorum puerorum in Eccleſia conſuetudinem eſſe traditionem Apoſtolicam.

Cùm igitur hoc certum ſit ex fide, quæritur an infantes illi ſint inuitis parentibus baptizandi.

Reſpondetur 1. infantes infidelium nondum rationis vſum aſſecutos, inuitis eorum parentibus, non eſſe baptizandos, ſi ſub illorum cura & poteſtate remaneant, aut periculum ſit, ne ad eorum curam & poteſtatem redeant, aut ab illis peruertantur: Si autem ab illorum cura & poteſtate iuſtè abſtrahi poſſint, ita vt nullum ſit periculum ne ad illos redeant, aut ab illis peruertantur, tunc licet

licet infantes illos, etiam inuitis parentibus, baptizare, quòd ſimiliter licitum eſt, in præſenti periculo mortis ipſorum infantium: imò etiam inuitis eorum parentibus fieri debet: quæ omnia fusè explicat & probat Gregorius à Valentia diſp.4.quæſt. de bapt.p.3.

Reſpondetur 2. licitum eſſe inuitis parentibus hæreticis, filios illorum, ſecundùm ritum Eccleſiæ baptizare. Ita habetur. *In c. Iudæis* diſt.45. cùm enim hæretici, vtpotè & ipſi baptizati, Eccleſiæ ſint ſubditi, iuſtè ab illa compelli poſſunt, vt filios ſuos baptiſmi Sacramento ſecundùm ritum Catholicum initiandos & in vera fide ac religione inſtruendos deferant, & ſi præſtare id recuſant, etiam inuitis illis id fieri poteſt.

Iam quod ſpectat ad diſpoſitiones in ſuſcipientibus baptiſmum neceſſarias, de adultis ſolùm quæſtio intelligenda eſt; in paruulis enim fidem, intentionem, aut aliam ſimilem diſpoſitionem requirere, aliud non eſt (vt dicit S. Auguſt. Epiſt.57. ad Dard.) quàm ipſis ſenſibus & euidentiſſimæ veritati velle contradicere.

3 Prima igitur diſpoſitio ad baptiſmum in adulto requiſita, eſt eius conſenſus, Ita S. Doctor quæſt.68. art. 7. & conſtat ex cap. *Maiores* extra de baptiſmo diſt.4. & eius effectu & cap. *ægrotantes*; de conſecrat. diſt. 4. & etiam ex ipſo vſu & praxi Eccleſiæ, quæ ante ipſius baptiſmi collationem interrogat baptizandum, vtrùm velit baptizari. Non requiritur autem conſenſus actualis expreſſus, ſed ſufficit, virtualis aut interpretatiuus, ſeu vt adultus actualem ſuſcipiendi baptiſmi aliquando habuerit voluntatem, eamque minimè retractauerit.

Secunda diſpoſitio ad ſuſcipiendum baptiſmum neceſſaria, eſt fides ſufficienſque doctrinæ Catholicæ notitia. Id conſtat tùm ex Script. S. Marc. vlt. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalus erit*. Et Act.8. Eunucho Baptiſmum poſtulanti S. Philippus reſpondit: *Si credis ex toto corde, licet*: Vnde Eccleſia baptizandum ſuper præcipuis fidei noſtræ articulis interrogat, illiuſque publicam profeſſionem ab eo exigit.

Tertia diſpoſitio eſt dolor de peccatis cum propoſito ſeruandæ legis diuinæ. Id etiam conſtat ex his S. Petri verbis Act.2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum* & ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. capite 6.

4 Qualis vero eſſe debeat ille dolor, & ex quo motiuo elicitus, quale item ſeruandæ legis propoſitum, pleniùs conſtabit ex iis quæ dicentur infra cap. 5. de Sacramento Pœnitentiæ: vt enim docet & probat Iſambertus ad q.68. diſp.6. art.4. dolor qui ad Sacramentum Pœnitentiæ ſufficit, ad Sacramentum etiam Baptiſmi ſufficiens eſſe cenſetur.

Porrò cùm hæ tres diſpoſitiones ad Baptiſmum fructuosè recipien-

piendum in adulto requirantur, ad illius tamen validitatem ſolummodò prima neceſſaria eſt, vt conſtat ex cap. *Maiores* & cap. *de Iudæis* diſt. 54. & ex S. Auguſt. lib. 2. contra Petilian. cap. 35. & lib. de Catechiz. rud. cap. 7. vnde, quando quis ſeriò vult Baptiſmum percipere, quamuis neque fidem, neque de peccatis dolorem habeat, verè ipſius Baptiſmi characterem recipit; non tamen gratiam ſanctificantem, neque alios effectus qui ab ipſa pendent, de quibus agetur ſect. ſeq.

Quæres 1. vtrùm infans in vtero materno baptizari poſſit. Reſpondet S. Doctor ib.d. a. 11. non poſſe, cùm eius corpus in eo ſtatu aqua tingi & ablui non poſſit; proindeque (vt ibidem docet) ad Baptiſmum conferendum expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex vtero: ſi tamen periculum aliquod immineat, caputque primò egrediatur, in eo baptizari debet; nec eſt poſtea rebaptizandus, ſi eum perfectè naſci contigerit: quod ſi manum, vel pedem, aut aliam ſimilem partem exerat, in illa ſimiliter, periculo imminente, debet baptizari: quia tamen incertum eſt, an eiuſmodi Baptiſmus validus ſit, erit poſteà ſub conditione iterum baptizandus.

5 Quæres 2. vtrùm monſtra baptizari debeant. Reſpondetur monſtra illa, de quibus dubitatur vtrum animam rationalem habeant, nihil certi dignoſci poſſit, immineatque mortis periculum, ſub hac conditione baptizari debere: *Si tu es capax Baptiſmi, ego te baptizo, &c.* Si verò nullum ſit in mora periculum, conſuli poterunt medici & alii experti; imo tutius erit rem ad Epiſcopum deferre, ordinemque ab illo præſcriptum ſequi, vt declaratur in Rituali Romano, titulo de Baptiſmo.

Quod ſi monſtrum tale ſit, de quo dubitetur an ſit vnus homo vel plures, baptizari non debet donec id diſcernatur: diſcerni autem poterit, ſi vnum vel plura capita, vnum vel plura pectora in eo ſint; tunc enim totidem erunt corda & animæ, hominesque diſtincti, & in eo caſu ſeorſim ſinguli erunt baptizandi: ſi verò diſtinctio illa perſonarum non poſſit certò deprehendi, vt ſi duo quidem capita, non vero duo pectora habeat; tunc in vno abſolutè baptizari debet, in altero ſub conditione, vt in eodem Rituali præſcribitur.

Quæres 3. an adulti amentes ſint baptizandi. Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim fuerunt perpetuò amentes, nec ſperatur eos rationis compotes aliquando futuros eſſe; & talibus Baptiſmus conferri debet, ſicut & aliis infantibus: vel aliquando vſum rationis habuerunt, & poſtea in amentiam lapſi ſunt; & ſiquidem conſtet illos, dum mentis compotes eſſent, Baptiſmum petiiſſe aut exoptaſſe, nec voluntatem illam mutaſſe, Baptiſmus illis erit conferendus; ſi verò id non conſtet, à Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt.

Ita habetur in Catechiſmo Trid. part. 2. cap. 2.

Dices videri tutius eſſe illos baptizare, cum in illis interpretatiua Baptiſmi ſuſcipiendi voluntas præſumi poſſit: id eſt illos eſſe ita diſpoſitos, vt ſi ſtatum ſuum agnoſcerent, & Baptiſmi neceſſitatem ſcirent, haud dubiè illud ſuſcipere vellent.

Reſpondetur voluntatem illam interpretatiuam ad baptiſmum minimè ſufficere, vt docet & probat Iſambertus ad citatam q. 68. diſp. 6. art. 2. additque art. 3. quod ſi quis Baptiſmum adulto conferret, in quo diſpoſitiones ad Baptiſmum neceſſariò requiſitas non deprehenderet, peccati mortalis reatum incurreret.

SECTIO IV.

Quinam ſint effectus Baptiſmi.

1 QVINQVE ſunt præcipui huius Sacramenti effectus. Primus eſt remiſſio quo ad culpam peccati originalis, & peccatorum omnium actualium, ſi quæ ante Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa ſunt. Ita S. Doctor quæſt. 66. art. 1. & expreſſè definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Trident. ſeſſ. 5. can 5. & longe anteà in Concil. Carthag. 4. can. 1. inter præcipua fidei dogmata, quæ Epiſcopus conſecrandus profiteri debeat, reponitur iſtud de remiſſione peccatorum per Baptiſmum: & S. Greg. Epiſt. 39. infideles illos vocat, *Qui dicunt peccata in Baptiſmate non verè ſed ſuperficie tenùs dimitti.*

Secundus effectus, eſt remiſſio totius pœnæ peccatis debitæ. Ita S. Doctor art. 2. & conſtat ex eodem Eugenij decreto, & ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 14. Vbi dicitur in Sacramento Pœnitentiæ temporalem pœnam non totam ſemper, *vt in Baptiſmo fit,* dimitti.

Id etiam confirmari poteſt ex vniuerſali Eccleſiæ praxi; quæ nulla vnquam ſatisfactionis opera imponere ſolet baptizatis, ſicut imponit ſacramentaliter confeſſis: imo Catechiſmus Rom. ſuprà docet, *Id ſine maxima Sacramenti iniuria fieri non poſſe.*

Tertius effectus eſt gratia ſanctificans ſimul cum donis & virtutibus infuſis quæ illam comitantur; *Huius ſiquidem Sacramenti virtute* (vt loquitur Catech. Rom. ſuprà) *non ſolùm à malis, quæ verè mala dicenda ſunt, liberamur; verum etiam eximijs donis & muneribus augemur, animus enim noſter diuina gratia repletur, qua iuſti & filij Dei effecti æternæ quoque ſalutis hæredes inſtituimur, &c. eſt autem gratia non ſolùm per quam peccatorum fit remiſſio, ſed diuina qualitas in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidã & lux, quæ animas noſtras pulchriores & ſplendidiores reddit: huic verò gratiæ additur nobiliſſimus virtutum comitatus quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur.*

2 Quar-

4 Quartus, eſt ipſa gratia Sacramentalis Baptiſmi quæ quidem (vt docet idem Catechiſmus) proceditex arctiſſima illa vnione, qua per Baptiſmum Chriſto Domino baptizati, tanquam capiti ſuo membra copulantur & connectuntur; quæque illos ſpeciali modo ad ſeruandam diuinam legem, Sacramenta dignè ſuſcipienda, aliaque religionis & pietatis officia debitè exequenda habiles reddit.

Quintus denique, eſt character qui per Baptiſmum indelebiliter animæ imprimitur, vt definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 9. vnde (vt ibidem declarat) hoc Sacramentum iterari non poteſt.

Ex his & alijs Baptiſmi effectibus, quos Sanctus Doctor quæſt. 69. & alij SS. Patres paſſim enumerant, colligi poteſt quanta ſit huius Sacramenti excellentia & dignitas, quanta etiam eiuſdem vtilitas & neceſſitas; ac proinde quam iuſta ratione præceperit Eccleſia in Ritual. Rom. tit. de Bapt. vt paruuli recenter nati quàm primùm ad Eccleſiam Baptiſmi ſuſcipiendi cauſâ deferantur, & quàm grauiter peccent parentes, qui ob inanes cauſas & varios quoſdam reſpectus plures dies huius Sacramenti ſubſidio infantes priuant, eoſque beatitudinis æternæ amittendæ periculo exponunt.

Eſt autem obſeruandum quod quamuis adultus, qui fictè Baptiſmum recipit, id eſt ſine fide aut ſine vllo dolore de peccatis, characterem quidem illius, non vero gratiam recipiat; ſi tamen poſteà fictionem illam per pœnitentiam remoueat, tunc Baptiſmus omnem effectum ſuum conſequetur, vt docet S Thom. art. 9. & 10. & ante illum docuit S. Cyprianus ſerm. de Paſſ. Dom. paulo ante finem, & Sanct. Auguſtinus lib. 1. de bapt. cont. Donat. cap. 12.

2 Quærunt hìc Theologi an Circumciſio, quæ olim apud populum Iudaicum diuinitus inſtituta fuerat, peccatorum remiſſionem & gratiam ſanctificantem ex opere operato contulerit.

Reſpondetur negatiuè cum Sancto Doctore quæſt. 70. art. 4. Et conſtat ex Concil. Florent. in decreto Eugenij, vbi dicitur, *Sacramenta legis antiquæ non cauſaſſe gratiam, ſed eam ſolum per Paſſionem Chriſti dandam figuraſſe*.

Quamuis autem per Circumciſionem non conferretur ex opere operato gratia & remiſſio peccatorum; conferebatur tamen ex opere operantis; in adultis quidem per actum perfectæ contritionis, quo ſolo iuſtificari poſſe peccatores extrà Sacramenta nouæ legis ſupponimus ex dicendis infrà cap. 5. In paruulis autem per applicationem fidei parentum vel aliorum cuius quidem fidei ſignum erat Circumciſio; idque in virtute futuræ Paſſionis ipſius Chriſti Domini. At verò ante inſtitutionem Circumciſionis docet idem S. Thomas in reſp. ad 2. *Probabile eſſe, quod parentes fideles pro paruulis natis & maximè in periculo exiſtentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquã benedictionẽ eis adhiberent (quod erat quoddã ſignaculũ*

fidei) ſicut adulti pro ſeipſis preces & ſacrificia offerebant: qua ratione ſpeciali Dei miſericordia virtus Paſſionis Chriſti ipſis paruulis applicabatur, ſicque à peccato originali emundabantur: Quod & ſimiliter poſt Circumciſionem inſtitutam, & de fœminis quæ illius capaces non erant, & de maribus ante octauum diem (quo tantùm eos circumcidere licitum erat) decedentibus dici debet.

SECTIO VII.

Quænam ſint ceremoniæ in collatione Baptiſmi ſeruandæ.

1 CERTVM eſt ceremonias quaſdam religioſas ab Eccleſia in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione ad maiorem Chriſtiani populi deuotionem excitandam, ſalua illorum ſubſtantia, inſtitui potuiſſe, & de facto piè ac ſanctè inſtitutas eſſe: proindeque ſine peccato contemni, aut ab ipſorum Sacramentorum miniſtris omitti pro libito non poſſe, vt expreſſè definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 13.

Quod igitur ſpectat ad ipſius Baptiſmi ceremonias, docet Catechiſmus Romanus eas ad tria capita reuocari poſſe: quædam enim Baptiſmi collationem antecedunt; quædam comitantur: quædam ſubſequuntur. Præcipuas hic eo ordine, quo ab Eccleſia adhibentur, diſcutiemus.

Ac in primis ante Baptiſmi collationem aqua præparari debet, qua ſola in illius adminiſtratione vti licitum eſt. Conſecratur autem baptiſmalis fons variis precibus & exorciſmis ab Eccleſia inſtitutis, addito Catechumenorum oleo & ſacro Chriſmate iuxta priſcum Eccleſiæ morem, cuius teſtis eſt S. Cyprianus Epiſt. 70. & S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 27. quam benedictionem ſeu conſecrationē aquæ baptiſmalis in vigilijs duntaxat Paſchæ ac Pentecoſtes, faciendam eſſe docet Catechiſmus Rom. & habetur cap. *in Sabbato* de conſecr. diſt. 4.

Hac benedictione aquæ ſuppoſita, qui Baptiſmo initiandi ſunt, adducuntur ad Eccleſiæ fores, atque ab eius introitu tamquam indigni vtpotè qui adhuc poteſtati dæmonis per peccatum mancipati ſunt, excluduntur.

2 Et primò ſacerdos trinam inſufflationem & varios exorciſmos adhibet ad expellendum dęmonem, eoque ritu (qui in Eccleſia antiquiſſimus eſt) *Non exorcizatur aut exſufflatur creatura Dei in infantibus* (vt ait ſanctus Auguſtinus lib. 1. de Symb. ad Catech. cap. 1.) *ſed ille, ſub quo ſunt omnes qui cum peccato naſcuntur.*

Eadem etiam ratione ſignum crucis efformatur in baptizandi fronte alijſque partibus, vt per illud dæmon compeſcatur, omneſque eius

eius machinæ diſſoluantur: quod obſeruat S. Auguſtinus lib. de Catech. rud. cap. 20. & S. Athanaſius lib. de Incarn.

Fit præterea impoſitio manus à ſacerdote; variæque ſuper baptizandum orationes ab ipſo proferuntur: huius ceremoniæ meminit Concil. Carthag. 5. can. 83. & S. Auguſt. lib. de pecc. merit. & remiſſ. cap. 2. 6. *Catechumenos*, inquit, *ſecundùm quendam modum per ſignum Chriſti, & orationem manus impoſitionis puto ſanctificari.*

Exinde ſacerdos ſalem priùs à ſe benedictum in os baptizandi imponit, ad ſignificandum Baptiſmi gratiam, per quam homo à peccatorum putredine liberatur, & cæleſti quadam ac ſupernaturali prudentia donatur. Huius ceremoniæ mentio fit in Conc. Carthag. 3. can. 11. & apud Sanctum Auguſtinum li. 1. Confeſſ. cap. 11.

Poſteà idem ſacerdos ſaliua aures & nares baptizandi tingit; aures quidem, vt eas ad Chriſti ſermones percipiendos aperiat: nares vero, vt virtutis ac pietatis bonum odorem hauriat, vt explicatur cap. *poſteà*, de conſecr. diſt. 4. & docet etiam S. Ambroſius lib. de Sacram. cap. 1.

3 Sequitur abrenunciatio, qua ad interrogationem ſacerdotis baptizandus diabolo & omnibus operibus & pompis eius abrenuntiat: cuius ceremoniæ mentionem facit S. Dionyſius lib. de Eccleſ. Hier. cap. 2. & S. Ambroſ. lib. 1. de Sacrament. cap. 2. vbi hunc ritum expendens ſic loquitur: *Quando te Sacerdos interrogauit: abrenuncias diabolo & pompis eius? quid reſpondiſti? abrenuntio. Abrenuncias ſeculo, & voluptatibus eius? quid reſpondiſti? abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui, & nunquam tibi excidat ſeries cautionis tuæ, &c. Chirographum tuum tenetur non in terra, ſed in cælo, &c.*

Per illam abrenunciationem bello veluti demonibus indicto baptizandus in ſcapulis & in pectore inungitur. *Quaſi athleta Chriſti* (inquit S. Ambroſius ſuprà) *quaſi luctamen huius ſæculi luctaturus*, & (loquitur S. Chryſoſt. homil. 6. in Epiſt. ad Coloſſenſes) *ſtadium iamiam ingreſſurus.*

Poſt primam illam vnctionem baptizandus iterum à Sacerdote interrogatus ſuper præcipuis fidei articulis, illius publicam profeſſionem emittit: & de hac fidei profeſſione loquitur Sanctus Ambroſius libro de Sacramentis, capite vltimo: & Sanctus Auguſtinus libro 8. Confeſſionum, cap. 2. vbi dicit hanc fidei profeſſionem: *Verbis certis conceptis, retentiſque memoriter de loco eminentiore in conſpectu populi fidelis reddi ſolere ab iis qui ad gratiam Baptiſmi acceſſuri ſunt.* Hæc autem profeſſio fidei ſupponebat ipſius baptizandi inſtructionem per Catechiſmum iam factam; vnde adulti qui Baptiſmum olim petebant, priuſquam ad illum admitterentur, notabili aliquo temporis ſpatio recenſebantur inter Catechumenos: de quorum inſtructione per Cathechiſmum frequens habetur mentio apud

Sanctos Patres; præſertim apud S. Auguſt. lib. de fide & operibus cap. 8. & alibi paſſim.

4 Tandem iterum elicito libero & publico baptizandi conſenſu, confertur illi Baptiſmus, ſiue per immerſionem, ſiue per aquæ infuſionem trinam vel vnam; in quo Eccleſiæ cuiuſque approbata conſuetudo ſeruanda eſt.

Poſteà baptizatus in vertice capitis ſacro Chriſmate vngitur, vt habetur capite *Si quis de alio*, de conſecrat. diſtinct. 4. vbi dicitur Chriſma recens eſſe oportere, id eſt eodem anno in die Cœnæ Domini ab Epiſcopo conſecratum. Quamuis autem primis Eccleſiæ ſæculis omnis Vnctio Chriſmatis à ſolis Epiſcopis fieri ſoleret; poſteà tamen conceſſum fuit, vt hæc Baptiſmalis vnctio in vertice à Presbyteris fieri poſſet, vt conſtat ex Concil. Carthaginenſ. 4. can. 36. & Tolet. in can. 20. Quæ autem in fronte fit & propria eſt Sacramenti Confirmationis, ſolis Epiſcopis ſemper reſeruata fuit, vt ſuo loco dicetur. Significat autem hæc Chriſmatio baptiſmalis in vertice Baptizati, illum *ab eodem Chriſto capiti* (vt loquitur Catechiſmus Rom. ſuprà) *tanquam membrum coniunctum eſſe, atque eius corpori inſitum; & ea re Chriſtianum à Chriſto, Chriſtum verò a Chriſmate appellari.*

Veſtis deinde candida, ſeu album ſudariolum profertur, & baptizato imponitur, tùm in Symbolum innocentiæ per Baptiſmum reſtitutæ, & per totam vitam ſeruandæ, tùm etiam in ſignum futuræ reſurrectionis & gloriæ, ad cuius ſpem baptizatus renaſcitur, vt explicat Catech. Roman. ſuprà. De hac veſte candida baptizatis imponi ſolita loquitur Sanctus Ambroſius libro de initiandis cap. 7. & Sanct. Auguſt. ſermone 157. de Temp.

5 Demum traditur Baptizato cereus accenſus: vt oſtendatur illum translatum eſſe à poteſtate tenebrarum in lucem & ſortem Sanctorum, fidemque illam charitate ardentem, quam per Baptiſmum accepit, vſque ad finem vitæ ſeruandam eſſe, ac ſtudio bonorum operum augendam, vt in eodem Catech. Roman. dicitur. Meminit huius cæremoniæ S. Greg. Nazianz. orat. 40. in Sanctum lauacrum, & S. Auguſtin. enarrat. in Pſal. 65.

Præter ſupradictas cæremonias duo ſunt adhuc ritus in Baptiſmo ſeruandi. Primus eſt vt hoc Sacramentum extra caſum neceſſitatis non in domibus vel in locis priuatis, ſed in Eccleſia, in qua ſacri Fontes huic miniſterio deſtinati ſunt, conferatur, vt habetur Clementina vnica de Baptiſmo: vbi ab hac lege tantummodo excipiuntur Regum & Principum filii, qui tamen non in loco prophano, ſed in Oratorio aut Sacello baptizari debent.

Secundus, vt patrinus vnus pro puero è ſacro Fonte ſuſcipiendo, & matrina vna pro puella, aut ad ſummum vnus & vna pro

hac

hac vel illo adhibeantur. Ita conſtitutum eſt capite *Non plures*, de conſecrat. diſt. 4. & cap. *quamuis*, de cognatione ſpirit. in 6. & nouiſſimè in Concilio Trident. ſeſſ. 24. cap. 2. De reform. Matrimon. inter quos & baptizantem ex vna parte, & baptizatum patrèmque ac matrem illius ex altera, contrahitur cognatio ſpiritualis, non ſolùm matrimonium contrahendum impediens, ſed & contractum dirimens; vt ſuo loco dicetur.

Quando autem Baptiſmus confertur ſine ſolemnitate in caſu neceſſitatis, obſeruat Laymannus cap. 9. de bapt. poſt Sotum, Suarez & alios quos citat, nullum extare præceptum Eccleſiæ, vt in tali caſu patrinus vel matrina adhibeatur.

Qualis verò ſit obligatio Patrini & Matrinæ erga infantem, quem de ſacro Fonte ſuſceperunt, declaratur capite *Vos autem*, de conſecrat. diſtinctione quarta, vbi dicitur eos eſſe fideiuſſores apud Deum pro illis, quos proinde monere tenentur, vt promiſſiones ſuo nomine factas ſeruent, & ad hunc finem obligantur Symbolum, Orationemque Dominicam & Decalogum, aliaque Chriſtianæ fidei rudimenta eos docere aut doceri curare; à qua tamen obligatione S. Doctor quæſt. 67. art. 8. docet patrinum & matrinam vt plurimùm liberari, quando illi, quos de Fonte ſuſceperunt, inter fideles educantur, in iis præſertim locis in quibus Paſtores de inſtructione animarum ſibi commiſſarum ſunt ſolliciti.

Porrò ex praxi Eccleſiæ conſtat, quando aliquis in caſu neceſſitatis Baptiſmum ſuſcepit ſine ſolemnitate, cæremonias illius eſſe ſupplendas eo modo qui præſcribitur in Rituali. Excipitur tamen quando aliquis adultus ab hæreticis in infantia baptizatus, ad fidem Catholicam reuertitur; in illo enim caſu (vt obſeruat Layman. loc. cit.) plurimis in locis & præſertim in Gallia, & Germania, non ſolent Baptiſmi cæremoniæ ſuppleri (niſi ex deuotione ij qui ab hæreticis baptizati ſunt, id poſtulent) fortaſſe ne rudis populus opinetur nos Baptiſmum Hæreticorum improbare, & ab illis baptizatos iterùm baptizare.

CAPVT TERTIVM.

De Sacramento Confirmationis.

SECTIO I.

Vtrùm Confirmatio ſit Sacramentum.

1 CONFIRMATIONIS nomine intelligitur ritus ille, quo Epiſcopus baptizati frontem ſub certa verborum forma ſacro Chriſmate vngit: qui ritus à S. Clemente Epiſt. 4. vocatur *Conſignatio*; à S. Cypriano Epiſt. 73. ad Iubaianum, *Signaculum Dominicum*; à S. Auguſt. lib. 2. contra Petilianum cap. 104. *Sacramentum Chriſmatis*; & aliter ab aliis: communi tamen nomine & magis vſitato in Eccleſia vocari ſolet *Confirmatio*; quod nomen ante 1200. annos vſurpatum reperitur à S. Melchiade Pontifice in Epiſt. ſua decret. ad Epiſcopos Hiſpaniæ, vbi ait quod *Confirmatio armat & inſtruit nos ad agonem vita iſtius*.

Verùm quidquid ſit de nomine, certum eſt Confirmationem eſſe Sacramentum nouæ legis à Chriſto Domino inſtitutum. Hanc veritatem quæ de fide eſt, negant hæretici huius temporis, & olim negauit etiam Nouatus, vt refert Euſeb. lib.6.cap.35. Contra quos

Probamus illam primò ex Script. Act. 8. vbi dicitur Samaritanos quoſdam poſt Baptiſmum ſuſceptum accepiſſe Spiritum ſanctum, per manuum impoſitionem Sanctorum Petri & Ioannis: ex quo quidem loco conſtat Spiritum ſanctum, id eſt gratiam, collatam fuiſſe per ritum quendam externum, *qui* (vt dicitur in Concil. Senon. decret. 10. *tunc impoſitionis manuũ, nunc Confirmationis appellatum eſt Sacramentum*: & eodem ſenſu hunc locum explicat S. Cyprian. Ep. 73. ad Iubaianum, & Sanct. Hieron. in Dialog. aduerſùs Luciferian.

Probatur 2. ex Concil. Conſtantinop. 1. can. 7. vbi dicitur eos qui ab Hęreticis baptizati ad Eccleſiam veniunt, *Signandos eſſe ſignaculo Spiritus ſancti* & ex Concil. Florent. in decret. Eug. & Trid. ſeſſ. 7. can. 1. de Confirm. in quibus definitum eſt Confimationem eſſe verum nouæ legis Sacrmentum.

Probatur 3. ex S. Dionyſ. cap. 4. de Eccl. Hier. vbi dicit quod *illi qui diuina regeneratione Sacramẽto initiatus eſt diuini Spiritus aduentum largitur vnguenti conſummatrix vnctio*: & S. Auguſt. lib. 2. cont. lit. Petil. cap. 104. *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus.*

Quę-

Queres quo tempore Hoc Sacramentum à Chriſto Domino fuit inſtitutum. Reſpondetur probabiliſſimum eſſe (ſicut docet Suar. diſp. 12. ſect. 2.) præcipuè & perfectè fuiſſe inſtitutum poſt Chriſti Domini reſurrectionem; cum Apoſtolis plenitudinem Epiſcopalis poteſtatis in corpus myſticum Eccleſiæ ſuæ contulit, dicens illis S. *Ioan. 6. Sicut miſit me pater & ego mitto vos* : quod tamen non obſtat quin verum ſit quod S. Fabianus Papa Epiſt. 2. dixit ipſum Chriſtum in vltima Cœna Diſcipulos ſuos Criſmatis conficiendi rationem docuiſſe; vnde promanauit conſuetudo ſacrum Chriſma conficiendi in die Cœnæ Domini : quæ quidem ſemper in Eccleſia ſeruata eſt, & adhuc ſeruatur.

SECTIO II.

Quænam ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis.

MATERIA remota huius Sacramenti eſt Chriſma ex oleo oliuarum & balſamo confectum, & ab Epiſcopo benedictum: proxima vero eſt ipſius Chriſmatis vnctio in fronte ſuſcipientis ab Epiſcopo in crucis figuram facta. Forma autem conſiſtit in his verbis, quæ ab Epiſcopo proferuntur: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Ita S. Doctor. q. 72. a. 2. & 4. & conſtat tùm ex Conc. Flor. in decret. Eug. tùm ex Catechiſmo Rom. p. 2. c. 3. tùm etiam ex ipſo vſu & praxi Eccleſiæ.

Sunt autem quædam hic obſeruanda ad clariorem, & certiorem huius veritatis intelligentiam.

Primum eſt, ad ſubſtantiam huius Sacramenti neceſſariò requiri Chriſma compoſitum ex oleo oliuarum & balſamo. Ita docet S. Tomas ſuprà, nec ſatis probabilis videtur ſententia Caietani & quorundam aliorum, qui dixerunt ad validitatem Confirmationis ſolum oleum poſſe ſufficere, nec mixtionem balſami requiri, ex Eccleſiæ præcepto: cùm (vt habetur in Catech. Rom. ſuprà (Concilia & Patres perpetuo docuerint hoc Sacramentum per Chriſma ſeu vnguentum ex oleo & balſamo confici oportere; quod expreſſis verbis declarauit Conc. Flor.

Secundum eſt, ad ſubſtantiam quoque huius Sacramenti requiri, vt Chriſma ſit ad Epiſcopo benedictum, vt docet S. Th. a. 3. & conſtat tum ex cit. decret. Eug. tum ex Innocentio I. Epiſt. 29. ad Decentium, tum etiam ex vniuerſali & perpetua Eccleſiæ praxi.

Ratio autem, cur materia huius Sacramenti ſicut & Extremæ Vnctionis debeat neceſſariò eſſe benedicta, vt Sacramentum validè conficiatur; cùm ad validitatem Baptiſmi quæuis aqua naturalis

ſufficiat; eſt quia (vt docet S. Thom. ſup.) Sacramentorum illorum, quibus Chriſtus Dominus vſus eſt, vt Baptiſmi & Euchariſtiæ materia per ipſummet Chriſti vſum accepit aptitudinem ad perfectionem Sacramenti; vnde dicitur cap. *nunquam*, de conſecr. diſt. 4. *Quod aquæ Baptiſmi purgare credentium peccata nunquam poſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent*: quare non eſt de illorum Sacramentorum neceſſitate, vt illorum materia benedicatur; & ſi quæ benedictio ex Eccleſiæ inſtitutione adhibetur, non ad neceſſitatem, ſed ad maiorem reuerentiam Sacramenti pertinet: cùm verò neque ex Script. neque ex Traditione conſtet Chriſtum Dominum vnctionibus viſibilibus, quæ in Sacramento Confirmationis & Extremæ Vnctionis adhibentur, aliquando vſum fuiſſe; ea de cauſa benedictio Epiſcopi, qui Chriſtum in Eccleſia ſua perfectiſſimè repræſentat neceſſariò requiritur, vt materia illa idonea & apta efficiatur.

Obſeruat autem Iſambertus ad quæſt. 72. diſp. 2. a. 5. nullam certam benedictionis formulam à Chriſto Domino fuiſſe determinatam, illumque ſolummodo decreuiſſe vt Chriſma benediceretur, modum verò benedicendi Eccleſiæ arbitrio reliquiſſe: vnde quælibet ipſius Chriſmatis benedictio ab Epiſcopo facta cum debita intentione & inuocatione Spiritus ſancti, ad validitatem Confirmationis ſufficere poteſt; quamuis graue alioquin eſſet peccatum formam benedictionis ab Eccleſia præſcriptam omittere aut immutare.

3 Tertium eſt, vnctionem Chriſmatis in fronte confirmandi eſſe faciendam in Crucis figura, vt conſtat ex Conc. Hiſpal. 2. can. 7. & ex decret. Eug. vbi dicitur: *Confirmandum ideò in fronte, vbi verecundiæ ſedes eſt, inungi; ne Chriſti nomen confiteri erubeſcat, & præcipuè crucem eius, quæ Iudæis eſt ſcandalum, gentibus autem ſtultitia, propter quod ſigno crucis ſignatur*: Vnde S. Ambroſius lib. 7. de Sacram. c. 2. ſup. a. 6. de ipſius Confirmationis Sacramento ſic loquitur: *Vnxit te Deus, ſignauit te Chriſtus. Quomodo? Quia Crucis ipſius ſignatus es forma*.

Docet autem Iſambertus de neceſſitate huius Sacramenti eſſe, quòd vnctio Chriſmatis manu ſeu digito Epiſcopi, non verò mediante vllo alio inſtrumento fiat: quod verò fiat pollice dexteræ manus, id non niſi ex præcepto Eccleſiæ eſſe ad maiorem decentiam & commoditatem.

Quartum denique eſt, formam huius Sacramenti à Chriſto Domino, ſicut & materiam eius inſtitutam eſſe: quod tamen non aliunde quàm ex traditione, & perpetua totius Eccleſiæ praxi probari poteſt.

Nec obſtat quòd apud quoſdam antiquòs authores eadem verba non reperiantur, ſatis eſt enim, vt ait Bellarm. lib. 2. c. 10 quod

habea-

habeatur idem ſenſus: cum vis formæ ſacramentalis poſita ſit non in ſono, aut numero ſyllabarum, ſed in verborum ſenſu: vbi etiam rectè monet nemini mirum videri debere, quod apud SS. Patres neque huius, neque aliorum Sacramentorum formas expreſſas legamus; quia ſcilicet noſtræ Religionis Myſteria infidelibus patefacere nolebant, ne illis blaſphemiæ alicuius aut impietatis occaſionem præberent: vnde Innocent. I. de hoc Confirmationis Sacramento loquens Epiſt. 1. ad Decentium. *Verba*, inquit, *dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quàm ad conſultationem reſpondere*.

Obiiciet aliquis Apoſtolos Act 8. hoc Sacramentum adminiſtrantes neque Chriſmate, neque vnctione vſos fuiſſe, ſed tantummodo manus impoſuiſſe: vnde ſequitur neque Chriſma, neque vnctionem ad Sacramenti huius rationem pertinere. Reſpondet S. Doctor ſuprà, Apoſtolos ex ſingulari Chriſti priuilegio ſola manuum impoſitione Sacramentum hoc extraordinariè aliquando adminiſtraſſe, Spiritu ſancto tunc viſibilibus & miraculoſis quibuſdam ſignis ſuper fideles deſcendente, & plenitudinem gratiæ conferente; communiter tamen in exhibitione huius Sacramenti Chriſmate vſos fuiſſe.

Aliam affert reſponſionem Bellarm. lib. 2. de Confirm. cap. 9. ex Th. Valdenſi. Hugone & alijs, qui dicunt impoſitionem manuum, cuius in Actis Apoſtolorum mentio fit, aliam non fuiſſe quàm vnctionem Chriſmalem, cum Apoſtoli non vngerent niſi imponendo manus: & S. Lucam (vt ſæpè fit in alijs Script. locis) ex parte vna rem totam ſignificare voluiſſe; quod etiam frequens eſt apud SS. Patres, quoties de hoc Sacramento loquuntur, vt apud S. Cyprian. qui Epiſt. vlt. lib. 1. ſolius vnctionis meminit: & Epiſt. 1. lib. 2. ſolius manuum impoſitionis: & Epiſt. 73 ad Iubaianum, impoſitionis manuum ſimul & ſignaculi Dominici in fronte mentionem facit.

SECTIO III.

Quinam ſint huius Sacramenti effectus.

1 TRES ſunt Confirmationis effectus: Primus illi cum aliis Sacramentis communis eſt, nempè augmentum gratiæ ſanctificantis: quod ſatis conſtat ex iis quæ cap. 1. dicta ſunt.

Secundus effectus huius Sacramenti proprius & peculiaris, eſt complementum & perfectio gratiæ baptiſmalis, & auxilium quoddam ſpeciale actualis gratiæ tempore opportuno conferendum, ad Chriſti fidem interius fideliter contra quaslibet tentationes retinendam, & exteriùs in quibuſvis caſibus etiam cum diſcrimine vitæ, (ſi ita neceſſarium ſit) fortiter profitendam. Ita Sanctus Thomas art. 1.

art.1. & 7. & conſtat tùm ex decreto Eugen. tùm ex Catechiſmo Rom. ſuprà quod etiam explicauit S. Melchiades Papa in Epiſt. ſuprà cit. ad Epiſc. Hiſpaniæ, vbi ſic loquitur: *Spiritus ſanctus ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu: in Fronte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam: & quia in hoc mundo ætate tota victuri inter hoſtes & pericula gradiendum eſt, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam, in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur.*

Eſt autem obſeruatione dignum id quod habetur in Epiſt. S. Cornelii Papæ ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, quæ extat apud Euſeb. lib.6. hiſt. Eccl. cap. 35. vbi S. ille Pontifex ideò Nouatum in hæreſim lapſum eſſe dicit, *quia poſt Baptiſmum ſigillo Domini ab Epiſcopo obſignatus non fuit.*

2 Tertius denique effectus, eſt character ſpiritualis, qui per hoc Sacramentum indelebiliter animæ imprimitur, vt expreſsè definitum eſt in decret. Eug. & in Concil. Trident. ſeſſ.7. can. 6. & anteà definitum fuerat in Concil. Tolet. 8. & canon.7. in quo habetur *Sanctum Chriſma collatum & altaris honorem euelli non poſſe*; id eſt Confirmationis & Ordinis characterem non poſſe deleri: ex quo ſequitur Sacramentum hoc ſemel ſuſceptum nunquam poſſe iterari, vt in iiſdem Conciliis declaratur, & etiam in Concilio Cabilonenſi 2. can.27.

Hinc colligitur quanta reuerentia, & animi deuotione Sacramentum iſtud recipi debeat, & quæ cura ſit adhibenda, ne præparationis defectu obex aliquis ponatur eius gratiæ, inter tot pericula & hoſtes adeò neceſſariæ, quæ tamen nunquam fortaſſis recuperari poterit. Certè Dominicus Sotus in 4. diſt.6. quæſt. 1. art. 8. & poſt illum Vaſquez diſp.161. cap.2. & plures alii Theologi docent ſolius Baptiſmi id proprium eſſe, vt fictè id eſt indignè ſuſceptus, ſublata poſteà per veram pœnitentiam fictione, Sacramentalem nihilominùs gratiam conferre poſſit; de aliis verò Sacramentis id negant: neque vlla authoritate aut ratione euinci poteſt, Sacramentum Confirmationis aut quodcumque aliud (ſolo baptiſmo excepto) indignè receptum vllam vnquam gratiam ex opere operato producere in eo qui indignè recepit, quantumcumque de indigna illa receptione pœniteat.

SE-

SECTIO VI.

Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis valide & fructuoſè recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio.

CERTUM eſt in primis Confirmationis Sacramentum ſolis baptizatis valide conferri poſſe. Ita S.Thom. quæſt.72.art.6. qui dicit characterem Confirmationis ita ſupponere baptiſmi characterem: vt ſi quis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet; & hæc eſt communiſſima & indubitata Theologorum omnium doctrina, non modo Confirmationem; ſed & alia nouæ legis Sacramenta ſolis baptizatis validè conferri poſſe.

Certum eſt prætereà omnibus baptizatis Confirmationem validè conferri poſſe. Ita S.Doctor ſupra: & conſtat ex praxi Eccleſiæ primitiuæ, in qua etiam infantibus ſimul cum Baptiſmo conferebatur, vt habetur ex S.Dionyſio c.2. Eccleſ. Hierarch. ex S.Auguſt. tract. 5. in Epiſt. 1. S.Ioann. & ex lib. de Eccleſ. dogm. capite 52. Quod quamuis verum ſit, monet tamen Catechiſmus Rom. part 2. cap.3. *Minus expedire vt hoc fiat, antequam pueri vſum rationis habeant; quare ſi duodecimus annus expectandus non videtur, vſque ad ſeptimum certe hoc Sacramentum differre maximè conuenit: neque enim Confirmatio ad ſalutis neceſſitatem inſtituta eſt, ſed vt eius virtute optime inſtructi & parati inueniremur, cum nobis pro Chriſti fide pugnandum eſſet: ad quod ſane pugnæ genus pueros, qui adhuc vſu rationis carent, nemo aptos iudicabit.*

Cum hæc certa ſint, quæritur quænam diſpoſitiones in adultis baptizatis neceſſariæ ſint, vt Confirmationis Sacramentum digne ac fructuoſe recipiant. Reſpondetur duas præſertim requiri, fidem ſcilicet & charitatem, ſeu gratiæ ſanctificantis ſtatum. Ita S.Doctor art.7. ad 2. & conſtat ex Catechiſmo Rom. ſuprà, vbi dicitur, *Debere adultos, qui huius Sacramenti gratiam & dona conſequi cupiunt, non ſolum fidem & pietatem afferre: ſed etiam grauiora peccata quæ admiſerunt ex animo delere, imò elaborandum eſſe vt peccata confiteantur, & Paſtorum cohortatione ad ieiunia & alia pietatis opera ſuſcipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem renouandam eſſe, vt non niſi ieiuni hoc Sacramentum ſuſcipiant*: quod & ſimiliter edicitur in Concil. Aurelian. cap. *vt ieiuni*, de conſecr. diſt.5.

Monet autem Iſambertus diſp. 5. art. 2. illi, qui peccati alicuius mortalis ſibi conſcius eſſet, ad Sacramentum hoc dignè ſuſcipiendum præmittendam eſſe confeſſionem Sacramentalem, aut ſaltem perfe-

perfectam de tali peccato contritionem eſſe concipiendam, nec attritionem, aut quemuis alium dolorem charitate minimè informatum ſufficere.

2 Quod ſpectat ad obligationem huius Sacramenti ſuſcipiendi certum eſt (ſicut docet S. Thom. art. 8. ad 4. grauiſſimum fore peccatum, ſi quis ex contemptu illud recipere nollet: imò Tolet. lib. 2. cap. 24. Syluefter verbo (Confirmatio) & alii quos citat Layman. cap. 5. de Confirm. exiſtimant proximè ad contemptum accedere, ſi quis non curaret ſuſcipere hoc Sacramentum, oblata illius ſuſcipiendi opportunitate: quam in poſterum non adfuturam præuideret: equidem Hugo de ſancto Victore lib. 2. de Sacram. part. 7. cap. 3. dicit omnino periculoſum eſſe, ſi quem ab hac vita migrare contingat, Sacramento Confirmationis minimè ſuſcepto, quod culpabiliter ſuſcipere neglexit: & Iſambertus diſp. 7. art. 1. aſſerit in iis locis, vbi vrget aut imminet perſecutio contra Eccleſiam, teneri quemlibet adultum, ſi Epiſcopum commodè adire poſſit, hoc Sacramentum ſuſcipere, vt ex illo robur & vires ad fidem conſtanter profitendam hauriat; ſicut & illum, qui graues contra fidem experiretur tentationes, quas per huius Sacramenti virtutem ſe poſſe tantummodo ſuperare exiſtimaret.

Optimè Catechiſmus Roman. ſuprà monet, *In hoc Sacramento ſuſcipiendo neque præpropera feſtinatione, neque diſſoluta negligentia & cunctatione vtendum eſſe, &c. & quamuis eiuſmodi neceſſitatem non habeat, vt ſine eo ſaluus quis eſſe non poſſit, illud tamen à nemine prætermitti debere: ſed potius maximè cauendum eſſe, ne in re ſanctitatis plena, per quam nobis diuina munera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur: quod enim omnibus communiter ad ſanctificationem Deus propoſuit, ab omnibus etiam ſummo ſtudio expetendum eſt.*

SECTIO V.

Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrari debeat.

1 CERTVM eſt ex fide ordinarium Cõfirmationis Miniſtrum eſſe ſolum Epiſc. Ita expreſsè definitum eſt in decret. Eug. & in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. de Confirmatione; & iam anteà in Conc. Conſtantienſi ſeſſ. 8. error huic veritati oppoſitus inter Vvicleſi articulos damnatus eſt: & confirmari poteſt ex c. 8. Act. vbi dicitur ſanctos Petrũ & Ioannem Samariam veniſſe, vt baptizatis manus imponerent: quo ex loco Innocentius I. Ep. 29. ad Decentiũ infert non ab alio quam ab Epiſcopo Confirmationis Sacramentũ eſſe conferendũ.

Do-

Docet tamen S. Thom. a. 11. ad 1. ex commiſſione ſeu delegatione ſummi Pontificis, Confirmationis Sacramentum poſſe a ſimplici ſacerdote miniſtrari; quod etiam probat ex facto S. Gregorii magni, qui cum accepiſſet Sardiniæ Presbyteros ſolere baptizatis dare Confirmationem, id eos in poſterum facere prohibuit, vt habetur lib. 3. regiſtri, Epiſt. 9. at cùm ex hac prohibitione ſua comperiſſet ſcandalum aliquod in populo exortum fuiſſe; vt id facerent poſteà conceſſit, vt conſtat ex Epiſt. 27. eiuſdem libri: & in decret. Eug. expreſsè dicitur; *Per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili & vrgenti admodum cauſa ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto hoc Sacramentum Confirmationis aliquando adminiſtraſſe*.

Ex quibus Concilii verbis colligitur, quod quamuis ſimplex ſacerdos ex diſpenſatione ſummi Pontificis poſſit, extraordinariè Confirmationis Sacramentum conferre; non poteſt tamen ſacrum Chriſma conficere, ſed hoc ſemper ex perpetua Eccleſiæ praxi Epiſcopo ſoli referuatum fuit, vt docet & probat Iſambertus diſ. 2. a. 6.

2 Quod ſpectat ad ritum huius Sacramenti; præter ea quæ illi ex inſtitutione diuina eſſentialia ſunt, Eccleſia ad maiorem ſuſcipientium deuotionem excitandam quaſdam præſcripſit cæremonias in eius adminiſtratione ac ſuſceptione obſeruandas,

Prima eſt: vt adſit ſuſceptor ſeu patrinus, qui confirmandum offerat Epiſcopo; ratione cuius ſuſceptionis contrahitur ſpiritualis affinitas ſimilis illi, de qua in baptiſmo dictum eſt. Eſt autem hæc cæremonia antiquiſſima, vt conſtat ex variis Conciliorum Pontificumque decretis quæ citantur à Gratiano, ac præſertim ex can. *Si quis*, diſt. 30. quæſt. 1. in quo præcipitur vt viri, qui filios proprios in Confirmatione tenuerint, quoad vſum thori, ſeparentur ab vxoribus propter affinitatem ſcilicet ſpiritualem, quam contraxerunt: & diuerſa ratione can. *Dictum eſt* ibi. quibuſdam fœminis quæ fraudulenter filios proprios in Confirmatione tenuerant; vt eo prætextu à viris ſeparentur, iniungitur quidem pœnitentia: prohibetur tamen ne à viris ſeparentur.

Secunda cæremonia eſt, vt preces quædam ſolemnes ab Epiſcopo ſuper confirmandis recitentur, idque vt diuinum auxilium in actione tanti momenti tùm pro ſe, tùm pro illis inuocet, eoſque ad mentem in Deum eleuandam, pietatiſque ac deuotionis ſenſum aliquem concipiendum excitet.

3 Tertia eſt, vt Epiſcopus genam cuiuſque confirmati percutiat, eique alapam leuiter infligat; vt is intelligat ſe ad probra, verbera & quæcumque alia pro Chriſto patienter perferenda, paratum eſſe debere, & ad hoc ſpecialem gratiam vi & efficatia huius Sacramenti accepiſſe.

Quar-

Quarta in eo conſiſtit, quod Confirmato pax ab Epiſcopo detur vt ſignificat hunc eſſe Chriſtianæ patientiæ fructum; & poſt fidem in bellis ac certaminibus huius vitæ ſeruatam, æternam illi ac beatam pacem in cœlo eſſe repoſitam.

Quinta denique in eo conſiſtit, vt Confirmati frons faſcia ligetur; tùm ne ſacrum Chriſma caſu aliquo profanetur, tùm etiam vt ſignificetur gratiam in Confirmatione acceptam ſollicitè ac ſeduló affectu eſſe cuſtodiendam.

4 Monet autem Bellarminus lib. 2. de Confirm. c. 13. morem cuiuſque Eccleſiæ in hac cæremonia ſeruandum eſſe, quibuſdam enim in locis ad ſeptem dies faſcia illa in fronte retinetur; in aliis ad tres tantum, aliquando etiam frons confirmati confeſtim poſt ſuſceptam Confirmationem à ſacerdotibus extergitur.

Obſeruat etiam Gammachæus capite 10. de Confirm. quod, ſi quis nomen prophanum aut ridiculum gerat, poſſit illud mutare in Confirmatione, quæ ſcilicet eſt complementũ & perfectio baptiſmi. Addit etiam Epiſcopos non debere alienis diœceſanis abſque proprij Epiſcopi conſenſu, Confirmationis Sacramentum adminiſtrare: niſi fortè inualuerit contraria conſuetudo, de qua nullus Epiſcopus conqueratur.

CAPVT QVARTVM.

De SS. Euchariſtiæ Sacramento.

SECTIO I.

Quo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur.

1 CVM in ſanctiſſimo hoc Sacramento mirabilium ſuorum memoriam fecerit Dominus (vt olim pronunciauit Propheta regius Pſalm. 110.) illicque non modo ſapientiæ ac ſcientiæ, ſed & poteſtatis, miſericordiæ, charitatis, ac reliquarum diuinarum perfectionum theſauros omnes recondiderit; minimè mirum eſt, ſi nullum ſingulare nomen excogitare potuit, quod excellentiam illius infinitam exprimeret: ſed varia & diuerſa vocabula paſſim à SS. Patribus adhibita reperiantur, quibus tanti myſterij dignitas vtcunque adumbraretur.

Aliquando enim vocatur *Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti*: ex S. Auguſt. lib. de Trinit. cap. 4. ab ipſa re quam in ſe continet;

aliquando *Sacramentum altaris*, à loco in quo conficitur *ex eodem* S. Auguſtino Epiſtol. 30. Aliquando *Sacramentum fidelium*, ab iis quorum gratia inſtitutum eſt, ex ſancto Auguſtino ſerm. 2. de verb. Apoſtoli: cap. 1. Aliquando *Panis ſuperſubſtantialis*, ex S. Cypr. lib. de Cœna Domini; *Panis*, ob accidentia exteriora quibus tegitur, *ſuperſubſtantialis*, propter Diuinam viuificamque virtutem quæ ipſi ineſt: Aliquando *Communio*, propter vnionem perfectam & ineffabilem, quam inter Chriſtum Dominum vt caput, & Eccleſiæ fideles, vt eius membra, efficit ex S. Damaſc. lib. 4. Orthod. fidei c. 14. Aliquando *Sacra Synaxis*, propter religioſum fidelium conuentum in ſolemni huius Sacramenti celebratione fieri ſolitum, *ex eodem* S. Damaſc. ibid. Aliquando *viaticum*, eo quòd illius virtute in huius vitæ peregrinatione, & præſertim in vltimo ad æternitatem tranſitu ſuſtentamur, vt in Concil. Nicæn. 1. can. 13.

2 Sed præ cæteris uſiſſitatiſſimum in Eccleſia eſt nomen *Euchariſtia*, quod ſignificat bonam gratiam, vel gratiarum actionem, idque aptiſſimum ad deſignandum nos in hoc Sacramento gratias vberrimas imò ipſum gratiarum fontem in nobis recipere, & per idem Sacramentum acceptiſſimas Deo gratias poſſe referre, vt dicitur in Catechiſmo Rom. part. 2. cap. 4.

Siue igitur Euchariſtia, ſiue quouis alio nomine ex iis quæ ſuprà explicata ſunt, appelletur, intelligitur Sacramentum illud, quod à Chriſto Domino in cœna vltima inſtitutum eſt, in quo ſub ſpeciebus panis & vini verè, realiter, ac ſubſtantialiter eiuſdem Chriſti corpus & ſanguis continetur, vt in Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. & 2. expreſsè definitum eſt, quod pleniùs conſtabit ex iis quæ ſect. ſeqq. dicenda ſunt.

SECTIO II.

In quo propriè conſiſtat Euchariſtiæ Sacramentum.

1 SVPPONIMVS tanquam certum ex fide, Euchariſtiam eſſe verè & propriè dictum Sacramentũ à Chriſto Domino inſtitutum: quod nullus negauit hæreticorum, qui Sacramenta aliqua nouæ legis agnouerunt. Et hæc veritas non modò in Concil. Trident. ſup. ſed etiam in Concil. Carthag. 3. can. 29. in Concil. Lateran. cap. *firmiter* de Sum. Trinit. & in Concil. Florent. in decret. Eug. definita eſt.

Hoc præſuppoſito, quæritur in quo propriè conſiſtat hoc Euchariſtiæ Sacramentum? Cùm verò quatuor præſertim in illo ſpectari poſſint: ſcilicet conſecratio, corpus & ſanguis Chriſti, ſpecies conſecratæ, & vſus, ſiue ſumptio Sacramenti, ex quibus primum, &

quar-

quartum in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt; ſecundum verò & tertium in re permanente: hæretici huius temporis contendunt hoc Sacramentum non in re permanente, ſed in actione tranſeunte cõſiſtere; Caluinus quidem in ſolo illius vſu & ſumptione, Kemnitius autem tùm in ſumptione, tùm etiam in conſecratione ipſius, vt videri poteſt apud Bellarminum. lib. 4. de Euch.

Huic errori oppoſita eſt Catholicæ fidei veritas, quæ docet Sanctiſſimũ Euchariſtiæ Sacramentum in re aliqua permanẽte conſiſtere, & ſic corpus Chriſti Domini poſt verba conſecrationis prolata realiter exiſtens ſub ſpeciebus panis, eſſe vere & propriè Sacramentum, ſiue ſumatur, ſiue in ſacrario ſeruetur; ſiue ad ægros, aut alia de cauſa publicè deferatur. Ita expreſsè definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 5. & 9. & can. 4. & 7. probatur fusè à Bellarmino lib. 4. de Euch. cap. 4. ex antiquiſſimo ritu ſeruandi Sacram Euchariſtiam, eamq; cum honore & reuerentia ad ægrotos deferendi, qui ſemper in Eccleſia fuit religioſiſſimè obſeruatus.

Cùm igitur ex fide conſtet Sacramentum hoc in re permanẽti conſiſtere; dubitatur inter Doctores, nùm in ſolo Chriſti corpore ſub ſpeciebus contento, num in ſolis ſpeciebus, num in vtroque ſimul Sacramenti huius ratio propriè conſiſtat.

2 Vera & ab omnibus communiter recepta eſt illorum ſententia, qui dicunt conſiſtere, tam in ſpeciebus conſecratis, quam in Chriſti corpore ſub iis exiſtente; proindèque Sacramentum Euchariſtiæ eſſe veluti quid compoſitum ex ſpeciebus conſecratis, & corpore ac ſanguine Chriſti Domini. Ita S. Doctor in 4. diſt. 8. qu. 1. art. 1. cui communiter alii Theologi ſubſcribunt: & probatur ex cap. *Hoc eſt*, de conſecrat. diſt. 2. vbi dicitur hoc Sacramentum *conſtare duobus; viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Chriſti carne & ſanguine; veluti perſona Chriſti cõſtat ex Deo & homine.* Deinde ex eo quod Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. dicit in Euchariſtiæ Sacramento verè contineri Corpus & ſanguinem Chriſti: Vnde infertur aliquid aliud ab ipſo Chriſti corpore & ſanguine ad rationem Sacramenti pertinere, nimirum ſpecies & accidentia ſub quibus continetur.

3 Ex dictis colligitur Sacramentũ Euchariſtiæ ab alijs ſex Sacramentis in eo præſertim differre; quod alia Sacramenta in actione aliqua tranſeunte cõſiſtant, ſcilicet in applicatione formæ ad materiam; nec proinde exiſtant, niſi cum actu conferuntur & ſuſcipiuntur: at vero Sacramentum Euchariſtiæ in re aliqua permanenti conſiſtit, vt explicatum eſt.

Sunt & aliæ inter Euchariſtiam & alia Sacramenta differentiæ, quæ ex infrà dicendis facilius intelligentur, inter quas hæc minimè prætermittenda eſt, quod Euchariſtiæ Sacramentum ſit omnium alio-

aliorum Sacramentorum nobiliſſimum & excellentiſſimum; Vnde ſanctus Dionyſius cap.3. de Eccl.Hier.dicit, *Ad hoc Sacramentum tanquam ad ſuum finem Sacramenta alia omnia ordinari:* & in Catech.Rom. aſſeritur. *Hoc Sacramentum quantùm ad bonorum affluentiam, ſe habere ad reliqua, ſicut ſe habet fons ad riuulos.*

SECTIO III.

Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ.

1 NOMINE materiæ in Sacramento Eucariſtiæ intelligitur id ex quo ſecundùm Chriſti Domini inſtitutionem conficitur ipſum Sacramentum; ſeu res illa, quæ per verba conſecrationis in ipſius Chriſti Domini corpus conuertenda eſt.

Eſt autem certum ex fide, ſolum verum panem, & ſolum verum vinum ex vite, eſſe aptam & idoneam huius Sacramenti materiam. Id conſtat ex ſanctis Euãgeliſtis S.Matth.26.Marc.14.S.Luc. 22.qui vnanimiter dicunt Chriſtum Dominum, in inſtituendo hoc Sacramento, verum panem & verum vinum adhibuiſſe, & poſteà præcepiſſe diſcipulis ſuis vt hoc facerent quod ipſe fecerat, proinde vt verum panem & verum vinum de vite ad Sacramentum hoc conficiendum aſſumerent. Id prętereà definitum habetur in Conc.Later. cap.*firmiter*.in Concil Flor.in decr Eug.& in pluribus alijs Concilijs, quorum canones fusè citantur à Gratiano diſt.2.de conſecr.

Cùm igitur id certum ſit; ad maiorem tamen huius veritatis elucidationem obſeruationes hìc aliquæ faciendæ ſunt.

2 Prima eſt, ſolum panem ex frumento ſeu tritico coniectum eſſe ſufficientem & aptam huius Sacramenti materiam. Ita S. Doctor quæſt.74.art.3.& conſtat ex decr. Eug. in quo expreſſis verbis habetur, *Euchariſtiæ materiam eſſe panem triticeum, & vinum de vite:* Ex quo ſequitur panem ex hordeo, auena, aut alijs ſimilibus granis à tritico ſpecie diuerſis, non eſſe idoneam huius Sacramenti materiam: imo rectè monet Iſambertus ad quæſt.74.diſp.1.art.4. panem ex ſiligine confectum (vulgo *pain de ſeigle*) non eſſe adhibendum ad conficiendam Euchariſtiam; quamuis enim aliqui exiſtiment ſiliginem ſpecie non differre à tritico, quia tamen alij contrarium ſentiunt, aut ſaltem de ea re dubitant, rectè docet pro confectione huius Sacramenti aſſumendam non eſſe materiam dubiam, ſed tantùm certam, qualis eſt panis purè triticeus.

Quod ſi panis fiat partim ex tritico partim ex ſiligine, hordeo, vel alijs eiuſmodi granis, tunc videndum erit an grana illa ſpecie à tritico diuerſa in tam modica quantitate adhibita ſint, vt panis ſecundùm communem æſtimatiouem triticeus cenſeri poſſit; vel in tam

magna, vt talis minimè cenſeatur, in primo caſu erit materia ſufficiens conſecrationis, in ſecundo non erit, eſt tamen ſemper optimum & reuerentiæ huic Sacramento debitæ conuenientiſſimum, vt panis conſecrandus ex puro tritico, ſine vlla granorum quorum vis admixtione, conficiatur.

3 Secunda eſt, ad conſecrationis validitatem requiri, vt panis ille triticeus ſit coagmentatus ex aqua elementari, & calore ignis concoctus, non verò frixus aut lixus: Vnde neque maſſa farinæ nondum igne cocta, neque panis ille qui ex melle aut butyro eſſet coagmentatus, aut frixus vel elixus (qui non iam panis, ſed potiùs placenta dici deberet) ſufficiens huius Sacramenti materia eſſe cenſetur, vt pluribus probat Iſambertus art. 6.

Tertia eſt, panem fermentatum ad validitatem huius Sacramenti ſufficere: in decreto tamen Eugenii conſtitutum fuiſſe, vt quilibet ſacerdos Euchariſtiam in pane ſiue fermentato, ſiue azymo conficiat, iuxta conſuetudinem Eccleſiæ ſuæ: vnde ſequitur ſacerdotem Græcum in Græca Eccleſia pane fermentato, Latinum verò in Eccleſia Latina, non niſi azymo vti debere: quod quidem præceptum de pane azymo tantummodò ad conficiendam Euchariſtiam in tota Eccleſia Latina adhibendo adeò ſtrictè obligare aſſerit idem Iſambertus a. 5. vt ne quidem in caſu neceſſitatis exiſtimet ſacerdotem Latinum in pane fermentato conſecrare licitè poſſe, quod probat ex capite *finali* extra de celebrat. Miſſarum, vbi ſacerdos qui in pane fermentato conſecrauerat, punitur officii depoſitione & amiſſione beneficii, quamuis excuſationem neceſſitatis prætexeret.

4 Quarta eſt in vino adhuc contento in vuis aut in vino ſeu liquore ex vuis nondum maturis expreſſo (quod agreſta ſeu omphacium vocatur) conſecrationem Dominici ſanguinis validè fieri non poſſe, ſicut nec in aceto, aut vino decocto quod defrutum dicitur. Ita S. Thom. art. 5. ad 2. & 3. & ratio eſt, quia hæc omnia propriam vini rationem non habent, vt per ſe patet, & expreſsè declaratur in rubricis Miſſalis: vbi etiam dicitur quod, quamuis conſecratio validè fiat in muſto ſeu vino recenter ex vuis cum fæcibus expreſſo, aut in vino aceſcente non tamen penitùs acido; id tamen reuerentiæ Sanctiſſimo huic Sacramento debitæ repugnare, proindeque ſine graui peccato fieri non poſſe, quod etiam affirmat S. Doctor loco citato.

De vino autem congelato quamuis quidam Theologi exſtiment, quandiu congelatum remanet, non eſſe idoneam conſecrationis materiam; Syluester tamen, Sotus & alii, quos citat & ſequitur *Suarez* diſp. 25. ſect. 1. affirmant eiuſmodi vinum congelatum validè conſecrari poſſe; quamuis ad maiorem decentiam & ſcrupulos euitandos ſit conſultius (vt ibidem monet Suarez) vel aliud vinum adhibere, vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis, aut admoto

igne

igne liquefacere, vt ſic conuenientiùs poſſit conſecrari; quod quidem rubricæ Miſſalis faciendum eſſe præſcribunt, ſi poſt conſecrationem vinum congeletur, vt à ſacerdote celebrante ſumi poſſit.

Quinta eſt, aquam vino permiſcendam eſſe ante conſecrationem; quod ſemper in Eccleſia obſeruatum fuiſſe teſtantur SS. Patres, qui fusè à Gratiano citantur diſt. 2. de conſecrat. idque ex profeſſo probat S. Cypr. Epiſt. 63. ad Cæcilium: & præterea definitum habetur in decret. Eugen. & in Concil. Trident. ſeſſ. 22. can. 9.

Monet autem S. Doctor art. 8. aquam illam in modica quantitate vino permiſcendam eſſe ita vt ſpecies vini non ſoluatur, ſed potiùs vt ipſa aqua in vinum conuertatur, & ſic in vinum conuerſa conſecretur.

5 Quæres an hæc permixtio aquæ ſit de eſſentia conſecrationis. Reſpondetur non eſſe, ſicut docet expreſsè Catechiſmus, Rom. cap. 4. vbi dicit ſine tali permixtione Sacramentum conſtare poſſe: & in Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 7. dicitur id ab Eccleſia præceptum eſſe ſacerdotibus; vnde ſequitur non eſſe ex inſtitutione diuina neceſſarium.

Sexta denique eſt materiam illam ſiue panis, ſiue vini ſacerdoti celebranti moraliter debere eſſe præſentem, ita vt aliquo ſenſu, puta viſu vel tactu deprehendi poſſit, vt valide ab ipſo conſecretur. Ita ex communi Theologorum conſenſu Iſambertus ad quæſt. 74. diſp. 5. art. 1. & conſtat ex verbis ipſius conſecrationis, quæ materiam illam ſacerdoti conſecranti præſentem eſſe ſignificant, vt ex dicendis ſequenti ſectione faciliùs intelligetur.

Hinc ſequitur (vt idem Iſambertus obſeruat) quod, quando cumulus aliquis formularum ſeu hoſtiarum coram ſacerdote in altari exponitur, poſſint omnes ab illo validè conſecrari; quamuis nec videat, nec tangat ſingulas: quia ſingulæ cenſentur illi moraliter præſentes eo ipſo, quo continentur in cumulo illo quem videt aut tangit: & ſimiliter dicendum, ſi formulæ illæ conſecrandæ, ſint quidem ſacerdoti proximæ, ſed velo aliquo coopertæ, aut pixide incluſæ quia ratione ſui continentis moraliter cenſentur eſſe præſentes.

9 Requiritur præterea vt materia non ſolum ſit moraliter præſens, ſed etiam vt per intentionem conſecrantis ſit determinata, id eſt vt formam conſecrationis proferendo, intendat facere quod facit Eccleſia circa hanc determinatam materiam. Ita ex communi Doctorum conſenſu docet Iſambertus art. 2. ex quo ſequitur vt ſi ſacerdos coram ſe centum formulas habens, intendat ſolùm conſecrare quinquaginta, eas nullatenus deſignando aut determinando, tunc nullam illarum conſecrare cenſeatur; ſecùs eſt ſi putans ſolummodò eſſe quinquaginta ſuper cumulum illarum verba conſecrationis proferat; tunc enim cùm nullas excludat, cenſetur omnes velle conſe-

crare: & quamuis in æſtimatione numeri decipiatur, non tamen in intentione quæ (vt ſupponimus) ſuper cumulum illum ſibi præſentem fertur.

Quare ad ſcrupulos deuitandos tutius eſt, vt ſemper ſacerdos conſecrare intendat formulas omnes ſibi appoſitas, quamuis earum numerum neſciat; illius enim primæ intentionis virtute conſecrantur omnes, etiamſi quando ipſius formæ verba profert, de illis actu non cogitet; ſed ad eam quam præ manibus habet ſolummodo attendat, monet idem Iſambertus ſuprà.

SECTIO IV.

Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus & proprius verborum illius ſenſus.

1 DOCET S.Thomas q.78.a.1.formam ad Sacramentum hoc conficiendum requiſitam in eo conſiſtere, vt ſacerdos eadem verba ſuper materia panis ac vini proferat, quæ à Chriſto Domino illud inſtituente, panemque in corpus ſuum ac vinum in ſanguinem conuertente prolata ſunt; nimirum ſuper pane: *Hoc eſt corpus meum*, & ſuper vino *Hic eſt calix ſanguinis mei, &c.* Quibus verbis, ex Eccleſiæ Romanæ conſuetudine à S. Petro Apoſtolo deriuata (vt obſeruat idem S.Doctor a.2.ad 5.) interſeritur hæc coniunctio *enim*, quę non eſt de formæ huius neceſſitate, ſed tantũ vt verba ipſius conſecrationis faciliori ſenſu cum antecedentibus cohæreant.

Hæc autem doctrina expreſſis verbis traditur in decr. Eug. & in Catechiſmo Rom. part.2.cap.4. & huic etiam ſubſcripſerunt vnanimiter SS.Patres, vt S.Greg.Niſſen.orat.catech.capite 37. vbi dicit quod *Panis ſanctificatur à verbo (ſicut dictum eſt) tranſmutatus nempe ab iſto, hoc eſt corpus meum:* Tertul.libro 4. contra Marcionem, *Panem*, inquit; *acceptum Chriſtus fecit corpus ſuum, dicendo; hoc eſt corpus meum*: Et S. Ambroſius lib.4. de Sacramenr. capite 4. *Conſecratio*, inquit, *fit verbis Domini: & vbi ventum eſt vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed Chriſti ſermonibus vtitur.*

2 Confirmari poteſt eadem doctrina ex antiquâ vniuerſali Eccleſię praxi, quæ ſtatim poſt prolationem ſupradictorum verborum oſtendit venerabile Sacramentum populo adorandum, vt videre eſt in Canone Miſſæ, quem multis ante ſæculis ab ipſa Eccleſia inſtitutum eſſe declarat Concil. Tridentinum ſeſſ. 22.cap.4. Vnde ſequi docet Gămachæus ad quæſt.78.capite 1. hanc doctrinam eſſe de fide, nec ſine hæreſi negari poſſe; qui etiam cap. 2. obſeruat non omnia verba, quæ in conſecratione ſanguinis proferri ſolent, ad

for-

formæ ſubſtantiam pertinere, ſed tantummodo iſta: *Hic eſt calix ſanguinis mei*; alia verò quæ ſequuntur, eſſe tantùm de neceſſitate præcepti: proindèque abſque graui peccato omitti non poſſe: quamuis ſi omitterentur, nihilominùs conſecratio ipſius ſanguinis validè conficeretur: quod etiam ante illum docuerunt Magiſter ſentent. S. Bonauent. Albertus, Alenſis, Ioannes Maior, & alii quos ibidem citat.

Quod ſpectat ad verum & proprium illorum conſecrationis verborum ſenſum, Quæres 1. an debeant intelligi recitatiuè tantùm ſeu materialiter, an vero ſignificatiuè ſeu formaliter, ſeu an Sacerdos verba illa proferat animo ſolùm referendi verba ab ipſo Chriſto in huius Sacramenti inſtitutione vſurpata: an etiam animo exercendi ſignificationem illorum, & conſecrandi, ſeu conuertendi panem & vinum in corpus & ſanguinem eiuſdem Chriſti.

Reſpondetur cum S. Doctore vtroque modo proferri: recitatiue quidem, vt conſtat ex his verbis canonis: *Qui pridie quàm pateretur accepit, &c.* quibus Sacerdos narrat quid Chriſtus Dominus in huius Sacramenti inſtitutione fecerit & dixerit: Proferri verò etiam ſignificatiuè præter Sanctum Thomam docent Alenſis, S. Bonauent. Sotus & alii apud Suarez diſp. 58. ſect. 4. & colligitur ex eo quod in decret. Eug. declaratur Sacerdotem in perſona Chriſti loquentem hoc conficere Sacramentum; non loqueretur autem in perſona Chriſti, ſi tantùm narraret, & recitaret id quod dixit Chriſtus.

3 Quæres 2. quid in illis verbis conſecrationis propriè ſignificet pronomen *Hoc* & *hic*.

Longum & ſuperfluum eſſet referre omnes Hæreticorum opiniones, de ſignificatione pronominis illius: nam, vt obſeruat Greg. à Valentia, octoginta & ampliùs interpretationes abſurdiſſimæ & falſiſſimæ in eorum libris reperiuntur: Variæ quoque ſunt Doctorum Catholicorum explicationes, qui tamen in eo ab Hæreticis differunt, quòd hi licet inter ſe diuiſi & malè cohærentes, conueniãt nihilominùs in reiicienda & denegãda tranſſubſtantiatione panis & vini in Chriſti corpus & ſanguinem; illi verò eam conſtanter aſſerant, imò tanquam fide credendam ſupponant. Omiſſis igitur etiam variis illis Catholicorum interpretationibus, omnium certiſſima videtur eſſe illa quam affert S. Doctor, nimirùm per pronomen, *Hoc* vel *hic*, nihil demonſtrari quod ſit eo tempore quo profertur, ſed id, quod eſt in fine prolationis ipſius formæ, *prædictamque locutionem intelligendam eſſe ſecundũ vltimũ inſtans prolationis verborũ*.

Hæc autem S. Doctoris explicatio duplici modo intelligi poteſt: prior eſt, vt pronomen illud accipiatur ſubſtantiuè ſaltem in forma conſecrationis panis, & per illud ſignificetur ſubſtantia corporis Chriſti (quæ erit ſub ſpeciebus panis in fine prolationis formæ) con-

fuſè tamen eo pronomine deſignata;& per prædicatum huius enuntiationis diſtinctiùs expreſſa. Poſterior modus quem tuentur Ioannes Maior in 4.diſt.8.quæſt.vnic.& Maldonat.in cap.26.S.Matth.eſt, vt prædictum pronomen ſumatur adiectiuè, ac proinde vt eodem modo hæc Chriſti verba intelligantur: *Hoc eſt corpus meum*; atque ſi quis diceret : *Hic eſt theſaurus meus* : & ſicut etiam Pater cœleſtis de eodē Chriſto Domino dixit, *Hic eſt Filius meus dilectus*: quo poſteriori ſenſu præſertim intelligi debet forma conſecrationis ſanguinis, cuius verba tranſtulit Interpres noſter per nomen adiectiuum demonſtratiuum: *Hic eſt calix ſanguinis mei*.

4 Quæres 3. quo ſenſu in verbis illis conſecrationis accipienda ſit copula, *eſt*: Hæretici enim contendunt eo loco accipiendam eſſe pro *ſignificat*: quam ad rem varia ex Scripturis exempla proferunt, in quibus eo ſenſu accipi videtur, vt 1.Cor.10.*Petra erat Chriſtus*, id eſt (vt inquiunt) petra ſignificabat Chriſtum.

Reſpondetur 1. quamuis verum eſſet aliquando in ſcripturis verbum ſubſtantiuum ſic accipi : inde tamen nullomodo ſequi illud in verbis conſecrationis eo ſenſu eſſe accipiendum:cùm neque a SS.Patribus, neque ab Eccleſia vniuerſa vnquam ſic acceptum fuerit, vt conſtabit ex iis quæ ſectione ſequenti dicentur.

Reſpondetur 2.falſum eſſe, illud verbum ſubſtantiuum, *eſt*, in ſacris aut etiam prophanis litteris vnquam accipi pro verbo *ſignificat*: in omnibus enim allegoricis aut metaphoricis locutionibus quę afferri poſſunt, vt rectè obſeruat & probat Maldonatus ſuprà, ſi quæ figura eſt, nō hæret in verbo, *eſt*, ſed vel in ſubiecto enunciationis, vel in prædicato; verbum enim *eſt*, ſemper aut ſubſtantiam, aut ſolam extremorum vnionem ſignificat, vt docuit Ariſtoteles lib.de interpret.cap.3.

5 Quæres 4. quomodò hæc conſecrationis forma vera eſſe poſſit; prius enim requiritur rem aliquam eſſe, quàm veram eſſe propoſitionem quæ affirmat illam eſſe;forma autem conſecrationis, cum efficiat illam rem quam enunciat, eſt illa prior, & ex conſequenti falſa; cum ſignificet id eſſe quod nondum eſt.

Reſpondetur ex S. Doctore hanc eſſe differentiam locutionum, quæ vim ſignificatiuam ſolummodo habent, & earum quæ habent vim effectiuam; quod illæ ſupponant rem quam enuntiant iam eſſe:hæ verò illam efficiant:vnde ad veritatem formæ conſecrationis, per quam verbi gratia corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus panis, ſufficit quod eadem duratione reali quà ſignificatio eius completur, res per eam ſignificata & enunciata talis à parte rei fit, qualis eſſe ſignificatur & enunciatur : quod cum in forma illa reperiatur, vt conſtabit ex dicendis ſectione ſequenti, hinc ſequitur illam veram eſſe.

Quæres 5. & vltimo quo ſenſu intelligi debeant verba, quæ ad conſecrationem ſanguinis Chriſti Domini adhibentur: *Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamenti, Myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

6 Iam diximus non omnia illa verba eſſe de eſſentia conſecrationis, ſed hæc tantùm, *Hic eſt calix ſanguinis mei:* ea vero quæ ſequuntur, per traditionem a S. Petro Apoſt. qui Romanæ liturgiæ author fuit, accepta eſſe docet Leo IX. in Epiſt. ad Michaelem Imperatorem cap. 9. & S. Thom. art. 3. fuiſſeque addita verbis eſſentialibus formæ ad expreſſius ſignificandam virtutem ipſius ſanguinis Chriſti, qui quidem, vt explicat S. Doctor, pro nobis effuſus eſt, primò ad conferendum nobis ius hæreditatis, iuxta illud Hebr. 10. *Habentes fiduciam in introitu Sanctorum in ſanguine Chriſti*; & ad hoc exprimendum, dicitur *noui, & æterni teſtamenti*: Ius enim ad hæreditatem per teſtamentum acquiritur. Secundò ad iuſtificationem, & ſanctitatem conferendam, cuius initium, fundamentum, & radix eſt fides, vt loquitur Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 8. & ideo ſubditur: *Myſterium fidei*. Tertiò ad amouenda ipſius gloriæ & iuſtificationis impedimenta, ſcilicet peccata, iuxta illud Hebr. 9. *Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis*: & quantum ad hoc ſubiũgitur: *qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*: *Pro multis*, id eſt pro omnibus, quantùm eſt ex parte ipſius Chriſti, vt explicant Euthymius & Theophylactus apud Maldonatum ſuprà; vel, *Pro multis* id eſt pro ſolis prædeſtinatis quantùm ad fructum & efficaciam, provt à nobis explicatum eſt priori huius operis parte tract. 5. cap. 1. ſect. 6. *Effũdetur*, vox Græca, in tribus Euangeliſtis Matthæo, Luca, & Marco eſt præſentis temporis, ſignificatque effundi ſanguinem; id eſt, offerri ſeu libari in ipſo Miſſæ Sacrificio; verſio tamen communis quæ eſt futuri temporis, refertur ad effuſionem illam ſanguinis quæ in cruce futura erat, quando hæc verba Chriſtus protulit, & hæc Eccleſia retinuit, vt ſignificaret Sacrificium iſtud quod in Altari offertur, & illud quod in Cruce oblatum eſt, vnum & idem eſſe, *Sola*, vt loquitur Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 2. *offerendi ratione diuerſa*.

SECTIO V.

Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.

1 TRIA ſunt præſertim, eaque maximè admiranda atque ſuſpicienda, vt loquitur Catechiſmus Rom. part. 2. cap. 4. quæ per verba conſecrationis efficiuntur. Primum eſt, quod verum & proprium Chriſti Domini corpus, & illud idem quod ex ſanctiſ-

ſima Virgine natum ad dexteram Patris ſedet, & verus ac proprius eiuſdem ſanguis qui pro nobis effuſus eſt, in hoc Sacramento realiter & ſubſtantialiter continetur.

Secundum eſt, quod nulla in Sacramento illo remanet panis aut vini ſubſtantia, quantumuis id à ſenſibus maximè alienum videatur, ſed tota ipſius panis & vini ſubſtantia conuertitur in ſubſtantiam corporis, ac ſanguinis Chriſti Domini.

Tertium deniqueeſt, quod in eo Sacramento accidentia panis ac vini, quæ oculis alijsque ſenſibus percipiuntur, ſine vllo ſubiecto mirabili quadam atque inexplicabili ratione remanent & operantur: de quibus in Paragraphis ſequentibus agendum erit.

§. I.

De vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ.

NON hoc tempore ſolùm, ſed iam olim à primis Eccleſiæ ſæculis hæc veritas (nimirum Chriſti Domini corpus & ſanguinem verè ac realiter in Euchariſtiæ Sacramento adeſſe) que inter reliqua fidei Catholicæ dogmata quaſi principem locum obtinet, ab Hæreticis impugnata eſt, quorum anteſignanus fuit Iudas Iſcariotes, qui primus huic veritati incredulus fuit, vt habetur S. Ioan. 6. quem poſteà ſecuti ſunt Simoniani & Menandriani, vt refert Bellarminus libro 1. de Sacram. Euchar. capite 1. qui realem corporis Chriſti Domini præſentiam in Euchariſtia negauerunt. Poſt illos Iconomachi, vt conſtat ex 6. Synodo generali act. 6. dixerunt Euchariſtiam eſſe tantum figuram ſeu imaginem corporis Chriſti. Secutus eſt deinde Berengarius, qui eandem veritatem circa annum 1050. impugnauit, quam tamen contumacia omni depoſita in Conc. Rom. ſub Greg. 7. poſteà profeſſus eſt. Exorti ſunt poſtmodum Albigenſes, qui (vt teſtatur S. Antoninus part. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5.) in Sacramento Euchariſtiæ Chriſti Domini corpus verè & realiter eſſe negauerunt: quibus aliquot poſt annis ſubſcripſerunt Hæretici illi qui Flagellantes dicti ſunt, vt refert Bernardus Luxemburgenſis in catalogo Hæreticorum. Demum Ioannes Zuinglius, Oecolampadius, Bullingerus, aliique recentiores Sectarij, quorum agmen clauſit Caluinus, cum ſuis aſſeclis; qui omnes licet inter ſe diſcordes, in eo tamen conueniunt, quod Chriſti Domini corpus realiter in Euchariſtiæ Sacramento eſſe negent.

2 Probatur igitur noſtræ fidei veritas, & ſimul errores oppoſiti refelluntur 1. authoritate ſcript. S. Ioan. 6. vbi Chriſtus Dominus de inſtitutione huius Sacramenti a ſe facienda ſic loquitur: *Panis quem*

ego

ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: Deinde SS. Mat. 26. Marc. 14. & Luc. 22. Chriſtus Dominus hoc Sacramentum inſtituens, apertis & expreſſis verbis dixit: *Hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus*: Vnde ſic argumentari poſſumus: Chriſtus Dominus Euchariſtiæ Sacramentum inſtituens, dedit in cibum id quod ſe daturum antè promiſerat: atqui in citato S. Ioannis loco promiſerat ſe daturum in cibum, non figuram corporis ſui, ſed ipſummet corpus: Ergo dicendum eſt verè corpus ſuum dediſſe, proindeque ipſum Chriſti Domini corpus verè & realiter in Sacramento Euchariſtiæ exiſtere Quod autem verba illa ex S. Ioan. relata de corpore Chriſti non figuratè, ſed verè ac realiter in cibum dando intelligenda ſint, conſtat ex vnanimi SS. Patrum conſenſu: ita enim hunc locum de vera & reali corporis Chriſti Domini ſumptione in Sacramento Euchariſtiæ interpretati ſunt SS. Baſilius, Gregorius Nyſſen, Chryſoſtomus, Cyrillus, Epiphanius, Cyprianus, Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Proſper, Leo, Damaſcenus, Bernardus, & alij quorum teſtimonia fusè refert Maldonatus in cap. 6. S. Ioannis.

Probatur 2. Auth. duorum Conciliorum generalium, primi ſcilicet & vltimi, ſcilicet Nicæni & Trident. in illius ſiquidem actis (vt refert Bellarmin. lib. 2. de Euchariſt. cap. 10.) hæc habentur: *Fide intelligamus ſitum in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à Sacerdotibus immolatum; & pretioſum ipſius corpus & ſanguinem vere nos ſumentes, credere hæc eſſe noſtræ reſurrectionis Symbola.* In Tridentino autem ſeſſ. 13. cap. 1. *Docet ſancta Synodus & aperte ac ſimpliciter profitetur, in almo Sanctæ Euchariſtiæ Sacramento, poſt panis & vini conſecrationem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum atque hominem, vere, realiter ac ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri: nec enim hæc inter ſe pugnant, vt ipſe Saluator noſter ſemper ad dexteram Patris in cœlis aſſideat, iuxta modum exiſtendi naturalem, & vt multis nihilominus alijs in locis ſacramentaliter præſens, ſua ſubſtantia nobis adſit ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cogitatione per fidem illuſtrata, aſſequi poſſumus, & conſtantiſſime credere debemus.*

3 Probatur 3. ex SS. Patribus qui fusè citantur à Bellarmino toto lib. 2. de Euchar. vbi conſentientem illorum per omnes Eccleſiæ ætates doctrinam oſtendit: illuſtriora aliquot teſtimonia hìc proferemus.

S. Cyprian. ſerm. de Cœna Dom. *Panis iſte*, inquit, *non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia verbi, factus eſt caro.*

S. Hilarius lib. 8. de Trinit. *De veritate*, inquit, *carnis & ſanguinis nō eſt relictus ambigēdi locus: nūc enim & ipſius Domini profeſſione,*

& fide

& fide noſtra vere caro eſt & vere ſanguis eſt, &c. an hoc veritas non eſt, contingat plane his verum non eſſe, qui Chriſtum Ieſum verum eſſe Deum negant.

S. Ambroſ. lib. 4. de Sacram. *Panis iſte*, inquit, *panis eſt ante verba Sacramentorum; vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.*

Probatur 4. ex antiqua & perpetua Eccleſiæ praxi adorādi hoc Sacramentum, quod teſtatur S. Ambroſ. lib. 3. de Spiritu ſancto cap. 12. *Per terram*, inquit, *intelligitur caro Chriſti, quam hodie quoque in myſteriis adoramus*. & S. Aug. in Pſal. 98. *Nemo*, inquit, *carnem Chriſti manducat, quin prius adoret*: adorari autem in hoc Sacramento Chriſti caro non poſſet; ſi in eo verè ac realiter non exiſteret.

4 Obiiciunt Hæretici 1. hæc Chriſti Domini verba S. Ioann. 6. *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quidquam.* Vnde inferunt carnem Chriſti realiter in ſumptione Euchariſtiæ non comedi, cum ex ſe nihil profutura ſit.

Reſpondet S. Auguſtinus tract. 27. in Ioann. *Caro non prodeſt quidquam: ſed quomodo illi* (Carphanaitæ ſcilicet) *intellexerunt, carnem, quippe ſic intellexerunt quomodò in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur:* Vnde S. Chryſoſt. hom. 46. in Ioan. Cyrillus Catecheſi 4. Myſtag. & alii SS. Patres per hæc Chriſti Domini verba & alia ſubſequentia dicunt admoneri fideles, vt huius Sacramenti veritatem non carnaliter, id eſt ſecundùm ſenſum humanum, qui nihil prodeſt, imo in percipiendis Myſteriis diuinis multum obeſt: ſed ſpiritualiter, id eſt ſecundum veræ fidei ſpiritum intelligant, ſecundum quem caro Chriſti Domini in hoc Sacramento non vt ſimplex & nuda caro conſideratur, qua ratione nihil prodeſt, ſed vt caro diuino ſpiritu plena & diuino Verbo perſonaliter vnita; quo pacto viuificare & maximè prodeſſe poteſt.

Obiiciunt 2. S. Auguſtinum lib. cont. Adimantium cap. 12. ſic loquentem: *Non dubitauit Chriſtus dicere: Hoc eſt corpus meum, dum ſignum daret corporis ſui:* Vnde inferunt hoc Sacramentum non continere corpus Chriſti realiter, cum illius ſignum ſit. Item tract. 25. in S. Ioan. *Vt quid paras ventrem & dentes? crede & manducaſti*; Vnde ſequitur non ore, ſed fide percipi corpus Chriſti, proindeque in hoc Sacramento realiter non exiſtere.

Reſpondetur ad primum locum, falsò ab Hæreticis inferri corpus Chriſti realiter in hoc Sacramento non exiſtere, ex eo quod dicatur eſſe ſignum corporis Chriſti; ſicut ex eo quod idem Chriſtus vocatur ab Apoſtolo Heb. 1. figura ſubſtantiæ Patris, falſa inferretur ſubſtantiam Patris in illo realiter non eſſe: quare dicendum eſt ideò Euchariſtiam vocari ſignum corporis Chriſti, non quod Chriſti corpus ibi rea-

realiter non ſit; ſed quia ibi modo quodam inuiſibili ſub ſpeciebus tamen ſenſibilibus panis tanquam ſub ſigno viſibili exiſtit.

Ad 2. reſpondetur S. Auguſtinum verbis in obiectione citatis metaphoricè loqui de manducatione ſpirituali doctrinæ diuinæ, quæ fit per fidem, vt ex toto eius contextu facilè colligi poteſt: vel ſi de eius Sacramenti manducatione loquatur: docere tantum illum voluiſſe realem corporis Chriſti in hoc Sacramento manducationem tunc ſolummodo eſſe fructuoſam, quando ſpiritali per fidem manducationi coniuncta eſt.

Obiiciunt 3. poſſibile non eſſe Chriſtum totum in tam parua hoſtia, imò in illius minutiſſima particula realiter contineri: ſimul in cælo & in tot locis ſuper terram realiter adeſſe; eius maieſtatem dedecere dentibus manducantium frangi & conteri, imo à beſtiis poſſe deuorari, ab igne comburi, pedibus conculcari, &c.

Ad hæc & ſimilia argumenta breuiter reſpondetur, iſta videri poſſe impoſſibilia & indecentia iis qui Dei poteſtatem incomprehenſibilem, & inexhauſtam bonitatem, ac (vt Apoſtoli verbis vtamur Epheſ. 2.) *nimiam charitatem* ignorant: Fideles verò, qui firmiter credunt S. Luc. *non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum*, vt teſtatus eſt Angelus, firmiſſimè etiam ſibi perſuadent realem illam Chriſti præſentiam in hoc Sacramento tam expreſſis diuinæ veritatis teſtimoniis aſſertam, Deo poſſibilem eſſe, licet poſſibilitatis illius modum ignorent: Credunt etiam nihil in illo Sacramento infinitam eius bonitatem dedecere, neque manducatione aut quauis alia huius Sacramenti attrectatione corpus Chriſti glorioſum dehoneſtari; ſicut nec Solis radius inficitur ex cœno in quod illabitur, nec ex ſpeculi aut criſtalli ab eo illuſtrati fractione violatur.

6 Porrò ad has ſimiles Hæreticorum obiectiones ſoluendas, obſeruandum eſt huius Sacramenti veritatem, non ratione humana, ſed ſola Dei authoritate inniti: proindeque vt certo cognoſcatur non ratiocinium humanum, ſed diuinum oraculum eſſe tantummodo conſulendum: videndum quid afferat ſacra Scriptura, non vt ab hæreticis in contrarias falſas interpretationes diſtorquetur, ſed vt ab Eccleſia vniuerſa & à SS. Patrib. vnanimi conſenſu intelligitur. Præterea notandũ eſt SS. Patres aliquando non apertè & clarè, ſed ambiguè & obſcurè de hoc Sacramẽto locutos fuiſſe, ac religioſa quadã præcautione illius notitiã occultare voluiſſe tùm Catechumenis, ne ex ea ſcandalum aliquod paterentur; tùm infidelibus inter quos degebant, ne tam pretioſã margaritã ante porcos proiicerent; præſertim cùm inter fideles nulla tunc circa huius Myſterii veritatẽ difficultas aut dubitatio ſuborta eſſet: vnde S. Athanaſ. in 1. Apol. de fuga ſua: *Non eſt*, inquit *fas myſteria non initiatis prodere, ne Ethnici nõ intelligentes derideant, aut Catechumeni curioſiores facti ſcandalizẽtur.*

§. II.

§. II.

De Tranſſubſtantiatione, ſeu conuerſione totius ſubſtantiæ panis & vini ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti Domini.

1 FIDES Catholica docet non modò corpus & ſanguinem Chriſti Domini realiter in Sacramento Euchariſtiæ ſub ſpeciebus panis aut vini exiſtere, vt ſuprà probatum eſt, ſed prætereà nihil ſubſtantiæ panis aut vini in eo remanere, totamque panis ac vini ſubſtantiam tranſmutari & conuerti in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti Domini: quod Conc. Trid. explicauit ſimul & definiuit his verbis: *Perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuò ſancta hac Synodus declarat, per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius, quæ conuerſio couenientes & propriè à S. Catholica Eccleſia Tranſſubſtantiatio eſt appellata.*

Huic veritati multiplices opponuntur errores, quos hic breuiter recenſere non erit inutile, vt euidentiùs fiat, quid in hoc Myſterio credi, quidve repudiari debeat.

Quidam igitur, vt refert Bellarmin. lib. 3. de Euchar. cap. 11. attendentes ad modum tranſmutationum ſubſtantialium quę naturaliter fiunt, in quibus vna tantùm pars ſubſtantialis compoſiti, nempè forma trāſmutatur, materia prima immutabili permanente, ſimiliter opinati ſunt in hoc Sacramento ſolam panis ſubſtantialem formam per conſecrationis verba mutari; materiam verò panis remanere, & ab anima Chriſti informari. Alii è contrario exiſtimauerunt ſolam panis materiam mutari in corpus Chriſti, remanente forma ſubſtantiali eiuſdem panis. Alii arbitrati ſunt panem in Euchariſtia hypoſtaticè aſſumi à Verbo diuino eodem prorsùs modo, quo natura humana ab illo aſſumpta eſt. Alii cenſuerunt ſubſtantiam corporis Chriſti & ſubſtantiam panis ſimul in Euchariſtia commiſceri. Luther. denique libr. de captiuit. Babyl. cap. de Euchariſtia, docuit non eſſe articulum fidei, quod ſubſtantia panis maneat, vel non maneat ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia, ac vtrumque ſine hæreſis periculo poſſe defendi; ſibi tamen videris probabilius & Scripturis conformius, quod in hoc Sacramento panis ſubſtantia maneat ſimul cum ipſo Chriſti corpore.

2 Refelluntur hi errores, & Catholicæ fidei veritas de trāſſubſtantiatione panis & vini in Chriſti Domini corpus & ſanguinem. Probatur 1. ex authoritate Eccleſiæ; quæ id expreſsè & apertè declarauit

uit tùm in Concil. Trident. ſupra relato, tùm etiam anteà in Conc. Later. ſub Innoc. III. cap. *firmiter*, de Sum. Trin. vbi definitum habetur: *In Sacramento altaris corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini veraciter contineri, tranſſubſtantiatis pane & vino in corpus & ſanguinem*: Et in Conc. Rom. ſub Nicolao II. vbi Berengarius iterùm hæreſim ſuam abiurans, profitenſque fidem Catholicam, ſic loquitur: *Corde credo & ore confiteor panem & vinum, &c. ſubſtantialiter conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem & ſanguinem Chriſti Domini*.

Probatur 2. ex SS. Patribus qui id vnanimi conſenſu afferunt: vt S. Gregor. Niſſen. orat. Catech. cap. 17. *Dei verbo*, inquit, *ſanctificatum panem in Dei verbi corpus credo tranſmutari*: ibidemque ſubdit naturam panis & vini *tranſelementari in corpus & ſanguinem Chriſti*. S. Cyril. Alexand. Epiſt. ad Caloſyrium dicit panem in altari oblatum, *in veritatem propria carnis à Chriſto conuerti*. S. Damaſc. lib. 4. de Fide cap. 14. afferit in hoc Sacramento panem & vinum *modo mirabili in Chriſti corpus & ſanguinem conuerti*. S. denique Ambr. lib. de initiandis cap. 9. ipſam panis & vini tranſmutationem in corpus & ſanguinē Chriſti Domini fusè explicat, & varijs tùm rationibus, tùm exemplis probat, quæ apud illum vtiliter legi poſſunt.

Obiiciunt 1. hæretici Euchariſtiam vocari in Scripturis panem, vt 1. Cor. 10. vnde inferunt panis ſubſtantiam ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia remanere, aliàs falſò panis diceretur.

Reſpondetur vocari panem; vel quia exteriorem figuram & alia panis accidentia retinet, ſicut Gen. 18. Angeli vocantur viri, quia exteriùs tales eſſe videbantur, licet realiter tales non eſſent; vel quia ante conſecrationem verè panis fuit; ideoque panis dicitur, quamuis ampliùs non ſit; ſicut in Scripturis res quædam poſt mutationem in ipſis factam eodem plerumque nomine vocantur, quo anteà vocabantur, vt Exod. 7. virga Moyſis in ſerpentem ſubſtantialiter mutata, adhuc tamen appellatur virga.

Obiiciunt 2. verbum (tranſſubſtantiationis) non reperiri in Scriptura.

Reſpondetur neque etiam in illa reperiri verbum *Conſubſtantialis*, quod Concilium Nicæn. 1. ad Chriſti Domini naturam diuinam explicandam vſurpauit: neque vllum tamen Catholicum de veritate per verbum illud ſignificata dubitare: ſi igitur Eccleſia in Concilio illo ſanctiſſimè ac ſumma cum ratione id fecit, cur eadem Eccleſia in Concilio Later. Florent. & Trident. ad Euchariſtiæ veritatem expreſſiùs ſignificandam, ab erroribus vindicandam, idem præſtare non potuit?

§. III.

§. II.

De Tranſſubſtantiatione, ſeu conuerſione totius ſubſtantiæ panis & vini ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti Domini.

1 FIDES Catholica docet non modò corpus & ſanguinem Chriſti Domini realiter in Sacramento Euchariſtiæ ſub ſpeciebus panis aut vini exiſtere, vt ſuprà probatum eſt, ſed prætereà nihil ſubſtantiæ panis aut vini in eo remanere, totamque panis ac vini ſubſtantiam tranſmutari & conuerti in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti Domini: quod Conc. Trid. explicauit ſimul & definiuit his verbis: *Perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuò ſancta hæc Synodus declarat, per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius, quæ conuerſio couenientes & propriè à S. Catholica Eccleſia Tranſſubſtantiatio eſt appellata.*

Huic veritati multiplices opponuntur errores, quos hic breuiter recenſere non erit inutile, vt euidentiùs fiat, quid in hoc Myſterio credi, quidve repudiari debeat.

Quidam igitur, vt refert Bellarmin. lib. 3. de Euchar. cap. 11. attendentes ad modum tranſmutationum ſubſtantialium quę naturaliter fiunt, in quibus vna tantùm pars ſubſtantialis compoſiti, nempè forma trāſmutatur, materia prima immutabili permanente; ſimiliter opinati ſunt in hoc Sacramento ſolam panis ſubſtantialem formam per conſecrationis verba mutari; materiam verò panis remanere, & ab anima Chriſti informari. Alii è contrario exiſtimauerunt ſolam panis materiam mutari in corpus Chriſti, remanente forma ſubſtantiali eiuſdem panis. Alii arbitrati ſunt panem in Euchariſtia hypoſtaticè aſſumi à Verbo diuino eodem prorsùs modo, quo natura humana ab illo aſſumpta eſt. Alii cenſuerunt ſubſtantiam corporis Chriſti & ſubſtantiam panis ſimul in Euchariſtia commiſceri. Luther. denique libr. de captiuit. Babyl. cap. de Euchariſtia, docuit non eſſe articulum fidei, quod ſubſtantia panis maneat, vel non maneat ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia, ac vtrumque ſine hæreſis periculo poſſe defendi; ſibi tamen videris probabilius & Scripturis conformius, quod in hoc Sacramento panis ſubſtantia maneat ſimul cum ipſo Chriſti corpore.

2 Refelluntur hi errores, & Catholicæ fidei veritas de trāſſubſtantiatione panis & vini in Chriſti Domini corpus & ſanguinem. Probatur 1. ex authoritate Eccleſiæ; quæ id expreſsè & apertè declarauit

uit tùm in Concil.Trident.ſuprà relato, tùm etiam anteà in Conc. Later.ſub Innoc.III.cap.*firmiter*,de Sum. Trin. vbi definitum habetur:*In Sacramento altaris corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini veraciter contineri, tranſſubſtantiatis pane & vino in corpus & ſanguinem*: Et in Conc.Rom.ſub Nicolao II. vbi Berengarius iterùm hæreſim ſuam abiurans, profitenſque fidem Catholicam, ſic loquitur: *Corde credo & ore confiteor panem & vinum, &c. ſubſtantialiter conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem & ſanguinem Chriſti Domini*.

Probatur 2. ex SS.Patribus qui id vnanimi conſenſu afferunt: vt S.Gregor. Niſſen.orat. Catech. cap.17. *Dei verbo*, inquit, *ſanctificatum panem in Dei verbi corpus credo tranſmutari*: ibidemque ſubdit naturam panis & vini *tranſelementari in corpus & ſanguinem Chriſti*. S.Cyril. Alexand. Epiſt. ad Caloſyrium dicit panem in altari oblatum, *in veritatem propria carnis à Chriſto conuerti*. S.Damaſc.lib.4. de Fide cap.14.aſſerit in hoc Sacramento panem & vinum *modo mirabili in Chriſti corpus & ſanguinem conuerti*. S. denique Ambr.lib.de initiandis cap. 9. ipſam panis & vini tranſmutationem in corpus & ſanguinē Chriſti Domini fusè explicat, & varijs tùm rationibus, tùm exemplis probat, quæ apud illum vtiliter legi poſſunt.

Obiiciunt 1. hæretici Euchariſtiam vocari in Scripturis panem, vt 1. Cor. 10. vnde inferunt panis ſubſtantiam ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia remanere, aliàs falſsò panis diceretur.

Reſpondetur vocari panem; vel quia exteriorem figuram & alia panis accidentia retinet, ſicut Gen.18. Angeli vocantur viri, quia exteriùs tales eſſe videbantur, licet realiter tales non eſſent; vel quia ante conſecrationem verè panis fuit; ideoque panis dicitur, quamuis ampliùs non ſit; ſicut in Scripturis res quædam poſt mutationem in ipſis factam eodem plerumque nomine vocantur, quo anteà vocabantur, vt Exod. 7. virga Moyſis in ſerpentem ſubſtantialiter mutata, adhuc tamen appellatur virga.

Obiiciunt 2. verbum (tranſſubſtantiationis) non reperiri in Scriptura.

Reſpondetur neque etiam in illa reperiri verbum *Conſubſtantialis*, quod Concilium Nicæn. 1. ad Chriſti Domini naturam diuinam explicandam vſurpauit: neque vllum tamen Catholicum de veritate per verbum illud ſignificata dubitare: ſi igitur Eccleſia in Concilio illo ſanctiſſimè ac ſumma cum ratione id fecit, cur eadem Eccleſia in Concilio Later. Florent. & Trident. ad Euchariſtiæ veritatem expreſſiùs ſignificandam, ab erroribus vindicandam, idem præſtare non potuit?

§. III.

§. III.

Explicantur quædam difficultates circa tranſſubſtantiationem panis & vini in Chriſti Domini corpus & ſanguinem.

1 PRIMA eſt, quid ſit propriè illa traſſubſtantiatio, & quomodò intelligi debeat. Omiſſis variis & prolixis ſuper hac difficultate Theologorum diſputationibus, breuiter dicimus tranſſubſtantiationem panis in corpus Chriſti, non eſſe ipſius corporis Chriſti ſubſtantialem productionem aut mutationem,id eſt, Chriſti Domini corpus per illam tranſſubſtantiationem de nouo non produci,nec ſubſtantialiter mutari,aut localiter moueri;ſed per vim & efficaciam conſecrationis fieri,vt definente tota panis ſubſtantia,corpus Chriſti,quod eſt in Cœlo, ſine vllo motu locali,aut mutatione ſui ſubſtantiali, iam eſſe incipiat ſub ſpeciebus ipſius panis; neque ſolum ſub illis ſit per ſimplicem præſentiam ſiue coexiſtentiam, ſed etiam per vnionem quandam,qualis erat inter ſubſtantiam panis & accidentia eiuſdem panis, ſublata tamen inhærentia.

Quod ſi cui explicatio iſta minimè ſatisfaciat, meminerit SS.Patres (vt teſtatur Catechiſmus Rom.cap.4.part.2.) ſæpè admonere fideles *ne curioſius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri poſſit:* nec enim à nobis percipi poteſt, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipſa rerum creatione huius rei exemplum aliquod habemus, verùm quod ſola fide percipi debet, id quomodo fiat,non eſt curioſius inquirendum.

2 Secunda difficultas eſt, quid in illa tranſſubſtantiatione ponatur ſub ſpeciebus panis & vini tam vi verborum conſecrationis, quàm per naturalem concomitantiam. Nihil aptius ad huius difficultatis ſolutionem afferri poteſt,quàm id quod habetur in Concil.Trident. ſeſſ.13.cap.3.vbi dicitur,*Verum Chriſti corpus verumque eius ſanguinem ſub panis & vini ſpecie, vnà cum ipſius anima & diuinitate exiſtere, ſed corpus quidem ſub ſpecie panis & ſanguinem ſub ſpecie vini ex vi verborum: ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub vtraque vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ,qua partes Chriſti Domini qui iam ex mortuis reſurrexit non amplius moriturus,inter ſe copulantur, diuinitatem quoque propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam vnionem: quapropter veriſſimum eſt tantumdem ſub alterutra ſpecie, atque ſub vtraque contineri;totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis eius ſpeciei parte; totus item ſub vini ſpecie,& ſub eius partibus exiſtit.*

Ex

Ex quibus Concilij verbis colligitur 1. quod, ſicut ſub ſpecie panis totum corpus, ſic etiam ſub ſpecie vini totus Chriſti Domini ſanguis, vi verborum ponitur, cum nulla ſit ratio cur vna eius pars præ altera ponatur, ſicque totus ille diuinus ſanguis, ne vnica quidem guttula excepta, vi verborum conſecrationis in ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio (quòd maxime perpendi debet) pro vnoquoque noſtrum quotidie effunditur.

Colligitur 2. ea omnia, quæ Chriſto Domino extra Sacramentum nunc in cælo exiſtenti ſunt intrinſeca, per concomitantiam quoque poni ſub ſpeciebus conſecratis, & ſic corporis eius glorioſi dotes, qualitates item naturales ac ſupernaturales eius animæ inexiſtentens omnes denique diuinitatis eius perfectiones in illo Sacramento contineri: ita vt aliqua ratione de vnoquoque fidelium dignè Sacramentum hoc percipiente dici poſſit, quòd tunc cum illud percepit, in eo ſint omnes Theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Per eandem quoque concomitantiam perſona Patris & perſona Spiritus ſancti, propter identitatem naturæ cũ ipſius Filii perſona, ſub illis panis ac vini ſpeciebus ita ſimul adſunt, vt ſi per immenſitatem ſuam ibique non eſſent, ratione tamen illius identitatis in illo Sacramento adeſſent.

3 Tertia pars difficultatis, an Chriſti Domini corpus, quod in Euchariſtiæ Sacramento inextensè & indiuiſibiliter exiſtit (vt conſtat ex ſuprà relatis Concil. Trident. verbis) retineat in eodem Sacramento propriam quantitatem. Reſpondetur affirmatiuè cum S. Doctore qu. 76. a. 6. ratio eſt, quia omnia quæ naturalem pluſquam localem connexionem habent cum ſubſtantia corporis Chriſti, ponuntur per concomitantiam in hoc Sacramento, vt ex antè dictis patet; vnde ſequitur, vt quantitas, quæ corpori glorioſo Chriſti naturaliter connexa eſt, ſub huius Sacramenti ſpeciebus reperiri debeat: quæ quidem doctrina ita certa eſt, vt quamuis ab Eccleſia expreſsè definita non ſit tanquam de fide: contrarium tamen ſentire erroneum exiſtimet Alexander Alenſis p. 1. q. 40. mem. 3. a. 4.

Dicet aliquis, ſi corpus Chriſti retineret propriam quantitatem in Euchariſtia, deberet eſſe extenſum & diuiſibile, & figuram etiam aliquam habere, cùm figura ſit intrinſecus terminus quantitatis.

Reſpondetur duplicem eſſe quantitatis extenſionem, ſeu corpus quantum duplici modo eſſe extenſum, primò in ordine ad ſe, ſecundò in ordine ad locum. Prior extenſio eſt de eſſentia ipſius quantitatis: poſterior vero eſt tantùm proprietas virtute diuina ab ea ſeparabilis: vnde fit vt quantitas hac extenſione locali deſtituta, quantæcumque ſit magnitudinis in ordine ad ſe, poſſit tamen per diuinam Omnipotentiam intra ſpatium quantumvis exiguum concludi.

cludi. Similiter duplex eſt figura, vna organica, quæ pendet ab extenſione quantitatis in ordine ad ſe; altera localis ſeu (vt ità loquamur) ſitualis, quæ ab extenſione locali ipſius quantitatis pendet: cum igitur corpus Chriſti Domini in Euchar iſtiæ Sacramento ſit ſolummodo extenſum in ordine ad ſe, non verò in ordine ad locum, habet tantùm figuram organicam, non verè localem: vnde intelligitur qua ratione fieri poſſit vt retinens propriam quantitatem & figuram, in quantumuis exiguo ſpatio & ſub quantalibet ſpecierum Sacramentalium particula totum contineri poſſit.

3 Quarta difficultas eſt; quid de ſpeciebus panis & vini in hoc Sacramento remanentibus ſentiendum ſit. Reſpondetur ſpecies illas ſeu accidentia panis & vini, puta figuram, colorem, ſaporem, &c. poſt conſecrationem manere ſine vllo ſubiecto. Ita definitum eſt in Concilio Trident. ſeſſ.13. can.2. & hæc Vvicleffi propoſitio tanquam falſa & hæretica damnata eſt in Concil. Conſtant. ſeſſ.8. *Accidentia panis non manent ſine ſubiecto in Sacramento, &c.*) Id tamen de omnibus accidentibus coniunctim ſumptis eſt intelligendum: vera ſiquidem eſt S. Thomæ doctrina quæſt.77. art.1. & 2. aſſerentis quantitatem panis & vini ab omni ſubiecto ſeparatam diuina virtute in hoc Sacramento exiſtere; reliqua verò accidentia eſſe in ipſa quantitate tanquam in ſubiecto. Qui etiam a.3. docet, ſpecies illas panis & vini poſſe ſic ſeparatas agere, quidquid poterant, dùm ipſius panis & vini ſubſtantiæ tanquam proprio ſubiecto inhærebant; cùm ſemper eandem eſſentiam, & agendi virtutem retineant. Et a.4. ſpecies illas poſſe corrumpi, vt experientia ſatis compertum eſt. Art. item 6. ex ſpeciebus illis fieri poſſe nutritionem ſubſtantialem: ſiue nutritio illa ex ſola ſpecierum quantitate diuina virtute fiat, ſiue (quod probabilius eſt) ex materia quæ à Deo creatur eo inſtanti quo ſpecies illæ Sacrament. ita alterantur, vt ipſa ſubſtantia panis, ſi adeſſet, ſub illis eſſe naturaliter deſineret. Denique q.76. art.6. ad 3. tradit Chriſti Domini corpus & ſanguinem deſinere eſſe ſub illis panis ac vini ſpeciebus, quando ita mutantur aut alterantur, vt hæc mutato ſeu alteratio ad deſitionem ſubſtantiæ panis ac vini ſufficeret; remanere verò ſub illis Chriſti corpus ac ſanguinem, quamdiù mutatio illa ſeu alteratio tanta non eſt, vt ad deſitionem ſubſtantiæ panis aut vini ſatis eſſet: quod ex ipſius etiam Eccleſiæ praxi ſatis conſtat, quæ tandiù adorat in hoc Chriſtum Sacramento, quandiù in illo ſpecies panis ac vini remanere cognoſcit.

Quinta difficultas eſt, an Chriſti corpus ſub ſpeciebus ſacramentalibus exiſtens videri poſſit ab oculo corporeo, vel ab intellectu creato cognoſci.

Reſpon-

Reſpondet S. Doctor quæſt. 76. art. 7. nullum corporeum oculum pertingere poſſe ad viſionem corporis Chriſti, provt eſt in hoc Sacramento; cùm in illo ſit per modum ſubſtantiæ, quæ per ſe non eſt viſibilis: ab intellectu autem creato poſſe clarè cognoſci, dummodo lumine gloriæ illuſtretur, quo deficiente nonniſi obſcurè, ac per fidem percipi poſſe Chriſti exiſtentiam ſacramentalem: vnde (vt ait idem S. Doctor) nequidem ipſi dæmones Chriſtum in hoc Sacramento exiſtentem cognoſcere poſſunt, niſi per fidem, cui non aſſentiuntur voluntariè; ſed ad eam euidentia ſignorum conuincuntur, pro vt dicitur S. Iacob. 2. quòd *dæmones credunt, & contremiſcunt*.

6 Sexta denique difficultas eſt, quid de miraculoſis apparitionibus ſentiendum ſit, quæ aliquando in hoc Sacramento contigerunt, & adhuc contingere Deo ita volente poſſunt; vt quando puer, vel caro in manibus Sacerdotis aut ſuper altari, vel ſanguis in calice cernitur. Reſpondet S. Doctor art. 8. Chriſtum tunc ſemper manere in hoc Sacramento; nec carnem illam aut ſanguinem miraculosè apparentem eſſe carnem vel ſanguinem ipſius Chriſti, ſed eſſe aliquid miraculosè productum, quo tùm caro & ſanguis ipſius Chriſti, tùm etiam ſacramentales ſpecies teguntur. Monet autem rectè idem S. Doctor in 4. diſt. 10. q. 4. a. 1. q. 3. non licere eiuſmodi carnem aut ſanguinem miraculosè ſic apparentem ore ſumere: quia hæc ſigna miraculoſa non habent modum conuenientem, quo poſſint pro ratione huius Sacramenti comedi ac bibi: quare in illo caſu deberet Sacerdos (vt docet Valentia diſp. 6. quæſt. 4. de Euch. part. 1.) alium panem & vinum conſecrare, & ſumere vt ſacrificium ea ratione perficeretur.

SECTIO VI.

Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ.

1 VARII ſunt iique ſaluberrimi huius diuini Sacramenti effectus, de quo vere dici poteſt, quod olim de manna dictum eſt, omnem in illo reperiri ſaporis ſuauitatem; præcipuos hìc & obſeruatione maxime dignos adnotabimus.

Atque in primis certum eſt hoc Sacramentum ritè diſpoſitis gratiæ ſanctificantis augmentum conferre, vt in Decr. Eug. expreſſe definitum habetur, & ſatis conſtat ex iis quæ cap. 1. de Sacram. in genere dicta ſunt. Quod quidem gratiæ augmentum cæteris paribus longe vberiùs & pleniùs in iſto Sacramento, quàm in aliis percipitur; cùm in eo fons ipſe gratiarum, & omnium chariſmatum, ac donorum cœleſtium contineatur, vt dicit Catechiſmus Romanus. De-

cet autem S. Thom. q 80. art. 8. ad 6 effectum illum in ipſa Sacramenti ſumptione percipi, ideòque præcipuam tunc & maximam in ſuſcipiente requiri deuotionem.

Quærunt Theologi an Sacramentum hoc conferat etiam aliquando primam gratiam à peccatis iuſtificantem. Reſpondetur certum eſſe (ſicut docet S. Thom. q. 79. a. 3.) Sacramentum hoc nullomodo profuturum, ſed potius maxime obfuturum ei, qui cum affectu vel conſcientia peccati mortalis illud ſuſciperet, quod verò ſpectat ad illum qui in peccato mort. exiſtens, illius tamen nec affectum, nec conſcientiam haberet, ſi bona fide ad hoc Sacramentum accedat, quidam Theologi, vt Ricardus, Scotus, & alii quos citat & ſequitur Suarez. diſp. 63. ſect. 1. exiſtimant in illo caſu Sacramentum Euchariſtię ex opere operato iuſtificare, ac primam gratiam conferre: Meliùs tamen S. Bonauentura, Gabriel, Maior, & alii, quibus ſubſcribit Vaſquez diſp. 205. cap. 4. negant: cùm hoc Sacramentum per ſe ad remiſſionem peccati mortalis non ſit inſtitutum: *Conſtat enim* (vt loquitur Catechiſmus Rom. ſup. c. 4.) *quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodeſt, ita etiam animæ, quæ ſpiritu non viuit, ſacra myſteria non prodeſſe: ac propterea panis & vini ſpeciem habent, vt ſignificetur non quidem reuocandæ ad vitam animæ, ſed in vita conſeruandæ cauſa inſtituta eſſe.* Docet tamen S. Thom. ſup. illum, qui bona fide ignorans ſe in peccato mortali eſſe, deuotè ac reuerenter hoc Sacramentum perciperet, ex Dei bonitate per illud gratiam aliquam actualem conſecuturum, qua excitabitur ad actum charitatis ſeu perfectæ contritionis eliciendum, & ſic ab ipſo peccato mortali illum liberari poſſe.

2 Secundus huius Sacramenti effectus complectitur quædam ſpecialia gratiæ actualis auxilia oportuno tempore, vi huius Sacramenti dignè ſuſcepti conferenda, per quæ charitas conſeruatur, roboratur, perficitur, idque ſpiritualiter animæ confertur, quod panis & vinum corpori cõferre ſolent, vt expreſsè declaratur in Decr. Eug. vbi dicitur, *Omnem effectum, quem cibus & potus materialis quoad vitam operantur corporalem, ſubſtentando, augendo, reparando, & delectando; Sacramentum hoc quoad vitam operari ſpiritualem*; In quo (vt explicat S. Chryſoſt. hom. 6. ad pop. Antioch. Chriſtus Dominus maximam erga nos charitatem euidétiſſimè teſtatur: cùm enim ſæpenumerò parentes liberos ſuos alijs nutriendos tradant, ipſe nos alere propria ſua ſubſtantia voluit, carnemque ſuam à nobis tangi, mandacari, illique dentes noſtros infigi permiſit.

Tertius effectus conſiſtit in eo, quod Chriſtus Dominus ſe in hoc Sacramento ſumendum nobis exhibet, non modò tanquam cibum, quo nutriamur, ſed etiam tanquam ſalutare medicamentum, quo naturæ noſtræ infirmitates, id eſt prauæ inclinationes, immoderati

affectus,

affectus, &c. curentur. Id paſſim docuerunt SS. Patres: S. Greg. Nyſſenus Orat Catech. cap. 37. dicit Euchariſtiam eſſe *Salutare medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerit inditum, per contrariam repellens affectionem*. Sanctus Cyrillus lib. 4. in S. Ioan. cap. 17. *Sedat, cum in nobis manet Chriſtus, ſæuientem membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, colliſos redintegrat, &c.* S. Ambr. lib. 5. de Sacram. c. 4. *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* S. denique Bernardus in Serm. de Cœna Domini poſtquam dixit Sacramentum Dominici corporis & ſanguinis efferatis motibus & pruritibus concupiſcentiæ mederi, ſubiungit: *Si quis veſtrum non tam ſæpe modò, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini: quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd peſſimum vlcus accedat ad ſanitatem.*

Quartus effectus eſt remiſſio peccatorum venialium vt docet S. Doctor art. 4. & ante illum docuerat S. Ambroſius lib. 4. de Sacram. cap. 6. & lib. 5. cap. 4. & habetur cap. *Litterarum* de Conſecr. diſt. 2. cap. 110. ibid. Remittuntur autem peccata venialia in hoc Sacramento, ſiue per infuſionem gratiæ ſanctificantis, preſuppoſita de illis attritione, ſiue per charitatis & perfectæ contritionis feruorem quem hoc Sacramentum excitat, vt ex mente S. Doctoris explicat Iſambertus ad q. 79. 1. q. 1. a. 6.

3 Quintus effectus eſt præſeruatio à peccatis mortalibus, vt docet S. Th. art. 6. & S. Bernardus Serm. de Cœna Domini, vbi dicit, *Duo in nobis hoc Sacramentum operari, vt & ſenſum minuat in minimis; & in grauioribus tollat omnino conſenſum.* Hunc autem effectum præſtat tribus præſertim modis, vt docet Iſambertus ſuprà; primò ſuggerendo vires, & robur addendo, per augmentum ſcilicet habituum ſupernaturalium quod efficit: ſecundò amouendo peccandi occaſiones, iuxta illud Pſalm. 22. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me*: Tertiò denique protegendo nos à dæmonum impugnationibus, ipſoſque dæmones arcendo; Vnde S. Ignatius Epiſt. ad Epheſ. dicit per huius Sacramenti frequentem & dignam ſuſceptionem: *Expelli poteſtates Satanæ, &c.* panemq; illum *eſſe antidotum non moriendi*: & S. Chryſoſt. Homil. 61. ad pop. Antioch. *Tanquam leones*, inquit, *ignem ſpirantes ab illa menſa recedamus, facti diabolo terribiles.*

Sextus effectus, eſt animæ gloria ſeu vita æterna. Ita S. Thom. 2. 2. & conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Confert autem hunc effectum Euchariſtia, non tantùm quia tribuit gratiam ſanctificantem, in qua fundatur ius & dignitas ad ipſius vitæ æternæ conſecutionem, quod

& reliqua Sacramenta præſtant: ſed etiam quia ſpeciali modo confert dignè ſuſcipientibus finalem perſeuerantiam, in quantùm per ſpecialia gratiæ auxilia charitatem roborat ac perficit, & à peccatis mortalibus præſeruat, vt ſuprà dictum eſt.

4 Septimus effectus, eſt corporis reſurrectio & glorificatio, quæ ſpeciali modo tribuitur participationi huius Sacramenti, quod Chriſtus declarauit his verbis S. Ioan 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die:* quod fusè explicat & probat Sanctus Cyrillus Alexandrin. libro 4. in Sanct. Ioan. cap 14. vbi obſeruat quòd Chriſtus Dominus, *in exſuſcitandis mortuis non ſolùm verbo & imperio, vt Deus vtebatur, verum etiam carnem ſuam quaſi cooperatricem nonnunquam adhibebat, vt reipſa oſtenderet carnem quoque ſuam, quoniam ſibi coniuncta eſt, viuificam eſſe: nam quando principis filiolam ſuſcitauit, manum eius apprehendit, &c.* Vnde concludit quòd, *reformabit omninò ad immortalitatem participes ſui.*

Octauus denique, eſt ſingularis quædam & inexplicabilis vnio Chriſti Domini cum eo qui Sacramentum iſtud dignè ſuſcipit: iuxta quod ipſe Dominus Chriſtus dixit. S. Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo:* & de hac mirabili vnione ſæpè cum pietatis ſenſu loquuntur SS. Patres, ac præ cæteris ſanctus Chryſoſtomus hom. 61. ad pop. Antioch. vbi poſtquam dixit nos per huius Sacramenti participationem vnum corpus cum Chriſto fieri, ſubiungit, *vt itaque non tantum per charitatem hoc fiamus, verum & ipſa re in illam miſceamur carnem, hoc per eſcam efficitur, quam largitus eſt nobis, volens oſtendere deſiderium, quod erga nos habet: proptereà ſemetipſum nobis immiſcuit, & corpus ſuum in nos contemperauit, vt vnum quid efficiamur tanquam corpus capiti coagmentatum: ardenter enim amantium hoc eſt.* Et Sanct. Cyrillus Alexandrinus to. in Sanctum Ioan. cap. 13. ſupra relata Chriſti Domini verba explicans: *Sicut*, inquit, *ſi quis ceram igne liquefactam alteri ceræ ſimiliter liquefactæ ita miſcuerit, vt vnum quid ex vtriſque factum videatur: ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo.*

Hos omnes effectus, paucis, ſed efficacibus verbis declarauit Concilium Trident. ſeſſ. 13. cap. 2. vbi dixit Chriſtum Dominum hoc Sacramentum à fidelibus ſumi voluiſſe, *tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius qui dixit: qui manducat me, & ipſe viuet propter me: & tanquam antidotum quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur: pignus prætereà id eſſe voluit futuræ noſtræ gloriæ & perpetuæ fælicitatis, adeoque Symbolum vnius illius corporis, cuius ipſe caput exiſtet, cuique nos tanquam membra arctiſſima fidei, ſpei, & cha-*

& charitatis connexione aſtrictos eſſe voluit.

Monet autem ſapienter Iſambertus ad quæſt. 79. diſp. 1. art. 1. ad hos effectus per totam vitam obtinendos, Sacramenti illius participationem ſæpè repetendam eſſe, adeò vt exiſtimet vix fieri poſſe, vt quis propria ſponte ac deliberatè ab hoc Sacramento perlongum tempus abſtineat, quin in nouum aliquod mortale peccatũ dilabatur.

Porrò circa hanc frequentem Euchariſtiæ perceptionem, obſeruanda eſt Doctrina ſancti Thomæ & in 4. diſt. 12. quæſt. 4. art. 3. vbi dicit: *In perceptione huius Sacramenti duo requiri: deſiderium coniunctionis ad Chriſtum, & reuerentiam Sacramenti: quorum primum inclinat ad ſumendum, ſecundum ad abſtinendum: ſed quia amor timori præponderat, cæteris paribus laudabilius eſt ſumere, quàm abſtinere: dum tamen ex frequenti ſumptione amor intendatur, & reuerentia non minuatur.*

6 Addimus prętereà ex libello verè aureo Introductionis ad vitam deuotam, Diui Franciſci Saleſii Epiſcopi Gebneuenſis part. 2. cap. 22. ſuper hoc fræquenti communionis vſu iudicium communi Eccleſiæ conſenſu & praxi approbatum: *Duo,* inquit, *genera hominum frequenti huius Sacramenti participatione indigent: perfecti quidem, cum enim ſint optimè diſpoſiti, vituperio ipſis verteretur, ſi ad perfectionis fontem non accederent: imperfecti autem, vt ad perfectionem poſſint aliquando pertingere: fortes, ne debilitentur, debiles, vt roborentur: infirmi, vt ſanitatem recuperent; ſani ne in morbum incidant.* Subiungit poſteà, *eos qui multis ſæcularibus negotijs ſunt impliciti, ſacram Euchariſtiam frequenter percipere debere, eo quod eius virtute ac præſidio indigeant: ſicut illi qui plurimis laboribus exterioribus attenuantur, vires ſolidis cibis crebro reficere opus habent: denique ſanctiſſimum hoc Sacramentum ſæpè percipiendum eſſe; vt quomodo digne percipi debeat, experientia ipſa diſcatur: minus ſi quidem rectè illud fit quod raro fit.*

Hæc autem & ſimilia, quæ de frequenti communionis vſu apud SS. Patres & alios probatos authores dicta reperiuntur, ſemper intelligi debent cum hac conditione, vt ſcilicet quoties hoc Sacramentum ſumitur, dignè & cum debitis diſpoſitionibus ſumatur, de quibus diſpoſitionibus nunc agendum nobis eſt.

SECTIO VII.

De diſpoſitionibus ad huius Sacramenti dignam perceptionem neceſſarijs.

DE diſpoſitionibus ad dignum Euchariſtiæ perceptionem ex præcepto aliquo ſeu diuino, ſeu Eccleſiaſtico neceſſariis,

agendum nobis eſt, & inquirendum, quænam diſpoſitiones ad Sacramentum hoc ſumendum ita prærequirantur, vt ſi vel vnica ex iis deſit, in illius perceptione, peccati alicuius reatus incurratur.

§. I.

Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ.

1 PRIMA diſpoſitio ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem neceſſaria, eſt ſana & recta de illius veritate fides; *impoſſibile enim eſt* (vt ait Apoſt. Hebr. 10. *ſine fide placere Deo, accedentem quippe ad Deũ credere oportet*: & ideò, vt rectè obſeruauit S. Doctor, q. 77. a. 3. & ante illum Yuo Carnotenſis Epiſt. 264. ex peculiari Eccleſiæ inſtituto, formæ huius Sacramenti conſecratoriæ, interpoſita ſunt verba illa: *Myſteriũ fidei*; vt accedentes ad illud monerētur, fidè præſertim ipſis eſſe neceſſariam. Quod & confirmari poteſt ex antiqua Eccleſiæ praxi, in illius admiuiſtratione olim ſeruari ſolita, teſte Sanct. Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 4. vbi refert moris ſuo tempore fuiſſe, vt Sacerdos Euchariſtiam ſumendam porrigens clara voce diceret; *Corpus Chriſti*, cui ſuſcipiens reſpondebat, *Amen*; hac voce, ſuæ erga huius Sacramenti veritatem fidei veluti profeſſionem emittens.

Secunda diſpoſitio eſt ab omni peccati mortalis macula munditiès, & gratiæ ſanctificantis in ſuſcipiente ſtatus: cùm enim, vt docet ſanctus Thomas quæſt. 79. art. 2. hoc Sacramentum ſe habeat inſtar ſpiritualis cuiuſdam alimenti; vitam neceſſariò ſupponere debet in ſuſcipiente: & quæſt. 80. art 5. dicit eos qui cum conſcientia peccati mortalis corpus Chriſti Domini ſumunt, grauiſſimum haud dubiè peccatum committere; quod quidem peccatum indignè communicantium ſanctus Auguſt. tract. 62. in S. Ioan. cum peccato Iudæ proditoris comparat; S vero Chryſoſtomus hom. 6. ad pop. Antioch. cum peccato eorum qui ipſum Chriſtum Dominum occiderunt. Certè Apoſtolus 2. Cor. 1. apertè declarat indignè manducantem & bibentem *Reum eſſe corporis & ſanguinis Chriſti*: quare, vt monet Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. *communicare volenti reuocandum eſt in memoriam Apoſtoli præceptum: probet ſeipſum homo; Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat eam probationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumuis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa confeſſione ſacramentali ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat: quod à Chriſtianis omnibus, etiam ab ÿs Sacerdotibus quibus ex officio incumbit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuò ſeruandum eſſe decreuit, modò non deſit illis copia*

Con-

Confeſſoris: quod ſi neceſſitate vrgente, Sacerdos abſque prauia confeſſione celebrauerit, quam primum confiteatur.

2 Ex qua Concilii doctrina obiter colligitur, quàm periculoſa ſit quorumdam Theologorum ſententia, qui aſſerunt olim iis, quibus ob peccata mortalia impoſita fuerat pœnitentia publica, conceſſam nihilominùs ab Eccleſia interdùm fuiſſe Euchariſtiæ participationem, quamuis ſacramentalem peccatorum abſolutionem mondum recepiſſent: eandem etiam Euchariſtiam ab Eccleſia non fuiſſe denegatam ob peccata quædam mortalia non ita grauia, licet nulla ſacramentali pœnitentia expiata forent.

Hæc enim manifeſtè pugnant cum iis quæ à Tridètino Concilio, ex praxi & conſuetudine totius Eccleſiæ; ad dignam Euchariſtiæ perceptionem facienda eſſe præſcribuntur, imo quæ ex ipſiuſmet Apoſtoli verbis in vero & proprio ſenſu ab ipſa Eccleſia explicatis tanquam abſolutè neceſſaria declarantur.

Diximus ad dignam ſacræ Euchariſtiæ perceptionem requiri munditiem à quouis peccato mortali, non vero à peccato veniali: cum per illud ſanctificantis gratiæ ſtatus non deſtruatur, vt ex fide certum eſt; quamquam ſi quis ita erga venialia aliqua peccata praue affectus eſſet, vt iis expreſſa & deliberata voluntate inhærere vellet, maxima eſſet ratio dubitandi, vt nihil hìc temerè definiamus, an is ad ſumendã Euchariſtiam ſufficiẽter eſſet diſpoſitus; cum enim Euchariſtia ſit ex diuina inſtitutione *Antidotum, quo liberamur à culpis quotidianis*, vt ex Concil. Trid. ſuprà relatum eſt, qui fieri poſſet vt is dignè illam reciperet, qui peccata illa quotidiana ſeu venialia deliberatè in animo fouere vellet?

3 Tertia diſpoſitio eſt, vt nulla Eccleſiæ prohibitio huius Sacramenti perceptionem impediat: quantumvis enim quis iuſtus & ſanctus exiſtat, ſi tamen Eccleſia Sacramenti huius ſumptioni conditionem aliquam apponat, qua deficiente illud ſumi prohibeat, parendum neceſſariò; nec contempto aut neglecto illius præcepto dignè poteſt quis ad ſacram illam menſam accedere. Exemplum hoc affert S. Doctor quæſt. 80. art. 8. ſi quis à media nocte aliquid cibi vel potus ſumpſerit; cùm ſecundùm Eccleſiæ leges non niſi à ieiunis Sacramentum hoc extra morbum periculoſum ſumi debeat. Item ſi quis excommunicationis alicuius ſententia fuerit Superioris authoritate perculſus; quantumuis alias coram Deo innocens, & ab omni crimine immunis exiſtat, nihilominus ab Euchariſtiæ perceptione abſtinere tenetur, donec vel innocentiam ſuam ſuperiori probauerit, vel abſolutionem ab excõmunicatione acceperit: vt enim rectè monet S. Greg. hom. 26. in Euang. *Paſtoris ſententia iuſta vel iniuſta ſemper gregi timenda eſt, &c. & is qui ſub manu Paſtoris eſt, timeat ligari, vel iniuſte, nec Paſtoris ſui iudicium temerè reprehendat; ne ſi iniu-*

ſte ligatus eſt, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat fiat.

4 Quarta denique diſpoſitio ad dignam Euchariſtiæ perceptionem neceſſaria, in illis qui ſunt rationis compotes, eſt pius aliquis reuerentiæ ac deuotionis affectus. Quod ſatis expreſſe declarat Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. vbi dicit cuique fidelium cauendum eſſe, *Ne abſque magna reuerentia & ſanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat*: & cap. 8. explicans qua ratione ſpiritualiter ſumatur, dicit id fieri, *Fide viua quæ per dilectionem operatur*; id eſt per actus aliquos fidei & charitatis, quibus Chriſto Domino quilibet fidelis ſpiritualiter vnitur; atqui fruſtrà quis Chriſtum ſacramentaliter tantùm in Euchariſtia ſumeret, niſi eidem ſpiritualiter coniungeretur; quod tamen ſine aliquibus piis & religioſis affectibus fieri non poſſe, ex relatis Concilii verbis apertè conſtat.

Et certè quis non merito reprehenſibilem iudicaret & peccati damnaret illum, qui licet à peccato mortali per abſolutionem ſacramentalem factus immunis, ſine vllo tamen reuerentiæ aut pietatis ſenſu, animoque deliberatè vanis cogitationibus diſtracto, ad tremendam hanc menſam accederet? Piorum equidem omnium ſenſus eſt, vt ſi in Sacramenti huius perceptione minus afferant deuotionis ac reuerentiæ quàm par eſſe arbitrentur, de illo defectu tanquam de peccato ſeſe in confeſſione ſacramentali accuſent, vnde patet eos tanquam indubitatum tenere; diuinum hoc Sacramentum nonniſi cum ſingulari religionis ac pietatis affectu eſſe ſuſcipiendum.

§. II.

Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis.

1 DVæ preſertim ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum diſpoſitiones ex parte corporis requiruntur. Prima eſt, vt qui Euchariſtiam cupit percipere, ſit ieiunus; id eſt vt nihil cibi vel potus à media nocte ſumpſerit. Ita S. Doctor quæſt. 10. art. 8. idque in variis Conciliis decretum eſt vt in Carthagin. 3. cap. 29. & Tolet. 7. can. 2. *vt in honorem tanti Sacramenti*: quod dixit S. Aug. Epiſt. 118. *prius in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret quàm reliqui cibi*: ex quibus verbis intelligitur quale debeat eſſe illud ieiunium, perfectum ſcilicet ac naturale; ita vt omnem prorſus cibi, potus, medicinæ, aut cuiuſvis alterius rei in quantumlibet parua quantitate ſumptionem excludat, vt etiam docet S. Thomas cit. art. 8. ad 4. & cum illo communiter omnes.

Cæterum ſi quis ſanguinem, aliùmve humorem ex capite deffluentem, aut os eluendo, aquæ guttulas cum ſaliua mixtas, aut cibi re-

reliquias dentibus adhærentes caſualiter trangluttiat: non cenſetur violare ieiunium, nec ob id à communione abſtinere tenetur, vt explicat idem S. Doctor loco citato.

2 Sunt tamen aliqui caſus, in quibus, ſecundùm communem Doctorum ſententiam & Eccleſiæ praxim, etiam à non ieiunis Euchariſtia ſumi poteſt. Primus eſt, quando in periculo mortis per modum viatici ſumenda eſt, vt docet idem S. Thomas ſuprà. Secundus, quādo, niſi ſtatim ſumatur Euchariſtia, vel incendio abſumenda eſt, vel infidelium aut impiorum manibus profananda: tunc enim à Sacerdote, vel à quouis alio etiam non ieiuno cum reuerentia ſumi debet. Tertius, quando Sacrificii perficiendi neceſſitas incumbit, vt ſi Sacerdos celebrans, poſt conſecrationem, ſed antè Sacramenti ſumptionem moriatur; tunc enim debet alius etiam non ieiunus, Sacrificium inchoatum perficere. Item ſi quis poſt conſecrationem & corporis Chriſti ſumptionem animaduertat aquam pro vino fuiſſe in calice appoſitam: tunc enim licet illam hauſerit, debet tamen (pro vt in rubricis Miſſalis annotatur) panem & vinum de nouo offerre & conſecrare, incipiendo ab illis verbis: *qui pridie quàm pateretur, &c.* ac poſteà ſumere. Monet tamen rectè Laimannus cap. 7. de Sacrificio Miſſæ, nullum ibi præceptum imponi, adeòque Sacerdotem, præſertim ſi publicè celebret, ſequi poſſe ſententiam Scoti, Gabrielis Adriani, Nauarri & aliorum, quos ibidem citat, quibus etiam ſubſcribit Toletus lib. 2. cap. 9. qui omnes docent in eo caſu ſatius eſſe ad euitandum ſcandalum, vt ſolummodo ſacerdos aliud in calice vinum cum pauxillo aquæ infundat, & tacitè offerat, atque conſecret, incipiendo ab illis verbis *Simili modo poſtquam, &c.* Quartus denique caſus eſt, quando poſt ſumptam ablutionem animaduerit ſacerdos ſupereſſe aliquas hoſtiarū à ſe cōſecratarum particulas; illas enim tunc licitè abſumere poterit, vt docent Scotus, Nauarrus, Suarez, & alii apud eundem Laymannum ſuprà: vbi etiam monet id intelligendum eſſe, non tantùm de particulis minutis in patena vel corporali hærentibus, ſed etiam de grandioribus, ſi facile aſſeruari non poſſint; dummodo tamen ſacerdos nondum ab Altari receſſerit, aut veſtes ſacras exuerit.

3 Secunda diſpoſitio ex parte corporis, eſt munditiēs, ſeu ab omni immunditia corporali puritas: ad reuerentiam quippe huic diuino Sacramento debitam pertinet, vt ſi quis immunditiei alicui ſeu pollutioni cauſam culpabilem dederit, quamuis peccatum in Pœnitentiæ Sacramento expiauerit, à perceptione tamen Euchariſtiæ abſtineat illo die, vt fusè declarat Sanctus Thomas articulo 7. vbi S. Gregorium tanquam illius doctrinæ aſſertorem citat in Epiſt. ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, reſponſione 10. & 11, additque, quod quamuis nulla culpabilis cauſa intercederet, ex quadam con-

congruitate tamen & decentia conſultiùs videretur illo die abſtinere; quod tamen liberum cuique eſt, imo ſi neceſſitas aliqua vrgeat, aut diaboli fraus timeatur: tunc S. Doctor communionem cenſet non ideo eſſe relinquendam.

Quod autem de hac peccati ſpecie, & de plerisque alijs grauioribus dicendum videtur; quis enim aſſerere audeat hominem, qui immane aliquod flagitium, puta homicidium aut adulterium recenter perpetrauerit, eodem die mente adhuc commota, & turbata conſcientia, quamuis peccatum cum ingenti cordis dolore confeſſus ſit, illiusque remiſſionem fuerit conſecutus, poſſe tamen cum debita reuerentia huic Sacramento participare, imò quis non iudicet eiuſmodi hominem ſaltem illo die à ſacra Communione abſtinere debere, eique Confeſſarium hoc præcipere poſſe? Excipitur tamen caſus neceſſitatis, aut alterius cauſæ rationabilis, quæ Confeſſarij iudicio diſcutienda relinquitur.

Cùm igitur de ſupradictarum diſpoſitionum ad dignam Euchariſtiæ perceptionem neceſſitate omnes conueniant, de duabus alijs aliqua eſt hodie inter Theologos difficultas, quæ duobus Paragraphis ſequentibus explanabitur.

§. III.

An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, vt quis pœnitentiam ſeu ſatisfactionem ſibi à Sacerdote iniunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat.

1 QVÆSTIO propoſita intelligenda eſt de ſatisfactione ſeu pœnitentia ſecreta, id eſt ſecretò in confeſſione ſacramentali impoſita, & ſecretò à pœnitente implenda, non vero de publica & canonica pœnitentia, quæ ob peccata quædam grauiora & publica olim imponebatur; eſt enim in confeſſo apud omnes ſecundùm antiquam Eccleſiæ praxim, publicos pœnitentes fuiſſe à ſacra communione excluſos, ipſamque à corpore Chriſti ſeparationem publicæ illius pœnitentiæ partem fuiſſe; nec proinde niſi peracta illa pœnitentia ad ſacram Menſam licitè accedere potuiſſe; quanquam verum ſit etiam aliquando ante perfectam publicam illam pœnitentiam, ipſos pœnitentes priùs ſecretò & ſacramentaliter à peccatorum reatu abſolutos, ad ſacram Synaxim in quibuſdam caſibus admiſſos fuiſſe, vt fusè & eruditè explicat & probat Ioannes Bagotius è Societate Ieſu in diſſertationibus Theologicis de Pœnitentia diſſert. 2. c. 8. ſect. 2. & ſeq.

Quærimus igitur hìc an pœnitens, ſacramentaliter confeſſus & abſolutus, impoſitam ſibi à Confeſſario ſatisfactionem priùs implere

tenea-

teneatur, quàm Euchariſtiam percipiat. Et reſpondendum eſt nullo præcepto neque diuino, neque Eccleſiaſtico ad id teneri. Quod vt faciliùs probari poſſit, præſupponimus ex doctrina Concilij Tridentini & cõmuni Eccleſiæ praxi, abſolutionem ſacramentalem poſſe validè ac fructuosè conferri pœnitenti etiam peccata mortalia confitenti, antequam impleuerit impoſitam ſibi à Sacerdote ſatisfactionem; imo, cùm ipſa ſatisfactio, ſiue conſideretur quatenùs exoluitur pro pœnis, quæ vt plurimum peccato quoad culpam remiſſo luendæ ſuperſunt, ſiue ſub quauis alia ratione, non poſſit eſſe Deo grata & accepta, niſi ab eo impleatur qui iuſtus ſit & Deo gratus: hinc ſequitur ſatisfactionem illam longè meliùs ac perfectiùs effectum ſuum ſortiri, ſi priùs pœnitens per abſolutionem ſacramentalem Deo reconcilietur.

Hoc igitur præſuppoſito, dicimus nullum extare præceptum diuinum aut Eccleſiaſticum, quo homo per ſacramentalem abſolutionem iuſtificatus ad implendam ſatisfactionem ſibi à Sacerdote impoſitam obligetur, antequam ad ſacram Communionem accedat: neque enim diuinę aut Eccleſiaſticæ leges quidquam aliud requirunt in eo qui cõmunicaturus eſt, niſi vt ſit in gratiæ ſanctificantis ſtatu, eaſque habeat diſpoſitiones, quas paragrapho præcedenti explicauimus; poteſt autem illas habere, quamuis ſatisfactionem nondum impleuerit. Certè Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 7. ex profeſſo declarans, quænam præparatio ad hoc Sacramentum dignè ſuſcipiendum requiratur, nihil de illa ſatisfactionis adimpletione dicit, ſed tantummodo proponit probationem illam quæ ab Apoſtolo præſcribitur, ratione cuius is, qui peccati alicuius mortalis ſibi conſcius eſt, ad ſacram Communionem nonniſi præmiſſa Confeſſione ſacramentali perceptaque abſolutione, accedere debet.

Cui Concilij doctrinæ ſuffragatur S. Greg. Exp. in lib. reg. 2. cap. 11. *Quid eſt*, inquit, *hoc loco probare, niſi euacuata peccatorum nequitia ſe probatum ad dominicam menſam & purum exhibere?*

Quod confirmari poteſt ex eo quod S. Thomas art. 2. dicit, quod quilibet in gratia ſanctificante exiſtens, eſt membrum viuum corporis Chriſti, proindeque filius Dei adoptiuus ac hæres; atqui membrum viuum debet ſuſtentari de alimento ipſius corporis, & is, qui diuina illa eſca in cæleſtis gloriæ fruitione reuelata facie paſci ac repleri dignus eſt, eandem ſub velo Sacramenti dignè recipere poteſt.

Dices ſaltem poſſe Sacerdotem pro arbitrio pœnitentem obligare, vt adimpleat ſatisfactionem à ſe impoſitam, priuſquam corporis Chriſti particeps fiat.

Reſpondetur poſſe quidem, ſed non pro arbitrio; neque enim cæleſtis illius theſauri dominus eſt, ſed tantùm diſpenſator, proindeque ſicut Margaritam illam diuinam proijcere non debet ante porcos,

coſ,ſic nec iuſtis & filiis panē vitæ ſine maxima & grauiſſima cauſa denegare: imo SS.Patres nimiū illum rigorem quorundā ſacerdotū prorſus improbant. Vnde S. Leo Papa Epiſt. 80. in fin. *Nulli Chriſtianorum*, inquit, *facile communio denegetur, nec ad indignantis arbitrium Sacerdotis hoc fiat*:& paucis interiectis, conqueritur leuibus de cauſis *quoſdam à gratia communionis excluſos & animam, pro qua Chriſti ſanguis effuſus eſt, irrogatione tam ſæui ſupplicij ſauciatam, & inermem quodammodò exutamque omni munimine, diabolicis incurſibus, vt facilè capiatur obiectam.*

§. IV.

An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem requiratur excellens aliquis puritatis ac ſanctitatis gradus.

1 SEnſus quæſtionis eſt, an ad dignam corporis Chriſti participationem minimè ſufficiat, vt quis per confeſſionem & abſolutionem ſacramentalē à peccatis mortalibus mundatus ſit; ſed requiratur inſuper, vt per diuturna pœnitentiæ bonorumque operum exercitia gradum aliquem excellentiorem puritatis ac ſanctitatis acquiſierit;ita vt, ſi quis recens à peccatis mortalibus per Sacramentum Pœnitentiæ purgatus, in ſe nihilominus adhuc experiatur vitioſos aliquos motus, prauas inclinationes, infirmam & languidam voluntatem, & alias eiuſmodi peccatorum reliquias, is ſufficienter diſpoſitus ad Euchariſtiam dignè percipiendam non cenſeatur, niſi priùs in perſanandis illis animi ægritudinibus, & eiuſmodi peccatorum veluti radicibus penitùs extirpandis, ac virtutum oppoſitarum acquirendis habitibus ſedulo ac diu laborauerit. Pro cuius reſolutione,

2 Dicendum, quod quamuis nulla creaturæ puritas aut ſanctitas, quantacumque ſit, infinitæ huius diuini Sacramenti excellentiæ ac dignitati pro merito reſpondere valeat; ea tamen fuit diuinæ in nos clementiæ benignitas, vt nullum certum puritatis aut ſanctitatis gradum ad dignam illius participationē præſcripſerit;ſed id vniuſcuiuſque liberæ voluntati permiſerit; ita vt, dummodo quis verè à peccato mortali emundatus & per gratiam ſanctificatus exiſtat, quaſcumque animæ ægritudines aut prauos affectus in ſe perſentiat, modo iis non conſentiat, licitè ac fructuosè ad ſacram Euchariſtiam poſſit accedere.

Id ſatis apertè colligitur ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 11.& 9.*Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos: & non eſt opus valentibus Medicus, ſed malè habentibus*: Item ex eo quod vniuerſa Eccleſia in publicis Collectis

profi-

profitetur ac poſtulat, *vt hoc diuinum Sacramentum ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium, &c.*

Idipſum etiam aſſerunt SS. Patres, cùm docent vnum ex huius Sacramenti effectibus eſſe, animæ ægritudines ſanare, prauorum affectuum motus ſedare, peccati fomitem comprimere, & alia ſimilia in nobis operari, vt ex eorum teſtimonijs ſuprà relatis ſect. 6. conſtat, quibus tria adhuc ſubiungimus.

Primum eſt ſancti Thomæ in opuſc. 58. cap. 1. de Sacramento Altaris, vbi docet corpus Chriſti in Euchariſtia inſtar medicinæ nobis exhiberi; illudque comparat maſſæ ficuum, qua Iſaias Ezechiæ Regis vlcus ſanauit, dicitque huius Sacramenti perceptione vlcus concupiſcentiæ ſanari.

Secundum eſt S. Bonauenturæ in compendio Theologicæ veritatis libro 5. cap. 16. vbi dicit corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe, *Ægris medicinam, peregrinantibus viam, debiles confortare, valentes delectare, languorem ſanare, &c.*

Tertium eſt inſignis Eccleſiæ Pariſienſis Cancellarij Ioannis Gerſonis, qui tractat. 9. ſuper *Magnificat*, poſtquam hortatus eſt animam Chriſtianam vt frequenter ad ſacram Euchariſtiam accedat: *Audio,* inquit, *quid reſpondeas: frigida ſum, diſperſa ſum, carnalis ſum, exagitor curis, ſcrupulis inquietor, mordeor concupiſcētijs, fides imbecillis eſt, nutat ſpes, charitas refriguit: quæ mihi conuentio cum Hoſpite tanto? Si te ſanam iudicares, opus Medico non haberes, iure à te illum repelleres. Exemplum Petri non approbamus in hac parte: ſtupuit ad capturam piſcium, ſubintulit tremens; exi à me Domine, quia peccator ego ſum: tantò magis ò Petre, ſi peccator es, retinendus eſt Medicus ſanctificans & peccata tollens à te: quantò ſapientiùs peccator Zachæus, qui feſtinus & gaudens ſuſcepit Ieſum ad ſe: denique quàm prudenter hoc fecerit, data ſalus oſtendit.*

Cæterùm quantò propenſior erga nos Chriſti clementia & benignitas in hoc Sacramento effulget, tantò maiorem haud dubiè reuerentiam ac deuotionem à nobis exigit: tantumque abeſt, vt inde quis occaſionem neglectus aut torporis accipiat, quin potiùs, quo ſæpiùs accedit ad hanc diuinam menſam, quod tamen ſine ſapientis viri conſilio facere periculoſum eſt, eo attentiùs ſibi ipſi inuigilare debet, ne tot cæleſtibus gratiis tam frequenter irroratus, vitiorum tribulos, aut labruſcas, ſed potius vberes virtutum fructus referat: Hebr. 6. *Terra enim ſuper ſe venientem bibens imbrem, proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cuius conſummatio in combuſtionem.*

SE-

cos, ſic nec iuſtis & filiis panē vitæ ſine maxima & grauiſſima cauſa denegare: imo SS. Patres nimiū illum rigorem quorundā ſacerdotū prorſus improbant. Vnde S. Leo Papa Epiſt. 80. in fin. *Nulli Chriſtianorum, inquit, facile communio denegetur, nec ad indignantis arbitrium Sacerdotis hoc fiat*: & paucis interiectis, conqueritur leuibus de cauſis *quoſdam à gratia communionis excluſos & animam, pro qua Chriſti ſanguis effuſus eſt, irrogatione tam ſaui ſupp'icij ſauciatam, & inermem quodammodò exutamque omni munimine, diabolicis incurſibus, vt facilè capiatur obiectam*.

§. IV.

An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem requiratur excellens aliquis puritatis ac ſanctitatis gradus.

1 SEnſus quæſtionis eſt, an ad dignam corporis Chriſti participationem minimè ſufficiat, vt quis per confeſſionem & abſolutionem ſacramentalē à peccatis mortalibus mundatus ſit; ſed requiratur inſuper, vt per diuturna pœnitentiæ bonorumque operum exercitia gradum aliquem excellentiorem puritatis ac ſanctitatis acquiſierit; ita vt, ſi quis recens à peccatis mortalibus per Sacramentum Pœnitentiæ purgatus, in ſe nihilominus adhuc experiatur vitioſos aliquos motus, prauas inclinationes, infirmam & languidam voluntatem, & alias eiuſmodi peccatorum reliquias, is ſufficienter diſpoſitus ad Euchariſtiam dignè percipiendam non cenſeatur, niſi priùs in perſanandis illis animi ægritudinibus, & eiuſmodi peccatorum veluti radicibus penitùs extirpandis, ac virtutum oppoſitarum acquirendis habitibus ſedulo ac diu laborauerit. Pro cuius reſolutione,

2 Dicendum, quod quamuis nulla creaturæ puritas aut ſanctitas, quantacumque ſit, infinitæ huius diuini Sacramenti excellentiæ ac dignitati pro merito reſpondere valeat; ea tamen fuit diuinæ in nos clementiæ benignitas, vt nullum certum puritatis aut ſanctitatis gradum ad dignam illius participationē præſcripſerit; ſed id vniuſcuiuſque liberæ voluntati permiſerit; ita vt, dummodo quis vere à peccato mortali emundatus & per gratiam ſanctificatus exiſtat, quaſcumque animæ ægritudines aut prauos affectus in ſe perſentiat, modo iis non conſentiat, licitè ac fructuosè ad ſacram Euchariſtiam poſſit accedere.

Id ſatis apertè colligitur ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 11. & 9. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos: & non eſt opus valentibus Medicus, ſed male habentibus*: Item ex eo quod vniuerſa Eccleſia in publicis Collectis

profi-

profitetur ac poſtulat, *vt hoc diuinum Sacramentum ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium, &c.*

Idipſum etiam afferunt SS. Patres, cùm docent vnum ex huius Sacramenti effectibus eſſe, animæ ægritudines ſanare, prauorum affectuum motus ſedare, peccati fomitem comprimere, & alia ſimilia in nobis operari, vt ex eorum teſtimonijs ſuprà relatis ſect. 6. conſtat, quibus tria adhuc ſubiungimus.

Primum eſt ſancti Thomæ in opuſc. 58. cap. 1. de Sacramento Altaris, vbi docet corpus Chriſti in Euchariſtia inſtar medicinæ nobis exhiberi; illudque comparat maſſæ ficuum, qua Iſaias Ezechiæ Regis vlcus ſanauit, dicitque huius Sacramenti perceptione vlcus concupiſcentiæ ſanari.

Secundum eſt S. Bonauenturæ in compendio Theologicæ veritatis libro 5. cap. 16. vbi dicit corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe, *Ægris medicinam, peregrinantibus viam, debiles confortare, valentes delectare, languorem ſanare, &c.*

Tertium eſt inſignis Eccleſiæ Pariſienſis Cancellarij Ioannis Gerſonis, qui tractat. 9. ſuper *Magnificat*, poſtquam hortatus eſt animam Chriſtianam vt frequenter ad ſacram Euchariſtiam accedat: *Audio,* inquit, *quid reſpondeas: frigida ſum, diſperſa ſum, carnalis ſum, exagitor curis, ſcrupulis inquietor, mordeor concupiſcẽtijs, fides imbecillis eſt, nutat ſpes, charitas refriguit: quæ mihi conuentio cum Hoſpite tanto? Si te ſanam iudicares, opus Medico non haberes, iure à te illum repelleres. Exemplum Petri non approbamus in hac parte: ſtupuit ad capturam piſcium, ſubintulit tremens; exi à me Domine, quia peccator ego ſum: tantò magis ò Petre, ſi peccator es, retinendus eſt Medicus ſanctificans & peccata tollens à te: quantò ſapientiùs peccator Zachæus, qui feſtinus & gaudens ſuſcepit Ieſum ad ſe: denique quàm prudenter hoc fecerit, data ſalus oſtendit.*

Cæterùm quantò propenſior erga nos Chriſti clementia & benignitas in hoc Sacramento effulget, tantò maiorem haud dubiè reuerentiam ac deuotionem à nobis exigit: tantumque abeſt, vt inde quis occaſionem neglectus aut torporis accipiat, quin potiùs, quo ſæpiùs accedit ad hanc diuinam menſam, quod tamen ſine ſapientis viri conſilio facere periculoſum eſt, eo attentiùs ſibi ipſi inuigilare debet, ne tot cæleſtibus gratiis tam frequenter irroratus, vitiorum tribulos, aut labruſcas, ſed potius vberes virtutum fructus referat: Hebr. 6. *Terra enim ſuper ſe venientem bibens imbrem, proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cuius conſummatio in combuſtionem.*

SE-

SECTIO VIII.

Quæ ſit huius Sacramenti percipiendi neceſſitas.

1 DE duplici neceſſitate medij vel præcepti, quæſtio intelligi poteſt, de qua in priori ſenſu.

Dicendum 1. Sacramentum Euchariſtiæ in re ſuſceptum, nec adultis nec paruulis ad ſalutem neceſſarium eſſe neceſſitate medij. Ita S. Doctor quæſt. 73. art. 3. Et de adultis quidem conſtat, tùm ex communi Eccleſiæ conſenſu, tùm ex illis Chriſti Domini verbis ſanct. Marc. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*: Vbi æterna ſalus adultorum (de quibus loquitur) fidei ac baptiſmo ſolum adſcribitur, nulla Euchariſtiæ facta mentione. De paruulis vero vſu rationis carentibus; Concilium Trident. ſeſſ. 21. cap. 4. expreſsè declarauit illos *Nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ communionem, ſiquidem per Baptiſmi lauacrum regenerati, Chriſto Domino incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non poſſunt.*

Dicet aliquis SS. Patres Euchariſtiam paruulis baptizatis adminiſtraſſe, vt conſtat ex S. Cypriano ſerm. de lapſis, S. Auguſtino Epiſt. 170. ad Vitalem: & alijs. Vnde ſequitur illos exiſtimaſſe, Euchariſtiam eſſe neceſſitate medij neceſſariam.

Reſpondetur morem illum communicandi paruulos aliquibus tantum in locis fuiſſe ſeruatum: neque SS. Patres vnquam cenſuiſſe realem Euchariſtiæ ſuſceptionem neceſſitate medij eſſe paruulis neceſſariam; cum S. Melchiades Papa, qui circa annum 312. rexit Eccleſiam, in Epiſt. Decret. ad Epiſcopos Hiſpaniæ dicat, *Regenerationem* (Baptiſmi ſcilicet) *per ſe ſaluare nos in pace beati ſæculi recipiendos*: Vnde Concilium Tridentinum docet: *Non eſſe damnandam antiquitatem, ſi eum morem in aliquibus locis aliquandò ſeruauit: vt enim ſanctiſſimi illi Patres ſui probabilem cauſam facti pro illius temporis ratione habuerunt, ita certè eos nulla ſalutis neceſſitate id feciſſe ſine controuerſia credendum eſt.*

Dicendum 2. Sacramentum Euchariſtiæ in voto ſuſceptum; eatenus tam adultis, quàm paruulis eſſe ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medij, quatenùs votum illud in baptiſmi ſuſceptione continetur, tùm ratione gratiæ baptiſmalis, quæ baptizatum ad Euchariſtiæ perceptionem idoneum efficit; tùm etiam ratione propenſionis, quam is qui vitam ſpiritualem gratiæ per baptiſmum accepit, cenſetur habere ad vitam illam per alimentum Euchariſtiæ conſeruandam, vt docet S. Thomas ſuprà, & poſt illum communiter alij Theo-

Theologi, vt videre eſt apud Valentiam diſp.6. quæſt.1.de Eu.hariſt.punct.5.

Ex qua doctrina ſic explicata intelligi poteſt, quo ſenſu dixerit ſanct. Auguſtinus lib.1. contra duas Epiſt. Pelag. *eos vitam habere non poſſe, qui fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſti*: Id enim intelligendum eſt de ſumptione corporis Chriſti quæ cenſetur fieri in voto, cum baptiſmus ſuſcipitur: quod idem S. Pater declarauit, vt refertur cap. *Nulli* de conſec.diſt.4. vbi dicit: *Vnumquemque fidelium tunc corporis & ſanguinis Domini participem fieri, quando in Baptiſmo membrum corporis Chriſti efficitur.*

Quod ſi de neceſſitate præcepti quæſtio intelligatur,

2 Dicẽdum 3.varia olim de hac re extitiſſe Eccleſiæ præcepta: Initio ſiquidem naſcentis Eccleſiæ fideles ſæpiſſimè imo ferè quotidie Sacramentum hoc ſumebant: quæ conſuetudo cum paulatim intermitti videretur, ſanè ſanctus Anacletus aliqua ex parte renouauit, Epiſt. 2. præcipiens vt ſaltem miniſtri qui Miſſæ ſacrificio inſeruirent, Euchariſtiæ participarent. Charitate poſtmodum refrigeſcente, ſanctus Fabianus Papa Epiſt. 1. quæ refertur cap. *etſi* de conſecrat. diſt.2. edixit vt ter ſaltem quot annis, ſcilicet in feſtis Natalis Domini, Reſurrectionis, ac Pentecoſtes, omnes Chriſti fideles Euchariſtiam ſumerent: Quod poſteà in pluribus Concilijs ſimiliter decretum eſt, ac præſertim Agathenſi. Deinum cum ſancta illa & ſalubris præceptio in deſuetudinem abijſſet, & maximo animarum damno in plures etiam annos corporis Chriſti communio differretur, conſtitutum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. capite *omnis vtriuſque ſexus*, vt ſinguli fideles, cum ad annos diſcretionis peruenerint, Sacramentum hoc ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis percipiant, niſi ex licentia proprij ſacerdotis, in plures aliquot dies ex cauſa aliqua rationabili differendum eſſe cenſeatur.

3 Sunt autem quædam hic obſeruanda circa Eccleſiaſticum iſtud de ſumenda Euchariſtia præceptum.

Primum eſt, tempore Paſchatis intelligi totum illud tempus, quod effluit à Dominica Palmarum vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè, vt ab Eugenio IV. declaratum fuiſſe refert Nauarrus c.21. n 45.imo, vbi conſuetudo legitimè præſcripta vrget de ſatisfaciendo huic præcepto per communionem quolibet Quadrageſimæ die factam, idem Nauarrus docet ſatis eſſe ad tranſgreſſionem præcepti euitandam, vt quis eiuſmodi conſuetudini ſe conformet.

Secundum eſt ex probabiliſſima & in praxi magis recepta ſententia, illum, qui tempore Paſchatis ex cauſa aliqua iuſta vel iniuſta ſacram Euchariſtiam accipere intermiſit, poſtea quamprimum commodè poteſt, ad ſumendam illam obligari. Ita docent Na-

Nauarrus, Azor, Suarez, & alii apud Laymannum cap. 5. de Euchar. quibus ſubſcribit Iſambertus ad quæſt. 80. diſput 6. art. 2. vbi etiam addit illum, qui præuidet defuturam ſibi tempore Paſchatis communicandi occaſionem, ad præueniendum illud tempus obligari: quod tamen aliqui rectè limitant, ſi intra eum annum iam ſemel non communicauerit; aut ſi præuideat quod intra eundem annum communicare non poſſit; quia Eccleſiæ intentio præcipua eſt, vt communio vltrà annum non differatur, ſicut rectè obſeruat & probat Laymannus ſuprà.

Tertium eſt, pœnam illam in ſupradicto decreto Concilii Lateran. contra huius præcepti tranſgreſſores conſtitutam; ſcilicet vt viuentes ab Eccleſia arceantur, & mortui Eccleſiaſtica ſepultura priuentur; non eſſe latæ ſententiæ, ſed ferendæ, vt ipſius decreti verba indicant: quapropter parochi, aliique ſacerdotes qui iuriſdictionem in foro exteriori non obtinent, pœnam illam non niſi conſulto ac iubente Ordinario inferre non debent, niſi ſpecialibus Diœceſeon conſtitutionibus, aut conſuetudinibus aliquid expreſſius declararetur.

4 Dicendum 4. non modò Eccleſiaſticum, ſed etiam diuinum de ſumenda Euchariſtia extare præceptum: Ita S. Thom. qu. 8. art. 11. & conſtat tum ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*; tum etiam ex Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 2. vbi ſic loquitur: *Saluator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc inſtituit; & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcepit, &c.*

Quæres quo tempore diuinum illud præceptum obliget? Reſpondetur 1. obligare ſaltem in articulo mortis, vt docet & pluribus probat Suarez diſput. 69. ſect. 3. & Valentia diſp. 6. quæſt. 8. de Euchariſt. punct. 4. colligiturque ex perpetua Eccleſiæ praxi, quæ peculiari cura ſemper cauit, ne infirmi ſine illius ſumptione ex hac vita decederent: Vnde in Concilio Nicæno 1. can. 13. Euchariſtia in fine vitæ ſumenda vocatur *viaticum neceſſarium*: idem habetur in Concilio Carthagin. 4. can. 77. & in aliis Conciliis quæ referuntur in Decreto, cauſa 27. quæſt. 1. & 9.

5 Reſpondetur 2. valdè probabilem eſſe ſententiam Soti lect. 9. de Euch. Ægidii Coninck. quæſt. 68. art.... & aliorum Doctorum, qui aſſerunt ex præcepto diuino vnumquemque fidelem adultum, etiam citra mortis periculum ad ſumendum aliquoties in vita Euchariſtiam obligari, Chriſtumque Dominum nullum tempus certum præſcribere voluiſſe, ſed Eccleſiæ ſuæ reliquiſſe determinandum.

Eſt autem obſeruandum, quando Euchariſtia in periculo mortis per modum viatici ſumitur, etiam à non ieiunis illam ſumi poſſe, quando ſine graui damno aut periculo ieiuniũ ab illis vſque ad tẽ-

pus

pus huius Sacramenti ſuſcipiendi ſeruari non poteſt, vt ex communi Doctorum conſenſu docet Toletus lib.4.cap.15. & habetur in Rituali Romano, titulo de communione infirmorum: ſi tamen nullum probabile mortis periculum immineret, & ex deuotione ſola communicare vellet infirmus (quod illi haud dubiè ſaluberrimum eſt, ideoque conſulendum) tunc non niſi ieiunus Euchariſtiam ſuſcipere deberet: quod ſi infirmus in mortis periculo diutiùs verſetur, poterit iterum & ſæpius Euchariſtiam per modum viatici etiam non ieiunus ſumere, vt docet idem Toletus ſuprà; dummodo tempus aliquod ab vltima viatici ſumptione intercesſerit. quod quidem tempus in Rituali tit. de comm. infir. decem dierum ſpatio præfinitur.

Quærunt aliqui, an is, qui paulò antequam incideret in periculum mortis, communicauit, teneatur iterùm periculo illo adueniente Euchariſtiam recipere. Quidam Theologi, vt Sotus, Paludanus, & alij quos citat & ſequitur Laymanus c.5. de Euchar. exiſtimant illum qui Euchariſtiam recipit octo vel decem diebus antequam in periculum mortis incideret, non teneri ſub peccato iterùm communicare; quorum ſententia quamuis probabilis videatur, verior tamen & in praxi tenenda eſt ea, quæ aſſerit, talem ex præcepto diuino iterum obligari ad communicandum, etiam ſi pridie quàm incideret in mortis periculum, iam communicaſſet. Ita Iſambertus ad quæſt. 80. diſput.5. art.2. vbi etiam contendit illum qui nihil de periculo mortis cogitans communicaſſet aut celebraſſet; ſi eodem die in tale periculum incidat, iterùm ad Euchariſtiam ſumendam per modum viatici obligari: cui tamen ſententiæ ne ſubſcribamus, obſtat Eccleſiæ lex & conſuetudo prohibens ne quis eodem die bis communicet, exceptis aliquot caſibus in iure expreſſis, vt Natalis Domini; Parochi duas aut plures Eccleſias Parociales diſtinctas legitimè poſſidentes, &c. inter quos tamen propoſitus hic caſus nuſquam reperitur.

Optimum ſuper hac re conſilium eſſet id præſtare quod à ſanctiſſimis viris, & nuper etiam ab eminentiſſimo & de vniuerſa Eccleſia optimè merito Cardinali Baronio aliquot annis ante mortem factum legimus, qui quoties communicabant, aut Miſſæ ſacrificium celebrabant, toties ſacram Euchariſtiam per modum viatici ex peculiari intentione ſumebant, ea ſcilicet mente, vt ſi mors ex improuiſo accideret, diuino præcepto de Euchariſtia in tali caſu ſumenda ab ipſis ſatisfactum eſſet.

SECTIO IX.

Soluuntur quædam dubia circa doctrinam præcedenti ſectione traditam.

1 PRIMVM eſt, vtrùm amentibus baptizatis adminiſtranda ſit Euchariſtia. Reſpondet S. Doctor q. 80. art. 9. cum diſtinctione: vel enim ſemper caruerunt vſu rationis, & talibus dicit Sacramentum hoc non eſſe adminiſtrandum; vel non ſemper caruerunt, & tunc ſi priùs cùm eſſent rationis compotes, apparuit in eis Sacramenti huius aliqua deuotio, debet ipſis in articulo mortis exhiberi (vt ibidem docet confirmatque authoritate Concilij 4. Carthagin. can. 76. niſi fortè timeatur periculum vomitus vel expulſionis. is autem qui nō omninò amentes ſunt, ſed debilem tantùm habent rationis vſum, non eſt hoc Sacramentum omnino denegandum, ſed pro ratione diſpoſitionis & deuotionis adminiſtrandum.

Secundum eſt, qua ætate pueris Sacramentum hoc adminiſtrari debeat? Reſpondetur, nihil ſuper hac re generatim poſſe definiri, ſed cuiuſque pueri indolem eſſe conſiderandam, in alijs ſiquidem tardiùs, in alijs citius rationis vſus exoritur: neque tamen requiritur vt puer pleno ac perfecto iudicio polleat, ſed ſatis eſt, ſecundùm mentem S. Doctoris ſup. in reſp. ad 3. vt talem vſum rationis habere incipiat, quo poſſit actum fidei circa hoc Sacramentum elicere, & deuotum aliquem affectum circa illud concipere.

Vnde grauiter aliquando peccant parentes, paſtores, & Confeſſarij, qui ex incuria primam puerorum communionem nimis diu differunt, quos Sanctus Franciſcus Saleſius Epiſcopus Geneuenſis in ipſo rationis crepuſculo ad Chriſtum Dominum volebat in huius Sacramenti participatione adduci, vt illius gratijs irrorati tanquam nouellæ oliuarum in circuitu menſæ Domini adoleſcerent, eoque confortante, baptiſmalem innocentiam facilius & conſtantius cuſtodirent.

Tertium eſt, vtrùm reis ad mortem damnatis Euchariſtia licitè denegari poſſit? Reſpondetur cum Iſamberto ad quæſt. 80. diſp. 4. Eccleſiam poſſe ſpeciali aliquo decreto, vel ratione alicuius conſuetudinis, eiuſmodi reos ad mortem damnatos Sacramentali Euchariſtiæ perceptione priuare: quod preſertim probat ex eo quod Eccleſia olim in quibuſdam Concilijs ac nominatim in Concilio Eliberitano, quoſdam peccatores publicos, licet pœnitentes & ſacramentaliter abſolutos, ſacrâ viatici ſumptione etiam in articulo mortis priuauit: ergo idem etiam nunc in ſimilibus caſibus ad horrorem quorumdam criminum altius animis imprimendum facere po-

poterit: cùm in diſpenſatione ſacramentorum ſalua illorum ſubſtantia plenariam à Chriſto Domino poteſtatem accepit.

4 Quartum eſt, vtrùm ſicut ſacerdotes celebrantes, ſic etiam laici communicantes Sacramentum hoc ſub vtraque ſpecie ſumere debeant? Reſpondetur iuxta definitionem Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 1. *Laicos & Clericos non conficientes, nullo præcepto diuino ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub vtraque ſpecie ſumendum obligari, neque vllo pacto ſalua fide dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat.* Et poſteà ſubdit cap. 2. quod *licet ab initio Chriſtianæ Religionis non infrequens vtriuſque ſpeciei vſus fuiſſet, tamen progreſſu temporis iam mutata illa conſuetudine, ſancta mater Eccleſia grauibus & iuſtis de cauſis adducta, hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie communicandi approbauit, & pro lege habendam decreuit; quam reprobare aut ſine ipſius Eccleſiæ authoritate pro libito mutare non licet.* Addit denique cap. 3. *fatendum eſſe etiā ſub altera tantùm ſpecie totum atque integrum Chriſtum ſumi, ac propterea, quod ad fructum attinet nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui vnam ſpeciē ſolùm recipiunt.* Certè in Scripturis Actor. 2. 20. & 22. fit mentio ſolius fractionis panis, in cuius communicatione dicuntur fideles fuiſſe perſeuerantes: & olim in Eccleſia Sacramentum hoc ſub ſola ſpecie panis ad communionem infirmorum aſſeruatum, ipſiſque infirmis miniſtratum fuiſſe conſtat ex Concilio Nicæno can. 12. & 14. & ex Euſebio lib. Hiſtor. Eccleſ. cap. 35. & etiam ex S. Gregorio Nazianz. in orat. de Gorgonia ſorore, ex quibus patet, quantum à veritate alienum ſit, quod hæretici dicunt vnumquemque fidelium præcepto diuino ad communionem ſub vtraque ſpecie ſumendum obligari.

SECTIO X.

Quis ſit legitimus huius Sacramenti miniſter.

1 QVAESTIO propoſita dupliciter intelligi poteſt: primò quis hoc Sacramentum conficere, ſecundo, quis illud legitime diſpenſare, & adminiſtrare poſſit. Pro illius in vtroque ſenſu reſolutione,

Dicendum 1. ſolum nouæ legis ſacerdotem, ritè ordinatum, eſſe proprium & legitimum Euchariſtiæ conficiendæ miniſtrum. Hæc veritas, quæ de fide eſt, conſtat tum ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 26. & S. Luc. 22. *Hoc facite, &c.* quibus ſolis Apoſtolis eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus hanc Euchariſtiæ conficiendæ poteſtatem conceſſit, quo ſenſu verba illa intelligenda eſſe docet S. Thomas queſt. 82. art. 1. & conſtat ex Concilio Lateran. ſub

Innocentio III. cap. *firmiter*, in quo ſtatuitur *neminem niſi ſacerdotem rite ſecundum claues Eccleſiæ ordinatum Sacramentum hoc poſſe conficere*: quod etiam expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ.2.cap.1. Huic quoq; veritati ſubſcripſerunt SS.Patres vt S.Chryſoſtomus paſſim in libris de ſacerdotio, præſertimque lib.3. cap.3. & S.Hieronymus dialogo cont.Luciferianos poſt medium, vbi contendit Hilarium quendam Schiſmaticum non potuiſſe Euchariſtiam conficere, eo quod fuiſſet tantum in Diaconum ordinatus.

2 Dicendum 2.ſolum ſacerdotem eſſe ordinarium diſpenſationis & adminiſtrationis huius Sacramenti miniſtrum. Ita S.Th.q.82.art. 3.& conſtat ex cap.*peruenit*, de conſec.diſt.2.in quo reprehenduntur ſacerdotes, qui laicis Euchariſtiam dabant ad infirmos deferendam: & in Conc.Trid ſeſſ.13.c.8.dicitur: *Hunc ſemper in Eccleſia morem fuiſſe, vt laici à ſacerdotibus communionem acciperent*.

Diximus (ordinarium) primis enim Eccleſiæ temporibus ob penuriam ſacerdotum extraordinarie hanc Euchariſtiæ diſpenſationem Diaconis commiſſam fuiſſe conſtat ex S.Iuſtino Apolog.2. in fine, & ex S.Ambroſio lib. 1.Offic.cap.41. quod tamen tempore conſequenti ad ſolum caſum neceſſitatis redactum fuit, vt declaratur in Concilio Carthag.4.can.38 ac demum prorſus exoleuit.

3 Quanquam Suarez diſp.72. ſect.1. & alij Doctores quos ibidem citat, exiſtiment etiam nunc in caſu neceſſitatis (vt ſi infirmus in mortis articulo poſtularet viaticum, nec adeſſet ſacerdos) poſſe Diaconum illi adminiſtrare: quod ſimiliter docet Toletus lib.2. cap. 8. Imo idem Suarez, Valentia, Koninck, & alij apud Bonacinam diſp. 4.q.5 pūct. 1.aſſerūt in extremæ neceſſitatis caſu, vt in articulo mortis, ſi nullus adſit Sacerdos aut Diaconus, laicum poſſe Euchariſtiam per ſe ipſum ſumere, aut alteri ſumendam præbere; quod tamen intelligendum eſt ſecluſo quouis ſcandalo: quamuis autem Bonacina hanc ſententiam minùs probabilem exiſtimet; alijs attamen non improbanda videtur: cùm olim vſitatum fuerit, vt conſtat ex Euſebio lib.6.cap.36.& nuper etiam in Maria Scotiæ Regina factum laudatur.

Dicendum 3.nullum ſacerdotem poſſe licitè alteri Euchariſtiam adminiſtrare, niſi ſit eius proprius Paſtor, vel ex proprij Paſtoris, id eſt ſummi Pontificis, Epiſcopi, vel Parochi commiſſione ſeu licentia expreſſa vel rationabiliter præſumpta id faciat. Ita Suarez ſuprà ſect.2. Vaſquez diſp.219.cap.2. Laymannus lib.5. tractat.4. cap.7. de Euchar. qui hanc affert rationem; quod diſpenſatio Sacramentorum, ac præſertim huius quo fideles ſpiritualiter paſcuntur, ſit proprium munus Paſtoris, quod proinde nemo alius vſurpare debet.

SECTIO XI.

De ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio.

§. I.

Vtrùm in Miſſa verum & propriè dictum ſacrificium offeratur.

1 MISSÆ nomen plurimi ab Hebraica voce, quę oblationem ſpontaneam ſignificat, deriuare contendunt: alij tamen probabiliùs (vt Bellarmino videtur lib. 1. de Miſſ. c. 1.) dictionem eſſe Latinam exiſtimant à mittendo deriuatam; quia per illam oblationes & preces ad Deum mittuntur: vel quia in illius fine Diaconi vel ſacerdotis voce fit remiſſio ſeu dimiſſio populi: Patres ſiquidem Græci nuſquam nomen Miſſæ, ſe λειτουργία vſurpaſſe reperiuntur, quos tamen aliàs voces Hebraicas, vt *Paſcha, Sabbatum, Alleluia, &c.* paſſim retinuiſſe videmus.

Quidquid ſit de illius nominis deriuatione, certum eſt illud in Eccleſia antiquiſſimū & vſitatiſſimum fuiſſe, vt ſatis demonſtrat eius frequens mentio tum in Concilijs antiquis, tum apud SS. Patres quos fusè refert Bellarminus loco proximè citato. Et eo nomine, ſecundum communiſſimam ac vſitatiſſimam illius acceptionem, ſignificatur actio illa Religioſa diuinitus inſtituta, per quam Chriſti Domini corpus & ſanguis cum ſacris quibuſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis conſecratur, offertur, ac ſumitur. Et de Miſſa eo ſenſu intellecta quæritur an ſit verum & propriè dictum ſacrificium: pro cuius quæſtionis faciliori reſolutione,

Supponimus ex Doctrina S. Thomæ 2. 2. q. 85. & aliorum communiter Theologorum, ſacrificium propriè dictum eſſe oblationem externam ſoli Deo factam, qua in teſtificationem ſupremi dominij, quod in omnes creaturas earumque vitam & exiſtentiam obtinet (cuius proinde nutu ſicut creatæ ſunt & conſeruantur, ſic etiam deſtrui & annihilari poſſunt) à legitimo miniſtro res aliqua ſenſibilis & permanens ritu myſtico conſecratur & transmutatur.

Dicitur 1. oblatio externa, vt ab internis religionis actibus diſcernatur.

Dicitur 2. (ſoli Deo facta) *quis enim,* inquit, S. Aug. lib. 10. de ciuit. c. 4. *ſacrificandum cenſuit, niſi ei quem Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit?*

Dicitur 3. in teſtificationem ſupremi dominij, &c. vt explicetur in quem finem ſacrificium offeratur.

Dicitur 4. à legitimo miniſtro: non enim cuiuſuis eſt offerre ſacrificium. Nec, vt ait Apoſtolus, *quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*

Dicitur 5. res aliqua ſenſibilis & permanens, vt à ratione ſacrificij propriè dicti excludantur actiones tranſeuntes, quales ſunt pſalmodiæ, preces, &c.

Dicitur 6 (ritu myſtico conſecratur) id eſt diuino cultui & honori dedicatur: ſacrificare enim, vt ait S. Doctor ſup. a. 3. eſt aliquid ſacrum facere.

Dicitur 7. (& tranſmutatur) ad verum enim & propriè dictum ſacrificium requiritur, vt id quod ſacrificatur ita tranſmutetur, vt deſinat eſſe id quod ante erat, cùm enim (vt ſupra dictum eſt) ſacrificium offeratur in proteſtationem, quod Deus ſit ſummus vitæ ac necis arbiter, ad hoc requiritur vt non ſolùm vſus rei, ſed eius etiam ſubſtantia Deo offeratur, & in eius honorem conſumatur.

3 Hoc præſuppoſito, dicendum eſt in Miſſa verum & proprie dictum ſacrificium Deo offerri. Hæc veritas, quę à Concil. Trident. definita eſt, tanquam fide credenda, quam hæretici hodierni præſertim impugnant, probatur 1. ex Malachia cap. 1. ſic Iudæos alloquente: *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*: quibus verbis prædicit Propheta, vt explicat S. Auguſtinus lib. 91. de Ciu. cap. 23. *ceſſaturas victimas quas in vmbra futurorum offerebant Iudæi, & vnum ſacrificium gentes à ſolis ortu vſque ad occaſum, ſicut iam fieri cernimus, oblaturas.*

Probatur 2. ex eo quod Apoſtolus Heb. 6. dixit, quòd Chriſtus Dominus *factus eſt Pontifex in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*, id eſt, quod ſicut Melchiſedech panem & vinum in ſacrificium obtulit, ſic etiam Chriſtus Dominus corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpecie panis & vini in ſacrificium obtulit, & diſcipulis ſuis eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus offerendum tradidit: ita enim hunc Apoſtoli locum explicant Sancti Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, & alij quos refert Bellarminus libro 1. de Miſſa cap. 6.

Probatur 3. ex Concil. Nicæno 1. can. 14. vbi ſtatuitur *Diaconos non habere poteſtatem offerendi ſacrificium, ſed ſolos Sacerdotes*: & Nicæno 2. act. 6. vbi fit expreſſa mentio incruenti ſacrificij quod in memoriam Paſſionis Chriſti a Sacerdote offertur; diciturque in eo non imaginem, ſed ipſummet Chriſti corpus offerri.

4 Probatur 4. ex ſancto Ambroſio capite 1. in ſanctum Lucam. *Cum ſacrificamus*, inquit, *Chriſtus adeſt, Chriſtus immolatur*: ſancto Gregorio Nyſſeno orat. 1. de feſto Paſchæ: *Chriſtus non expectat Pilati*

indicium, ſed ineffabilis ſacrificij modo præoccupat violentum impetum Iudæorum, ac ſeipſum offert oblationem pro nobis, Sacerdos ſimul & agnus: quando verò id accidit? cùm nempe corpus ſuum ad manducandum, & ſanguinem familiaribus exhibuit ad bibendum. Et ſancto Auguſtino libro 4. de Trinitate capite 14. *Quid gratius offerri aut ſuſcipi poteſt, quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effectum Sacerdotis noſtri?*

Probatur 5. hac ratione; vbicunque reperiuntur Altaria & Sacerdotes, ibi ſacrificium etiam reperiri neceſſe eſt, cùm nonniſi ad ſacrificia offerenda vſui eſſe poſſint: Atqui in Eccleſia Catholica ſemper fuerunt Altaria & Sacerdotes, vt conſtat ex antiquiſſimis Concilijs, Chalcedonenſi act. 1. vbi dicitur Patres Concilij conſediſſe in Eccleſia, *Ante cancellos ſanctiſſimi Altaris*: & Laodiceno can. 19. vbi ſtatuitur *Solis ſacratis licere ad Altare accedere*; & can. 44. prohibetur *Ne mulier ingrediatur ad Altare*: item ex S. Cypriano lib. 1. Epiſt. 9. vbi prohibet ne offeratur ſacrificiũ pro Chriſtiano quodam defuncto, qui teſtamento ſuo rerum aliquarum temporalium procurationem Sacerdoti mandauerat; *Quia*, inquit, *non eſt dignus vt pro illo ſacrificetur, qui Sacerdotem Dei ab Altari abſtraxit.*

Objiciunt 1 Hæretici, Chriſtum Dominum in Scripturis vocari, & re vera eſſe Sacerdotem in æternum: vnde inferunt nullos in terris Sacerdotes illi eſſe ſubſtituendos, nec vlla proinde ſacrificia ab ipſis poſſe offerri.

Reſpondetur Sacerdotes non ſubſtitui Chriſto Domino: nec illorum multiplicationem repugnare vnitati & æternitati ſacerdotij ipſius Chriſti, ſed operari & ſacrificare in illius virtute tanquam eius Vicarios: ſicut quamuis ipſe Chriſtus de ſeipſo loquens dixerit: *vnus eſt magiſter veſter Chriſtus*, hoc non obſtat quin ſub illo ſint etiam alij Doctores & magiſtri: vnde Apoſtolus 2. Timoth. 1. vocat ſe *Magiſtrum & Doctorem gentium*.

Objiciunt 2. Apoſtolum Hebr. 10. dixiſſe Chriſtum vna ſui oblatione conſummaſſe in æternum ſanctificatos: vnde ſequitur nos nullo alio ſacrificio indigere, cùm vnum Chriſti in cruce ſacrificium infinitam & æternam vim habuerit.

Reſpondetur verum eſſe quod Chriſtus Dominus vnica ſui oblatione æternam humani generis redemptionem perfecit; quod tamen non obſtat, quin vt loquitur Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 1. *Eccleſiæ ſuæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, reliquerit Sacrificium, quo cruentum illud ſemel in cruce peractum repræſentaretur, eiuſque memoria in finem vſque ſæculi permaneret: atque illius ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur.*

§. II.

Quænam partes Miſſæ ad rationem Sacrificij pertineant.

1 DE duobus præſertim ipſis Miſſæ partibus controuerſia eſt apud Theologos, conſecratione ſcilicet & communione; an vtraque vel vna ſolummodò illarum ad rationem ſeu eſſentiam ſacrificij pertineat;de alijs enim quæ in Miſſa fiunt,conueniunt omnes,quòd ad eſſentiam ſacrificij minimè pertineant; ſed quòd ſint tantùm ceremoniæ quædam ab Eccleſia inſtitutæ, quarum aliæ ſunt præparatoriæ ad ſacrificium, aliæ repræſentatiuæ eorum quæ in Paſſione Chriſti Domini geſta ſunt, aliæ demum ſignificatiuè fructus qui ex illo ſacrificio ſuper fideles deriuatur.

Sunt autem duæ celebriores Theologorum ſuper hac quæſtione ſententiæ: Prior eorum qui exiſtimant rationem ſeu eſſentiam ſacrificij Miſſæ in ſola conſecratione conſiſtere Ita Suarez diſputatione 75.& plures alij quos ibidem citat, quorum præcipuæ rationes hæ ſunt.

Prima, quod ſacri Euangeliſtæ inſtitutionem huius ſacrificij referentes ſolius conſecrationis meminerint, nec dicant Chriſtum Dominum corpus & ſanguinem ſuum in illa inſtitutione ſumpſiſſe; quod quamuis Sanctus Thomas quæſt.81. art.1. & plurimi alij tum Sancti Patres, tum Doctores aſſerant;non eſt tamen veriſſimile ſacros Euangeliſtas omiſſuros fuiſſe, ſi ad huius ſacrificij rationem & eſſentiam pertinere exiſtimaſſent.

Secunda,quod huius ſacrificij eſſentia conſiſtat in ea actione,quæ eſt expreſſiſſima Paſſionis & mortis Chriſti Domini repræſentatio: atqui conſecratio eſt eiuſmodi;cùm in illa vi verborum corpus ſeorſim à ſanguine ponatur,& ſic fiat myſtica quædã ſeparatio ſanguinis ab ipſo corpore;in qua quidem ſeparatione realiter in cruce facta,poſita fuit vera & propria ratio ſacrificij in ipſa cruce peracti,ergo,&c.

Tertia, quod huius ſacrificij propria & eſſentialis ratio conſtituenda ſit in actione illa,in qua Sacerdos fungitur vice Chriſti Domini principalis offerentis, & illius nomine aliquid Deo offert:atqui in ſola conſecratione id reperitur;tunc enim ſolummodo Sacerdos in perſona ipſius Chriſti loquitur, & virtute verborum conſecrationis victimam illam diuinam veluti ſiſtit in Altari, ſicque eam Deo offert: omnes enim reliquæ oblationes, quæ ipſam conſecrationem antecedunt aut ſubſequuntur, ab Eccleſia inſtitutæ ſunt; cùm S.Gregorius lib 7.Epiſt.63.Apoſtolos primis Eccleſiæ temporibus ad verba conſecrationis ſolam orationem Dominicam addere ſolitos fuiſſe teſtetur.

2 Poſte-

2 Poſterior ſententia eſt eorum, qui aſſerunt ad rationem & eſſentiam huius ſacrificij pertinere quidem conſecrationem corporis & ſanguinis Chriſti Domini, quatenùs eſt veluti poſitio ſeu adductio victimæ ad Altare, illiuſque oblatio, ſed ſolam non ſufficere defectu realis immutationis in ſacrificio requiſitæ, proindeque ad rationem & eſſentiam huius ſacrificij pertinere quoque Sacerdotis communionem, per quam huius ſacrificij victima in honorem Dei veluti deſtruitur atque conſumitur, in quantum per illam Sacerdotis communionem corpus & ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus eſſe deſinit.

Cuius ſententiæ aſſertores ſunt Canus, Sotus, Bellarminus, & alij, quibus ſubſcribit Iſambertus ad q. 81. diſp. 3. art. 4. qui etiam pro ea citat S. Doctorem præfatæ quæſtionis art. 2. & fundamenta illius poſterioris ſententiæ præcipua ſunt hæc:

Primùm, quod Chriſtus Dominus ſacrificium hoc inſtituens ſimul & offerens dixit S. Luc. 22. & 1. Cor. 11. *Hoc eſt corpus meũ quod pro vobis datur: frangitur*, iuxtà Græcam editionem: & de calice ſanguinis ſui: *qui pro vobis fundetur in remiſſionem peccatorum*: quæ quidem verba de fractione & effuſione; quæ in ipſo ſacrificio fit, intelligenda eſſe ex mente S. Chryſoſtomi & plurium SS. Patrum probat Maldonatus ad cap. 26. S. Matth. vnde rectè colligitur ſumptionem corporis & ſanguinis Chriſti Domini à ſacerdote factam, quæ per fractionem & effuſionem illam ſignificatur, ad ſacrificij rationem & eſſentiam pertinere, cùm illius fractionis & effuſionis virtute peccata remittenda eſſe dicantur, qui quidem effectus huius ſacrificij proprius eſt, vt infrà explicabitur.

Secundum eſt; quod ad rationem ſacrificij pertineat realis quædam immutatio, ſeu deſtructio rei oblatæ, per conſecrationem autem nulla fiat corporis & ſanguinis Chriſti deſtructio; ſed potiùs noua ipſius ſub ſpeciebus ſacramentalibus poſitio, quæ per communionem deſtruitur, per quam proinde fit vt corpus Chriſti amittat eſſe ſacramentale, & ſic realiter immutetur.

Tertium eſt quod Eccleſia præcepit, vt, ſi contingat ſacerdotem celebrantem facta conſecratione mori ante communionem, alius ſacerdos etiam non ieiunus perficiat Miſſam, conſumendo totam victimam, ne ſcilicet ſacrificium imperfectum relinquatur: *quale enim eſt ſacrificium*, vt dicitur cap. *Relatum* de conſecrat. diſtinctione 2. *cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur?*

3 Quamuis autem hæ duæ ſententiæ maximè videantur probabiles, & ex vtraque illarum poſſint varij & eximii pietatis ac religionis affectus elici; poſterior tamen magis nobis arridet tum ob fundamenta illa quibus innititur; tum etiam quia rationes pro priori allatæ non ita firmæ ſunt, quin euerti poſſe videantur.

Ad

Ad primam ſiquidem reſpondetur ſatis expreſſam in Euangelio fieri mentionem, non ſolùm conſecrationis, ſed etiam cõmunionis, ſeu cõſumptionis victimæ huius ſacrificii verbis illis Chriſti Domini, quæ in primo poſterioris ſententiæ fundamento relata ſunt.

Ad ſecundam, reſpondetur myſticam illam ſeparationem ſanguinis à corpore Chriſti Domini non ſufficere ad rationem ſacrificii, ad quam, vt dictum eſt, realis aliqua immutatio rei ſacrificatæ requiritur; quæ cùm in ſola conſecratione non reperiatur, hinc ſequitur in illa ſola perfectam & completam rationem ſacrificii minime reperiri.

Ad tertiam denique reſpondetur Sacerdotem vi ſuæ ordinationis habere poteſtatem non modò conſecrandi & offerendi victimam, ſed etiam illam conſumendi; cùm hæc conſumptio æque ac conſecratio & oblatio pertineat ad rationem ſacrificii, quod perficere debet tanquam Miniſter Chriſti, in cuius perſona æque dici debet victimam conſumere, cùm id Chriſtus Dominus fecerit; ſicut in eius perſona dicitur ipſam victimam conſecrare.

§. III.

Quinam ſint huius Sacrificij effectus.

1 SVPPONIMVS ex veriori ſententia, quam Bellarminus libro 2. de Miſſa capite 4. communem eſſe Theologorum affirmat, ſacrificium Miſſæ ad effectus ſuos producendos vim habere, non ſolum ex opere operantis, ratione ſcilicet bonitatis & deuotionis eius qui illud offert, quod illi cum omnibus aliis piis operibus commune eſt, ſed etiam ex opere operato, id eſt virtute ipſius ſacrificii quod offertur, idque independenter à bonitate vel malitia ſeu indignitate Miniſtri offerentis: vnde Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 20. dicit *huius ſacrificij oblationem ita eſſe mundam, vt nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poſſit*: poſſet autem inquinari, ſi ex ſola bonitate morali ac merito operis, quod exercet offerens, valorem ac effectum haberet. Accedit communis totius Eccleſiæ ſenſus, qui eſt, ſacrificium hoc pro aliquo ſiue viuente ſiue mortuo oblatum poſſe ipſi eſſe fructuoſum, etſi offerendi ratio ex parte ipſius operantis nihil habeat bonitatis moralis: nec vllo ſtatuto aut lege obligat ſaltem, qui in peccato mortali ex aliqua obligatione celebrauit, iterum celebrare, tanquam obligationi illi minime ſatisfecerit.

Hoc præſuppoſito: pro reſolutione quæſtionis propoſitæ dicendum eſt Miſſæ Sacrificium eſſe ex opere operato, non modo Latreuticum & Euchariſticũ, ſeu *Sacrificium laudis & gratiarum actionis*, vt lo-

vt loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3. Sed prætereà eſſe etiam propitiatorium & impetratorium, vt in eodem Concilio definitum eſt. Atque in primis quod ſit Latreuticum & Euchariſticum, ſeu quod offerri poſſit in laudem & honorem Dei, & in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, conſentiunt omnes; & inde conſtat, quod (vt docet S. Aug. in Pſalm. 29. & S. Leo ſermone tertio de Paſſione) in ſe contineat modo quodam longè perfectiori & eminentiori differentias omnes & proprietates ſacrificiorum antiquæ legis; Atqui inter ſacrificia illa antiquæ legis, vt obſeruat S. Doctor 1. 2. q. 102. a. 3. quædam offerebantur purè in honorem & laudem Dei, quæ *holocauſta* dicebantur: quædam in gratiarum actionem, quæ vocabantur *hoſtiæ pacificæ*: Ergo à fortiori Miſſæ ſacrificium idem præſtare poterit, & proinde in Dei laudem & gratiarum actionem offerri.

2. Quod verò ſit etiam propitiatorium, ſeu expiatorium peccatorum, quod hæretici preſertim negant, probatur 1. ex eo quod Chriſtus Dominus hoc ſacrificium inſtituens & offerens dixit SS. Matth. 22. Marc. *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*: quibus verbis, vt explicat ſanctus Alexander Papa & Martyr. qui anno 119. Eccleſiæ præfuit in Epiſtola decretali ad omnes Orthodoxos, *ipſa veritas nos inſtruit, &c. crimina atque peccata oblatis his Domino ſacrificijs deleri, &c. & talibus hoſtijs placari Deum, & peccata ingentia dimittere*.

Probatur 2. ex Sanctis Patribus qui hanc veritatem vnanimiter aſſerunt; vt Sanctus Cyprianus, qui ſermone de Cœna Domini hoc ſacrificium eſſe dicit: *Medicamentum ſimul & holocauſtum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates*: Sanctus Auguſtinus quæſt. 57. in Leuiticum aſſerit in illo ſacrificio *veram fieri remiſſionem peccatorum*; & ſermone vndecimo de Sanctis dicit, *in altari ſanguinem effundit pro peccatoribus*. Plura Sanctorum Patrum teſtimonia videri poſſunt apud Gregorium à Valentia diſp. 16. quæſt. 11. de ritu & oblatione Euchariſtiæ puncto 1.

Eſt autem obſeruandum id quod docet Bellarminus libro 1. de Miſſa cap. 4. Suarez diſputatione 79. ſect. 3. & communiter alij Theologi, remiſſionem peccatorum quoad culpam eſſe huius Sacrificij effectum, non ad eum modum, quo in Baptiſmo & pœnitentia per infuſionem gratiæ habitualis iuſtificantis remitti ſolent; ſed ea ſolùm ratione, quòd huius ſacrificij intuitu, Deus conferat donum pœnitentiæ, id eſt, gratiæ alicuius actualis auxilium, quo peccator ad actum perfectæ contritionis eliciendum, vel ad abſolutionem in Sacramento pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendam excitetur & adiuuetur: quod expreſsè declarauit Concilium Tridentinum.

tiuum ſeſſione 22. capite 2. vbi de hoc ſacrificio loquens: *Huius*, inquit, *oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens crimina etiam ingentia dimittit.*

3 Quod verò ſpectat ad remiſſionem pœnæ peccatis quoad culpam remiſſis debitæ, communis & vera Theologorum ſententia quam fusè explicat & probat Suarez diſp. 79. ſect. 6. eſt, illam per Miſſæ ſacrificium immediate fieri, Deo ſcilicet ob illius oblationem relaxante pœnam ei pro quo oblatum eſt: quod etiam docet S. Thomas quæſt. 79. art. 5. vbi dicit Miſſæ ſacrificium habere directè ex inſtitutione ſua vim pro peccatis ſatisfactiuam.

Denique quod Miſſæ ſacrificium ſit etiam impetratorium, præter authoritatem Concilii Tridentini ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3. id expreſsè definientis, conſtat; tum ex Apoſtolo 1. ad Timoth. capite 2, præcipiente fieri *Obſecrationes*, id eſt, vt S. Chryſoſtomus, Theophylactus & Oecumenius explicant, ſacrificia, *pro Regibus, &c. vt quietam & tranquillam vitam agamus*: tum ex perpetua & vniuerſali Eccleſiæ praxi, quæ hoc ſacrificium offerre conſueuit pro quibuſcunque bonis ſpiritualibus, imò temporalibus à Deo impetrandis, & pro quibuſcunque malis deprecandis & auertendis, vt ſatis conſtat ex orationibus, quibus in Canone & aliis partibus Miſſæ olim vſa eſt, ſicut ex antiquis Liturgiis patet, & nunc etiam vtitur. Cuius quidem rei inſigne exemplum profert S. Auguſtinus lib. 22. de ciuit. cap. 8. vbi loquens de viro quodam tribunitio nomine Heſperio, qui cum domum ſuam à malignis ſpiritibus infeſtari comperiſſet, ſeruoſque & animalia vim illorum noxiam perpeti, *Rogauit noſtros*, inquit, *me abſente Preſbyteros, vt aliquis eorum illò pergeret, cuius orationibus cederent: perrexit vnus, obtulit ibi Sacrificium corporis Chriſti, orans quantùm potuit, vt ceſſaret illa vexatio, Deoque protinùs miſerante ceſſauit.*

Neque dicas minùs conueniens videri rem infinitè excellentem, qualis eſt victima illa diuina quæ in Miſſa offertur, ad rem aliquam temporalem & caducam ordinare: Reſpondetur enim minimè conueniens fore, ſi res illa temporalis & caduca propter ſe ſolummodò expeteretur; non eſſe autem, ſi expetatur tanquam medium ad Deum in bonis honorandum, & ſalutem æternam per rectum & legitimum illorum vſum conſequendam; ex qua ſola intentione decet Chriſtianos, non modò in ſacrificio Miſſæ, ſed etiam in aliis orationibus à Deo bona temporalia poſtulare.

4 Quæres 1. an Miſſæ ſacrificium effectus ſuos infallibiliter producat? Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim conſideretur vt eſt Latreuticum & Euchariſticum, infallibiliter haud dubiè conſequitur effectum ſuum reſpectu Dei, ad quem honor & laus ex hoc ſacrificio, quod illi non poteſt non eſſe acceptiſſimum, ſemper redundat:

dat: ſi vt ſatisfactorium, habet etiam infallibiliter ſuum effectum in illis pro quibus offertur, idque ſecundùm modum & menſuram tum institutionis ipſius Chriſti, tum deuotionis & bonæ diſpoſitionis illorum pro quibus offertur, dummodò nullum ponant obicem, id eſt dummodo, quando illis huiuſmodi fructus applicatur, ſint in gratia ſanctificante conſtituti: nunquam enim pœna peccati relaxatur, niſi ſimul remittatur, vel antè remiſſa ſit culpa, vt ex dicendis capite ſequenti intelligitur; ſi autem ſpectetur vt impetratorium, habet etiam infallibilem efficaciam ad bona ſpiritualia vel temporalia in generali à Deo impetranda, non verò ad hæc vel illa in particulari; cùm ex parte Dei nulla intercedat promiſſio abſoluta de his aut illis ſpecialibus bonis Sacrificii huius intuitu conferendis; ſed tantùm cōditionata, ſi nimirùm bona illa hìc & nunc conducant ad maiorem Dei gloriam, & illius, pro quo poſtulantur, ſalutem.

Quæres 2. An Miſſæ ſacrificium æqualis ſit efficaciæ, ſiue à bono ſiue à malo Miniſtro offeratur. Reſpondetur, ſi ſpectetur illius effectus, pro vt eſt ex opere operato, æqualem prorſus eſſe illius efficaciam; cum nullomodo pendeat à diſpoſitione bona vel mala Miniſtri, vt docet S. Thomas quæſt. 82. art. 6. ſi verò ſpectetur pro vt eſt ex opere operantis, tunc certum eſt illius fructum pendere à diſpoſitione Sacerdotis, quæ quò melior eſt, eò magis illi & aliis prodeſt.

§. IV.

Quibus perſonis proſit Miſſæ Sacrificium, ſeu pro quibus licitè & validè offerri poſſit.

1 QVæſtio propoſita intelligenda eſt non de eo Miſſæ fructu qui ex opere operantis prouenit: certum eſt enim eiuſmodi fructum applicari poſſe à quolibet Sacerdote iis omnibus viuis & defunctis, pro quibus orationes ſuas particulares ad Deum dirigere poteſt, cum ſit vtrobique par ratio; ſed de fructu illo qui eſt ex opere operato.

Circa huius verò quæſtionis reſolutionem conueniunt in quibuſdam Theologi, in quibuſdam verò non conueniunt. Atque in primis conueniunt omnes in eo, quod ſacrificium Miſſæ validè & licitè offerri poſſit pro omnibus & quibuslibet fidelibus baptizatis non excommunicatis ſiue viuis, ſiue defunctis in Purgatorio exiſtentibus. Id conſtat ex ipſius Eccleſiæ perpetua & vniuerſali praxi, quæ tum in antiquis Liturgiis, vt videre eſt apud Pamelium tomo 1. Liturgicon; tum in ritu illo, quo nunc in Miſſæ celebratione vtitur, Sacrificium hoc offerre conſueuit. *Pro omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus, &c. Et pro omnibus in Chriſto*

quie-

quieſcentibus, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis.

Conueniunt etiam omnes in eo, quod Miſſæ Sacrificium nec licitè, nec validè offerri poſſit pro damnatis, ſiue cum peccato aliquo actuali mortali, ſiue cum ſolo originali deceſſerint. Quod expreſsè docuit S. Auguſt. lib. 3. de origine animæ cap. 11. *Noli credere*, inquit, *nec docere, nec dicere Sacrificium Chriſtianorum pro ijs qui non baptizati de corpore exierunt, offerendum, ſi vis eſſe Catholicus.*

Conueniunt item omnes Sacrificium Miſſæ poſſe validè ac licitè offerri in honorem & memoriam Sanctorum, vt habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 3. *Non quod illis offeratur Sacrificium*, vt ibidem declarat, *ſed Deo ſoli qui illos coronauit: vnde nec Sacerdos dicere ſolet: Offero tibi Sacrificium Petre & Paule; ſed Deo de illorum victorijs gratias agens, eorum patrocinia implorat, vt ipſi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.*

2 Non conueniunt autem omnes, an & qua ratione hoc Miſſæ ſacrificium licitè offerri poſſit pro infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. Quidam enim Doctores exiſtimant Miſſæ ſacrificium directè pro infidelibus non baptizatis offerri licitè poſſe: probabilius tamen alii docent indirectè quidem poſſe pro infidelibus non baptizatis, ſicut & pro excommunicatis baptizatis ſacrificium illud licitè offerri; quatenus ſcilicet pro incremento & exaltatione Eccleſiæ, & quouis ſchiſmate ab ea tollendo offertur; quæ duo per conuerſionem infidelium, & reſipiſcentiam excommunicatorum maximè fiunt; Directè autem nec pro excommunicatis, nec pro infidelibus non baptizatis poſſe licitè offerri.

2 Atque in primis quod ſpectat ad excommunicatos quo nomine intelligimus hìc tantùm nominatim excommunicatos vel notorios Clericorum percuſſores iuxtà Extrauagantem Martini III. quæ incipit *Ad euitanda*) extat prohibitio Eccleſiæ cap. *A nobis*, &c. *Sacra*, extrà de ſententia excommunicationis: vbi vetatur pro illis Miſſæ ſacrificium offerri: quam tamen prohibitionem Richardus & Nauarrus apud Iſambertum ad quæſt. 81. diſp. 7. art. 2. docent non extendi ad excommunicatos per veram pœnitentiam iam contritos, licet nondum ab excommunicatione abſolutos, pro quibus exiſtimant Miſſæ ſacrificium licitè poſſe offerri.

Quod autem neque etiam pro infidelibus non baptizatis offerri licitè poſſit, conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi; quæ quamuis ſummo affectu illorum conuerſionem & ſalutem exoptet; nullam tamen eorum mentionem in Miſſa fieri voluit, neque pro eis orationes vllas in illa offerri; quod tamen haud dubiè feciſſet, ſi eis ſacrificium hoc offerri voluiſſet: *quis enim*, inquit S. Auguſt. lib. 1. de an. c. 1. *offerat corpus Chriſti, niſi pro eis qui ſunt membra Chriſti?*

3 Quæres an Miſſæ ſacrificium ex opere operato proſit, nō ſolum illis pro quibus offertur, ſed etiam ipſi ſacerdoti offerenti; quatenùs præciſè eſt offerens. Suarez diſp. 79. ſect. 5. & quidam alii cum illo affirmatiuè reſpondent: alii tamen cum Gabriele Vaſquez diſput. 232. capite 3. probabilius negant, docentque nullum in ſacrificio Miſſæ fructum ex opere operato prouenire Sacerdoti offerenti, quatenùs eſt offerens: quod probari poteſt ex eo quod Apoſtolus Hebr. 5. dicit Pontificem ſeu Sacerdotem conſtitui pro hominibus in iis, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis: vnde concludit quod *Debet quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre, &c.* ex quibus verbis ſequitur, quod rectè docet S. Thomas 3 p. quæſt. 22. art. 4. ad 1. Sacerdotem ſui ſacrificij effectum participare, non in quantum ſacerdotem; ſed in quantùm peccatorem; proindeque vt effectum aliquem ſacrificij ſui accipiat, requiri neceſſario vt habeat ſe paſſiuè ad illud, id eſt vt illud offerat pro ſe ſicut & pro alijs, ad quos ex eius applicatione fructus Miſſæ deriuatur. Quod præterea confirmari poſſe videtur ex verbis, quibus per Epiſcopum Sacerdos conſecratur: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium, tam pro viuis quàm pro defunctis*; hæc enim verba ſignificant poteſtatem illi conferri qua proſit iis, pro quibus Miſſæ ſacrificium oblaturus eſt; vnde ſequitur Sacerdotem præciſè eatenùs ſibi ipſi prodeſſe, non quatenùs offert Miſſæ ſacrificium, ſed quatenùs pro ſeipſo illud offert.

§. V.

Quanam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis vt Miſſæ fructus in alios deriuetur.

1 AD faciliorem & certiorem quæſtionis propoſitæ reſolutionem quædam hic ex communi & recepta Theologorum doctrina obſeruanda ſunt.

Primum eſt Sacerdotem celebrantem multiplici nomine Miſſæ ſacrificium offerre: in primis quidem nomine Chriſti, vt principalis offerentis, & ex cuius meritis procedit ipſius ſacrificij valor; proinde ex cuius voluntate præſertim pendet illius applicatio; vt enim habetur in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. c. 2. *Idem eſt nunc offerens Sacerdotum miniſterio: qui ſeipſum in cruce obtulit*: Deinde nomine Eccleſiæ, cui meritorum ſuorum & ſatisfactionum diſpenſationem Chriſtus Dominus commiſit: præterea nomine proprio quatenus ex libera ſua voluntate Miſſæ Sacrificium offert: illiuſque fructum aliis vel ſibi applicat: Denique nomine aliorum qui ſimul cum eo ſacrificium illud offerunt; quales ſunt ij qui Miſſæ inſeruiunt aut

aſſiſtunt, vel pro illa celebranda eleemoſynam ad ipſius Sacerdotis victum erogant: qui quidem quamuis laici exiſtant, dicuntur tamen ipſum Miſſæ ſacrificium ſuo modo per ipſum Sacerdotem offerre, præſertim quando interno affectu illius actioni iunguntur, vt docet S. Leo Epiſt. 8. & apertè colligitur ex ipſis Sacerdotis celebrantis verbis, dum in Miſſæ canone de aſtantibus dicit: *qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis*.

2 Secundum eſt, inter illos omnes offerentes Chriſtum Dominum primum & principalem locum tenere; ita vt ex eius præſertim voluntate pendeat fructuum huius ſacrificij applicatio, quorum quidem voluit omnes & ſingulos fideles eſſe participes, quoties illud ſacrificium offertur: dummodo tamen illius participationis capaces ſint, nulluſque, ex illorum parte, obex reperiatur: quod explicat Sanctus Cyrillus Hieroſolym. Catech. 5. Myſtag. vbi hoc Miſſæ ſacrificium dicit eſſe *hoſtiam propitiationis pro communi Eccleſiarum pace, &c. pro Regibus, pro militibus, pro ſocijs, pro ægrotis, pro afflictis, & in ſumma pro omnibus qui egent auxilio, &c. deinde pro defunctis ſanctis Patribus & Epiſcopis, denique pro omnibus qui inter nos vita functi ſunt*. Vnde quoad communem hunc fructum Miſſæ, qui ex Chriſti Domini voluntate in omnes fideles diffunditur, nulla ſpecialis ipſius Sacerdotis celebrantis applicatio requiritur: imò dummodo validè illud offerat, nullum ex fidelibus ab illius participatione poteſt excludere, vt rectè monet Iſambertus; ſed velit nolit, vnuſquiſque illorum portionem, quæ ipſum contingit, recipit.

Simili ratione Eccleſia, quæ eſt intentionum ipſius Chriſti Domini fidelis interpres, vult etiam fructuum eiuſdem ſacrificij participationem omnibus fidelibus baptizatis ab vnitate ſua non præciſis, & nullum obicem ponentibus communicari; ideoque in Canone præſcripſit hoc ſacrificium offerendum eſſe *Pro omnibus Orthodoxis atque Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus*; & etiam *pro omnibus in Chriſto quieſcentibus*.

3 Porrò ex hac fructuum Miſſæ generalitate, certum eſt Chriſto Domino ita volente & diſponente, notabilem aliquam partem relictam eſſe liberæ applicationi & determinationi tam ipſius Sacerdotis celebrantis tanquam Miniſtri & Myſteriorum eius diſpenſatoris, quàm aliorum ſimul cum eo offerentium: quod conſtat ex communi ſenſu ipſius Eccleſiæ; quæ approbat morem fidelium, quo expetunt pro ſe Sacrificium illud peculiariter offerri, quod fruſtra facerent ſi omnis eius fructus iam ex Chriſti Domini & Eccleſiæ intentione applicatus eſſet, nulluſque ſupereſſet per Sacerdotis intentionem applicandus.

Sicut autem Sacerdos in huius ſacrificij actione ſuperior exiſtit aliis cum ipſo offerentibus, ſic etiam fructuum illorum applicatio ab

eius

eius intentione præſertim pendet; ita vt ſiue licite, ſiue illicite applicet, de qua re mox dicetur, valida tamen & rata ſemper ſit hæc illius applicatio; cùm ſit actus à poteſtate Ordinis pendens, qui proinde eius voluntati ſubiacet, vt rectè docet Iſambertus ſuprà art. 13.

Tertium eſt determinari certo à nobis non poſſe quantus ſit fructus Miſſæ, quem Chriſtus Dominus voluit, ſiue generatim ad omnes fideles viuos & defunctos, ſiue ſpeciatim ad hos vel illos ſecundùm intentionem particularem ſacerdotis celebrantis deriuari: cum nec ſacra Scriptura, nec Eccleſiæ Traditio, nec Cōcilia aut Patres quidquam de eiuſmodi quantitate definierint aut tradiderint; ideòque ſatis eſſe, vt ſacerdos celebrans ſaltem tacite & interpretatiue tantùm de huius ſacrificij fructu his aut illis ſecundum propriam deuotionem aut obligationem applicare velit, quantum Chriſtus Dominus ipſi applicandum conceſſit.

His obſeruatis, pro quæſtionis initio huius Paragraphi propoſitæ reſolutione dicendum eſt, quædam requiri ex parte ſacerdotis celebrantis, vt eius applicatio valida ſit; quædam verò, vt ſit licita.

Ad hoc enim vt valide fructum huius ſacrificij applicet, requiritur in primis eius intentio eodem prorſus modo, quo antea dictum eſt requiri, vt Sacramentum aliquod valide conficiat: etenim vtrobique par ratio, vt docet Iſambertus citato art. 13. Vnde ſicut ad validam Sacramenti cuiuslibet confectionem, ſic etiam ad validam huius ſacrificij applicationem habitualis intentio minime ſufficiens eſt: actualis optima, ſed non neceſſaria; virtualis vero ſufficiens eſt, & actuali deficiente, neceſſaria.

Requiritur 2. ad eandem applicationis validitatem, vt intentio illa ſiue actualis ſiue virtualis concomitetur ipſam ſacrificij actionem, ſicut comitari debet Sacramenti confectionem: aliàs ſi poſt Sacrificium peractum, verbi gratia, poſt conſecrationem factam, præſertim ſecundùm ſententiam illorum, qui exiſtimant ſacrificii rationem & eſſentiam in illa ſola conſiſtere, Sacerdos applicare incipiat, hæc eius applicatio nullum effectum ſortietur: quia cum ſacrificium eſſe deſierit, illius effectus ex opere operato non amplius ſubiacet liberæ applicationi Sacerdotis.

Requiritur 3. vt applicatio illa ſpecialis à Sacerdote facienda, ſit determinata & certa, ne effectum huius ſacrificij ſuſpenſum relinquat: qua ratione docet idem Iſambertus cit. art. 13. Sacerdotem, verbi gratia, qui à nullo rogatus hodie celebrat Miſſam, non poſſe iſtius Miſſæ fructum ex opere operato applicare illi, qui die craſtino rogaturus eſt eum, vt dato honorario pro ſe offerat; ita vt hac priori Miſſæ celebratione ſatisfaciat obligationi,

quam honorario illo accepto contraxit; quia ſicut Sacramentorum, ſic etiam ſacrificij effectus à futura conditione pendere non poteſt.

5 Neque dicas Deum prope noſſe futurum eſſe, vt talis craſtina die roget Sacerdotem, ipſique eleemoſynam largiatur, vt pro ſe offerat; quamuis enim hoc verum ſit; ſicut tamen Deus nullum punit, nec remunerat ob ea quæ futura præuidet: ſic etiam effectum huius ſacrificij non confert propter præuiſam aliquam actionem: vnde ſequeretur effectum ſacrificij manere ſuſpenſum; quod nullatenus dici debet.

Iam ad hoc vt applicatio Sacerdotis non modo valida ſit; ſed etiam licita, debet ipſe Sacerdos præſertim attendere, vt per illam obligationibus ſuis, ſi quæ ſint, ſatisfaciat. Circa illas autem obligationes præcipua difficultas eſt, an poſſit Sacerdos vna Miſſæ celebratione & applicatione pluribus obligationibus particularibus ſatisfacere, an verbi gratia qui pro Miſſæ ſacrificio celebrando accepit duo ſtipendia ſeu honoraria, quorum quodlibet ſecundùm receptam conſuetudinem ſufficiens cenſeatur, poſſit vna Miſſæ celebratione vtrique ſatisfacere: cuius quidem difficultatis ſolutio pendere videtur ex ſolutione alterius quæſtionis, quam §. ſequenti diſcutiemus.

§. VI.

An Miſſæ Sacrificium pro pluribus oblatum, tantùm ſingulis proſit, quantum ſi pro vno ſolum offerretur.

1 SVPPONENDVM eſt ex communi Theologorum doctrina, quod quamuis ſacrificium Miſſæ ſit in ſe valoris infiniti, tàm ratione rei oblatæ, quàm principalis offerentis, cuius dignitas & excellentia infinita eſt, nihilominus efficientia & influxus ipſius ſacrificij eſt ſolummodo finitus, vt docet S. Thomas in 4. diſt. 45. qu. 2. art. 4. & poſt illum Nauarrus, Bellarminus, Toletus, Suarez, & plures alij quos citat & ſequitur Laymann. tract. 5. de ſacrificio Miſſæ cap. 1. Idque conſtat, tum ex eo quod Eccleſia Miſſæ ſacrificium pro eadem re ſæpiùs iterat, vt ſatis manifeſtum eſt ex eius praxi; vnde ſequitur quod influxum actualem illius finitum eſſe iudicet, tum etiam ex eo quod Euchariſtia non ſit maioris efficientiæ in ratione ſacrificij quàm in ratione Sacramenti: atqui licet in ratione Sacramenti ſit infiniti valoris & excellentiæ, nonniſi limitatos tamen producit effectus: ergo à pari in ratione ſacrificij nonniſi finitos producet.

Hoc præſuppoſito, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione dicendum

dum 1. quando plures ſunt Miſſæ ſacrificium ſimul offerentes, tunc illud non minus prodeſſe ſingulis pro ratione diſpoſitionis cuiuſque illorum, quàm ſi vnus tantum eſſet offerens: exempli gratia, quando multi Miſſæ celebrationi adſtant, illudque cum Sacerdote offerunt, tantum ſingulis prodeſt illud ſacrificium, quantum ſi vnus ſolus adeſſet & offerret. Ita Cordubenſis lib. 1. quæſtionarii quæſt. 3. opin. 5. concluſ. 3. vbi dicit hanc eſſe communem Doctorum ſententiam, & pro illa plurimos citat, quibus ſubſcribit Iſambertus ad quæſt. 83. diſput. 7. artic. 8. Ratio eſt, quia ad multiplicationem oblationis, eius quoque fructus multiplicatur: atqui quando plures adſtant Sacerdoti celebranti, cenſentur cum illo moraliter ſimul offerre, proindeque tot ſunt oblationes quot ſunt offerentes: Vnde ſequitur quod ſacrificium illud tantum ſingulis profit, quantum vni prodeſſet ſi ſolus offerret; imo ſi ſpectetur fructus Miſſæ, provt reſpondet non tantum operi operato, ſed etiam operi operantis, quò numerus adſtantium eſt maior; etiam fructus ille copioſior eſt: tum quia ſicut maior eſt virtus vnita quàm diuiſa, ſic etiam multorum preces in illo ſacrificio ſimul vnitæ magis efficaces ſunt apud Deum, quàm ſeparatim oblatæ; tùm etiam quia quo numeroſior eſt offerentium multitudo, eo maior honor Deo exhibetur, ſicut Princeps multitudine adſtantium & ſibi deſeruientium honorari cenſetur: qua ratione Sancti Patres & Concilia Miſſam parochialem commendant, propter maiorem in illa fidelium ſimul offerentium vnionem, & vberiores quæ inde profluunt benedictiones.

2 Dicendum. 2. Miſſæ ſacrificium non æquè prodeſſe iis pro quibus offertur tantum generatim, ac illis pro quibus ſpeciatim & nominatim offertur. id ſatis conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi: ſi enim non magis prodeſſet iis pro quibus ſpeciatim offertur quàm aliis, fruſtrà Eccleſia illud offerret pro certis & determinatis quibuſdam perſonis, vt pro muliere prægnante, pro infirmo, pro hoc vel illo defuncto, &c.

Dicendum 3. ſacrificium Miſſæ oblatum ſpeciatim pro pluribus, non tantum prodeſſe illis ſingulis, quantùm vni eorum, ſi pro illo ſolum offerretur; proindeque Sacerdotem, qui pluribus perſonis ratione ſtipendij ſeu honorarij à ſingulis accepti, aut alia quauis de cauſa obligatus eſt ad ſacrificandum, non ſatisfacere vnicum pro illis offerendo ſacrificium. Ita Sanctus Bonauentura, Richardus, Maior, Sotus, & alii quos citat & quibus ſubſcribit Suarez diſp. 69. ſect. 2. quæ ſententia communis eſt, & in praxi tenenda, probaturque ex communi ipſius Eccleſiæ ſenſu & quotidiana praxi, qua tam multæ ſingulares Miſſæ pro ſingularibus perſonis, nullo etiam accepto ab eis ſtipendio, offeruntur: cùm ſaltem ex charitate illa,

ſingulas offerri pro pluribus, imò pro omnibus par eſſet, ſi pro illis pluribus vel omnibus oblatæ æque illis ex opere operato prodeſſent, ac ſi pro ſingulis offerrentur. Et ſanè cum Miſſæ ſacrificium pro defunctis oblatum iis aliter prodeſſe non poſſit, niſi ad relaxationem pœnæ temporalis in Purgatorio ab ipſis luendæ, ſi Miſſa vna pro pluribus oblata tantum pœnę ſingulis relaxat, quantum relaxaret vni, ſi pro eo ſolo offerretur; cur tam multæ Miſſæ pro vno duntaxat & nō pro omnibus, aut ſaltem pro pluribus ſpeciatim offerrentur? cur Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 4. de reform. cum tanta cautela ſolis Epiſcopis & Abbatibus ac Generalibus Ordinum reductionem miſſarum ad minorem numerum permiſit, idque tantùm in certis caſibus ibidem expreſſis; quod etiam circumſpectè & prudenter ab ipſis fieri vult, ne fortè conſcientiam ſuam in diſcrimen adducant: cur inquam hoc ita ſtatuerit, ſi Miſſam pro pluribus oblatam tantum prodeſſe exiſtimaret, quantum ſi pro vno duntaxat offerretur?

3 Hoc autem quod in hac tertia aſſertione dictum eſt, intelligi debet, vt rectè obſeruat Iſambertus ad q. 83. diſp. 7. a. 12. de ſacrificio Miſſæ, pro vt eſt ſatisfactorium; qua ratione quando pro pluribus ſpeciatim offertur, minus ſingulis prodeſt, minuſque pœnæ per illud remittitur reſpectu ſingulorum, quam ſi pro vno tantum offerretur: quia vt ſic, ſe habet per modum cuiuſdam ſolutionis, quæ cùm ſit finita, vt ex antè dictis patet, minuitur haud dubiè ſi in plures diuidatur: At verò quatenùs eſt impetratorium, tantum poteſt prodeſſe multis quantum vni: cùm enim vis illius impetratoria infinitam Dei miſericordiam & liberalitatem reſpiciat, nihil obſtat quin Deus oblatione illius ſacrificii ad beneficia ſua conferenda exoretur æquè pro multis ac pro vno.

Quæres vtrùm, ſicut Sacerdos intentioni eorum pro quibus obligatur ſatisfacere debet quoad numerum Miſſarum; ita etiam teneatur, quoad alias huius ſacrificii circumſtantias: verbi gratia, vtrùm quando quis poſtulauit de tali Sancto, in tali loco vel tempore celebrari, Sacerdos ad id præſtandum teneatur? Reſpondetur Sacerdotem celebrantem quantum poteſt intentionem illius à quo ſtipendium accepit, exequi debere, proindèque talem pro illo Miſſam celebrare qualem poſtulauit: non tamen peccare ſi ex iuſta aliqua cauſa Miſſam celebret aliam ab illa; exempli gratiâ ſi poſtulauit vt celebraret pro defunctis, & illo die incidat feſtum alicuius Sancti duplex, vel ſemiduplex, aut etiam ſimplex, poterit Sacerdos Miſſam illius feſti celebrare, quamuis enim Miſſa propria defunctorum aliqua ratione ipſis defunctis magis proſit, propter orationes, & preces ad hunc finem ab Eccleſia inſtitutas, ſi tamen conſideretur, vt ſacrificium æqualiter prodeſt; imo illarum orationum defectus

defectus ſatis ſuppleri cenſetur deuotione celebrantis,& interceſſione illius Sancti cuius Miſſa celebratur. Ita Nauarrus. Suarez, Toletus & plures alii, quos citat & ſequitur Bonacina diſ. 4. quæſt. vlt. de ſacrificio Miſſæ punct. 9. §. 3.

Quod verò ad locum ſpectat, debet Sacerdos in eo celebrare; quem deſignauit is qui ſtipendium dedit, niſi neceſſitas aliqua aut rationabilis cauſa excuſet: & ſimiliter quoad tempus, debet quamprimùm poteſt obligationi ſuæ ſatisfacere. Vnde Bonacina ſuprà §. 5. dicit peccare Sacerdotes qui ſunt notabiliter in mora celebrandi; præſertim quando ex mora illa ſequitur alteri præiudicium, vt ſi Miſſa quæ pro infirmo dicenda erat, ob nimiam dilationem non niſi defuncto illo celebretur: quare cauere debent Sacerdotes, ne ſtipendia Miſſarum dicendarum nimis cupidè congerant, ex quarum dilatione conſcientia ipſorum oneretur: In iis tamen locis in quibus fit populi concurſus ob feſtum alicuius Sancti, vel aliquam deuotionem,cenſentur illi qui poſtulant Miſſas, & ſtipendia offerunt, tacitè conſentire in dilationem illam, quæ vt plurimum neceſſaria eſt, vt illorum & aliorum intentioni ſatisfiat: in quo tamen, qui eiuſmodi ſtipendia recipiunt,curare debent,vt nihil ab ipſis fiat,quod iuſtitiæ, vel charitati repugnet.

§. VII.

Applicationis à Sacerdote celebrante facienda facilis & optima praxis proponitur.

1 QVONIAM non rarò contingit Sacerdotes quoſdam ex inconſideratione,aut alia de cauſa minus conuenienter huius diuini ſacrificii vim & efficaciam applicare; ex qua tamen applicatione, vt ex ante dictis conſtat, tanquam ex conditione neceſſaria vberrimorum fructuum illius participatio maximè pendet, idcirco illis nec inutile nec ingratum fore exiſtimauimus, ſi ex iis quæ in ſuperioribus Paragraphis dicta ſunt,breuem aliquam & facilem huius applicationis faciendę methodum ſeu praxim colligamus.

Cùm igitur diuinum hoc Sacrificium omnes quorumcumq; ſacrificiorum proprietates modo quodam excellētiſſimo in ſe complectatur; ſitque Latreuticum, Euchariſticum,propitiatorium & impetratorium,vt ſuprà explicauimus, Sacerdos celebrans,illud ſecundùm has omnes eius proprietates applicare poterit;& ad hoc attentionem & intentionem ſuam dirigere.

Atque in primis illud offerre intendet ad ſupremum cultum & honorem condignum diuinæ Maieſtati deferendū, offerendo ipſiuſmet Chriſti veri & naturalis Filii Dei demiſſionē, humilitatē, deuo-

 tionem,

tionem, adorationem, & alia ſimilia religionis officia, quæ in hoc victimæ ſtatu modo quodam inexplicabili Summæ Trinitati exhibet.

2 Secundò illud offerret ad gratias diuinæ Maieſtati exibendas pro tot & tantis beneficiis, ſiue in natura, ſiue in gratia. ingratis licet & immerentibus tempore præterito collatis, & in futurum præparatis & promiſſis, ac præcipuè pro inæſtimabili Redemptionis humana per diuini Verbi Incarnationem & eius in carne aſſumpta Paſſionem & mortem beneficio, cuius memoriam præſertim in hoc ſacrificio recoli voluit ipſe Chriſtus Dominus; & expreſſis verbis in eius inſtitutione præcepit.

Tertiò ad placandum diuinum numen tot & tantis ſceleribus & peccatis quotidie & vbique offenſum, ab eoque miſericordiam ac pœnitentiæ gratiam pro eluendis ipſorum peccatorum maculis exorandam, nec non ad ſatisfactionem condignam pro iiſdem peccatis eius iuſtitiæ exhibendam.

Quartò denique ad poſtulanda quæcumque beneficia tum ſpiritualia tum etiam temporalia, quatenus ad eius gloriam & ſalutem noſtram conducere poſſunt; ad deprecanda quæcunque mala ſiue præſenti tempore vexantia, ſiue in futurum impendentia.

Hæc autem præſtabit Sacerdos primum nomine ipſius ſummi Sacerdotis Chriſti Domini, intentionem ſuam illius intentioni perfectè conformando & ſubmittendo: deinde totius Eccleſiæ nomine omnimodam vim & efficaciam huius diuini ſacrificii vniuerſis illius membris applicando: tum Sanctis & beatis in cœlo, ad gratias de illorum victoriis & præmiis Deo exhibendas, præſertim quando in illorum honorem Miſſa celebratur, tum animabus in Purgatorio, ad pœnas eorum per ſatisfactoriam huius ſacrificii vim ſubleuandas tum cunctis fidelibus viatoribus in terra, præſertimque illis quorum memoriam in Canone nominatim fieri præcipit, vt Summo Pontifici, Epiſcopo, Regi, adſtantibus, &c. ad fructuum huius Sacrificii participationem illis communicandam: Demum vt ipſius Chriſti & Eccleſiæ Miniſter: cui notabilis fructuum illorum pars pro arbitrio diſpenſanda relicta eſt, applicabit eos in particulari tum ſibi tum perſonis aliis ſiue viuis, ſiue defunctis, quibus ex obligatione tenetur, vel ex charitate & deuotione hoc pietatis officium impendere cupit, idque vt ſuo ac illorum nomine ſupremum latriæ ac religionis cultum Deo per Chriſtum deferat, gratias pro omnibus beneficiis ac nominatim pro his vel illis exhibeat, veniam & gratiam pro omnibus peccatis ac peculiariter pro his aut illis exoret, ac denique vt bona quæcumque ſibi neceſſaria aut vtilia impetret, præſertimque hæc vel illa, quatenus ad diuinam gloriam conducere poſſunt.

3 Ad

3 Ad euitandos autem ſcrupulos, qui circa huius particularis applicationis obligationem, vel modum ſuboriri poſſent, optimum aliquibus viſum eſt, ſi poſt debitam applicationem iis factam, erga quos aliqua incumbit obligatio, Sacerdos illius ſacrificii fructus aliis perſonis ſibi charitate aut alia ratione peculiariter coniunctis aut commendatis communicare cupiens, intentioni ſuæ conditionem eiuſmodi apponat, vt ſcilicet hanc illis communicationem velit & à Deo poſtulet, in quantum licitè, & ſecundùm iuſtitiæ ac charitatis leges velle & poſtulare poteſt: ſic enim tuta conſcientia, & ſine cuiuſquam præiudicio poterit ex infinito illo & nunquam exhauriendo meritorum ac ſatisfactionum Chriſti Domini theſauro, cuius diſpenſator conſtitutus eſt, in alias perſonas partem aliquam deriuare, quæ ex ſumma & ineffabili Dei charitate ac miſericordia nonniſi maxima & vberrima ſperari poteſt.

§ VIII.

Explicantur reliqua quæ ad debitam huius ſacrificij celebrationem requiruntur.

1 NON repetemus ea quæ variis ſectionibus huius capitis dicta ſunt de materia, forma, intentione, aliiſque ad validam & licitam Euchariſtiæ confectionem requiſitis, nec non de diſpoſitionibus ad ipſius dignam receptionem neceſſariis, quæque maximè quidem à Sacerdotibus exiguntur, vt diuinum hoc ſacrificium debitè offerant; ſed illis ſuppoſitis, ſubiungemus tantùm ea, quæ ex ipſius Eccleſiæ inſtituto ad conuenientem Miſſæ celebrationem requiruntur.

Dicendum igitur 1. ad debitam huius ſacrificii celebrationem requiri tempus aptum, totum illud ſcilicet quod à primo auroræ crepuſculo vſque ad meridiem excurrit, vt habetur cap. *Nocte*, & cap. *Et hoc*, de conſecr. diſt. 1. quare excepta feſtiuitate Natalis Domini, in cuius nocte ſacrificatur, illicitum eſt aliis temporibus ante auroræ initium Miſſam celebrare, vt docet S. Thomas quæſt. 83. art. 2. & cum illo communiter omnes: quod tamen Suarez diſp. 80. ſect. 4. & quidam alii Doctores, quos citat & ſequitur Layman. tract. 5. de ſacrif. Miſſæ cap. 4. ita explicant, vt ad euitandam culpam ſatis fore exiſtiment, ſi Miſſa priuata ad initium auroræ finiatur.

Poteſt autem Epiſcopus in cauſa particulari diſpenſare, vt ante auroram celebrare liceat, multoque magis ipſemet tali facultate vti, ſicut ex communi Theologorum conſenſu docet Ægidius Konink. quæſt. 8. art. 2. dub. 4. vbi addit conſuetudinem, quæ in quibuſdam Galliæ, Belgii, ac Germaniæ locis viget, vt hiemis tempore aliquot

horis ante Solis ortum Miſſa inchoetur in gratiam operariorum & famulorum, reprehendi non debere, quando non contradicit Epiſcopus: quod etiam docet Nauarrus cap. 25. can. 85.

2 Simili ratione illicitum eſt Miſſam celebrare poſt meridiem, quæ eſt doctrina communis fundata in praxi & conſuetudine ipſius Eccleſiæ, & roborata ſpeciali conſtitutione Pij V. quæ incipit, *Sanctiſſimus*: Suarez tamen & alij, quos citat & ſequitur idem Layman. ſuprà, exiſtimant ad culpam euitandam ſatis eſſe, ſi Miſſa inchoetur ante meridiem, vel ſaltem in ipſo meridie.

Poteſt verò Epiſcopus ob iuſtam aliquam cauſam diſpenſare vt poſt meridiem celebretur, vt ſuprà de anticipatione dictum eſt: imò in caſu neceſſitatis etiam non petita Epiſcopi licentia, ſi ad illum facilis non detur recurſus, celebrari poterit poſt meridiem: v.g. ſi infirmus viatico indigeat: ſi feſto die publica Concio vſque ad meridiem & vltrà producta ſit, licebit poſteà Miſſam priuatam inchoare, præſertim quando aliqui ex populo Miſſam non audierunt: item, ſi Sacerdos feſto die ratione itineris impeditus fuerit ne ante meridiem celebraret, poterit poſt meridiem celebrare, vt docet Henriquez, Miranda, Suarez, & alij apud eundem Laymannum ſuprà.

Dicendum 2. requiri locum idoneum, id eſt, ab Epiſcopo conſecratum ſeu dedicatum, vel ab eodem aut alio ex eius licentia & facultate benedictum. Ita S. Thom. quæſt. 83. art. 5. & habetur cap. *ſicut*, & cap. *nullus* de conſecr. diſt. 1. vbi tamen excipitur caſus neceſſitatis, exempli gratia in bello, quando Miſſa in caſtris pro exercitu dicenda eſt: in longa peregrinatione per loca infidelium; in maximo aliquo populi concurſu quem Eccleſia capere non poteſt; & ſimilibus caſibus, in quibus tamen ſemper Epiſcopi licentia obtinenda eſt, ſi commodè ad illum recurri poſſit.

Ipſis autem Epiſcopis ſpeciali priuilegio indultum eſt, vt ſuper Altari portatili vbiuis ſacrificare vel ſacrificanti adſiſtere poſſint, non ſolùm in caſu neceſſitatis ſed & ob ſolam deuotionem: quod etiam docet Suarez diſp. 81. ſect. 3. ex eorum tamen prudentia pendet proſpicere, vt tales locos ad id eligant, in quibus nihil quod tanti myſterij ſanctitati ac reuerentiæ minùs conueniens factum ſit, aut faciendum videatur.

4 Monentur tamen ijdem Epiſcopi in Conc. Trid. ſeſſ. 22. decret. de obſeruandis in celebratione Miſſæ: *Ne patiantur priuatis in domibus, atque omnino extra Eccleſiam & Oratoria ad diuinum tantùm cultum dicata, ab ijſdem Ordinarijs deſignanda & viſitanda, ſanctum hoc ſacrificium à ſecularibus aut regularibus peragi.*

Porro neque etiam in Eccleſia conſecrata celebrare licet, ſi violata aut polluta fuerit, niſi priùs reconcilietur, ex communi Eccleſiæ

praxi

praxi conſtat. Tribus verò modis cenſetur Eccleſia pollui: Primò per homicidium aut violentam aliquam ſanguinis humani effuſionem, ex graui & notoria percuſſione facta in Eccleſia, vt habetur cap. *Propoſuiſti*, & cap. vlt. de conſecr. Eccleſiæ: Secundo per illicitam & notoriam ſeminis humani intra Eccleſiam effuſionem, vt habetur eodem cap. vlt. & cap. *Eccleſijs* de conſecr. diſt. 1. Tertiò per ſepulturam hominis nominatim excommunicati aut notorij Clericorum percuſſoris, item infidelis aut alicuius hominis non baptizati, etiamſi ſolummodo infans ſit, vt habetur citato capite *Propoſuiſti*, & capite *Sacris* de ſepulturis, & capite *Eccleſiam* de conſecratione.

Eſt autem obſeruandum diſcrimen inter Eccleſiam ab Epiſcopo conſecratam, & illam quæ Epiſcopali authoritate tantùm benedicta eſt illam enim ſolus Epiſcopus, hanc vero quilibet Sacerdos ex Epiſcopi commiſſione reconciliare poteſt, vt habetur c. *Aquam*, & c. vltim. de conſecr. Eccleſiæ.

Si autem Eccleſia ſecundùm maiorem ſui partem deſtruatur, quod Epiſcopus diiudicare debet; ex. gr. ſi eius parietes ex maiori parte corruerint, non ampliùs in ea celebrare licet; eaque reædificata non ſimplici reconciliatione, ſed iterata conſecratione ſeu dedicatione, aut ſaltem benedictione opus eſt, vt habetur c. *Eccleſi*js, de conſecr. diſt. 1. & c. *Ligneis*, de conſecr. Eccleſiæ: vbi tamen declaratur conſecrationem non amitti, ſi tecta ſolummodo aliaque opera lignea combuſta ſint illæſis parietibus; eo quod conſecratio in ipſis præſertim parietibus fiat, quamuis in eiuſmodi Eccleſia, quæ omni prorsùs tecto careret, Miſſam celebrari non conueniat ob varios caſus, qui aeris iniuria & ventorum agitatione accidere poſſent: tecto tamen illius inſtaurato, nulla neque conſecratione, neque reconciliatione opus erit.

Dicendum 3. requiri Altare, quod lapideum eſſe debet & ab Epiſcopo conſecratum, vt habetur c. *Altaria*, de conſecr. diſt. 1. Eſt autem duplex Altare; vnum portatile, alterum fixum & ſtabile, inter quę hoc diſcrimē intercedit, quod illud per ſe conſecratur, hoc vero nonniſi quatenus baſi affixum eſt: Vnde ſequitur quod Altare portatile quocumque deferatur, non amittat conſecrationem, fixum verò amittat, ſi ab interiori ſtructura & baſi amoueatur, vt habetur cap. *Si motum*, de conſecr. diſt. 1. & c. *Ligneis*, de conſecr. Eccleſiæ: Illud vero vtrique Altari commune eſt, quod notabili fractione conſecrationem amittat; quando ſcilicet talis eſt, vt in illo calix cum patena amplius conſiſtere non poſſit: item violatione ſigilli ſeu loculi quo reliquiæ Sanctorum conditæ ſunt; quod quamuis aliqui Theologi negent, aſſerantque reliquias illas ad conſecratio-

tionem Altaris non eſſe abſolutè neceſſariam; ſpectata tamen conſuetudine ipſius Eccleſiæ, quæ initio Miſſæ hanc orationem à Sacerdote ad altare aſcendente, illudque oſculante recitari voluit: *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic ſunt, &c.* probabilius eſt, & in praxi tenendum eiuſmodi ſigilli violatione conſecrationem altaris amitti; proindeque iterùm eſſe conſecrandum, quod apertè colligitur ex cap. 1. de conſecrat. Eccl. vbi dicitur quod, *Si lapis ille qui ſigillum continet, confractus fuerit aut etiam diminutus, debet Altare denuò conſecrari*: & ita docet Durandus in Rationali lib. 1. c. 6. Angelus verbo *Altare*, §. 2. & alij communiter.

9 Dicendum 4. in Altari dum Miſſa peragitur, neceſſaria eſſe quædam ornamenta, quæ in Rubricis Miſſalis enumerantur: in primis tres, aut ſaltem duas mappas, aut ad minùs vnam duplicatam, vt tradit Suarez diſp. 31. ſect. 6. & Tolet. lib. 2. cap. 2.

Secundò corporale, quod equidem non ſericum, aut auro aliave materia intertextum, ſed purè lineum ac ſimplex eſſe debet: Similiter & pallam, quæ Calici ſuperponitur, & pars quædam corporalis eſſe cenſetur, ſicuti colligitur ex antiqua conſuetudine, ſecundùm quam corporale etiam calicem cooperiebat, vt obſeruat Scotus lib. 1. de ſacrificio cap. 5. quæ palla etiam linea & ſimplex eſſe debet, ſaltem ex ea parte qua calicem contingit: & vtrumque ab Epiſcopo aut alio facultatem habente benedictum eſſe oportet. Ita docet S. Thom. q. 83. a. 3. ad 7. & 8. & habetur cap. *Conſulto* de conſecrat. diſt. 1. Quamuis autem de mapparum benedictione nihil in iure decretum reperiatur, Eccleſiæ tamen conſuetudo id etiam exigit, vt docet Azor. lib. 10. cap. 28. qu. 8.

Tertiò calicem & patenam ex materia aurea vel argentea, aut ſaltem ſtannea, non verò lignea, lapidea, ferrea, aut vitrea, vt docet S. Thom. q. 83. art. 3. ad 6. & habetur cap. *vaſa* & cap. *vt calix* de conſecr. diſt. 1. debent autem calix & patena eſſe ab Epiſcopo conſecrata, vt habetur cap. vnico de ſacrà vnctione, & conſtat ex vſu & conſuetudine ipſius Eccleſiæ. Adiungitur purificatorium lineum & mundum ad ipſum calicem abſtergendum; velum item ſericum, quo calix & pars anterior corporalis tegi ſolet.

Quartò Miſſale approbatum, ſecundùm vſum quem in celebrando quiſque ſequi tenetur: communis enim Doctorum ſententia eſt, ac præſertim Nauarri cap. 35. num. 84. Syluestri verbo *Miſſa*, Azorij, cap. 28. qu. 4. Toleti lib. 2. c. 2. Sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui celebraret abſque libro, in quo ſaltem canon Miſſæ contineretur, quamuis quæ dicenda eſſent memoriter teneret.

Quintò lumen, vt conſtat ex cap. vltimo de celebratione Miſſarum;

rum : dicit autem Tolet. loco citato duas candelas accenſas aut ſaltem vnam requiri : ita vt ſine lumine celebrare exiſtimet eſſe peccatum mortale : quamuis autem abſolutè loquendo neceſſarium non ſit ex præcepto vt candelæ illæ ſint cereæ, poſſitque lumen ex oleo, ita poſtulante neceſſitate, adhiberi, vt docet Suarez diſ.81. ſect.6. ſtandum eſt tamen communi Eccleſiæ conſuetudini, nec niſi candelis ex cera communiter vtendum eſt.

Sextò imaginem Crucifixi, quæ ſecundùm regulas Miſſalis Altari ſuperponi debet, ad cuius pedes reponi ſolet tabella ſecretorum, quam vulgò canonem vocant.

7 Dicendum 5. requiri præterea veſtes ſacras, quibus Sacerdos celebrans indutus eſſe debet ; ſunt autem ſex, amictus ſcilicet, alba, cingulum, manipulus, ſtola, & caſula : quas quidem veſtes mundas & integras, atque ab Epiſcopo aut alio facultatem habente benedictas eſſe oportet. Ita vt Toletus loco citato & plures alij æſtiment eſſe peccatum mortale, cum veſtibus minimè benedictis aut notabiliter immundis, vel laceris celebrare : quod & ſimiliter de corporalibus intelligendum eſt.

Quæres 1. quandiù vaſa & linteamina ſacra conſecrationem vel benedictionem retineant ? Reſpondetur de vaſis, tamdiu conſecrationem retinere, quandiu integra perſeuerant : amittere verò ſi notabiliter fragantur aut diuidantur ; ita vt formam & quantitatem, quæ ad conuenientem & proportionatum eorum vſum neceſſaria eſt, ampliùs non retineant. Ita Ledeſma tract. de Sacram. Euchar.cap.21.vbi addit calicem & patenam, quamuis priſtinam formam retineant, amittere tamen conſecrationem, ſi de nouo deaurentur ex ea parte qua corpus & ſanguinem Chriſti contingũt, proindeque de nouo conſecrari debere. De veſtimentis autem aut linteaminibus ſacris docet Azorius libro 10. capite 28. quæſt.9. illa tunc amittere benedictionem, quando ita franguntur aut diſſuuntur ; vt ad id ampliùs apta non ſint, ad quod Eccleſiæ benedictione deſtinata fuerant.

8 Quæres 2. an liceat omnibus ſacra vaſa & veſtes contingere. Reſpondetur 1. vaſa & linteamina ſacra, calicem ſcilicet, patenam, corporale & ciborium, dum in illis continetur corpus & ſanguis Chriſti à nemine præterquam à Sacerdote vel Diacono ſine graui culpa tangi non poſſe. Ita Suarez, Paludanus, & alij apud Laymannum tr.5. de Sacrif. Miſſæ, c.6.& habetur ex c.*Non oportet*, diſt.23.

Reſpondetur 2. eadem linteamina & vaſa ſacra ; etſi vacua ſint contrectari aut tangi non debere ab ijs qui ſacris Ordinibus non ſunt initiati, vt habetur cap.*In ſancta*, de conſecrat. diſt.1. huius tamen præcepti Eccleſiaſtici tranſgreſſionem (ſi contemptus abſit) culpam venialem non excedere docet Suarez, Azorius, Sotus, & alij

apud

apud Laymann.ſuprà : imò ſi rationabilis cauſa ſuadeat , nulla erit culpa, vt ibidem docet.

Vbi autem conſuetudo viget, vt corporalia & pallæ ac purificatoria à perſonis laicis , præſertimque fœminis Deo ſacris mundentur, priùs à Sacerdote vel Diacono in pelui lauari debent , & aqua lotionis in piſcinam effundi, vel in ignem proiici.

Porrò alias veſtes benedictas & reliqua Altaris ornamenta , quæ neque chriſmate vncta ſunt , neque corpus Domini aut ſanguinem immediatè attingunt, cum reuerentia tangere omnibus etiam laicis cõceſſum eſt; verùm ad prophanos vſus adhibenda non ſunt, quamuis vetuſtate conſumpta ſint; ſed potiùs igni abſumenda , vt dicitur capite *Ligna* , & capite *Altaris* de conſecr. diſt. 1.

9 Dicendum 6. requiri Miniſtrum qui Sacerdoti celebranti inſeruiat, vt habetur cap. *Hoc autem*, de conſecr. diſt. 1. & cap. *Propoſuit*, de filijs Presbyterorum . Hic autem Miniſter debet eſſe vir , non fœmina, vt habetur cap. 1. de cohabitatione Clericorum ac mulierum: imo Suarez diſp. 87. ſect. 1. & Sotus diſput. 13. quæſt. 2. art. 5. arg. 12. ſatius eſſe arbitrantur, ſi vrgeat neceſſitas ; & Miſſam abſque Miniſtro celebrare, quàm fœminam ad Altare reſpondentem , aut vrceolos porrigentem adhiberi ; nihil tamen obſtare videtur quominùs fœminæ præſertim ſanctimoniales, ex loco remoto ſacrificanti reſpondeant , vt ibidem dicit Suarez, & vſus Eccleſiæ in Monaſterijs declarat.

Eſt autem obſeruandum , Sacerdotis celebrantis pedes calceatos eſſe debere , ob maiorem honeſtatem & decentiam , vt docent Sylueſter, Ricardus , & alij apud Petrum Ledeſma tract. de Euchar. capite 10. caput vero apertum & nudum , vt habetur cap. *Nullus*, de conſecrat. diſt. 1. Azorius tamen, & alij quos citat Laymannus c. 5. de ſacrificio Miſſæ , cap. 6. exiſtimant Epiſcopum poſſe ob cauſam aliquam rationabilem, v. g. infirmitatis, dare licentiam ſacrificandi capite operto amictu vel pileolo , præſertim vſque ad Canonem : imo ſi cauſa ita celebrandi manifeſta ſit, tali diſpenſatione non eſſe opus docent Nauarrus, Sylueſter, & Henriquez apud eundem Layman. dummodo nullum inde ſcandalum oriatur, & neceſſitas celebrantis, v. g. ob infirmitatem, ſenectutem , loci frigus , &c. ab vnoquoque adſtantium facilè dignoſci poſſit.

Supereſt vna difficultas hìc ſoluenda , nimirum quoties Sacerdos Miſſam celebrare teneatur. Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim de Parocho aut alio beneficiato ſermo ſit, toties celebrare tenetur , vel per ſe , vel ſaltem per alium , quoties requiritur vt officio ſuo vel obligationi ſatisfaciat : Si vero de Sacerdote generatim hoc quæratur , abſtrahendo ab alijs obligationibus ſpecialibus ; nihil aptius reſponderi poteſt quàm id , quod habetur in Concilio Tri-

den-

dentino ſeſſ.23. capite 14. vbi dicit Epiſcopum curare debere, *vt Sacerdotes ſaltem* (quod verbum notandum eſt) *diebus Dominicis & feſtis ſolemnibus: ſi autem curam animarum habuerunt, tam frequẽter vt ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent*: ex quibus Concilij verbis meritò infertur maximè congruum eſſe ac decens, vt Sacerdos quantùm fieri poteſt, quotidie ſanctiſſimum illud Sacrificium offerat: quam quidem praxim vt piam & religioſam laudant SS. Patres, ac præſertim S. Cyprianus libro 1 Epiſt.2. S Ambroſ. orat. in funere fratris, S. Hieronym. lib. 1. aduersùs Iouinian. S. Syricius Papa in Epiſt. ad Hymerium cap.7. S. Innocentius in Epiſt. ad Exuperium, S. Chryſoſtomus homil. 17. in Epiſt. ad Hebræos: quibus addere poſſumus Ioannem Gerſonem part. 2. operum tract. de præparatione ad Miſſam.

11 Monet tamen idem Concilium ſeſſ.22. in decret. de obſeruandis ac euitandis in celebratione Miſſæ, *Omnem operam & diligentiam in eo ponendam eſſe, vt quanta maxima fieri poteſt interiori cordis munditia & puritate atque exteriori deuotionis ac pietatis ſpecie, hoc diuinum atque tremendum Myſterium peragatur*: Ideoque *decernit, vt Epiſcopi ea omnia prohibere atque è medio tollere ſedulò curent ac teneantur, quæ vel auaritia, Idolorum ſeruitus; vel irreuerentia, quæ ab impietate vix ſeiuncta eſſe poteſt; vel ſuperſtitio veræ pietatis falſa imitatrix induxit.*

Atque vt multa paucis comprehendantur, in primis quod ad auaritiam pertinet, cuiuſuis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Miſſis nouis celebrandis datur, nec non importunas atq; illiberales eleemoſynarum exactiones potiùs quàm poſtulationes, aliaque huiuſmodi, quæ à ſimoniaca labe, vel certè à turpi quæſtu non longè abſunt omninò prohibeant.

Deinde vt irreuerentia vitetur, ſinguli in ſuis Diœceſibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti Miſſas celebrare liceat: neminem præterea, qui publicè & notorie criminoſus ſit, aut ſancto Altari miniſtrare, aut ſacris intereſse permittant; neve patiantur priuatis in domibus atque omninò extrà Eccleſiam & Oratoria ad diuinum tantum cultum dedicata, ab iiſdem Ordinarijs deſignanda & viſitanda, ſanctum hoc Sacrificium à ſæcularibus aut regularibus quibuſcumque peragi; ac niſi priùs qui interſint, decenter compoſito corporis habitu declarauerint ſe mẽte etiam ac deuoto cordis affectu, non ſolum corpore adeſſe. Ab Eccleſijs verò muſicas eas, vbi ſiue organo, ſiue cantu laſciuum aut impurum aliquid miſcetur; item ſæculares omnes actiones, vana atque adeò prophana colloquia, deambulationes, ſtrepitus, clamores arceant: vt domus Dei verè domus orationis eſſe videatur ac dici poſſit.

Poſtremò ne ſuperſtitioni locus aliquis detur, edicto & pœnis propo-

propoſitis caueant, ne Sacerdotes alijs quàm debitis horis celebrent; neueritus alios aut alias carœmonias, & preces inter Miſſarum ſolemnia adhibeant, præter eas quæ ab Eccleſia probatæ ac frequenti & laudabili vſu receptæ fuerint: quarumdam verò Miſſarum & candelarum numerum, qui magis à ſuperſtitioſo cultu quàm à vera religione inuentus eſt, omnino ab Eccleſia remoueant, doceantque populum quis ſit, & à quo potiſſimum proueniat ſanctiſſimi huius Sacrificij tam pretioſus ac cæleſtis fructus: moneant etiam eundem populum vt frequenter ad ſuas Parochias ſaltem diebus Dominicis & maioribus feſtis accedant.

CAPVT QVINTVM.

De Sacramento Pænitentiæ.

SECTIO I.

Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur.

1 POENITENTIAE nomen in duplici ſenſu à Theologis ſumi ſolet: primò pro virtute morali infuſa; cuius proprius actus eſt deteſtari peccatum, ac de illo commiſſo dolere, non modò quatenùs rectæ rationi aduerſatur, ſed præſertim quatenus eſt offenſa quædam & iniuria Deo illata, cum propoſito emendandi ac reparandi offenſam illam & iniuriam, ipſique Deo ſatisfaciendi. Ita S. Doctor 3. part. quæſt. 85. art. 1. 2. & 3. de hac pœnitentiæ virtute frequens mentio reperitur in ſcripturis, *fuitque*, vt loquitur Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. *vniuerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quouis tempore ad gratiam & iuſtitiam aſſequendam neceſſaria.*

Secundò, nomen Pœnitentiæ ſumitur pro vno ex Sacramentis nouæ Legis; id eſt pro ritu aliquo externo ſenſibili diuinitus inſtituto quoſdam hominis pœnitentis & Miniſtri abſoluentis actus complectente, quo ab hoc ille Deo reconciliatur, & à peccatis poſt Baptiſmum commiſſis abſoluitur.

2 Primus, qui huius Sacramenti veritatem impugnauit, fuit Nouatus Epiſcopus Africanus, qui exinde Romam veniens Nouatianum Presbyterum & alios quoſdam ſeduxit, & in ſuas partes traxit, vt fuſius declarat Baronius ad annum Chriſti 254. num. 66. vbi

refert

refert ipſum Nouatum eiuſque gregales primùm in Africa aduersùs ſanctum Cyprianum ſchiſma conflaſſe, eo quod in lapſis Eccleſiæ reconciliandis nimis rigidum ſe præberet. Poſteà mutata facie (quod rectè obſeruat idem Baronius, peculiare eſſe omnium Hæreticorum atque Schiſmaticorum, nunquam ſcilicet perſtare in eadem ſententia, ſed pro loco & tempore nouas induere formas) in Sanctiſſimum Pontificem Cornelium turbas Romæ concitaſſe, eo quod lapſos pœnitentes in Eccleſiam reciperet, eiſque beneficium abſolutionis impertiret, vt eum prætextu illo è Sede Romana deturbarent, & Nouatum faſtu & ambitione tumentem in illam per fas nefaſque intruderent; eoque tandem deuenit ipſe Nouatus, vt negaret vllam Sacerdotibus nouæ legis ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa traditam eſſe à Chriſto poteſtatem: verùm ipſius Nouati ſectatores poſtmodum ab eo deſciuerunt (quod Lutheranis, Caluiniſtis & alijs à veritate diſſidentibus familiare eſt, nimirùm vt ab Authoribus & Patriarchis ſectarum ſuarum, vbi fraus illorum pateſcere incipit, paulatim ſe ſubducant, & alia dogmata profiteri ſubinde incipiant, donec ab illis etiam ad alia transfugere veritatis armis oppreſſi cogantur) cum enim ipſius Nouati aſſeclæ præfatam magiſtri ſui hæreſim propugnare non poſſent, illam temperare voluerunt, admittentes quidem aliquod remedium, quo virtute clauium Eccleſia remittere poſſet leuiora peccata, non tamen grauiora & atrociora, quod teſtatur S. Ambr. lib. de Pœnit. c.3. vbi de illis Hæreticis ſic loquitur; *Aiunt ſe exceptis grauioribus criminibus, relaxare veniam leuioribus, non hoc quidem authore erroris Nouatus, qui nemini dandam pænitentiam putauit.*

Errorem illum ab Eccleſia proſcriptum, vt teſtatur Cyprianus Ep.52. & 54. & iam obſoletum recentiores Hæretici denuo renouare conati ſunt, vt videre eſt apud Bellarminum lib.1. de Pœnit. cap.9. negantes ſacrum illum ritum, quo Eccleſia Catholica in reconciliandis pœnitentibus poſt Baptiſmum lapſis vtitur, eſſe Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, aut vllam ineſſe Sacerdotibus ad peccata remittenda iudiciariam poteſtatem: cuius quidem erroris falſitas & ſimul Catholici dogmatis veritas pleniùs conſtabit ex ijs quæ ſequenti ſectione dicentur.

SECTIO II.

Pænitentiam eſſe verum & propriè dictum nouæ legis Sacramentum contra Hæreticos demonſtratur.

1 PRAETER authoritatem vniuerſæ Eccleſiæ, quæ tum in Concilio Florentino, in decreto Eugenij, tum in Trident. ſeſſ. 14.

ſeſſ. 14. can. 1. hoc dogma tanquam certiſſimum ac fide credendum definiuit, erroremque oppoſitum anathemate percuſſit; probari poteſt eiuſdem dogmatis veritas varijs teſtimonijs SS. Patrum fusè relatis à Iudoco Cocci, tomo 2. theſauri lib. 7. art. 1. & ſeq. duo vel tria hìc illuſtriora proferemus. Primum eſt S. Ambroſij lib. 1. de Pœnitent. cap. 7. *Cur baptizatis*, inquit, *ſi per hominem peccata dimitti non licet? &c. quid intereſt vtrùm per Pœnitentiam aut per Lauacrum hoc ius ſibi datum Sacerdotes ſibi vindicent?* quibus verbis æqualem vim ad peccata remittenda Sacerdotibus, ſiue Baptiſmum conferendo, ſiue Pœnitentiæ ſacramentum adminiſtrando tribuit. Secundum eſt ſancti Chryſoſtomi libro 3. de ſacerdotio, vbi poſtquam poteſtatem ad peccata remittenda quæ ſacerdotibus collata eſt, contulit cum poteſtate eorumdem ad conficiendam Euchariſtiam: poſteà conſeiens eandem cum poteſtate baptizandi: *Neque enim*, inquit, *ſolùm cum nos regenerant, ſed etiam poſteà condonandorum nobis peccatorum poteſtatem obtinent.* Tertium S. Petri Chryſologi ſerm. 84. *Vbi ſunt*, inquit, *qui per homines non poſſe peccata remitti præſcribunt? &c. remittit Petrus peccata, & toto cum gaudio ſuſcipit pœnitentes, atque omnibus Sacerdotibus hanc à Deo conceſſam amplectitur poteſtatem.*

2 Probari præterea poteſt eadem veritas ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 20. *quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt*, ex quibus duo colliguntur, primum eſt, ritum aliquem externum à Chriſto Domino inſtitutum eſſe, quo Apoſtoli eorumque in ſacerdotio ſucceſſores de peccatis iuridicè cognoſcerent, eaque ſic cognita vel remitterent, vel retinerent, idque (vt fit in iudicijs humanis) verbo aliquo manifeſtarent. Secundum eſt, huic ritui diuinitùs inſtituto adiunctam eſſe promiſſionem gratiæ ſanctificantis. quod ſatis indicant verba illa *Remittuntur eis*: cùm hæc peccatorum remiſſio nonniſi per gratiæ ſanctificantis infuſionem fiat, vt conſtat ex ijs quæ in priori huius operis parte in tractatu de Gratia dicta ſunt: vnde patet Pœnitentiam eſſe ritum externum à Chriſto Domino inſtitutum, quo gratia confertur: ac proinde eſſe Sacramentum: & eo ſenſu verba illa Chriſti Domini intellexerunt ſanctus Cyprianus in ſermone de lapſis, ſanctus Baſilius in Epiſt. ad Amphilochium, ſanctus Athanaſius hom. in illa verba; *Item caſtellum*, & S Thomas in comment. ſuper c. 16. S. Matth. vbi tres errores ſuper illorum verborum explicatione vitandos eſſe monet. Primus eſt eorum qui opinati ſunt, Sacerdotes poſſe quemlibet pro arbitrio ſoluere aut ligare, peccata remittere aut retinere, quod falſum eſt: his enim verbis Chriſtus vices ſua tantummodo demandauit Sacerdotibus, vt facerent quod ipſe facturus fuiſſet, ſi viſibilis in terra manere voluiſſet; proindeque

que vt peccata remitterent vel retinerent, non pro libito; ſed pro vt ipſe remiſiſſet aut retinuiſſet, quod ab Eccleſiæ ſenſu diſcere debent.

3 Secundus error eſt ſoluere aut ligare nihil eſſe aliud quam pœnitentem ſolutum aut ligatum declarare: verum ſi hoc ita eſſet, Chriſtus Dominus potiùs dicere debuiſſet: *quæcunque ſoluta erunt in cœlis: ſoluete ſuper terram*, cùm è contrario dixerit: *quæcunque ſoluetis ſuper terram, ſoluta erunt in cœlis*. Et hìc error proſcriptus etiam fuit in Concilio Tridentino ſeſſione 14. canone 9.

Tertius denique error eſt, Sacerdotem, antequam abſolutionis verba proferat, ſupponere debere pœnitentem per contritionis actum à culpa peccati & æternæ pœnæ reatu iam factum eſſe liberum; proindeque abſoluendo illum tantummodo à pœna temporali, quæ plerumque peccato quoad culpam remiſſo luenda ſupereſt, non tota quidem, ſed aliqua eius parte illum eximere. Verum quam falſa & aliena ſit à vero & genuino verborum Chriſti Domini ſenſu, hæc verborum illorum expoſitio, ſatis per ſe manifeſtum eſt: quis enim dicat remittere peccata, nihil aliud eſſe, quàm ipſa peccata iam remiſſa ſupponere, ſolummodo aliquid de pœna temporali peccatis quoad culpam remiſſis debita minuere?

4 Obijcies, in Sacramentis nouæ Legis pro materia requiri rem aliquam ſenſibilem; nullam autem eiuſmodi materiam in Pœnitentia reperiri; proindèque non eſſe Sacramentum.

Reſpondetur actus penitentis eſſe materiam Sacramenti Pœnitentiæ, vt infrà dicetur; actus autem illos eſſe ſenſibiles vel per ſe, vel per aliquid aliud; confeſſionem quidem per ſe, cùm Sacerdotis auditu percipiatur; contritionem autem per humiliationem externã genuflexionem, lacrymas, & alia eiuſmodi ſigna exteriora, atque etiam per ipſammet confeſſionem.

Quæres an Pœnitentiæ Sacramentum ſit ad ſalutem neceſſarium? Reſpondetur affirmatiuè, idq; non modo neceſſitate præcepti, de qua ſuo loco agetur, ſed etiã medii, quod ſatis expreſsè declarauit Conciliũ Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. vbi dixit, *Sacramentum Pœnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium eſſe, vt nondum regeneratis ipſe Baptiſmus*. Eſt autem neceſſarium vel in re, vel ſaltem in voto: ita vt, quamuis peccator aliquando per actum perfectæ contritionis Deo reconcilietur; *ipſa tamen reconciliatio*, vt loquitur idẽ Concilium, *ipſi contritioni ſine Sacramenti voto quod in illa includitur, nõ eſt adſcribẽda*. Eatenùs autẽ votũ huius Sacramenti, in perfectæ contritionis actu includi cenſetur, quatenùs qui perfectè cõteritur, ita diſpoſitus eſt, vt abſolutè velit ſeruare præcepta omnia ſub mortali obligatione, ita nullũ ſit, de quo ſi actu cogitaret, illud adĩplere nõ vellet: atqui datur prçceptũ diuinũ & Eccleſiaſti-

cum, vt infrà explicabitur confitendi peccata omnia mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, eaque clauibus Eccleſiæ ſubiiciendi: vnde ſequitur peccatorem perfectè contritum ita eſſe diſpoſitum, vt peccata ſua confiteri, & clauibus Eccleſiæ ſubjcere expreſſa vel tacita, ſeu interpretatiua intentione velit.

SECTIO III.

Quæ ſit materia Sacramenti Pœnitentiæ.

1 SVPPONIMVS iuxtà doctrinam S. Thomæ, q. 84. art. 2. in Sacramento Pœnitentiæ, ſicut & in aliis nouæ Legis Sacramentis duplicem materiam eſſe diſtinguendam, remotam ſcilicet & proximam: iuxtà quam diſtinctionem

Dicendũ 1. materiam remotam Sacramenti pœnitentiæ eſſe peccata actualia poſt actualem Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa. Ita S. Thomas cit. a. 2. & cum eo communiter omnes. Ratio eſt, quia Sacramentum Pœnitentiæ verſatur circa peccata; vnde ſequitur quod eius ſint materia: dici autem non poteſt quòd ſint materia proxima, cùm illa ſit pars ipſius Sacramenti, quæ ſimul cum eius forma ad producendam gratiam ſuo modo concurrere debet; quod peccatis nullomodò conuenire poteſt: vnde ſequitur quod ſint tantùm materia remota.

Sunt autem hìc aliqua obſeruanda circa remotam illam Pœnitentiæ materiam. Primum eſt, peccata illa eatenùs dici huius Sacramenti materiam, quatenùs per Pœnitentiam deſtruuntur & abolentur; ſicut lignum dicitur ignis materia, quia per illum conſumitur; quo exemplo vtitur Catechiſmus Romanus Part. 2. cap. 5.

Secundum eſt, ſola peccata poſt realem Baptiſmi ſuſceptionem admiſſa, eſſe remotam huius Sacramenti materiam: quod ſatis expreſsè declarauit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. c. 1. & 2. Ratio eſt, quia ſola ea peccata ſunt eius Sacramenti materia, quæ ab illis commiſſa ſunt, in quos Sacerdos tanquam iudex poteſt ferre ſententiam: at *Eccleſia*, vt loquitur Conc. Trid. cit. cap. 2. *in neminem iudicium exercet, qui non priùs in ipſam per Baptiſmi ianuam fuit ingreſſus.*

2 Tertium eſt, peccata omnia poſt Baptiſmum commiſſa, ſiue mortalia, ſiue venialia, eſſe materiam huius Sacramenti; cùm de omnibus confeſſio fieri poſſit à pœnitente, & à Sacerdote abſolutio conferri, vt ſatis conſtat ex generali & illimitata poteſtate remittendi quæcunque peccata, quam Chriſtus Dominus Apoſtolis eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus conceſſit. Et hoc etiam intelligi debet de peccatis iam in confeſſione declaratis, & per Sacerdotis abſolu-

ſolutionem remiſſis, vt docet S. Tho. in 4. diſt. 17. q. 3. a. 3. qu. 5. ad 4. & diſt. 18. qu. 1. a. 3. qu. 2. ad 4. & poſt illum Paludanus Maior, Medina, Suarez,& alij apud Laymannum tract. 9. c. 3. de Sacram. Pœnitent. & demonſtrat vſus in Eccleſia receptus & approbatus confeſſiones generales inſtituendi, in quibus peccata iam anteà confeſſa & remiſſa declarantur; & clauibus iterùm ſubijciuntur: & hanc praxim non ſolùm in confeſſionibus generalibus, ſed & in alijs peccata aliqua iam confeſſa & remiſſa iterùm declarandi Nauar. tanquam Sanctam & piam laudat, ſi deuotionis cauſa cum conſcientia quieta fiat.

3 Dices, peccata illa iam remiſſa fuiſſe, & ex conſequenti eſſe deleta & abolita; proindèque materiam huius Sacramenti eſſe non poſſe, cùm ampliùs deleri & aboleri non poſſint.

Reſpondetur, peccata illa eatenus eſſe huius Sacramenti materiam quatenùs actus pœnitentis circa illa verſari poſſunt; id eſt quatenùs pœnitens poteſt illa deteſtari, confiteri, &c. ſicque materiam proximam huius Sacramenti ſubminiſtrare, quæ ſimul cum forma illius proprium effectum producat, ſcilicet gratiam ſanctificantem, per quam peccata illa formaliter delerentur & abolerentur, niſi iam deleta & abolita forent.

Quartum eſt, hanc eſſe differentiam inter peccata mortalia & venialia, quòd peccata mortalia ſint materia huius Sacramẽti neceſſaria, id eſt quod non alia ratione quam per hoc Sacramentum in re vel in voto ſuſceptum remitti poſſint; peccata autem venialia ſint tantum materia ſufficiens, id eſt quod *quanquam rectè & vtiliter*, vt loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. *citraque omnem præſumptionem in confeſſione dicantur quod piorum hominum vſus demonſtrat, taceri tamen citra culpam, multiſque alijs remedijs expiari poſſint*. Addit Nauarrus c. 21. nu. 3. ijs qui per diuinã gratiam mortalibus non implicantur, vtile eſſe ſæpius peccata venialia confiteri; quia per id augetur gratia, pœna Purgatorii minuitur, propoſitum nunquam peccandi mortaliter renouatur, & habitus peccandi venialiter diminuitur.

4 Dicendum 2. materiam proximam huius Sacramenti eſſe hos tres actus pœnitentis, ſcilicet contritionem (ſumpto generatim hoc nomine, pro vt etiam attritionem complectitur) confeſſionem, & ſatisfactionem. Ita S. Doctor quæſt. 84. art. 1. & expreſsè definitum habetur in Concilio Florentino, in decreto Eugenij, & in Trident. ſeſſ. 14. cap. 3. his verbis: *Sunt autem quaſi materia huius Sacramenti ipſius pœnitentis actus, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.*

Ex illis autem tribus Pœnitentiæ partibus S. Doctor cit. art. 2. & cum eo communiter alij Theologi aſſerunt contritionem & confeſſionem eſſe partes eſſentiales, ſatisfactionem vero eſſe tantùm partem integralem ipſius Sacramenti, quod etiam habetur in Catechiſmo Roman. part. 2. capite 5. contritionem enim & confeſſionem eſſe partes aſſentiales inde conſtat, quod ſine illis, Pœnitentię Sacramentum nec fructuoſum nec validum eſſe poſſit, vt ex infrà dicendis conſtabit, ſatisfactionem verò eſſe tantùm integrantem, quod abſque ea, & validum & fructuoſum eſſe poſſit, vt patet in pœnitente illo, cui in articulo mortis poteſt aliquando validè & fructuosè conferri abſolutio, quamuis nulla pœnitentia iniungatur, & prætereà eo quod ſatisfactio communiter poſt receptam abſolutionem impleatur, vt dicetur infrà: ex quibus cùm habeatur illam non eſſe partem huius Sacramenti eſſentialem, ſequitur vt ſit ſolùm integrans, id eſt quod hoc Sacramentum abſque illa integrum & completum eſſe non poſſit: ſicut licet pes vel manus non ſit pars eſſentialis hominis cùm abſque pede vel manu verus homo eſſe poſſit; eſt tamen pars integrans, quia ſine pede vel manu homo integer & completus eſſe non poteſt.

SECTIO IV.

Quæ ſit forma Sacramenti Pœnitentiæ.

1 FORMA Sacramenti Pœnitentiæ conſiſtit in his verbis Sacerdotis pœnitentem abſoluentis: *Ego te abſoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Ita definitum habetur in decreto Eugenij, & in Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 3. vbi dicitur *Formam huius Sacramenti in illis Miniſtri verbis poſitam eſſe: Ego te abſoluo:* & hoc etiam docet S. Thomas qu. 84. art. 3. ex cuius doctrina quædam obſeruatu digna colligit Iſambertus ad cit. quæſt. diſp. 8. art. 2. & ſequent.

Primum ad validitatem huius Sacramenti neceſſariò requiri vt illa abſolutionis verba pronuncientur voce Sacerdotis, neque ad hoc ſatis eſſe ſi ſcripto tradantur: cuius quidem rei nulla melior ratio afferri poteſt, quam ipſa Chriſti Domini inſtitutio, quæ nobis per Eccleſiæ praxim innoteſcit: Hæc autem verborum prolatio debet à Sacerdote fieri præſente ipſo pœnitente, abſolutio enim abſenti conferri non poteſt, vt declarauit Clemens VIII. ſpeciali ſuo decreto; quod refertur à Laymanno tract. 6. cap. 3. de Sacram. Pœnit.

Secundum eſt, quod quamuis Sacerdos in huius Sacramenti adminiſtratione verba omnia ſuprà relata proferre, imo & alias preces, quæ ex Eccleſiæ inſtituto ante & poſt abſolutionem recitandæ ſunt

adiungere debeat: niſi fortè aliqua neceſſitas aut cauſa rationabilis excuſet, vt in Rituali declaratur, nihilominus ad eſſentiã abſolutionis ſeu formæ huius Sacramenti, ex probabiliori Theologorũ ſententia hæc ſola verba pertinent, *Ego te abſoluo*, vel *Abſoluo te* quæ quoad ſenſum idem ſignificant. Atque in primis quod expreſſio Sanctiſſimæ Trinitatis non requiratur eſſentialiter in hoc Sacramento ſicut in Baptiſmo, docet S. Thomas, & probat ex eo quod Chriſtus Dominus hoc Sacramentum inſtituens nullam Sanctiſſimæ Trinitatis ſicut in inſtitutione Baptiſmi mentionem fecit. Quod item hæc verba, *à peccatis tuis* ad eiuſdẽ formæ eſſentiam non pertineant, conſtat ex eiuſdem S. Thomæ doctrina cit. art. 3. ibid. vbi pro legitima huius Sacramenti forma hæc verba tantùm ponit: *Ego te abſoluo*; quia tamen Ioannes Maior, Petrus Sotus & aliqui alij graues Theologi exiſtimauerunt verba illa: *à peccatis tuis*, ad eſſentiam formæ pertinere, nihilque ab Eccleſia ſuper hac re definitum eſt, ideò tutius erit nunquam illa omittere, præſertim cum ex Eccleſiæ præſcripto proferri debent.

Tertium eſt impoſitionem manuum in hoc Sacramento, vt docet S. Thomas art. 4. eſſe tantùm ex Eccleſiæ inſtituto, ad Sacramenti rationem pertinere; quamuis cæremonia illa, ſicut & quæuis alia ex Eccleſiæ vſu aut ſtatuto aliquo in adminiſtrandis Sacramentis præſcripta non debeat omitti.

Quartum eſt, abſolutionis formam modo deprecatorio prolatam, eſſe inualidam, vt ex eodem S. Doctore a. 3. conſtat: eſt enim hoc Pœnitentiæ Sacramentum adinſtar iudicij inſtitutum, cuius verba debent eſſe abſoluta, non deprecatoria: non enim dixit Chriſtus Dominus: *Peccata illorum pro quibus oraueritis, remittentur eis*, ſed ſimpliciter & abſolutè, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*: Vnde ſi quis pœnitentem abſolueret dicendo: *Abſoluat te Deus*, nihil efficeret.

2 Quintum eſt, conditionem de futuro huius Sacramenti formæ appoſitam, reddere illam inſufficientem & nullam; quia talis conditio ſuſpenderet ipſius formæ ſignificationem & effectum, proindeque in cauſa eſſet cur abſolutio illa irrita & nulla exiſteret. Imo Petrus de Ledeſma tract. de Pœnit. cap. 3. dicit grauiſſimum ſacrilegium ab illo Sacerdote committi, qui eiuſmodi conditionem de futuro abſolutioni apponeret: v. g. ſi diceret: *Ego te abſoluo, dummodo rem ablatam intra decem dies reſtituas*, aut quid ſimile.

Quod autem ſpectat ad alias conditiones de præterito vel præſenti, quamuis non reddant abſolutionem inualidam, cùm eius ſignificationem aut effectum non ſuſpendant: nihilominus ſine rationabili aliqua cauſa aut neceſſitate apponi nõ debent: putà cũ Sacerdos

ad moribundum abſoluendum accedens, nonniſi dubia & incerta contritionis ſigna in eo deprehendit: tunc enim poteſt, imo debet abſolutionem illi conferre ſub hac conditione, tacita vel expreſſa; *Si tu es abſolutionis capax*, vt docet Iſambertus diſp. 18. de Sacram. Pœnit. art. 10. & Gammachæus cap. 21. de eodem Sacram. Pœnit. §.1. in fine: ſimiliter quando Sacerdos dubitat, vtrùm pœnitens plenum ac perfectum rationis vſum habuerit necne, quando peccata in confeſſione declarata commiſit, v. g. quando puer in primo rationis crepuſculo ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit: tunc enim ſecundùm communem omnium Doctorum conſenſum, vt loquitur Ledeſma ſuprà, licitè poterit Sacerdos dicere in abſolutione: *Si peccaſti, ego te abſoluo &c.* additque idem de ſimilibus & alijs caſibus eſſe dicendum.

Quæres quis ſit verus & proprius ſenſus illorum verborum: *Ego te abſoluo*. Quorumdam antiquorum Scholaſticorum opinio fuit verborum illorum ſenſum hunc eſſe: *Ego declaro peccata tibi à Deo eſſe remiſſa*, ſicque abſolutionem Sacramentalem nihil aliud eſſe, quàm declarationem remiſſionis peccatorum ipſi pœnitenti à Deo factæ; quam quidem opinionem non ſatis cum fidei veritate cohærere docet Iſambertus diſp. 8. de Sacram. Pœnit. art. 12 maximè ob contrariam definitionem Concilij Trident. ſeſſ. 14. cap. 6. can. 9. vbi anathema profert in eum qui dixerit *Abſolutionem Sacerdotis eſſe nudum miniſterium declarãdi peccata eſſe remiſſa*. Quare vera & certa reſponſio ad quæſtionem propoſitam eſt; Sacerdotem per verba illa abſolutionis ſignificare ſe pœnitentis peccata remittere, illumque à peccati macula, & conſequenter à pœna æterna illi debita Chriſti Domini authoritate verè abſoluere. Ita S. Thomas quæſt. 84. art. 3. ad 3. & probatur in primis ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 18. *Quæcumque ſolueritis ſuper terram, &c.* & S. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, &c.* huius ſiquidem vocis, *Abſoluo*, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eadem eſt ſignificatio, quæ eſt iſtorum verborum (*ſolueritis, remiſeritis*) cum iis vſus ſit Chriſtus Dominus ad Sacramentum hoc inſtituendum; atqui verba illa veram & effectiuam peccatorum remiſſionem ſignificant in omnibus alijs Scripturæ locis, quæ frequenter in vtriuſque Teſtamenti libris occurrunt; nuſquam autem ſimplicem illius remiſſionis declarationem: ergo etiam in illo duplici S. Matth. & S. Ioann. loco idem ſignificare dicenda ſunt; & ex conſequenti verbum, *Abſoluo*, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eandem ſignificationem habere dicendum eſt.

Probatur deinde ex eo quod S. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdot. de peccatorum remiſſione loquens dixit, *Deum Patrem omnifariam poteſtatem dediſſe Filio & eandem ipſam omnifariam poteſtatem*

ſtatem à Deo Filio, ipſis Sacerdotibus eſſe traditam: atqui certum eſt Filium Dei habuiſſe veram poteſtatem remittendi peccata, quoad culpam & pœnam æternam; ergo eandem poteſtatem Sacerdotibus dedit.

Denique, vt rectè obſeruauit S. Ambroſius lib. 1. de Pœnitent. cap. 2. poteſtas remittendi peccata tanta eſt, quanta poteſtas eandem retinendi, cum æqualiter vtraque à Chriſto Domino data fuerit: atqui per hanc Sacerdotes vere peccata quoad maculam & æternæ pœnæ reatum retinent, denegando abſolutionem: ergo per illam eadem peccata verè quoad maculam & æternæ pœnæ reatum, poterunt abſolutionem conferendo remittere.

Obijcies, in varijs Scripturæ locis dici ſolum Deum dimittere peccata, delere iniquitates.

Reſpondet Sanct. Doctor ſuprà, ijs locis, nihil aliud ſignificari, quàm Dei ſolius eſſe tãquam cauſæ principalis per propriam authoritatem peccata remittere, quod non impedit quin Sacerdos eiuſdem Dei nomine peccata remittat, per modum cauſæ miniſterialis ſeu inſtrumentalis.

SECTIO V.

Quinam ſint effectus eius Sacramenti.

1 PRIMVS Sacramenti Pœnitentiæ effectus eſt remiſſio omnium & quorumcumq; peccatorum mortaliũ poſt ſuſceptionem Baptiſmi commiſſorum; quantumcumque grauia ſunt & enormia; cum poteſtas peccata remittendi à Chriſto Domino collata Sacerdotibus S. Ioan. 20. ad omnia, nullo prorsùs excepto, ſe extendat: & hoc definitum habetur in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. cap. 1. *Firmiter* extra de ſumma Trinitate, vbi ſine vlla exceptione aut reſtrictione dicitur peccatum quodcunque poſt Baptiſmi ſuſceptionem commiſſum poſſe per pœnitentiam reparari.

Obijcies Chriſtum Dominum declaraſſe S. Matth. 12. & S. Mar. 3. peccatum in Spiritum ſanctum, neque in hoc ſæculo remitti, neque in futuro.

Reſpondetur 1. per peccatum in Spiritum ſanctum intelligi a S. Auguſtino ſerm. 12. de verb. Dom. & Ep. 10. ad Bonifacium, Peccatum finalis impœnitentiæ, quod certum eſt nunquam remitti; cùm poſt illud commiſſum peccator ſit extra ſtatum viæ, nec proinde ſit ampliùs pœnitentiæ aut abſolutionis capax.

Reſpondetur 2. alios SS. Patres per peccatum in Spiritum ſanctum intellexiſſe peccatum illud, quo quis veritatem aliquam à Deo reuelatam, & vt ſic cognitam, ex certa malitia, impugnat: ita SS. Athanaſius, Chryſoſt. Baſilius, Ambroſius, Hierõ. & alij apud Bellar-

minum lib.2. de Pœn. cap.16. Dici autem irremiſſibile, non quod abſolutè remitti non poſſit, ſi peccatorem verè de illo pœniteat, illudque clauibus Eccleſiæ ſubijciat: ſed quia ordinariè & vtplurimum, qui tale peccatum commiſit, de illo ob propriæ voluntatis peruerſitatem non dolet, nec proindè illius remiſſionem accipit; ſicut alia peccata citatis locis dicuntur remitti, non quod ſemper de facto remittantur, cum multi de illis non doleant, ſed quia vtplurimùm & ordinariè pœnitentibus condonantur.

2 Secundus huius Sacramenti effectus eſt remiſſio peccatorum venialium, quæ ſicut quiuis poteſt propriè & ſalubriter in confeſſione declarare, ita de illis quoque remiſſionem, virtute illius Sacramenti, conſequi poſſe certum eſt, vt ex antè dictis patet.

Eſt autem difficultas inter Theologos qua ratione peccata illa in Sacramento Pœnitentiæ remittantur. Omiſſis varijs ſuper hac re ſententijs, quæ inſtituti noſtri non eſt hic fuſiùs explicare, probabiliſſimè loqui videntur ij, qui aſſerunt hanc peccatorum venialium remiſſionem in Sacramento Pœnitentiæ fieri per gratiam ſanctificantem, per hoc Sacramentum ex opere operato productam, non ſolùm ſecundùm ſe præcisè conſideratam; ſed præſertim vt datam intuitu præuiæ de illis attritionis, qua ratione formalem cum illis peccatis habet repugnantiam, cum ſit gratia reconciliationis ab ipſis. Ita Vaſquez in 1.2.diſp.207.c.4.ex qua doctrina ſequitur ad hoc, vt quis in Sacramento Pœnitentiæ peccatorum venialium remiſſionem conſequatur, neceſſarium eſſe, non modò vt nullam actualem circa peccata illa complacentiam habeat; ſed præterea requiri vt formalem de ijs vel ſaltem virtualem contritionem aut attritionem concipiat; ita vt quamuis vnum aut alterum in confeſſione declaret, ſi tamen de alijs omnibus generatim verè ex animo doleat, virtute Sacramenti illorum omnium remiſſionem conſequatur; quod ideò hìc obiter obſeruamus, vt cuique faciliùs & certiùs innoteſcat, neque neceſſarium imò neque ſatis conſultum eſſe omnia & ſingula peccata venialia ſigillatim in confeſſionibus quotidianis declarare, quod aliqui ſcrupuloſiùs faciunt; ſed vno aut altero grauiori explicato, ſi nullum mortale ſubſit, de his & reliquis omnibus verum dolorem & emendationis propoſitum concipere, & ſic beneficium abſolutionis recipere.

3 Quæres quando peccata venialia extra Sacramentum Pœnitentiæ remittantur. Reſpondetur iuxta doctrinam S.Thom.q.87.art.1.ad peccatorum venialium remiſſionem extrà Sacramentum Pœnitentiæ non ſufficere habitualem diſplicentiam, quæ in habitu charitatis includitur; alias nullus iuſtus peccati venialis reatum haberet; ſed diſplicentiam de illis formalem, quæ in actu perfectæ contritionis reperitur, aut ſaltem virtualem contentam in eo actu dilectionis

Dei,

Dei, quo quis ipſum ſic diligit, vt ſi peccata venialia quæ commiſit, menti occurrerent, perfectum de illis dolorem conciperet. Ita Alenſis in 4.p.qu.15.memb.3.art.4. Paludanus in qu.82. diſt.16. quæſt. 1. art.2. & plures alij Theologi: Quamuis etiam probabilis videatur ſententia Dominici Soti in 4.diſtinct.15.quæſt.2. art.1. Suarez diſp. 11.ſect.3.& quorumdam aliorum Doctorum, qui docent, non modò per contritionem formalem & virtualem; ſed etiam per attritionem de illis ex motiuo ſupernaturali elicitam, eiuſmodi peccata remitti: certè S.Bernardus ſermone 1. in Cœna Domini de peccatis illis venialibus loquens dicit, *Neceſſe non eſſe de illis nos nimis ſollicitos, Deum facilè illa ignoſcere, imò & libenter, ſi tantummodò nos agnoſcamus: in eiuſmodi namque quaſi ineuitabilibus, & negligentiam culpabilem eſſe, & timorem inordinatum.*

Reſpondetur 2.remitti quoque peccata venialia, tum per aliorum Sacramentorum ſuſceptionem, dummodò ſuſcipiens verè de peccatis illis doleat, tum etiam per vſum ſacramentalium, vt docet S. Thomas quæſt. 87. art.3. Nomine autem ſacramentalium Theologi communiter intelligunt res quaſdam vel actiones ſacras ab Eccleſia, eo fine inſtitutas, vt per illarum vſum peccatorum venialium remiſſio obtineatur.

4 Variè autem à Theologis ſacramentalia illa ſolent enumerari; præcipua, & de quibus apud omnes conſtat, ſunt quinque, ſcilicet *Aqua benedicta*, vt habetur cap. *Aquam*, de conſecr. diſt.3. *panis benedictus*, c. *Cum omne crimen*, de conſec. diſt.2. *Benedictio Epiſcopalis*, cap. *Dictum eſt*, diſt. 1.quæſt.2. *Oratio deuotè ad Deum fuſa in Eccleſia dedicata*; vt ex ipſo ritu dedicationis Eccleſiarum intelligitur: *& qualibet Sacramentalis vnctio*: vt docet S.Thom.cit.art.3.id eſt, vnctio illa quæ fit in quibuſdam Sacramentis ex ſolo Eccleſiæ inſtituto.

Remittuntur autem peccata venialia per ſacramentalium illorum vſum, non quidem ex opere operato, vt quidam Theologi minùs probabiliter dixerunt, ſed tantùm ex opere operantis: quatenùs per preces Eccleſiæ, quæ in eiuſmodi ſacramentalium vſu nobis applicantur, actualia quædam gratiæ auxilia impetrantur, quibus excitamur ad actum aliquem formalem aut virtualem contritionis de illis peccatis venialibus concipiendum. Ita S.Thom. cit.art.3.ad 3.vbi dicit quod per ſacramentalia tolluntur peccata venialia virtute charitatis, cuius motus per illa excitatur.

5 Quod ſi quæſtio intelligatur de peccatis venialibus, cum quibus iuſtus ex hac vita decedit, dicendum eſt cum S.Doctore q.7.de malo art.1. *Illa remitti poſt hanc vitam quantùm ad culpam, eo modo quo remittuntur in hac vita, ſcilicet per actum charitatis in Deum, repugnantem venialibus in vita commiſſis.*

Neque

Neque dicas nullum eſſe in altera vita merito locum, nec proinde contritionem tunc peccatorum venialium remiſſionem poſſe promereri: reſpondetur enim peccata illa non remitti vi contritionis illius, quatenùs eſt actus bonus & meritorius; ſed quatenùs eſt forma quædam peccato veniali repugnans, illudque ex anima expellens.

Sunt etiam alij huius Sacramenti effectus præter duos ſuprà explicatos, quorum præcipui ſunt pax, & ſerenitas conſcientiæ cum vehementi Spiritus ſancti conſolatione, vt declarat Concil. Trident. ſeſſ. 14. c. 5. quibus addere poſſumus reuiuiſcentiam bonorum operum per peccatum mortale extinctorum, de qua ſectione ſeq. agendum eſt.

SECTIO VI.

Vtrùm per Pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reuiuiſcant.

1 DE duplici bonorum operum genere quæſtio propoſita intelligi poteſt: primò de illis qui in ſtatu peccati mortalis exercentur, & vocantur mortua: ſecundò de illis quæ in ſtatu quidem gratiæ facta ſunt; ſed ſtatu illo per peccatum mortale labefactato, vim quoque ſuam ac meritum amiſerunt. De vtriſque igitur quæritur, an per gratiam in Sacramento Pœnitentiæ acceptam, quoad meritum reuiuiſcant: Pro cuius reſolutione,

Dicendum 1. opera bona facta in ſtatu peccati mortalis nihil vnquam homini iuſtificato ad gloriam conſequendam profutura eſſe. Ita ſanctus Thomas quæſt. 89. art. 6. & conſtat ex ijs quæ in priore huius operis parte tr. 6. à nobis dicta ſunt de conditionibus operis vitæ æternæ meritorijs, quarum prima & præcipua hæc eſt, vt fiat ab homine in ſtatu gratiæ ſanctificantis: Vnde S. Auguſtinus tr. 71. in S. Ioan. explicans hæc Chriſti Domini verba: *Sine me nihil poteſtis facere*, dicit opera fidelium à Chriſto Domino in peccato mortali exciſorum, nihil illis ad vitam æternam conſequendam prodeſſe: quod quamuis verum ſit, rectè nihilominus monet ſanctus Doctor in reſponſione ad 3. non eſſe prorsùs inutilia eiuſmodi opera in ſtatu peccati mortalis facta, vt fuſiùs explicauimus in citato tract. 6. vnde S. Hieronymus in cap. 1. Aggæi, *Si quando videris*, inquit, *inter multa mala opera facere peccatorum quemquam aliqua quæ iuſta ſunt: non eſt tam iniuſtus Deus, vt propter multa mala obliuiſcatur paucorum bonorum.*

Dicendum 2. bona opera in ſtatu gratiæ ſanctificantis facta, & per peccatum mortificata, huius Sacramenti virtute reuiuiſcere:

ita vt ius quod homo ſibi ad æternam gloriam per opera illa acquiſierat, eidem reſtituatur, proindeque etiam gratia ſanctificans per peccatum mortale deperdita, in qua fundatur ius illud & meritum ad æternam gloriam. Ita S. Doctor quæſt. 89. art. 5. & probatur 1. ex illis Apoſtoli verbis ad Galat. cap. 3. *Tanta paſſi eſtis ſine cauſa: ſi tamen ſine cauſa*; quibus alloquens ipſos Galatas ob ſuſceptam Chriſti fidem perpeſſos, & poſteà in peccatum mortale lapſos; declarat quod quamuis in illo ſtatu peccati mortalis bona illa opera eſſent ipſis inutilia, ſi tamen per veram pœnitentiam converterentur, non fore fruſtrà & inutiliter ab illis facta. Ita hunc locum explicat S. Hieronymus in illud caput, vbi ſic loquitur: *Qui ob Chriſti fidem laborauerit, & poſteà lapſus fuerit in peccatum, non perdet merita ſua, ſi ad priſtinam fidem & ſtudium reuertatur.*

Probatur 2. ex Concil. Trident. ſeſſ. 76. cap. 6. vbi ait, *Iuſtificatis hominibus, ſiue acceptã gratiam perpetuò ſeruauerint, ſiue amiſſam recuperauerint, proponẽda eſſe Apoſtoli verba: abundate in omni opere bono, ſcientes quod Deus non eſt iniuſtus, vt obliuiſcatur operis veſtri, &c.* quo loco notanda eſt diſtinctio gratiæ perpetuò ſeruatæ, & gratiæ amiſſæ, ſed recuperatæ, quæ videretur inutilis, niſi Concilium intelligeret per pœnitentiam priſtina merita inſtaurari, vt docet Gammachæus cap. 27. de Sacram. Pœnit. vbi etiam addit ex S. Doctore gratiam illam habitualem per peccatum deperditam reparari per Pœnitentiam in maiori vel minori gradu: iuxtà maiorem vel minorem deuotionem ac diſpoſitionem ipſius pœnitentis: quod etiam priùs docuerat Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramentis par. 4. cap. 19. & S. Bonauentura in 4. diſt. 14. part. 2. art. 2. quæſt. 3.

3 Quæres, an, ſicut bona opera mortificata per Pœnitentiam reuiuiſcunt, ſic è contrario peccata in Sacramento Pœnitentiæ ſemel remiſſa per ſubſequens peccatum mortale redeant, quoad reatum tam culpæ quàm pœnæ. Reſpondet S. Doctor quæſt. 88. art. 1. peccata ſemel remiſſa nunquam poſteà redire: quod probari poteſt ex varijs Scripturæ locis Ezech. 18. *Impietas impij non nocebit ei in quocumque die conuerſus fuerit ab impietate ſua.* Mich. 7. *Proijciet in profundum maris omnia noſtra ſcelera*; quibus & alijs ſimilibus loquendi modis ſignificatur Deum abſolutè & independenter ab euentu futuro pœnitentibus peccata remittere: quò etiam ſpectat illud Rom. 11. *Sine pœnitentia ſunt dona Dei.* Probari deinde poteſt authoritate Gelaſij Papæ cap. *Diuina* de Pœnit. diſt. 4. vbi dicit, quod *diuina clementia peccata dimiſſa in vltionem venire non ſinit.*

Quamuis autem peccata iam condonata, nec formaliter nec materialiter ob ſequentem lapſum non redeant, redeunt tamen virtualiter in quantùm aggrauatur peccatum ſubſequens propter circun-

cunſtantiam ingratitudinis erga Deum, a quo tam miſeri corditer præcedentia peccata condonata fuerant; & hæc ingratitudo tanto grauior eſſe cenſetur, quanto plura & atrociora delicta fuerunt remiſſa: Quamuis autem hæc ingratitudo nouum peccatum notabiliter aggrauet, non eſt tamen ſpeciale peccatum ab eo diſtinctum vt docet S. Th. niſi in eo caſu in quo contra Deum peccaretur ex formali expreſſoque contemptu beneficij ab eo accepti.

SECTIO VII.

Quid ſit contritio in genere,

Explicatis iis, quæ ad naturam effectuſque huius Sacramenti pertinent, nunc de ſingulis illius partibus agendum eſt, atque in primis de Contritione, quæ in genere ſecundum mentem Concilij Tridentini ſeſſ. 14. cap. 4. definitur: *Animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.*

Dicitur, *Animi dolor*, vt ſignificetur contritionem, non in appetitu inferiori, ſed in voluntate ſedem habere; neque in dolore ſenſibili, ſed in dolore ſpirituali, qui ſolius voluntatis proprius eſt, conſiſtere.

Dicitur deinde, *Deteſtatio*, vt exprimatur odium peccati commiſſi, ex quo dolor ille ſolet oriri, vel quod in ipſo dolore ſaltem virtualiter continetur: eo ipſo enim quo quis verè de peccato commiſſo dolet, vellet non peccaſſe (qui proprius eſt ipſius contritionis motus, vt docet Nauarrus cap. 1. num. 2.) proindeque ita diſpoſitus eſt, vt peccatum commiſſum odiſſe & deteſtari cenſeatur.

Dicitur prætereà, *de peccato commiſſo*: vt intelligatur obiectum doloris illius ac deteſtationis non eſſe quodcunque malum, nec etiam quodcunque peccatum: ſed quod ſolùm illud vel omiſſione vel commiſſione a nobis perpetratum eſt: non dicitur de hoc vel illo peccato, ſed indefinitè de peccato commiſſo; vt oſtendatur contritionem de omnibus peccatis commiſſis eſſe concipiendam; qui enim erga aliquod peccatum mortale ita eſſet affectus, vt de illo commiſſo non doleret, quantumcunque de alijs ſibi dolere videretur, eius contritio vera non eſſet.

Dicitur denique, *cum propoſito non peccandi de cætero*; qui enim amico à ſe offenſo vult reconciliari, vt dicit Catech. Rom. part. 2. cap. 5. oportet vt & doleat, quod in eum iniurioſus atque contumelioſus fuerit, & de eius amicitia in poſterum non ampliùs lædenda ſollicitè prouideat; aliàs non agitur pœnitentia, ſed ſimulatur.

Quamuis

2 Quamuis autem optimum ſit vt propoſitum illud formaliter & expreſsè concipiatur, & nonnunquam illud exigendum ſit á pœnitentibus, quorum diſpoſitio non ſatis euidenter Confeſſario nota foret; abſolutè tamen loquendo dicendum eſt ſufficere vt propoſitum illud ſit virtuale & implicitum; id eſt, vt pœnitens de peccatis commiſſis dolens ita ſit diſpoſitus & affectus, vt, ſi de futuro tempore cogitaret, peccata illa in poſterum deuitare firmiter proponeret. Ita Maior, Medina, And. de Vega, Nauarrus, & alij, quos citat & ſequitur Suarez, diſp. 4. de pœn. ſect. 3. Ratio eſt, quia, vbi eſt vera auerſio à peccato & vera conuerſio ad Deum, ibi etiam eſt vera pœnitentia & vera contritio; poteſt autem cum ſolo virtuali propoſito non peccandi, concipi vera auerſio à peccato & vera conuerſio ad Deum: ex. gr. ſi quis totus defixus ſit in perpendendis peccatis, quæ ex intimo cordis affectu dolet in Deum infinitè bonum & diligibilem commiſiſſe, ita vt nullo modo de vita in futurum inſtituenda cogitet; quis dicat illum verè à peccatis non auerti & ad Deum non conuerti? certè vbi Dauid Rex tantummodo dixit 2. Reg. capite 12. *Peccaui Domino*, quibus verbis deteſtationem & diſplicentiam peccati à ſe commiſſi declarauit; quamuis nullum propoſitum peccati illius in futurum deuitandi expreſſerit, continuò audiuit, *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum*.

3 Quæres an ſicut ſufficit propoſitum virtuale quod includitur in vera & formali contritione, ſic etiam ſufficiat dolor virtualis de peccatis, qui cenſetur includi in actu aliquo amoris diuini: an ſcilicet is qui accederet ad confeſſionem nihil cogitans de peccatis deflendis, ſed totus diuini amoris actibus eliciendis intentus, ſufficienter eſſet diſpoſitus ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Reſpondet Suarez diſp. de fide ſect. 4. num. 19. hunc amorem ſufficere, eo quod ex ſe voluntatem efficaciter auertat a peccato & conuertat ad Deum, & eo ipſo quo quis perfectè diligit Deum, cenſeatur exhorreſcere & deteſtari quamcumque offenſam & iniuriam Dei. Hæc autem opinio Suarez, cui fauere videtur D. Thom. part. 3. quæſt. 85. art. 1. quamuis valde probabilis ſit, tamen in praxi non videtur eſſe conſulenda, & communi doctrinæ Conciliorum & Patrum magis conſentaneum eſt dicere, dolorem expreſſum ſeu diſplicentiam de peccatis ad Sacramentum Pœnitentiæ neceſſariam eſſe; illudque Sacramentum ita eſſe à Chriſto inſtitutum, vt habere pro materia neceſſaria debeat dolorem & diſplicentiam de peccatis; vnde etiam & nomen pœnitentiæ illi impoſitum eſt.

4 Obſeruat autem Catech. Roman. ſuprà, ad ſignificandum dolorem illum de peccatis, qui ad veram illam Pœnitentiam requiritur, nomen contritionis vſurpari, ducta ſimilitudine à rebus corporeis quæ minutim confringuntur: ſignificetur; *Corda noſtra, quæ peccando*

tando obduruerunt, illius doloris vi contundi atque conteri debere: adeoque dolorem illum contritionis debere eſſe ſummum appretiatiuè, vt loquuntur Theologi, id eſt, quòd pœnitens debet de peccatis commiſſis plus dolere, eaque magis odiſſe & auerſari, quàm alia quæcumque mala.

Porro quæ huc vſque dicta ſunt, generatim intelligi debent de contritione illa, quæ, vt loquitur Concil. Trid. citat. c. 4. *Quouis tempore neceſſaria fuit ad impetrandum veniam peccatorum*: ſi enim agatur de contritione, quæ fidelium baptizatorum propria eſt, quæque ad peccatorum remiſſionem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam requiritur, præter conditiones ſuprà explicatas vnam adhuc exigit Concilium, nimirum vt dolor ille de peccatis, *Cum fiducia miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua coniunctus ſit, quæ ad ſuſcipiendum Pœnitentiæ Sacramentum requiruntur*: id eſt, vt explicitum aut ſaltem implicitum propoſitum includat confitendi Sacramentaliter peccata mortalia commiſſa, & pro alijs Deo ſatisfaciendi, ſeu ſatisfactionem imponendam acceptandi & adimplendi, vt explicat Catechiſmus Romanus ſuprà.

SECTIO VIII.

Quid ſit Contritio perfecta, & quo pacto ab attritione diſtinguatur.

1 SVPPONIMVS ex doctrina Concilij Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. contritionem illam, de qua præcedenti ſectione dictum eſt, diuidi in perfectam quæ ſimpliciter contritio dici ſolet, & imperfectam, quæ communiter vocatur attritio. Hoc præſuppoſito, quæritur, quid ſit illa contritio perfecta, & quomodo ab attritione diſtinguatur.

Quidam olim dixerunt contritionem in eo tantùm diſtingui ab attritione, quod illius intenſio & duratio, huius intenſione & duratione maior eſſet. Alij, quod contritionis actus eſſet ſemper gratia ſanctificante informatus, attritionis non item. Alij, quod contritio deteſtaretur peccatum mortale vt ſummum malum, & ſuper omnia mala deteſtabile; attritio verò illud quidem deteſtaretur, ſed non ſuper omne deteſtabile. Alij, quod contritio ſe extenderet virtualiter ſuper omnia peccata mortalia; attritio verò ſuper omnia illa non ſe extenderet.

Omiſſa illarum opinionum refutatione, quæ apud Iſambertum videri poteſt diſp. 12. de Sacr. Pœn. art. 1. vera ſententia & communis hodie inter Theologos eſt, contritionem in eo præſertim ab attritione diſtingui, quòd contritio ſit deteſtatio & dolor de peccato com-

commiſſo,prout eſt offenſa Dei,ſeu propter Deum ſummè dilectum: attritio verò ſit eiuſdem peccati deteſtatio & dolor propter aliquod aliud motiuum bonum & honeſtum à perfectæ contritionis motiuo diſtinctum. Ita Iſamber.loc cit.

2 Probatur in primis ex Concilio Tridentino citato c.4. vbi contritionem ab attritione diſtinguit, in eo quòd contritio ſit *Charitate perfecta*, ſeu formata: attritio verò non ſit; quod quidem intelligi debet de perfectione intrinſeca per formale motiuum charitatis,a quo ille contritionis actus ſpecificatur in ratione veræ dilectionis Dei: neque enim intelligi poteſt de extrinſeca perfectione, quæ per habitum charitatis in actum contritionis deriuaretur: cùm hoc commune ſit cum omnibus alijs virtutum actibus, qui ab homine in ſtatu gratiæ conſtituto eliciuntur, & etiam ipſi attritioni, ſi in tali caſu eliceretur.

Probatur 2.ex S.Auguſt.ſerm.7.de temp.vbi dicit: *Odium peccati & amorem Dei efficere veram & perfectam pœnitentiam*. Atqui non alia ratione amor Dei cum odio peccati coniungi poteſt ad veram & perfectam pœnitentiam, ſeu contritionem efficiendam, niſi quando quis odit & deteſtatur peccatum à ſe commiſſum, de eoque dolet, prout eſt offenſa Dei: id eſt, prout eſt malum quoddam ipſius Dei, eiuſdem enim charitatis eſt velle Deo bonum, ſeu quod illi gratum eſt acceptum eſt,& auerſari ac deteſtari malum illius ſeu peccatum,de illoque dolere: At verò attritio non ex amore Dei, ſed ex turpitudine peccati, vel timore gehennæ, aut alio ſimili motiuo à charitate diuerſo concipitur,vt docet Concilium ſuprà, & ſectione ſequenti explicabitur,

3 De hac autem perfecta contritione tria præſertim hìc à nobis obſeruari debent. Primum eſt, illius tantam & tam admirabilem eſſe vim & efficaciam rationę charitatis qua informatur & cuius motiuo elicitur,vt peccata quæcunque deleat, peccatoremque Deo perfectè reconciliet, etiam anteqnam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſcipiatur: vt expreſsè definitum eſt in Conc.Trid.ſuprà.

Secundum eſt,ad rationem perfectæ contritionis, adeoque vt producat effectum illum remiſſionis peccatorum & reconciliationis cum Deo, non requiri certum aliquem intentionis gradum, aut determinatum voluntatis conatum, infrà quem non ſit ad effectum illum producendum ſufficiens: neque certam aliquam durationis moram: neque vt tot eliciantur contritionis actus quot peccata commiſſa ſunt: quamuis enim optimum ſit & quàm maximè optandum, vt quiuis pœnitens quamplurimos eliciat perfectæ contritionis actus, eoſque quantum poterit intenſos & ex ſummo voluntatis conatu: ea tamen eſt diuinæ miſericordiæ immenſa largitas vt ad peccatorum quorumcunque remiſſionem, & peccatoris cum Deo reconciliationem

nem ſufficiat vnicus perfectæ contritionis actus, quantumvis parum intenſus, & vel vnico tantum momento durans : dummodò ex veræ charitatis & Dei dilectionis motiuo eliciatur ; ſitque ſi non intenſiuè, certè appretiatiuè ſummus ; id eſt, talis vt per illum voluntas Deum quibuſcunque rebus abſolutè & ſine vlla prorsùs exceptione præponat : proindeque peccatum quatenùs ipſius Dei offenſa eſt, tanquàm ſummum malum, & ſuprà omnia alia quæcunque mala deteſtabile auerſetur. Ita Bellarmin.lib.2.de Sacr.Pœn. cap.2. Gammachæus cap.7. de Pœn. aſſert.3. & plures alij Theologi quos ibidem citat.

Ac in primis quòd contritio, quamuis minimùm intenſa, ad remiſſionem peccatorum ſufficiat, patet ex Scriptura, quæ varijs in locis peccatorum condonationem promittit pœnitentibus, ſeu contritis nulla propoſita menſura doloris aut contritionis peccatorum ; vt Ezech.18. *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas*. Zach. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos* : Actor.3 *Conuertimini & pœnitemini, vt deleantur peccata veſtra*. Et certè nulla eſt ratio, cur potiùs certus aliquis gradus intenſionis in contritione requiratur ad remiſſionem peccatorum efficiendam quàm alius maior vel minor; neque etiam dici debet quod ſummus requiratur : aliàs quis vnquam ne probabiliter quidem ſibi perſuadere poſſet, quod ad gradum illum contritionis ſummè intenſum perueniſſet ? deinde vt quid pœnitentia S. Magdalenæ aliorumque Sanctorum pœnitentium tantopere celebraretur, ſi omnes pœnitentes ad eandem pœnitentiæ perfectionem obligarentur ? Quod vero vnicus de omnibus peccatis perfectæ contritionis actus vel momento elicitus ad illorum remiſſionem ſufficiat, patet ex multis Sanctis vt Sancta Magdalena, S. Matthæo, S. Paulo & alijs quos Scriptura refert breuiſſimo tempore & quaſi momento vnico verè conuerſos & iuſtificatos fuiſſe.

Huic doctrinæ fauent SS.Patres ; vt S.Cyprianus de ſerm.in cæna Domini, *Sed & in eodem articulo temporis* inquit, *cum iam anima feſtinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſerit, Pœnitentiam clementiſſimi Dei benignitas non aſpernatur* : & paulò inferiùs, *Nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec hora extremitas, nec vita enormitas, ſi vera contritio, ſi pura fuerit voluntatum mutatio, excludit à venia*. Et S. Ioannes Chryſoſtomus in priori Epiſt. ad Theodorum lapſum, de bono Latrone loquens dicit, quòd, *In vnico momento totius vita peccata ſimul abſterſit*.

Tertium eſt, certum eſſe dari aliquod præceptum diuinum, quo peccator ad actum contritionis eliciendum obligatur aliquando :

Neque

Neque enim (vt rectè dixit S. Auguſtinus lib. de duabus anim. c. 14.) *in hanc rem ſcripturæ teſtimonia colligere neceſſe eſt: vox eſt etiam iſta naturæ: neminem ſtultum rei huius notitia deſeruit, &c. poteſt aliquis dicere ſe non peccare, non autem non eſſe, ſi peccauerit, pœnitendum: nulla barbaries hoc dicere audebit.*

Verùm difficultas eſt quonam tempore præceptum illud obliget: quidam enim dixerunt peccatorem ſtatim à peccato commiſſo ad perfectæ contritionis actum eliciendum obligari: & tandiu peccare continuè, quandiu ab ipſo peccato, vel perfectæ contritionis actu, vel Sacramenti Pœnitentiæ ſuſceptione non purgatur. Alii peccatorem ad id obligari aſſeruerunt, quoties peccata commiſſa nec remiſſa memoriæ occurrunt. Alii peccatorem aſtringunt ad id, diebus Dominicis vel feſtiuis, vt illos debitè ſanctificare poſſit. Quæ omnia quamuis optima ſint & ſaluberrima; nullam tamen in illis caſibus, ad contritionis perfectæ actum eliciendum, obligationem eſſe docet & probat Gammachæus c. 8. de Sacram. Pœnit. & Iſamber. 13. de eod. Sacram. art. 3. & ſeq.

Quare cum illis dicendum eſt, peccatorem ex diuino præcepto in duobus tantùm caſibus ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligari. Primus eſt, quoties actio aliqua neceſſariò exercenda eſt, quæ ſtatum gratiæ requirit in eo, qui huiuſmodi actionem exercere debet: nec adeſt Sacerdos, qui eum à peccato mortali quod commiſit, ſacramentaliter abſoluat, tunc enim ne nouum ſacrilegii peccatum incurrat perfectæ contritionis actum elicere tenetur.

Secundus caſus eſt, quoties quis in periculo mortis conſtitutus, alicuius peccati mortalis ſe conſcium eſſe deprehendit: tunc enim, ſi Confeſſarii copia non ſuppetat, tenetur perfectæ contritionis actū elicere. Ratio eſt, quia ex diuinæ legis præſcripto quilibet tenetur æternæ damnationis & ſeparationis a Deo certum periculum deuitare, mediumque ad id neceſſarium adhibere: atqui nullum aliud tunc ſuppetit damnationis euitandæ medium, quàm actus perfectæ contritionis: ergo peccator tunc ad illum eliciendum obligabitur.

SECTIO IX.

Vtrùm Contritio perfecta neceſſaria ſit ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuoſè recipiendum? an verò attritio ad id ſufficiat.

1 PRAESVPPONIMVS alterutram eſſe neceſſariam: id eſt ad fructuoſam & dignam Sacramenti Pœnitentiæ ſuſceptionem, requiri contritionem aliquam formalem & expreſſam, ita vt

aliquis verus & actualis dolor a Pœnitente concipiatur de peccatis commiſſis, quamuis venialia tantummodo forent, cùm contritio ſit pars eſſentialis huius Sacramenti, qua deficiente nullum eſſet Sacramentum: Quare qui tantummodo doleret quod de peccatis non doleat, caret dolore ad fructum huius Sacramenti neceſſario: quia contritio eſt dolor de peccato commiſſo, vt ex Concilij Tridentini doctrina conſtat; proindèque quiuis alius dolor, qui non eſt de peccato commiſſo, non eſt contritio, quanquam ſi dolor ille ſit abſolutus & efficax, pariet neceſſario verum de peccatis dolorem, id eſt efficiet vt voluntas peccata commiſſa auerſetur, & doleat ea commiſiſſe: quo ſenſu intelligi debent Theologi illi, qui ad pœnitentiæ Sacramentum ſufficere dicunt pœnitentem dolere quod de peccatis non doleat.

2 Hoc præſuppoſito, dicendum eſt contritionem perfectam, quãuis ſit optima & excellentiſſima diſpoſitio ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & cum vberrimo gratiarum fructu recipiendum, non eſſe tamen neceſſariam, ſed ſimpliciter ſufficere attritionem. Ita docent Paludanus in 4. diſt. 19. quæſt. 1. art. 2. Sanctus Antoninus 3. part. tit. 14. cap. 19. Syluester verbo *Confeſſio*, cap. 1. Roffenſis art. 5. contrà Lutherum, Ioannes Malderus Epiſcopus Antuer p. 22. quæſt. 19. art. 4. Ruardus Thomas Staple. tom. 2. Prolegom. 1. in lib. 5. Guillelmus Eſtius in 3. ſent. d. 34. §. 7. & in 4. d. 54 § 13. Canus relect. de Pœnit. p. 5. ad 2. Soto lib. 2. de Nat. & grat. cap. 15. & in 4. diſt. 18. quæſt. 3. art. 2. & plures alij, quibus ſupſcripſerunt Iſambertus diſp. 4. de Pœnit. art. 4. & Gammachæus cap. 9. de Sacram. Pœnit. vbi etiam dicit eſſe manifeſtam ſententiam S. Thomæ.

Probatur in primis ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. vbi, poſtquam declarauit contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, *Non ſolum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non quidem adhuc inhabitantis, ſed tantum mouentis: quo pœnitens viam ſibi ad iuſtitiam parat:* hæc immediate ſubiungit: *Et quamuis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad iuſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eũ ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit:* quibus verbis apertiſſimè declarat attritionẽ illam, quam ibidem dicit communiter concipi, vel ex conſideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ pœnarumque metu, ſi voluntatem peccati excludat, cum ſpe veniæ eſſe diſpoſitionem ſufficientem ad remiſſionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam. Vnde Catechiſmus Romanus part. 2. c. 5. mentem Concilii adhuc apertiùs explicans dicit: *Si quis ita animo affectus ſit, vt peccata admiſſa doleat, ſimulque in poſterum non peccare inſtituat,*

inſtituat, etſi eiuſmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam ſatis eſſe poſſit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confeſſus fuerit, vi clauium ſcelera omnia remitti ac condonari.

Probatur 2. ex S. Auguſtino lib. de Catechizan. rud. c. 17. vbi dicit eos qui volunt fieri Chriſtiani, ne eant in ignem æternum cum diabolo, &c. habere aliquam diſpoſitionem, non omnino perfectam, ſufficientem tamen, vt verè Chriſtiani fiant, id eſt, vt Baptiſmi Sacramentum recipiant, ac per illud iuſtificentur: talis autem diſpoſitio non eſt alia quàm attritio, vt ex eius motiuo patet: ergo ſi ſecundùm mentem S. Auguſtini eſt diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionem peccatorum in Baptiſmo conſequendam, erit etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum, cum par ſit vtrobique ratio; vt rectè probat Gammachæus cit. cap. 9.

3 Probatur 3. ex fine ob quem Sacramentum Pœnitentiæ à Chriſto Domino inſtitutum eſt, qui finis eſt ſpiritualis ſuſcitatio peccatoris à morte peccati, & eius cum Deo reconciliatio: Vnde Baptiſmus & Pœnitentia vocantur Sacramenta mortuorum, & Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. dicit hoc Sacramentum inſtitutum eſſe *Ad reconciliandos Deo fideles poſt Baptiſmum lapſos*: huic autem fini repugnat prærequiri ad hoc Sacramentum, tanquam diſpoſitionem neceſſariam, actum aliquem, vi cuius ante realem ipſius ſuſceptionem, peccator à peccati morte ſuſcitetur, & Deo reconcilietur; quia ſic Sacramentum nunquam conſequeretur finem ſuum, proindeque ad finem illum fruſtrà inſtitutum fuiſſe diceretur.

Probatur 4. ex poteſtate remittendi peccata ſacerdotibus à Chriſto Domino collata, quam ipſi ſacerdotes in hoc Sacramento exercent: quæ quidem poteſtas fruſtrà illis data fuiſſet, ſi ad illius exercitium diſpoſitio aliqua neceſſario prærequireretur in ipſo pœnitente, qua peccatorum ſuorum remiſſionem ante Sacerdotis abſolutionem conſequi deberet. Imo vt argumentatur Gammachæus cit. cap. 9. ſi contritio perfecta eſſet ad Sacramentum Pœnitentiæ diſpoſitio neceſſaria, conſequens foret Sacerdotes non habere propriè poteſtatem Clauium, nec verè peccata remittere, ſed ſolummodo declarare peccata eſſe remiſſa: quod dicit eſſe hæreticum.

4 Confirmatur ex eo quod inde ſequeretur contra communem Eccleſiæ & SS. Patrum conſenſum, legem gratiæ duriorem & rigidiorem eſſe, quam Moſaica lex fuerit, & longè grauius onus Chriſtianis impoſitum eſſe quàm Iudæis ad remiſſionem peccatorũ obtinendam: in lege Moſaica ſiquidem ſola contritio ad id ſufficiebat, in lege autem gratiæ præter contritionem, tenentur inſuper pœnitentes peccata omnia mortalia etiam occultiſſima ſigillatim Sacer-

 dotibus

dotibus aperire: quod quàm graue & difficile ſit pleriſque experientia ſatis teſtatur.

Porrò hæc doctrina ita certa eſt, vt cum quidam Theologus nuper in libro à ſe edito ſcripſiſſet, *Attritionem de peccatis inſufficientem eſſe, pro accipienda remiſſione peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ, contritionemque ex charitate perfecta eſſe ad id neceſſariam*: & ex conſequenti, *Abſolutionem Sacramentalem nihil aliud eſſe, quàm declarationem iuridicam peccati iam remiſſi*: alma Facultas Pariſienſis multis præhabitis deliberationibus tam prima Iunii, quàm prima Iulii anni 1638. totum illud hac cenſura notauit: *Quæ tradit de attritionis inſufficientia, & contritionis ex perfecta charitate abſoluta neceſſitate ad recipiendum Pœnitentiæ Sacamentum: & quæ addit de abſolutione, quòd nihil aliud ſit, quàm declaratio iuridica peccati iam remiſſi, damnauit Facultas, & cenſuit has propoſitiones eſſe quietis animarum perturbatiuas, communi & omnino tutæ praxi Eccleſiæ contrarias, efficaciæ Sacramenti pœnitentiæ imminutiuas, & inſuper temerarias & erroneas*. Ita refert Iſambertus diſp. 14. de Sacramento Pœnitentiæ art. 6. qui eidem cenſuræ interfuit & ſubſcripſit.

Obiiciunt aliqui Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. inter diſpoſitiones ad iuſtificationem adultorum requiſitas hanc recenſere, vt ſcilicet, *Deum tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiant; ac propterea moueant aduersùs peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agere oportet*.

5 Reſpondetur vel Concilium ibi loqui de iuſtificatione adulti infidelis, quæ fit ante realem Baptiſmi ſuſceptionem per ſolum propoſitum, illius ſuſcipiendi, vt verba ex illo citata explicat Iſambertus; & ad hanc iuſtificationem certum eſt contritionem perfectam eſſe neceſſariam: vel, ſi loquatur de iuſtificatione quæ in reali Baptiſmi ſuſceptione confertur, per dilectionem Dei non intelligi amorem perfectæ charitatis: ſed amorem imperfectum qui in virtute ſpei reperitur; quod ſatis apertè ex eius verbis antecedentibus colligitur, vbi de infidelibus adultis loquens. *diſponuntur*, inquit, *ad ipſam iuſtitiã, dùm excitati diuina gratia & adiuti, fidem ex auditu concipientes, &c. in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore: illumque tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt*: quaſi dicat illos incipere Deum diligere, eo quòd ab illo tanquam à fonte totius gratiæ & iuſtitiæ, ſe peccatorum remiſſionem impetraturos ſperant: Nullus autem dubitat hunc amorem ſpei, & hanc confidentiam in Deum per Chriſti merita requiri ad iuſtificationem peccatoris, ſiue in Sacramento, ſiue extrà Sacramentum, ſicut & fidem, timorem aliaſque virtutes, quas ibi enumerat

Con-

Concilium, ea ratione quæ à nobis explicata eſt in priori eius operis parte, tract. 6. de Gratia cap. 4. de iuſtificatione.

SECTIO X.

Qualis eſſe debeat attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debite ſuſcipiendum neceſſaria eſt.

1 AD faciliorem quæſtionis propoſitæ ſolutionem obſeruandum eſt, attritionem ſeu dolorem de peccatis ex vario & multiplici motiuo concipi poſſe. Primum ex motiuo malo: verbi gratia, quando quis dolet ſe in ebrietatem lapſum eſſe, quia per illud impeditus eſt ne furtum committeret. Secundò ex motiuo indifferenti; vt ſi quis de intemperantia doleat; quia ſanitati obfuit. Tertiò ex motiuo aliquo humano; ſi quem latrocinij pœniteat, eo quod illius cauſa ſit apud alios infamatus. Quartò ex motiuo honeſto, ſed purè naturali; vt ſi quis pœniteat mendacii vel fraudis, eo quod rectæ rationi naturali aduerſetur. Quintò denique ex aliquo motiuo bono ſupernaturali, id eſt fidei diuinæ innixo; verbi gratia, quando quis ex impulſu Spiritus ſancti ſe peccatum aliquod mortale commiſiſſe dolet, illudque deteſtatur quia æternæ damnationis incurrendæ, aut cæleſtis beatitudinis amittendæ periculo illum exponit; vel quia fidei lumine iudicat turpe eſſe homini Chriſtiano tale peccatum committere, verbi gratia, quod dixit Apoſtolus 1. Cor. 6. *Tollere membra Chriſti, & facere membra meretricis*.

2 Hac obſeruatione ſuppoſita dicendum eſt, attritionem quinto modo ſumptam, eſſe ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ſuſcipiendum ſufficientem; aliis vero quatuor modis eſſe inſufficientem. Ita Suarez diſp. 5. de Sacramento Pœnit. ſect. 1. Iſambertus diſp. 14. de eodem Sacr. art. 4. & alii communiter. Atque in primis quod attritio quatuor illis prioribus modis ſumpta, ſit inſufficiens, ex illorum enumeratione conſtat: certum eſt enim dolorem de peccatis ex motiuo aliquo malo, aut indifferenti, aut humano conceptum, non eſſe virtuoſum: nec proinde ad Sacramentum Pœnitentiæ ſuſcipiendum diſponere poſſe. Certum eſt quoque dolorem de peccatis ex motiuo naturali honeſto elicitum non ſufficere, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Suarez ſuprà: & apertè conſtat ex eo quod Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. dicit attritionem illam, quæ ad gratiam huius Sacramenti ſufficienter diſponit, *Eſſe donum Dei, & Spiritus ſancti impulſum*. Quod vero ſufficiat attritio quinto modo ſumpta; id eſt quatenùs per auxilium gratiæ cõcipitur ex motiuo aliquo bono ſupernaturali, quodcũque illud ſit,

dotibus aperire: quod quàm graue & difficile ſit pleriſque experientia ſatis teſtatur.

Porrò hæc doctrina ita certa eſt, vt cum quidam Theologus nuper in libro à ſe edito ſcripſiſſet, *Attritionem de peccatis inſufficientem eſſe, pro accipienda remiſſione peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ, contritionemque ex charitate perfecta eſſe ad id neceſſariam*: & ex conſequenti, *Abſolutionem Sacramentalem nihil aliud eſſe, quàm declarationem iuridicam peccati iam remiſſi*: alma Facultas Pariſienſis multis præhabitis deliberationibus tam prima Iunii, quàm prima Iulii anni 1638. totum illud hac cenſura notauit: *Quæ tradit de attritionis inſufficientia, & contritionis ex perfecta charitate abſoluta neceſſitate ad recipiendum Pœnitentiæ Sacamentum: & quæ addit de abſolutione, quòd nihil aliud ſit, quàm declaratio iuridica peccati iam remiſſi, damnauit Facultas, & cenſuit has propoſitiones eſſe quietis animarum perturbatiuas, communi & omninò tutæ praxi Eccleſiæ contrarias, efficaciæ Sacramenti pœnitentiæ imminutiuas, & inſuper temerarias & erroneas*: Ita refert Iſambertus diſp. 14. de Sacramento Pœnitentiæ art. 6. qui eidem cenſuræ interfuit & ſubſcripſit.

3 Obiiciunt aliqui Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. inter diſpoſitiones ad iuſtificationem adultorum requiſitas hanc recenſere, vt ſcilicet, *Deum tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiant; ac propterea moueant aduersùs peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agere oportet*.

5 Reſpondetur vel Concilium ibi loqui de iuſtificatione adulti infidelis, quæ fit ante realem Baptiſmi ſuſceptionem per ſolum propoſitum, illius ſuſcipiendi, vt verba ex illo citata explicat Iſambertus; & ad hanc iuſtificationem certum eſt contritionem perfectam eſſe neceſſariam: vel, ſi loquatur de iuſtificatione quæ in reali Baptiſmi ſuſceptione confertur, per dilectionem Dei non intelligi amorem perfectæ charitatis: ſed amorem imperfectum qui in virtute ſpei reperitur; quod ſatis apertè ex eius verbis antecedentibus colligitur, vbi de infidelibus adultis loquens. *diſponuntur*, inquit, *ad ipſam iuſtitiã, dùm excitati diuina gratia & adiuti, fidem ex auditu concipientes, &c. in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore: illumque tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt*: quaſi dicat illos incipere Deum diligere, eo quòd ab illo tanquam à fonte totius gratiæ & iuſtitiæ, ſe peccatorum remiſſionem impetraturos ſperant: Nullus autem dubitat hunc amorem ſpei, & hanc confidentiam in Deum per Chriſti merita requiri ad iuſtificationem peccatoris, ſiue in Sacramento, ſiue extrà Sacramentum, ſicut & fidem, timorem aliaſque virtutes, quas ibi enumerat

Con-

Concilium, ea ratione quæ à nobis explicata eſt in priori eius operis parte, tract. 6. de Gratia cap. 4. de iuſtificatione.

SECTIO X.

Qualis eſſe debeat attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debite ſuſcipiendum neceſſaria eſt.

1 AD faciliorem quæſtionis propoſitæ ſolutionem obſeruandum eſt, attritionem ſeu dolorem de peccatis ex vario & multiplici motiuo concipi poſſe. Primum ex motiuo malo: verbi gratia, quando quis dolet ſe in ebrietatem lapſum eſſe, quia per illud impeditus eſt ne furtum committeret. Secundò ex motiuo indifferenti; vt ſi quis de intemperantia doleat; quia ſanitati obfuit. Tertiò ex motiuo aliquo humano; ſi quem latrocinij pœniteat, eo quod illius cauſa ſit apud alios infamatus. Quartò ex motiuo honeſto, ſed purè naturali; vt ſi quis pœniteat mendacii vel fraudis, eo quod rectæ rationi naturali aduerſetur. Quintò denique ex aliquo motiuo bono ſupernaturali, id eſt fidei diuinæ innixo; verbi gratia, quando quis ex impulſu Spiritus ſancti ſe peccatum aliquod mortale commiſiſſe dolet, illudque deteſtatur quia æternæ damnationis incurrendæ, aut cæleſtis beatitudinis amittendæ periculo illum exponit; vel quia fidei lumine iudicat turpe eſſe homini Chriſtiano tale peccatum committere, verbi gratia, quod dixit Apoſtolus 1. Cor. 6. *Tollere membra Chriſti, & facere membra meretricis.*

2 Hac obſeruatione ſuppoſita dicendum eſt, attritionem quinto modo ſumptam, eſſe ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ſuſcipiendum ſufficientem; aliis vero quatuor modis eſſe inſufficientem. Ita Suarez diſp. 5. de Sacramento Pœnit. ſect. 1. Iſambertus diſp. 14. de eodem Sacr. art. 4. & alii communiter. Atque in primis quod attritio quatuor illis prioribus modis ſumpta, ſit inſufficiens, ex illorum enumeratione conſtat: certum eſt enim dolorem de peccatis ex motiuo aliquo malo, aut indifferenti, aut humano conceptum, non eſſe virtuoſum: nec proinde ad Sacramentum Pœnitentiæ ſuſcipiendum diſponere poſſe. Certum eſt quoque dolorem de peccatis ex motiuo naturali honeſto elicitum non ſufficere, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Suarez ſuprà: & apertè conſtat ex eo quod Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. dicit attritionem illam, quæ ad gratiam huius Sacramenti ſufficienter diſponit, *Eſſe donum Dei, & Spiritus ſancti impulſum*. Quod vero ſufficiat attritio quinto modo ſumpta; id eſt quatenùs per auxilium gratiæ cōcipitur ex motiuo aliquo bono ſupernaturali, quodcūque illud ſit,

euidens eſt, tùm ex verbis Concilij Trident. præcedent. ſect. relatis, tùm ex rationibus quibus ibidem probauimus contritionem perfectam ad fructum Sacramenti Pœnitentiæ non eſſe neceſſariam; attritionem vero eſſe ſufficientem: ſi quæ enim attritio ſufficiens eſt, haud dubiè illa quæ talis eſt, qualem illo quinto modo deſcripſimus.

3 Obiiciunt hæretici apud Bellarminum libro 2. de Pœnitent. cap. 17. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam non poſſe ſufficienter ad Pœnitentiæ Sacramentum diſponere, eo quod ſit vitioſa & mala, cùm non ex amore Dei, ſed ex amore ſui oriatur: Vnde Kemnitius in examine Concilij Trident. ſuper ſeſſ. 14. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam vocat Iudæ Pœnitentiam.

Vt clarius & efficacius hæc obiectio ſoluatur, & hæreticorum error refellatur, obſeruandum eſt quadruplicem timorem a Theogis aſſignari. Primus eſt timor naturalis, quo naturaliter homo refugit malum naturæ ſuæ contrarium, & hic timor ex ſe neque bonus neque malus eſt. Secundus timor, eſt mundanus, quo quis inordinatè temporalia mala timet; adeo vt ad illa deuitanda, in Deum peccare non veretur; & hic timor malus eſt atque vitioſus, illumque S. Baſilius *Hoſtilem* vocat in Pſ. 33. Tertius eſt timor filialis ex charitate perfecta originem ducens, quo iuſtus ſupremam Dei maieſtatem cum omni humilitate ac cordis deuotione reueretur, & hoc præſertim metuit, ne in aliquam ei us offenſam incurrat, illique quouis modo diſpliceat, aut ab eo per peccatum ſeparetur; & hic timor proprius eſt ſanctorum, deque illo dixit Pſ. 3. *Timete Dominum omnes Sancti eius*. Quartus denique eſt timor ſeruilis, quo videlicet peccator Deum comminantem & punientem ita timet, vt ratione timoris illius, & propter pœnam euitandam quam tunc præoculis habet, peccata commiſſa auerſetur, & illis in futurum cauere proponat.

Eſt autem in confeſſo dolorem de peccato ex timore mundano vel naturali ortum, eſſe inſufficientem: Ex timore vero filiali, optimum & ſaluberrimum, cum ad perfectam charitatem pertineat. Tota igitur difficultas eſt de timore ſeruili (vt obſeruat Bellarminus ſup.) quem hæretici contendunt eſſe malum ac vitioſum, proindeque inſufficientem ad veram Pœnitentiam: nos è contrario aſſerimus eſſe bonum & vtilem proindeque attritionem ex eius motiuo elicitam, eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ac fructuosè recipiendum.

Probatur hæc veritas 1. ex ſcriptura, quæ innumeris propè locis timorem vindictæ diuinæ ac pœnarum æternarum ingerit, & ad illum peccatores vehementer excitat: quin & ipſemet Chriſtus

Domi-

Dominus S. Match. 10. *Nolite*, inquit, *timere eos, qui occidunt corpus, &c.* (en timor mundanus quem reprobat) *ſed potius timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam: ita dico vobis hunc timete:* en timor gehennæ & ſeruilis ad quem excitat.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. vbi dicit timorem illum, *Donum Dei eſſe & Spiritus ſancti impulſum, &c. Eoque timore vtiliter concuſſos Niniuitas ad Ionæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egiſſe, &c.*

Probatur 3. ex S. Auguſtino in Pſal. 127. vbi ſuper hæc verba: *Beati omnes qui timent Dominum*; dicit *quod quamuis timor ille, quo qui timet pœnas, ac metuit ne mittatur in gehennam, nondum caſtus ſit; eſt tamen bonus ac vtilis*, ex ſancto Baſilio in Pſalm. 33. vbi, poſtquam timorem mundanum deſcripſit, dixitque prorſus eſſe abijciendum, ſubiungit: *Imò verò ſalutaris, & qui ſanctitatis operarius eſt, vis enarrem qualis ſit? Si quando te ſenſeris, ac vnum aliquod cieri ac proſilire peccatum; ad mentem reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile iudicium Dei, &c.* Vbi pergit in iudicio illo vltimo deſcribendo, & exinde proponit, *Inferni profundum barathrum, tenebras impermeabiles, ignem obſcurum, cauſticas quidem habentem vires, luce verò deſtitutum, vermium innumerabilium genus venenoſum ac carniuorum, &c.* Additque: *Hæc tu time: Et eiuſmodi timorem eruditus quaſi fræno quodam animum reprime.* Et tandem concludit, *Hunc eſſe timorem, quem Pater cœleſtis non qualeſcunque, ſed filios de propria ſalute ſollicitos promiſit ſe docturum.* Et ex S. Chryſoſtomo hom. 15. ad pop. Antioch. *Quid gehenna grauius, ſed huius metu nihil vtilius: gehennamque timor regni nobis affert coronam, &c. Nihil enim tam peccata conſumit, & virtutem geminare & creſcere facit, quàm timor; proptereà qui non viuit in timore, rectè illum agere non eſt facile, ſicut viciſſim impoſſibile eſt illum peccare, qui cum timore viuit.*

Ex S. Hieronymo, in cap. 2. Mich. *Qui pudor & verecundia non tenentur, agant pœnitentiam, ſaltem comminatione pœnarum.*

Ex S. Ambroſio ad Virg. lapſ. cap. 8. *Pœnitentia ſic agitur: ſi tibi ante oculos ponas de quanta gloria cecideris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum ſit, & ſi te iam credas propè ipſas poſitam tenebras exteriores.*

Denique ex S. Auguſtino lib. de grat. & liber. arbit. cap. 18. loquens de timore Dei dicit, quod *illius timoris ſpiritus eſt haud dubiè magnum donum Dei, &c. non quidem ille timor quo Petrus Chriſtum negauit, ſed illius timoris ſpiritum accepimus, de quo dicit ipſe Dominus Chriſtus, eum time te qui habet poteſtatem & animam & corpus perdere in gehennam.*

5 Cum igitur conſtet timorem illum eſſe donum Dei, ac impulſum Spiritus ſancti, atque ex motiuo ſupernaturali diuinæ fidei innixo concipi, hinc ſequitur eſſe bonum ac ſalutarem: proindeque attritionem quæ ex illo oritur, non eſſe vitioſam & malam, ſed bonam & honeſtam; quæ oritur quidem ex amore ſuis, ſed benè ordinato, quo nimirum ſecundùm rectam rationem, & diuinæ legis præſcriptum refugimus damnationem & mortem æternam; & quamuis amorem Dei perfectum in ſe non includat; illum tamen non excludit, nec illi vllo modo aduerſatur: vnde ſequitur attritionem illam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ſuſcipiendum.

Inſtabit aliquis, attritionem ex ſolo gehennæ metu ortam nec honeſtam, nec bonam moraliter eſſe poſſe, cùm ſit odium non peccati, ſed pœnæ, ita vt ſi nulla eſſet pœna peccato impoſita, nulla eſſet quoque peccati deteſtatio,

Ad ſolutionem huius inſtantiæ obſeruandum eſt duplicem à Theologis diſtingui morem ſeruilem, vnum quem vocant ſeruiliter ſeruilem, in quo tota ratio tam finalis quàm impulſiua dolendi de peccato, aut ab illo abſtinendi, eſt fuga & odium ipſius pœnæ: ita vt quis peccatum fugiat ſolummodo ob pœnam quam euitare cupit, finemque ſuum quaſi vltimum in illius pœnæ fuga conſtituat: alterum verò, quem vocant timorem ſimpliciter ſeruilem, in quo pœnæ odium, illiuſque fuga, homini à peccato voluntatem ſuam auertenti non eſt vltimus finis, ſed tantùm proximus; ita vt non ſiſtat ſe in ſimplici fuga pœnarum æternarum, ſed hunc illarum metum, ſaltem virtualiter & interpretatiuè, ad æternæ vitæ deſideriũ, & amorem Dei imperfectum referat; quatenùs ſcilicet ex tali metu mouetur ad dolendum de peccato vel ad benè operandum, tum ne pœnam illam æternam patiatur: tum etiam ne bono æterno priuetur, Deumque ſibi iratum & infenſum habeat, in quo præſertim differt à timore ſeruiliter ſeruili, qui nihil prorsùs de Deo illiuſque fruitione curat. Eſt etiam alia inter vtrumque illum timorem differentia, quam tradit Bellarminus lib 5. de Pœnit. cap. 8. nimirùm quòd metus ſeruiliter ſolummodò peccati executionem ſeù actionem impediat; timor vero ſimpliciter ſeruilis voluntatem ipſam immutet; & non modo à peccato cohibeat, ſed etiam ad Deum conuertat.

6 Hac præmiſſa obſeruatione, facilis eſt ad inſtantiam reſponſio: conceditur enim attritionem ex timore ſeruiliter ſeruili elicitam, nec honeſtam nec bonam eſſe moraliter; negatur vero attritionem ex timore ſimpliciter ſeruili elicitam, vitioſam eſſe aut inſufficientem, cum habeat omnes conditiones à Concilio Tridentino requiſitas, eſt enim donum Dei & impulſus Spiritus ſancti, cum gra-

tiam

tiam excitantem præſupponat, & ex motiuo ſupernaturali oriatur; & præterea voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ à Deo conſequendæ.

Ex dictis facile intelligi poteſt, in quo conueniant inter ſe contritio & attritio, & in quo differant. Conueniunt enim 1. in eo quod vtraque ſit ſupernaturalis; id eſt quod vtraque per impulſum Spiritus ſancti ex motiuo aliquo ſupernaturali, ſeu per fidem diuinam cognitio oriatur. Secundò quod vtraque debeat eſſe interna & ſpiritualis; nec dolorem aliquem ſenſibilem neceſſariò requirat. Tertiò quod ad omnia peccata mortalia commiſſa, nullo prorſus excepto, vtraque debeat extendi. Quartò, quod vtraque voluntatem peccati excludere, ſpemque veniæ adiunctam habere debeat. Quintò denique quod vtraque ſit diſpoſitio apta & conueniens ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè ſuſcipiendum.

Differunt autem præſertim, tum ratione obiecti formalis ſeu motiui: contritio enim ex motiuo perfectæ charitatis concipitur; attritio verò ex aliquo alio motiuo à charitate diuerſo, bono tamen & honeſto ac ſupernaturali lumine fidei cognito; tum ratione effectus, contritio, ſiquidem peccatorem iuſtificat ac Deo reconciliat, etiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſceperit, attritio vero ad iuſtificationem in Sacramento Pœnitentię conſequendam tantummodo diſponit.

7 Quod vero aliqui Doctores dicunt attritionem debere aliqua ratione concipi propter amorem ipſius Dei, ſi de amore perfectæ charitatis intelligitur, negandum eſt: quia dolor ex illo amore quantumlibet remiſſo elicitus, ante Sacramenti receptionem iuſtificaret, vt ſupra probatum eſt, proindeque dolor ille non eſſet attritionis, ſed contritionis: ſi autem de amore Dei imperfecto, id eſt qui ex motiuo à charitate diuerſo elicitur, qualis eſt ille qui in virtute ſpei includitur, quo diligimus Deum non prout eſt in ſe ſummè bonus, & propter ſe diligibilis, ſed prout eſt erga nos beneficus & liberalis, concedendum eſt, quia attritio debet ſaltem virtualiter ſpem veniæ in ſe includere, vt docet Concilium Trident. ſuprà. Videri poteſt ſuper hac materia Diuus Franciſcus Saleſius Epiſcopus Geneuenſis in tract. de diuino amore lib. 2. c. 17. vbi optimè explicat; quis & qualis ſit amor ille imperfectus, qui in ſpei virtute reperitur.

Supereſt vnum hic obſeruandum quod monet Layman. tract. 6. de Sacram. Pœnit. cap. 4. nimirum ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiri, vt dolor internus attritionis ſeu contritionis aliquo modo intercedat, aut ſaltem comitetur externam peccatorum confeſſionem: tum quia contritio, cum ſit pars Sacramenti debet aliquo ſigno exteriori, per confeſſionem ſcilicet, fieri ſenſibilis; tum etiam quia ipſa peccatorum confeſſio procedere debet ab interna

pœni-

pœnitentia ; cum non ſit mera & ſimplex peccatorum narratio, ſed ſui ipſius coram Deo accuſatio, quæ proindè in ſpiritu humilitatis & in animo contrito facienda eſt. Probabilis nihilominus & tuta eſt ſententia Suarez diſp.20.de Sacram Pœnit. ſect.4. num.31. (quam hic ſubiungimus in gratiam eorum, qui frequentius ad tribunal Pœnitentiæ, nec niſi cum culpis venialibus accedunt, quique interdum varijs ſuper hac re ſcrupulis exagitantur) qui docet actum contritionis fructuosè poſt confeſſionem peractam poſſe elici, dummodo antè abſolutionem Sacerdotis eliciatur ; ipſamque confeſſionem, quamuis ab interna pœnitentia non proceſſerit, tamen quatenùs poſteà veluti informatur per conſequentem contritionem, ſufficienter perfici in ratione accuſationis Sacramentalis ; ſed tunc neceſſe eſſe, vt interior illa contritio vel attritio exteriori aliquo ſigno, puta exteriori corporis demiſſione, humili expectatione ipſius abſolutionis, pectoris tunſione, &c. ſe prodat.

SECTIO XI.

Vtrùm Confeſſio Sacramentalis ad peccatorum remiſſionem conſequendam ex Chriſti Domini inſtitutione ſit neceſſaria.

1 CONFESIONIS Sacramentalis nomine ſecundùm communem S. Thomæ in 4 diſp.17.q.3. a.2. aliorumque Theologorum doctrinam, intelligitur *Accuſatio legitima, in Sacramento Pœnitentiæ de proprijs peccatis facta Sacerdoti, ad abſolutionem illorum ab eo recipiendam.*

Dicitur 1. *Accuſatio* : quia confeſſio fieri debet per modum accuſationis ; *Nec in ea,* vt loquitur Catech Rom.par.2.c.5. *peccata ſunt ita enarranda, quaſi rem aliquam geſtam otioſis auditoribus exprimamus ; verum accuſatorio animo ita enumeranda ſunt, vt ea etiam in nobis vindicare cupiamus.*

Dicitur 2. *legitima* : quia non quælibet accuſatio ſufficit ; ſed ad eam conditiones quædam diuina lege præſcriptæ, infrà explicandæ requiruntur.

Dicitur 3. *in Sacramento Pœnitentiæ* : confeſſio enim quæ fit in foro exteriori coram iudicibus ſiue ſæcularibus, ſiue Eccleſiaſticis, non eſt apta huius Sacramenti materia.

Dicitur 4. *de proprijs peccatis* : neque enim aliena peccata, ſed propria ſolummodo in confeſſione declaranda ſunt ; in quo abuſum multorum notat Toletus lib.3. cap.6. qui, vt aliquod proprium peccatum detegant, ſimul aliorum peccata enarrant, vir, vxoris, vxor viri, domini ſeruorum, ſerui dominorum, &c.

qui

qui quidem ſuper hac re ab ipſis Confeſſarijs admoneri debent.

2 Dicitur 5. *facta Sacerdoti* . quia ſolus Sacerdos eſt legitimus huius Sacramenti Miniſter , vt ex ante dictis conſtat : nec proindè confeſſio facta laico , aut clerico non Sacerdoti , vllo modo Sacramentalis eſt . Debet autem fieri Sacerdoti , præſenti , non abſenti , vt in Catechiſmo Rom. ſup. declaratur ; & ſpeciali Clementis VIII. conſtitutione , quam refert Iſambertus diſp. 18. art 4. ſententia illa , quæ aſſerit confeſſionem Sacramentalem per litteras aut internuncium fieri poſſe, tanquam falſa & ſcandaloſa prohibita eſt : tunc enim nec confeſſio ſecreta eſſet , nec certa materia abſolutionis ; contingere ſi quidem poſſet , vt pœnitens intermedio tempore mutaret animum , aut è viuis excederet : Poteſt tamen pœnitens aliquando ſolis nutibus confiteri , vt in mutis contingit & interdùm in moribundis. Poteſt per interpretem , v.g. cum Sacerdoti ipſius pœnitentis idioma ſeu linguam non intelligenti fit confeſſio : ad quod tamen nullus obligatur, vt monet Toletus ſupra , cum alteri reuelare confeſſionem ſuam non teneatur . Poteſt in ſcripto, vt ſcilicet peccata ſua ſcribat , & Confeſſor , annuente ipſo pœnitente , legat: quod in mutis aut alijs ex cauſa aliqua rationabili contingere poſſe docet Toletus ſuprà.

Dicitur denique *ab obtinendam peccatorum remiſſionem* : in quo , vt obſeruat Catech. Roman. ſuprà , *hoc iudicium longè diſſimile eſt à forenſibus capitalium rerum quæſtionibus , in quibus confeſſioni pœna & ſupplicium , non verò culpæ liberatio & errati venia conſtituta eſt.*

3 De confeſſione igitur Sacramētali eo modo intellecta quæritur , vtrum ſit ex Chriſti Domini inſtitutione ad remiſſionem peccatorum conſequendam neceſſaria ? Et reſponſio affirmatiua eſt de fide: quam tamen negauerunt olim , non modo Nouatiani , ſed etiam plures alij Hæretici, vt Meſſaliani , Iacobitæ , & Armenij , Albigenſes , Flagellantes, Valdenſes & alij apud Iudocum Coccium tr.2. l.7. a.3. quibus poſteà ſubſcripſerunt Lutherani & Caluiniſtæ ; vt videre eſt apud Bellarminum lib.3 de Pœn.c.2. qui omnes , licet maximè inter ſe circa varia dogmata diſcrepantes, in eo tamen conueniunt , quod negant confeſſionis Sacramentalis ex iure diuino neceſſitatem.

Refellitur illorum error , & veritas oppoſita probatur 1. ex cap. 20. S.Ioannis , vbi Chriſtus Dominus alloquens Apoſtolos , eorumque in Sacerdotio ſucceſſores : *Quorum* , inquit , *remiſeritis peccata , remittuntur eis ; & quorum retinueritis , retenta ſunt :* ex quibus verbis perſpicuum eſt, vt docet Catechiſmus Rom. ſuprà ipſos Apoſtolos & Sacerdotes circa peccata remittenda aut retinenda

nenda iudices eſſe conſtitutos. *Et quoniam*, vt Sancta Synodus Tridentina ſapienter admonuit, *de qualibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis iuſtitiæ modus teneri non poteſt, niſi planè cognita & perſpecta cauſa fuerit; ex eo ſequitur, vt pœnitentium confeſſione ſigillatim peccata omnia Sacerdotibus ſint patefacienda.*

Probatur 2. authoritate plurimorum Conciliorum Generalium, ac præſertim Lateranenſis ſub Innocentio III. cap. 21. Conſtant. ſeſſ. 8. Florent. in decret. Eug. & Trid. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 6. vbi hæc habentur: *Si quis negauerit Confeſſionem Sacramentalem, vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam eſſe iure diuino: aut dixerit modum ſecrete confitendi ſoli Sacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſeruauit & obſeruat, alienum eſſe ab inſtitutione & mandato Chriſti, & inuentum eſſe humanum, anathema ſit.*

4 Probatur 3. ex SS. Patribus qui huic veritati ſubſcripſerunt, vt S. Cyprianus ſerm. de lapſis, vbi laudans eos qui de peccatis ſola cogitatione commiſſis ſe apud Sacerdotem in Sacramento Pœnitentiæ accuſant: *Quanto*, inquit, *& fide maiores & timore meliores ſunt, qui quamuis nullo ſacrificij aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamē de hoc vel cogitarunt, hoc ipſum apud Sacerdotes Dei dolentes, & ſimpliciter confitentes, exomologeſim conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirentes*. S. Baſilius in regulis Breuioribus, num. 288. *Neceſſariò*, inquit, *ijs peccata aperiri debent, quibus credita eſt diſpenſatio Myſteriorum Dei, ſiquidem rationem hanc in pœnitentia etiam veteres illos cernimus ſecutos fuiſſe*. S. Leo Papa Epiſt. 80. ad Epiſcopos Campaniæ prohibens ne peccata ſecreta publicè recitarentur, hanc affert rationem: *Quia*, inquit, *reatum conſcientiarum ſufficit ſolis Sacerdotibus confeſſione ſecreta indicari.*

5 Objiciunt Hæretici Nectarium Patriarcham Conſtantinopolitanum abrogaſſe Presbyterum pœnitentiarium, confeſſionemque ſuſtuliſſe: vnde inferunt illam non eſſe iuris diuini, cum tale ius ab hominibus abrogari non poſſit.

Duplex ad hanc obiectionem afferri poteſt reſponſio; vt fuſiorem huius facti enarrationem & explicationem omittamus, quæ apud Bellarminum videri poteſt lib. 3. de pœn. cap. 15. Prima eſt, abrogationem illam Presbyteri pœnitentiarij à Nectario factam, ad ſedandum populi tumultum occaſione alicuius ſcandali exortum, qualitercunque facta ſit, benè an malè, hominis particularis factum fuiſſe, qui nec eruditione, nec experientia pollebat, in his quæ ad regimen Eccleſiæ pertinent, cum iam ſenex rerumque Eccleſiaſticarum expers ad Patriarchatum euectus fuiſſet: proindeque ex illo eius

facto

facto nullum ſatis validum argumentum duci poſſe, contra tot ſæculorum praxim vniuerſæque Eccleſiæ conſenſum.

Secunda reſponſio eſt, Nectarium nuſquam confeſſionem Sacramentalem ſecretam abrogaſſe, ſed ſolummodo vſum aliquem particularem occaſione Nouatianæ hæreſis introductum, quo pœnitentes certa peccata Sacerdoti pœnitentiario confiteri tenebantur, qui eos (prout expedire cenſebat) ad publicam illorum peccatorum confeſſionem obligabat: quem quidem vſum ob ſcandalum inde ſecutum abrogauit Nectarius, liberumque reliquit, vt vnuſquiſque peccata ſua ſecreto poſſet cuilibet Sacerdoti aperire, vt fuſiùs explicat & probat Bellarminus loco citato.

SECTIO XII.

Quæ perſonæ, & quo tempore obligentur ad confeſſionem Sacramentalem faciendam.

1 QVOD ſpectat ad primum, communis & certa Doctorum ſententia eſt, eas omnes & ſolas perſonas ad Sacramentalem confeſſionem obligari, quæ mortale aliquod peccatum poſt realem Baptiſmi ſuſceptionem commiſerunt. Hoc enim manifeſtè conſtat, tum ex cap. *omnis vtriuſque ſexus* in Concilio Lateran. tum etiam ex eo quod Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. dicit baptizatos, qui ſe crimine aliquo contaminauerint, ad Pœnitentiæ tribunal ex Chriſti Domini inſtituto ſiſti debere, vt ab admiſſis peccatis liberentur; & c. 5. peccata omnia mortalia, etiamſi occultiſſima ſint, eſſe in confeſſione declaranda: venialia autem, quamuis rectè & vtiliter in confeſſione dicantur, taceri tamen poſſe citra culpam.

Quod vero ſpectat ad ſecundum, conſentiunt omnes Theologi præceptum diuinum de confeſſione facienda, obligari illum qui ſibi conſcius eſt alicuius peccati mortalis, ſaltem in articulo aut probabili periculo mortis, vt ſunt periculoſa nauigatio, dimicatio cum hoſtibus, partus difficilis, grauis & periculoſa infirmitas, &c. Ita Nauarrus ſect. 2. punct. 4. Sotus, Angelus, Reginal. Vaſquez, & alij apud Bonacinam diſp. 5. de part. Pœnit. & ea de cauſa cap. *cum infirmitas*, de pœnit. & remiſſ. iniungitur medicis, *vt cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant atque inducant, vt medicos aduocent ſpirituales animarum*: & Cæleſtinus Papa Epiſtola 2. ad Epiſcopos Galliæ, quæ refertur 26. quæſt. 6. cap. *Agnouimus*, improbans prauum quendam vſum denegandi Sacramentum Pœnitentiæ damnatis ad mortem, qui tunc in Gallijs inoluerat, *Quid hoc*, inquit, *aliud eſt, quàm morienti mortem addere, eiuſque animam ſua crudelitate ne abſoluta eſſe poſſit, occidere?* & paucis inter-

interitûs, *Salutem ergo homini ademit, quiſquis mortis tempore ſperantem Pœnitentiam denegauit.*

2 Diximus, ſaltem in articulo aut probabili periculo mortis: Quidam enim Doctores non improbabiliter exiſtimant, præceptum illud diuinum ad confeſſionem Sacramentalem obligans etiam aliquando extra articulum ſeu periculum mortis obligare: Quis enim ſibi perſuadeat, ſi Eccleſia tempus confeſſionis faciendæ non determinaſſet, peccatorem in quibuslibet criminum ſordibus toto vitæ tempore torpere, mediumque adeo efficax ad veniam peccatorum obtinendam ſine nouo peccato negligere potuiſſe.

Quo vero tempore præceptum illud diuinum obliget, Chriſtus Dominus expreſsè determinare noluit, ſed Eccleſiæ ſuæ determinandum reliquit; quæ quidem in Concil. Lateran. ſub Innocentio III. cap.21. hoc decretum edidit: *Omnis vtriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio Sacerdoti, & iniunctam ſibi Pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere:* quo decreto ſuo velut modificauit & determinauit ipſum præceptum diuinum de confeſſione facienda; & tempus quo implendum eſſet, præſcripſit: *Neque enim*, vt loquitur Concil. Trident. *per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, vt Chriſti fideles confiterentur, quod iure diuino neceſſarium, & inſtitutum eſſe intellexerat, ſed vt præceptum confeſſionis ſaltem ſemel in anno ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perueniſſent, impleretur.*

Sunt autem quædam hic circa præceptum illud confeſſionis annuæ obſeruanda.

3 Primum eſt, illud propriè & per ſe obligare tantùm ſemel in anno ad confeſſionem Sacramentalem inſtituendam quamuis ratione Paſchalis communionis, ad quam fideles tenentur, ipſo tempore Paſchali præſertim obligare cenſeatur. Ita Sotus in 4. diſt. 18 quæſt. 1. art. 4. Valentia qu. 9. de pœn. punct. 4. Vaſquez q. 90. art. 5. & plures alij quos ibidem citat.

Secundùm eſt, nullam certam ætatem determinari poſſe, in qua pueri primùm confeſſionis faciendæ præcepto teneantur; cum alijs citiùs, alijs tardiùs oriatur vſus rationis ad peccatum mortale committendum ſufficiens: quare id Confeſſarius non ex ſola ætate, ſed multo magis ex ingenij & educationis qualitate diſcernere debet. Ita Laymannus tract. 6. de Sacrament. Pœnitentiæ cap. 5. vbi etiam monet Confeſſarium, poſtquam conſideratis circumſtantijs iudicauit puerum verè ac deliberatè peccatum mortale quod confitetur commiſiſſe, illum cura peculiari ad concipiendum dolorem de peccatis ex motiuo aliquo ſupernaturali excitare & iuuare debere;

re; cum in eo dolore concipiendo frequenter pueri deficere ſoleant. Quod ſi vt ibidem ſubiungit omnibus perpenſis de iudicio & diſcretione pueri dubius permaneat, num ſufficiens extiterit ad aliquod peccatum deliberatè committendum, tunc illum ſub conditione abſoluere poterit.

4 Tertium eſt, præcepto confeſſionis annuæ non obligari niſi eos, qui peccatum aliquod mortale commiſerunt, vt conſtat ex Conc. Trid. ſuprà, & docuit S. Thomas, Sotus, Maior, & alij apud Suarez diſp. 22. ſect. 8. quod tamen non obſtat quin conſultiſſimum ſit ijs, qui nullius peccati mortalis ſibi conſcij ſunt, ad Pœnitentiæ tribunal tempore Paſchali accedere & venialia confiteri: imò fieri poteſt vt is, qui tantùm habet venialia ad confeſſionem Paſchali tempore obligetur non quidem per ſe, ſed per accidens: Primò, ratione ſcandali quod oriri poſſet, ſi tempore Paſchali ad confeſſionem non accederet. Secundò, ad euitandum peccatum præſumptionis. Tertiò, ne ſeipſum decipiat ſibi nimium blandiendo, putans ſe tantummodo habere venialia, cum fortaſſis habeat etiam mortalia quorum non recordetur: quæ tamen tunc ei remitterentur indirectè ſimul cum venialibus quæ confiteretur. Quod potiori adhuc ratione obſeruandum eſſe in articulo mortis rectè docuit Iſambertus diſp. 14. art. 14.

Quartum eſt, præter confeſſionis annuæ præceptum, dari etiam quoſdam alios caſus, in quibus confeſſionis faciendæ obligatio incumbit; v.g. cum quis ſuſcepturus eſt ſacram Euchariſtiam, eſtque ſibi peccati alicuius mortalis conſcius: tunc enim, vt declarauit Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. *quantumcumque ſibi contritus videatur abſque præmiſſa confeſſione Sacramentali ad ſacram Euchariſtiam accedere non debet*. Præterea, vt ibidem habetur, quando vrgente neceſſitate Sacerdos lethalis alicuius culpæ ſibi conſcius abſque præuia confeſſione celebrauit, poſteà debet quamprimum confiteri. Alium adhuc caſum adiungit Suarez diſ. 31. q. 31. n. 1. part. 2. cap. 5. cum ſcilicet quis ſæpiùs in peccatum aliquod mortale relabitur, nec ſe illud aliter euitare poſſe putat, niſi confeſſionis Sacramentalis auxilio: tunc enim medium illud amplecti tenetur. Addimus ex Catech. Rom: *Nullam rem fidelibus adeò curæ eſſe debere, quàm vt frequenti peccatorum confeſſione animum ſtudeant expiare, &c. ac turpe eſſe, cum in eluendis corporis aut veſtium ſordibus tam diligentes ſimus, non eadem diligentia curare, ne animæ ſplendor turpiſſimis peccati maculis obſoleſcat.*

SE-

SECTIO XIII.

Quænam ſint conditiones ad confeſſionem debitè faciendam requiſita.

1 QVIDAM Doctores ſexdecim eiuſmodi conditiones enumerant; quæ licet alioquin omnes bonæ ſint ac vtiles, pleraſque tamen illarum minimè neceſſarias eſſe monet Tolet. lib. 3. c. 7. qui eodem cap. & ſeq. quinque præſertim conditiones ad confeſſionem debitè faciendam requiri docet.

Prima eſt, vt ſit *Diligens*: id eſt vt pœnitens ad confeſſionem non accedat, quin prius peccata ſua diligenti præmiſſo examine in memoriam ſibi reuocare conetur, aliàs qui nullam eiuſmodi diligentiam adhibere vellet, ad confeſſionem admittendus non eſſet: imò qui ex culpabili negligentia peccatorum aliquorum mortalium obliuiſceretur, quæ idcirco in confeſſione declarare omitteret, ipſam confeſſionem ex integro repetere tenetur, vt aſſerit idem Toletus cap. 9. vbi rectè obſeruat diligentiam illam non æqualiter in omnibus requiri, ſed pro diuerſa ratione perſonarum, & ſtatus, nec non temporis ex quo vltima confeſſio facta eſt determinandum eſſe; illumque qui multis & varijs negotijs implicatus eſt, teneri ad maiorem diligentiam adhibendam, quam is qui ab eiuſmodi negotijs vacuus & liber eſt: ſimiliter qui tempore diuturniori expers confeſſionis fuit, quam qui breuiori.

Secunda eſt, vt ſit *fidelis & vera*: id eſt, vt pœnitens veraciter & ſincerè Sacerdoti conſcientiæ ſuæ ſtatum aperiat, neque negando quæ commiſit, neque ſcienter ſibi imponendo quæ non commiſit, neque item dubia pro certis, aut certa pro dubijs proponendo: mentiri enim in confeſſione vt ibidem docet graue peccatum eſt, quando ſcilicet hoc fit deliberatè & in materia aliqua graui.

Tertia eſt, vt ſit *Secreta*: id eſt vt pœnitens non coram alijs & publicè, ſed ſecretò & ad aurem ipſius Sacerdotis peccata explicet: hanc enim eſſe confeſſionis ſacramentalis conditionem ex ipſius Chriſti Domini inſtitutione rectè docet & probat Iſambertus diſp. 15. de pœn. art. 9. Vnde Concil. Trident. ſeſſ. 14. can. 6. expreſsè aſſerit Eccleſiam ſemper obſeruaſſe & obſeruare modum illum ſecretè confitendi: & cap. 5. eiuſdem ſeſſ. dicit, *Quod, quamuis Chriſtus Dominus non vetuerit quin aliquis vindictam ſuorum ſcelerum & ſui humiliationem, ob aliorum exemplum & Eccleſia offenſa ædificationem delicta ſua publicè confiteri poſſit, id tamen non eſſe diuino præcepto mãdatũ; nec ſatis conſultè humana aliqua lege præcipi poſſe, vt delicta præſertim ſecreta, publica eſſent confeſſione aperienda.*

Quar-

Quarta confeſſionis conditio eſt, vt ſit *Obedire parata*: id eſt, vt pœnitens habeat voluntatem & propoſitum exequendi ea, quæ Confeſſarius ipſi tanquam neceſſaria præſcripſerit, verbis gratia fugiendi proximas peccati occaſiones, aliena reſtituendi, pœnitentiam impoſitam adimplendi, &c.

Quinta denique conditio eſt, vt ſit *Integra*: quæ quidem conditio, quoniam grauioris alicuius momenti eſt, ſeq. ſect. commodiùs explicabitur.

SECTIO XIV.

Quæ ſit integritas Confeſſionis ad validitatem & fructum eius requiſita.

1 CERTVM eſt integritatem Confeſſionis non Eccleſiaſtico ſolum, ſed Diuino etiam iure neceſſariam eſſe, poenitenteſque ad peccata omnia in Cõfeſſione declaranda ex Chriſti Domini inſtitutione obligari. Hoc expreſsè docuit Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. cuius quidem verba, quoniam doctrinam pro huius Sacramenti praxi maximè neceſſariam continent, paulò fuſius hic attexere non erit inutile: Dicit igitur, *Sacerdotes à Chriſto Domino Præſides & Iudices in Sacramento Pœnitentiæ conſtitutos, iudicium hoc incognitæ cauſæ exercere non poſſe, nequæ æquitatem in iniungendis pœnis ſeruare poſſe, ſi in genere duntaxat, & non potiùs in ſpecie ac ſigillatim ſua ipſi pœnitentes peccata declarent: vnde colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri, etiam ſi occultiſſima illa ſint, & tantum aduerſus duo vltima Decalogi præcepta commiſſa, quę nonnunquam animum grauius ſauciant, & periculoſiora ſint illis, quæ in manifeſto admittuntur, &c. cùm enim vniuerſa mortalia peccata etiam cogitationis, homines iræ filios & Dei inimicos reddãt: neceſſum eſt omnium etiam veniam cum aperta & verecunda confeſſione à Deo quærere: itaque dum omnia quæ memoriæ occurrunt, peccata Chriſti fideles confiteri ſtudent, procul dubio omnia diuinæ miſericordiæ ignoſcenda exponunt: ſi enim erubeſcat ægrotus vulnus Medico detegere, quod ignorat medicina, nõ curat. Colligitur præterea etiam eas circunſtantias in cõfeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant: quod ſine illis peccata ipſa, neque à pœnitentibus integre exponuntur, nec iudicibus innoteſcant, &c. reliqua autem peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt in vniuerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur, pro quibus fidenter cum Propheta dicimus ab occultis meis munda me Domine.*

Ex qua Concilii doctrina intelligi poteſt non modò neceſſitas

integritatis in confeſſione ſeruandæ, ſed etiam quis ſit illius modus, ſeu quænam requirantur, vt confeſſio integra eſſe cenſeatur: quæ hic paulo diſtinctius breuiter tamen maioris facilitatis gratia, ſubiungimus.

2 Ad integritatem igitur confeſſionis ſecundum mentem Concilii requiritur primò vt pœnitens peccata omnia mortalia vel quæ mortalia eſſe dubitat, etiam ſolius cogitationis, quæ poſt diligentem ſui diſcuſſionem memoriæ occurrent, in confeſſione explicet; adeo vt confeſſio nulla ſit & denuò iteranda, ſi vel vnum eiuſmodi mortale peccatum in confeſſione deliberatè reticeat. Et de peccatis quidem mortalibus, quæ à ſe commiſſa eſſe recordatur, euidenter conſtat ex ſupra citatis Concilii verbis: de illis verò peccatis, de quibus pœnitens dubitat vtrùm mortalia ſint, vel vtrùm ſint à ſe commiſſa, communis Doctorum ſententia & in praxi tenenda eſt, pœnitentem ad ea ſub dubio confitenda obligari. Ita S. Th. S. Bonauent. Alenſis, Adrianus, Syluester, Nauarrus, Suarez & alii; quos citat & ſequitur Layman. lib. 1. tr. 1. cap. 5. paragr. 3. Quod ſi poſt diligentiam ſufficientem iudicio viri prudentis in examine conſcientiæ adhibitam, peccata aliqua mortalia memoriam effugiant, tunc nihilominus virtute Sacramenti ſimul cũ aliis remittuntur; cum onere tamen & obligatione eadem confitendi & clauibus ſubiiciendi, ſi fortè poſtea memoriæ occurrant.

Obſeruat autem Pet. de Ledeſma tract. de Sac. Pœn. cap. 16. ex communi Eccleſiæ doctrina & praxi, omnia illa peccata mortalia vni & eidem Sacerdoti eſſe confitenda, neque ſine ſacrilegio diuidi aut dimidiari poſſe confeſſionem; ita vt quædam peccata vni, reliqua verò, alteri Sacerdoti declarentur: tum hæc diuiſio & dimidiatio confeſſionis integritati eius repugnet, nec poſſit vnum peccatum mortale ſine alio remitti.

3 Requiritur 2. vt pœnitens numerum peccatorum ſuorum exprimat, neque enim ſatis eſt vt quis v. g. dicat ſe multoties tale peccatum commiſiſſe, niſi quoties commiſerit explicet: quod tamen (vt rectè monet Gammach. c. 20. de Sacr. Pœn. part. 1. non mathematicè, ſed moraliter intelligendum eſt, ſeu quantum ab ipſo pœnitente fieri poteſt, vnde ſufficit vt pœnitens numerum illum peccatorum exponat, qui poſt ſufficiens examen memoriæ occurrit: imò, ſi præcisè non recordetur quoties peccatum aliquod commiſit, ſatis eſt vt dicat ſe circiter toties plus minusve peccatum illud commiſiſſe: quod ſi frequentiſſimè in illud lapſus ſit, ſaltẽ tempus exprimat; dicatque v. g. ſe ab anno ferè quotidie vel pluries in vnoquoque die blaſphemias protuliſſe, aut per menſem inimicitias cum aliquo geſſiſſe, cuius quoties recordabatur (quod ſæpiſſime & quacumque data occaſione fiebat) toties ſe illius occidendi, aut aliquod

aliud

aliud malum illi inferendi voluntatem renouaſſe. Ita idem Gammachæus ſup. Toletus lib. 3. cap. 7. & alii communiter,

4 Requiritur 3. vt pænitens circunſtantias, quæ ſpeciem peccati mutant, in confeſſione declaret, id eſt quæ nouam aliquam deformitatem ſpecie differentem in actum peccati inducunt, ſeu quæ ſpecialem oppoſitionem habent cum aliquibus aliis præceptis aut virtutibus, v. g. ſi quis furatus fuerit rem ſacram, ſeu ſacris vſibus conſecratam, vt calicem: ſi fornicatus fuerit in loco ſacro; ſi hominem occiderit, qui eſſet Sacerdos in primo enim caſu, circunſtantia rei furto ablatæ; in ſecundo circunſtantia loci; in tertio circunſtantia perſonæ inducit nouam deformitatem ſpecie differentem in ipſam actionem furti, fornicationis & homicidii, proinde in confeſſione declaranda eſt.

Sufficit autem (quod rectè monet Gammachæus loco cit.) ad euitandas perplexitates, in quas perſonæ laicæ aliquando incurrunt neſcientes, quænam ſint illæ circunſtantiæ quæ ſpecies peccati mutant, aut quomodò explicari debeant, ſufficit, inquam, vt eiuſmodi perſonæ ad Pœnitentiæ Sacramentum accedentes nihil omninò reticere velint eorum, quæ ab ipſis debent declarari, vtque circunſtantias notabiliores, quæ per ſe ſtatim memoriæ occurrunt, & ſeipſas ſatis euidenter produnt, in confeſſione explicent, parati ſinceiè ac humiliter reſpondere ad interrogata Sacerdotis, cuius eſt dignoſcere circunſtantias illas neceſſariò explicandas, de iiſque pœnitentem interrogare; vt poſteà ſuo loco dicetur.

Quæres an pœnitens teneatur etiam declarare in confeſſione circunſtantias illas, quæ ſpeciem peccati non mutant, ſed illud notabiliter aggrauant. Duæ ſunt ſuper hac re oppoſitæ inter ſe Theologorum ſententiæ: alii ſiquidem, quamuis exiſtiment optimum & ſaluberrimum eſſe circunſtantias illas notabiliter aggrauantes in confeſſione declarare, negant tamen pœnitentes ad id obligari. Ita Paludanus, Adrianus, Nauarrus, Medina, Peſantius, Reginaldus, Vaſquez, & plures alii apud Bonacinam diſp. 5. qu. 4. ſect. 4. pun. 3. qui etiam pro illa citat S. Doctorem. Alii è contra aſſerunt circunſtantias notabiliter aggrauantes eſſe in confeſſione declarandas. Ita Marcilius, Maior, Sotus, Canus, Suarez, & alii quos refert & ſequitur Gammachæus, cap. 10. de Pœnit. §. 1. cui ſententiæ ſubſcribit etiā Iſambert. diſp. 18. a. 1. eamque pluribus rationibus propugnat. Quamuis autem priorem ſententiam maximè probabilem exiſtimemus; tùm propter authoritatem Doctorum qui eam tuentur, tùm etiam quia Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. c. 5. circunſtantias tantummodò ſpeciem peccati mutantes in confeſſione declarandas eſſe dicit, nulla factamentione circunſtantiarum illarum quæ tantummodò notabiliter aggrauant, quod tamen dicere non omiſiſſet, ſi

neceſſarium eſſe iudicaſſet: contrariam nihilominus ſententiam adhuc probabiliorem, in praxi quantùm fieri poterit, tenendam arbitramur, pœnitenteſq; circunſtãtias notabiliter aggrauãtes patefacere eſſed ebere, & à Confeſſariis prout ſpiritus & prudentia ſuggerit, de iiſdẽ interrogandos eſſe ob eam præſertim rationem, quod ſine illarũ circunſtantiarum notitia vix poſſint Confeſſarii dignoſcere, quales & quantas ſatisfactiones aut reſtitutiones iniungere, quæ remedia proponere, aut conſilia pœnitentibus ſuggerere debeant: aliter enim haud dubiè ſe gerere debet Confeſſarius cũ eo, qui breui aut qui diuturno tempore in peccati alicuius cœno hæſit; aliter cum illo, qui ex graui & inueterato odio, aut qui ex repentina ira deliberata tamen; malum aliquod intulit aut optauit; cùm hæ nihilominus circunſtantiæ peccati ſpeciem non mutent: ſed tantummodo aggrauent.

SECTIO XV.

An integritas confeſſionis ita neceſſaria ſit, vt in vllo caſu licitum ſit peccatum aliquod mortale in confeſſione reticere.

1 DVo ſunt præcipui caſus, in quibus pœnitens licitè & fructuosè abſolutionem Sacramentalem recipere poteſt; quãuis peccata omnia mortalia, quæ à ſe commiſſa recordatur, non declarauerit: quod tamen non obſtat quin ceſſante ratione ob quam illa reticuit, eadem poſteà in confeſſione decalarare teneatur.

Primus caſus eſt, quando reperitur impoſſibilitas quædam moralis ex parte ipſius pœnitentis ad declaranda omnia mortalia à ſe commiſſa: v.g. quando ægrotus inter confitendum vocis vſum repẽte amittit, nec poteſt reliqua peccata explicare, vel etiam ſi nullum peccatum declarare poterit: tunc enim dummodo contriti animi ſigna quædam exteriora Confeſſarius in ipſo deprehendat, poteſt, imò debet illum Sacramentaliter abſoluere. Ita Medina, Sylueſter, Nauarrus, Bellarminus, Suarez, & alii apud Bonacinam diſp. 5. quæſt. 5. de Pœnit. punct. 1. imo quamuis ante Confeſſarii aduentum non modo vocis, ſed etiam rationis ac iudicii vſum amiſerit; ſi tamen aut Sacramentalem abſolutionem verbis aut ſignis petiuerit, declaraueritque ſe velle cõfiteri, idque fide digno teſtimonio ipſi Confeſſario innoteſcat, tunc etiam poteſt, imo debet illum ſacramentaliter abſoluere, ſaltem ſub conditione. Ita Suarez & alii plures apud eundem Bonacinam ſuprà, quibus ſubſcripſit Gammachæus cap. 20. §. 1. & Iſambertus diſp. 18. art. 10. & probatur ex Concilio Arauſicano 1. can. 12. vbi dicitur quod *ſubito obmuteſcens*,

ſcens, prout ſtatutum eſt, baptizari, aut Pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præterita teſtimonium verbis aliorum habeatur, aut præſentis in ſuo nutu: & ex Concilio Carthag. 4. cap. 76. *ei qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu dum ad eum Sacerdos inuitatus venit oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit, dent teſtimonium qui eum audierunt, ſicque accipiat pœnitentiam; & ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur Eucharistia ori eius.* Item ex S. Leone Papa Epiſt. 91. ad Theodorum Foroiulienſium Epiſcopum, vbi de infirmis loquens, *Si*, inquit, *aliqua vi ægritudinis ita fuerint aggrauati, vt quod paulò ante poſcebant, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant teſtimonia eis fidelium circunſtantium prodeſſe debebunt; vt ſimul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium conſequantur.* Accedit etiam praxis totius Eccleſiæ, quam diſcimus ex Rituali Romano tit. de ordine adminiſtrandi Sacramentum Euchariſtiæ, in quo dicitur, *infirmum abſoluendum eſſe, ſi confitendi deſiderium vel per ſe vel per alios oſtenderit.*

2 Quod ſi moribundus vi morbi de repente ita oppreſſus fuerit, vt nec Confeſſarium poſtulauerit, nec vllum confitendi deſiderium verbis aut nutibus aliiſve ſimilibus ſignis, præſente vel abſente Confeſſario oſtenderit, tunc ſacramentaliter abſolui non poterit; cum nulla ſit ibi materia idonea & ſufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, nulla contritio aut confeſſio quæ ſigno aliquo exteriori ſe prodat; cum tamen ſint partes eſſentiales ipſius Sacramenti, ſine quibus forma illius applicari nec licitè nec validè poteſt. Ita Suarez diſp. 23. ſect. 1. & plurimi alii Theologi quos citat & ſequitur Layman. tract. 6. de Pœnit. cap. 8. quibus ſubſcribit Iſamb. diſp. 17. a. 9. Certè Concilia & Patres non aliter permittunt Poenitentiæ Sacramentum morituro obmuteſcenti aut phrenetico miniſtrari, niſi Sacerdoti conſtet illum antea Sacramentum ipſum expetiiſſe, deſideriumque ſuum verbis aut nutibus, aliiſve ſignis declaraſſe.

3 Secundus caſus eſt quando ex confeſſionis integritate ſequeretur aliquod graue damnum ſpirituale vel corporale alterius, aut ipſiuſmet confitentis: v. g. quando vrgente prælio aut inſtante naufragio plurium militum aut nauigantium confeſſio excipienda eſt: tunc enim ne dū vnius cōfeſſio integra excipitur, ſed ne aliorū quibus confitendi ſpatium deerit ſalus periclitetur, ſufficit vt quiſque peccatum aliquod mortale à ſe commiſſum fateatur: imo ſi tempus ad id non ſuppetat, & iam iam naufragium immineat aut præliū ineatur, ſatis erit tunc, vt omnes nauigantes aut milites ſignis aliquibus exterioribus ſe peccaſſe generatim, & de peccatis verè dolere demonſtrent: quæ quidē ſigna vſu vel auditu à Confeſſario percipian-

tur itque à Confeſſario abſoluantur. Ita Hambertus diſput. 17. art. 8.

Item quando infirmus laborat morbo contagioſo, ſi non poſſit Confeſſarius abſque manifeſto vitæ periculo in peccatis illius ſigillatim audiendis diutiùs immorari; tunc aliquibus tantùm peccatis in Confeſſione auditis ſi aliàs ſufficienter diſpoſitus ſit, illũ ſacramentaliter abſoluere poterit. Ita Vaſquez, Koninch, & alii apud Bonacinam loco proximè citato. In hoc tamen caſu debet Confeſſarius admonere infirmum, confeſſionem illius eo modo factam eſſe validam & ſufficientem, & quantum fieri poterit, animo pacatum & tranquillum dimittere.

4 Simili modo, ſi quis v. g. patrem aut matrem Confeſſarii ſui occidiſſet, aut domui eius ignem ſubieciſſet, nec alteri tunc confiteri poſſet, non teneretur incendium illud & homicidium ei in Confeſſione declarare: quia hoc eſſet exponere Confeſſarium ipſum peccato vindictæ & odij, fortè etiam periculo reuelandæ confeſſionis, & multa hinc mala moraliter ſequi poſſent, cùm Sacerdotes ſint quoque homines circumdati infirmitate, & inter illos alii aliis infirmiores: quare tunc poſſet licitè pœnitens peccatum illud in confeſſione reticere. Ita Nauarrus cap. 7. num. 3. Gammachæus cap. 20. §. 1. & alii.

Quæres an ſimiliter liceat pœnitenti reticere in confeſſione peccatum aliquod mortale aut illius circunſtantiam, quod vel quam declarare non poteſt, niſi cum manifeſtatione complicis. Nauarrus ſuprà numero 1. & ſequentibus affirmat, id non modo licitum eſſe, ſed etiam pœnitentem tunc ad peccati illius aut circunſtantiæ reticentiam obligari, illique ſubſcripſit Gammachæus ſuprà: quorum ſententia quamuis ſit probabilis & tuta, verior tamen & tutior videtur ſententia negans, quæ eſt S. Doctoris in 4. diſt. 16. quæſt. 3. art. 2. q. 5. ad 5. quem ſequuntur Bonauentura, Alexander, Paludanus, Maior, Almainus, & plures alii apud Suarez d. 34. de Pœnit. ſect. 1. cum quibus proinde dicimus pœnitentem in caſu ſupra declarato debere in primis Confeſſorem quærere, cui perſona, cum qua peccauit, non ſit nota; vel ſi commodè & abſque ſalutis periculo fieri poſſit, confeſſionem in aliud tempus differre: quod ſi neutrum poſſit, tenetur tunc peccatum ſuum tale quale commiſſum fuit, declarare, id manifeſtè innuit S. Bernardus opuſculo de formula honeſtæ vitæ verſus finem, vbi hoc documentum tradit; *De nullo prorſus ſiniſtre loquaris, quantumcunque ſit verum vel manifeſtum, niſi in confeſſione; & hoc, vbi non potes aliter manifeſtare peccatum tuum.*

5 Ex qua S. Bernardi, & aliorũ qui ſuprà citati ſunt, doctrina colligitur, 1. quod obligatio integre cõfitendi à Chriſto Domino cuique pœniten-

pœnitenti impoſita, eſt ratio ſufficiens ad peccatum alterius ſub ſigil o huius Sacramenti Confeſſario manifeſtandum; ac proinde quòd illa manifeſtatio ſic facta, charitati proximi non aduerſetur, ſicut eidem charitati minimè repugnat, ſi extrà confeſſionem peccatum alterius occultum ex aliqua iuſta & rationabili cauſa manifeſtetur.

Colligitur 2. extra hunc caſum neceſſitatis nullatenus licere alterius peccatum in confeſſione declarare; ideoque quando Confeſſarius præuidet pœnitentem ſine vlla cauſa rationabili velle nominare perſonas peccati ſui complices, vel à quibus ad peccandum inductus eſt, debet id prohibere, ipſumque admonere, ne detractionis peccatum incurrat, vt rectè obſeruat Nauarrus ſuprà num. 2.

SECTIO XVI.

Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter.

1 CERTVM eſt ſolum Sacerdotem eſſe legitimum Sacramenti pœnitentiæ miniſtrum: ſolis ſi quidem Apoſtolis & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus dictum eſt à Chriſto Domino S.Ioan.20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, vt vnanimiter verba illa Chriſti Domini intellexerunt SS. Patres, ac nominatim S.Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap 2. S. Auguſtinus lib. 2. cont. Epiſt. Parmen. c. 12. & S. Leo Epiſt. 91. ad Theodorum: eadem quoque veritas tanquam fide credenda definita eſt in Concilio Conſtantien. in Bulla Martini 5. in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10.

Quod quamuis verum ſit, non tamen quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes validè abſoluere poteſt; ſed præter poteſtatem illam, quam ex ordinatione accipit, requiritur in eo prætereà poteſtas iuriſdictionis, id eſt, quod quamuis Sacerdos vi ordinationis ſuæ accipiat immediatè à Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam cui poteſtatem illam applicet, nec habet vi ordinationis ſuæ vllos ſubditos, in quos iudicialem illam poteſtatem validè exerceat. Hoc patet ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 7. vbi expreſsè dicit *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet iuriſdictionem.* Idem antea fuerat quoq; declaratum in Concilio Florent. in decret. Eugen. vbi dicitur, *Miniſtrum Sacramenti pœnitentiæ eſſe Sacerdotem habentem authoritatem abſoluendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione.*

2 Porrò in Sacerdotibus, qui parochiale beneficium non obtinent, præter iuriſdictionem & poteſtatem quæ ipſis demandari poteſt,

requiritur quoque approbatio Epiſcopi : id eſt teſtimonium iuridicum de illorum capacitate & ſufficientia ad excipiendas fidelium confeſſiones, eoſque Sacramentaliter abſoluendos. Ita ſpeciatim conſtitutum habetur in Conc. Trident. ſeſſ. 23. cap. 15. de reform. vbi *Decernit ſancta Synodus nullum etiam regularem poſſe confeſſiones ſæcularium etiã Sacerdotum audire, nec ad id idoneũ deputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videtur eſſe neceſſarium; aliàs idoneus iudicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat.* Vnde ſequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Epiſcopo approbatus eſt, idoneum non eſſe ad Sacramentum pœnitentiæ miniſtrandum, ac proinde neque licitè neque validè abſolutionem Sacramentalem conferre poſſe, vt fuſiùs probat Iſambert. diſ. 21. de Pœnit. art. 2. vbi etiam refert ex obſeruationibus Ioannis *Galmart*. ad citatum caput 15. ſeſſ. 23. congregationem Cardinalium declaraſſe, *Abſolutionem a Sacerdote datam vigore facultatis generaliter à ſummo Pontifice, vel ſpecialiter à parocho conceſſa ſi ab Epiſcopis Sacerdos examinatus & approbatus non fuerit, cenſeri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide confeſſi ſunt.*

3 Ex hoc autem Concilij decreto rectè infertur, Sacerdotes quoſcunque, ſæculares aut regulares, quamuis doctiſſimos & in Theologia verſatiſſimos, imò & laurea doctoratus inſignitos, ſi parochiale beneficium non obtineant, indigere Epiſcopi approbatione, vt validè confeſſiones excipere & pœnitentes abſoluere poſſint: & è contra Superiores Religioſorum poſſe dare ſuis licentiam eligendi ſibi in Confeſſarium aliquem è Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis: quia Concilium approbationem illam ad confeſſiones tantùm ſæcularium exigit. Ita Iſambertus ſup. art. 2. qui etiam articulis ſequentibus quædam obſeruat ſcitu digniſſima, & ad praxim maximè neceſſaria, quæ hic non omittenda duximus.

Primum eſt iuxta probabiliorem & magis in praxi tutam Doctorum ſententiam, ab illo Epiſcopo accipiendam eſſe approbationem, in cuius Diœceſi Sacerdos Pœnitentiæ Sacramentum eſt adminiſtraturus. Ratio eſt, quia Sacerdos approbationem ab eo Epiſcopo accipere debet, qui ab illo Sacramenti, quod adminiſtrauit, rationem exigere poteſt; & cuius præſertim intereſt, vt debite & eo quo decet modo adminiſtretur.

4 Secundum eſt, approbationem illam poſſe pro arbitrio Epiſcopi eſſe, vel vniuerſalem & illimitatam, vel ſpecialem & determinatam ad tempus aliquod certum, vel ad certa quędam loca; exempli gratia, poſſe Epiſcopum Sacerdotem aliquem approbare ad confeſſiones audiendas tãtummodo per annum, itaut anno illo elapſo, nec licitè, nec validè, niſi noua approbatione obtenta, huius Sacraméti adminiſtra-

ſtrationi incumbere poſſit : quod in multis Diœceſibus, ac etiam Romæ in vſu eſſe comperitur, ad ſegnitiem quorumdam Confeſſariorum excutiendam, eorumque ſedulitatem in conſeruanda & excolenda ſcientia ipſis neceſſaria excitandam. Similiter poſſe Epiſcopum approbare Sacerdotem ea conditione, vt in certo tantùm loco, v. g. in aliqua parochia rurali confeſſiones excipere poſſit, idque non ſine ratione, cùm non raro contigat Sacerdotem aliquem idoneum ab Epiſcopo iudicari, qui in pagis pœnitentiam adminiſtret, non vero in vrbibus, in quibus vtplurimùm reperiuntur perſonæ variis & difficilibus negotiis implicatæ, pro quibus in hoc Sacramento dirigendis doctrina vberior & maior ingenii vis requiritur.

Tertium eſt approbationem ab Epiſcopo conceſſam poſſe ab eodem reuocari, e. g. ſi Confeſſarius ex negligentia euadat imperitior, aut fiat maioribus deterior; ita vt expediat pro bono Eccleſiæ illũ à tali officio amouere. Imò exiſtimat idem Iſambertus poſſe Epiſcopum ſine vlla cauſa approbationem, quamuis docto & pio viro conceſſam prout libuerit, reuocare : quamuis enim id contra rationem faciendo peccet, eius tamen reuocatio vim ſuam & robur obtinet; ita vt Saterdos ſic reuocatus nec licitè, nec validè poſſit pœnitentiæ Sacramentum miniſtrare.

Quartum eſt, quòd quamuis ex ſuprà relato Concilij decreto approbatio requiratur ad audiendas confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum, nihilominus in pleriſque Galliæ locis ſolere Sacerdotes etiam minimè approbatos aliorum Sacerdotum confeſſiones excipere; quod quidem validè ac licitè ab ipſis fieri docet & probat Iſãbertus ſuprà, non vi alicuius conſuetudinis, cui expreſsè derogat Concilium; ſed ex tacito conſenſu Epiſcoporum, qui cùm probè nouerint Sacerdotes inuicem ſibi hoc Sacramentum, nulla obtenta approbatione, miniſtrare, nec tamen id prohibeant, cenſentur tacitè illos quoad hoc approbare.

Quintum eſt, quemcumq; Sacerdotem, quamuis nec approbatus ſit, nec vllam obtineat iuriſdictionem, imò etiamſi excommunicatus, ſuſpenſus, degradatus, aut hæreticus ſit; poſſe tamen quemlibet pœnitentem à quibusvis peccatatis & cenſuris in articulo mortis abſoluere: quod expreſſe declarauit Concilium Tridentinum Seſſ. 14. c. 8. per articulum verò mortis, etiam illius probabile periculum communiter Theologi intelligunt, quale eſt eorum, qui prælium aut periculoſam nauigationem proximè ſunt inituri, vt videre eſt apud Suarez tom. diſp. 69. ſect. 3. & tom. 4. diſp. 26. ſect. 4. & 5. diſp. 30. ſect. 3. & patet ex c. *Eos* de ſent. excõ. Hæc eſt autẽ tali caſu differentia obſeruanda, quòd à Sacerdos ille tunc à quibuſvis peccatis etiã reſeruatis directè abſoluat; à cenſuris verò nõniſi ſub ea condi-

tione

tione, vt elapſo mortis periculo, pœnitens ſe coram Superiore ſiſtat, id quod ſibi ab illo iniungetur, præſtiturus, vt citato cap. declaratur.

Poteſt etiam Sacerdos non approbatus à peccatis mortalibus aliàs confeſſis & remiſſis, & à quibuſvis venialibus, quemlibet ſacramentaliter abſoluere, dummodò tamen non ſit excommunicatus, aut alio impedimento canonico notoriè obſtrictus, vt docent Viualdus, Peſantius, Suarez, Henriquez, Reginaldus & alij, apud Bonacinam diſp. 5. quæſt. 7. de Sacram Pœnit. pun. 1. ſiue id poſſit ex vi ordinationis ſuæ, ſiue ex conſuetudine vel tacita Eccleſiæ conceſſione, ſiue ex eo quod Pœnitens quoad ea peccata ſe ei ſubijcit, quæ clauibus Eccleſiæ non tenetur ſubijcere, quæ apud citatos authores fuſius explicantur.

Addimus è Toleto libro 3. capite 13. poſſe quoque Epiſcopum vel Curatum, etiam in aliena Diœceſi vel parochia, ſuos ſubditos confitentes audire & abſoluere; quod tamen ſine ſcandalo aut aliorum offenſione fieri debet.

SECTIO XVII.

De caſuum reſeruatione.

1 CERTVM eſt & in Concilio Trident. Seſſ. 14. c. 7. expreſsè definitum, *Pontifices maximos, pro ſuprema poteſtate ſibi in vniuerſa Eccleſia tradita; cauſas aliquas criminum grauiores ſuo peculiari iudicio reſeruare potuiſſe: neque dubitandum eſt, quandò omnia quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt, quin hoc idem Epiſcopis omnibus in ſua cuique Diœceſi, in ædificationem tamen, & non in deſtructionem liceat prò illis in ſubditos tradita ſuprà reliquos Sacerdotes inferiores authoritate, præſertim quoad illa quibus excommunicationis cenſura annexa eſt. Hanc autem delictorum reſeruationem conſonum eſt diuinæ authoritati, non tantùm in externa politia, ſed etiam coram Deo vim habere.* Ex quã Concilij definitione, ſequitur Sacerdotes inferiores etiam approbatos nec licitè nec validè poſſe à caſibus illius reſeruatis ſine ſpeciali facultate abſoluere, præterquam in articulo mortis: vt præcedenti ſectione dictum eſt.

Quæres quinam caſus Summo Pontifici, quinam item Epiſcopis ſunt reſeruati. Reſpondetur primò, nec venialia peccata nec mortalia pure interna, ſed ſola peccata mortalia externo opere conſummata reſeruari ſolere; vt docent Maior, Medina, Henriquez, Suarez, & plures alij apud Laymannum tract. 6. de Sacram. Pœnitent. cap. 12.

Reſpon-

Reſpondetur 2. non conuenire inter Doctores quinam caſus Epiſcopis ex iure ſint reſeruati: quidam enim exiſtimant nullos caſus eis eſſe iure reſeruatos; alij quodcunque peccatum enorme publicum, ſcandaloſum, ob quod olim publica pœnitentia impoſita fuiſſet, cenſent Epiſcopis reſeruatum eſſe, vt adulterium notorium, homicidium: alij aliter ſentiunt. Tutiſſimum in re dubia eſt, vt quilibet Confeſſarius attendat conſuetudinem & ſtatuta Synodalia & Epiſcopalia, ac reſeruationes ſpeciales Dioeceſis illius in qua verſatur; & adminiſtrandæ pœnitentiæ incumbit, iiſque in praxi ſe conformet, vt rectè monet Laymannus ſuprà.

2 Quod verò ſpectat ad Summum Pontificem, Nauarrus cap. 27. num. 261. Suarez diſp. 29. de Pœnit. ſect. 2. Tolet. lib. 3. c. 14. & communiter alij docent nullum ab illo peccatum reſeruari conſueuiſſe, niſi ratione excõmunicationis ſeu cẽſuræ adiunctæ; itaut ſi Papa eiuſve Pœnitentiarius à cenſura illa abſoluat, quilibet Confeſſarius poſteà poſſit à peccato illo in conſcientiæ foro abſoluere; imò, vt obſeruat Henriquez & alij apud eundem Laymann. ſupra, ſi quis committat peccatum aliquod Papæ reſeruatum, ſed ex ignorantia inuincibili neſciat cenſuram tali peccato eſſe annexam: ſicut ignorantia illa iuris eum ab excommunicatione incurrenda excuſat, vt infrà ſuo loco dicetur; ſic etiam facit vt eius peccatum minimè reſeruatum cenſeatur.

Quòd ſi rursùs quæras, quinam ſint caſus illi ob annexam cenſuram Summo Pontifici reſeruati? Reſpondetur plurimos & varios eſſe, qui in toto iure Canonico paſſim legi poſſunt, & à Toleto fusè explicantur lib. 1. c. 18. & ſequentibus. In Rituali Pariſien. adnotantur præſertim ſequentes, qui, vt ibidem dicitur, frequentiùs in his Regionibus poſſunt accidere.

1. Exuſtio Templorum; nec non & domorum prophanarum procurata, dum incendiarius eſt publicè denunciatus: quod etiam de effractione & ſpoliatione ædium ſacrarum ſimiliter intelligi debet.

2. Simonia realis in ordinibus & beneficiis, & confidentia, dummodò ſit publica.

3. Occiſio ſeu mutilatio membrorum, & quæcunque atrocior percuſſio Religioſi vel Clerici in ſacris conſtituti.

4. Percuſſio Epiſcopi ſeu alterius Prælati.

5. Delatio armorum ad partes infidelium.

6. Falſificatio Bullarum ſeu Litterarum ſummi Pontificis.

7. Inuaſio, deprædatio, occupatio, aut deuaſtatio terrarum Romanæ Eccleſiæ.

8. Violatio interdicti ab eadem ſancta Sede impoſiti.

Quibus

Quibus additur crimen hæreſis à quo tamen in pleriſque Galliarum & aliarum Prouinciarum locis ſolent Epiſcopi, ſiue ex conſuetudine immemorabili, ſiue ex tacita vel expreſſa licentia Summi Pontificis abſoluere.

3 Obſeruat autem Laymān.tra.5.p.2.de excom.c.6. reſeruationem illam à Summis Pontificibus factam non adeò ſtrictam eſſe, quin ob plures cauſas relaxetur, & ad Epiſcopalem iuriſdictionem deuoluatur: quæ cauſæ in iure Canonico exprimuntur, vt videre eſt in cap. *De cætero*, & cap. *Ea noſcitur*, de ſent. excomm. Prima cauſa eſt ætatis infirmitas, ſi nimirum impuberes in caſum aliquem Papæ reſeruatum incidant, ij etiam poſt pubertatem ab Epiſcopo abſolui poſſunt, vt habetur c. *Pueris* de ſentent. excommun.

Secunda eſt ſexus infirmitas: mulieres enim in excommunicationem Papalem lapſæ ab Epiſcopo abſolui poſſunt, vt habetur c. *Mulieres*, & cap. *Quamuis*, eodem titulo.

Tertia denique cauſa, eſt quoduis legitimum impedimentum Sedem Apoſtolicam adeundi: qua ratione excuſantur pauperes, ſenes, valetudinarii: Item ij qui ſui iuris non ſunt, aut qui ob curam adminiſtrandi familiam, gerendi officium publicum, vel ob periculum vitæ, infamiæ, ſcandali, aut aliam ſimilem cauſam impediuntur, ne Romam ad abſolutionem recipiendam proficiſci poſſint, vt toto illo titulo variis capitibus explicatur, vnde concludit quòd iuxta regulam communiter receptam, *caſus Papalis ſuperueniente impedimento adeundi Papam, fit Epiſcopalis.*

SECTIO XVIII.

* *Quis poſſit à caſibus reſeruatis abſoluere.*

CERTVM eſt 1. omnem Superiorem in foro conſcientiæ poſſe abſoluere à caſibus illis qui ab inferiore reſeruati ſunt. Ratio eſt, quia tota poteſtas inferioris continetur eminenter in Superiore, ratione ſubordinationis poteſtatis inferioris ad Superiorem.

Diximus Superiorem in foro coſciētiæ ad diſtinctionem aliorum, qui tantummodò ſunt ſuperiores in foro exteriori, quales ſunt v.g. Archiepiſcopi reſpectu Epiſcoporum ſuæ Prouinciæ, illi enim cum non ſint Superiores Epiſcoporum in foro conſcientiæ, à caſibus quæ ipſi Epiſcopi ſibi reſeruant, eorum ſubditos non poſſunt abſoluere. Aliter tamen loquendum eſt de Romano Pontifice, cum enim ſit ſummus Eccleſiæ Paſtor, & ipſius Chriſti Domini in vniuerſo orbe Vicarius, habeatque ſupremam poteſtatem in foro tàm interno quàm externo reſpectu quorumcumque fidelium ac etiam ipſorum Epiſcoporum (vt infra ſuo loco dicetur) hinc ſequitur illum poſſe

poſſe quoſcunque fideles à caſibus quibuſcunque & à quocumque reſeruatis validè in vtroque foro abſoluere.

Certum eſt 2. nullum Sacerdotem inferiorem poſſe abſoluere à caſibus ab Ordinario ſuo reſeruatis, niſi ab ipſo Ordinario, vel ab eius Superiore, in foro conſcientiæ poteſtatem acceperit. Ratio eſt quia per eiuſmodi reſeruationem Superior Ordinarius cenſetur veluti reuocare poteſtatem & iuriſdictionem inferioribus Sacerdotibus collatam reſpectu caſuum illorum reſeruatorum: *Fuit autem ſemper in Eccleſia perſuaſum* (vt habetur in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 7.) *Et veriſſimum eſſe Synodus hæc confirmat*, *nullius momenti abſolutionem illam eſſe debere*, *quam Sacerdos in eum profert*, *in quem ordinariam*, *aut ſubdelegatam non habet iuriſdictionem*.

Certum eſt 3. omnes & quoſcumque Sacerdotes etiam excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, imò & degradatos, poſſe validè & licitè omnes & quoſcumque fideles à quibuſcumque non modò caſibus reſeruatis, ſed etiam cenſuris tam à iure quàm ab homine latis, in articulo mortis abſoluere Ratio eſt, quia voluit Eccleſia in eo ceſſare omnem reſeruationem vt declarauit Conciliũ Trident. ſeſſ. 15. cap. 7. his verbis *verumtamen pie admodum ne hac ipſa occaſione aliquis pereat in eadem Eccleſia Dei*, *cuſtoditum ſemper fuit*, *vt nulla ſit reſeruatio in articulo mortis*: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pænitentes, à quibuſuis caſibus & cenſuri abſoluere poſſunt.

Cum hæc tria certa ſint, quæres an præter articulum mortis poſſit aliquando inferior à caſibus reſeruatis abſoluere, etſi nullum à Superiore ad id poteſtatem acceperit. Reſpondetur plures eſſe cauſas in iure expreſſas, quibus à caſibus & cenſuris ſummo Pontifici reſeruatis poſſunt Epiſcopi abſoluere, de quibus in ſect. præced. dictum eſt, vt ætatis infirmitas, cap. *de cætero:* & cap. *ea noſcitur*, de ſentent. excom. Sexus imbecillitas cap. *Mulieres:* eod. tit. Grauis aliqua neceſſitas, cap. *quamuis*, eod. tit. & aliæ ſimiles cauſæ quæ fuſiùs expoſitæ reperiuntur apud Layman. tract. de cenſur. p. 2. c. 9. n. 3. Vnde Theologi communiter concludunt à pari, Sacerdotes etiam inferiores occurrente aliqua graui & vrgente neceſſitate, quæ iuncta ſit cum morali aliqua impotentia adeundi Epiſcopũ, vel eius pænitentiarium, poſſe à caſibus Epiſcopo reſeruatis abſoluere pænitentem, maxime impoſito onere adeundi poſtea ipſum Epiſcopum, quando fieri poterit, & parendi eius mandatis. Exempli gratia, ſi vrgeat neceſſitas ſuſcipiendi aliquod Sacramentũ puta Matrimoniũ, vel ſanctiſſimũ Euchariſtiæ Sacramentũ, à quo quis ſine graui ſuſpicione aut ſcandalo ſe retrahere non poſſit & aliunde longè diſtet Epiſcopus, nec niſi cum ſumma difficultate, aut forte cum graui periculo

periculo adiri non poſſit. Ita Richard. Nauar. Sotus, Philiarchus, Suarez, & alij apud eundem Laymann. ſup.

SECTIO XIX.

Quanam conditiones requirantur in Confeſſario, vt debitè miniſterio ſuo fungatur.

1 EX ijs quæ præcedentibus ſectionibus dicta ſunt, conſtat tres præcipuas conditiones in Sacramenti huius Miniſtro requiri, ad hoc, vt validè illud adminiſtrare poſſit; nimirùm vt ſit Sacerdos, vt ſit ab Epiſcopo approbatus, vtque iuriſdictionem ordinariam vel delegatam nulla reſeruatione, cenſura, aut quauis alia ratione impeditam in foro interiori habeat. Vt autem non modo validè, ſed etiam licitè ac debitè ſuo fungatur officio, tres adhuc conditiones ipſi neceſſariæ ſunt; probitas ſcilicet, doctrina, & prudentia. De duabus primis hac ſectione breuiter aliquid dicemus; tertiam verò in proximè ſequenti explicabimus.

Atque in primis quod ſpectat ad probitatem, certum eſt ſancta nonniſi ſanctè eſſe tractanda; nec Sacramenta in ſtatu peccati mortalis adminiſtrari poſſe, quin nouum mortale peccatum incurratur, vt ſuprà cap. 1. à nobis dictum eſt & habetur cap. *illud* diſt. 95. &c. *Per Iſaiam*, 1. q. 1. proindeque Confeſſario ad Pœnitentiæ tribunal accedenti attendendum eſſe num alicuius lethalis noxæ ſibi ſit conſcius; & ſi fortè ita eſſe deprehendat vel dubitet maculam illam humili Confeſſione, vel, ſi commode non poſſit, vrgeatque aliqua neceſſitas, ſaltem vera & perfecta contritione debet eluere: imò, quamuis nihil ſibi conſcius ſit, nón ideò tamen ſe iuſtificatum credet, ſed conſultiſſimum illi ſemper erit huic diuinæ functioni aliquem cordis contriti & humiliati affectum præmittere; nec niſi ſuppliciter inuocato numine, in illo ſacro Tribunali ſedere.

2 Quod ſpectat ad doctrinam; cum in hoc Sacramento Confeſſarius Iudicis ac Medici perſonam ſuſtineat: certum eſt, vt duplici illo officio debitè perfungatur, ſcientiam aliquam in eo requiri, proindeque Sacerdotem illum grauiter peccare, qui huic miniſterio ſine ſufficienti doctrina ſe ingerit quantumuis alias fuerit ab Epiſcopo approbatus, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Suarez diſp. 28. ſect. 2.

Vt igitur Confeſſarius ſuo munèri debitè ſatisfacere poſſit, debet probe tenere ſaltem ea quæ ſequuntur: nimirum quæ ſit materia neceſſaria aut ſufficiens, & quæ forma huius Sacramenti: quæ illius partes eſſentiales & integrantes; qualis contritio requi-

tur

tur in pœnitente ad fructum huius Sacramenti percipiendum, quæ ſint conditiones in confeſſione ſeruandæ ; quæ peccata ſaltem, ex genere ſuo ſint mortalia aut venialia; quæ circumſtantiæ peccati ſpeciem mutent, aut notabiliter aggrauent, quæ peccata ſecum afferant aliquam reſtituendi obligationem , aut cenſuram aliquam annexam habeant : quæ quidem omnia & alia ſimilia tam ex ante dictis, quàm ex poſteà dicendis in hac poſteriori huius operis parte, cuiuis perſpecta eſſe poterunt . Item quæ peccata ſummo Pontifici aut Epiſcopo ſint reſeruata , quæ quiuis diſcere poterit ex Rituali Romano, ſiue cuiuſque Diœceſis proprio. In caſibus verò difficilioribus circa cenſuras , obligationem reſtitutionis , &c. debet ſaltem ſcire dubitare vt abſolutionem differat quoad vſque doctiores conſuluerit. Monet autem rectè Bonacina diſ.5.q.7.de pœn.p.4. ſpecialem notitiam irregularitatum & aliarum obligationum , quæ Clericos & beneficiatos ſpectant, requiri in eo Confeſſario, qui ipſorum Clericorum & Beneficiatorum confeſſionibus excipiendis incumbit.

5 Quæret aliquis an Confeſſarius teneatur, audito quolibet peccato, apud ſe determinare an ſit veniale vel mortale. Reſpondetur non teneri : ſed ſatis eſſe vt intelligat peccatum eſſe commiſſum , quod ex genere ſuo eſt mortale vel veniale , quamuis in particulari diiudicare non poſſit certo , an ſit mortale vel veniale , Ita Suarez , Nauarrus , & alij apud Bonacinam ſuprà : quando tamen confeſſarius dubitat an pœnitens peccauerit mortaliter, debet illum de peccato in futurum cauendo monere , & ad id firmiter proponendum inducere, aptaque remedia ipſi ſuggerere ; quia in eiuſmodi dubijs tutior pars eſt eligenda .

SECTIO XX.

Quæ ſit prudentia in Confeſſario requiſita.

1 CERTVM eſt ipſamet experientia teſte , Confeſſarium præ cæteris virtutibus prudentia præſertim indigere ad omnes miniſterij ſui partes debite ac fructuoſe obeundas : ita, quantauis doctrina & pietate prædituſ ſit ; ſi tamen hæc virtus in eo deſideretur ; in grauiſſimos & perniciosiſſimos defectus aliquando incidere poſſit : quod libro integro ſuper hac materia edito fusè demonſtrauit Valerius Reginaldus.

Hæc autem prudentia primum requiritur in interrogando pænitente, quoties Confeſſarius videt eum ex ignorantia, aut obliuione, aut inconſideratione, aut pudore , aut alia quauis de cauſa aliquid culpabiliter omittere , quod ad integritatem requiritur ; quamuis enim

enim per ſe loquendo Confeſſarii officium non ſit interrogare, ſed audire confitentem; quando tamen pœnitens in confeſſione deficit, tenetur ipſum iuuare Confeſſarius: ne, ſi abſolutionem conferat indiſpoſito, ſimul cum ipſo ſacrilegii reatum incurrat. Ita Nauarr. cap. 5. nu. 2. & Reginaldus cap. 2. vnde etiam cap. *Qui vult confiteri* de pœnit. diſt. 6. dicitur quod *Diligens inquiſitor ſapienter interroget à peccatore, quod forſit à ignorat, vel verecundia velit occultari.*

Interrogatio verò illa debet eſſe prudens; ita vt à pœnitente exquirat ea, quæ habita ratione ſtatus conditionis, ætatis, &c. probabiliter conîiciteum commiſiſſe, eaque ratione ſe in illis interrogationibus gerat, vt neque vano aliquo reſpectu aut timore aliquid neceſſarium omittat, neque etiam inquirendo, pœnitentem doceat ea peccata quæ neſcit, & quæ neſcire illi maximè expedit; quod in iuniorum confeſſionibus præſertim debet attendere: ſuper qua re obſeruari poterit monitum Cani in relect. de pœnitent. part. 6. vbi ſic loquitur *Nolo ego Confeſſarios importunos eſſe & intolerabile negotium faceſſere pœnitentibus, Quamadmodum nec eos quidem probo, qui imprudenter interrogando, pœnitentibus ſcandalum inijciunt, adeò eos peccare docent. Qua in te confidenter etiam abſolutio ſummas iſtas confeſſionum interrogationibus plenas quæ idiomate vulgari eduntur.* Legi poteſt Reginaldus toto cap. 3. libri ſupra citati de prudentia Confeſſoris.

Requiritur etiam Confeſſarii prudentia in iuuando pœnitente, ad hoc, vt veram & ſufficientem de peccatis commiſſis contritionem concipiat, firmumque propoſitum de iiſdem in futurum euitandis: & in expendendo illo pœnitentis propoſito, an ex vera cordis conuerſione procedat.

Item in erudiendo pœnitente, quem myſteriorum fidei & aliarum rerum ad ſalutem neceſſariarum ignarum eſſe deprehendet; eoque in eliciendis fidei actibus iuuando.

Eadem prudentia Confeſſarii ſimiliter requiritur in tranquillando pœnitentis animo, ſi fortè ſcrupulis agitatum eſſe perſpiciat; eoque per ſpem & confidentiam in Deum erigendo, ſi timore nimio aut aliqua deſperationis tentatione depreſſum eſſe cognoſcat: vel è contra.

Neceſſaria eſt quoque eadem prudentia in remediis conſiliiſque aptis & conuenientibus ipſi pœnitenti ſuggerendis, vt peccata deuitare, vitamque nomine Chriſtiano dignam ducere queat, nec non in ſalutaribus pænitentiis & ſatisfactionibus proqualitare delictorum iniungendis, etiam reſtitutionibus tum honoris & famæ, tum bonorum alienorum, ſi caſus aliquis id exigat præcipiendis.

Item in expendendis diſpoſitionibus ipſius pœnitentis, num ad abſolutionem recipiendam ſufficientes ſint; num etiam expediat

diebus

diebus aliquot differre: an omnino denegare.

3 Circa has autem diſpoſitiones expendendas, non leuis aliquando difficultas occurrit: quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius erga eos qui ſæpiùs in eadem peccata relabuntur. Atque in primis certum eſt denegandam eſſe abſolutionem iis qui ſtatum peccati mortalis relinquere nolunt, quales ſunt qui nolunt inimicis reconciliari, reſtituere alienum cum poſſint, &c. Similiter etiam iis qui nolunt occaſiones proximas peccandi relinquere, cùm poſſint & debeant: tales ſi quidem non cenſentur veram contritionem de peccatis commiſſis, aut verùm propoſitum de iiſdem in futurum non committendis habere.

Quod verò ſpectat ad eos qui ex mera fragilitate in eadem peccata ſæpe relabuntur, certum eſt etiam præciſè loquendo abſolutionem illis dari poſſe toties, quoties in ipſa peccata relabuntur, dummodò cum vera de illis contritione, & firmo non ampliùs peccandi propoſito ad pœnitentiam accedant: declaratur enim in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 2. *Pœnitentes per Sacerdotum ſententiam non ſemel, ſed toties, quoties ad Pœnitētiæ Tribunal cōfugerint, poſſe ab admiſſis peccatis liberari.* Vnde ſanctus Hyeronymus Epiſtola 46. ad Ruſticū: *Non ſolum*, inquit, *ſepties ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi conuertatur ad Pœnitentiam, peccata condonantur:* & Nauarrus in Manuali cap. 3. loquens de perſonis illis quæ ſunt in proxima peccati occaſione: quam tamen ob aliquā cauſam rationabilē relinquere non poſſunt, quam quidem cauſam vtrùm talis re vera ſit, ſeriò expendere debet Confeſſarius, dicit perſonas illas poſſe, ſi recidering, abſolui, non tantum ſemel, bis, vel ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties, dummodo veram in illis contritionem & firmum non ampliùs peccandi propoſitum Confeſſarius deprehendat; quia, vt ibidem obſeruat, frequens peccati recidiua non eſt ſemper argumentum neceſſarium, quo iudicari poſſit pœnitentiam ſeu contritionem non eſſe veram; ſed eſt tantummodo ſignum maximæ fragilitatis & inconſtantiæ: neque ad recipiendam abſolutionem requiritur vt pœnitens non ampliùs in futurum peccet, ſed vt ampliùs peccare nolit.

4 Quamuis autem hæc ita ſe habeant, nihilominùs debet Confeſſarius prudenter attendere, non tantum quid abſolutè loquendo poſſit, ſed potius quid ipſi pænitenti ſit magis conueniens & aptum: multa enim licent, quæ aliquando non expediunt. Debet igitur coram Deo attentè conſiderare num frequens vſus Confeſſionis talibus perſonis vtiliter ſuaderi poſſit, vt earum fragilitati conſulatur, & voluntatis infirmitas, ac ægritudo, crebra huius Sacramenti ſuſceptione quaſi remedio ſæpius iterato ſanetur, num è contrà frequens confeſſionis vſus illis nociuus ſit v. g. ſi inde

ſumant occaſionem peccandi liberius: ſi potiùs ex conſuetudine quàm ex vero contritionis motiuo aut emendationis propoſito ad Pœnitentiæ Tribunal accedant: pro ratione enim diſpoſitionum illarum pœnitentes ipſos vtiliter interdum poterit priuare beneficio abſolutionis, vel illud in aliquot dies differre, & interim pia & religioſa quædam opera & pœnitentiæ exercitia ipſis iniungere: quæ omnia potiùs ex interiori Spiritus ſancti illuſtratione, & diuturna in adminiſtratione huius Sacramenti experientia; quam ex certis regulis aut præceptis dignoſci poſſunt.

Denique hæc prudentia Confeſſarii præſertim requiritur in ſigillo ſeu ſecreto Confeſſionis inuiolabiliter ſeruando, de quo ſectione ſequenti agetur.

Huic prudentiæ iungere meritò poſſumus charitatem ſeu miſericordiam quæ in Confeſſario maximè deſideratur, vt quoslibet pœnitentes ad ſe venientes affectu planè paterno excipiat, illorum ignorantiam, tarditatem, duritiem, peruicaciam, & alias ſimiles imperfectiones non patienter modo, ſed etiam amanter ſuſtineat, nulli labori parcat, nullam moleſtiam refugiat, vt illorum ſpirituale bonum quouis modo procuret, ac nouum ſemper zelum diuinæ gloriæ ſalutiſque animarum in corde ſuo concipiat & foueat, diemque illum fortunatum arbitretur, in quo peccatoris alicuius conuerſioni ac ſanctificationi, diuina aſpirante gratia, cooperatus fuerit, memor illius ſummæ charitatis, qua Chriſtus optimus Paſtor peccatores & peccatrices quæſiuit, vocauit, allexit, & ad ſe venientes miſericordiæ ſinu excepit, fouit, amplexus eſt; hancque diuinam vocem ineffabilis prorſus benignitatis ſuæ teſtem in ſacris Euangeliis reliquit: S. Matth. cap. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.*

SECTIO XXI.

Quæ ſit obligatio ſigilli ſeu ſecreti in Confeſſione ſeruandi.

1 DICENDVM 1. huius ſigilli ſeu ſecreti obligationem eſſe ſtrictiſſimam, adeo vt nunquam liceat Confeſſario peccatum aliquod in Confeſſione auditum etiam poſt mortem ipſius pœnitentis vllo modo reuelare: quod ita certum eſt, vt S. Doctor in 4. diſt. 21. quæſt. 3. art. 1. quæſt. 1. ad 1. ſententiam contrariam erroneam appellet, & cap. *Sacerdos* diſt. 6. de Pœnit. & etiam cap. *Omnis vtriuſque*, de pœnit. & remiſſ. depoſitionis pœna & detruſionis in arctum monaſterium decernitur in huius ſigilli violationem.

Hæc autem tam ſtricta ſigilli ſeruandi obligatio, vt fusè probat Iſambertus diſput. 23. art. oritur tum ex iure naturali; quo tenemur

mur ſub ſecreto nobis commiſſa celare: tum ex virtute iuſtitiæ, quæ vetat proximi famam lædere; tum ex virtute religionis quæ reuerentiam Sacramento Pænitentiæ debitam ſeruare iubet; tum maximè ex ipſo iure diuino poſitiuo: quia vt rectè argumentatur Gammachæus cap. 12. de Pæn. eo ipſo quo Chriſtus Dominus pænitentem obligauit ad integram omnium peccatorum ſuorum Confeſſionem Sacerdoti faciendam, cenſetur etiam ipſum Sacerdotem obligaſſe ad ſecretum inuiolabiliter ſeruandum: aliàs Confeſſio maxime odioſa fieret, nullaque ex ea oriretur pax & conſcientiæ ſerenitas, quæ tamen ſunt præcipui pænitentiæ fructus, vt à Concil. Trid. dictum eſt ſeſſ. 14. c. 5. ſed potiùs inquietudo mentis in ipſo pænitente ac timor continuus, ne Confeſſarius ad declaranda peccata quæ per eius Confeſſionem nouit, ratione aliqua inducatur. Imò ſi Confeſſarius licite poſſet peccata aliqua ſibi cõfeſſa reuelare, non teneretur pænitens ea ipſi in confeſſione declarare: cùm ex inſtitutione Chriſti Domini, vt ſuprà dictum eſt nonniſi ad confeſſionem ſecretam obligetur, quæ tamen ſecreta non foret, ſi Sacerdoti peccata per eam cognita euulgare liceret. Vnde patet tantum abeſſe vt hæc obligatio ſigilli in quocumque caſu ſeruandi, bono publico obſtet, quin potiùs maxime ad illud conferat: ſupponamus enim perditum aliquem hominem moliri proditionem aut ſimile quidpiam facinus in Rei publicæ perniciem; ſi credat confeſſariũ teneri vel poſſe licitè peccatum illud ſuum reuelare; nunquam hoc illi in Confeſſione declarabit; neque enim ad id obligabitur; & ſic in peruerſa voluntate perſeuerabit: vbi econtrà, ſi de Confeſſionis ſigillo inuiolabiliter ſeruando ſecurus exiſteret, pondus conſcientiæ ſuæ in eius ſinum libentius exoneraret, piiſque illius monitis ac conſiliis ab impio illo facinore deterreri poſſet.

Dicendum 2. hanc ſigilli ſeruandi obligationem ſequi ex quauis Confeſſione Sacramentali, licet abſolutio ſiue ex defectu poteſtatis in Confeſſario, aut diſpoſitionis in pœnitente, ſiue ex alia quacunque cauſa non conferatur; dummodò pœnitens eo animo faciat Confeſſionem illam, vt peccata ſua Eccleſiæ clauibus ſubjiciat. Ita ſanctus Thomas in 4. diſt. 21. quæſt. 3. art. 1. cui ſubſcribunt S. Bonauentura, Richardus, Gabriel, Sotus, & alii quos refert & ſequitur Gammachæus, ſuprà. Si verò Confeſſio non fiat animo ſubiiciendi peccata clauibus Eccleſiæ; ſed, v. g. alliciendi Confeſſarium ad aliquod peccatum, aut ei illudendi, ex tali Confeſſione nulla oritur ſigilli ſeruandi obligatio, vt docent Adrianus, Alenſis, Viuald. Syluest. & alii apud eundẽ Gãmachæũ: qui tamẽ rectè monet Sacerdotẽ in eo caſu nõ debere leuiter & ſine graui cauſa, ea, quæ per eiuſmodi Cõfeſſionẽ nouit declarare, ne inde ſcandalũ oriatur; ſed adhibito prudẽtis alicuius viri conſilio id facere quod magis expedire videbitur.

Eſt autem obſeruandum in citato decreto Concilii Lateranenſis, dici *Confeſſarium omninò cauere debere, ne verbo, aut ſigno, aut alioquouis modo prodat peccatorem*; quæ verba diligenter à quolibet Confeſſario perpendenda ſunt, non modo ne ex verbis ſuis licet generatim dictis, aut quibuſcunque ſignis vel nutibus: ſed etiam ne ex pænitentia aliqua & ſatisfactione pro peccatis occultis minùs conſideratè impoſita, alii coniicere poſſint pœnitentem hoc vel illud peccatum ſpeciatim, aut generatim graue aliquod delictum perpetraſſe. Imò tanta huic Confeſſionis ſigillo debetur reuerentia, vt ne quidem cum ipſo pœnitente extrà Confeſſionẽ loqui liceat de peccatis aut negotiis eius per ſolam Confeſſionem cognitis; niſi ipſemet pœnitens de iis Confeſſarium interroget. Quod ſi Confeſſarius aliquid in Confeſſione omiſit quod pœnitenti indicare debeat verbi gratia reſtitutionem aliquam faciendam id ſupplere debet, non ex abrupto, ſed prudenter, ac priuatim, & petita prius ab ipſo pœnitente venia: quæ omnia fusè explicat Gammachæus ſuprà, vbi inſuper addit nec ipſum Sacerdotem poſſe vti notitia per Confeſſionem Sacramentalem acquiſita ac ſuam aut aliorum directionem, vel ad arcendũ aliquod malum, ſi ex iſto vſu & applicatione ſequatur fractio ſigilli, aut probabile fractionis periculum: ſi tamen nihil tale impendeat, & prudenter ſe gerat Confeſſarius, ita vt omnem remoueat temerati Sacramenti ſuſpicionem, poteſt tunc eandem notitiam ad pios vſus conuertere, præſertimque; ad malum aliquod impediendum.

3 Dicendum 3. ſub ſigillo Confeſſionis cadere, primò omnia & ſingula peccata mortalia, ſiue pœnitentis, ſiue complicis, tam in particulari quàm in generali, omnia etiam peccata venialia in particulari, eorumque circunſtantias, quæ nonniſi per Cõfeſſionem cognoſcuntur: item ea omnia quæ licet peccata non ſint, talem nihilominùs cum peccatis in Confeſſione declaratis, connexionem habent, vt de illis cognitionem aut ſuſpicionem ingenerare poſſint. Ita ex S. Thomæ, & aliorum Theologorum communi doctrina Iſambertus diſp. 23. art. 4. vbi adiungit etiam defectus ſiue naturales, ſiue acquiſitos ipſius pœnitentis, qui non aliter quàm per Confeſſionem innoteſcunt, ſub illius ſigillum cadere; aliàs odioſa redderetur Confeſſio & pœnitenti probroſa, ſi defectus eiuſmodi per illam cognitos manifeſtare liceret: opera vero bona & virtutes ipſius pœnitentis ſub illius ſigillum propriè non cadunt, quamuis aliunde Confeſſarius iuxta intentionẽ pœnitentis ſecretũ ipſi ſeruare teneatur.

4 Dicendum 4. non modo Confeſſarium, ſed etiam interpretem; ſi fortè pœnitens aliquem ad explicanda peccata adhibuerit; alios denique omnes qui quocunque modo licito, vel illicito, ſiue data opera, ſiue caſu fortuitò peccata illa cognouerunt, quæ per ſo-

lam

lam Confeſſionem Sacramentalem innotuerunt, pari obligatione ſigilli ſeruandi teneri. Ita docent S. Thom. Paludanus, Scotus, Medina, Syluester, Nauarrus, & alii apud Laymann. tract. 6. de Pœnit. Ratio eſt, quia ſecundùm regulam iuris, res ad quemcunque perueniat, cum onere ſuo tranſit, vt habetur capite *Paſtoralis*, de decimis. Ac proinde ad quoſcunque, peccatorum alienorum notitia per ſolam Confeſſionem perueniat, ad illos etiam ſeruandi ſigilli eadem obligatio tranſibit.

De conſenſu tamen pœnitentis poteſt Confeſſarius ex aliqua cauſa rationabili, & propter ipſius pœnitentis maiorem vtilitatem, peccatum illius in Confeſſione auditum alteri declarare, vt docet S. Thom. in 4. diſt. 21. qu. 3. a. 2. & cum eo communiter Theologi, vt videre eſt apud Iſambert. diſ. 23. a. 6. qui tamen art. ſeq. rectè admonet, conſenſum illum pœnitentis debere eſſe plenè voluntarium, liberum, formale, & expreſſum; nec ſufficere tacitum ſeu virtualem, aut interpretatiuum.

Quæres, an etiam pœnitens ad ſigillum teneatur reſpectu eorũ, quæ Confeſſarius in huius Sacramenti adminiſtratione ipſi vel dixit, vel iniunxit. Communis Theologorum reſponſio eſt negans, vt docent Maior, Sot. & alij apud Suar. diſ. 13. ſect. 4. canones ſiquidem ſigilli obligationem præcipientes nullam pœnitentis faciunt mentionem. Quamuis autem ſigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenetur ad ſecretum ſeruandum, quando ex illius reuelatione aliquod damnũ in ipſum Cõfeſſarium deriuaretur; aut quamuis nullum inde ipſi immineret damnum, aliquid tamen contra eius voluntatem in illius ſecreti manifeſtatione ſine vlla rationabili cauſa fieret. Quod ſi Confeſſarius eo impietatis delaberetur, vt in ipſo Pœnitentiæ Tribunali pœnitentẽ ad peccatũ aliquod ſollicitaret, vel ad errores inducere conaretur, tunc poſſet pœnitens illum ad Superiores deferre; imo aliquando teneretur: ſi nimirum ex ſilentio ſuo plurium aliorum ruinam ſequi videret, quos ipſe Confeſſarius ad peccandum aut ad errandum induceret.

SECTIO XXII.

In quibus caſibus confeſſio nulla ſit, & ideò iteranda.

1. EX ante dictis facilè colligi poteſt, quænam ad confeſſionis ſacramentalis & ſubſequentis abſolutionis validitatem neceſſariò requirantur; tam ex parte pœnitentis, quàm ipſius Confeſſarij; quorum ſi vel vnum deſit, confeſſio illa & abſolutio irrita ſit atque adeo iteranda. Quæ quidem maioris facilitatis gratia breuiter hic ſubiiciemus.

Atque in primis ex parte pœnitentis quinque præſertim requiruntur. Primum eſt, vt diligentiam rationabilem & ſufficientem adhibeat in diſcutienda conſcientia, præſertim quandò ad Pœnitentiæ tribunale rariùs accedit,& ſe alicuius peccati mortalis reum eſſe deprehendit aut dubitat: vnde ſi in illa diſcuſſione ita negligens ſit, vt ex inde ſequatur obliuio peccati alicuius mortalis, quod ſibi in memoriam facile reducere potuiſſet ac debuiſſet, tunc confeſſio nulla erit & proinde iteranda.

Secundum eſt, vt pænitens veram de peccatis commiſſis contritionem aut ſaltem attritionem actualem concipiat, idque ante confeſſionem aut in ipſa confeſſione, aut ſaltem ante abſolutionem, prout ſuperiùs à nobis explicatū eſt: quæ quidem actualis contritio vel attritio ſi deſit, confeſſio irrita erit, & proinde iteranda.

2 Tertium eſt, vt firmum concipiat propoſitum non ampliùs peccata illa committendi de quibus ſe accuſat, idque vel actuale, vel ſaltem virtuale, vt ſupra declaratum eſt: quod etiā intelligi debet, quando quis de ſolis venialibus confitetur: ſi enim nullum ne quidē virtuale propoſitum haberet pro viribus peccata illa deuitandi, obicem huius Sacramenti effectui poneret, & quamuis, ſi ſola peccata venialia confeſſus fuiſſet, non teneatur eadem iterùm in confeſſione declarare: tenetur tamen de propoſiti illius defectu & indigna ſacramentalis abſolutionis perceptione, ſe denuo in Pænitentiæ tribunali accuſare.

Quartum eſt, vt pœnitens omnia peccata mortalia etiam pure interna, quæ poſt diligens examen memoriæ occurrunt, eorumque numerum & circunſtantias ſpeciem immutantes, aut notabiliter aggrauantes, quando illas vt tales agnoſcit, vel de iis à Confeſſario interrogatur in confeſſione, explicet; vnde ſi ſcienter & data opera peccatum mortale omittat, aut peccatorum à ſe commiſſorum numerum vel circunſtantiam aliquam neceſſariò declarandam reticeat, confeſſio nulla erit, tenebiturque non modo peccatum illud ſcienter omiſſum, ſed & omnia alia & ſingula mortalia in illa confeſſione explicata iterum clauibus Eccleſiæ ſubiicere, imo & omnes confeſſiones ſubſequentes iterare, in quibus confeſſionis illius ſacrilegæ ſibi conſcius, eius defectum ſupplere non curauerit: ſi tamen eidem Sacerdoti confiteretur, & ille ſaltem in genere peccatorum ipſius pœnitentis ſibi declaratorum recordaretur, tunc pœnitenti ſufficeret omiſſum peccatum declarare, & ſe de illarum confeſſionum defectibus accuſare.

Quintū denique, vt ſatisfactionem rationabilem à Confeſſario ſibi iniunctā ex animo acceptet: & ſuo tēpore adimplere proponat, ſi enim nullā omnino ſatisfactionē acceptare vellet, abſolutionis recipiendę capax non eſſet.

Ex

Ex parte autem Confeſſarii ad validitatem huius Sacramenti tria requiruntur, quorum ſi vel vnum deſit, Sacramentum etiam irritum erit. Primum eſt, debita verborum formæ ſeu abſolutionis prolatio; quod attendere maximè debent illi, qui Pœnitentiæ administrandæ frequenter incumbunt, vt non ex quodam vſu & conſuetudine, neque nimis feſtinanter, ſed diſtincte Sacramentalis abſolutionis verba proferant, aliàs propter vel vnicam ſyllabam omiſſam graue ſacrilegium incurrere poſſet Confeſſarius, ipſumque pœnitentem, licet rite diſpoſitum huius Sacramenti effectu priuare.

Secundum eſt debita intentio actualis aut ſaltem virtualis, vt ſuprà cap.1.explicatum eſt, hac ſiquidem deficiente, eius abſolutio, quamuis ore prolata, nulla & irrita foret. Idcirco conſultiſſimum eſt, vt Sacerdos hoc Sacramentum adminiſtraturus, prius mentem in Deum eleuet, & intentionem ſuam pro hoc Sacramento debite omnibus pœnitentibus eius Tribunali adſtantibus aminiſtrando dirigat: eamque quantum poterit, quoties abſolutio cuique illorum conferenda erit, renouet.

4 Tertium denique eſt legitima poteſtas & iuriſdictio ſiue ordinaria ſiue delegata, cum debita Epiſcopi approbatione: non enim eſt maior defectus quàm poteſtatis, qua deficiente *nullius momenti erit abſolutio* vt loquitur Conc. Trident. ſeſſ.14.cap.7. ac proinde irrita & nulla: quare attendere debet Confeſſarius, an poteſtatem ſufficientem habeat, an pœnitens eius iuriſdictioni ſubſit, an peccatum aliquod reſeruatum commiſerit, vel cenſuram incurrerit, à qua illum abſoluere non poſſit: quo tamen in caſu non ſtatim pœnitentem à ſe abijcere, ſed benigne ac miſericorditer illum admonere & excitare vt ad Superiorem recurrat: imo interdùm præſtaret, vt ipſe Confeſſarius, ex charitate, in ſe ſuſciperet onus adeundi Superiorem, & facultatem illum abſoluendi poſtularet, vt ſic ipſe pœnitens maiori animo ſatisfactionem iniunctam adimpleret, & remedia peccatis in futurum deuitandis apta, & à Confeſſario propoſita libentius amplecteretur.

SECTIO XXIII.

Quid ſit ſatisfactio Sacramentalis.

1 SATISFACTIONIS nomine intelligitur actio illa, qua is qui alterum læſit, tantum facit, quantum ſatis eſt ad iniuriam compenſandam, vel quantum is qui læſus eſt, iuſtè exigit, vt docet Bellarm lib.4.de pœn.cap.2.

Quamuis autem nullus homo, vt in priori huius operis parte tract.5, & 6. dictum eſt, poſſit Deo pro peccatis ſatisfacere, niſi con-

donatio aliqua gratuita interueniat ex parte ipſius Dei; ſuppoſito tamen gratiæ dono per Chriſti Domini merita collato, certum eſt ſatisfactionem aliquam Deo exhiberi poſſe ab homine, eiuſque opera quædam eſſe ſatisfactoria, vt ex infrà dicendis patebit.

Eſt autem hęc ſatisfactio duplex: alia ſiquidem extra Sacramentum fit, alia Pœnitentiæ Sacramento coniungitur, eſtque illius pars integrans, vt ſuprà dictum eſt; quæ quidem, quoniam non ſolum ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato ſortitur ſuum effectum, ideò perfectior eſt, & maiorem vim habet.

Rurſus hæc ſatisfactio Sacramentalis duplex diſtingui poteſt: vna minùs propriè dicta, quæ reperitur in ipſa contritione & confeſſione, aliiſque pœnitentis actibus, qui abſolutionem antecedunt, per illos enim actus ſatisfactionem aliquam Deo exhiberi docuit S. Th. in 4. diſt. 16. qu. 1. a. 1. qu. 1. vbi dicit quod *Pœna, quam Pœnitens patitur in contritione & in confeſſione in partem ſatisfactionis cadit*: quod olim etiam docuerat Author libri de vera & falſi pœnitentia c. 1. vbi de Confeſſione Sacramentali loquens: *Multum* inquit, *ſatisfactionis obtulit, quæ erubeſcentiæ dominans, nihil eorum quæ commiſit, nuntio Dei denegauit*. Certè non pauci ſunt, qui pudorem illum in quorumdam peccatorum confeſſione, ſubeundum, multis ieiuniis, orationibus & eleemoſynis vellent redimere. Hi autem actus, quatenùs ab homine peccatore eliciuntur, nonniſi impropriè dicuntur ſatisfactorii, cùm neque pro culpa, neque pęna æterna, peccato nondum remiſſo debita, aut vlla illius parte per illos ſatisfiat, ſed conuenientius tantùm diſponatur pœnitẽs ad iuſtificationis gratiam vberiùs & certiùs in Pœnitentiæ Sacramento recipiendam.

Altera eſt ſatisfactio Sacramentalis propriè dicta, quæ conſiſtit in piis quibuſdam operibus à Confeſſario iniunctis, quibus pœnitens pro pœna temporali peccato quo ad maculam remiſſo debita, Deo ſatisfacit, quod expreſsè docuit Conciliũ Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. vbi de ſatisfactione Sacramentali loquens, dicit illam Deo exhiberi, *Non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto vnà cum culpa remittitur; ſed pro pæna temporali, quæ (vt ſacrę litteræ docent) non tota ſemper, vt in Baptiſmo fit, dimittitur.*

Hæc autem vera & propriè dicta ſatisfactio vocatur, quia per illã pro pæna illa temporali peccato quoad maculam remiſſo debita verè & propriè ſatisfit Deo. Quod vt euidentiùs conſtet duò breuiter hìc explicanda ſunt. Primum eſt, vtrùm remiſsa per abſolutionẽ Sacramentalem peccati culpa, remaneat aliquando pæna aliqua temporalis luenda: Secundum eſt, vtrùm per aliqua bona opera in ſtatu gratiæ facta pro pæna illa temporali ſatisfieri Deo poſſit. Vtrũque negant hæretici huius temporis: vtrumque tamen Catholica veritas

ritas affirmat, quæ quoad priorem partem probatur, & ſimul oppoſitus error refellitur

3 Primò ex ſcriptura 2. Reg. 12. vbi refertur Dauid de peccato ſuo perfectè pænitenti Deum illius culpam condonaſſe (vt hunc locum explicat S. Ambroſius in priore Dauidis apolog. c. 2.) & tamen eum temporali pæna, morte ſcilicet filii, ob peccatum illud, quamuis remiſſum, plecti voluiſſe.

Secundo ex Concilio Triden. loco ſuprà citato, & præterea ſeſſ. 14. cap. 8. vbi declarant *falſum omnino eſſe & à verbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin vniuerſa etiam pæna condonetur.*

Tertiò ex S. Auguſtino, in Pſalm. 50. *Veritatem*, inquit, *dilexiſti; hoc eſt impunita peccata eorum, etiam quibus ignoſcis, non dimiſiſti: ſic prorogaſti miſericordiam vt ſeruares & veritatem.* Item ex S. Gregorio lib. 9. moral. c. 27. vbi dicit Dauidem, *Punitum fuiſſe ob peccatum præteritum quamuis remiſſum: quia Dominus delictum ſine vltione non deſerit.*

4 Quartò ex ijs, quæ ad probandam veritatem Purgatorij ſuo loco infrà proferentur.

Secunda pars eiuſdem Catholicæ veritatis, nimirum quod per bona quædam opera in ſtatu gratiæ facta pro pœna illa temporali aut aliqua eius parte Deo ſatisfieri poſſit, probatur.

Primò ex Scriptura Tob. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat*, vt loquitur Tobias ſenior de eleemoſyna à filio in ſtatu gratiæ facienda, vt ex ipſo contextu patet, quam tamen dicit à peccato; id eſt à pæna peccati liberare.

Secundò ex Concilio Trident. ſeſſ. 14. can. 13. vbi profert anathema in eum qui dixerit, *Pro peccatis, quoad pœnam temporalem, minimè Deo, per Chriſti merita, ſatisfieri pœnis ab eo inflictis & patienter toleratis, vel à Sacerdote iniunctis, aut ſponte ſuſceptis, vt ieiunijs, orationibus, eleemoſynis, aut etiam alijs pietatis operibus.*

Tertiò ex S. Cypriano lib. 3. Epiſt. 10. vbi dicit, *Peccatores Deo Patri miſericordi precibus & operibus ſuis ſatisfacere poſſe*: & S. Ambroſio lib. 2. de Elia & ieiunio c. 22. vbi dicit, *Nos habere plura ſubſidia, quibus peccata redimamus: pecuniam habes, redime peccatum tuum.*

Quod verò illis & ſenſibilibus locis loquantur SS. Patres de redimendis peccatis quoad culpam iam remiſſis, rectè colligit Gammachæus cap. 2. de ſatisfact. Pænit. ſeſſ. 14. cap. 8. ex eo quod, quandiù homo hæret in ſtatu peccati mortalis, nihil ad redemptionem peccati quibuſuis operibus ſuis conferre poſſit. Vnde Concilium Tridentinum dicat, *Omnem ſatisfactionem, quam pro peccatis noſtris exoluimus eſſe per Ieſum Chriſtum &c. in que viuimus,*

in quo morimur, in quo ſatisfacimus facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, &c. vbi monet Gammachæus notandas eſſe has voces : *Per Chriſtum*, &c : *in quo viuimus*, ijs enim aperte ſignificatur ſatisfactionem ſupponere gratiæ vitam, & vnionem cum Chriſto per ipſam gratiam ſanctificantem.

5 Obijciunt Hæretici 1. S. Petr. dici, *Nos redemptos eſſe, non corruptibilibus auro vel argento, ſed pretioſo ſanguine Chriſti:* Vnde ſequitur ſola virtute ſatisfactoria Paſſionis Chriſti, non vero eleemoſynis aut alijs operibus peccata noſtra, aut pœnas illis debitas poſſe redimi.

Reſpondetur, veriſſimum eſſe nos ſola virtute meritorum Chriſti a peccatis, pœniſque illis debitis redemptos fuiſſe; quia Chriſtus ſolus condignam pro nobis ſatisfactionem Deo Patri obtulit, & merito ſuæ Paſſionis gratias omnes promeruit, ex quibus oritur vis omnis ſatisfactiua, ſicut & meritoria, quæ operibus noſtris bonis ineſſe poteſt: vnde fit vt omnis ſatisfactio, quam pro peccatis noſtris exoluimus, ſit per Chriſtum Ieſum, & ex illo vim habeat, proindeque omnis gloriatio noſtra, non in nobis, ſed in ipſo Chriſto eſſe debeat.

SECTIO XXIV.

Quibus operibus Deo ſatisfieri poſſit.

1 TRes ſunt ſuper hac quæſtione Theologorum ſententiæ; quidam enim exiſtimant virtutem ſatisfactiuam ineſſe ſolis operibus quæ non ſunt præcepti, ſed ſolum conſilij: alij verò ſolis operibus bonis pœnalibus, id eſt moleſtiam aliquam & afflictionem inferentibus: alij denique omnium probabiliſſimè aſſerunt omnibus & quibuſcunque bonis operibus æternæ gloriæ de condigno meritorijs, ab homine iuſto elicitis, pro pœna temporali peccato debita ſatisfieri Deo poſſe. Ita Scot. in 4. diſt. 15. quæſt. 1. Gabriel ibidem, art. 1. Dominicus Sotus diſt. 19. q. 2. art. 1. Henricus quodlibeto 8. quæſt 4. Petrus de Ledeſma tract de Sacr. Pœnit. cap. 22. quibus ſubſcribit Iſambertus diſp. 28. de Sacr. Pœn. art. 1. Præcipua illorũ ratio hæc eſt, quod opera illa, quæ ſunt æternæ gloriæ de condigno meritoria, ſunt etiam meritoria remotionis cuiuſcunque impedimenti gloriæ illius conſequendæ, cum ſit vtriuſque par ratio; proindeque, cùm pœna temporalis peccato debita, ſit quoddam impedimentum illius conſecutionis, ſequitur quod iuſtus per opera bona remotionem illius impedimenti merebitur; & ex conſequenti opera illa erunt pro peccatis ſatisfactoria. Quod quamuis verum ſit, nihilominùs fatendum opera bona hominis iuſti, cæteris paribus,

paribus, eo magis eſſe ſatisfactoria, quo ſunt magis pœnalia & afflictiua; quia, vt ſic, maiorem ex natura rei aptitudinem habent ad pœnam redimendam.

2 Inter opera verò ſatisfactoria præſertim tria enumerantur à Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 24. Ieiunium ſcilicet, oratio, & eleemoſyna: vbi per ieiunium intelligit omnes & quaſcumque corporis afflictiones voluntariè ſuſceptas, per orationem quoſcumque religionis actus interiores aut exteriores in Dei cultum & honorem elicitos; per eleemoſynam autem quæcumque charitatis & miſericordiæ opera erga proximum exhibita ad miſeriam ſeu neceſſitatem eius corporalem aut ſpiritualem ſubleuandam: & ſeſſ. 14. c. 9. adiungit, *Tantam eſſe diuinæ munificentiæ largitatem, vt non ſolùm pœnis à nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis; ſed etiam (quod maximum amoris argumentum eſt temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Chriſtum Ieſum ſatisfacere valeamus*: circa quæ flagella tamen & alia incommoda, quæ neceſſario patimur, obſeruandum eſt, nos pro eo ſolùm tempore ſatisfacere, quo illa patienter toleramus per actum poſitiuum patientiæ vel alterius virtutis; cum ſatisfactionis virtus, non tam in paſſione & ſufferentia, quàm in libera & virtuoſa flagellorum illorum & incommodorum acceptatione conſiſtat.

SECTIO XXV.

Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius in imponenda ſatisfactione.

1 SVPPONIMVS Confeſſarium non modo poſſe, ſed etiam debere ſatisfactionem aliquam pœnitenti iniungere, vt conſtat tum ex Concil. Lateranenſi c. *Omnis vtriuſque*, & ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 8. tum etiam ex eo quod tenetur Confeſſarius id præſtare, quod ex eius parte ad integritatem Sacramenti requiritur: pars autem integrans Sacramenti Pœnitentiæ eſt ſatisfactio; non quæcunque; ſed illa ſolummodo quæ ex præcepto Sacerdotis imponitur, vt ex antedictis conſtat, & habetur in Catech. Rom. part. 8. cap. 5 excipitur tamen quando pœnitens morti proximus eſt, vt nihil ſuperſit vitæ, niſi quantùm ſatis eſt ad abſolutionem recipiendam: tunc enim, ſicut moribundus nullam pœnitentiam implere poteſt, ſic Confeſſarius nullam imponere tenetur: ſi tamen non ita morti vicinus ſit, præſtat ſemper aliquam vel leuiſſimam imponere; v.g. inuocationem nominis IESV, deoſculationem imaginis Crucifixi, &c. Vt ea ratione Sacramentum habeat debitam integritatem, &

infir-

infimus fructum aliquem ex illa ſatisfactione Sacramentali percipiat.

Hoc præſuppoſito, vt nouerit Confeſſarius quomodo ſe in iniungendis pœnitentijs ſeu ſatisfactionibus gerere debeat, Conc. Trident. doctrina ipſi attentè conſideranda eſt, præſertim ſeſſ. 14. cap. 8. vbi dicit, *Debere Sacerdotes Domini, quantùm ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate ſalutares & conuenientes ſatisfactiones iniungere, &c.*

Quæ quidem Concilij verba, ſi attentè conſiderentur & perpendantur, plurimum lucis cuilibet Confeſſario afferre poterunt, vt hac in parte officio ſuo ritè fungatur.

2 Dicit igitur in primis, *Quantum ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit*: vt oſtendat Eccleſiam pro iniungendis ſatisfactionibus in foro interiori & ſecreto Pœnitentiæ, nullam certam regulam in particulari præſcribere voluiſſe, ſed id Confeſſarijs determinandū reliquiſſe: & quamuis olim plures canones pœnitentiales ad vigorem Eccleſiasticæ diſciplinæ conſeruandum ſanctiſſimè ediderit, ac pro exigentia temporum, locorum, & perſonarum varie commutauerit; illos tamen, cum iam aliquibus ſæculis in deſuetudinem abierint, in vſum ob iuſtiſſimas cauſas reuocare noluiſſe, ſed ſatisfactionem quidem priuatam & Sacramentalem Confeſſariorū diſcretioni & prudentiæ reliquiſſe; publicam autem ob publica peccata exoluendam, Epiſcoporum arbitrio permiſiſſe, vt conſtat ex varijs ipſius Concil. Trident. decretis, ac præſertim ex ſeſſ. 24. c. 8. de reform. Vbi declarat Epiſcopum poſſe pœnitentiam publicam ob publica peccata impoſitam, in aliam ſecretam pœnitentiam commutare, quando ita magis expedire iudicauerit.

Dicit 2. *Pro qualitate criminum*, vt nouerit Confeſſarius quid potiſſimum attendere debeat in imponenda ſatisfactione, cuius menſuram ac modum non pro libito determinare debet, ſed pro qualitate criminum, in quorum vindictam ſimul & medelam imponitur, ideoque peccatorum non modo numerum ac ſpeciem, ſed & alias circunſtantias debet perpendere, ex quibus illorum grauitas augeri vel minui poteſt, v.g. an ex infirmitate, ignorantia, vel malitia fuerint commiſſa; an ex repentino animi motu, an vero ex prauo aliquo & inueterato habitu ortum ducant: vt iuxta diuinæ iuſtitiæ regulam, *Pro menſura delicti ſit & plagarum modus*.

3 Dicitur 3. *& Pœnitentium facultate*: non enim ſola peccatorum grauitas aut leuitas, ſed & ipſorum pœnitentium facultas conſideranda eſt: quod Rituale Romanum optimè declarauit, tit. de ordine adminiſtrandi Sacramentum Pœnitentiæ, vbi dicit in iniungendis ſatisfactionibus, *Habendam eſſe rationem ſtatus, conditionis, ſexus,*

ſexus, ætatis, & item diſpoſitionis pœnitentium. Status, v. g. ſitne pœnitens clericus an laicus, &c. *Conditionis*, infimæ an eminentis, ſuperior an inferior, diues an pauper. *Sexus:* aliqua enim in ſexu fragiliori tolerari vtcunque poſſunt, quæ in perfectiori nullam excuſationem admittunt. *Ætatis:* eſt enim longè diſpar ratio peccatorum quæ in ætate puerili, & quæ in perfecta & matura committuntur. Et *Diſpoſitionis*, corporis ſcilicet, vel animi: aliqui enim ſunt imbecilles & infirmi, quos ſi oneraueris opprimes, alij contrà valentes & robuſti; item alij conſcientiæ ſcrupulis & dubijs inquietantur; ali j paſſionibus acribus exagitantur. Quæ omnia & alia ſimilia Confeſſario perpendenda ſunt, vt (ſicut loquitur Catechiſmus Rom. ſuprà.) *Cum iuſtitia, prudentia & pietate in ſententia erga pœnitentes ferenda ſe gerat.*

Poſt conſiderationem qualitatis criminum & facultatis pœnitentium, ſatisfactiones ipſæ imponendæ attendi debent, quas Concilium dicit eſſe debere *Salutares & conuenientes.*

Salutares quidem, id eſt vtiles & aptas ad ſalutem pœnitentium: quod vt præſtet Confeſſarius debet in illis imponendis hoc ſolum ob oculos habere, nimirum vt pœnitentis ſaluti conſulat, ideoque duo extrema huic fini oppoſita, ſunt deuitanda.

4 Primum eſt, *Ne* (vt loquitur Concilium ſuprà) *peccatis conniueat, & indulgentius cum pœnitentibus agat, ne veleuiſſima quadam opera pro grauiſſimis delictis iniungendo alienorum peccatorum particeps efficiatur; ſed tales iniungat ſatisfactiones, quà tum ad nouæ vitæ cuſtodiam & infirmitatis medicamentum, tùm ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem conferre poſſint*, hoc fiet; ſi, vt monet Rituale Romanum ſup. Confeſſarius, quantum poterit, *contrarias peccatis pœnitentias iniungat, veluti auaris, eleemoſynas; libidinoſis, ieiunia vel alias carnis afflictiones; ſuperbis, humilitatis officia; deſidioſis deuotionis ſtudia; rarius autem vel ſerius confitentibus, vel in peccata facilè recidentibus vtiliſſimum fuerit conſulere, vt ſæpè, puta ſemel in menſe, vel certis diebus ſolemnibus confiteantur, & ſi expediat, communicent.*

Aliud quoque extremum ipſi Confeſſario deuitandum eſt, ne ſcilicet durum ſe & rigidum vltrà quam ſatis eſt, pœnitenti exhibeat, illique acerbas nimis & moleſtas pœnitentias imponat; eo prætextu quod conſcientiam ſuam exonerare velit, nihil curans an ipſe pœnitens eas adimpleat nec ne: quod eſſet maximè à charitate alienum, & fini huius Sacramenti prorſus repugnaret; vnde ſapientiſſimè monet Rituale Pariſienſe titul. de Sacramento Pœnitentiæ, vt ſatisfactione iniuncta, interroget pœnitentem, *An poſſit, an ne dubitet pœnitentiam ſibi iniunctam peragere: alioquin eam immutet aut minuat.* Neque repudiandum eſt axioma Ioannis Ger-

Gerſonis part. 2. operum in regulis moralibus, vbi dicit: *Tutius eſſe cum parua Pœnitentia, quæ ſponte ſuſcipitur & veriſimiliter adimpletur, ducere confeſſos ad Purgatorium, quàm cum magna non implenda præcipitare in infernum*. Certè multi graues Theologi, quibus ſubſcribit Gammachæus, exiſtimant Confeſſarium aliquando pro ſatisfactione pœnitenti ſalubriter imponere poſſe opera etiam ab ipſo aliàs debita & præcepto implenda, verbi gratia; vt audiat Miſſam ſingulis Dominicis diebus & Feſtiuis per annum, vt per totam Quadrageſimam ieiunet, &c. Obſeruat prætereà Laymannus tract. 6 de Pœn. cap. 15. ex S. Thoma & alijs Doctoribus, aliquas eſſe cauſas, quarum intuitu Confeſſarius legitimè poſſit ſatisfactionis imponendæ rigorem minuere, quales ſunt, magnitudo contritionis, infirmitas corporis, imbecillitas animi, Iubilæi aut Indulgentiarum tempus, aut ſimiles.

5 Denique Concilium dicit ſatisfactiones eſſe debere *conuenientes* ſtatui, conditioni, ſexui, &c. Scilicet vt nihil in illis Confeſſarius à pœnitente, niſi iuxtà prudentiæ regulas, exigat: e.g. vt filiofamilias non iniungat eleemoſynas erogandas, operarijs vel debilibus perſonis ieiunia, mulieribus peregrinationes, valdè occupatis multas preces; ſed præcipuo ſtudio Confeſſarius cauere debet, vt rectè monet S. Antoninus, Nauarrus, & alij apud Laymann. ſuprà, ne tales imponat ſatisfactiones, ex quibus alij, v.g. maritus, parentes, vel domeſtici in ſuſpicionem peccati alicuius in Confeſſione declarati, venire poſſint: aut ex quibus conijciant graue aliquod peccatum à pœnitente commiſſum fuiſſe: quod etiam habetur in Rituali Romano ſuprà, vbi expreſsè prohibetur ne vnquam pro peccatis occultis, quantumuis grauibus, manifeſta imponatur pœnitentia.

SECTIO XXVI.

Quæ ſit obligatio pœnitentis circa pœnitentiam acceptandam & adimplendam.

1 CERTVM eſt pœnitentem obligari ad acceptandam & adimplendam pœnitentiam ſibi rationabiliter à Confeſſario impoſitam, nec poſſe licitè illam repudiare, & ſatisfactionem in Purgatorio implendam reſeruare. Ita enim docet S. Thom. & poſt illum Sotus, Paludanus, Maior, & alij plures, quos citat & ſequitur Suarez diſp. 38. ſect. 7. Ratio eſt, tum quia integritas Sacramenti à pœnitente ſeruanda id requirit; tum etiam quia poteſtas ligandi quæ Sacerdotibus à Chriſto Domino conceſſa eſt, in eo præſertim conſiſtit, vt declarat Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. & can. 15. quòd Sacerdotes ex iudiciaria

ciaria quam habent profectò eos ligare non poſſent, ſi ad ſatisfactionem implendam non poſſent eos obligare.

2 Vnde ſequitur illum peccare, qui pœnitentiam rationabiliter impoſitam acceptare non vult, aut acceptatam implere non curat; mortaliter quidem, ſi pœnitentia illa ſit grauis, venialiter autem, ſi leuis ſit: vt docet Valentia quæſt.4. de Pœnit. punct.4. Imò Suarez ſuprà exiſtimat pœnitentiæ cuiuſcunque ob venialia peccata impoſitæ omiſſionem, ſi contemptus abſit, eſſe tantùm venialem. Si tamen Confeſſarius, nimis duram aut difficilem pœnitentiam imponat, poterit pœnitens ab eo poſtulare vt illam minuat aut mutet; cui tunc Confeſſarius quantùm licitè poteſt, annuere debet; vt docet Nauar. cap.26. num.20. ne ſcilicet Confeſſionis & pœnitentiæ iugum nimis onerosum & exoſum reddatur: quod ſi Confeſſarius nollet minuere, vel mutare poterit pœnitens, antequàm recipiat abſolutionem, petita humiliter venia, Sacerdotem alterum adire, eique peccata omnia rursùs confiteri, & ab eo pœnitentiam mitiorem & à ſe faciliùs implendam acceptare, vt docet Suarez ſup. Imò ſi pœnitentiam quam acceptauit, implere nonniſi cum maxima difficultate poſſit, poterit Confeſſarius qui eam impoſuit aut quis alius etiam illo inferior, audita iterùm Confeſſione peccatorum, pœnitentiam illam ex cauſa aliqua iuſta & rationabili mutare. Ita Syluester, Henriquez, Suarez, Valentia, & alij quos citat & ſequitur Laymann. tract.6. de Sacram. Pœnit. cap.15. qui etiam ibidem ſubdit, probabilem & in praxi tutam eſſe eorum ſententiam, qui aſſerunt alterum Confeſſarium ex cauſa aliqua iuſta pœnitentiam mutare poſſe, etiam non reperita Confeſſione peccatorum ob quæ impoſita fuerat: ſic enim docent Viualdus, Nauarrus, Victoria, Toletus, & alij quos ibidem citat.

* Quæ tamen ſententia limitanda videtur, adiectione vnius conditionis, nimirum vt ille Confeſſarius à quo poſtulatur vt pœnitentiam impoſitam immutet, id faciat in ipſo tribunali pœnitentiæ, ſeu in actu Sacramentali ad tribunal illud pertinente. Ratio eſt quia impoſitio pœnitentiæ Sacramentalis, vt pars integralis pertinet ad ſententiam tribunalis Sacramentalis, ideoque neque primo imponi, neque poſteà immutari poteſt, niſi in ipſo tribunali, aut in actu aliquo ad illud pertinente.

3 Quæres, quo tempore pœnitentia à Confeſſario iniuncta impleri debeat. Reſpondetur cum diſtinctione: Vel enim illius implendæ tempus à Confeſſario præfixum fuit, vel non, ſi primum, v.g. ſi certis diebus ieiunium ſeruandum iniunctum ſit, tempore illo præfixo implendum eſt: ſi ſecundum, pœnitens, quàm primùm commodè poterit, ſatisfactionem implere renetur. Ita Suarez loco citato, vbi docet illum mortaliter peccare qui pœntentiam grauem ſine vlla ratio-

tionabili cauſa tempore valdè diuturno ex ſola deſidia aut incuria differret.

Eſt autem hìc obiter obſeruandum, damnatam olim fuiſſe à Sixto ſummo Pontifice in Bulla ſpeciali data anno 1478. ſententiam Petri de Oſma, qui aſſerebat non niſi peracta pœnitentia confitentes debere abſolui: quam quidem ſententiam falſam, ſcandaloſam, & SS.Patrum decretis, Apoſtoliciſque Conſtitutionibus contrariam & hæreticam declarauit, cuius Bullæ mentio fit in cenſura Facultatis Pariſienſis data anno 1644. die 23.Iunij, in qua eandem vt temerariam & hæreticam proſcripſit.

APPENDIX.

De Indulgentijs & Purgatorio.

QVONIAM ſuprà diximus poſſe Confeſſarium iniungendarum ſatisfactionum rigorem minuere occaſione Indulgentiarum, pœnaſq; temporales peccatis quoad maculam remiſſis debitas, quibus in hac vita ſatisfactum minimè fuerit, poſt hanc vitam in Purgatorio eſſe luendas; vt vtrumque meliùs & certiùs intelligatur, Appendicem hunc de Indulgentijs & Purgatorio appoſuimus, in quo quid de vtroque ſecundùm Catholicæ fidei normam ſentiendum ſit, breuiter explicabimus.

§. I.

Quid ſit & quotuplex Indulgentia.

1 INDVLGENTIAE nomen ſecundùm communem & receptum Eccleſiæ vſum, ſignificat pœnæ temporalis peccato quoad culpam remiſſo debitæ condonationem, quæ fit ab Eccleſia ex iuſta, aliqua & rationabili cauſa per applicationem ſatisfactionum Chriſti Domini, vt fusè docet & explicat Bellarm. lib. 1. de Ind. cap. 1. & 2. Quod vt euidentius fiat, duo nobis hìc breuiter demonſtranda ſunt.

Primum eſt, extare in Eccleſia Theſaurum quendam vnde applicandæ fidelibus Indulgentiæ proferuntur: qui Theſaurus conſtat in primis ex ſatisfactionibus ipſius Chriſti Domini, quarum valor cum infinitus fuerit, vt ex dictis 1. p. tr. 5. conſtat, quantacumque fiat illarum applicatio, theſaurus ille nunquam exhauriri poteſt. Conſtat etiam ex ſatisfactionibus ſuperabundantibus Sanctorum, quorum aliquos certum eſt longè plura paſſos eſſe, quàm ob peccata commiſſa promeriti fuerint (quod de Sanctiſſima Virgine Deipara negare nemo poteſt, & de Sancto Ioanne Baptiſta, multiſque alijs pietas facilè ſuadebit) quibus paſſionibus voluntariè ab ijs & ex perfecta charitate acceptatis, vis quædam inerat, non modo meritoria, cuius fructum in cælo percipiunt; ſed etiam ſatisfactoria, quam licèt ipſis minimè neceſſariam, vt ſupponimus, alijs tamen maximè vtilem & ſalutarem eſſe poſſe Eccleſia ſemper agnouit, vt ex communione Sanctorum quam in Symbolo profitemur, alijſque Scripturæ locis fusè probat Iſambertus tractat. 1. de Indulgent. diſp. 1. art. 3. &

3. & Gammachæus diſp. vnica de Indulg. cap.2. vbi etiam ex communi Doctorum ſententia varijs argumentis oſtendunt Iuſtum in hac vita non ſolùm pro ſuis, ſed etiam pro alterius Iuſti peccatis ob charitatis vnionem, Deo ſatisfacere poſſe.

2 Porrò has Sanctorum ſatisfactiones Chriſti Domini ſatisfactionibus coniungit Eccleſia, non vt nullum harum defectum ſuppleat, cùm perfectiſſimæ ſint; neque vt earumdem valori infinito quidquã ſuperaddat; ſed tum vt ipſius Chriſti virtutem in Sanctis eius veneretur, tùm vt eorum perfectam cum Chriſto capite vnionem, & mẽbrorum eiuſdem capitis in vtraque Eccleſia triumphante ac militante communionem demonſtret.

Secundum eſt, ſupradicti Theſauri diſpenſationem à Chriſto Domino Eccleſiæ creditam fuiſſe, vt habetur in Extrauag. *Vnigenitus* de pœnit. & remiſſ. & in Concilio Trident. ſeſſ. 25. decret. de Indulg. Et probari poteſt tùm ex illis Chriſti Domini verbis Matth. 16. *Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis;* quibus poteſtas generalis & ampliſſima conceditur vincula quæcumque ſoluendi, quibus à conſecutione ſalutis homines præpediri poſſent, tùm etiam ex continua & vniuerſali praxi, quæ iam inde à tempore Apoſtolorum, & conſequentibus ſæculis, ad hæc vſque tempora Eccleſiæ perſeuerauit: S. Paulus ſiquidem Indulgentiam Corinthio inceſtuoſo pœnitenti conceſſit, ad inſtantiam aliorum fidelium qui pro illo interceſſerant, vt docent S. Th. & Theodoretus in commentarijs ſuper cap. 2. Epiſt. 2. ad Corinth. Similiter Indulgentias ad poſtulationem Martyrum qui in carceribus ob Chriſti Confeſſionem detinebantur pœnitentibus conceſſas fuiſſe, conſtat ex varijs teſtimonijs Tertulliani, S. Cypriani, & aliorum, qui apud Bellarminum cap. 3. referuntur. De earumdem poſtea Indulgentiarum vſu mentio fit in Concilio Nicæno 1. can. 11. Ancyrano can. 5. Laodicæno can. 2. & alijs paſſim vſque ad Gregorium Magnum, a cuius temporibus vſus Indulgentiarum notior adhuc & frequentior in vniuerſa Eccleſia fuit, vt fusè oſtendit idem Bellarminus ſuprà.

Ex quibus cõſtat quàm falsò & temerariè hodierni Hæretici Indulgentias ab Eccleſia concedi poſſe denegent, quorum error vel eo ſolo nomine proſcribi deberet, quod non alios patronos agnoſcat quàm Valdenſes qui primi Indulgentias impugnarunt, vt obſeruat idem Bellarminus ſupra, apud quem fuſior Hæriticorum illorum refutatio, & veritatis noſtræ fidei probatio videri poteſt.

Quæres quis ſit Indulgentiarum effectus; ſeu à quibus pœnis per Indulgentias liberemur. Reſpondetur per conceſſionem indulgentiarum nos minimè liberari à pœnis naturalibus quæ peccatum originale conſequuntur; neque etiam à pœnis ob delicta in foro externo ſiue Eccleſiaſtico ſiue politico ſubeundis, ſed à pœnis illis temporalibus

libus, quæ ob peccata poſt Baptiſmum commiſſa, & quoad culpam remiſſa debentur in foro interiori diuinæ iuſtitiæ, ſeu, vt loquuntur Theologi, in foro animæ: quæque vel in hac vita, vel poſt illam in Purgatorio luendæ forent, ſi homo priùs moreretur, quàm condignam pro illis offerret ſatisfactionem: ita vt per Indulgentiarum conceſſionem à pœnarum illarum reatu liberemur, non modo coram Eccleſia, vt olim nonnulli dixerunt, quos refellit S. Doctor in 4. diſt. 20. quæſt. 1. art. 3. ſed etiam verè coram Deo, vt fusè ex eodem S. Doctore & aliis probat idem Bellarminus ſuprà, & poſt illum Gammachæus diſput. vnic. de Indulg. cap. 5.

Sunt autem variæ & multiplices Indulgentiæ pro varia & multiplici conceſſionum forma & concedentium voluntate: Interdùm enim conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum, interdùm tertia, vel quarta, aut alia pars peccatorum per Indulgentiam condonatur; aliquando plenaria Indulgentia conceditur, aliquando pleniſſima & in forma Iubilæi. Et quidem quando conceditur Indulgentia tot dierum vel annorum, vel quadragenarum ſenſus eſt per illam Indulgentiam remitti tantùm pœnæ temporalis, pro peccatis commiſſis, & quoad culpam deletis in hac vita aut in altera luendæ, quantum redimeretur per pœnitentiam tot diebus, vel annis, vel quadragenis ſecundùm antiquos Eccleſiæ Canones imponi ſolitam, vt explicant Paludanus, Maior, S. Antoninus, Sotus, Suarez, & alij apud Laymannum tract. 7. de Indulg. cap. 3. Similiter quando per Indulgentiam condonatur tertia vel quarta pars peccatorum, nihil aliud ſignificatur quàm remitti tertiam vel quartam partem pœnæ illius temporalis pro peccatis luendæ. Plenaria verò Indulgentia totam pœnam temporalem peccato quoad culpam remiſſo debitam tollit: quod ſimiliter facit illa quæ dicitur pleniſſima & in forma Iubilæi, nec à plenaria differt, niſi in quantum ſimul cum Indulgentia facultates aliquæ conceduntur ad eligendum Confeſſarium, qui à caſibus quibuslibet & cenſuris abſoluat, & in votis aut irregularitatibus diſpenſet; vt fieri ſolet in Iubilæis: quæ omnia fuſius explicata & probata repe-riuntur apud eundẽ Bellarm. ſuprà c. 9. vbi monet Indulgentias illas, in quibus mille & plurium annorum remiſſio conceditur, ſuſpectas, & à quæſtuarijs confictas nonnullis videri, cum non ſoleant Pontifices concedere Indulgentias niſi tot annorum, quot ſolebant Pœnitentiæ iniungi, quæ quidem non extendebantur vltra ſeptem, aut decẽ aut viginti annos, certè ad totam vitam, quæ vltrà centum annos prorogari non ſolet: quanquam Toletus libro 6. capite 23. Indulgentias rectè concedi poſſe contendit, ſi per illas intelligatur tantum pœnæ remitti, quantum redimere deberet peccator per pœnitentiam quæ tot millibus annorum duraret; cuius quidem pœ-

3. & Gammachæus diſp. vnica de Indulg. cap. 2. vbi etiam ex communi Doctorum ſententia varijs argumentis oſtendunt Iuſtum in hac vita non ſolùm pro ſuis, ſed etiam pro alterius Iuſti peccatis ob charitatis vnionem, Deo ſatisfacere poſſe.

2 Porrò has Sanctorum ſatisfactiones Chriſti Domini ſatisfactionibus coniungit Eccleſia, non vt nullum harum defectum ſuppleat, cùm perfectiſſimæ ſint; neque vt earumdem valori infinito quidquã ſuperaddat; ſed tum vt ipſius Chriſti virtutem in Sanctis eius veneretur, tùm vt eorum perfectam cum Chriſto capite vnionem, & mẽbrorum eiuſdem capitis in vtraque Eccleſia triumphante ac militante communionem demonſtret.

Secundum eſt, ſupradicti Theſauri diſpenſationem à Chriſto Domino Eccleſiæ creditam fuiſſe, vt habetur in Extrauag. *Vnigenitus* de pœnit. & remiſſ. & in Concilio Trident. ſeſſ. 25. decret. de Indulg. Et probari poteſt tùm ex illis Chriſti Domini verbis Matth. 16. *Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis;* quibus poteſtas generalis & ampliſſima conceditur vincula quæcumque ſoluendi, quibus à conſecutione ſalutis homines præpediri poſſent, tùm etiam ex continua & vniuerſali praxi, quæ iam inde à tempore Apoſtolorum, & conſequentibus ſæculis, ad hæc vſque tempora Eccleſiæ perſeuerauit: S. Paulus ſiquidem Indulgentiam Corinthio inceſtuoſo pœnitenti conceſſit, ad inſtantiam aliorum fidelium qui pro illo interceſſerant, vt docent S. Th. & Theodoretus in commentarijs ſuper cap. 2. Epiſt. 2. ad Corinth. Similiter Indulgentias ad poſtulationem Martyrum qui in carceribus ob Chriſti Confeſſionem detinebantur pœnitentibus conceſſas fuiſſe, conſtat ex varijs teſtimonijs Tertulliani, S. Cypriani, & aliorum, qui apud Bellarminum cap. 3. referuntur. De earumdem poſtea Indulgentiarum vſu mentio fit in Concilio Nicæno 1. can. 11. Ancyrano can. 5. Laodicæno can. 2. & alijs paſſim vſque ad Gregorium Magnum, a cuius temporibus vſus Indulgentiarum notior adhuc & frequentior in vniuerſa Eccleſia fuit, vt fusè oſtendit idem Bellarminus ſuprà.

Ex quibus cõſtat quàm falsò & temerariè hodierni Hæretici Indulgentias ab Eccleſia concedi poſſe denegent, quorum error vel eo ſolo nomine proſcribi deberet, quod non alios patronos agnoſcat quàm Valdenſes qui primi Indulgentias impugnarunt, vt obſeruat idem Bellarminus ſupra, apud quem fuſior Hæriticorum illorum refutatio, & veritatis noſtræ fidei probatio v deri poteſt.

Quæres quis ſit Indulgentiarum effectus; ſeu à quibus pœnis per Indulgentias liberemur. Reſpondetur per conceſſionem indulgentiarum nos minimè liberari à pœnis naturalibus quæ peccatum originale conſequuntur; neque etiam à pœnis ob delicta in foro externo ſiue Eccleſiaſtico ſiue politico ſubeundis, ſed à pœnis illis temporalibus

libus, quæ ob peccata poſt Baptiſmum commiſſa, & quoad culpam remiſſa debentur in foro interiori diuinæ iuſtitiæ, ſeu, vt loquuntur Theologi, in foro animæ: quæque vel in hac vita, vel poſt illam in Purgatorio luendæ forent, ſi homo priùs moreretur, quàm condignam pro illis offerret ſatisfactionem: ita vt per Indulgentiarum conceſſionem à pœnarum illarum reatu liberemur, non modo coram Eccleſia, vt olim nonnulli dixerunt, quos refellit S. Doctor in 4. diſt. 20. quæſt. 1. art. 3. ſed etiam verè coram Deo, vt fusè ex eodem S. Doctore & aliis probat idem Bellarminus ſuprà, & poſt illum Gammachæus diſput. vnic. de Indulg. cap. 5.

Sunt autem variæ & multiplices Indulgentiæ pro varia & multiplici conceſſionum forma & concedentium voluntate: Interdùm enim conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum, interdùm tertia, vel quarta, aut alia pars peccatorum per Indulgentiam condonatur; aliquando plenaria Indulgentia conceditur, aliquando pleniſſima & in forma Iubilæi. Et quidem quando conceditur Indulgentia tot dierum vel annorum, vel quadragenarum ſenſus eſt per illam Indulgentiam remitti tantùm pœnæ temporalis, pro peccatis commiſſis, & quoad culpam deletis in hac vita aut in altera luendæ, quantum redimeretur per pœnitentiam tot diebus, vel annis, vel quadragenis ſecundùm antiquos Eccleſiæ Canones imponi ſolitam, vt explicant Paludanus, Maior, S. Antoninus, Sotus, Suarez, & alij apud Laymannum tract. 7. de Indulg. cap. 3. Similiter quando per Indulgentiam condonatur tertia vel quarta pars peccatorum, nihil aliud ſignificatur quàm remitti tertiam vel quartam partem pœnæ illius temporalis pro peccatis luendæ. Plenaria verò Indulgentia totam pœnam temporalem peccato quoad culpam remiſſo debitam tollit: quod ſimiliter facit illa quæ dicitur pleniſſima & in forma Iubilæi, nec à plenaria differt, niſi in quantum ſimul cum Indulgentia facultates aliquæ conceduntur ad eligendum Confeſſarium, qui à caſibus quibuslibet & cenſuris abſoluat, & in votis aut irregularitatibus diſpenſet; vt fieri ſolet in Iubilæis: quæ omnia fuſius explicata & probata reperiuntur apud eundē Bellarm. ſuprà c. 9. vbi monet Indulgentias illas, in quibus mille & plurium annorum remiſſio conceditur, ſuſpectas, & à quæſtuarijs confictas nonnullis videri, cum non ſoleant Pontifices concedere Indulgentias niſi tot annorum, quot ſolebant Pœnitentiæ iniungi, quæ quidem non extendebantur vltra ſeptem, aut decē aut viginti annos, certè ad totam vitam, quæ vltra centum annos prorogari non ſolet: quanquam Toletus libro 6. capite 23. Indulgentias rectè concedi poſſe contendit, ſi per illas intelligatur tantum pœnæ remitti, quantum redimere deberet peccator per pœnitentiam quæ tot millibus annorum duraret; cuius quidem pœ-

næ reatum non eſt creditu difficile à multis incurri, qui, vt Scriptura loquitur, *Bibunt tanquam aquam iniquitatem*.

§. II.

Quis poſſit concedere Indulgentias, & quænam cauſæ ad id requirantur.

1 SVPPONIMVS ex Bellarmino lib. 1. de Indulg. cap. 5. & Suarez diſp. 69. de pœnit. ſect. 4. Indulgentiæ conceſſionem reſpectu viuorum fieri per modum cuiuſdam abſolutionis, quæ annexam habet ſolutionem ex theſauro Eccleſiæ; vt conſtat ex varijs Summorum Pontificum diplomatibus, quæ ibidem refert Bellarminus: Diximus, reſpectu viuorum; quia ſi quæſtio ſit de defunctis in Purgatorio exiſtentibus, Indulgentiæ ipſis applicantur non per modum abſolutionis, cum nullum in eos Eccleſia iuriſdictionē obtineat, ſed tantummodo per modum ſolutionis ſeu ſuffragij, ſicut captiuum apud Turcas detentum Rex Galliæ, non per viam authoritatis, vt in proprio regno, ſed tantùm per viam ſolutionis ac redemptionis liberare poteſt. Quouis autem modo concedatur Indulgentia, ſiue per modum abſolutionis, quæ annexam habeat ſolutionem, ſiue per modum ſimplicis ſolutionis, certum eſt in concedente requiri iuriſdictionem in foro exteriori Eccleſiæ, quia ſine illa, neque abſolutionem concedere; neque bona Eccleſiæ communia, & in eius theſauro depoſita, legitimè diſpenſare poteſt.

Dicendum 1. Summum Pontificem ex iure diuino habere pleniſſimam poteſtatem concedendi quaslibet Indulgentias omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus. Quod conſtat tum ex poteſtate illimitata, à Chriſto Domino, primario & præ reliquis Apoſtolis conceſſa S. Petro, cui ſuccedit Romanus Pontifex; S. Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, &c.* Tum etiam ex eo quod ad conferendas Indulgentias duplex ex parte concedentis requiritur poteſtas; vna in eos quibus conferuntur, altera in theſaurum Eccleſiæ ex quo deſumuntur: vtramque autem illam poteſtatem in Romano Pontifice pleniſſimam reperiri apud omnes Catholicos conſtat, & plenius adhuc conſtabit ex ijs quæ infra dicentur tractatu 2. cap. 3. de Legibus. Addit Toletus libro 6. capite 25. Concilium Generale ſimilem habere poteſtatem concedendi quaſcunque Indulgentias etiam plenarias, quod à Concilio Lateranenſi factum fuiſſe dicit.

Dicendum 2. Epiſcopos etiam habere poteſtatem conferendi aliquas Indulgentias, vt patet ex capite *Noſtro*, de Pœnitent. & remiſſ. & ex ipſius Eccleſiæ praxi ſatis conſtat: poſſunt enim Epiſcopi conferre

conferre Indulgentias vnius anni in dedicatione Eccleſiæ, & quadraginta dierum in anniuerſario dedicationis, quam vltimam indulgentiam poſſunt, quandocumq; ipſis libuerit, ex cauſa aliqua legitima concedere; vt habetur ex capite *Cum eo*, de Pœnit. & remiſſ.

Quærunt Theologi, an Epiſcopi poteſtatem illam conferendi Indulgentias habeant tantùm ex iure humano, ſeu ex conceſſione Summi Pontificis: an verò ex iure diuino, & ſi ex iure diuino, cur adeo reſtricta & limitata ſit? Omiſſis varijs Doctorum reſponſionibus, probabiliſſimè loqui videntur ij qui aſſerunt Epiſcopos hanc poteſtatem ex iure diuino habere, cùm ſint, vt dicit Apoſtolus, *Diſpenſatores Myſteriorum Dei*, & à Spiritu Sancto regimini Eccleſiæ præpoſiti ſint, Actor. 20. *Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; quia tamen hoc regimen & illa diſpenſatio ſubordinatur regimini & diſpenſationi generali quam Summus Pontifex in vniuerſam Eccleſiam obtinet, ideo penes illum eſt eiuſmodi poteſtatem in Epiſcopis, ob cauſas aliquas iuſtas & rationabiles extendere, vel reſtringere, vt docet & fusè probat Iſambertus diſp. 3. de Indulgent. art. 1. qui ibidem ex Nauarro & alijs obſeruat Cardinales etiam poſſe concedere Indulgentias centum dierum, idque non tã à iure, quàm à conſuetudine & conceſſione ſũmi Pontificis.

5 Quod verò ſpectat ad Abbates, Parochos, &c. rectè docet Bellarminus lib. 1. de Indulg. cap. 1. nullos Clericos, aut Sacerdotes Epiſcopis inferiores ex iure poſſe concedere Indulgentias, ſed vt habetur cap. *Accidentibus*: de exceſſibus Prælatorum, ſolummodo ex commiſſione Pontificis Maximi, vel Epiſcoporum: Vbi etiam obſeruat ex S. Doctore in 4. diſt. 20. quæſt. 1. art. 4. quæſt. 1. nullos propriè loquendo in Eccleſia eſſe, aut dici debere Prælatos, niſi ſolos Epiſcopos, cùm ſint integri alicuius populi Rectores, & quaſi in quodam Eccleſiaſtico regno præſint hominibus omnium ætatum, ſexuum, ordinum, & conditionum; Abbates verò & Parochi ſunt quaſi vnius familiæ patres: vnde cùm Indulgentiarum conceſſio nonniſi ad Eccleſiæ Prælatos ſpectet, ſequitur illam eſſe Epiſcoporum propriã, non verò aliorum, qui ipſis ſunt in Eccleſia inferiores.

Dicendum 3. non ſolùm legitimam authoritatem, ſed etiam iuſtam aliquam & rationabilem cauſam requiri ad hoc, vt licitè & validè Indulgentiæ conferantur. Ita S. Thomas, S. Bonauentura, & alij quos citat & ſequitur Bellarminus ſup. cap. 12. & conſtat ex Extrauag. *Vnigenitus*, Vbi Clemens VI. dicit Chriſtum Dominum Eccleſiæ theſaurum per ſuos Vicarios reliquiſſe fidelibus diſpenſandũ *Salubriter, & ex rationabilibus & ex iuſtis cauſis*: & ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ. vltima, vbi dicitur de hæreſi interrogandos eſſe; an credant Summum Pontificem concedere poſſe Indulgentias ex *cauſa rationabili*.

4 Quæres, quænam cauſa iuſta & rationabilis eſſe cenſeatur ad cõcedendum Indulgentias. Reſpondetur iuxtà probabiliorem Doctorum ſententiam ad id requiri, non modo vt cauſa illa ſit pia & Deo grata, ſed etiã vt aliquam habeat cum ipſa Indulgentia proportionem. Ita S. Bonauentura, Ricardus, Maior, Sotus, Nauarrus, & alij plures, quos citat & ſequitur Bellarminus cit. cap. 12. Ad hanc autem proportionem duo præſertim requiruntur: primum eſt vt concedatur Indulgentia ob pium aliquem finem, cuius aſſecutio ſit magis Deo honorifica & Eccleſiæ vtilis; quam pœnitentialis ſatiſfactio quæ per Indulgentiam relaxatur: ſecundum eſt, vt ad Indulgentiam illam percipiendam opus aliquod faciendum præſcribatur, quod ſit aptum & vtile ad finem huiuſmodi conſequendum: ex.gr. quando Summus Pontifex Indulgentiam concedet ijs qui verè pœnitentes & confeſſi ac ſacra Communione refecti preces & alia pietatis opera pro hæreſeon extirpatione & Chriſtianorum pace, &c. Deo obtulerint; finis quem ſibi proponit Pontifex, ſcilicet hęreſeon extirpatio & Chriſtianorum pax, eſt haud dubiè maximè Deo honorificus & Eccleſiæ proficuus; opera item ad finem illum obtinendum iniuncta ad id aptiſſima ſunt, vt per ſe patet, & ſic proportio debita reperitur.

De hac verò cauſa eiuſque iuſta proportione penes ipſum concedentem Indulgentias iudicium eſſe debet, vt rectè monet Bellarminus ſuprà cap. 12. nec ſubditorum eſt temerè de eiuſmodi rebus iudicare: imò (vt docet Iſambertus diſp. 3. art. 4.) periculoſum eſt quaſcunque Indulgentias quibuslibet ex cauſis conceſſas parui facere; vnde ibidem obſeruat Indulgentias illas quæ conceduntur vſui granorum benedictorum, roſariorum, piarum imaginum, & ſimilium rerum; quæ minimi momenti videntur, ex cauſa maximè iuſta ac rationabili à ſummis Pontificibus interdum poſſe concedi.

Rectè tamen obſeruat Laymannus cap. 4. de Indulg. poſt Nauarrum & alios, quòd quamuis cauſa ſufficiens & iuſta in conceſſione Indulgentiæ alicuius, verbi gratia, plenariæ, reperiatur; fieri tamen poſſe vt non omnes integram conſequantur; ſi videlicet illorum aliqui, ad maximam pro peccatis commiſſis temporalem pœnam obeundam obligati, opus iniunctum tepidè peragant: quia quamuis cauſa Indulgentiæ in ſe iuſta ſit, illorum tamen reſpectu aliquo pacto deficit, ob imperfectam diſpoſitionem, quod etiam conſtat ex Extrauaganti 1. Bonifacij 8. de Pæn. & rem. & ex S. Bonau. in 4. diſt. 20. part. 2. art. 7. quæſt. 9. vbi dicit, *Homines plùs vel minus participare de Indulgentia, prout plus vel minus ad illius cauſam accedunt.*

§ III.

Quanam conditiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit.

1 PRIMA conditio eſt, vt ſit homo baptizatus, vt ex communi & certa Theologorum ſententia docet Suarez diſp. 53. ſect. 4. theſaurus ſiquidem Eccleſiæ validè diſpenſari non poteſt niſi filijs Eccleſiæ; nec abſolui poſſunt ab Eccleſia qui eius iuriſdictioni non ſubſunt: Nauarrus tamen & alij apud Laymannum cap. 6. de Indulgentijs exiſtimant probabile eſſe Catechumenis tum viuis, tum defunctis, Indulgentias per modum ſuffragij prodeſſe poſſe.

Secunda conditio eſt, vt is qui percipit Indulgentias ſubditus ſit illius qui eas conceſſit: neque enim niſi ſubditis Indulgentiæ concedi poſſunt, vt habetur ex capite *Quod autem*, & ex dictis paragrapho præcedenti conſtat.

Tertia conditio eſt, vt non ſit excommunicatione aliqua maiori ligatus, hæc enim priuat hominem participatione bonorum ſpiritualium communium, vt ſupponimus ex dicendis infrà ſuo loco.

Quarta conditio eſt, vt ſit in ſtatu gratiæ ſanctificantis eo tempore quo Indulgentiæ fructum percipit: pœnæ ſiquidem temporalis remiſſio culpæ remiſſionem præſupponit, vt ex S. Thomæ & Theologorum communi ſententia docet Bellarminus cap. 13. & ex antè dictis ſatis conſtat.

Verùm circa hanc quartam conditionem difficultas eſt, an ſtatus gratiæ requiratur in ſuſcipiente Indulgentiam, non ſolum quando eius fructum percipit, ſed etiam cùm exequitur opera ad illarum perceptionem iniuncta. Paludanus, S. Antoninus, & alij apud Bellarminũ ſuprà exiſtimant ſatis eſſe, vt is qui lucratur indulgentiam, ſit in ſtatu gratiæ eo tempore, quo eius fructum percipit: Caietanus tamen, Sotus, & alij apud eundem Bellarminum, aſſerunt requiri gratiæ ſtatum etiam tunc, quando iniunctum opus perficitur, quorum ſententiam Bellarminus cenſet eſſe tutiorem, & in quibusdam etiam caſibus omnino certam, cum videlicet præſcribitur, vt opera iniuncta in ſtatu gratiæ fiant, quod in plurimis ſummorum Pontificum diplomatibus præſcribitur, in quibus indulgentia conceditur ijs, qui verè contriti & confeſſi Eccleſias aliquas viſitauerint, ibique orauerint pro pace, &c. Imò Bellarminus exiſtimat id ſemper ſubintelligi, quamuis non exprimatur, modo iniunctum opus tale eſt, vt minimè conferat ad finem, ad quem indulgentia confertur, v. g. ad placandum Deum & impetrandam pacem, niſi fiat in ſtatu gratiæ: peccatores enim Deus non exaudit, nec per opera mortua iuſti-

tia eius placari, aut miſericordia exorari poteſt: quare conſultiſſimum eſt, vt, quando quis Indulgentiam percipere cupit, primùm peccata ſua vel ſacramentali confeſſione, vel ſaltem perfectæ Contritionis actu eluere curet: quæ quidem contritio ad omnia peccata non ſolùm mortalia, ſed etiam venialia extendi debet, vt ad remiſſionem pœnarum illis debitarum Indulgentia quoque extendatur.

3 Quinta denique conditio eſt, vt is, qui Indulgentiam percipere cupit, id omne perficiat, quod ad illam conſequendam iniunctum fuerit, vnde ſi ex ignorantia, aut obliuione, aut etiam iuſto aliquo impedimento, partem aliquam operis iniuncti quamuis inculpabiliter omittat, effectum Indulgentiæ non conſequitur, vt ex S. Th. & aliis docet Bellar. quia ſecundùm communem Theologorum axioma, *Indulgentiæ tantùm valent, quantùm ſonant*.

Quæres, vtrùm, quando in Pontificiis diplomatibus habetur Indulgentiam concedi pœnitentibus verè contritis & confeſſis, confeſſio ſacramentalis neceſſaria ſit ad eam lucrandam: Reſpondetur ſecundùm probabiliorem & tutiorem ſententiam, in eo qui peccati alicuius mortalis ſibi conſcius eſt, requiri actualem confeſſionem, quando illius mentio expreſſa habetur in Pontificiis litteris; nec ſufficere ſolam contritionem, quamuis veram & perfectam, vt aſſerunt ſanctus Antoninus, Adrianus, Nauarrus & plures alij apud Bellarminũ ſuprà: In eo autem, qui nullius peccati mortalis conſcientiam habet actualem confeſſionem minimè eſſe neceſſariam, vt docent idem ſanctus Antoninus, Suarez, & alij apud Laymannum capite 6. de Indulgentiis.

Quod ſpectat ad Indulgentias, quæ defunctis fidelibus in Purgatorio exiſtentibus applicantur, certum eſt id ab Eccleſia validè & fructuosè fieri poſſe: fideles ſiquidem defuncti cum fidelibus viuentibus ita coniuncti ſunt, vt vnam cum illis Eccleſiam efficiant: proindeque ſi particularibus ſuffragiis & orationibus viuentium iuuari poſſunt, à fortiori poterunt per applicationem ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum ſubleuari. Et hæc eſt communis & certa Doctrina ſancti Thomæ, ſancti Bonauenturæ, & aliorum Doctorum quos citat Bellarminus cap. 14. Quæ etiam ex communi Eccleſiæ praxi ſatis conſtat, in qua (vt ibidem refert) Paſchalis 1. qui ante Septingentos annos Apoſtolicam Sedem obtinebat, & plures alij ſummi Pontifices, Indulgentias defunctis applicandas conceſſerunt.

4 Quærunt aliqui, vtrùm Indulgentiæ pro defunctis conceſſæ certò ac infallibiliter illis proſint. Affirmant Sotus, Nauarrus, Suarez, & alij quos citat Laymannus c. 7. de indulg. quorum ſententia, licet ſit probabilis; contrariam tamen, quæ eſt ſancti Bonauenturæ, Ricardi, Durandi, Cordubenſis, & aliorum, quos citat & ſequitur ibidem quæ eſt hunc Indulgentiarum pro defunctis effectum

pende-

pendere ex liberali Dei acceptantis voluntate, probabilior videtur, cum neque ex vllo ſcripturæ loco, neque ex vlla certa traditione conſtet, Deum illas ſatisfactiones ex Eccleſiæ theſauro depromptas, & ab eadem Eccleſia ſibi oblatas pro defunctorum liberatione acceptaturum promiſiſſe, præſertim cum ipſa Eccleſia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragij, tanquam ipſum Deum ſupplicans, vt eiuſmodi ſatisfactionem ſeu ſolutionem pro defunctorum ſubleuatione miſericorditer acceptare dignetur.

Quod etiam ex ipſius Eccleſiæ praxi confirmari poteſt, quæ poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam Indulgentiam, v. g. per ſacrificium in altari priuilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus pro eodem orare & ſacrificare non deſinit: quo facto tacitè declarare videtur, Indulgentias quamuis maximè ſalutares, non tamen ſemper infallibilem effectum pro ipſis defunctis habere, ſed pendere ex diuina miſericordia: quod tamen non debet fideles viuentes reddere ſegniores, imò potiùs excitare, vt maiori affectu & charitate ipſis fidelibus defunctis per orationes, aut ſacrificia, aut Indulgentiarum applicationem, aut alium quemcunque modum opitulentur.

§. IV.

Quid de Purgatorio ſentiendum ſit.

1 CATHOLICA veritas, cui firmiter adhærendum eſt, docet eſſe Purgatorium, id eſt locum quendam, in quo tanquam in carcere poſt hanc vitam vſque ad certum & definitum tempus detinentur ac purgantur animæ fideles, quæ in ſtatu quidē gratiæ, ſed tamen nondum plenè à peccatis purgatæ è corporibus exierunt, vbi fidelium viuorum orationibus & ſuffragijs, ac præſertim ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio poſſunt ſubleuari. Hanc veritatem olim Valdenſes, Albigenſes, Apoſtolici, & plures alij Catholicæ fidei hoſtes impugnarunt, vt videre eſt apud Bellarminum lib. 1. de Pur. cap. 2. quibus adiunxerunt ſe hodierni hæretici tam Lutherani quā Caluiniſtæ, qui omnes nullum eſſe poſt hanc vitam Purgatorium contendunt; ſed animas ſtatim vt à corporibus ſeparantur, vel in cœlum euehi, vel in infernum detrudi.

Refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex Scriptura: 2. Mach. 12. vbi dicitur quod *Sancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur*: quæ verba, cùm neque de beatis, neque de damnatis intelligi poſſint, ſequitur vt de quodam tertio hominum genere ſint intelligenda, qui habeant adhuc aliqua vincula, à quibus poſt mortem ſolui queant; proindeq; de ill

qui in Purgatorio detinentur. Hunc autem librum Machabæorum eſſe Canonicum (quidquid hæretici in contrarium dicant) conſtat non modo ex Concilio Trident. ſeſſ. 4. in decr. de Canonicis ſcripturis, ſed etiam ex Concilio Carthaginenſi 3. cui interfuit ac ſubſcripſit S. Auguſtinus cap. 47. item ex S. Innocentio I. Epiſt. ad Exuperium cap. vlt. & ex Gelaſio 1. in Concilio Septuaginta Epiſcoporum, vt refertur diſt. 15. capite *Sancta Romana*. Probatur etiam ex Iſaiæ 4. *Purgabit Dominus ſordes filiarum Sion in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris*: quem locum de pœna Purgatorij explicat S. Aug. lib. 20. de ciuit. cap. 25. Item ex Matth. 12. vbi dicit Dominus quædam peccata eſſe, quæ non remittuntur neque in hoc ſæculo, neque in futuro: vnde colligunt SS. Patres quædam peccata remitti in futuro ſæculo, id eſt poſt hanc vitam, per orationes & ſuffragia Eccleſiæ. Ita S. Auguſtinus lib. 21. de ciuit. c. 24. & lib. 9. in Iulianum c. 5. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 39. & S. Bernardus Homil. 66. in Cantica.

2 Probatur 2. ex varijs Concilijs, in quibus præſcribitur vt orationes & ſuffragia pro defunctis fidelibus offerantur: vt in Concilio Carthagin. 3. cap. 29. Bracarenſi 1. cap. 39. & Aurelian. 2. cap. 14. vnde ſequitur aliquos fideles defunctos in tali loco eſſe, vbi orationibus & ſuffragijs viuentium iuuari poſſint, *Proindeque eſſe in Purgatorio*.

Probatur 3. ex SS. Patribus qui Purgatorium apertiſſimè aſſerunt, vt S. Gregorius Nyſſenus oratione pro mortuis circa medium, vbi de Iuſto ex hac vita excedente loquens dicit, *quod non poterit à corpore egreſſus diuinitatis particeps fieri, niſi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abſtulerit*: & Sanctus Auguſtinus lib. 21. de Ciuit. c. 24. loquens de Iuſtis, qui cum leuibus peccatis decedunt, *Tales* (inquit) *conſtat ante Iudicij diem per pœnas temporales, quas eorum ſpiritus patiuntur, purgatos, æternis ſupplicijs non tradendos*. Item ex alijs SS. Patribus, qui pro fidelibus defunctis orãdum ac Miſſæ ſacrificium offerendum eſſe dixerunt, vt S. Cyrillus Hieroſolym. Catech. 5. Myſtag. *Pro omnibus*, inquit, *oramus qui inter nos vita functi ſunt, maximum credentes eſſe animarum iuuamen*. S. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 55. *Multum*, inquit, *ſolet animas etiam poſt mortem ſacra oblatio hoſtiæ ſalutaris adiuuare, ita vt hanc nonnunquam ipſæ defunctorum animæ expetere videantur*.

3 Porrò, cùm tantummodo fidelium Iuſtorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni peccati mortalis reatu immunes ex hac vita decedunt, ſequitur vt ob duas tantùm cauſas ibi purgari debeant, nimirùm vel pro peccatis venialibus, cùm quibus nondum quoad culpam remiſſis è corporibus exierunt, vel pro pœnis temporalibus, quæ peccatis mortalibus aut venialibus quoad culpam remiſſis debentur, pro quibus plenè non ſatisfecerunt.

Hæ

Hæ autem animæ in Purgatorio exiſtentes pro peccatorum illorũ expiatione grauiſſimas haud dubiè pœnas patiuntur; adeo vt SS. Patres doceant pœnas illas Purgatorij quibuſcunque huius vitæ pœnis eſſe longè grauiores, vt S. Auguſtinus Pſal. 37. S. Gregorius in Pſal, 3. pœnitentialem, & alij, quos citat Gammachæus c. 5. de Purgat.

Quamuis autem Doctores quidam Catholici, vt Dionyſius Carthuſianus lib. de quatuor nouiſſimis art. 47. & Michael Baius lib. 2. de meritis operum cap. 8. existiment grauiſſimam animarum illarũ pœnam in eo conſiſtere, quod nullam ſuæ ſalutis habeant certitudinem, ſed quaſi ſuſpenſæ & dubiæ occultâ quadam iudicij diuini diſpoſitione teneantur; communis tamen Theologorum doctrina eſt, animas fideles in Purgatorio detentas de ſalute ſua æterna certas ac ſecuras eſſe; tùm quia (vt docet S. Thomas) ſpes Theologica in illis manet, ac proinde etiam fides, ex qua certiſſime ſcire poſſunt animas in Purgatorio detentas eſſe ſaluandas, aliundè verò ſatis certò ſciunt ſe eſſe in Purgatorio, non verò in inferno: tùm ex dictamine propriæ conſcientiæ: norunt enim ſe Deum ſuper omnia amare, nec vllo aduerſus eum odio moueri, neque etiã ab alijs animabus ſecum detentis vident illum blaſphemari, vt fit à reprobis in inferno, ſed potiùs laudari: quæ omnia fuſiùs explicata & probata habentur apud Gammachæum cap. 3. & vlt. de Purgatorio, & Bellarminum lib 2. de eod. Purgat. cap. 4. qui etiam cap. 7. obſeruat ex Beda & alijs probatis authoribus diuerſos eſſe in Purgatorio pœnarum gradus, diſparemque animarum ſtatum, quarum aliæ alijs longè minùs torquentur; imo earum aliquæ nullum alium niſi tantummodo dilatæ fælicitatis dolorem ſuſtinent.

4 Quæres 1 vbinam ſit Purgatorij locus. Reſpondetur locum Purgatorij ordinarium eſſe in ipſis terræ viſceribus, vt docent S. Thomas, S. Bonauentura, Sotus & alij apud Gammachæum citato cap. 5.

Diximus ordinarium, quia interdum ex aliqua diuina diſpenſatione purgantur animæ in aliis quibuſdam locis; vel quia in ijs peccauerunt, vel etiam ad inſtructionem & terrorem viuorum, vt ex S. Gregorio, S. Thoma, Petro Damiano, & alijs obſeruat idem Gammachæus.

Quæres 2. quanto tempore animæ in Purgatorio detineri debeant? Reſpondetur id ab eo ſolo cognoſci, cuius iudicio iuſto detinentur; certum nihilominùs eſſe aliquas illic animas pluribus annis, imò etiam ſæculis detineri; cùm Eccleſia probet conſuetudinem illam anniuerſaria celebrandi pro aliquibus defunctis, etiam ſi conſtet illos ante ducentos vel etiam plures annos ex hac vita migraſſe; quod minimè probaret, ſi tandiu eas illic non detineri poſſe certum eſſet.

Quæres

Quæres 3. an animæ ex Purgatorio aliquando egredi poſſint & hominibus appareant. Reſpondetur non modò ex Purgatorio, ſed & ex ipſo inferno: imo etiam ex Cœlo animas Deo ita volente, egredi poſſe: & de facto interdum egreſſas fuiſſe, alijſque viuentibus apparuiſſe, vt docet S. Auguſtinus lib. de cura pro mortuis agenda cap. 15. & 16 & idipſum varijs exemplis & hiſtorijs ex probatiſſimis & fide digniſſimis authoribus probat Bellarminus cit. lib. 3. c. 8.

* Quæres 4. quibus modis animæ in Purgatorio exiſtentes iuuari & ſubleuari poſſint? Reſpondetur communionem, quam animæ illæ cum Eccleſia in terris militante ſeruant, per gratiam & charitatem in qua deceſſerunt, & ratione cuius inter membra viua corporis myſtici, cuius Chriſtus caput eſt, connumerantur, reddere illas capaces participandi pijs eiuſdem Eccleſiæ operibus & inde varia & ſaluberrima ſolatia recipiendi, quando ſcilicet pia illa opera in quantum ſatisfactoria ſunt ipſis animabus applicantur, & ea intentione Deo offerũtur, ex quo patet animas, Purgatorij à nobis iuuari & ſubleuari poſſe, orationibus, ieiunijs, eleemoſynis, ſed præſertim ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio, quod quidem propitiatorium eſt (vt definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 2.) *Non modò pro viuis, ſed etiam pro defunctis in Chriſto nondùm ad plenum purgatis*. Et ſeſſ. 25. in decreto de Purgatorio dicitur: *animas in Purgatorio detentas, fidelium ſuffragijs, potiſſimum verò acceptabili altaris ſacrificio iuuari*. Vnde & S. Auguſtinus ſerm. 34. de verbis Apoſtoli poſtquam admonuit *Sumptuoſam diligentiam ſepulturæ monumentorum opulentam conſtitutionem, eſſe potius viuorum quæcunque ſolatia, quàm adiutoria mortuorum*, rectè ſubiungit, *ordinationibus verò ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum, vniuerſa obſeruat Eccleſia, vt pro eis qui in corporis & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cum ad ipſum ſacrificium loco ſuo commemorantur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur, cum vero eorum commendandorum cauſa opera miſericordiæ celebrantur, quis eis dubites ſuffragari pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur*.

CA-

CAPVT SEXTVM.

De Sacramento Extremæ Vnctionis.

SECTIO I.

Vtrùm Extrema Vnctio ſit Sacramentum, & quis ſit eius miniſter.

1 EXTREMAE vnctionis nomine intelligimus vnctionem olei benedicti, quæ infirmo in extremis poſito confertur à ſacerdote, adiunctis certis precibus. Hanc autem eſſe verum & proprium nouæ legis Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum negauerunt olim Valdenſes & Albigenſes, & nunc etiam negant Lutherani & Caluiniſtæ; affirmat verò Eccleſia Catholica, & tanquam dogma fide credendum proponit: cuius quidem veritas ſimul & erroris oppoſiti falſitas demonſtratur.

Primò ex his S. Iacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, remittentur ei:* quibus verbis exprimuntur omnia quæ ad Sacramenti rationem requiruntur; ſcilicet ritus aliquis externus, nempe olei vnctio; deinde promiſſio gratiæ illi adiuncta, quatenùs per illum ritum peccata remitti dicuntur; ac demum inſtitutio diuina; neque enim Apoſtolus adeo conſtanter & abſolutè gratiam illam promitteret, niſi Chriſtus Dominus hoc ita inſtituiſſet, ac fieri præcepiſſet.

Secundò ex Concilio Cabilonenſi (quod temporibus CAROLI MAGNI celebratum eſt) cap 48. vbi dicitur, *Infirmos ſecundùm beati Iacobi documentum oleo quod ab Epiſcopo benedicitur, debere à Presbyteris vngi:* & paulo poſt allegatis ipſius ſancti Iacobi verbis ſubdit, *Non eſſe parui pendendam eiuſmodi medicinam, quæ animæ corporiſque medetur languoribus:* Item ex Concilio Florentino in decreto Eugenij, & Trid. ſeſſ. 14. c. 1. de Extrema vnctione, vbi habetur: *Hoc Sacramentum inſtitutum à Chriſto Domino, apud Marcum quidem inſinuatum, per Iacobum autem Apoſtolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum.*

Tertiò ex SS. Patribus, qui huic ſacræ vnctioni vim ſanctificandi & peccata remittendi tribuunt, vt S. Ioann. Chryſoſtomus libro 3. de Sacerdotio, vbi dicit Sacerdo-

tes

tes non modo cùm nos regenerant, ſed etiam cùm infirmos oleo vngunt, indulgere peccata, quod excitatis S. Iacobi verbis confirmat: & S. Auguſt. ſerm. 215. de temp. in quo docet ſuperueniente infirmitate ægrotum accipere debere Chriſti Domini corpus, & exinde proprium eius corpus vngendum eſſe, vt impleatur in eo illud quod ſcriptum eſt: *Infirmatur quis in vobis, &c.* additque hoc modo corporis ſanitatem & peccatorum indulgentiam obtineri.

3 Quod autem ſpectat ad miniſtrum huius Sacramenti, certum eſt ſolum Sacerdotem ritè ordinatum poſſe Sacramentum hoc validè adminiſtrare. Ita S. Thomas in 4. diſt. 23. q. 21. a. 1. & alij communiter: eſtque de fide, vt conſtat ex ſuprà relatis S. Iacobi verbis, *Inducat Presbyteros Eccleſiæ*, tùm ex Concilio Trid. ſup. cap. 3. vbi verba illa S. Iacobi explicans dicit, *Proprios huius Sacramenti miniſtros eſſe Eccleſiæ Presbyteros quo nomine eo loco non ætate ſeniores aut primores in populo intelligendi veniunt; ſed aut Epiſcopi, aut Sacerdotes ab ipſis ritè ordinati.*

Quamuis autem quilibet Sacerdos Sacramentum hoc validè adminiſtrare poſſit; cùm eius adminiſtratio, quæ modo deprecatorio fit, vt infrà dicetur, non ſit proprius actus iuriſdictionis, vt ex communi Theologorum ſententia docet Iſambertus diſp. 5. de Sacram. Extr. vnct. nullus tamen Sacerdos id licitè poteſt, niſi ſit proprius Sacerdos illius, cui hoc Sacramentum confertur, vel ab eo facultatem habeat: vnde in Clementina de priuilegijs prohibetur religioſis Sacerdotibus ſub pœna excommunicationis ſedi Apoſtolicæ reſeruatæ & ipſo facto incurrendæ, ne hoc Sacramentum laicis aut clericis adminiſtrent ſine licentia proprij Sacerdotis, vt refert Laymannus cap. 6. de Extr. vnct.

Excipiunt tamen Doctores caſum neceſſitatis; quando ſcilicet à proprio Sacerdote Sacramentum illud recipi non poteſt, v. g. ſi abſit, nec ab illo licentia poſſit obtineri; tunc enim quilibet Sacerdos etiam Religioſus poteſt validè ac licitè Sacramentũ illud moribundo adminiſtrare, nec vllam ideo incurrit excommunicationem, vt docent S. Antoninus, Syluester, Caietanus, Henriquez, & alij apud Laymannum ſuprà.

4 Quærunt aliqui occaſione illorum verborum S. Iacobi: *Inducat presbyteros Eccleſiæ*, vtrùm huius Sacramenti miniſter debeat eſſe vnus an plures. Reſpondetur 1. vnum ſufficere, vt conſtat tùm ex cap *Quæſiuit*, extra de verborum ſignificatione, tum ex communi Eccleſiæ praxi, quæ nonniſi vnum Sacerdotem ad Sacramentum hoc miniſtrandum adhibere ſolet. Reſpondetur 2. plures Sacerdotes poſſe Sacramentum hoc adminiſtrare, ſiue ſucceſſiuè; quando vnctione vna aut altera ab aliquo Sacerdote facta, & forma ſimul prolata, alius reliquas vnctiones facit, & verba formæ proferet: ſiue coniun-

ctim

ctim, ita vt vno Sacerdote vnam vnctionem faciente, & verba formæ proferente, alij Sacerdotes eodem tempore vnctiones reliquas faciant, ac ſimul verba formæ proferant: & hic modus adminiſtrationis ſemper quidem validus eſt, non tamen licitus, niſi in duobus caſibus. Primus eſt, ſi Sacerdos poſt aliquas vnctiones factas ſubito moriatur, aut in talem infirmitatem decidat, vt reliquas peragere non poſſit, tunc enim alius Sacerdos eius defectum ſupplere debet, non repetendo quæ facta ſunt, ſed ea quæ deſunt perficiendo. Secundus eſt, quando ſubeſt aliqua ratio timendi ne infirmus moriatur, priuſquam vnicus Miniſter vnctiones omnes perficere poſſit: tunc enim ſi adſint alij Sacerdotes, poterunt ſimul vnus oculos, alter aures, &c. perungere, ac vnuſquiſque aliorum formam proferre, vnctioni illi qnam peragit, conuenientem. Ita Suarez diſput. 43. ſect. 2. num. 8. Iſambertus diſp. 5. Extrem. vnct. art. 2. & 3. & plures alij.

SECTIO II.

Quæ ſit materia & forma huius Sacramenti.

DIcendum 1. materiam remotam Extremæ vnctionis eſſe oleum oliuarum ab Epiſcopo benedictum. Ac in primis quod ſit oleum oliuarum, conſtat ex decreto Eugenij, vbi expreſsè dicitur materiam huius Sacramenti eſſe *Oleum oliuæ*: & in Catech. Rom. part. 2. cap. 6. declaratur olei nomine intelligi liquorem, non ex quauis pingui & craſſa materia, ſed ex olearum baccis tantummodo expreſſum. Quod autem oleum iſtud, vt ſit apta & ſufficiens huius Sacramenti materia, debeat eſſe ab Epiſcopo benedictum, docet S. Thomas in 4. diſt. 23. quæſt. 1. art. 3. & conſtat tum ex citato decret. Eug. & Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. tum ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ nonniſi oleum ab Epiſcopo benedictum in huius Sacramenti adminiſtratione adhibere conſueuit.

Quæres, an deficiente oleo benedicto, poſſit, vrgente neceſſitate ad Sacramentum hoc adminiſtrandum adhiberi oleum non benedictum, vel illius loco ſacrum chriſma. Reſpondetur 1. oleum benedictum eſſe de neceſſitate huius Sacramenti, vt docent. S. Thom. S. Bonauent. Durandus, & alij, quos refert & ſequitur Iſambertus diſp. 2. art. 2. proindèque nec licitè, nec validè cum oleo non benedicto adminiſtrari poſſe, ſi tamen oleum benedictum non ſufficeret, poſſet illi non benedictum in minori tamen quantitate licitè admiſceri, vt intelligitur ex cap. *Quod dubijs*, extra de conſecratione Eccleſiæ. Reſpondetur 2. controuerſum eſſe apud Theologos, an hoc Sacramentum validè conferri poſſit in oleo balſamato, ſeu chriſmate, quibuſdam affirmantibus, alijs verò id negantibus, quos fusè

refert

refert Laymann cap. 2. de Extr. vnct. qui rectè concludit, quidquid ſit de vtraque illa ſententia; quarum neutra expreſsè ab Eccleſia definita eſt, quantùm ad praxim attinet, nunquam licitum eſſe Sacerdoti in Extremæ vnctionis adminiſtratione vti chriſmate, eò quod ſaltem id conſuetudini & praxi Eccleſiæ repugnet, quæ nonniſi oleum ſimplex & benedictum pro vngendis infirmis adhibere ſolet.

Addit, quod quamuis ſecundùm ipſius Eccleſiæ praxim oleum illud infirmorum quotannis renouari debeat, vetuſque, nouo accepto, comburi. Si tamen Parochus oleum ab Epiſcopo benedictum nondum recepiſſet, vrgente neceſſitate veteri benedicto ad conferendam extremam vnctionem vti licitè poſſet.

2 Dicendum 2. materiam proximam huius Sacramenti eſſe vnctionem quæ fit per modum crucis, iuxtà Rituale Romanum, in oculis, auribus, naribus, labijs, manibus, pedibus & renibus (quam tamen vltimam vnctionem in fœminis omittendam eſſe dicit) vel in pectore loco renum, vt in Rituali Pariſienſi, & in quibuſdam alijs habetur. Hæc autem vnctio in partibus illis quæ natura geminæ ſunt, duplex fieri debet, v.g. vna ſuper oculum dextrum, altera ſuper ſiniſtrum: & vnica interim forma proferri: ita vt formæ prolatio incipiat, antequam prior vnctio finiatur, nec deſinat quin poſterior ſaltem inchoetur, vt annotatur in eodem Rituali; vbi etiam dicitur quod ſi quis in aliqua illarum partium mutilatus ſit, vnctio in proxima fieri debeat, cum eadem formæ prolatione.

* Porrò hæc vnctio, non adhibito aliquo inſtrumento, ſed pollice manus ipſius Sacerdotis miniſtrantis fieri debet, vt habetur in Rituali Romano; Sacerdotis ſiquidem manus inſtrumentum eſt viuum diuinæ poteſtatis & gratiæ, ſpeciali vnctione ad vſus myſticos in ipſa ordinatione conſecratum.

Cum igitur hæc ex ipſius Eccleſiæ praxi conſtent, quæritur an vnctio illarum omnium partium ſit de eſſentia huius Sacramenti, ita vt validè conferri non poſſit, niſi omnes illæ partes vngantur.

Reſpondetur 1. certum eſſe ex communi Theologorum conſenſu ad validitatem huius Sacramenti non requiri, vt vnctio fiat in modum crucis, nec etiam vt pedes, aut renes, aut pectus vngantur, nec vt fiat duplex vnctio in geminis partibus, cuiuſque ſenſus: quamuis enim ex præcepto Eccleſiæ iſta fieri & ſeruari debeant, nec proindè (nulla vrgente neceſſitate) omitti poſſint ſine peccato; non ſunt tamen de eſſentia huius Sacramenti, nec ad eius validitatem requiruntur, vt docent Sotus, Henriquez, Suarez, Toletus, & alij apud Laymann. cit. cap. 2.

3 Reſpondetur 2. controuerſum eſſe apud Theologos vtrùm ad

Reſpondetur 2. controuerſum eſſe apud Theologos vtrùm ad Sacramenti huius validitatem neceſſarium ſit, vt omnes quinque ſenſus corporis vngantur; an vero vnctio in vno illorum ſufficiat: quidam enim Doctores, quos recenſet & quibus ſubſcribit Iſambertus diſp. 2. art. 5. vnius tantummodo ſenſus vnctionem ad Sacramenti validitatem ſufficere exiſtimant: alij verò è contrà vnctionem quinque ſenſuum ad validitatem illam requiri affirmant. Ita S. Thomas, S. Bonauentura, Richardus, Scotus, Paludanus, & plures alij, quos citat & ſequitur Suarez in 4. diſt. 2. quæſt. 2. art. 3. quorum ſententia videtur probabilior; propter authoritatem ipſius S. Doctoris, proindeque in praxi tenenda.

Dicendum 3. formam huius Sacramenti hanc eſſe: *Per iſtam vnctionem, & ſuam pijſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per viſum deliquiſti, &c.* & ſimiliter de aliis membris. Ita declaratum eſt in decreto Eugenij, & in Concilio Trident. ſeſſ. 14. c. 1. de Extrema vnctione, & expreſsè habetur in Rituali Romano.

Sunt autem quædam obſeruanda. Primum eſt, formam huius Sacramenti per modum deprecationis eſſe conferendam, vt docet S. Thomas, S. Bonauentura, & communiter alij apud Suarez ſupra, ſect. 3. quod conſtat tùm ex his S. Iacobi verbis: *Orent ſuper eum, & oratio fidei ſaluabit infirmum*; tū ex vniuerſa Eccleſiæ praxi quæ vbique in huius Sacramēti adminiſtratione forma deprecatoria vtitur.

4 Secundum eſt, quod quamuis omnes particulæ præfatæ quæ in forma huius Sacramenti communiter proferuntur, ad eius eſſentiam non pertineant, ſitque probabiliſſimum ſolas has quæ ſequuntur, *Per iſtā vnctionē indulgeat tibi Dominus quidquid peccaſti*, ad illius validitatē eſſe neceſſarias, vt docet & probat Iſambertus diſp. 3. art. 2. debet tamē Sacerdos omnia illa verba in huius Sacramenti forma & Eccleſiæ præſcripto appoſita, pro vt in Rituali Romano habētur, vel ſecundum peculiarem cuiuſque diœceſis vſum, diſtinctè proferre, nec aliquid ab eo in illa prolatione omitti aut mutari ſine peccato poteſt.

Tertium eſt; probabiliſſimum eſſe (quod aſſerunt Henriquez, Medina, Paludanus, & alij, quos citat & ſequitur Iſambertus ſuprà art. 4.) quinariam formæ huius Sacramenti repetitionem non eſſe de eius eſſentia; ſed ſufficere vnicam: ſecundùm quam ſententiam, ſi infirmus iam iam moriturus credatur, poterit Sacerdos partes magis obuias quinque ſenſuum vngere, verbigratia vnum oculum, aurem, narem, labium, & aliquam aliam partem pro ſenſu tactus qui vbique diffuſus eſt, vt genam, idque celeriter nullo facto ſigno crucis, & ſimul ac ſemel verba proferre: *Per iſtam vnctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquiſti, vel quidquid peccaſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum & tactum.*

SECTIO III.

Quinam ſint huius Sacramenti effectus.

1 Extremæ Vnctionis effectus duplicis ſunt generis: quidam enim animam, alij corpus attingunt: quod ſpectat ad animam, quinque ſunt præcipui effectus, quos Sacramentum hoc in ea opreatur.

Primus effectus illi cum aliis Sacramentis communis, eſt gratia ſanctificans: vt expreſsè definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 2. de Extrema Vnctione, his verbis: *Si quis dixerit Sacram infirmorum Vnctionem non conferre gratiam, &c. anathema ſit.*

Secundus eſt, ſpeciale gratiæ auxilium, tùm ad ſuperandas tentationes in articulo mortis occurentes, tùm ad ſpem & confidentiam faciliùs & firmiùs in Deum erigendam, tùm etiam ad morbi & mortis moleſtias cum maiori patientia tolerandas: quod expreſsè declarat Concilium Trident. cap. 2. vbi dicit quod hoc Sacramentum *Ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſubleuatus & morbi incommoda ac labores leuiùs fert, & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantis faciliùs reſiſtit.*

2 Tertius effectus, eſt remiſſio peccatorum mortalium ſi quæ fortè habet infirmus, quæ habere ſe bona fide & inuincibiliter ignoret: quamuis enim, vt rectè obſeruat Gammachæus cap. 6. de Extrem: Vnction. Sacramentum hoc ex primaria Chriſti inſtitutione ſecundam tantummodo gratiam, id eſt, gratiæ ſanctificantis augmentum conferat, ſupponatque hominem à peccato mortali per Sacramentum Pœnitentiæ aut perfectam contritionem iam purgatum, nihilominùs ſecundariò etiam primam interdum gratiam conferre poteſt, & peccata mortalia delere, ſi fortè Confeſſio Sacramentalis nulla & inualida fuit, & aliàs infirmus ſe in ſtatu peccati mortalis eſſe inuicibiliter ignoret, & de illis ſaltem in genere attritus ſit, vt docent Paludanus, Suarez & alij apud Laymann. ſup. 5. de Extrem. Vnct. & ſatis apertè colligitur tùm ex his S. Iacobi verbis: *Si in peccatis ſit, remittentur ei:* tùm ex iſtis Conc. Trident. cap. 2. *Delicta ſi qua ſint adhuc excipienda, abſtergit;* tùm denique ex his formæ verbis: *Indulgeat tibi Dominus quidquid peccati*: quæ quidem verba, ſicut & alia ex Apoſtolo & Concilio relata, cum ſint indefinita, ac ſine vlla reſtrictione, de quibuſcunque peccatis etiam mortalibus intelligi debent.

Quartus effectus eſt remiſſio peccatorum venialium, vt a fortiori, ex ſu-

ex ſuprà citatis Apoſtoli & Concilii verbis, & ex ipſa Sacramenti forma colligitur.

Quintus denique, eſt abſterſio reliquiarum peccati, vt expreſsè docet Concil. Trident. cit. cap. 2. quarum quidem peccati reliquiarum nomine S. Thom. in 4. diſt. 13. quæſt. 1. art. 2. qu. 1. Ferrarienſis lib. 4. contra Gentes cap. 73. & plures alii Theologi intelligunt animi languorem, torporem, mœrorem, triſtitiam, faſtidium, anxietatem & alias ſimiles prauas affectiones, quæ vtplurimum ex peccatis præteritis, eorumque recordatione oriuntur, varia incommoda ſpiritualia cauſant, vel etiam in extremam deſperationem propellunt.

3 Quod verò ſpectat ad corpus, vnus eſt Extremæ Vnctionis effectus, ſcilicet ipſius corporis ſanitas: vt colligitur ex Apoſtoli verbis: *Oratio fidei ſaluabit infirmum*: quæ verba de corporis ſalute intelligenda eſſe docet Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis part. 15. cap. 2. & poſt illum S. Thomas in 4. diſt. 23. qu. 2. art. 2. quem etiam Extremæ Vnctionis effectum tradit Concil. Trident. cit. cap. 2. adiecta tamen hac conditione: *vbi ſaluti animæ expedierit*: quo ſenſu citata Apoſtoli verba docet eſſe intelligenda.

Quæres, quis ſit præcipuus horum effectuum, ſeu ob quem primariò Extrema Vnctio inſtituta ſit. Reſpondetur cum S. Doctore ſuprà, & pluribus aliis Theologis, quos citat & ſequitur Suar. diſp. 41. ſect. hoc Sacramemtum principaliter inſtitutum eſſe ad conferendum infirmo ſpeciale quoddam gratiæ actualis auxilium, quo iuuetur & roboretur contra occurrentes in extremo vitæ diſcrimine difficultates, quibus à negotio ſuæ ſalutis ſtrenuè procurando & promouendo retardari poteſt; ſecundariò verò tùm ad ſanitatem corporis, ſi animæ ſaluti conducat, reparandam; tùm ad alios ſuprà explicatos effectus conferendos.

SECTIO IV.

Quis ſuſcipere poſſit aut debeat Sacramentum Extremæ vnctionis, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur.

1 Dicendum 1. ſubiectum capax huius Sacramenti eſſe hominem baptizatum, qui rationis vſum adeptus ſit, & propter morbum de vita periclitetur. Eſt communis ſententia Doctorum in 4. diſt. 23.

Requiritur 1. vt ſit baptizatus: cùm Baptiſmus, vt habetur in decreto Eugenij, *ſit ianua vitæ ſpiritualis*; nec ſine illo Sacramenta reliqua validè ſuſcipi poſſint.

Requiritur 2. vt rationis vſum adeptus ſit: cùm enim huius Sacramenti effectus ſit remiſſio peccatorum actualium, & robur aduerſus tentationes; pueri ante vſum rationis horum effectuum capaces non ſunt, vt per ſe patet, nec proinde Sacramenti illius ſuſcipiendi; vnde Nauarrus cap. 22. num. 1. Suarez diſp. 70. ſect. 1. & plures alij Theologi rectè docent Sacramentum Extremæ vnctionis validè conferri poſſe, imo & negari non debere pueris, qui ad eam ætatem & rationis diſcretionem peruenerunt, vt Sacramenti Pœnitentiæ ſint capaces; quamuis Sanctam Euchariſtiam nondum receperint, nec adhuc idonei ad illam recipiẽdam iudicentur: Quod etiam in Rituali Pariſienſi tit. de Extrema Vnctione præſcribitur. Diximus requiri vt hoc Sacramentum ſuſcipiens rationis vſum adeptus ſit; ſiue vſum illum ad huc retineat, ſiue poſtea in amentiam aut phreneſim lapſus ſit: licet enim maximè deceat, & quantùm fieri poteſt procurandum ſit, vt infirmo miniſtretur, dùm ſana mente & integris ſenſibus eſt; non eſt tamen illi denegandum, quamuis in amentiam inciderit, aut rationis vſum amiſerit; ſi anteà illud petiit, aut ſaltem interpretatiuè deſiderauit: ſi nimirum Chriſtianè vixit; & ſalutis ſuæ memor fuit: quod quidem præſumendum eſt, niſi contrarium appareat, vt docent Paludanus, Syluester, Henriquez, & plures alij apud Laymann. cap. 4. de Extr. vnct. & expreſsè declaratur in Rituali Romano, in quo etiam præſcribitur, impœnitentibus, qui in manifeſto peccato mortali moriuntur, & excommunicatis omnino denegandum eſſe hoc Sacramentum.

Requiritur 3. vt nonniſi infirmo de vita periclitanti conferatur Extrema vnctio, vt docet S. Thomas in 4. diſt. 23. quæſt. 2. art. 2. & cum eo communiter omnes, vt habetur in Concilio Tridentino cap. 3. vnde neque reis vltimo ſupplicio mox afficiendis, neque prælium inituris, aut aliis violentia aliqua extrinſeca morituris hoc Sacramentum conferri debet, vt in præfato Rituali Romano expreſſè declaratur.

Obſeruat etiam S. Doctor ſuprà articulo 4. & cum illo communiter omnes, Extremam Vnctionem morbi periculo eodem durante, iterùm conferri non poſſe: ſecus vero ſi eodem morbo durante, infirmus nouum aliquod mortis periculum incurrat: vt ſi poſtquam inunctus fuerat, Medicorum iudicio melius habere cœpit, euaſitque periculum mortis, in quo nihilominus poſteà mutata corporis conſtitutione iterùm recidit vt docent Paludanus, Suarez, & alij apud Laymann.

Dicendum 2. infirmum ſui compotem Sacramentum pœnitentiæ & Euchariſtiæ debere recipere, priuſquam Extrema vnctio ipſi conferatur, ſi tempus & ipſius infirmi conditio ſeu diſpoſitio id permittat. Ita docet Iſambertus diſp. 7. art. 1. & ex-

preſsè declaratur in Rituali Romano, & etiam in Cathechiſmo Romano part. 2. cap. 6. vbi vocat hanc conſuetudinem Eccleſiæ *perpetuam*, aitque eſſe *ſeruandam*, quod obligationem denotat: ſi tamen poſteà in mortale peccatum lapſus ſit, aut alicuius peccati mortalis nondum confeſſi recordetur, debet huius Sacramenti ſuſceptioni Sacramentalem Confeſſionem præmittère, aut ſi extrema morbi vi oppreſſus id non poſſit, debet actum contritionis, aut ſaltem attritionis elicere, vt Sacramenti huius virtute peccatorum remiſſionem percipiat, vt docet Iſambertus ſupra: & ante illum docuerunt Suarez diſputat. 42. ſect. 1. Nauarrus cap. 22. numero 13. & plures alij.

3 Quæres, an ſit aliqua obligatio Extremæ vnctionis recipiendæ. Reſpondetur iuxtà doctrinam Sancti Thomæ in 4. diſtinct. 23. quæſtione 1. artic. 1. quæſtione 3. ad 1. nullam eſſe huius Sacramenti recipiendi ſub peccato mortali obligationem, ſi ſecundùm ſe præcisè conſideretur; licet enim vtiliſſimum ſit ac ſaluberrimum, nullam tamen nec medij, nec præcepti neceſſitatem ſecum inuehit, vt probat Iſambertus diſputatione 8. artic. 1. qui tamen rectè ſubiungit fieri interdum poſſe, vt infirmus illud non ſuſcipiendo mortaliter peccet; ſi, verbi gratia, illud ex contemptu omittat, vel quamuis abſit contemptus, ſi ex neglectu illius ſcandalum ſequatur, aut infirmus probabile aliquod periculum ſalutis incurrat; quia nullum aliud Sacramentum ſuſcipere poteſt.

Non eſt tamen par ratio illius, cui Sacramenti huius adminiſtratio ex officio incumbit: is enim, vt rectè docet & probat Iſambert. ibid. per ſe, vel per alium Sacerdotem tenetur hoc Sacramentum ſubditis ſuis extremè & periculosè ægrotantibus adminiſtrare; ita vt peccet mortaliter, ſi cògnito alicuius infirmi periculo, illi conferre ſine illa iuſta ratione omittat, aut differat cum probabili periculo, ne interim ægrotus, illo non ſuſcepto, moriatur. Additque, quòd quamuis infirmus morbo contagioſo laboraret, nec poſſet illi Sacramentum hoc, niſi cum vitæ periculo adminiſtrari, ſi tamen proprius eius Sacerdos aliter ei ſubuenire non poſſit quàm Extremam vnctionem illi conferendo, teneretur etiam cum certiſſimo vitæ periculo hanc illi adminiſtrare, niſi alius Sacerdos eius vices ſuppleat. Docet nihilominùs, quod ſi moraliter certus ſit de bona illius diſpoſitione, quoad ea quæ ſalutem animæ reſpiciunt; puta quia nuperrimè Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta illi adminiſtrauit, tunc non teneri ſaltem

ſub peccato mortali, Extremam vnctionem illi adminiſtrare cum tali periculo.

CAPVT SECTIMVM.

De Sacramento Ordinis.

SECTIO I.

Vtrùm Ordo ſit Sacramentum.

1 NOMEN Ordinis, quod ex ſe latiſſimam habet ſignificationem, ab Eccleſia vſurpatum eſt, vt obſeruat Catechiſmus Romanus part.3. cap.7. tum ad deſignandum Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ſtatum, in qua reperiuntur varij Miniſtrorum ſuperiorum & inferiorum gradus optimè diſpoſiti ad ea perficienda, quæ cultum diuinum, præſertimque ſanctiſſimum Dominici corporis Sacrificium ſpectant: tum ad ſignificandum ritum illum Sacrum, quo quiſque Miniſtrorum illorum ſolemni religione conſecratur, ac diuino cultui ſacriſque Altaribus mancipatur: in quo poſteriori ſenſu de illo quæritur vtrùm ſit Sacramentum. Quæ quidem quæſtio dupliciter intelligi poteſt: Primò in genere: vtrùm in Eccleſia ſit Sacramentum Ordinis; Secundò in particulari; vtrùm quilibet Ordinum Eccleſiaſticorum ſit Sacramentum. Pro cuius reſolutione,

Dicendum 1. Ordinem eſſe Sacramentum nouæ legis à Chriſto Domino inſtitutum. Hanc veritatem quæ de fide eſt, negauerunt olim Meſſaliani: vt refert Coccius tom.2.lib.8.art.1.& hodie ſimiliter negant Lutherani & Caluiniſtæ, quorum error refellitur, & veritas noſtræ fidei probatur.

Primò ex Apoſtolo 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*: ex quo loco, vbi loquitur Apoſtolus de ſacra Ordinatione ipſius Timothei habetur ritus aliquis ſenſibilis, & collatio gratiæ ſuper hunc ritum: vnde ſequitur vnā rationē Sacramēti in ſacra Ordinatione requiri.

2 Secundò ex Concilio Calced.can.2. vbi damnantur illi qui pecunias pro ordinatione recipiunt, eo quod gratiam Dei vendere cenſeantur, quæ tamen vendi nec debet, nec poteſt:& ex Concil. Trid.ſeſſ.24.cap.3.his verbis: *Cum Scripturæ teſtimonio, Apoſtolica tra-*

traditione, & Patrum vnanimi conſenſu perſpicuum ſit, per ſacram Ordinationem, quæ verbis & ſignis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet Ordinem eſſe verè & proprie vnum ex ſeptem Sanctæ Eccleſiæ Sacramentis.

Tertiò ex S. Leone epiſtola 87. ad Epiſcopos Mauritaniæ cap. 1. vbi poſtquam dixit Ordinem Sacerdoti nonniſi benè probatis & exercitatis eſſe conferendum, ſubiungit: *Quis diſſimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur iniuriam*, ſi nimirum indignus ordinetur: & ex S. Ambroſio lib. de dignitate Sacerdot. c. 5. *Quis dat Epiſcopalem gratiam: Deus, an homo? reſpondet ſine dubio, Deus; ſed per hominem dat Deus: homo imponit manus, Deus largitur gratiam.*

Dicendum 4. non modò Ordinem in genere, ſed etiam in particulari vnumquemque Ordinum Eccleſiaſticorum eſſe Sacramentum. Antequam hæc aſſertio probetur, ſupponendum eſt ſeptem eſſe Ordines: tres qui dicuntur maiores; ſcilicet Presbyteratum, Diaconatum, & Subdiaconatum: quatuor verò minores, nimirum Ordinem Acolytorum, Exorciſtarum, Lectorum, & Oſtiariorum. Quod conſtat ex varijs Concilijs ſeptem illos Ordines enumerantibus, vt ex Concilio Romano ſub S. Syluestro cap. 4. Carthag. 4. cap. 2. Florent. in decret. Eugenij & Trident. ſeſſ. 23. c. 2. vbi expreſsè dicitur non ſolùm nomina illorum Ordinum, ſed etiam ſingulorum propria miniſteria fuiſſe in vſu ab Epiſcopo Eccleſiæ initio. Item ex Epiſtola Cornelij Papæ ad Fabianum Epiſcopum Antiochenum, in qua totius Cleri Romani enumerationem faciens dicit, *in Eccleſia Catholica*, id eſt, Romana *Presbyteros eſſe quadraginta ſex, Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptem, Acolytos quadraginta duos, Exorciſtas, Lectores vna cum Oſtiarijs quinquaginta duos.*

Hoc præſuppoſito, probatur aſſertio, primò de illis omnibus Ordinibus in genere ex eo quod poſtquam Concilium Trident. c. 2. ſeptem illos Ordines enumerauit, eoſdemque in Eccleſia ſemper fuiſſe dixit, capite tertio abſolutè definit Ordinem eſſe Sacramentum abſque vlla reſtrictione ad maiores Ordines, aut minorum excluſione: vnde ſequitur ſecundùm eius mentem in omnibus & ſingulis Ordinibus, maioribus & minoribus, veram Sacramenti rationem reperiri.

Probatur 2. de ſingulis Ordinibus in particulari. De Presbyteratu quidem tum ex Concilijs Flor. in decr. Eugen. & Trident. ſuprà, in quibus Presbyteratus tanquam aliorum Ordinum primus & præcipuus enumeratur, cui proinde ratio Sacramenti præ alijs competere debet: tum etiam ex SS. Patribus qui Presbyteratum annumerant alijs Sacramentis vel Ordinationem Presbyterorum expreſsè vocant

Sacramentum, vt S. Cyprianus ſerm. de ablut. pedum S. Auguſtinus lib. 1. contra Donatiſt. cap. 2. & S. Leo. Ep. 81. ad Dioſcorum cap. 1.

De Diaconatu ſimiliter probatur, tum ex eo quod Conciliũ Trident. ſeſſ. 23. can. 6. definiuit *Hierarchiam Eccleſiæ diuina Ordinatione inſtitutam conſtare ex Epiſcopis, Presbyteris, Miniſtris*, vbi per Miniſtros ſaltem Diaconos intelligit, quorum proinde Ordinem diuinitus inſtitutum eſſe declarat: tum etiam ex ritu quem ſeruat Epiſcopus Diaconos ordinans, cum ſingulis illorum imponens manus dicit, *Accipe Spiritum ſanctum*: quibus verbis ſe gratiam illis conferre declarat.

4 Quamuis autem Durandus & Caietanus negauerint Ordinationem Diaconi eſſe Sacramentum, monet tamen Iſambertus diſp. 2. de ord. art. 7. ſententiam illorum, licet ante Conc. Trid. vtcunque probabiliter defendi potuerit, poſt illud tamen ſine aliqua cenſuræ nota ſuſtineri amplius non poſſe.

Dices Diaconos fuiſſe ab Apoſtolis inſtitutos, Act. 6. idque eo fine, vt pauperum curam gererent, vnde ſequitur illorum Ordinationem non eſſe Sacramentum cum ex Chriſti inſtitutione non ſit.

Reſpondetur verum eſſe Diaconos ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe: falſum verò Diaconatus Ordinem fuiſſe ab illis inſtitutum: conſtat enim ex ipſius Eccleſiæ traditione, vt docet & probat Iſambertus ſuprà, Sacramentum Ordinis fuiſſe à Chriſto Domino in vltima cœna inſtitutum. Quod autem dicitur Diaconos ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe vt pauperum curam gererent, id fuit quidem vnum ex illorum officijs, non verò primarium & præcipuum, vt docet idem Iſambertus ſuprà art. 8. & plenius conſtabit ex ijs, quæ de ſingulorum officijs infrà dicentur.

De Subdiaconatu denique & alijs minoribus Ordinibus conſtat, tum ex authoritate Concilij Trid. ſuprà, tum etiam ex eo quod hęc eſt plurimorum Doctorum tam antiquorum quàm recentiorum ſententia, vt S. Thomæ in 4. diſt. 24. q. 2. a. 1. q. 3. S. Bonauenturæ, Richardi, Scoti, Paludani, Maioris, Almaini, Ferrarienſis, Eckij, & aliorum quos citat & ſequitur Valentia q. 1. de Sacr. Ord. pun. 4. quibus etiam ſubſcribit Iſambertus diſp. 2. de Ord. art. 11.

Nec obſtat quod tres tantùm maiores Ordines dicantur ſacri: non enim ſic vocantur, quaſi ſolis illis ratio Sacramenti competat; ſed quia ſolis illis votum continentiæ annexum eſt, vt docet idem Iſambert. diſp. 1. de Ord. art. 6.

5 Verum eſt quidem S. Ignatium Antiochenum Epiſcopum Epiſt. 1. ad Antiochenos ſupra dictis Ordinibus annumerare Cantores ſeu Pſalmiſtas, & laboratores qui defunctorum corpora curabant, ſed vt rectè obſeruat Baronius ad an. 44. prope finem) non fuerunt hi

Or-

Ordines, ſed officia mere Eccleſiaſtica, quod aperte etiam colligi poteſt ex Concilio Carthagin.4. cap. 10. vbi dicitur quod Pſalmiſta poteſt abſque ſcientia Epiſcopi, ſola Presbyteri iuſſione, ſuſcipere canendi officium,& ex conſequenti illud non conferebatur per Ordinationem ſeu conſecrationem, ſed per meram deputationem ſeu commiſſionem.

Obijcies ex doctrina ſuperiùs explicata conſequens fore, plura eſſe Sacramenta quàm ſeptem.

Reſpondetur quod quamuis ſinguli Ordines habeant rationem Sacramenti, vnum tamen in genere Sacramentum ſimul conſtituunt, quod ſufficit vt Ordo dicatur vnum genericè Sacramentum, quod ſub ſe diuerſas ſpecies continet, vt fuſius explicat Bellarminus lib. 1. de Sacram.Ord.cap.8.

6 Porrò ſupradictis Ordinibus annumerari meritò debet Epiſcopatus, tanquam ipſius Ordinis Sacerdotalis vertex & ſummitas, quod expreſsè declarauit Concil.Trid. ſeſſ.23. c.4. vbi definit *Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc ordinem Hierarchicum præcipuè pertinere, & poſitos eſſe: ſicut ait Apoſtolus à Spiritu ſancto, regere Eccleſiam Dei, eoſque Presbyteris ſuperiores eſſe, ac Sacramentum Confirmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipſos poſſe, quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent.* Cui veritati ſuffragantur SS.Patres, qui Epiſcopatum vocant *Ordinem*, vt S.Anacletus Epiſt.3.c.1.S. Caius Epiſt.ad Felicem Epiſcopum, & S.Ambroſius lib.3.de Sacr.cap. 1.Neque ſolum eſt Ordo, ſed etiam Sacramentum nobiliſſimum & perfectiſſimum, quamuis enim nonnulli Theologi olim id in dubium reuocauerint, communiter tamen aſſerunt alij omnes, qui fusè citantur apud Bellarminum lib.1.de Clericis cap.5.& Valentiam diſp. 9. de Sacris Ordin.q.1.pun.2. apud quem videri poteſt fuſior probatio huius ſententiæ, quam adeò certam eſſe dicit Iſambertus diſp.2.de Ord.art. 3. vt contrariam tanquam erroneam prorsùs repudiandam exiſtimet.

Quod verò ſpectat ad tonſuram Clericalem, quamuis quidam Iuris Canonici Doctores alij Ordinibus illam annumerandam eſſe arbitrentur; communis tamen & vera Theologorum ſententia eſt, non eſſe Ordinem, ſed ſolummodo cæremoniam Eccleſiaſticam vt S. Thom. in 4.diſt. 24. quæſt. 3. art.1. S. Bonauentura ibid. & alij communiter docent: & conſtat etiam ex Conc.Trid.ſeſſ.23. cap 2. de reform. cap.6. & 10. vbi Tonſura ſemper ab Ordinibus rectè diſtinguitur, & in Catech. Rom.p.1.cap.7.dicitur Tonſuram tantummodò eſſe præparationem ad Ordines ſuſcipiendos, ſicut Exorciſmus eſt præparatio ad Baptiſmum, & Sponſalia ad Matrimonium.

7 Quod quamuis ita ſe habeat, certum eſt nihilominùs cæremoniam illam Tonſuræ accipiendæ ab ijs qui in Clerum cooptantur, & ab ipſis deferendæ, eſſe antiquiſſimam ab ipſis Apoſtolis deriuatam, vt videri poteſt apud Bedam lib.4.hiſt.Anglorum cap.22.& apud Baronium ad ann.Chriſti 58.habeturque de illa ſpeciale decretum S.Aniceti Summi Pontificis in Epiſt.decret.ad Epiſcopos Galliæ, quo prohibentur Clerici comam nutrire, iubeturque Tonſuram in ſummitate capitis in modum ſpheræ geſtare; cuius rei hanc ibi rationem reddit: *Quod ſicut Clerici diſcerni debent à laicis in conuerſatione, ſic etiam ab ijſdem in Tonſura, & in omni habitu diſcreti eſſe debent*. Quod etiam plures alij Summi Pontifices, & plurima Concilia varijs ſubinde temporibus ſanxerunt, & nouiſſimè in Conc.Trid.ſeſſ.21.c.6.decretum illud renouatum eſt, ſicut & in pluribus alijs recentioribus Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, ac præſertim Galliæ noſtræ Concilijs, vt Rhemenſi anno 1583.Turonenſi eod.ann. Bituricenſi anno 1583. Aquenſi ann. 1585. Tholoſano ann. 1590.Burdigalenſi ann.1614.&c. ex quibus apparet vniuerſam Eccleſiam his nouiſſimis temporibus veluti conſpirare voluiſſe ad religioſam illam Tonſuræ Clericalis Traditionem & praxim communibus ſuffragijs denuò ſtabiliendam; vndè infertur non ſine graui peccato à Clericis, præſertim maioribus Ordinibus initiatis, aut beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentibus, hanc Tonſuræ deferendæ legem contemni vel negligi poſſe, vt infrà in appendice peculiari ad calcem huius operis fuſiùs explicabitur.

SECTIO II.

Quæ ſit materia & forma Sacramenti Ordinis.

1 QVæſtionis propoſitæ duplex ſenſus eſſe poteſt. Primus, quæ ſit materia & forma Sacramenti Ordinis in generali. Secundus quę ſit ſpecialis materia & forma cuiuſcumque Ordinis in particulari pro cuius in vtroque ſenſu reſolutione,

Dicendum 1.materiam remotam Sacramenti Ordinis in generali, eſſe rem illam, quæ ab Epiſcopo traditur illi, qui Ordinem aliquem ſuſcipit: proximam eſſe huius rei traditionem: formam denique in verbis illis conſiſtere, quæ ab Epiſcopo proferuntur modo imperatiuo, cum expreſſione poteſtatis quæ confertur. Ita Sotus, Victoria, Bellarm.& plures alij quos citat & ſequitur Bonacina diſp.8.de

Sacram.

Sacram.Ord.quæſt.vnic.punct.3. Conſtatque tum ex Concil. Carthag.4.& ex Flor.in decr.Eug. vbi dicitur Sacramenti Ordinis materiam eſſe illud, per cuius traditionem confertur Ordo, formam vero eſſe verba ab ipſo Epiſcopo in eiuſmodi traditione prolata: tum ex ijs, quæ de materia & forma ſingulorum Ordinum in particulari dicentur.

Dicendum 2.materiam Ordinationis Oſtiarij eſſe traditionem Clauium per Epiſcopum factam: Lectoris, traditionem Codicis, de quo ordinandi legere debent: Exorciſtæ, traditionem libri exorciſmorum; Acolyti, traditionem ceroferarij & vrceoli vacui. Formam verò eſſe verba cuique materiæ correſpondentia, quæ ab Epiſcopo, dum eiuſmodi inſtrumenta Ordinandis tradit, proferuntur, quæ quidem habentur in Pontificali. Ita citati DD. apud Bonacinam ſuprà. Et conſtat tum ex præfato Concil. Carthag.4.can.6.7.8.& 9.& Flor.in decr.Eug.tum ex Catech.Rom. p.1.c.7.vbi hæc omnia diſtinctè explicantur.

2 Dicendum; duplicem eſſe materiam partialem, duplicemque formam Subdiaconatus, Diaconatus & Presbyteratus. Prior materia partialis Subdiaconatus eſt traditio calicis vacui cum patena vacua; cui partialis hæc forma reſpondet: *Videte cuiuſmodi miniſterium vobis traditur*: poſterior eiuſdem materia partialis eſt traditio libri Epiſtolarum, cui reſpondet altera partialis forma: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi in Eccleſia Dei; tam pro viuis quàm pro defunctis*. Similiter prior partialis materia Diaconatus eſt manuum Epiſcopi impoſitio, quæ fit ſuper ordinandum: forma ei correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe Spiritum ſanctum ac robur ad reſiſtendum Diabolo & tentationibus eius in nomine Domini*: poſterior partialis materia eſt traditio libri Euangeliorum, forma ei reſpondens: *Accipe poteſtatem legendi Euangelium in Eccleſia Dei, tam pro viuis quàm pro defunctis, in nomine Domini*. Denique prior partialis materia Presbyteratus eſt traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane ſuperpoſito; forma correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Dei Miſſaſque celebrandi, tam pro viuis quàm pro defunctis: in nomine Domini*: poſterior partialis materia eiuſdem eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper Ordinandum, partialis item forma ei reſpondens ſunt hæc verba: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*.

3 Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum materiam & formam deſumpta eſt tum ex citato Concilio Carthagin.& Florent. tum etiam ex Pontificali & Cathechiſmo Romano, vbi hæc omnia fusè declarata habentur; pro cuius confirmatione non requiritur alia probatio quàm ipſius Eccleſiæ authoritas. Quamuis autem

non

non planè conſtet inter Theologos, vtrum Subdiaconatus & Diaconatus materia & forma ſit duplex (de Presbyteratu enim nullus eſt ambigendi locus) quibuſdam hanc, aliis illam tanquam ſolam & & ſufficientem aſſignantibus, ſententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam & formam partialem in vtroq; illo Ordine agnoſcunt, videtur eſſe non ſolum probabilior, ob rationes, quæ apud Iſambertum diſp. 3. art. 2. & 3. videri poſſunt, ſed etiam in praxi tenenda: cum in iis quæ ad Sacramentorum validitatem ſpectant, tutior ſemper pars amplectenda ſit.

4 Dicendum 4. triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus; triplicem item formam Partialem. Prima illius materia partialis eſt impoſitio manuum à tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur: forma ei correſpondens ſunt hæc verba ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum Sanctum*, Secunda materia partialis eſt vnctio capitis & manuum ipſius electi in Epiſcopum, facta per conſecratorem Epiſcopum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa vnctione ab Epiſcopo conſecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio Baculi Paſtoralis, annuli, & libri Euangeliorum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert.

Vaſqueſius quidem cum quibuſdam aliis Theologis, quos citat diſp. 240. cap. 5. exiſtimat materiam Epiſcopalis Ordinationis in ſola manuum impoſitione à 3. Epiſcopis facta, conſiſtere; formā item in ſolis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur; obſeruatque paucos admodum Theologos ſcripſiſſe de materia & forma Epiſcopalis ordinationis: nihilominus probabilior eſt, & in praxi tenenda ſententia in aſſertione noſtra explicata, ob varias auctoritates & argumenta, quibus fusè illam propugnat Iſambertus art. 4. quæ apud illum videri poſſunt.

5 Cæterùm ad ſoluendas plures difficultates, quæ circa materias illas & formas ſingulorum Ordinum poſſent occurrere, obſeruandum eſt id quod docet Bellarminus cap. 9. de Ord. credibile eſſe Chriſtum Dominum iſtas omnes materias Ordinum inſtituiſſe, non quidem in particulari, ſed generatim præcipiendo Apoſtolis, & per illos Epiſcopis eorū ſucceſoribus, vt Ordines conferrent per traditionem inſtrumentorum illorum, quibus ſignificaretur eorum poteſtas, & verbis conceptis eandem illam traditionem exprimerent: quod etiā pluribus probat Iſambertus art. 6. idémque art. 8. rectè monet non ſolùm præcepti, ſed etiam Sacramenti neceſſitate requiri, vt qui Ordinem aliquem ſuſcipiunt, quod maximè notandum eſt, illius materiam ab Epiſcopo porrectam phyſicè tangant: quod variis argumentis probat, ac præſertim authoritate Clementis VIII. Summi Pontifici, qui ſpeciali diplomate decreuit reordinari

dinari ſaltem ſub conditione eos, qui tunc temporis fuerant ab Epiſcopo Sagienſi ordinari, eo quod nec Epiſcopus ille per ſeipſum tradidiſſet inſtrumenta ordinandis, nec Ordinandi phyſicè inſtrumenta illa tetigiſſent.

SECTIO III.

Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis item illud ſuſcipere poſſit.

1 CERTVM eſt ex fide, ordinarium huius Sacramenti Miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, vt conſtat ex Concil. Florent. in decret. Eug. & Trident. ſeſſ. 13. cap. 4. & etiam ex perpetua Eccleſiæ traditione manifeſtum eſt, vt ex varijs Conciliorum & SS. Patrum teſtimoniis probat Bellarm. cap. 11. de Ord. ſed difficultas eſt vtrùm omnis & quilibet Epiſcopus poſſit validè ordinare: item, vtrùm ex commiſſione Sum. Pon. poſſit aliquis alius ab Epiſcopo conferre Ordines. Pro cuius reſolutione,

Dicendum 1. quemlibet Epiſcopum etiam hæreticum aut degradatum Ordines validè conferre poſſe, dummodò materiam & formam legitimam cum debita intentione adhibeat. Ita S. Thomas in 4. diſt. 25. quæſt. 1. art. 2. S. Bonauent. ibid. art. 1. quæſt. 2. Scotus, Richardus, Durandus, Paludanus, & alij communiter in eandem diſtinctionem. Ratio eſt, quia poteſtas ordinandi pendet fundamentaliter & eſſentialiter à charactere Epiſcopali, ſicut poteſtas conſecrandi pendet à charactere Sacerdotali, cum ipſa Ordinatio fiat per modum cuiuſdam conſecrationis; character autem ille æquè in Epiſcopis ac in Sacerdotibus eſt indelebilis.

Neque obſtat cap. *Nullum*, 9. quæſt. 2. in quo vacua & inania dicuntur omnia quæ geſſerat Epiſcopus, functiones aliquas in aliena Diœceſi & ſuper alienum Clerum exercens: hæc enim, vt rectè obſeruat & probat Iſambertus diſp. 6. art. 1. intelligenda ſunt non de ſacra Ordinatione, ſed de alijs ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectantibus: vnde etiam in Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. & ſeſſ. 23. cap. 8. non dicitur eſſe reordinandus ille, qui ab alieno Epiſcopo ſine proprij licentia Ordines accepit; ſed tantùm decernitur, vt à ſuſceptorum Ordinum executione quandiu proprio Epiſcopo viſum fuerit, maneat ſuſpenſus.

Quamuis autem valida ſit Ordinatio ab Epiſcopo alieno, vel etiam hæretico aut degradato facta, eſt tamen illicita: vt enim Epiſcopus non modò validè, ſed etiam licitè Ordines conferat, nonniſi ſubditis ſuis illos cõferre debet, aut alienis ex licẽtia proprij Epiſcopi; & inſuper ab omni cenſura & impedimẽto Canonico debet

eſſe immunis: concedit tamen idem Concilium ſeſſ. 23. cap. 9. vt Epiſcopus familiarem ſuum, ſeu domeſticum, licet ſibi non ſubditum, ordinare poſſit, dummodo fuerit cum eo per triennium commoratus.

2 Dicendum 2. ex diſpenſatione Summi Pontificis ſimplicem Sacerdotem conferre poſſe quatuor minores Ordines, Subdiaconatum, & Diaconatum. De minoribus conſtat ex eo quod Abbates regulares poſſint ex conceſſione Summi Pontificis Tonſuram & quatuor minores Ordines regularibus ſibi ſubditis conferre, vt habetur ex cap. *Quoniam*, diſt. 69. & capite *Cum contigat*; extra de ætate & qualitatibus Ordinand. & etiam ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. cap. 21. de reform. De Diaconatu & Subdiaconatu ſimiliter conſtat ex priuilegio per Innocentium VIII. anno Domini 1488. Abbatibus Ciſtercij conceſſo, vt quibuſcunque Monachis ſui Ordinis Subdiaconatum & Diaconatum conferre poſſint.

De Presbyteratu vero, cum nullum extet ſimilis priuilegij exemplum, nec vlli ſimplici Sacerdoti, quamuis in eminentiſſima dignitate conſtituto Summus Pontifex vnquam conceſſerit facultatem ordinandi Sacerdotes, indè merito infertur eiuſmodi facultatem ita ſoli Epiſcopo competere, vt nullis alijs delegari aut committi poſſit.

Quod autem ſpectat ad Epiſcopum; quamuis iure communi tres Epiſcopi ad ordinandum ſeu conſecrandum Epiſcopum requirantur, vt habetur ex Pontificali Romano, & varijs argumentis probat Iſambertus diſp. 6. art. 1. poteſt tamen Summus Pontifex diſpenſare, vt vnus Epiſcopus alium Epiſcopum ordinare ſolus poſſit, quod probari ſolet ex facto S. Gregorij Papæ, qui cum Auguſtino Epiſcopo in Angliam miſſo diſpenſauit, vt quando ibi ſolus eſſet Epiſcopus ſolus etiam poſſet alios Epiſcopos ordinare; donec plures eſſent, qui cum illo Epiſcopalem ordinationem facerent.

3 Dicendum 3. diuino iure omnem & ſolùm maſculum baptizatum ſacræ Ordinationis eſſe capacem. Ita S. Thomas in 4. diſt. 5. q. 2. a. 1. eſtque de fide contra Collyridianos & Cataphrygas hæreticos, qui mulieres ſacris Ordinis initiabant, vt teſtatur S. Epiphanius hæreſi 79. & probatur ex Apoſtolo 1. Timoth. 2. vbi prohibet mulierem dominari in virum: & 1. Cor. 12. iubet eſſe ſubditam, nec permitti ei in Eccleſia loqui vel docere: qui verò ad Ordines promouentur, accipiunt præeminentiam & poteſtatem in alios; & cap. *Noua quadam*, de pœnit. & remiſſ. dicitur mulierem ſacræ Ordinationis eſſe adeo incapacem, vt ne quidem ſanctiſſimæ Virgini Deiparæ, quæ tamen vniuerſis Apoſtolis longè dignior & eminentior fuit, claues Regni Cœlorum traditæ fuerint.

Obijcies ex antiquis canonibus conſtare, mulieres quaſdam olim

olim ordinatas fuiſſe Presbyteras, Diaconiſſas, & Oſtiarias, &c.

Reſpondetur, Diaconiſſas & Oſtiarias non fuiſſe vllo Ordine inſignitas, ſed tantùm deputatas ad quædam officia & munia exteriora, præſertim erga alia mulieres obeunda: Presbyteras vero fuiſſe, vel viduas longè aliis ſeniores ob ætatem ſic dictas, vt patet ex cap. *Mulieres*, diſt. vel ſic vocatas fuiſſe mulieres coniugatas, quarum mariti ad presbyteratum ſeu Sacerdotium promoti fuerant, quæ tamen in perpetua continentia cælibes permanebant; ſicut etiam illæ, quarum coniuges ad Epiſcopalem Ordinem euecti fuerant, quæ tamen ſimiliter in perpetuo cælibatu viuebant, dicebantur Epiſcopæ, vt patet ex Concilio 2. Turonenſi cannon. 20. & Altiſiodorenſi can. 21.

4 Dicendum 4. vt quis licitè Ordines ſuſcipiat, requiri in primis vt nulla lethali culpa ſit inquinatus: *Qui enim*, vt loquitur Catechiſmus Romanus, *mortiferi alicuius peccati ſibi conſcius initiari ſe curaret vel pateretur, nouo ſe & maximo ſcelere obſtringeret:* quare ididem monet, *vt, qui ſacris initiandi ſunt, priùs Pœnitentiæ Sacramento coſcientiam purgare diligenter ſtudeant.*

Præterea requiritur, vt nullo Cenſuræ vinculo innodatus, nulla etiam irregularitate impeditus ſit: quod infrà ſuo loco explicabitur. Item vt legitimo tempore & idonea ætate ordinetur, habeatque alias qualitates ſeu diſpoſitiones iure diuinó vel Eccleſiaſtico præſcriptas.

Atque in primis quod ſpectat ad tempus, prima Tonſura Clericalis quacumque die & hora conferri poteſt, vt habetur in Pont. Rom. Quatuor minores Ordines, quando ſeorſim à maioribus conferuntur, Dominicis tantùm & feſtiuis diebus, idque manè, vt ibidem præſcribitur: tres verò maiores Ordines, nonniſi in Sabbatis quatuor temporum, & in Sabbato ante Dominicam Paſſionis, & ante Dominicam Reſurrectionis, vt conſtat ex vniuerſali Eccleſiæ praxi & habetur capite *De eo*, de temporibus Ordinat. & cap. vlt. diſt. 75. Ordinatio verò Epiſcopi, nonniſi die Dominica fieri debet, idque ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, vt docet ſanct. Leo Epiſt. 79. ad Dioſcorum cap. 1. & habetur c. *Quotidie*, diſt. 75.

5 Ad legitimum tempus Ordinationis pertinet etiam obſeruatio interſtitiorum: id eſt, vt poſt aliquem Ordinem ſuſceptum, nonniſi anno elapſo ſuperior Ordo conferatur: quod non ſolùm in maioribus locum habere teſtantur Nauarrus, Reginaldus, Menochius, & alij apud Bonacinam diſp. 8. quæſt. vnde ord. pun. 1. poteſt tamen Epiſcopus in illis temporum interſtitiis ex cauſa rationabili diſpenſare, & omnes etiam minores Ordines ſimul & eodem die conferre: non verò duos maiores, neque etiam ipſos minores ſimul cum aliquo maiori, niſi fortè ex aliqua particulari conſuetudine minores Ordines

nes cum Subdiaconatu eodem die conferri ſoleant; quam quidem conſuetudinem damnari non debere aſſerunt ſanctus Antoninus, Henriquez, Nauarrus & alij apud Laymannum capite 38. de ord. cum à Concilio Trident. damnata non fuerit.

6 Quod vero ſpectat ad ætatem, Concilium Tridentinum decreuit ſeſſ. 22. cap. 12 de reform. *Vt nullus in poſterùm ad Subdiaconatus Ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatum ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratum ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum promoueatur*: quod tamen intelligendum eſſe de annis inchoatis conſtat, tum ex Bulla Pij Secundi, quem refert Quaranta verbo, *Ordinatis*, tum ex communi Eccleſiæ praxi: ad Epiſcopatum vero requiruntur iuxtà iuris antiqui diſpoſitionem triginta anni completi, vt habetur c. *Cum in cunctis*, de Electione; ad Tonſuram denique, & minores Ordines nulla in Concil. Trident. certa præſcribitur ætas; ſed id Epiſcopi iudicio relinquitur; dummodo tamen ſeruetur Conſtitutio Bonifacij VIII. capite *Nullus*, de temporibus ordin. in 6. vbi prohibitum eſt ne clericalis Tonſura infanti, id eſt minori ſeptem annis, vt explicat Gloſſa, conferatur. Certè ex diſpoſitionibus illis quas ad Clericatum aut minores Ordines Concilium exigit, de quibus agetur ſectione ſequent. ſatis apertè colligitur, ſecundùm mentem Concilij, requiri ætatem, non modò rationis, ſed etiam paulo maturioris iudicij capacem.

SECTIO IV.

Quænam qualitates ſeu diſpoſitiones requirantur in illis qui ad Ordines ſunt promouendi.

1 Vt nihil certum, & ab Eccleſia non modò probatum, aut prioribus ſæculis vſitatum, ſed etiam pro tempore præſenti præſcriptum, proindeque ab omnibus ſeruandum proponamus, ipſius Concilij Trident. decreta paulo fuſius attexemus, vt ex ijs attentè conſideratis ac perpenſis, quiuis intelligat quæ ſit Eccleſiæ mens, quodve ſuper hoc Ordinationis ſacræ negotio conſilium.

Atque in primis quod ſpectat ad primam Tonſuram, ſic de illa Concilium loquitur ſeſſ. 23. cap. 4. de ref. *Prima Tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere & ſcribere neſciant, & de quibus probabilis coniectura non ſit, eos ſæcularis iudicij fugiendi fraude, ſed vt Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe*: quibus verbis quatuor diſpoſitiones requirit in eo, qui Clericali militiæ cupit aſcribi. Prima eſt, vt Sacramentum

Confirmationis iam receperit: quod quidem tam ſtrictè præceptum eſſe docet Bonacina diſp. 8. quæſt. vn. ord. pun. 5. vt exiſtimet eum peccare mortaliter, quid Tonſura Clericali ante ſuſceptum Confirmationis Sacramentum initiatus fuerit. Secunda eſt, vt fidei rudimenta fuerit edoctus, id eſt, vt non modò Catechiſmum memoriter didicerit, quod pueris familiare eſt, ſed præſertim vt ipſius doctrinæ Chriſtianæ ſenſum perceperit; ita vt de præcipuis eius Myſterijs interrogatus aptè reſpondere poſſit. Tertia, vt legere ac ſcribere ſciat. Quarta denique, vt non alicuius temporalis cōmodo aut cauſa, ſed ſolummodo, *vt Deo fidelem cultum præſtet, hoc vitæ genus elegerit*: quæ verba maximè perpendi debent: illis ſiquidem declarat Eccleſia in eo, qui Tonſurā Clericalem ſuſcepturus eſt, prærequiri vt attentè conſideret, quale ſit illud vitæ Clericalis genus quod amplecti cupit: neque aliena inductione, aut præcipitanter, ſed ſpontè &, præmiſſa matura deliberatione, adhibitoque (quod maximè conducit) viri alicuius pij & prudentis conſilio illud eligat, non vllo humano reſpectu, neque beneficij alicuius captandi gratia, aut commodius viuendi ſpe, ſed fidelis & ſinceri obſequij Deo præſtandi cauſa vnicè ad id inductus; de quibus omnibus & ſingulis ad primā Tonſura initiandos ſeriò examinari debere conſtituit ſanctus Carolus Borromæus in Concilio 4. Mediolanen. titul. de ijs, quæ pertinent ad ſacras Ordinationes.

2 De minoribus autem Ordinibus Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 12. de ref. *Minores Ordines ijs, qui ſaltem linguam Latinam intelligunt, per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire videretur; conferantur; vt eo accuratiùs, quantùm ſit huius diſciplinæ pondus poſſint edoceri, ac in vnoquoque munere, iuxta præſcriptū Epiſcopi ſe exerceant, idque in ea cui aſcripti ſunt, Eccleſia, niſi forte ex cauſa ſtudiorum abſint: atque ita de gradu in gradum aſcendant, vt in eis cum ætate, vitæ meritum & doctrina maior accreſcat: quod & bonorum morum exemplum, & aſſiduum in Eccleſia miniſteriū, atque maior erga Presbyteros & ſuperiores Ordines reuerētia, & crebrior quàm anteà corporis Chriſti communio maximè comprobabunt*. Quibus verbis ſex præſertim diſpoſitiones exigit in ijs, qui ad minores Ordines promouentur. Prima eſt, vt ſaltem linguā Latinā intelligant Secunda, vt accuratè edoceantur quæ ſit illorū Ordinū ratio, & quę ſingulorū propriæ functiones. Tertia, vt alicui Eccleſiæ aſcribantur, ibique in ſuſcepti Ordinis munere, iuxta Epiſcopi præſcriptū ſe exerceant, antequā ad altiorē gradū euehantur. Quarta, vt Presbyteris, alijſque Superioribus Eccleſiaſticis, & potiori adhuc ratione ipſi Epiſcopo, reuerentiam & obſeruantiam debitam exhibeant. Quinta, vt modeſtia & bonorum morum exemplo cæteris præfulgeant. Sexta denique, vt ad ſacram corporis

Chriſti communionem frequenter accedant, adeòque vitam ducant tanti Sacramenti frequenti ſuſceptione dignam. De quibus teſtimonium à Parocho & Scholæ Magiſtro habere debent, vt ab eodem Concilio præſcribitur eiuſd. ſeſſ. cap. 5.

3 Iam quod ſpectat ad Subdiaconatum, Diaconatum, & presbyteratum, Concilium inprimis declarat c. 113. ad Ordines illos aſſumi debere, *Dignos dumtaxat, quorum probata vita ſenectus ſit*; ſubiungit deinde cap. 13. Subdiaconos & Diaconos ordinandos eſſe, *habentes bonum teſtimonium, & in minoribus Ordinibus iam probatos ac litteris, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, inſtructos: qui ſperant Deo authore ſe continere poſſe: qui etiam Eccleſiis quibus adſcribentur, inſeruiant; ſciantque maxime decere, ſi ſaltem diebus Dominicis, & ſolemnibus, cum Altari miniſtrauerint, ſacram Communionem percipiant.* Demum de Presbiteratu ſic loquitur: c. 14. *Qui pie & fideliter in miniſteriis ante actis ſe geſſerint, & ad Presbyteratus Ordinem aſſumuntur, bonum habeant teſtimonium & ii ſint qui non modò in Diaconatu ad minùs annum integrum, niſi ob Eccleſiæ vtilitatem ac neceſſitatem, aliud Epiſcopo videatur, miniſtrauerint; ſed etiam ad populum docendum ea quæ ſciri omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac adminiſtranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur, atque ita pietate ac caſtis moribus conſpicui, vt præclarum bonorum operum exemplum & vitæ monita ab eis poſſint expectari.*

4 Ex qua Concilij doctrina intelligitur ſex præſertim diſpoſitiones in illis requiri, qui ad ſacros illos ordines promoueri cupiunt. Prima eſt, vt probata fuerit & exemplaris eorum vita, idque teſtimonio fide digno conſtet. Secunda, vt in ſuſceptis Ordinibus debitè miniſtrauerint, & in ſuſcipiendis miniſtrare ac inſeruire ex animo velint, præſertim in ea Eccleſia, cui vel ratione beneficij quod obtinent, vel ex Epiſcopi præſcripto fuerint adſcripti. Tertia, vt erga ſacram Euchariſtiam impense affecti, illius participationem frequenter, ac ſaltem diebus Dominicis ac ſolemnibus expetiuerint. Quarta, vt tales ſint, qui Deo bene iuuante perpetuam & illibatam caſtitatem tam corporis, quàm animi ſeruare ſe poſſe ſperent. Quinta, vt probe teneant ea, quæ ad ſuſceptorum Ordinũ functiones apte ac debite exercendas pertinent, v. g. cæremonias, cantum Eccleſiaſticum, officij diuini recitandi ordinem, &c. Sexta denique, vt ea ſcientia polleant, ij præſertim qui ad Presbyteratum promouendi ſunt, quæ ipſis ſufficiat, tùm ad Sacramenta debite adminiſtranda, tùm ad populum docendum ea quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem: vnde manifeſtum eſt plerosque decipi, exſtimantes ſufficere ſimplici (vt loquuntur) Sacerdoti,

qui neque curam animarum ſuſcipere, neque diuinum verbum prædicare, neque audiendis Confeſſionibus, aut alijs Sacramentis adminiſtrandis vacare intendit; ſi linguam Latinam vtcunque intelligat, & ea quæ ad Miſſam celebrandam, officiumque diuinum recitandum ſpectant, didicerit; cùm tamen Concilium abſolute nullos ad Sacerdotium velit promoueri, niſi qui ad populum docendum ea quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & ad miniſtranda Sacramenta idonei comprobentur. Eſto enim nunquā velit Sacerdos ille Sacramentum vllum miniſtrare, aut fidei Chriſtianæ rudimentis neminem imbuere (de quo quid coram ſupremo Iudice reſpondeat ipſe viderit) certè variæ occaſiones non infrequenter occurrere poſſunt, in quibus vrgente aliqua neceſſitate, vel puerum aut quemuis alium de præcipuis fidei Myſteriis erudire, vel Baptiſmum infanti de vita periclitanti miniſtrare, aut abſolutionem Sacramentalem alicui ſubitanea ægritudine, aut alio repentino caſu, in extremis vitæ conſtituto conferre tenebitur, quando nullus alius Sacerdos aduocari poterit: quid tunc ille doctrinæ fidei & diſciplinæ ſacramentalis inſcius, acturus eſt? in quas anguſtias redactum ſe deprehendet? quando dubius & anceps animi, fortaſſis abſolutionem Sacramentalē indigno & indiſpoſito ſacrilegè impertietur, vel denegabit ei quem abſoluere deberet; ſicque illum manifeſto æternæ ſalutis amittendæ periculo exponet.

5 Porrò de ijs omnibus diligens examen ab Epiſcopo præmittendum eſſe decreuit Concilium; ne manus citò minuſque conſideranter aliis imponens, ipſorum peccatis communicet. Huius quidem examinis forma exactiſſima à Sancto Carolo Borromæo in praxim redacta videri poteſt in Concilio V. Mediolanenſi, vbi plurima reperientur, quæ ſuprà relatis Conc. Trid. decretis maiorem adhuc afferent lucem.

Supradictis diſpoſitionibus ad ſacros Ordines requiſitis addenda eſt adhuc vna, quæ non aliis quàm ipſiſmet Concilij verbis meliùs aut efficaciùs exprimi poteſt: ſic igitur Concilium ſeſſ. 21. cap. 2. de ref. *Cùm non deceat eos qui diuino miniſterio aſcripti ſunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, compertumque ſit complures plerisq; in locis ad ſacros Ordines nullo ferè delectu admitti, qui varijs artibus ac fallaciis confingunt ſe beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam facultates idoneas obtinere ſtatuit ſancta Synodus, ne quis deinceps Clericus ſæcularis, quamuis aliàs ſit idoneus moribus, ſcientia & ætate, ad ſacros Ordines promoueatur, niſi prius legitimè conſtet eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, pacifice poſſidere: id vero beneficium reſignare non poſſit, niſi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum ſit promotus; neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito*

quod aliunde commodè viuere poſſit, & aliter facta reſignatio nulla ſit: Patrimonium vero vel penſionem obtinentes ordinari poſt hac nō poſſint, niſi quos Epiſcopus iudicauerit aſſumendos pro neceſſitate vel commoditate Eccleſiarum ſuarum; eo quoque priùs perſpecto, patrimonium illud vel penſionem verè ab eis obtineri, taliaque eſſe, quæ ijs ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint; atque illa deinceps ſine licentiâ Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenùs poſſint; donec beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti, vel aliunde habeant vnde viuere poſſint, antiquorum Canonum pœnas ſuper his innouando, Ex hoc autem Concilij decreto colligi poteſt quàm grauiter peccent illi, qui ficto interdum & ementito patrimonij titulo, ſe Ordinibus ſacris ingerunt; aut ſtipulationes aliquas de retrocedendo titulo illo, aut fructibus eius nunquam exigendis, contra Concilij mentem faciunt, nec verentur Spiritui Sancto mentiri: qui haud dubiè maledictionem pro benedictione expectare debent, ac merito formidare, ne tam indigna & ſacrilega tanti Sacramenti ſuſceptio ipſis in animæ perniciem, æternamque ruinam vertatur.

SECTIO V.

Quinam ſint huius Sacramenti effectus.

1 Dicendum 1. per dignam cuiuſque Ordinis maioris vel minoris ſuſceptionem conferri gratiam, tùm ſanctificantem (quod omnibus Sacramentis commune eſt, vt ex antè dictis conſtat) tùm ſpecialem & cuiuſque Ordinis propriam, id eſt, ius quoddam ad accipienda ſpecialia quædam auxilia proportionata functionibus & officiis vniuſcuiuſque illorum Ordinum proprijs, per quæ is qui Ordine aliquo initiatus eſt, peculiari modo iuuatur, & idoneus efficitur ad officia illa debitè exercenda: quæ quidem auxilia non ſolùm tunc cum Ordo ſuſcipitur, ſed præſertim quoties ſuſceptus Ordo exercendus eſt, ipſi ordinato ſpeciali Dei prouidentia conferuntur, vt fuſiùs explicat & probat Iſambertus diſp. 4. de Ord. art. 1.

Dicendum 2. per Sacramentum Ordinis imprimi characterem indelebilem, proindeque ordinationem iterari non poſſe: quod expreſsè definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 23. can. 4. vnde quando contingit propter quædam crimina, ordinatos interdum deponi, vel degradari, non aufertur ab eis character Ordinis, ſed tantùm gradus, honor & locus Ordini debitus: ita vt quoad hunc gradum, honorem, & locum, cum laicis reputentur.

Dicendum 3. per Ordinum ſuſceptionem acquiri ius quoddam ad ſacras aliquas & religioſas functiones cuiuſque Ordinis proprias

legitimè exercendas ; cùm eo præſertim fine, vnuſquiſque Ordo conferatur, vt patet tum ex verbis formæ cuiuſque Ordinis propriæ : tum ex alijs monitis, quæ ab Epiſcopo ad ipſos ordinandos diriguntur.

Quæres, quænam ſint functiones illæ cuiuſque Ordinis propriè. Reſpondetur præcipuas has eſſe, prout ex Pontificali & Catechiſmo Romano habetur.

Oſtiariorum functiones propriæ ſunt, Templi & ſacrarij claues ac ianuam cuſtodire, & aditu templi arcere eos, quibus ingredi vetitum eſt : item curare ne quis dum ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium peragitur propius quàm par eſt, ad ſacram Aram accedat, aut Sacerdotem rem diuinam facientem interpellat : campanas etiam pulſare, & librum aperire ei qui prædicat. Magnam autem olim in Eccleſia huius Ordinis, licet inter Omnes Ordines minimi, dignitatem fuiſſe vel ex eo colligitur, vt rectè obſeruat Catechiſmus Romanus part. 1. cap. 7. quod nunc etiam Theſaurarij officium qui ſacrarij cuſtos eſt, proindeque ad oſtiariatus Ordinem propriè pertinet, inter honeſtiora Eccleſiæ munera recenſetur.

Lectorum officium eſt, in Eccleſia noui & veteris teſtamenti libros clara & diſtinctà voce recitare, præſertim eos, qui inter nocturnam legi ſolent pſalmodiam : item prima Chriſtianę religionis rudimenta fidelibus tradere, nec non panem & fructus nouos benedicere.

Ad Exorciſtas pertinet, imponere manus energumenis, ſeu ijs, qui ab immundis ſpiritibus obſideotur, & ab ipſis corporibus obſeſſis per Exorciſmi verba ſpiritus immundos depellere : item à Communione indignos excludere; nec non aquam ad miniſterium Baptiſmi requiſitam Sacerdoti miniſtrare.

Acolytorum partes ſunt, Subdiaconum & Diaconum in Altaris miniſterio aſſectari, eiſque inſeruire; vinum & aquam ipſis ad Euchariſtiam porrigere; luminaria Eccleſiæ accendere, eademque accenſa, cum Miſſæ ſacrificium celebrandum eſt, ac præſertim cum Euangelium legitur, deferre.

3 *Subdiaconorum* munus eſt, vt nomen ipſum declarat, Diacono ad Altare inſeruire; ſacra item linteamina, id eſt corporalia & pallas Altaris abluere, panem & vinum aliaque ad ſacrificij vſum neceſſaria præparare, aquam Sacerdoti manus in Altari abluenti præbere; Epiſtolam alta voce in Miſſa legere ; & Sacerdoti ſacris operanti tanquam teſtem aſſiſtere, illumque cuſtodire, ne à quoquam interturbari poſſit.

Ad Diaconos ſpectat, Sacerdoti miniſtranti proximè miniſtrare, in ipſo Miſſæ ſacrificio Euangelium publicè legere ; item ex com-

miſſione Superiorum Baptiſmi Sacramentum conferre, verbumque diuinum fidelibus prædicare: eſt etiam illorum, vi Ordinationis ſuæ Epiſcopum ſequi, quando id ab illis exigit, eum concionantem aut celebrantem cuſtodire; & inſtar oculorum eius perueſtigare, num omnia in vrbe vel diœceſi rectè ſe habeant; & ſi quæ ſecus deprehenderint, de his Epiſcopum commonefacere, quod hodie ad Archidiaconos præſertim deuolutum eſt.

Sacerdotum denique functiones propriæ ſunt ſanctiſſimum Miſſæ Sacrificium offerre; Baptiſmum aliaque Sacramenta (ſi Confirmatio & Ordo excipiantur) conferre, verbum diuinum prædicare, & alia omnia ad ſalutem animarum cultumque diuinum ſpectantia, quæ Epiſcopo, iure diuino aut Eccleſiaſtico, minimè reſeruantur, ſecundùm Eccleſiaſticas leges peragere.

4 Quod autem ſpectat ad *Epiſcopos*, noſtræ tenuitatis non eſt verticem illum Eccleſiaſticæ dignitatis attingere, ſufficiat hìc nobis debita reuerentia ſuſpicere culmen illud, & munus ipſis etiam humeris Angelicis formidandum, illoſque vt Cleri ac populi Patres & Paſtores debita obſeruantia proſequi: ipſorum eſt, ſi libuerit, in ſacris Scripturarum, Conciliorumque codicibus, quid Spiritus ſanctus ad optimum Eccleſiarum regimen ab ipſis exigat, perquirere, ac præſertim in Concil. Trid. ſeſſ. 2. in decr. de modo bene viuendi, item ſeſſ. 5. c. 1. de ref. ſeſſ. 22. in decr. de obſeruandis & vitandis in celeb. Miſſ. ſeſſ. 23. cap. 1. 2. 3. 4. 5. &c. de reform. ſeſſ. 24. cap. 3. & 4. de ref. ſeſſ. 25. cap. 2. 3. &c.

Nec illud omittendum, quod habetur ſeſſ. 23. cap. 17. de reform. vbi Concilium varias Ordinum Eccleſiaſticorum functiones pluribus in locis intermiſſas eſſe & in deſuetudinem abijſſe conqueritur, *Hortaturque omnes & ſingulos Prælatos Eccleſiarum, ac illis præcipit, vt, quantum fieri commodè poterit, in Eccleſijs Cathedralibus, Collegiatis & Parochialibus ſuæ Diœceſis, ſi populus frequens & Eccleſiæ prouentus id ferre queant, huiuſmodi functiones curent reſtituendas, &c.*

CAPVT OCTAVVM.

De Sacramento Matrimonij.

SECTIO I.

Vtrùm Matrimonium ſit Sacramentum.

1 MAtrimonij nomine, vt docet Catechiſmus Rom. par. 2. cap. 8. intelligitur legitima viri & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ ſocietatem continens. Dicitur autem Matrimonium, vel quia fœmina eo præſertim fine nubit, vt mater fiat, vel quia prolem concipere, parere, educare, ad matrem præſertim ſpectet. Vocatur etiam coniugium, eo quòd virum ac mulierem ſub vno eodemque quaſi mutuo iugo ad fidem ſeruandam & onera Matrimonij ſuſtinenda conſtituat. Nuptiarum quoque nomine nuncupatur; quia, vt obſeruat S. Ambroſius lib. 1. de Abraham c. 9. virgines tradendæ in matrimonium, velo ſe operire & quaſi obnubere ſolebant, idque in ſignum tum pudoris, tum etiam ſubiectionis erga virum.

Eſt autem triplex Matrimonium, ſcilicet legitimum, ratum, & conſummatum. Legitimum dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas non impeditas contractum eſt, quale olim erat ante Chriſti Domini aduentum, & etiam nunc inter Ethnicos & infideles eſſe ſolet. Ratum includit in ſe legitimum, addit verò rationem Sacramenti per quod maiorem firmitatem & indiſſolubilitatem acquirit: vnde Innocentius III. in cap. *Quanto* de diuortijs: Et ſi, inquit, ***Matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum***; quia, vt ait Gloſſa, poteſt diſſolui; inter fideles autem non tantùm legitimum, ſed & ratum exiſtit, ac proinde indiſſolubile. Denique Matrimonium dicitur conſummatum, quod reali corporis vſu, & legitima copula perficitur & completum eſt.

2 In prima quidem mundi conditione Matrimonium à Deo inſtitutum eſt tanquam officium naturæ, vt docet Catech. Rom. ſuprà: at verò in ipſius mundi inſtauratione per Chriſtum facta, Sacramenti dignitas illi adiuncta eſt; ita vt Matrimonium quod inter fideles legitimè contrahitur, ſit ex ipſius Chriſti Domini inſtitutione verum ac propriè dictum nouæ legis Sacramentum. Hæc veritas quæ de fide eſt.

Probatur contra Lutheranos & Caluiniſtas illam negantes 1. au-

thoritate Scripturę; Epheſ.5.vbi Apoſtolus de Matrimonio loquens, *Sacramentum*, inquit, *hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia* : quæ Apoſtoli verba explicans S. Auguſtinus lib.1. de Nuptijs & Concu.cap.21.*Hoc Sacramentum*, inquit, *in Chriſto & in Eccleſia magnum* ; *in ſingulis quibuſque viris atque vxoribus minimum* ; *ſed tamen coniunctionis inſeparabilis Sacramentum*: quibus verbis docet Matrimonium eſſe Sacramentum ; magnum quidem, quatenus Chriſti cum Eccleſia coniunctionem ſignificat ; minimum verò in dignitate, ſi conferatur cum alijs Sacramentis: vnde & vltimo loco numeratur.

Probatur 2.ex Conc.Flor.in decret.Eug. & in Trid.ſeſſ.21.cap.1. vbi eadem veritas definita eſt.

Probatur 3.ex SS.Patribus, qui Matrimonium Sacramenti nomine vocant, eique proprium Sacramenti effectum, gratiam ſcilicet tribuunt : vt S. Ambroſius lib.1.de Abraham.cap.7.vbi dicit Deum eſſe *Veluti Præſulem cuſtodemque coniugis*, *&c.eumque qui coniugij thorum polluit*, *peccare in Deum*, *eiuſque gratiam ſoluere*, *ac Sacramenti cœleſtis amittere conſortium* : S.Auguſtinus lib.de bono coniugali cap.18.*In noſtrarum*, inquit, *nuptijs plus valet ſanctitatis ſacramenti, quàm fœcunditas vteri* : & lib.de fide & operibus cap.7. *In Eccleſia*, inquit, *nuptiarum non ſolùm vinculum*, *verùm etiam Sacramentum ita commendatur*, *vt non liceat viro vxorem ſuam alteri tradere*.

Cum igitur ex fide conſtet Matrimonium eſſe Sacramentum ; & aliunde habeatur, vt ſuprà dictum eſt, Sacramenta nouæ legis conſtare materia & forma.

Quæritur 1.quæ ſit huius Sacramenti materia & forma. Omiſſis varijs Theologorum ſuper hac quæſtione ſententijs, probabiliſſima omnium videtur ea, quæ aſſerit materiam remotam Matrimonij eſſe corpora ipſorum contrahentium : proximam verò, mutuam eorumdem corporum traditionem verbis ſeu nutibus conſenſum interiorem exprimentibus factam : formam denique mutuam ipſorummet corporum acceptationem à contrahentibus ſimiliter factam. Huic ſententiæ, quam varijs argumentis propugnat Iſambertus diſp. 4. de Matrim.art.2.apertè fauet S.Doctor in ſupplem.quæſt.45.art. 2.vbi docet mutuam corporum traditionem ita ſe habere ad Matrimonium, ſicut ſe habet ablutio ad Baptiſmum. Quod ſi ſecundùm illius mentem mutua traditio corporum eſt materia ipſius Matrimonij, ſequitur quod eorumdem corporum mutua acceptatio ſit eiuſdem Matrimonij forma ; ſicut in contractu donationis traditio rei cenſetur quaſi materia contractus; acceptatio vero quaſi forma; cum præſertim ab acceptatione contractus ipſius validitas & firmitas pendeat.

Quæ-

Quæritur 2. quis ſit huius Sacramenti Miniſter. Reſpondetur eſſe ipſoſmet contrahentes ſibi mutuò materiam & formam applicantes. Ita Sotus & alij, quos citat & ſequitur Viualdus in Candelabro aureo tit. 17. de Sacram. Matr. Bellar. lib. 1. de Matr. c. 6. & Petrus de Ledeſ. tr. de Matr. c. 2. vbi hanc ſententiam poſt Conc. Trid. communem eſſe Theologorũ aſſerit: vnde ſequitur parochum, aut alium Sacerdotem eius nomine Matrimonio aſſiſtentem, non eſſe Miniſtrum, ſed ſolummodo teſtem principalem, proindeque verba quæ profert, non pertinere ad formam huius Sacramenti, ſed ex Eccleſiæ inſtituto adhiberi ad conſenſum mutuum ipſorum contrahentium comprobandum.

Quæritur 3. an Matrimonium per Procuratorem contractum ſit verè Sacramentum. Reſpondetur affirmatiuè: quamuis enim aliqui Theologi id negent, probabilior tamen eſt ſententia eorum qui affirmant: quam ſententiam poſt Dominicum Sotum, Nauarrum, & plures alios tuetur & pluribus probat Iſambert. diſp. 3. art. 4. & Petrus de Ledeſma cap. de Matrim. Et conſtat ex cap. finali de procuratoribus in 6. vbi Bonifacius VIII. quaſdam conditiones apponens, vt procurator idoneus ſit ad Matrimonium contrahendum; ex conſequenti ſatis apertè declarat Matrimonium per procuratorem contrahi poſſe.

Neque dicas fieri poſſe vt is, qui per procuratorem contrahit, ſit in ſtatu peccati mortalis eo tempore, quo procurator eius conſenſum per verba de præſenti exprimit: hoc enim non obſtat quin Matrimonium illius ſit verè Sacramentum; quamuis nullam ex eo gratiam ob diſpoſitionis defectum recipiat.

Eſt autem hìc obſeruandum, quod docet Iſambert. ſup. ad hoc vt Matrimonium per Procuratorem validè contrahatur, adeoque verum ſit Sacramentum, quinque præſertim requiri conditiones. Prima eſt, vt procurator habeat ſpeciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda, vt id exequatur per ſeipſum, & non per alterum à ſe ſubſtitutum. Tertia, vt eo tempore, quo Matrimonium per procuratorem contrahitur, is cuius nomine contrahitur poteſtatem procuratori datam non reuocauerit, etiamſi tam procurator quàm perſona cum qua contraxit, reuocationem eiuſmodi penitùs ignorent. Quarta vt mandatum illud procuratoris ſit ad contrahendum cum certa & determinata perſona. Quinta denique, vt procurator conditiones & clauſulas in mandato appoſitas ſeruet, nec illius fines excedat. Quæ quidem conditiones habentur expreſsæ in citato capite finali, & apud eundem Iſambertum fuſiùs explicantur

5 Quæritur 4. quid de Matrimonio infidelium ſentiendum ſit. Reſpondetur Matrimonium illud, quod contrahitur inter infideles non

ba-

baptizatos, non eſſe Sacramentum; ſicut nec illud quod contraheretur inter baptizatam, & alteram non baptizatam, vt docet Toletus lib.7.cap 9.& pluribus probat Iſambertus art. 3. Quod ipſi infideles ad fidem conuerterentur & baptizarentur, tunc eo ipſo quod poſt ſuſceptum Baptiſmum conſentirent inter ſe cohabitare, & ſigno aliquo declararent, eorum Matrimonium fieret omnino ratum & indiſſolubile, ac proinde Sacramentum, vt docent Ecchius, Henriquez, Bellarminus, Petrus de Ledeſma, & alij apud Laymannum part.2.cap 3. de Matrim. Si verò altero coniugum in infidelitate remanente alter ad fidem conuerteretur & baptizaretur: quamuis olim primis Eccleſiæ temporibus indultum fuiſſet, vt coniux fidelis cum infideli cohabitare poſſet, vt conſtat ex 1. Cor: 7. poſteà tamen creſcente fide & numero fidelium, Eccleſiæ viſum eſt, ad cauenda peruerſionis pericula, aliaque mala, vniuerſim prohibere cohabitationem coniugis fidelis cum infideli, vt conſtat ex cap. *Iudæi ſæpè*, cauſa 28. quæſtione 1. Imo *ſi alter infidelium coniugum*, vt edixit Innocentius III. cap. *Quanto*, de diuortijs, *ad fidem conuertatur, altero vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare nolente, qui relinquitur, ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit*. Addit Laymannus ſuprà ex Soto, Henriquez, & alijs, cum hodie cohabitatio coniugis fidelis cum infideli omnino ſit prohibita, probabile eſſe, coniugem ex infidelitate ad fidem conuerſum, & baptizatum, poſſe tranſire ad alias nuptias; quamuis alter coniux in infidelitate remanens pacificè ac ſine iniuria cohabitare velit.

SECTIO II.

Quænam requirantur ad hoc vt Matrimonium validè contrahatur.

1 AD Matrimonij validitatem quatuor præſertim requiruntur. Primum eſt vt contrahentes liberum conſenſum præhabeant, illumque de præſenti per verba aliqua aut ſigna exteriora exprimant. Ita expreſsè habetur in Catech. Rom. part. 1. cap.8. Atque in primis requiri conſenſum liberum, ita vt ſi ex parte alicuius contrahentium liber ille conſenſus deſit, Matrimonium nullum ſit, patet ex cap. *Cum locum* & cap. *Tua fraternitati*, de ſponſalibus: item ex cap. *Sufficiat*, & cap. *Si quippe* 27.q.2.

Ex quo ſequitur, Matrimonium contractum ex graui aliquo metu iniuſtè incuſſo eſſe inualidum, vt conſtat ex capite, *Veniens*, de ſponſalibus & capite 2. de eo qui duxit in Matrimonium: ſiue

tale

tale Matrimonium irritum ſit ex diuino, ſiue iure naturali, vt exiſtimant Scotus, Nauarrus, & alii apud Leſſium prælectionibus Theologicis de Matrim. cap. 4. dubio 8. ſiue ſaltem iure Eccleſiaſtico, vt Ioannes Maior, Paludanus, Sotus, & alij apud eundem aſſerunt. Debet autem eſſe metus grauis, ſeu cadens in conſtantem virum, vt dicitur citato capite *Veniens*, & capite *Cùm locum* ſuprà: Qualis autem metus grauis cenſeri debeat, id prudentis viri iudicio dignoſcendum eſt, vt rectè monet Leſſius ſuprà: multa enim grauem metum v. g. puellæ incutere poſſent, quæ à robuſto & magnanimo viro nihili fierent. Debet etiam metus ille eſſe iniuſte incuſſus ad extorquendum conſenſum, vt patet ex citato capite *Cum locum*; ſi enim iuſtè incutiatur à lege vel à iudice præcipiēte, v. g. vt Virginis ſtuprator eam in Matrimonium ducat, Matrimonium tali metu non redditur inualidum, vt habetur capite *Ex litteris*, de ſponſalibus.

2 Dubitant Doctores de metu reuerentiali, quando v. g. puella iubenti patre, vt cum tali viro nubat, contradicere non eſt auſa; an ſcilicet metus ille debeat cenſeri grauis, adeoque Matrimonium irritum reddat. Nauarrus & quidam alij, quos citat Laymannus part. 2. de Sacramento Matrimonij cap. 5. exiſtimant Matrimonium ex tali metu contractum eſſe irritum. Meliùs Herinquez, Leſſius, & alij apud eundem docent metum illum reuerentialem tunc ſolummodo cenſeri grauem, ac proinde validitati Matrimonij contrarium, quando voluntati & imperio patris, aut alterius ſuperioris, coniunctæ ſunt minæ graues, aut aliqua ſæuitia: idemque dicendum, ſi timeatur grauis & diu duratura indignatio patris.

Præterea conſenſus ille debet eſſe de præſenti, vt docet ſanctus Thomas, Sotus, Paludanus, & plures, quos citat & ſequitur Petrus de Ledeſma capite 5. de Matrimonio, & conſtat ex capite *Tua fraternitati*, & capite *Licet*, de ſponſalibus, tum ex decreto Eugenij dicitur, quod *cauſa efficiēs Matrimonii eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti regulariter expreſſus*: Ex quibus verbis habetur etiam conſenſum illum per verba aut ſigna aliqua exteriora exprimendum eſſe: cùm enim Matrimonium ſit Sacramentum, in ſigno aliquo exteriori conſiſtere debet. Diximus per verba aut ſigna aliqua exteriora, quæ verborum defectum ſupplere poſſunt, vt in multis contingit, qui licet eloqui non valeant; Matrimonium tamen per ſigna & nutus validè contrahere poſſunt, vt habetur capite *Tua fraternitati*, ſuprà.

Secundum quod requiritur ad Matrimonij validitatem eſt, vt conſenſus illius expreſſio fiat coram Parocho & duobus vel tribus teſtibus: quamuis enim Matrimonia clandeſtinè contracta eſſent olim ſolummodo illicita; nouo tamen iure, vt in Concilio Tridentino ſeſſione vigeſima quarta capite de reformatione Matrimonij conſti-

tutum eſt: *Qui aliter quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi ſeu Ordinarij licentia; & duobus vel tribus teſtibus Matrimonium contrahere attentauerint, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit, & huiuſmodi contractus irritos facit & annullat.* Vbi parochi nomine, vt rectè obſeruat Iſambertus diſputatione ſeptima de Matrimonio articulo nono, intelligitur ille, qui ordinariam in contrahentes habet iuriſdictionem, quales ſunt Papa, Epiſcopus, & proprius ipſorum contrahentium Parochus, qui ſaltem titulum coloratum & præſumptum in foro exteriori habeat, vt conſtat ex capite *Infamis*, quæſtione ſeptima. quod ſi contrahentes diuerſarum ſint Parochiarum, non requiritur vt ambo Parochi aſſiſtant: ſed ſufficit ille, in cuius Parochia Matrimonium celebratur, vt ex praxi Eccleſiæ conſtat, & habetur in Rituali Romano, titul. de Sacramento Matrimonij.

Porrò tam Parochi quàm teſtium præſentia, non tantùm phyſica, ſed etiam moralis requiritur; vt intelligant quid agatur & de eo teſtari poſſint, vt obſeruat Laym. p. 2. de Matrim. c. 4. & Petr. de Ledeſm. c. 6. de Matrim. vnde & teſtes à Concilio vocantur.

Quod ſi poſt Matrimonium coram Parocho & teſtibus contractum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum dirimens; tunc obtenta diſpenſatione, ſatis erit vt vir & mulier de nouo conſentiant in Matrimonium inter ſe mutuò contrahendum; & conſenſum illum ſigno aliquo exteriori ſibi inuicem manifeſtent; nec ad id Parochi aut teſtium præſentia requiritur, vt docet Nauarrus c. 22. num. 70 & Petrus de Ledeſma ſuprà cap. 6. vbi etiam refert à Pio V. Summo Pontifice ita declaratum fuiſſe.

Contra doctrinam ſuperiùs traditam obijcere poſſet aliquis conſenſum clandeſtinum olim ad validitatem Matrimonij ſuffeciſſe, ac proinde etiam nunc ſufficere; cum ea quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam & validitatem pertinent ab Eccleſia mutari non poſſint.

Reſpondetur ad ſubſtantiam & validitatem Sacramenti Matrimonij requiri contractum validum, ſeu mutuum contrahentium conſenſum validè expreſſum; quamuis autem Eccleſia efficere non poſſit, vt validus contractus non ſit ad rationem huius Sacramenti ſufficiens; poteſt tamen ad hoc, vt contractus validus exiſtat, certas conditiones apponere, quæ ſi deſint, cenſebitur inualidus, nec proinde ad Sacramenti huius ſubſtantiam ſeu validitatem erit ſufficiens.

Tertium, quod ad Matrimonij validitatem requiritur, eſt ætas pubertatis in vtroque contrahentium; in mare quidem quatuordecim annorum completorum; in femina autem duodecim annorum item completorum. Ita habetur ex capite *Continebatur*: cap. *Atteſtatione*; & cap. vltim. de diſpenſatione impuberum: vbi pueri & puellæ ante dictam ætatem ad Matrimonium contrahendum declarantur in-

inhabiles,niſi malitia ſuppleat ætatem;& ob iuſtam aliquam cauſam cum illis diſpenſetur, iuxta.cap.*Vbi*, eodem titulo.

Quartum denique ad validitatem Matrimonij requiſitum eſt, vt nullum in contrahentibus ſubſit impedimentum canonicum, quod Matrimonium contrahendum impediat, contractumque dirimat;de his autem impedimentis agetur infra ſuo loco.

SECTIO III.

Quinam requirantur vt Matrimonium non modò validè, ſed etiam licitè contrahatur.

1 AD debitam & licitam Matrimonij celebrationē quatuor præſertim neceſſaria ſunt. Primum eſt, vt ipſi contrahentes nullius peccati mortalis ſibi conſcij ſint: cum enim Matrimonium ſit Sacramentum viuorum, ab ijs, qui per peccatum mortui ſunt, nec vtiliter nec licitè ſuſcipi poteſt: Vnde Conc. Trid. ſeſſ.24.in decreto de reform. Matrimonij, monet coniuges, vt antequam contrahant, *ſua peccata diligenter confiteantur*. Addit Catechiſmus Rom.p.2. c.8,eos,qui Matrimonium contrahunt, *non humanam aliquam rem aggredi, ſed diuinam; in eaque proinde ſingularem mentis integritatem & pietatem adhibendam eſſe*. Requirit præterea Romanum Rituale in ipſis contrahentibus talem præcipuorum fidei myſteriorū notitiā, vt de illis filios ſuos erudire poſſint. Quibus omnibus adiungi meritò poteſt voluntatis rectitudo, ac intentionis puritas; vt ſcilicet Matrimonium, non intuitu diuitiarum, voluptatis, aut alterius ſimilis rei, ſed ob finem aliquem Deo gratum & honorificum cōtrahatur: ſi enim alijs actionibus humanis, vt rectè fiant, iſtud requiritur: multò magis in actione ſacra & religioſa, qualis eſt ipſius Matrimonij contractus, Sacraméti dignitate illi annexa veluti cōſecratus.

Secundum eſt, *vt antequam Matrimonium contrahatur à proprio contrahentiū Parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publicè denuntietur, inter quos Matrimoniū ſit contrahendum*. Ita enim præſcribitur in citato decreto Cōc. Trid. quod & anteà in Conc. Lateran. ſub Innoc. III. conſtitutum fuerat, vt refertur capite vlt. de clandeſtinis deſponſationibus. Hæ autem denuntiationes ab vtriuſque contrahentium Parochis fieri debent, ſi fortè ad diuerſas Parochias pertinent, vt impedimenta, ſi quæ ſubſint, ex vtraque poſſint detegi, vt docent Henriquez, Sanchez, & alij apud Laymannum par.2. de Matrim. c.4. à quibus denuntiationibus, aut ab aliquibus illarum poteſt ex iuſta cauſa diſpenſare Epiſcopus, quod quidem illius prudentiæ & iudicio relinquitur, vt in præfato decreto declaratum eſt.

Cæterùm, quantum temporis requiratur ad hoc, vt quis cēſeatur eſſe

eſſe alicuius Parochiæ: quid idem facto opus ſit, cùm quis à paucis diebus aut hebdomadibus Parochiam aliquam incolére cœpit, aut quando factis denunciationibus notabile aliquod tempus elapſum eſt, antequam Matrimonium contraheretur, conſulere quiſque debet particularem conſuetudinem, aut Rituale proprium cuiuſque Diœceſis, ſicut & in aliis ſimilibus difficultatibus, quarum reſolutio à conſtitutionibus aut moribus localibus petenda eſt, illiſque deficientibus iudicium Epiſcopi exquirendum.

3 Tertium eſt, vt tempore apto & conuenienti celebretur Matrimonium, ſeruetùrque interdictum Eccleſiæ prohibentis celebrationem nuptiarum à prima Dominica Aduentus vſque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum vſque ad Octauam Paſchatis incluſiue vt habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 10. de ref.

Quartum denique eſt, vt Matrimonium à filiis familias cum conſenſu parentum contrahatur; quamuis enim Matrimonium inuitis Parentibus contractum, ſi aliæ conditiones neceſſariæ obſeruentur validum ſit; vt definitum eſt in Concil. Trident. in decreto de reform. Matrim. cap. 1. certum eſt tamen grauiter peccare filios familias, ſi inuitis rationabiliter parentibus, vel eorum conſenſu non requiſito, contrahant Matrimonium; vt ex communi Theologorum conſenſu probat Petrus de Ledeſma cap. 8. de Matrim. & Gamachæus cap. 11. de eod. vbi rectè obſeruat, quod ſi pater aut mater inducere vellent ad nuptias illicitas, vel contra rectam rationem v. g. ſi iuberent filium ducere vxorem hæreticam, aut infamem, vel malis moribus præditam, vel quam ipſe filius nullo modo tanquam coniugem amare poſſet, & è contrario ſi parentes nolint permittere filiis vt contrahant, ſed domi ſuæ retinere perpetuò velint, vt ſeruos in his & ſimilibus caſibus, in quibus parentes honeſtam & Chriſtianam libertatem in Matrimonio contrahendo impedire vellent, filij obedire non tenerentur. Quæ autem de parentibus, eadem ſimiliter intelligi debent de tutoribus, & aliis, quorum poteſtati filii familias ſubſunt.

SECTIO IV.

Quinam ſint Matrimonij effectus.

1 PRÆTER gratiam ſanctificantem quæ per hoc Sacramentum confertur, quod illi cum aliis Sacramentis commune eſt; & gratiam Sacramentalem, quæ illius propria eſt & peculiaris, conſiſtitque in quibuſdam ſpecialibus gratiæ actualis auxiliis, quæ huius Sacramenti intuitu coniugibus opportunò tempore conferuntur; ad ipſius Matrimonij officia debitè ac rectè obeunda, vt fuſius

ſius explicat Petrus de Ledeſma cap. 1. de Matrim. tres ſunt præterea huius Sacramenti effectus, quos alio nomine bona Matrimonij vocare Theologi ſolent, ſcilicet Sacramenti indiſſolubilitas, prolis legitima ſuſceptio ac pia educatio, & thori coniugalis fides. De ſingulis breuiter hìc aliquid adnotandum eſt.

Atque in primis certum eſt, Matrimonium inter Chriſtianos legitimè contractum, & ab ipſis conſummatum, eſſe omnino indiſſolubile quoad vinculum. Id enim conſtat tùm ex Scriptura S. Marc. & S. Luc. 16. vbi Chriſtus Dominus hanc de Matrimonio Chriſtianorum legem tulit: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam & alteram duxerit, adulterium committit*: tum ex Concilio Trident. ſeſſ. 24. cap. 5. & 7. de reform. Matrim. vbi anathema profertur in eos qui dixerint propter adulterium, hæreſim, aut aliam quamlibet cauſam, Chriſtianorum Matrimonia diſſolui poſſe.

Dicet aliquis S. Matth. 19. Chriſtum Dominum dixiſſe vxorem dimitti poſſe ob fornicationem.

2 Reſpondetur cum ſancto Auguſtino lib. de adult. coniug. cap. 11. poſſe dimitti quoad thorum & cohabitationem, non verò ſeparari quoad ipſius Matrimonii vinculum.

Certum eſt quoque Matrimonium, ratum quidem, ſed nondum adhuc conſummatum, quamuis ſit verum Sacramentum, ſolui tamen poſſe etiam quoad vinculum, ſi alter coniugum emittat ſolemne votum religionis vt definitum in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. & can. 6. & ea de cauſa cap. *Ex publico*; de conuerſione coniugatorum, ſecundùm communem Doctorum interpretationem, iniungitur iudici, vt coniugi de religionis ingreſſu ante Matrimonii conſummationem deliberanti bimeſtre ſpatium definiat, intra quod vel propoſitum religionis exequatur, vel coniugi debitum reddat.

Quod ſpectat ad bonum prolis, certum eſt Matrimonium à Deo inſtitutum eſſe ad generis humani conſeruationem & multiplicationem; imo ad ipſius Eccleſiæ propagationem, & ad complendum numerũ Electorum; proindèque grauiter peccare coniuges, qui in ipſius matrimonii uſu aliquid faciunt, quo generatio prolis impediatur: ſi tamen ex amore virtutis, & ad liberiùs perfectiuſque Deo inſeruiendũ pari conſenſu continentiã ſeruare vellent, haud dubiè excellentiorẽ adhuc viã ſequerentur: quod fusè docet S. Auguſt. Epiſt. 45. quæ eſt ad Armentariũ & Paulinã coniuges, quos ad ſeruandã continentiã, quã pari conſenſu vouerant, efficaciter hortatur: & lib. 2. de conſenſu Euang. capite 1. idipsũ probat ex caſtiſſimo coniugio, quod inter ſanctiſſimam Virginem Deiparam & S. Ioſeph. digniſſimũ eius ſponſum interceſſit, ſine vllo virginitatis detrimento, cuius flos in vtroque illibatus permanſit; quorum proinde exemplo dicit: *Magnificè inſinuari fidelibus coniugatis, etiam ſeruata pari conſenſu*

continen-

continentia, poſſe permanere, vocarique coniugium non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu.

3 Quod denique ad thori coniugalis fidem pertinent, tria præſertim ab ipſis coniugibus exiguntur. Primum eſt, vt coniuge viuente, alter coniux cum alia perſona non contrahat, nec vllo modo permiſceatur; imò nec vllum illegitimum affectum deliberatè admittat: & quantumuis alter coniugum diutiſſimè abſit, nec ſciri queat, vtrùm adhuc viuat, an verò è vita migrauerit; numquam licet ad alias tranſire nuptias, donec de illius morte certò conſtet; vt habetur.cap. *Dominus* de ſecundis nuptijs.

Secundum eſt, vt ambo coniuges mutuò cohabitent, & mutua ſibi obſequia in adminiſtranda re familiari & filiorum educatione præſtent; ad quod quidem reciprocè obligantur, & etiam cogi poſſunt tum ab Eccleſiaſtico iudice, tum à ſæculari, iuxta cap. *Litteras*, de reſtitut. ſpoliatorum. Cum autem vir ſit caput vxoris & familiæ, vt dicitur Epheſ. 5. tenetur vxor ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ adminiſtrationem pertinent; & viciſſim obligatur vir ad alimenta & alia vitæ ſubſidia vxori ac reliquæ familiæ præbenda: cumque ad virum pertineat pro arbitratu ſuo domicilium eligere ac mutare, vxor eum ſequi tenetur, vt habetur ex cap. *Vnaquaque* 13. quæſtione 2. & ex communi Theologorum conſenſu docet Nauarrus cap. 14. n. 20. vbi tamen rectè monet vxorem non teneri cum graui corporis aut animi incommodo ſequi virum, v.g. ſi ad bellum proficiſcatur, &c. cui ſubſcribunt Sotus, Sanchez, & alij apud Laym. par. 3. de Matrim. cap. 3.

4 Sunt etiam aliqui caſus in quibus poſſunt coniuges licitè ab inuicem quoad thorum & cohabitationem ſeparari, remanente tamen ſemper vinculi coniugalis indiſſolubilitate, vt quando vterque coniux pari conſenſu religionem ingreditur. Item diuerſa ratione, ſi alter coniugum adulterium committat, coniux innocens poteſt ab eo quoad thorum & cohabitationem ſeparari; quoad thorum quidem, propria authoritate, quoad cohabitationem verò, nonniſi authoritate iudicis, vt docent S. Th. S. Bonauentura, & alij quos citat Sanchez lib. 10. diſp. 11. diſp. 12. ſi tamen coniux innocens alteri offenſam remittat, ipſumque ad thori ſocietatem recipiat, non poterit amplius ab eo ſeparari, vt ex communi Theologorum conſenſu docet idem Sanchez. Prætereà ſi coniux coniugi ſine graui periculo corporis vel animi cohabitare non poſſit, v.g. ob nimiam ſæuitiam, ob perditos profligatoſque mores, & alias ſimiles cauſas quæ iudicis arbitrio relinquuntur, ſine cuius authoritate hæc ſeparatio fieri non debet, vt fusè docet idem Sanchez eod. lib. diſp. 17. & 18.

5 Tertium denique eſt, vt vir & vxor ſibi mutuo debitum coniugale reddant: nam, vt loquitur Apoſtolus 1. Cor. *Mulier ſui corporis*

ris poteſtatem non habet, ſed vir : ſimiliter autem vir ſui corporis poteſtatem non habet ſed mulier: Vnde idem præcipit, *vt vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro* idque ſiue debitum illud coniugale expreſſè petatur, ſiue tacitè, vt docet S. Th. in 4. diſt.32. q. vnic. art.2. q.1. Hæc autem obligatio mutua reddendi coniugale debitum, eſt ſub peccato mortali ſi alter coniugum ſerio, inſtanter; & rationabiliter illud petat, vt ex communi Theologorum conſenſu docet & fusè probat Sanchez lib.9. diſp. 2.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus coniux ab obligatione reddendi debiti eximi cenſetur: vt quando vnus coniugum adulterium cõmiſit; tunc enim coniux innocens debitum ipſi negare poteſt: item ſi ex redditione debiti timeatur grauiſſimum aliquod corporis incõmodum; aut ſi vxor prægnans ſit,& proli conceptæ timeatur probabile mortis periculum: quæ omnia fuſiùs explicata apud eundem Sanchez toto libro nono citato videri poſſunt.

SECTIO V.

Quænam ſint Matrimonij impedimenta.

1 SVPPONIMVS Eccleſiam pro data ſibi à Chriſto Domino in omnes fideles authoritate, potuiſſe ex cauſis rationabilibus certa quædam impedimenta Matrimonij conſtituere, vt expreſsè definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 24. can. 4. & conſtat ex antiqua Traditione ipſius Eccleſiæ, olim ſiquidem, teſte S. Auguſtino, lib. 15. de ciuit. cap. 16. legibus Eccleſiaſticis prohibita erant Matrimonia inter conſobrinos, & temporibus S. Gregorij Papæ eodem iure Matrimonia irrita erant vſque ad ſeptimum gradum incluſiuè, vt habetur ex cap. *Nulli*, & cap. *de Conſaguinitate*, 35. qu. 2. & 3. cùm tamen hodie nec affinitas, nec conſanguinitas matrimoniũ impediat, niſi vſque ad quartum gradum, vt infrà explicabitur.

Hæc autem impedimenta duplicis ſunt generis: quædã enim Matrimonium ſolummodo contrahendum impediunt, alia etiam contractum dirimunt.

Impedimenta prioris generis quinque cõmuniter à Theologis numerantur, vt videre eſt apud Bonacinam quæſt. 3. pun. 24. de imped. matr. Primum eſt Eccleſiæ interdictum ſeu prohibitio, vt habetur ex capite *Non vxorem*.33. quæſt. 1. & capite *Capellanus*, de ferijs. Secundum eſt contractus ſponſaliorum initus cum perſona aliqua, vt ex infrà dicendis plenius intelligetur. Tertium eſt votum ſimplex caſtitatis, aut religioſi ſtatus amplectendi, vel ſuſcipiendi ſacros Ordines, vel non nubendi, vt conſtat ex capite *Si quis votum*, 27. quæſt. 1. & cap. vnico, de voto in ſexto, & qui cum huiuſmodi voto matrimonium contrahit; diſpenſatione illius minimè obtenta, pec-

ta, peccat mortaliter: & quamuis reddere poſſit coniugale debitum, illud tamen licitè petere non poteſt, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſuprà. Quartum eſt cognatio ſpiritualis quæ contrahitur per Catechiſmum quæ tamen per Concilium Tridentinũ ſublata eſt, vt docent Henriquez, Reginaldus, Sanchez, & alij apud eundem Bonacinam. Quintum denique eſt crimen, vt vxoricidium, Presbytericidium, inceſtus, & quædam alia quæ ab eodem Bonacina enumerantur, ob quæ olim quaſi Pœnitentiæ loco Matrimonio interdictum erat: verùm Sotus, Corduba, Henriquez, Nauarraus, & plures alij, quos citat Laymannus part. 4. de Matr. cap. 5. exiſtimant hæc criminum impedimenta fuiſſe per diuturnam conſuetudinem penitus ſublata, adeò vt Nauarrus dicat ſe non meminiſſe tota ætate ſua ſuper eiuſmodi impedimento petitam fuiſſe diſpenſationem.

3 Impedimenta dirimentia duodecim communiter à Theologis numerantur, quæ memoriæ iuuandæ cauſa his tribus verſibus comprehenſa ſunt:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi conſummare nequibis.

Primum impedimentum eſt, *Error*, qui dupliciter contingere poteſt; vel circa ſubſtantiam perſonæ, vt ſi quis ducat Annam exiſtimans eſſe Catharinam; vel circa ipſius perſonæ qualitatem vt ſi quis ducat Annam credens eſſe nobilē, diuitem &c. quam poſteà comperit eſſe ignobilem, pauperem, &c. Et priori quidem modo reddit Matrimonium inualidum, non item poſteriori, vt ex communi Teologorum conſenſu docet Bonacina ſuprà pun. 1.

Secundum eſt, *Conditio*, quando quis contrahit cum perſona aliqua ſeruilis conditionis, exiſtimans eſſe liberam: tale enim Matrimonium Eccleſiaſtico iure irritum eſt, vt habetur ex cap. 2. & vlt. de coniugiis ſeruorum. Verùm huiuſmodi impedimentũ hodie inter Chriſtianos rariſſimè contingit, niſi fortè reſpectu eorum qui ſententia Iudicis per totum vitæ tempus ad remos damnati ſunt, aut carceri perpetuo mancipati: tales enim, cùm ſint ſerui pœnæ, vt iura loquuntur, ſeruilis conditionis leges ſubire debent.

Tertium eſt, *Votum*, ſolemne ſcilicet, quod emittitur in profeſſione ſtatus religioſi: tale ſiquidem votum non modò impedit Matrimonium contrahendum, quod etiam facit votum ſimplex caſtitatis; ſed etiam contractmu dirimit, vt habetur ex Clement. vnic. de conſanguinitate, & ex Conc. Trident. ſeſſ. 14. can. 9.

4 Quartum eſt, *Cognatio*, quæ triplex à Theologis diſtinguitur, naturalis ſcilicet, ſpiritualis, & legalis. Cognatio naturalis, quæ etiam conſanguinitas vocatur, eſt vinculum perſonarum, quæ ab eodem

dem proximo ſtipite per carnalem propagationem deſcendunt. Solent autem Theologi in conſanguinitate conſiderare lineas & gradus Nomine lineæ intelligunt ſeriem ſeu ordinem perſonarum conſanguinitatem inter ſe habentium; ſiue linea illa ſit recta, qualis reperitur inter aſcendentes & deſcendentes, ſiue ſit tranſuerſa ſeu collateralis, qualis eſt inter perſonas, quæ quamuis ab eodem ſtipite procedant, à ſe tamen inuicem non deſcendunt. Nomine verò gradus exprimunt diſtantiam maiorem vel minorem vnius perſonæ ab altera ſecundùm lineam conſanguinitatis. Porrò ad diſtantiam illam dignoſcendam, & computandos ipſius conſanguinitatis gradus, tres regulæ à S. Doctore in 4. diſt.40. quæſt. 1. art. 2. & alijs communiter Theologis aſſignantur.

5 Prima regula hæc eſt: *In linea recta aſcendentium & deſcendentium tot numerantur gradus, quot perſonæ, vna dempta*: vnde pater & filius in primo conſanguinitatis gradu coniuncti eſſe dicuntur, auus & nepos, in ſecundo, & ſic de alijs.

Secunda regula: *In linea collaterali, quot gradibus perſonæ diſtant à communi ſtipite, totidem etiam inter ſe diſtant*: quare cùm frater & ſoror vno tantùm gradu diſtent à Patre, cenſentur etiam vno tantum gradu inter ſe diſtare, patrueles verò duobus gradibus. & ſic de alijs.

Tertia regula: *Si conſanguinei à communi ſtipite, inæqualiter diſtent, tunc quot gradibus is qui magis remotus eſt, diſtat à communi ſtipite, tot etiam gradibus inter ſe diſtant*; Iuxta quam regulam patruus cenſetur eſſe in ſecundo gradu conſanguinitatis cum liberis fratris ſui, quia liberi illi duobus gradibus à communi ſtipite diſtant. Quamuis autem iure antiquo impedimentum cognationis naturalis extenderetur vſque ad ſeptimum gradum, vt ſupra dictum eſt, hodie tamen nonniſi ad quartum gradum incluſiue extenditur, vt habetur ex capite *Non debet*, de conſanguinitate & affinitate.

Cognatio ſpiritualis eſt propinquitas ſecundùm iuris Eccleſiaſtici diſpoſitionem, orta ex adminiſtratione, vel ſuſceptione Baptiſmi, inter ſuſceptores & Baptizatum illiuſque patrem ac matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, eiuſque patrem ac matrem, vt in Concilio Tridentino ſeſſ.24.c.2. de reformat. conſtitutum eſt: quod etiam ſimiliter intelligendum eſt de Confirmatione, vt ibidem declaratur: ex quo ſequitur (quod hic obiter aduertendum eſt) nullam inter ipſos ſuſceptores contrahi cognationem, proindeque patrinum poſſe valide ac licite ducere illam in matrimonium, cum qua ſimul alienum filium à ſacro fonte ſuſcepit, vt conſtat ex Bulla Pij Quinti quæ incipit, *Cùm illius vicem*. Obſeruat etiam Bonacina q. 3, de imped. matr. pu.5. ex Suarez, Sanchez, & alijs illum qui ſuſcipit puerum, quando priuatim & ſine ſolemnitate baptiza-

tur, nullam cognationem contrahere, licet is qui Baptiſmum eiuſmodi confert, contrahat cognationem ſpiritualem cum baptizato & patre ac matre illius. Excipitur caſus ille, in quo maritus coniugis ſuæ prolem in neceſſitate baptizat: tunc enim nullam cum ea contrahit cognationem, vt habetur c. *Ad limina* 20. quæſt. 1.

Cognatio denique legalis eſt propinquitas perſonarum ex adoptione proueniens, adoptio verò eſt extraneæ perſonæ in filium aut filiam legitima aſſumptio. Et hæc cognatio legalis contrahitur primò inter ipſum adoptantem & adoptatum, adoptatique deſcendentes vſque ad quartum gradum: ſecundò inter vxorem adoptantis & adoptatum: tertiò inter filios adoptantis & adoptatum, conſtat ex capite *Per adoptionem* 3. quæſt. 3. & capite vnic. de cognat. leg. Hæc autem cognatio non prouenit niſi ex ea adoptione quæ fit ſecundùm leges, quæ proinde ſuper hac reconſuli debent.

Quintum eſt, *Crimen*, quod quidem eſt duplex, vt habetur ex cap. *Si quis viuente* 31. quæſt. 1. capite *ſignificauit*, capite *ſuper hoc*, de eo qui duxit. Primum eſt, homicidium coniugis, quando ſcilicet maritus vxorem per ſe vel per alium ferro vel veneno occidit, eo fine vt cum alia muliere cædis illius conſcia & in illam conſentiente, matrimonium contrahere poſſit: quod etiam ſimiliter de vxore intelligi debet. Aliud crimen eſt adulterium, quando alter coniux cõmittit adulterium, & pollicetur ei cum quo adulteratur, ſe contracturum cum eo poſt obitum coniugis, & hæc promiſſio ab eo acceptatur: vel quando poſt matrimonium de pręſenti contractum cum vno, cum altero etiam per verba de præſenti contrahitur, & ab vtroque criminis illius conſcio adulterium committitur: vel etiam quando alter coniux adulterium cum alio commiſit, & poſtea interficit coniugem, vt cum adultero, quamuis illius cædis minimè conſcio, contrahere poſſit.

Sextum eſt *Cultus diſparitas*: quando baptizatus contrahit matrimonium cum fœmina nondum baptizata, aut mulier baptizata cum viro non baptizato. Hoc impedimentum colligitur tùm ex Concil. Toletano 3. capite 14. tùm ex ipſius Eccleſiæ vſu communi qui ſufficiens eſt ad impedimentum inducendum, quamuis non ſit in iure expreſſum, vt obſeruat Bonacina ſuprà, pun. 7.

7 Quod autem ſpectat ad matrimonium Catholicæ perſonæ cum hæretica; quamuis validum ſit, eſt tamen illicitum, vt pluribus probat Laymannus capite 14. de impedimentis matrimonij, vbi etiam monet experientia compertum eſſe, ex eiuſmodi matrimonio tot & tanta ſequi ſpiritualia incommoda, tum ipſi coniugi Catholico, tum liberis ac Chriſtianæ Reipublicæ, vt plerumque charitatis legi omnino aduerſetur: in quo caſu (idem Author dicit) ne quidem Summus Pontifex id diſpenſatiuè permittere poteſt, niſi probabilis

aliqua

aliqua ſpes ſubſit ex eiuſmodi matrimonio longe maiores fructus ſpirituales obuenturos eſſe, quorum intuitu incommoda illa tanquam minora vt cunque tolerari poſſint.

Septimum eſt *Vis*, ſeu metus grauis iniuſte incuſſus: quando quis vi aut metu eiuſmodi adigitur ad contrahendum Matrimonium, quod nullo modo contraxiſſet, niſi ad id eo modo compulſus fuiſſet, de quo dictum eſt ſuprà ſect. 2.

Octauum eſt *Ordo*, quando quis ſcilicet initiatus eſt ſacris Ordinibus, vel aliquo illorum: tales enim Ordines ob votum ſolemne caſtitatis, quod annexum habent, Matrimonium contrahendum impediunt, & dirimunt contractum, vt habetur ex cap. vnic. de voto in 6. & ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. can. 9.

Nonum eſt *Ligamen*, id eſt obligatio ſeu vinculum alterius Matrimonij rati cum coniuge ad huc viuente; quamuis enim hoc vinculum durat, Matrimonium cum quouis alio contrahendum impedit ac dirimit, idque non modò iure Eccleſiaſtico: vt patet ex cap. 1. & vltim. de ſponſa duorum; ſed etiam iure diuino, vt expreſsè definitum habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. can. 2. & ſatis conſtat ex prohibitione Chriſti Domini S. Matthæi cap. 19.

8 Decimum eſt *Honeſtas*, publica ſcilicet, ratione cuius oritur impedimentum, tùm ex ſponſalibus validè contractis, tùm ex Matrimonio rato & nondum conſummato, vt habetur ex cap. *Sponſā*, & cap. *Iuuenis*, & cap. *Ad audientiam* de ſponſalibus. Quamuis autem iure antiquo impedimentum illud protenderetur vſq; ad quartum gradum, iure tamen nouo in Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 3. de refor. Matr. conſtitutum eſt, vt impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum nonniſi ad primum gradum extendatur: illud autem, quod ex Matrimonio rato prouenit, ſecundùm iuris antiqui diſpoſitionem relictum eſt; proindèque ad quartum gradum extenditur, vt conſtat ex decreto Pij V. quod incipit, *Ad Romanum*.

Vndecimum eſt *Affinitas*, quæ eſt attinentia ſeu propinquitas quarumdam perſonarum ex copula carnali proueniens, ratione cuius fit vt mulier coniugata per conſummationem Matrimonij, affinis fiat conſanguineis mariti, & viciſſim maritus conſaguineis vxoris.

Hæc autem affinitas, ſi oriatur ex copula licita vſque ad quartum gradum extenditur, vt conſtat ex cap te *Non debet*, de conſanguinitate & affinitate; ſi ex copula illicita, ſecundum gradum non excedit, vt in Concilio Tridentino conſtitutum eſt ſeſſ. 14. c. 4. de refor. Matr.

Docent autem Theologi affinitatem non parere affinitatem, proindèque duos fratres, v. g. validè ac licitè poſſe duas ſorores in Matrimonium ducere, filiumque ſimiliter poſſe Matrimonium cum

illa contrahere, cuius matrem pater ſibi coniugio copulauit: quod patet ex cap. *Super his*, de conſanguinitate & affinitate. Quod ſi affinitas Matrimonio iam contracto ſuperueniat, vt ſi maritus adulterium committat cum vxoris conſanguinea in primo vel ſecundo gradu; tunc illius ratione maritus coniugale debitum ab vxore petere licitè non poteſt; quamuis eidem reddere teneatur, vt ex communi Doctorum conſenſu docet Bonacina ſup. punct. 12.

Duodecimum eſt *Impotentia*, id eſt inhabilitas perpetua ad conſummandum Matrimonium, ſiue illa ſe teneat ex parte viri, ſiue ex parte mulieris, dummodò fuerit eo tempore quo Matrimonium contractum eſt; non verò poſteà ſubſecuta ſit. Et hoc impedimentum dirimit Matrimonium non modò iure Eccleſiaſtico, vt patet ex cap. *Quod ſedem*, de frigidis & maleficiatis; ſed etiam ipſo iure naturæ, vt ex communi Theologorum doctrina probat Bonacina ſup. punct. 13. Quòd ſi, vt ibidem Author ſubdit, dubitetur num impotentia ſit perpetua, permittuntur coniuges ſimul habitare per triennium vt Matrimonium conſumment: quo tempore, ſi nequeant conſummare, non amplius permittuntur cohabitare ad conſummandum Matrimonium; quia iudicatur adeſſe impotentia perpetua, & conſequenter inualidum eſſe Matrimonium, ideoque ſeparationem eſſe faciendam propter periculum incontinentiæ: ſecluſo tamen illo periculo iura permittunt vt vir habeat tantùm pro ſorore quam non poteſt habere vxorem, vt conſtat ex capite *Laudabilem*, & cap. *Requiſiuiſti* 33. quæſt. 1.

Concilium Tridentinum ſeſſ. 54. cap. 6. de reformat. Matrim. adiunxit decimum tertium impedimentum, ſcilicet *Raptum*, decreuitque *Inter raptorem & raptam, quandiu ipſa eſt in poteſtate raptoris, nullum poſſe conſiſtere Matrimonium*: Quod quidem decretum etiam locum habere exiſtimant Henriquez, Rebellus, Zerola, Petrus de Ledeſma, & alij apud Auguſtinum Barboſam in remiſſionibus ad citatam ſeſſ. 24. c. 6. quando puella conſenſit quidem in raptum, ſed inuitis parentibus; quamuis id negent Reginaldus, Sanchez, Leſſius, & alij apud eundem.

Quæres quis in ſupradictis impedimentis diſpenſare poſſit. Reſpondetur primò Romanum Pontificem pro ſumma quam obtinet in Eccleſia poteſtate, diſpenſare poſſe in omnibus impedimentis, quæ iure Eccleſiaſtico Matrimonium impediunt aut dirimunt, vt ex communi Theologorum omnium conſenſu docet Bonacina ſuprà punct. 15. Reſpondetur ſecundò, Epiſcopum diſpenſare poſſe in impedimentis non dirimentibus, excepto voto caſtitatis perpetuæ & religionis: imo etiam aliquando in impedimentis dirimentibus; quæ poſt contractum bona fide Matrimonium deprehenduntur, quando ſcilicet impedimentum eſt occultum, & Matrimonium

ma-

manifeſtum; ipſique coniuges non poſſunt abſque magno ſcandalo ſeparari, nec ad Summum Pontificem patet recurſus propter paupertatem, aut alias maximas difficultates. Ita Petrus de Ledeſma, Perez, Sanchez, Valentia, Riccius, & alij apud eundem Bonacinam qui etiam cenſent, non modò poſt contractum matrimonium, ſed & antequam contrahatur, Epiſcopum poſſe ob vrgentiſſimam aliquam neceſſitatem, ex præſumpta Summi Pontificis tacita facultate, in ijſdem impedimentis dirimentibus interdum diſpenſare.

SECTIO VI.

De Sponſalibus.

1 SPonſalia, quæ à ſpondendo ſeu ſponte promittendo dicta ſunt, ſignificant ſpontaneam promiſſionem mutuam inter virum & fœminam de Matrimonio in futurum contrahendo: ſponſaliorum enim obligatio non contrahitur per ſolum deſiderium aut propoſitum contrahendi Matrimonij, niſi intercedat promiſſio, eaque mutua & reciproca, vt docet & probat Sanchez lib. 1. de ſponſ. diſp. 5. nec ad illius validitatem requiritur præſentia Parochi aut teſtium, vt obſeruat idem Sanchez; quamuis ſeruari debeat laudabilis illa conſuetudo quæ in vniuerſa propemodum Eccleſia vim legis obtinuit, vt antequam Matrimonium per verba de præſenti contrahatur, ſponſalia in facie Eccleſiæ ſeu coram Parocho, & teſtibus celebrentur: ſuper qua re conſuli debent cuiuſque Diœceſis conſuetudines & leges particulares.

Ad validitatem autem ſponſaliorum requiritur in primis vt contrahentes ſaltem ætatis annum ſeptimum expleuerint: ante quam ætatem, ad ſponſalia contrahenda cenſentur inhabiles, vt conſtat ex capite *Litteras* & cap. *Acceſſit*, de deſponſatione impuberum. Requiritur præterea vt vſum rationis habeant, & cum ea deliberatione operentur, quæ ad plenum & perfectum conſenſum neceſſaria eſt, vt docet Toletus lib. 7. cap. 20. Requiritur denique vt verè & ex animo promittant, atque ſe obligare intendant: qui enim fictè tantùm promitteret, grauiter quidem peccaret, & ad compenſanda damna ex promiſſionis illius fictione prouenientia teneretur, nulla tamen in foro conſcientiæ contraheret ſponſalia, vt fuse docet & probat Sanchez ſuprà diſ. 9. & ſeq.

2 Quæres primò, quænam ſit obligatio ſponſaliorum. Reſpondetur ex veris ſponſalibus, id eſt ex promiſſione illa mutua inter virum & mulierem, ſiue priuatim, ſiue in facie Eccleſiæ facta, oriri obligationem ſub peccato mortali ad illam ex parte vtriuſque adim-

plendam. Ita Sanctus Thomas, Paludanus, Sotus, Henriquez, & alij quibus ſubſcribit Sanchez diſp.27.vnde ſi alter ſponſorum promiſſis ſtare non velit, per Iudicem Eccleſiaſticum etiam adhibitis cenſuris ad illorum executionem compelli poteſt, vt habetur capite *Ex litteris* de ſponſalibus, niſi fortè attentis circumſtantijs, & propter diſſenſiones perpetuas, aliaque grauia mala & ſcandala, quæ ex inuitis & coactis nuptijs merito timeri poſſunt, aliter faciendum eſſe iudex prudenter arbitretur: vnde etiam capite *Requiſiuit*, de Sponſalibus & Matrimonio dicitur in tali caſu monitione potiùs quam coactione opus eſſe.

3 Quæres ſecundò, quibus modis ſponſalia diſſoluantur. Reſpondetur id varijs & multis modis fieri poſſe: præcipuos hìc & magis ordinarios ſubijcimus.

Soluuntur igitur ſponſalia primò per mutuum conſenſum; & mutuam ipſorum remiſſionem liberè factam, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina quæſt.1. de ſponſ.pun.10. Secundò, per ingreſſum religionis alterutrius ſponſorum, etiam ſi profeſſionem non emittat, vt habetur cap.*Ex publico* de conuerſione coniugatorum, & docet Tolet.lib.7.c.21.& Bonacina ſuprà pun. 5.qui rectè ibidem ſubdit; quod ſi quis poſt ſponſalia contracta virginem ſpe nuptiarum defloraujt, tunc illam ducere tenetur, nec religioſum ſtatum amplecti cum tanto illius damno licitè poteſt. Tertiò ſoluuntur ſponſalia per Ordinis maioris ſuſceptionem, vt habetur ex cap.*Scripſit*, 27. quæſt.2. Quartò per Matrimonium de præſenti cum altera contractum, quamuis peccet mortaliter qui ſic contrahit, vt habetur capite *Sicut ex litteris*, de ſponſalibus. Quintò per fornicationem vnius ſponſorum poſt ſponſalia contracta, vt habetur ex capite *Quemadmodum* de iureiurando, quamuis enim qui fornicationem commiſit ex parte ſua obligatus remanet ad ſponſalia implenda, alter tamen innocens poteſt ab illis reſilire ſi velit. Sextò denique per notabilem aliquam mutationem poſt ſponſalia contracta ſuperuenientem, quæ ſi ab initio extitiſſet, aut præuiſa fuiſſet, viri prudentis iudicio à ſponſalibus contrahendis merito abſterruiſſet, vt ſi alter ſponſorum in lepram aut alium morbum incurabilem incidat; ſi notabilem famæ aut bonorum iacturam patiatur; ſi graues inter ſponſos aut parentes illorum inimicitiæ oriantur; ſi ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat; ſi ſponſus patrium ſolum mutare vel vagari cum graui ſponſæ incommodo conſtituat; imò, etiamſi aliqua eiuſmodi cauſa extiterit tempore ſponſaliorum, nec niſi poſt illa contracta deprehendatur: in his enim & ſimilibus caſibus, qui iudicio viri prudentis dignoſci debent, ſponſalia diſſolui poſſunt. Ita Petrus de Ledeſma, Reginaldus, Riccius, & alij apud Bonacinam ſupr.pun.8.

4 Quæ-

4 Quæres tertio vtrùm ad ſoluenda ſponſalia iudicis Eccleſiaſtici authoritate opus ſit. Reſpondetur ex Nauarro, Syluestro, & alijs apud Laymannum part. 1. de ſponſ. cap. 2. ſi cauſa ſoluendi Matrimonij moraliter certa ſit, nulla iudicis Eccleſiaſtici authoritate opus eſſe: niſi ratione vitandi ſcandali, quando ſponſalia publicè contracta ſunt: vnde etiam in multis Diœceſibus obſeruatur, vt non liceat à ſponſalibus publicè notis reſilire, niſi cauſa priùs ad Ordinarium delata, & ab ipſo probata.

Atque hactenus de Sacramentis ad maiorem authoris illorum gloriam.

TRACTATVS II.

DE ACTIBVS HVMANIS.

Iuxta diuinæ legis normam dirigendi.

QVONIAM gratiarum cœleſtium fontes in Sacramentis, ea potiſſimum ratione per Chriſti merita nobis recluſi ſunt, vt earum auxilio excitati & ſubnixi, ad propoſitum nobis finem, beatitudinem ſcilicet æternam perueniamus, nec aliter (vt docet S.Thomas 1.2. in procem. q.6.) quàm per actus aliquot nobis proprios ad illam tendere queamus, eundumque ſit de virtute in virtutem, iuxta propheticum dictum Pſ.83. & aſcenſiones in corde noſtro diſponendæ, vt videatur Deus Deorum in Sion: idcirco doctrinæ Theologicæ ordo poſtulat, vt nunc ipſos humanos actus conſideremus, percipiamuſque quinam actus ad beatitudinem illam æternam conſequendam apti ſint, & idonei, & è contra quibuſnam actibus ab ipſa beatitudine conſequenda præpediamur.

CAPVT PRIMVM.

De Actibus humanis in genere.

SECTIO I.

Quis ſit actus humanus propriè dictus.

1 OBSERVANDVM eſt ex S. Thoma 1.2.qu.1.art.1.actus illos, qui ab homine eliciuntur, dupliciter ſpectari poſſe: ſcilicet in genere naturæ, quoad ſuam entitatem præciſè, & in genere moris, quoad libertatem cum qua exercentur, & quoad ea quæ fundantur in ipſa libertate, vt eſſe capaces laudis vel vituperij, meriti vel demeriti: priori modo dicuntur actus hominis, poſteriori verò actus humani: vndè fit vt per actum hominis intelligatur actus ille qui ab homine fit, quocunque tandem modo fiat, actus vero humanus ille dicatur, qui fit ab homine, in quantùm homo, ſeu in quantùm eſt dominus actuum ſuorum, quando ſcilicet per rationem & voluntatem operatur: ac proindè ſecundùm S. Doctoris & communem Theologorum doctrinam, ad propriam actus humani rationem duo requiruntur, primò vt ſit voluntarius, ſecundò vt ſit liber. Illum hìc conſiderabimus, prout voluntarius eſt, de eodem verò prout liber eſt, in ſequenti ſectione agemus.

Actus igitur voluntarius is eſt, vt ex Ariſtotele 3. Ethic. cap. 1. docet S. Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 14. cuius principium eſt in ipſo agente cognoſcente ſingula. Vnde ſequitur ad rationem voluntarij duo requiri. Primum eſt, vt procedat à principio intrinſeco, ſi enim quis inuitus ac renitens ab extrinſeco moueatur, motus ille non eſt voluntarius. Secundum eſt, vt procedat à principio cognoſcente ſingula, * id eſt vt agens ea omnia cognoſcat, ex quibus actionis ſuæ ſubſtantia tanquam ex obiecto ſuo dependet. v.g. ſi Petrus patrem ſuum occidit, vt homicidium illud cenſeatur ipſi voluntarium. oportet primò vt manus eius ab alio non impellatur, ipſo renitente, aut ſaltem nihil ad motum illum conferente. Deinde requiritur vt ſciat eſſe hominem quem cædit, & non inuincibiliter arbitretur eſſe feram; ſciat quoque gladium aut aliud inſtrumentum quo vtitur, poſſe vulnus lethale infligere: vt verò homicidium illud, in quantum eſt parricidium voluntarium exiſtat, neceſſe eſt inſuper vt patrem ſuum eſſe cognoſcat hominem illum quem

cædit, & non inuincibiliter & inculpabiliter exiſtimet eſſe alium hominem.

Huius conditionis defectu motus lapidis quo fertur deorſum quamuis ſit naturalis, non eſt tamen voluntarius: quia licet ſit à principio intrinſeco, propria enim grauitate mouetur; non mouetur tamen cum cognitione; motus autem animalis, cum ex aliqua cognitione imperfecta procedat, nonniſi imperfectè voluntarius, ſeu potiùs ſpontaneus dicitur; proindeque ratio voluntarij ſolis actibus hominis propriè & perfectè conuenit, & à fortiori actibus Angelorum & ipſius Dei.

2 Porrò ipſius humanæ voluntatis actus duplicis ſunt generis, alij ſiquidem ſunt eliciti, alij imperati. Actus eliciti ſunt illi, qui primò & per ſe exercentur, ſeu eliciuntur ab ipſa voluntate, tanquam à proxima potentia. Actus verò imperati exercentur imperio ipſius voluntatis, & vi alicuius volitionis præcedentis; ſiue ab ipſa voluntate, quæ ſibi aliquos actus imperat, ſiue ab alijs potentijs ab ipſa voluntate diſtinctis, quæ per illam ad agendum mouentur & applicantur.

Cùm autem voluntas (vt communiter docent Theologi cum S.Thoma quæſt.8.art.2.) ſit tantùm vel finis, vel mediorum, tres enumerantur actus illius eliciti circa finem, ſcilicet volitio, intentio, & fruitio; qui actus ſunt ijdem cum amore, deſiderio, & gaudio. Gaudium ſeu fruitio verſatur circa finem obtentum, ſeu circa bonum præſens; deſiderium, ſeu intentio circa finem obtinendum, ſeu circa bonum abſens; amor & volitio circa finem & bonum abſtrahendo ab eius abſentia vel præſentia: Quibus ex aduerſo reſpondent odium, timor & triſtitia circa malum. Tres ſunt actus voluntatis eliciti circa media; ſcilicet electio, conſenſus, & vſus, electione voluntas præfert & amplectitur vnum medium præ alijs; conſenſu approbat iudicium intellectus circa illud medium; vſu applicat potentias ad executionem.

Quærunt Theologi vtrùm electio, & intentio ſint ſemper actus inter ſe realiter diſtincti, ſeu an voluntas vno & eodem actu poſſit velle finem & media. Reſpondetur iuxta probabiliorem ſententiam, quæ eſt etiam S.Doctoris quæſt. 10. art.4. quòd quamuis hi duo voluntatis actus, vt plurimùm inter ſe diſtinguantur, abſolutè tamen loquendo, poteſt voluntas vno & eodem actu velle finem ac media, ſicut poteſt intellectus principium & concluſionem eodem actu cognoſcere.

Quod verò ſpectat ad actus imperatos, tot ſunt & tam multiplices & varij, quot & quam multipliciter ab ipſa voluntate, aut alijs potentijs ad eiuſdem voluntatis imperium exerceri poſſunt: de quibus omnibus pleniùs agunt Philoſophi in Ethicis,

& vi-

& videri poteſt S. Doctor tota quæſt. 17.

3 Cæterùm docet idem S.Thomas q.1.art.3.omnes actus qui à voluntate humana procedunt, ſiue elicitos, ſiue imperatos eſſentialem ſuam differentiam ac ſpeciem deſumere à fine proximo, quem agens ſpectat, & intendit, hoc eſt, ratione ſeu motiuo, quo mouetur voluntas ad aliquid appetendum & volendum, & è contrà; qui motiuus vocatur etiam obiectum formale ipſius voluntatis. Vnde ſequitur actus illos, qui habent eundem finem proximum, ſeu idem obiectum formale, eſſe eiuſdem ſpeciei; tametſi habeant diuerſa obiecta materialia; v.g. ſi quis ieiunet & eleemoſynam largiatur purè ob amorem Dei, vt illi placeat, vt gloriam illi deferat, ieiunium illud & eleemoſyna erunt formaliter actus charitatis, quamuis materialiter ad virtutes ſpecie diuerſas abſtinentiæ ſcilicet & miſericordiæ pertineāt: & è contrà illos actus diſtingui ſpecie, qui, licet habeant idem obiectum materiale, à motiuis ſpecie diſtinctis oriuntur: e.g. oratio, quæ materialiter cōſiderata, eſt actus virtutis religionis, ſi fiat ex motiuo ſatisfaciendi Deo pro peccatis, erit actus Pœnitentiæ; ſi ex motiuo alicuius alterius virtutis, ad virtutem illam pertinebit.

SECTIO II.

** Quis actus verè & propriè ſit liber.*

1 AD faciliorem eorum, quæ dicenda ſunt, intelligentiam obſeruandum eſt, libertatem actus humani aliam eſſe, quæ a Theologis vocatur libertas (contradictionis) ſeu quoad exercitium actus, aliam quæ (contrarietatis) ſeu quoad ſpecificationem. Aliam item à coactione, aliam à neceſſitate.

Libertas contradictionis, ſeu quoad exercitium actus eſt poteſtas ſeu indifferentia ad agendum vel non agendum.

Libertas cōtrarietatis ſeu quoad ſpecificationem, eſt poteſtas ſiue indifferentia ad hoc vel illud agendum, ſeu ad actionem aliquā, aut aliam ipſi contrariam exercendam circa idem obiectum, v.g. ad eliciendū aſſenſū vel diſſenſum circa articulum aliquem diuinæ fidei.

Hac obſeruatione præſuppoſita,

Dicendum eſt actus humani libertatem in eo conſiſtere, vt eliciatur vel imperetur à libera voluntate: vt ſic; ſeu quatenùs libera eſt & liberè operatur: Illam verò voluntatem dici liberam & liberè operari, quæ nullam in agendo neque coactionem, neque neceſſitatem patitur, ſed poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, libera ſemper manet & indifferens, ſiue quoad exercitium, ſiue quoad ſpecificationem actus, ſeu ad agendum, vel non agendum, & ad hoc vel illud agendum.

Hæc

Hæc aſſertio duas habet partes: in prima dicimus actum illum liberum eſſe, qui elicitur vel imperatur à libera voluntate, libertas enim propriè & primo ipſi voluntati competit, & ex illa in actum deriuatur, quod per ſe patet.

2 In ſecunda parte dicimus libertatem voluntatis in eo conſiſtere, quòd voluntas nullam neque coactionem, neque neceſſitatem patiatur; ſed poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, libera maneat, & indifferens ad agendum vel non agendum, ad hoc vel illud agendum. Hęc propoſitio (quam de fide aſſerit Iſambertus diſp. 1. de libero arbitrio a. 2.) probatur 1. ex ſcript. Deut. 30. *Teſtes inuoco cælum & terram, quod propoſuerim vobis etiam & mortem, &c. elige ergo vitam.* 2. Reg. 24. *Hæc dicit Dominus: trium tibi datur optio, elige quod volueris, &c.*

Probatur 2. ex S. Athanaſio orat. ad Gentes, *Anima*, inquit *cognoſcens liberum ſui arbitrium, videt ſe poſſe uti corporis partibus ad utraque, ad bona & ad mala*. S. Cyril. Alexand. lib. 4. in S. Ioannem, *Liberum eſt*, inquit, *& propriæ electionis in hominibus in vtrumque deflectere: aut in dexteram partem, aut in ſiniſtram; in virtutem dico vel vitium*. S. Cypr. Ep. 55. *Homo*, inquit, *libertati ſuæ relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimet ipſi vel mortem appetit vel ſalutem*. Et S. Anſelmo in priori parte libri de concord. liberi arbitrij cum præſcientia Dei & prædeſtinatione, vbi expreſsè dicit, *Deum velle hominis voluntatem nulla neceſſitate cogi, aut prohiberi ad volendum, vel non volendum*: Ibidemque fusè explicat, & probat neceſſitatem antecedentem, qua voluntas ad vnum quid determinatur, libero arbitrio aduerſari; docetque voluntatem indifferentem eſſe ad oppoſitorum alterum eligendum, quamuis poſtquam vnum reipſa delegit neceſſitatem quandam ipſa ſibi faciat, quam conſequentem vocant Theologi, quæ ex ipſa effectus poſitione ſequitur.

3 Ad faciliorem verò intelligentiam eorum, quæ de libertate voluntatis humanæ in actibus ſuis dicta ſunt, vel poſteà dicentur, duo ſunt hìc obſeruanda. Primum eſt ad hoc, vt voluntas liberè operetur requiri præuiam rationis aduertentiam & deliberationem; id eſt vt voluntas applicet intellectum ad conſiderationem conuenientiæ, vel diſconuenientiæ, quæ in quolibet obiecto appetibili creato reperitur: hæc enim conſideratio & deliberatio intellectus quamuis non ſit cauſa libertatis, quam voluntas humana ex ſe & ex innata ſibi indifferentia obtinet; eſt tamen conditio, ſine qua voluntas libertate illa in actibus ſuis vti non poſſet; per illam enim obiectum proponitur voluntati cum variarum rationum oppoſitione, & quadam veluti indifferentia: nullum ſiquidem eſt obiectum creatum, in quo intellectus humanus varias & oppoſitas rationes conue-

nien-

nientiæ & diſconuenientiæ non deprehendat, vnde propoſito ſic quouis obiecto creato, voluntas ſemper manet indifferens ad illud appetendum vel repudiandum. Quod ſi aduertentia illa aut deliberatio intellectus ſecundùm quid impediatur, actus à voluntate elicitus vel imperatus erit tantùm ſecundùm quid liber: ſi omninò & totaliter impediatur, vt contingere poteſt ex aliqua vehementi paſſione aut diſtractione, actus ille omni prorſus libertate carebit, proindeque omni ratione meriti vel demeriti: quod fuſiùs explicabitur infrà, cum agetur de peccatis.

4 Secundùm eſt, actum primum intellectus, ſeu primam cogitationem, quæ in quouis negotio deliberationem & voluntatis imperium præcedit, eſſe quidem actum hominis: non verò actum humanum, cùm non ſit liber; omnis enim actus liber à voluntate debet elici aut imperari: ſed primus ille actus intellectus, ſeu prima cogitatio, non eſt à voluntate, quæ in incognitum ferri non poteſt; ſed vel ab obiecto aliquo ſenſibus externis occurrente, vel immediatè ab ipſo Deo intellectũ excitante: interdùm etiã ab Angelo bono vel malo ſpecies imaginatiuas commouente: vnde tamen non ſequitur hominem ab eiuſmodi prima cogitatione determinari, aut neceſſitari ad aliquid volendum, quando aduertit ſe illud velle, licet nullam adhuc rationem diſconuenientiæ deprehendat in obiecto illo, quod per primam cogitationem proponitur: poteſt enim tunc illius voluntas ob ſummum quod obtinet tam in ſe, quàm in alias potentias dominium, poſita quacunque præuia cogitatione, & quocunque iudicio practico ipſius intellectus, vel actum ſuum ſuſpendere, vel intellectum applicare ad conſiderationem magis attentam eiuſdem obiecti & circunſtantiarum eius, & ſic cum pleniori deliberatione rationis, ad illud appetendum vel repudiandum ſe ipſam determinare.

* Tertium eſt apud Patres & Scriptores Theologos voluntarium ſæpè ſumi pro libero, vt apud S. Auguſt. lib. de vera Religione cap. 14. *Vſque adeò*, inquit, *peccatum voluntarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum niſi ſit voluntarium*, & in lib. de duabus animabus cap. 11. *Si liberum non ſit, non eſt voluntas*.

5 Quartùm eſt, voluntarium ſumptum pro libero multipliciter à Theologis diuidi: aliud enim eſt voluntarium expreſſum, aliud tacitum. Expreſſum illud eſt, quod verbis, nutibus, aut alijs ſignis ſignificatur. Tacitum, quod abſque verbis, &c. ex facto aliquo aut omiſſione facti colligitur, vt ex ſilentio, cum quis loqui deberet: vnde iuxta regulam iuris, *qui tacet conſentire videtur*. in 6. reg. 44.

Quæ quidem regula locum habet, præſertim quando de alicuius commodo agitur, non item quando de incommodo ſeu præiudi-

cio, quod fuſiùs explicatum videri poteſt apud Laymann. lib. 1. tract.2.cap.3.

Aliud item eſt voluntarium actu, aliud voluntarium virtute. Voluntarium actu eſt, quod vel elicitur vel imperatur actualiter ab ipſa voluntate. Voluntarium virtute, eſt id, quod initio imperatum fuit ab interno actu liberæ voluntatis, eiuſque imperij ac motionis virtute adhuc durat. Vt ſi quis proponat & actu velit eleemoſynam aliquam erogare, dum illam poſteà erogat, quamuis ceſſauerit actus ille voluntatis, cenſetur tamen voluntaria virtute illius.

Aliud denique eſt voluntarium directè & voluntarium indirectè. Voluntarium directè eſt id, quod per ſe voluntarium eſt, vt quiuis actus elicitus vel imperatus voluntatis. Voluntarium indirectè eſt id, quod ex alio directè voluntario ſequitur, v.g. ſi aliquis voluntariè exerceat actionem, ex qua ſcit vel ſuſpicatur conſecuturum aliquem effectum, quamuis per ſe & directè non intendat effectum illum, cenſetur tamen indirectè voluntarius.

SECTIO III.

Vndenam actus humanus bonitatem ſuam, vel malitiam deſumat.

1 DVplex bonitas in quolibet humano actu ſpectari poteſt, naturalis ſcilicet & moralis. Bonitas naturalis ea eſt, quæ conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ naturaliter ad ipſius actus entitatem requiruntur: bonitas vero moralis in integritate ſeu aggregatione eorum omnium, quæ cuilibet actui humano ſecundùm rectam rationem conueniunt. Ex quo ſequitur, moralem actus humani malitiam in defectu illius integritatis, ſeu in priuatione bonitatis illius moralis, conſiſtere. Et de hac bonitate vel morali quæſtio propoſita intelligi debet, vndenam ſcilicet hæc bonitas, ſeu rectitudo moralis, vel malitia moralis illi oppoſita in quemlibet actum humanum deriuetur. Pro cuius reſolutione,

Dicendum 1. bonitatem, vel malitiam actus humani ab illius obiecto deſumi. Ita S.Thomas, & conſtat ex Scriptura, Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt*: ex quibus verbis patet malitiam humanorum actuum, ob quam fit homo Deo abominabilis, prouenire ex obiectis malis quæ diligit, & quibus adhæret; vnde S. Auguſtinus Epiſt 52. ad Maced. dicit quod, *Mores noſtri, ex eo quod vnuſquiſque diligit, dijudicari ſolent*. Et probari præterea poteſt inductione: ideò enim velle orare cenſetur eſſe bonum, quia

quia oratio (quæ eſt obiectum illius volitionis) eſt ex ſe moraliter bona; & è contra velle furari eſt malum, quia furtum, quod eſt illius obiectum, malum eſt.

2 * Porrò ad clariorem huius aſſertionis intelligentiam duo hic obſeruanda ſunt.

Primum eſt bonitatem vel malitiam moralem quam obiectum actui tribuit, eſſe in ipſo obiecto fundamentaliter ſeu cauſaliter tantùm: in actione verò formaliter ad eum modum proportionalem ſicut veritas & falſitas ſunt formaliter in actu intellectus, fundamentaliter verò ſeu cauſaliter in obiecto cognito. Ideo enim cognitio vera eſt, quia res cognita ſe habet, vt cognoſcitur.

Secundum eſt hanc eſſe differentiam inter bonitatem & malitiam moralem, quæ ex obiecto in actum humanum deriuatur; quod quamuis ad hoc vt actus humanus malitiam ab obiecto accipiat, ſatis ſit quod feratur in obiectum malum; nec referre, ſiue ſub ratione mali feratur in illud, ſiue ſub ratione boni (vt expreſsè docet S.Thomas 1.2. quæſt.19.a.7.ad 3.) Ad hoc tamen vt actus bonitatem moralem deſumat ex obiecto, non ſufficere vt ſimpliciter feratur in obiectum bonum materialiter, ſed requiri vt feratur in obiectum bonum formaliter quatenus bonum eſt, ſeu ſub ratione boni, quia ſcilicet obiectum quamuis in ſe bonum, eſt tamen indifferens vt benè vel malè appetatur, ex bono vel malo motiuo.

3 Dicendum 2. bonitatem vel malitiam actus humani deſumi ex illius circunſtantijs. Ita S. Thomas: & ſatis conſtat ex eo quòd paſſim in Scripturis actiones plurimæ propter circunſtantias aliquas bonas vel malas laudantur, vel vituperantur, vt S.Matth.5. laudatur eleemoſyna, & oratio facta in abſcondito & S. Luc.21. commendatur eleemoſyna duorum minutorum & alijs maioribus donis præfertur, ob circunſtantiam perſonæ viduæ & pauperis, & eiuſdem S.Luc.16. omiſſio eleemoſynæ ex varijs circunſtantijs in perſona diuitis epulonis culpabilior eſſe demonſtratur.

3 Vt autem aſſertio hæc faciliùs intelligi poſſit, quædam hic obſeruanda ſunt. Primum eſt circunſtantiarum nomine a Theologis ſignificari accidentia quædam actus humani, ſic dicta, quòd illum veluti circumſtent, ipſique iam per obiectum ſuum in aliqua ſpecie boni vel mali conſtituto adueniant.

* Secundum eſt, inter circunſtantias quaſdam eſſe, quæ nihil conferunt ad bonitatem vel malitiam moralem actus, vt ſi quis manu dextra vel ſiniſtra percutiat. Aliàs vero quæ ad illam bonitatem vel malitiam conferunt, vt ſi quis percutiat hominem laicum, vel hominem in ſacris ordinibus conſtitutum.

Tertium eſt, ex iſtis circunſtantijs, quæ ad bonitatem vel malitiam moralem conferunt, alias augere vel minuere bonitatem illam,

vel

vel malitiam intra eandem ſpeciem; aliàs vero ipſam actus ſpeciem mutare, quod dupliciter fieri poteſt, ſcilicet vel nouam ſpeciem bonitatis vel malitiæ dando actui; ſeu vt alij loquuntur, ipſum in nouam ſpeciem transferendo: vt ſi quis eleemoſynam det ex motiuo inanis gloriæ, mutatur actus virtutis miſericordiæ in actum vitioſũ inanis gloriæ. Vel addendo nouam ſpeciem bonitatis aut malitiæ actui retinenti propriam quam habet ex obiecto, vt ſi quis eleemoſynam det, ex motiuo pœnitentiæ, aut alicuius virtutis, quæ ab ipſa miſericordia, cuius eleemoſyna opus eſt, differat.

4 Quartum eſt, ſeptem præcipuas actus humani circunſtantias à S.Doctore q.7. art. numerari, quæ hoc verſiculo comprehenduntur.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Quis, perſonæ agentis qualitatem deſignat: *Quid* obiecti conditionem: *vbi* locum: *Quibus auxilijs* actionis adiumenta: *Cur*, eiuſdem actionis finem: *Quomodo*, magnitudinem ſeu intentionem affectus, aduertentiæ rationis: *Quandò*, tempus quo actio peracta, eiuſque actionis durationem, quæ quidem circumſtantiæ non omnes & ſingulæ ſimul, ſed modo hæ, modo illæ quemlibet actum humanum afficiunt; ad illiuſque proinde bonitatẽ vel malitiam conferre poſſũt.

Quintum eſt, ex ſuprà enumeratis circumſtantijs, quaſdam augere vel minuere bonitatem vel malitiam actus, intra eandem ſpeciem: vt ſuprà dictum eſt, e. g., malum eſt percutere iniuſtè quemuis hominem, peius eſt percutere benefactorem: aliàs verò addere actui bonitatem vel malitiam ſpecie diſtinctam; e. g. percutere Sacerdotem: in illa enim percuſſione præter malitiam, quæ illi propria eſt quatenus iuſtitiæ repugnat, circumſtantia perſonæ ſacræ percuſſæ inducit in ipſum actum nouam & ſpecie diſtinctam ſacrilegij malitiam & deformitatem.

Dicendum; bonitatem vel malitiam actus humani deſumi quoque ex fine, in quem actus dirigitur ab operante. Ita S. Thomas a. 4. & conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 6. *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum*: quæ verba explicans S. Ambroſius. in ca. 1. S. Luc. *Bona eſt*, inquit, *miſericordia, bona eſt oratio, ſed poteſt iniuſtè fieri, ſi iactantia cauſa aliquis pauperi largiatur, vt videatur ab hominibus.* Et S. Auguſtinus Pſ. 31. *Non valde*, inquit, *attendas quid homo faciat: ſed quid, cùm facit aſpiciat.*

5 * Eſt autem obſeruandũ duplicem à Theologis diſtingui actionis finẽ, vnum ipſi intrinſecum & veluti connaturalem, qui vocatur finis operis, à quo ipſe actus moralẽ ſpeciem & eſſentiã deſumit; vt eleemoſynã facere indigentiæ ſubleuandæ cauſa. Alterũ extrinſecũ, qui dicitur finis operantis, quem nimirùm ipſe operans ſuo arbitratu ſibi

præſtituit, vt dare eleemoſynam ad ſatisfaciendum pro peccatis, & ex hoc etiam fine extrinſeco actus ſpeciem ſuam moralem deſumit; vnde Philoſophus 5. Ethicor. caput 2. & ex eo S. Thomas quæſt. 18. art. 6. dicit eum qui furatur adulterandi cauſa, magis eſſe adulterum quàm furem.

Porrò ſeptem potiſſimum modis contingere poteſt vt actus ex operantis arbitratu ad finem aliquem extrinſecum referatur. Vel enim actus ex obiecto bonus refertur ad finem extrinſecum bonum, vel actus ex obiecto bonus refertur ad finem malum, vel actus ex obiecto bonus refertur ad finem indifferentem. Vel actus ex obiecto indifferens refertur ad finem bonum. Vel actus ex obiecto indifferens refertur ad finem malum. Vel actus ex obiecto malus refertur ad finem bonum. Vel denique actus ex obiecto malus refertur ad finem malum.

Primò caſu circunſtantia finis boni nouam ſpecie bonitatem addit actioni ex obiecto bonæ. Secundo caſu, circunſtantia finis mali deſtruit bonitatem, quam actus habet ex obiecto, eumque ſimpliciter malum efficit. Tertiò caſu totus actus indifferens eſt. Quarto caſu circumſtantia finis boni tribuit actui ex obiecto indifferenti primam & vnicam eſſentialem bonitatis ſpeciem; ideòque in genere moris non tam circumſtantiæ quàm obiecti rationem habet. Quinto caſu circumſtantia finis mali, eadem ratione tribuit actui primam & vnicam eſſentialem ſpeciem malitiæ. Sexto caſu circumſtantia finis boni nihil confert actui ex obiecto malo, ſed relinquit ſimpliciter malum. Septimo denique caſu circumſtantia finis mali confert actui malo nouam malitiam, ſiue ſpecie diſtinctam ſiue non, vt ex antedictis ſatis intelligi poteſt.

Ex his colligitur ſecundùm mentem S. Doctoris, bonitatem vel malitiam actus humani ex his tribus præſertim pendere, ſcilicet ex obiecto, circunſtantijs, & fine; cum hac tamen differentia, quod, vt actus aliquis cenſeatur malus, ſufficiat quicumque defectus moralis; ſiue ex parte obiecti, ſiue ex parte finis aut circumſtantiæ alicuius: vt vero bonus ſit, requiratur obiectum moraliter bonum, finis bonus & honeſtus, & prætereà vt eiuſmodi actus nulla praua circumſtantia vitietur: bonum ſiquidem (vt docet S. Dionyſius c. 4. de diui. nomin.) pendet ex integra cauſa, malum ex quocumque defectu.

Dicet aliquis fruſtra & ſuperfluè dici actum humanum bonitatem vel malitiam ſumere ex fine, cum ipſe finis inter circumſtantias numeretur.

Reſpondetur, ideo ſpeciatim conſiderari bonitatem, vel malitiam quæ ex fine in actum humanum deriuatur; quia finis præ alijs circumſtantijs hoc habet peculiare, quod non modò actum humanum

circum-

circumſtet, ſed etiam in illum ſpeciali modo influat, habeatque rationem non ſolum circunſtantiæ, ſed etiam cauſæ moralis.

6 Quæres quænam relatio actus humani in finem ſit neceſſaria, vt ex ipſo fine bonitatem, vel malitiam recipiat? Reſpondetur relationem illam eſſe debere vel actualem, vel ſaltem virtualem; id eſt neceſſarium eſſe, vt operans actualiter referat, aut ſaltem anteà retulerit actionem ſuam in eum finem: ita vt virtute illius relationis, actio ab eo exerceatur, quia neceſſe eſt vt finis influat in actionem, influere autem non poteſt, niſi vno ex his duobus modis moueat operantem ad agendum; quod vt clariùs adhuc fiat, obſeruandum eſt quod jam ſuprà dictum eſt, finem alium eſſe operis, alium operantis: finis operis eſt ipſimet actioni intrinſecus, ideòque illi moralem eſſentiam ſeu ſpeciem tribuit, e. g. vt quis ex miſericordiæ motiuo pauperi det eleemoſynam, non eſt opus vlla explicita relatione ad talem finem; ſufficit enim vt largiens eleemoſynam, cognoſcat ſe miſericordiæ opus exercere, illudque liberè exercere velit. Alter eſt finis operantis, qui & extrinſecus dicitur, quem ipſe operans arbitratu ſuo præſtituit, veluti ſi detur eleemoſyna vt ſatisfiat pro peccatis; ad hoc autem vt eiuſmodi finis bonitatem ſuam actui communicet, debet in illum influere: quod præſtare non poteſt, niſi operans actualiter aut ſaltem virtualiter actionem ſuam in illum referat.

SECTIO IV.

An detur aliquis actus indifferens, ſeu qui nec bonus nec malus ſit.

1 DVPLEX quæſtionis propoſitæ ſenſus eſſe poteſt: Primò an detur actus aliquis humanus indifferens ſecundùm ſpeciem: ſeu qui ex parte obiecti ſui nec bonitatem habeat, nec malitiam moralem: ſecũdò an detur etiam talis actus indifferens ſecundùm indiuiduum, id eſt qui prout à nobis hic & nunc aduertente ratione liberè exercetur, nullo ex capite bonus ſit vel malus moraliter. Pro cuius reſolutione,

Dicendum 1. dari aliquem actum humanum, qui ſit indifferens ſecundùm ſpeciem. Ita ſanctus Thomas q. 18. art. 8. & cum eo communiter omnes Theologi: id etiam expreſsè docet S. Auguſtinus lib. 2. de ſerm. Domin. in monte cap. 28. vbi explicans illud Domini, *Nolite iudicare, vt non iudicemini,* & concilians cum aliis eiuſdem Chriſti Domini verbis, *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos,* ait hoc poſterius dictum intelligendum eſſe de manifeſtis operibus, quæ non poſſunt bono animo fieri, cuiuſmodi ſunt blaſphemiæ furta; prius verò de operibus differentibus, cuiuſmodi eſt ciborum ſum-

ptio, &c. vnde hoc modo concludit ibid. *Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus quo animo fiant, quia & bono & malo fieri poſſunt; de quibus temerarium eſt iudicare, maxime vt condemnemus.*

Dicendum 2. quod quamuis probabile ſit nullos dari actus humanos indifferentes in indiuiduo, propter plurium Theologorum præſertimque Sancti Doctoris art. 9. authoritatem qui eiuſmodi actus negant: probabilius tamen videri dari aliquos eiuſmodi actus in indiuiduo, qui nec boni ſint nec mali moraliter. Ita Sanctus Bonauent. in 2. diſt. 41. art. 1. quæſt. 4. & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius in quæſt. 11. art. 9. dub. 10. Et probatur authoritate Sancti Hieronymi Epiſt. ad S. Auguſtinum, quæ eſt 15. inter Auguſtinianas, vbi ſic loquitur: *Inter vtrumque* (bonum ſcilicet & malum) *indifferens eſt ambulare, naribus capitis purgamenta proijcere, &c. hoc nec bonum nec malum eſt; ſiue enim feceris, ſiue non feceris, nec iuſtitiam habebis, nec iniuſtitiam.* Item S. Gregorij hom. 7. in Euang. vbi loquens de dilectione proximorum, quæ procedit non ex charitate, ſed ex affectu cognitionis & carnis, ex vna parte negat talem dilectionem eſſe actum virtutis, ex altera vero affirmat malam non eſſe, nec ei ſacra eloquia contradicere: vnde ſequitur eſſe indifferentem, cum nec bona, nec mala ſit.

Probatur prætereà ex eo quod appetitio commodi & fuga incommodi naturalis non eſt mala ex obiecto, vt per ſe patet: neque etiam bona moraliter, cum non pertineat ad vllam virtutē moralem: ergo quando quis ſimpliciter appetit cōmodum, aut refugit incōmodū aliquod naturale, eius actio nec bona nec mala eſt, ac proindè indiffrēs.

Dices illam appetitionem eſſe malam, eo quod non referatur in finem aliquem bonum & honeſtum; cùm teneatur homo actiones ſuas ſemper in aliquem finem bonum & honeſtum referre.

Reſpondetur 1. negando teneri hominem ad actiones ſuas in finē bonum & honeſtum referendas, vt ſint bonæ & honeſtæ moraliter: quod etiam negant Sanctus Bonauentura ſuprà, & plures alij graues Authores, quos citat Iſambertus diſp. 7. in 1. 2. ad qu. 18. art. 2. aſſeruntque ad hoc vt actus humanus ſit bonus moraliter, ſatis eſſe vt eius obiectum in quod voluntas liberè fertur, ſit moraliter bonum & honeſtum: nec vlterius requiri, vt ab operante in bonum aliquem finem referatur.

Reſpondetur 2. quamuis concedatur teneri hominem ad actiones ſuas in finem bonum & honeſtum referendas, vt ſint bonæ & honeſtæ moraliter, inde tamen non ſequi defectu eiuſmodi relationis actiones illas eſſe malas, ſed tantùm non eſſe bonas & honeſtas, quod vltrò fatemur, ac proindè indifferentes.

Inſtabis actiones illas fore otioſas, ac proinde malas.

Re-

Reſpondetur negando actiones illas, quæ in finē moraliter bonum non referuntur, eſſe otioſas; quia, docet S. Bonau. ſuprà, poſſunt ipſæ naturæ eſſe neceſſariæ vel vtiles; quod ſufficit vt otioſæ minimè cenſeantur.

Quamuis autem hæc ſententia, quæ aſſerit dari poſſe actus aliquos in indiuiduo indifferentes, probabilis ſit & tuta, & etiam in praxi conducere videatur ad euitanda multa peccata, quæ ſecundùm oppoſitam ſententiam frequentiſſimè committi poſſent; hoc tamen obſtare non debet, quin vnuſquiſque peculiari ſtudio curet omnes & ſingulos actus ſuos in finem aliquem optimum & Deo acceptiſſimum referre, iuxtà conſilium Apoſtoli 1. Corinth. 10. *Siue manducatis, ſiue ſibitis, ſiue alind quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: quod explicans S. Baſilius hom. in Sanctam Iulittam martyrem, ſic loquitur: *Accumbens menſa, ora; eſitans panem, largitori gratiam rependito: bibis vinum, memento eius qui illud tibi dedit ad lætitiam, & infirmitatum ſolamen: tunicam indueris, gratias agito benigno datori: ſuſpicis in cœlum & ſiderum pulchritudinem intueris, procide Deo, & cole eum, qui omnia hæc in ſapientia condidit, &c.*

SECTIO V.

Vtrùm ad hoc vt quis bene operetur teneatur ſequi conſcientiæ dictamen.

QVONIAM ex huius quæſtionis rectâ intelligentia, tanquam ex certo aliquo principio pendet reſolutio plurimarum difficultatum ipſius Theologiæ moralis: idcirco paulo fuſiorem illius explicationem proponemus, eamque maioris facilitatis gratia in aliquot paragraphos diſtinguemus.

§. I.

Quid ſit conſcientia, & quotuplex.

1 OBSERVANDVM eſt iuxta doctrinam S. Thomæ 1. part. quæſt. 79. art. 12. & 13. hanc eſſe differentiam inter conſcientiam & ſynderesim; quod ſynderesis ſit habitus naturaliter nobis inſitus principiorum practicorum; principia autem practica ſunt quædam regulæ vniuerſales per ſe notæ circa directionem actionum humanarum, & quaſi *quadam lumina virtutum*, vt loquitur Sanct. Auguſtinus lib. 2. de lib. arb. capite 10. cuiuſmodi ſunt: *Iuſtè eſſe viuendum: ſua cuique eſſe reddenda &c.*

Cōſcientia autē eſt actus illius ſynderesis, quo applicamus cognitionem

tionem illam vniuerſalem practicam actioni alicui ſingulari, & iudicamus hîc & nunc aliquid agendum tanquam bonum, vel deuitandum tanquam malum: e. g. ex illo principio vniuerſali; quòd malum & peccatum omne deuitandum ſit; conſcientia hanc deducit concluſionem: ergo hoc furtum, quod eſt malum & peccatum, deuitandum eſt. Hinc S. Baſilius hom. in principium Prou. dicit in nobis eſſe *Iudicium quoddam naturale, quo ab iniquis bona facilè diſcernimus*.

2 Hæc verò conſcientia iudicat tùm de actionibus præteritis, eas vel accuſando tanquam malè factas, vel tanquam rectè factas commendando, iuxta illud Apoſtoli Rom. 1. *Teſtimonium reddente illis conſcientia eorum; & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus*: tùm de actionibus futuris, dictando ſcilicet ea quæ agenda ſunt, tanquam bona, aut quæ fugienda ſunt tanquam mala: vnde idem Sanct. Baſilius ſupra, dicit intra cordis arcana tribunal quoddam eſſe conſtitutum, in quo quælibet agenda, velut in trutina & lance ſuſpenduntur & librantur.

Sicut autem iudicium illud practicum multipliciter ſe habere poteſt circa actiones particulares; ſic etiam à Theologis conſcientia multiplex eſſe dicitur: alia ſiquidem eſt conſcientia recta, alia errans, alia ſcrupuloſa, alia dubia.

Conſcientia recta dicitur, quando iudicium practicum intellectus verum eſt, ac rectæ rationi conſentaneum: errans, quando falſum eſt: ſcrupoloſa, quando inani & friuola ratione ſuſpicatur aut formidat illic malum & peccatum eſſe, vbi re vera non eſt; dubia denique eſt, cum neutri parti determinatum aſſenſum præbet, ſed inter vtramque fluctuat. De ſingulis breuiter agendum eſt, & videndum qua ratione quiuis obligetur quocunque in caſu conſcientiç dictamen ſequi.

§. II.

Quæ ſit obligatio conſcientiæ rectæ.

1 QVæſtionis ſenſus eſt, an ſemper quiuis obligetur ſequi dictamen conſcientiæ aliquid rectè præcipientis, aut prohibentis, ſeu iudicantis hîc & nunc incumbere obligationem ad aliquid faciendum vel omittendum. Pro cuius reſolutione,

Dicendum eſt iudicium & dictamen illud conſcientiæ rectæ ita obligare hominem, vt delinquat & peccet, niſi illud in operando ſequatur. Ratio eſt quia conſcientia ſeu iudicium illud intellectus practici rectè aliquid præcipientis, aut prohibentis, eſt proxima regula

gula voluntatis operantis, vel mouentis alias potentias ad operandum, vt docet Sanctus Thomas 1.2.q.17.a.3. & 9. per illud ſiquidem iudicium voluntati innoteſcit, & quaſi intimatur bonitas moralis: vel prauitas obiecti, circunſtantiarum, & finis: vnde ſequitur voluntatem à regula ſua deuiare, ac proinde peccare, niſi conſcientiam rectè præcipientem in operando ſequatur.

Diximus conſcientiam ſeu iudicium rationis eſſe proximam regulam humanæ voluntatis & operationum eius: alia eſt enim regula remota: quæ tamen primaria eſt & principalis, nempe lex æterna & diuina, ſeu iudicium illud infallibile, quo Deus ab æterno vidit & determinauit, quid in actibus humanis eſſet bonum aut malum, iuſtum aut iniuſtum; quidve in quocunque caſu particulari faciendum eſſet aut omittendum: quod quidem iudicium diuinum vnicuique hominum innoteſcit per ipſius rationis lumen, quod ab illo veluti quidam radius deriuatur, iuxtà illud Pſalmiſtæ Pſal.4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*: proindeque huic diuino iudicio humanum iudicium, ſeu ipſius conſcientiæ dictamen, vt rectum ſit, debet conformari.

§. III.

Quæ ſit obligatio conſcientiæ errantis.

1 SVPPONIMVS duplicem eſſe ignorantiam, ex qua error conſcientiæ prouenire poteſt; alia enim eſt ignorantia vincibilis, alia inuincibilis. Ignorantia inuincibilis illa eſt, quæ nulla morali diligentia vinci aut ſuperari potuit: vel quia nuſquam venit in mentem dubitare quod ignoratur; vel, licet in mentem venerit, adhibita tamen ſufficienti inquiſitione ignorantia illa depelli non potuit, nec proinde debuit, cum nemo ad impoſſibile obligetur: ignorantia verò vincibilis illa eſt, quæ adhibita diligentia, vinci ac ſuperari potuit, ac proinde debuit. Hac diſtinctione ſuppoſita,

Dicendum primò conſcientiam errantem ex ignorantia inuincibili obligare voluntatem, ita vt peccet, niſi dictamen illius in operando ſequatur. Ita S. Thomas q.18.art.5. & probatur ex Apoſtolo Roman.14 *Scio & confido in Domino Ieſu: quia nihil commune per ipſum, niſi ei qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt*: quibus verbis declarat Apoſtolus, quod per gratiam Chriſti Domini fideles nullo cibo velut communi, hoc eſt immundo, inquinentur, niſi quis exiſtimet eſcam aliquam, v.g. carnem ſuillam etiam nunc communem, id eſt, immundam & vetitam eſſe: quia tunc eiuſmodi eſca illi foret illicita, propter conſcientiam errantem,

vnde ſubiungit paulo poſt: *Qui autem diſcernit* (inter cibos ſcilicet, exiſtimans aliquos ſecundùm legem Moyſis vetitos eſſe) *ſi mãducauerit damnatus eſt* : *quia non ex fide* : (id eſt, quia non agit ſecundùm perſuaſionem ſeu dictamen conſcientiæ) *omne autem quod non eſt ex fide* (id eſt, vt explicat S. Doctor, art.5.quod fit contra perſuaſionem & dictamen conſcientiæ :) *peccatum eſt*.

Ratio autem huius doctrinæ ex eodem S.Doctore eſt; quia, cum obiectum voluntatis ſit bonum vel malum moraliter, prout ab operante tale iudicatur; ideo ſi ex ignorantia inuincibili iudicet illud eſſe malum, quod tamen re vera malum non eſt, voluntas illi adhærendo conſentiet in malum, & proinde in peccatum : è contrà vero, ſi ex eadem ignorantia iudicet eſſe bonum, quod re vera malum eſt, voluntas illud amplectendo non peccauit: imo poterit benè operari.

2 Dicendum 2. ſi error conſcientiæ ex ignorantia vincibili procedat, tunc voluntatem neque ad operandum, neque ad non operandum, obligari; ſed ad illum errorem deponendum. Ita S.Thom. 6 & S.Bonauentura in 2.diſt.39.a.1. q.3. Ac in primis quod neq; ad operandum, neque ad non operandum obligatur, conſtat ex eo quod vtrobique peccaret, ad quod tamen nullus obligari poteſt: operando quidem ſecundùm dictamen conſcientiæ; quia ad malum impellit; nec illius mali ignorantia excuſat, quia vincibilis, & proinde voluntaria eſt: non operando verò: quia ſi conſcientiam illam non deponat, agit contra illam, quæ qualiſcunque ſit, eſt ſemper proxima voluntatis operantis regula, contra quam nullatenus agi licitum eſt: vnde Apoſtolus ad Galat.5. *Teſtificor*, inquit, *omni homini circumcidenti ſe, quia debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ*: in quantum ſcilicet iudicat ex conſcientia erronea vincibili Moſaicæ legis obſeruationem eſſe neceſſariam; vnde ſequitur quod ad euitandum peccatũ, conſcientiam illam erroneam deponere teneatur: cum, vt ſupponimus, id poſſit, vel applicando intellectum ad id attentiùs conſiderãdum in quo ſe falli ſuſpicatur, vel pij alicuius & prudentis viri conſilium exquirendo, propriumque iudicium, quod ſibi aliqualiter ſuſceptum eſt, illius monitis humiliter ſubmittendo.

§. IV.

Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.

1 PER conſcientiam ſcrupuloſam nihil aliud intelligimus, vt ſuprà dictum eſt, niſi iudicium quoddam imperfectum ex inani aliqua & friuola ratione ortum, quo quis ſuſpicatur, vel timet ibi eſſe peccatum, vbi reuera non eſt, ex quo patet iudicium illud

falſum

falſum eſſe, & ſic conſcientiam ſcrupuloſam eſſe quandam veluti ſpeciem conſcientiæ errantis: proindeque de ipſa conſcientia ſcrupuloſa idem dicendum eſſe, quod de conſcientia erronea vincibili, ſcilicet illam eſſe deponendam, aliàs inſtare periculum peccandi, ſi quis ea depoſita operetur, vel non operetur ſecundùm dictamen illius.

Vt tamen conſcientia illa ſcrupuloſa deponatur, attendere quiſque debet, quæ ſit præcipua & magis ordinaria ſcrupulorum ſibi in animo ſuboriri ſolitorum cauſa: in quibuſdam enim ſcrupuli ex ignorantia procedunt; in alijs ex quadam mentis inconſtantia & fluctuatione: in alijs ex ipſius cerebri debilitate vel frigida & timida complexione, aut etiam ex melancholia, ſeu atræ bilis redundantia: in alijs ex occulta ſuperbia, quæ aliorum iudicio ſubijci renuit: in alijs ex conſortio perſonarum ſcrupuloſarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur: in alijs denique ex ipſius dæmonis ſuggeſtionibus, Deo ob cauſas æquiſſimas, licet minùs notas, ita permittente.

2 Perſpecta verò illorum ſcrupulorum cauſa & origine, propria & apta remedia adhibenda erunt: & ſiquidem ex infirmitate aliqua corporis proueniant; ex Medici conſilio ſolatia & ſubſidia quærere oportebit: ſi ex ignorantia, doctrinam ſanam & rectam opponere conueniet: ſi ex ſuperbia, humilitas erit ſectanda, maximè in deponendo proprio iudicio, illudque pijs & ſalutaribus monitis alterius, quantùm expedit ſubmittendo: ſi ex dæmonis ſuggeſtione, animi fluctuatione, aut alia ſimili cauſa oriantur, auxilium diuinum humili prece poſtulandum erit, ſed præcipuum & ſaluberrimum contra omnia ſcrupulorum genera remedium eſt Confeſſario aut alteri cuipiam viro, pio, prudenti, docto, ſcrupulos illos, ſtatumque animi interiorem fideliter ac ſincerè aperire, eius conſilijs humiliter acquieſcere, illiuſque iudicium reclamante licet conſcientia ſcrupuloſa, quæ nuſquam audienda, ſed ſemper deponenda eſt, conſtanter ſequi. Ita S. Antoninus, Nauarrus, Valentia, & alij apud Laiman. tract. 1. c. de conſcientia cap. 6.

3 Quod ſi quis aliquandò ita ſcrupulis vrgeatur, vt nec apud ſe quid facto ſit ſtatuere, nec adire Confeſſarium, aut à quoquam conſilium requirere poſſit: tunc vel ipſamet ad ſcrupulos inaniter concipiendos procliuitas, ſufficiens ratio eſſe poteſt ipſam conſcientiã ſcrupuloſam deponendi & penitùs abijciendi; imò perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm data opera Deo diſplicere, in his caſibus, in quibus dignoſcere non poteſt an peccauerit, nec ne, v. g. an conſenſum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit; tutò ſibi perſuadere poteſt ſe non conſenſiſſe deli-

deliberatè, nec peccatum vllum ſaltem mortale commiſiſſe; cùm fieri non poſſit, quin conſenſum illum plenè aduertiſſet, ſi deliberatè tentationi illi conſenſiſſet: ſecùs verò dicendum de ijs, qui in varia peccata mortalia crebrò incurrunt, illis ſiquidem tutius eſt in ſcrupulis rigidiorem partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere & confiteri, quàm ſibi periculosè adulari; cum tales vtplurimum ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix perſentiant.

§. V.

Quid ſit conſcientia dubia, & in dubijs quid agendum.

1 OBSERVANDVM eſt aliud eſſe dubium iuris, aliud vero dubium facti. Dubium iuris dicitur illud quod eſt de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore, diuiditurque in dubium ſpeculatiuum, & dubium practicum. Dubium ſpeculatiuũ illud eſt, quo dubitatur de re aliqua vtrùm illicita, valida aut inualida, v.g. an talis contractus ſit licitus, an Matrimonium tali modo contractum ſit validum. Dubium practicum eſt, cum in particulari dubitatur, vtrùm hìc & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitationi conſentire.

Dubium vero facti eſt illud, quo ambigitur vtrùm aliquid factum ſit, necne, v.g. vtrùm votum emiſſum ſit, aut ſi emiſſum eſt, vtrùm impletum fuerit. His obſeruatis,

Dicendum 1. aliquid facere vel omittere cum conſcientia practicè dubia, ſeu cum dubio iuris practico, ſemper eſt peccatum. Id conſtat tum ex cap. *Dominus*, de ſecundis nuptijs, vbi Lucius III. Summus Pontifex declarat illum, qui poſt ſecundum matrimonium bona fide contractum dubitare incipit de morte prioris coniugis, & vtrum licitè poſſit à ſecunda coniuge debitum exigere, quandiu in illo dubio hæret, peccare, ſi debitum exigat: tum etiam ex eo quod exponens ſe deliberatè peccandi periculo, peccat, vt docet S. Thomas quodlib. 8. art. 13. atqui operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo peccandi: ergo peccat.

2 Dicendum 2. non eſſe peccatum facere aliquid vel omittere cum dubio ſpeculatiuo, dummodo practice iudicet operans hìc & nunc tale opus ſibi eſſe licitum; v.g. quamuis ſubditus ſpeculatiuè dubitet an bellum illud quod à Principe ſuo geritur, ſit iuſtum, tamen in particulari practicè iudicare poteſt licitum ſibi eſſe in tali bello pugnare, quandiu ipſi non conſtat quod ſit iniuſtum, vt expreſsè docet S. Auguſtinus lib. 21. contr. Fauſt. cap. 7. nihil enim obſtat quin

cum

cum dubio ſpeculatiuo ſimul conſiſtere poſſit iudicium practicum verum & certum, quia iudicij ſpeculatiui & practici veritas & certitudo ex diuerſis principijs & rationibus pendent: aliæ ſiquidem ſunt rationes, ob quas aliquis de iuſtitia belli à Principe ſuſcepti dubitare poteſt; aliæ verò, ob quas iudicare poteſt licitum ſibi eſſe in tali bello pugnare,

Dicendum 3. in in dubijs facti, quoties vrget neceſſitas, in qua de ſalute animæ agitur, tutiorem partem eſſe ſemper eligendam. Id conſtat ex cap. *Si quis autem*, de pœnitentia quæſt. 7. & ex c. *Iuuenis*, de ſponſalibus: vnde ſequitur quod in collatione Sacramentorum quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, quando dubium aliquod emergit, ſententia tutior pro ſalute illius cui conferuntur, amplectenda ſit: e.g. ſi dubitetur, an puer Baptiſmum ſuſceperit, necne, tutior pro illius ſalute ſententia ſumi debet, quæ eſt Baptiſmum illi ſub conditione eſſe conferendum: quod etiam ſimiliter dici debet, quando ſalus corporalis alicuius periclitatur, tunc enim medicus ſuccurrere tenetur eo medicamento, quod tutius eſſe iudicat: aliàs grauiter peccaret, ſi eo poſthabito, experiendi gratia, medicamentum minùs certum adhiberet.

In alijs verò dubijs, in quibus non eſt adeò vrgens neceſſitas, neque etiam tam arcta intercedit obligatio ad tutiorem partem amplectendam, præſertim ſi graue aliquod incommodum inde ſequatur: e.g. qui de natalibus ſuis dubitat, verùm legitimus ſit an illegitimus, non tenetur ſemper ſequi partem rigidiorem & tutiorem: ſed mitiorem & benigniorem, dummodo probabilis & tuta ſit, amplecti poteſt. Ita Nauarrus cap. 27. numero 281. Syluester verbo *Filij* quæſt. 12. vbi Panormitanum & alios Doctores citat,

3 Dicendum 4. in dubio meliorem ſemper eſſe conditionem poſſidentis. Ita habetur regul. 63 in 6. ex quo ſequitur quod ſi quis dubitare incipiat verùm res, quam hactenùs bona fide poſſedit, ſua an ſit, an aliena, nec diligenti inquiſitione adhibita id cognoſcere poſſit, tunc illam ſibi tuto poteſt retinere. Ita Ioannes Medina quæſt. 17. de reſtitutione: Syluester verbo, *Præſcriptio*, num. 3. vbi citat Gloſſam & Panormitanum, qui hanc ſententiam dicit eſſe communem.

Dicendum 5. in dubio factum non præſumi, ſed demonſtrari debere. Ita Sotus, Suarez, Azorius, & plures alij, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 1. de conſcientia cap. 5. parag. 3. & colligitur L. *In bello*: *parag. facta. ff.* de captiuis: e. g. in dubio vtrùm quis votum emiſerit, non debet cenſeri obligatus; ſi autem conſtet illi de voto emiſſo, dubitet autem num illud impleuerit, tunc ad illud implendum tenebitur. Ita præter citatos Doctores Suarez lib. 4. de

voto cap.5. Item dubitans, an lex aliqua lata ſit vel promulgata; ſi poſt diligentem inquiſitionem nihil certi deprehendere poſſit, ſed ſemper æquè dubius remaneat, tunc præſumere poteſt non eſſe: ſi vero poſt legem latam & promulgatam, dubitet an ſit reuocata vel vſu contrario abrogata, tunc præſumptio ſtat pro lege, proindeque ad illam ſeruandam obligatio eſt. Ita Leſſius in prælect. Theolog. ad quæſt. 19. dub. 10.

Supereſt vna difficultas circa conſcientiam dubiam, nimirùm quando quis in eas anguſtias redigitur, vt quidquid faciat, peccatum deuitare non poſſe videatur; & ſic dubius & anceps apud ſe eſt, quid potiſſimum agere debeat? v.g. interrogatus quis in priuata conuerſatione de peccato occulto alterius ſibi cognito, dubitat quid ſibi agendum ſit, & vtrinque peccandi periculum ſibi imminere videt: ſi enim negauerit ab illo commiſſum eſſe aut à ſe cognitum, mentietur: ſi vero illud declarauerit, vel alijs loquendi modis vſus fuerit, vnde ſtantes veritatem facti conijcere poſſint, famam proximi lædet & detractionis peccatum incurret.

Reſpondetur, in tali caſu & alijs ſimilibus, ſi nullum aliud pateat effugium, neque vllo modo ſe quis ex eiuſmodi anguſtijs liberare poſſit, tunc id eligere debet, quod minus malum ſibi videtur, & illud agendo, conſcientiam peccati deponere, quia iuxta regulam iuris, *Ad impoſſibile nemo poteſt obligari: quis enim* (vt dicit S. Auguſtinus Lib. 3. de lib. arb. c. 18. *peccat in eo quod nullo modo caueri poteſt?* Neque refert vtrùm quis ſe ipſum ſua culpa in hanc perplexitatem coniecerit, quia quidquid ſit de præterito quod in eius poteſtate amplius non eſt, certè ad euitandum nouum peccatum ſufficit, vt quis tunc faciat id quod in ſe eſt: *Nihil enim quouis tempore* (vt rectè monet Gerſon in regulis moralibus parte 2. tract 1.) *amplius ab homine requirit Deus, qui,* vt declarat Concilium Trident. ſeſſ. 6. c. 11. *impoſſibilia non iubet*.

SECTIO VI.

* *De opinione probabili*.

QVONIAM ea quæ tractantur à Theologis circa probabilitatem opinionum, maximè conferre poſſunt ad rectam & ſanam dictorum aut dicendorum intelligentiam, nec non ad quarumcumque actionum directionem, ideo vtiliſſimum exiſtimauimus de hoc ſubiecto paulo accuratiùs agere, ac præcipuis ſuper eo difficultatibus quantam poterimus lucem afferre, ſeruata in omnibus tamen breuitate, quam compendij ratio exigit.

§. I.

§. I.

Quid opinionis probabilis nomine intelligendum ſit.

DVo hic nobis explicanda ſunt. 1. quid ſit opinio. 2. quænam opinio cenſeri debeat probabilis.

Quod ad primum ſpectat nomine opinionis, nihil aliud à Theologis intelligitur, quàm aſſenſus rationis, alteri ex duabus propoſitionibus contrarijs, vel contradictorijs datus, cum aliqua formidine oppoſiti coniunctus.

Dicitur (aſſenſus) vt à dubitatione diſtinguatur, quæ animum veluti ſuſpenſum tenet, nec in alterutram partem inclinare ſinit.

(Rationis) quia ad opinionem non ſufficit prima mentis operatio, ſeu ſimplex apprehenſio, ſed requiritur iudicium aliquod, vel diſcurſus rationis.

(Datus alteri ex duabus propoſitionibus contrarijs) quia opinio facit ſemper propendere animum in alterutram partem; aliàs ſi ſuſpenſus maneret inter vtramque, iam non opinans, ſed dubitans diceretur.

(Cum formidine oppoſiti coniunctus) quia ſi nulla formido ineſſet, ſed omnimoda certitudo, tunc non eſſet opinio, & ſi quidem certitudo illa oriretur ex principijs veris, ac certa & euidenti demonſtratione, tunc eſſet ſcientia; ſi ex principijs falſis, error vel obſtinatio diceretur.

Quod ſpectat ad ſecundum, duæ ſunt præcipuæ conditiones, quæ ad conciliandam opinioni alicui probabilitatem requiruntur.

Prima eſt, vt non repugnet aut veritatibus ab Eccleſia receptis, aut euidenti rationi; neque etiam temerè contradicat communi & receptæ Theologorum doctrinæ.

Secunda, vt firmo aliquo fundamento innitatur: neque enim ſufficit ad hoc vt probabilis iudicetur, quod veritati minime aduerſetur, ſed prætereà neceſſarium eſt, vt principijs quibuſdam veritati conſentaneis fulciatur, quod fiet ſi ſolida aliqua ratione, aut authoritate graui & fide digna innixa ſit.

Quæres quænam authoritas ita grauis & fide digna cenſeri debeat, vt opinionem aliquam efficere poſſit probabilem? Sunt qui certum quendam Doctorum numerum exigunt, vt illorum authoritas talis queat exiſtimari: & alij quidem plures requirunt, alij pauciores, quod quidem definire quamuis ſit difficillimum, nullus tamē inficiabitur, quin varij caſus interdum occurrere poſſint, in quibus etiam vnius doctoris authoritas ſufficiens cenſebitur, vt quis

probabiliter & tutò poſſit operari. Exempli gratia Laicus aliquis dubitans an ſibi licitum ſit tale negotium aggredi, vel talem contractum inire proprium conſulit parochum, aut proprij Epiſcopi pœnitentiarium, vel etiam ipſummet Epiſcopum, & ab alterutro illorum edocetur eiuſmodi negotium vel contractum licitum eſſe: Quis poſt hæc dicere auderet talis conſulentis (de cuius eruditione vel pietate, vt ſupponimus, nulla ſubeſt ratio dubitandi) authoritatem non ſufficere vt probabiliter & tutò operetur; quamuis authoritas illa, quam in operando ſequitur, non ſit niſi vnius doctoris? Neque pœnitentes arguuntur, qui in communibus conſcientię difficultatibus, in quibus non ſatis exploratum habent quid licitum ſit vel illicitum, vnius confeſſarij, quem virum pium & eruditum exiſtimant, conſilijs acquieſcunt, illius ſolius authoritatem ſibi ſufficere arbitrantur.

Ex quibus infertur authoritatem illam, de qua nunc quæſt. eſt, ex varijs circunſtantijs æſtimandam eſſe, videlicet, vel ex conditione perſonarum, quarum conſilium in agendo ſequimur; nullus eſt enim qui non fateatur, proprij Epiſcopi, aut parochi authoritatem maximi momenti apud vnumquemque eſſe debere, vel ex eorum, de quibus conſilium exquiritur, maiori vel minori momento, vel difficultate; quia nulli dubium eſt, quin caſuum illorum, qui maioris momēti cenſentur, & pluribus, ac maioribus difficultatibus implexi ſunt, reſolutio à pluribus & doctioribus petēda ſit, nec vnius aut alterius doctoris leuioris notæ authoritas ſufficere æſtimetur: nullus eſt etiam præterea, qui non fateatur authoritatem illam, quæ doctorem aliquem, aut paſtorem ſeu Confeſſarium permouere debet, vt rationabiliter opinionem aliquam probabilem exiſtimet, maiorem & grauiorem eſſe debere illa, quæ, in ſimili caſu, laico alicui dubitanti vel conſulenti ſufficiens eſſet.

Porrò vt aliquis dicatur operari ex opinione probabili, non eſt ſatis vt principia illa, per quæ probabilis efficitur, ſint alteri cognita, ſed etiam vt ipſi innoteſcant, eſt vt ſciat ſe agere, vel ex aliqua ſolida ratione, vel ex authoritate graui & fide digna: cum enim opinio illa ſit directiua operationis, quæ vt recta ſit debet eſſe iuſta & prudens, talis haud dubiè non eſſet, ſi operans nulla eiuſmodi ratione, aut authoritate in operando duceretur.

Debet præterea ratio eiuſmodi vel authoritas illi eſſe nota, cum operatur vel antequam operetur, non autem ſolummodo poſtquam operari deſijt, alias eiuſmodi ratio vel authoritas operationis illius directiua non eſſet. Vnde falluntur, qui poſt actum aliquem commiſſum vel omiſſum, euoluunt Doctorum libros, vt ſib fauentem aliquem reperiant, quia ratio illa vel authoritas ſubſequens nihil confert ad rectitudinem actus, qui bonitatem ſuam

ſuam & malitiam deſumit ex diſpoſitione operantis cum operatur, non vero ex cognitione, quam poſt operationem acquirere poteſt.

§. II.

An licitum ſit operari ex quacumque opinione probabili.

SVPPONIMVS certum eſſe generaliter loquendo, & abſtrahendo à quibuſcunque opinionibus probabilibus in particulari non modò licitum, ſed & aliquando neceſſarium eſſe operari ex opinione probabili, cum plerumque homines aliter operari non poſſint: neque enim intellectu Angelico præditi ſunt, quo intuitiuè, & infallibiliter omnia perſpicere queant; & experientia compertum eſt, ſecluſis ijs, quæ fide diuina nobis perſpecta ſunt, perpaucas res eſſe, quæ certa & euidenti demonſtratione à nobis cognoſcantur, præſertim in agibilibus, in quibus vix vlla ratio moralis agendorum afferri poteſt, quin aliqua alia in contrarium afferri queat.

Porrò ad clariorem & certiorem quæſtionis propoſitæ reſolutionem, obſeruandum eſt formidinem illam, quam paragrapho præcedenti, diximus remanere ſimul cum aſſenſu opinantis ex opinione probabili, aliam eſſe intrinſecam & practicam, aliam extrinſecam & veluti ſpeculatiuam

Per formidinem quam vocamus intrinſecam & practicam, eam intelligimus, quæ ipſum operantem reddit anxium & irreſolutum in iudicio practico rationis, eo tempore quo operatur; ita vt nequaquam apud ſe ſtatuat, quod hìc & nunc, hoc, vel illud agere vel omittere licitè poſſit.

Per formidinem verò quam dicimus extrinſecam & ſpeculatiuam, intelligimus eam, qua, etſi operans intrinſecè, ſeu iudicio practico ſit ſufficienter reſolutus, quod hìc & nunc, hoc vel illud agere vel omittere licitè poſſit, ab extrinſeco tamen timet ne iudicio ſuo ſpeculatiuo de tali re vel actione, ſubeſſe poſſit aliqua falſitas.

Hac obſeruatione ſuppoſita, dicimus licitum quidem eſſe operari ex quacumque opinione probabili, cum formidine extrinſeca & ſpeculatiua, nuſquam vero cum formidine intrinſeca & practica. Ratio primæ partis huius aſſertionis eſt, quia formido illa extrinſeca, quæ cuicunque opinioni quantumuis probabili ſemper coniuncta eſt, aliàs non eſſet ampliùs opinio, ſed ſcientia aliqua alia ſpecies cognitionis, non impedit quin operans ex opinione probabili ſecundùm rectam rationem operetur, quia vt ex dictis paragrapho

præ-

primo propoſitas perfectiùs poſſidet; ſeu quæ nullā habens cū veritatibus fidei, aut cū communi & recepta Doctorū ſententia repugnātiā, validiori aliqua ratione, aut grauiori authoritate innixa eſt. Tutioris vero opinionis nomine eā intelligere, quæ nos ab omni peccati ſpecie longiùs remouet. Quamobrem ex duabus opinionibus, quarum altera affirmat, altera negat peccatum eſſe aliquid facere aut omittere, illa quæ affirmat ſemper eſt tutior, cum hominem ſe illi accommodantem, & ab eo quod damnat abſtinentem, nulli planè ac ne *materialiter* quidem peccandi periculo exponat. At vero eiuſmodi opinio licet ſit tutior, non eſt tamen ſemper probabilior, cum debilioribus plerumque fundamentis ſeu rationibus innitatur. Iampridem iſtud animaduertit Sanctus Antoninus 1. part. tit. 3. capite 10 §. 10. vbi explicatis opinionibus S. Thomæ negantis, & S. Bonauenturæ affirmantis peccatorem poſt lapſum in peccatum mortale teneri ex præcepto diuino ſtatim confiteri, ſi ſubſit copia confeſſarij, declarat opinionem S. Thomæ eſſe probabiliorem, & ideo magis communem in praxi.

Obſeruandum 2. quæſtionem hìc non eſſe de conſilio, ſed de præcepto; hoc eſt non hìc quæri an melius ſit & magis expediat ſequi opinionem tutiorem vel probabiliorem; eſt enim in confeſſo apud omnes melius eſſe per ſe loquendo ſequi tutiorem opinionem, vel ex duabus opinionibus æquè tutis ſequi probabiliorem, ſed quæritur an ſit obligatio aliqua ex præcepto diuino ſequi ſemper opinionem illam, quæ ſit tutior, vel probabilior.

Obſeruandum 3. cum quæritur inter Thelogos an liceat ex duabus opinionibus probabilibus ſequi minus probabilem, intelligi etiam minus tutam: nam ſi minus probabilis eſſet magis tuta, nullus in dubium reuocat quin licitum foret eam amplecti; ſiquidem eo ipſo quo eſſet magis tuta, magis etiam ab omni ſpecie peccati remoueret, adeòque non modo licitum eſſet, ſed etiam laudabile, illam tanquam normam in operando ſequi.

His obſeruationibus præſuppoſitis, dicendum eſt licitum eſſe ex duabus opinionibus probabilibus, relicta probabiliori, ſequi minus probabilem, dummodo tamen illa ſit verè probabilis eo ſenſu quo in paragrapho primo explicatum eſt. Ita docent quamplurimi & perinſignes Theologi, ac præ cæteris, Ioannes Malderus Epiſcopus Antuerpienſis, in 1. 2. quæſt. 19. diſp. 86. Didacus Aluarez Epiſcopus Tranenſis in commentar. ad 1. 2. diſp. 80. num. 9. Bartholomæus Ledeſma. Epiſcopus Guaxaguenſis in tractat. de Sacramento Pœnitentiæ, difficult. 14. Ioſephus Angles Epiſcopus Bozanus in floribus quæſtionum Theologicar. quæſt. de confeſſ. difficult. 8. Thomas Zerola Epiſcopus Minorenſis in praxi pœnitentiæ cap. 22. quæſt. 3. Toletus lib. 3. cap. 2. Dominicus Bannes in 1. 2. quæſt. 10. art. 1. dub. 3.

dub. 3. concluſ. 4. Nauarrus in manuali cap. 27. num. 228. Alexander Pelantius in 1. 2. quæſt. 19. art. 6. diſ. 2. num. 3. Franciſcus Syluius in 1. 2. quæſt. 19. art. 5. quæſt. 9. Philippus Gammachæus in 1. 2. quæſt. 19. can. 2. Andreas Du-Vallius in tractatu de actibus humanis quæſt. 4. art. 12. Nicolaus Iſambertus in 1. 2. diſp. 9. art. 4.

Probatur 1. ex eo quod dixit S. Leo Papa Epiſt. 92. ad Ruſticum Narbon. vbi ſic loquitur, *in ijs, quæ vel dubia fuerint aut obſcura, id nouerimus ſequendum quod nec præceptis Euangelicis, nec decretis Sanctorum Patrum inuenitur aduerſum.* Ex quibus verbis ſic argumentari poſſumus. Quælibet opinio, quæ verè eſt probabilis quamuis minus ſit probabilis quàm alia quæ cenſetur probabilior, tamen nec præceptis Euangelicis contraria, nec decretis Sanctorum Patrum inuenitur aduerſa: ergo ſecundùm mentem illius Sancti Pontificis illam ſequi licitum eſt. Conſequentia clara eſt; antecedens patet, quia ſi opinio illa præceptis Euangelicis aut decretis Sanctorum Patrum aduerſaretur, iam non eſſet probabilis, vt conſtat ex ijs, quæ §. 1. dicta ſunt.

Probatur 2. Ille actus cenſetur bonus & honeſtus, ac proinde licitus, qui rectæ rationi conformis eſt; atqui actus ille qui ſit ex opinione probabili, ſeu ſecundùm dictamen conſcientiæ quæ opinionem probabilem ſequitur, eſt conformis rectæ rationi, quæ non obligat præcisè ad ſequendam opinionem probabiliorem, ſed ad ſequendā opinionem quæ verè ſit probabilis. Neque verò ex eo quod aliquis in operando ſequitur probabilem opinionem, relicta probabiliori, inferri poteſt quod malè operetur, ſeu quod regulæ alicui falſæ aut illicitæ adhæreat; ſed tantum quod in operando regulam perfectiorem non ſequatur, quam ſequi non tenetur: alioquin ſi teneremur in omnibus ſequi id quod perfectius eſt, dicendum eſſet illum, qui v.g. neglecto religioſo ſtatu, quem iudicat perfectiorem & tutiorem, ſtatum coniugalem amplectitur, operari ex iudicio prauo & peccare, quod ſine errore affirmari non poteſt.

Sunt tamen circa hanc noſtram aſſertionem aliquæ limitationes neceſſariæ. Prima eſt in materia Sacramentorum: quando enim de alicuius Sacramenti adminiſtratione agitur, tenetur ſemper is qui adminiſtrat, ſequi opinionem probabiliorem & tutiorem in illius materia & forma, quando illam ſequi poteſt: v. g. quamuis aliqui Doctores exiſtiment probabile eſſe quod validus ſit Baptiſmus cum brodio vel aliqua alia aqua minùs pura & ſimplici collatus. Item quod valida ſit conſecratio in pane ſiligineo, vel ſpeltaceo, ille tamen grauiter peccaret, qui eo modo baptizaret vel conſecraret; neglecta aqua naturali pura & ſimplici, quam ad manum haberet, & cum qua poſſet baptizare, vel neglecto pane tritico azymo cum quo poſſet conſecrare. Ita Suarez tom. 3. in 3. part. diſp. 16. ſect. 2. Vaſq. ad 1.

2. diſp.

2. diſp. 64. cap. 3. Suarez lib. 1. in decalog. cap. 9. & alij.

Secunda Limitatio neceſſaria eſt reſpectu Iudicum & Medicorum; Illi enim in ferendis ſententijs tenentur ſequi partem probabiliorem, & litem adiudicare illi, cuius cauſa rationibus probabilioribus nixa eſt: iſti verò in remedijs aſſignandis, debent ſequi id quod tutius eſt: & quod probabilius ad ſanitatem conferre videtur, cùm id iuſtitia & charitas ab vtriſque exigat. Ita Suarez, Vaſquez, Sanchez ſuprà citati, & plures alij.

Addunt etiam aliqui tertiam Limitationem, reſpectu Magiſtrorum & Præceptorum, in ijs præſertim quæ fidem & mores ſpectant: aſſeruntque illos teneri ſententias illas diſcipulos ſuos edocere, quas ſaniores & probabiliores exiſtimant, imo & moralem adhibere diligentiam, vt quantùm poterunt in doctrina quam tradunt, veritatem aſſequantur: quia alioquin videntur diſcipulis iniuriā facere, & bono publico non leue præiudicium afferre. Ita Fillincius tract. 21. in decalog. cap. 4. Breſſerus lib. 3. de conſcientiā cap. 18. & alij.

Quæres an Doctor ſeu Confeſſarius aliquis dare poſſit conſilium iuxta ſententiam probabilem, relicta probabiliori, quam ipſe ſequitur. Reſpondetur cum Iſamberto ſup. art. 5. cum diſtinctione: vel enim per talem conſultationem, rogatur eius mens & ſententia, circa caſum propoſitum: vel tantùm quæritur quid liceat: vel denique, quid expediat in tali caſu. Si primo modo petatur conſilium, debet conſultus reſpondere iuxta propriam ſententiā, aliàs non aget bona fide & videbitur mentiri, quod nunquam licet: Si ſecundo modo; poteſt reſpondere, illud de quo conſulitur, ſecundùm aliquam probabilem opinionem, eſſe licitum: Si denique tertio modo petatur conſilium; debet prudenter omnia conſiderare, perſonam ipſam quæ conſilium petit, & omnes circunſtantias ipſius rei, de qua conſilium petitur, & etiam temporis quo eiuſmodi conſilium petitur, & omnibus prudenter perpenſis, id quod expedire videbitur, conſulere. Imò aliquando expedit & oportet conſulere id quod eſt tantum probabile relicto probabiliori: quia contingere poteſt, vt qui petit Conſilium, ſit ita diſpoſitus, vt non ſit facturus quod ei dictabitur ſecundùm probabiliorem ſententiam, vnde ſequetur eum periculo peccandi expoſiturum iri, quod euitare poſſet, ſi daretur ei conſilium ſecundùm ſententiam probabilem quæ ei fortaſſe magis arrideret, & cui ſe libentiùs ſubmitteret. Debet tamen is à quo Conſilium petitur, ita ſe gerere, vt alij non ſcandalizentur videntes eum aliter conſulere, quàm ſentiat vel faciat.

CAPVT SECVNDVM.

De Peccatis.

SECTIO I.

Quid ſit Peccatum.

1 QVÆSTIO propoſita intelligenda eſt non de peccato originali, quod aliena culpa contrahitur, de quo in priori huius operis parte tract. 4. actum eſt; ſed de peccato actuali, quod propria voluntate incurritur. Hoc autem peccatum definitur à S. Auguſtino lib. 22. cont. Fauſt. *Factum, dictum, vel concupitum contra legem Dei æternam.* Et in hac definitione, cui ſubſcribit S. Doctor 1. 2. quæſt. 7. art. 6. & cum eo communiter Theologi duo verba ſubaudita intelligi debent, quæ ſi addantur, plenior erit definitio in hunc modum,

Peccatum eſt voluntarium factum, dictum, concupitum, aut omiſſio contra legem Dei æternam.

Dicitur 1. (factum, dictum, vel concupitum) quia vt docet S. Thom. ſup. omne opus malum vel eſt à voluntate elicitum, & ſic eſt (concupitum, vel eſt imperatum, & ſic ad exteriores actus locutionis, aut operationis pertinet, & eſt (factum vel dictum.

Dicitur 2. (voluntarium) quia neceſſe eſt ad rationem peccati vt ſit voluntarium, ſeu vt à libero voluntatis conſenſu procedat, ita vt (iuxta doctrinam S. Auguſtini lib. de vera Relig. cap. 14. quæ etiam Theologorum omnium communis eſt) *Nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.*

Dicitur 3. (aut omiſſio) quia cum affirmatio & negatio (vt docet S. Thom. ſup. in reſp. ad 1.) reducantur ad idem genus, æquè peccat, qui non facit id quod præcipitur, atque is qui facit id quod prohibetur.

Dicitur 4. (contra legem Dei æternam (quia vt ſupponimus ex dicendis cap. ſequent. cum lex æterna Dei ſit prima & ſumma regula rectitudinis omnis quæ in actibus humanis reperiri poteſt, hinc ſequitur omnem actum qui à rectitudine debita aberrat, etiam ab illa prima æternæ legis regula deflectere, & proinde æternæ legi Dei aduerſari. Quod quidem ita verum eſt, vt etiam tranſgreſſiones illæ, quæ contra leges Eccleſiaſticas aut Ciuiles committuntur, eatenus ſint peccata, quatenus leges illæ à lege æterna deriuantur,

vel

vel cum ea concordant vel ex ea vim obligandi accipiunt, vt ſic transgreſſiones illæ contra legem Dei æternam fieri aliquo ſenſu intelligantur.

3 Porrò ad faciliorem eorum quæ dicta ſunt, vel dicenda ſunt intelligentiam, obſeruandum eſt ad rationem peccati duo præſertim requiri: nimirum, vt talis actus ſit humanus, id eſt voluntarius & liber; deinde vt ſit malus & prauus, id eſt, vt careat debita commenſuratione ad ſuam regulam: regula autem actus humani proxima eſt recta ratio, vt ſuprà dictum eſt; remota verò & principalis ac primaria eſt ipſa lex æterna, quæ per naturalis rationis lumen cuique manifeſtatur, dicente Apoſtolo Rom. 2. quoſuis homines geſtare *Opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*: Atque ideo S. Auguſtinus & S. Th. in ſupradictis definitionibus primo poſuerunt id quod pertinet ad ſubſtantiam actus humani, tanquam ipſius peccati materiale: deinde id quod pertinet ad rationem mali, vt eiuſdem peccati formale. Ratio enim formalis peccati, vt communiter docent Theologi, nihil eſt aliud quàm priuatio rectitudinis illius, quam homo ex præſcripto legis æternæ, & dictamine rectæ rationis, inducere tenetur in actum ſuum: vnde idem S. Auguſtinus tract. 1. in S. Ioan. dicit, *Peccatum eſſe nihil, quia per Verbum factum non eſt*: & lib. 12. de ciuit. cap. 7. *Nemo*, inquit, *quærat cauſam efficientem humanæ prauitatis; non enim eſt efficiens ſed deficiens, quia nec illa effectio eſt, ſed defectio.* S. Ambroſius de Iſaac & anima cap. 7. *Quid eſt*, inquit, *malitia, niſi boni indigentia*? Et S. Anſelmus lib. de concordia præſcientiæ cum lib. arbit. cap. 1. *Non eſt*, inquit, *iniuſtitia, qualitas, aut actio, aut aliqua eſſentia, ſed tantum abſentia debitæ iuſtitiæ.*

Obſeruandum præterea ex eodem S. Doctore in reſp. ad 5. peccatum alia ratione conſiderari à Philoſophis, alia verò à Theologis; Philoſophi ſiquidem peccatum conſiderant ſolummodo, prout rectæ rationi aduerſatur, Theologi verò vlterius progrediuntur, & in peccato attendunt quod ſit contra Dei voluntatem ac legem, adeoque ipſius Dei offenſa quædam & iniuria: vnde in peccati definitione S. Auguſtinus rectè dixit illud eſſe contra legem Dei æternam, vt præcipuam & maximam ipſius peccati deformitatem ob oculos poneret.

SECTIO II.

Vtrùm dentur peccata quædam mortalia & venialia.

1 * Multiplex diuiſio peccati à Theologis fieri ſolet. In primis enim diuiditur peccatum in actuale, & habituale. Actuale eſt illud quod actu perpetratur, habituale vero quod poſt actuale commiſſum, per modum habitualis defectus permanet.

Rurſùm ipſum peccatum actuale diuiditur, ex parte præcepti in peccatum commiſſionis, & omiſſionis. Ex parte obiecti in peccatum contra Deum, ſeipſum, & proximum. Ex parte ſubiecti in peccatum carnale & ſpirituale. Ex parte modi, in peccatum cordis, oris, & operis. Ex parte cauſæ efficientis in peccatum ex paſſione, & ex ignorantia, & ex malitia. Denique, ex parte malitiæ, in peccatum mortale & veniale, de qua vltima diuiſione nunc agendum nobis eſt. De cæteris infrà ſuo loco.

Nomine peccati mortalis intelligitur illud, ratione cuius homo gratia ſanctificante priuatur, & æterna damnatione puniri meretur; nomine verò venialis illud, quod quamuis peccatum ſit, nihilominus neque gratia ſanctificante priuat hominem, neque damnatione æterna dignum reddit.

Eſt autem certum ex fide, dari quædam peccata mortalia, quædam item peccata venialia. Atq; in primis quod dentur peccata aliqua mortalia in confeſſo eſt apud omnes, & manifeſtè conſtat ex Scriptura, quę varijs in locis teſtatur damnationem ſeu mortem æternam pro quibuſdam peccatis incurri: vt Eph. 5. *Omnis fornicator aut immundus, &c. non habet hereditatem in regno Dei*: Apoc. 21. *Homicidis & fornicatoribus, &c. pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure.*

Quod verò etiam quædam peccata ſint tantum venialia, probatur 1. ex eadem ſcriptur. Prouerb. 20. *Septies in die cadit iuſtus*: 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*: quo loco S. Ioannes loquitur de peccatis iuſtorum, ob quæ iuſti eſſe non deſinunt, & quæ proinde cum gratia ſanctificante ſtare poſſunt, vt aſſerit S. Aug. Lib. de nat. & grat. c. 36.

Probatur 2. ex Concilio Mileuitano can. 7. vbi dicitur non ſolùm peccatoribus, ſed etiam iuſtis hanc orationis Dominicæ petitionem conuenire; *Dimitte nobis debita noſtra*: & ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 11. vbi expreſsè declaratur, *Iuſtos & ſanctos in leuia & quotidiana, quæ etiam dicuntur venialia peccata, quandoque cadere.*

Cer-

Certum eſt prætereà diſcrimen peccati mortalis & venialis deſumendum eſſe, non ex eo quod, vt aſſerunt Lutherani & Caluiniſtæ, peccata omnia prædeſtinatorum aut fidelium venialia ſint, reproborum verò aut infidelium mortalia, ſed ex propria ratione & natura ipſorummet peccatorum.

Id probari poteſt 1. ex Scriptura, quæ, vt ſuprà dictum eſt, declarat peccata quædam æterna morte digna, eſſe ac proinde mortalia; quædam vero venialia, ſine vlla relatione ad prædeſtinationem aut reprobationem, vel ad fidem aut infidelitatem peccantium: imo expreſsè teſtatur quoſdam prædeſtinatos & fideles peccaſſe mortaliter, v.g. Dauidem cum perpetrauit adulterium, quod haud dubiè peccatum mortale fuit, vt docet S. Ambroſius lib. 2. de Apolog. Dauid. cap. 16. S. Petrum cum ter Chriſtum negauit, in quo peccauit mortaliter, teſte S. Auguſt. tract. 66. in S. Ioan. vbi dicit illum in iſta negatione timendo corporis mortem, animæ mortem incurriſſe.

Probatur 2. ex Bulla Pij V. & Gregorij XIII. quæ per Vrbanum VIII. renouata eſt, in qua damnata eſt hæc propoſitio Michaelis Baij: *Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne meretur pœnam æternam.*

3 Probatur 3. ex eo quod ſi peccata omnia prædeſtinatorum eſſent venialia, ſequeretur prædeſtinatum gratiam iuſtificationis amittere non poſſe, cum per ſolum peccatum mortale amittatur: quod tanquam falſum & hæreticum damnatum eſt Concilio Tridentino ſeſſ. 6. can. 33.

Quæres, quænam ſit propria & formalis ratio, per quam peccatum mortale à veniali differat. Reſpondetur varias eſſe ſuper hac quæſtione Theologorum ſententias. Quidam enim exiſtimant in eo differre, quod peccatum mortale ſit contra præceptum: veniale vero contra conſilium. Alij quod mortale ſit contra legem, veniale vero præter legem. Alij probabiliùs, quod peccatum mortale tollat ordinem ad vltimum finem, quia tollit charitatem & gratiam, qua homo ad Deum ordinatur, & illi tanquam vltimo fini coniungitur: veniale vero non tollat ordinem ad finem, cum non tollat charitatem; ſed tantùm ad media, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ ad Deum referri deberet tanquam ad vltimum finem, nec tamen poteſt, cum peccatum non poſſit in Deum referri. Alij denique probabiliſſimè aſſerunt rationem formalem diſtinctiuam peccati mortalis à veniali in eo conſiſtere, quod in quolibet peccato mortali reperiatur contemptus Dei, vel expreſſus vel tacitus, ſeu interpretatiuus, quod ex pleriſque Scripturæ locis colligitur, in quibus conqueritur Deus ſe à peccatoribus ſperni & contemni, ex quo ſequitur diſſolutio charitatis & amicitiæ,

quæ inter Deum & hominem intercedit: in peccato autem veniali non reperiatur, nec proinde ipſius charitatis & amicitiæ diuinę diſſolutio: ſicut in amicitia humana leues amici offenſæ, licet ipſi diſpliceant, non tamen vſque ad eius contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum & vnionem diſſoluunt.

SECTIO III.

Qua ratione peccata mortalia & venialia inter ſe dignoſci poſſint.

QVAMVIS, vt ſectione præcedenti diximus, certiſſimum ſit, & ex ſcripturis apertiſſimè conſtet, peccata mortalia & venialia inter ſe differre: quæ nam tamen peccata in ſpecie aut indiuiduo mortalia ſint, & à regno cœlorum per totam æternitatem excludant: quænam ſint venialia & peruentionem ad illud pro determinato tantum tempore impediant: ex ſolo proprio & particulari iudicio *difficillimum eſt inuenire*: vt cum S. Aug. lib. 21. de ciuit. cap. 27. loquamur, *& periculoſiſſimum definire*.

Quia tamen ad Sacerdotis officium ſpectat diſtinguere lepram à lepra, nec iuſtam in Pœnitentiæ Tribunali ſententiam ferre poteſt, niſi grauitatem aut leuitatem peccatorum dignoſcat; idcirco vt in re obſcuriſſima lucem aliquam afferamus, quaſdam hic obſeruationes cõmuniter à Doctoribus receptas & à SS. Patribus approbatas proponemus, quibus in quolibet caſu peccatum mortale à veniali dignoſcere quiuis probabiliter & tuto poterit. Ad illam igitur diſtinctionem peccati mortalis & venialis faciendam,

Obſeruandũ eſt 1. quædam peccata ex genere ſuo mortalia eſſe: & grauem habere cum recta ratione & lege Dei repugnantiam, vt periurium, homicidium, &c. quædam verò repugnantiam illam grauẽ cum recta ratione & lege Dei non habere, proindeque ex genere ſuo non eſſe mortalia; ſed tantùm venialia: cuiuſmodi ſunt illa, de quibus loquitur S. Auguſtinus ſerm. 4. de anim. def. *Quoties aliquis in cibo & potu plus accipit quàm neceſſe ſit, quoties plus loquitur quam oportet, aut plus tacet quam expediat, quoties pauperem importune petentem exaſperat*; & ſimilia quamplurima quæ ibidem enumerat. Quoniam verò in dignoſcendis huiuſmodi peccatis, quæ ex genere ſuo mortalia vel venialia ſunt, quiuis plerumque proprio ſenſu falli & decipi poſſet, duæ regulæ communiter à Doctoribus aſſignantur, ſecundùm quas certum & tutum iudicium de qualitate cuiuſcumque peccati ferri poteſt.

2 Prima regula ex Scripturis habetur; quando ſcilicet ſacræ litteræ tradunt peccatũ aliquod à regno Dei excludere, æterna morte

peccatorem dignum efficere, inimicum Dei conſtituere : ex his & ſimilibus loquendi modis rectè infertur peccatum eiuſmodi ex genere ſuo eſſe mortale. Et hac regula vtitur S. Auguſtinus in Enchiridio c.78. vbi dicit quod quædam peccata *leuiſſima putarentur : niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione grauiora.*

Secunda regula ex communi Eccleſiæ & Doctorum conſenſu deſumitur : quando enim ex Scripturæ terminis non ſatis liquet, vtrùm peccatum aliquod ex genere ſuo mortale vel veniale ſit, videndū eſt, quid ſentiant Eccleſiæ Doctores: ſi enim vnanimi conſenſu doceant peccatum aliquod ex genere ſuo eſſe mortale, pro mortali habendum eſt : ſi veniale, pro veniali: quod ſi in aliquo inter ſe diſſentiant, pars probabilior & tutior aut ſaltem probabilis & tuta eligenda eſt.

Obſeruandum ſecundò, peccata quædam ex genere ſuo mortalia, poſſe duobus modis fieri venialia, ſcilicet vel ob leuitatem materiæ, vel ob imperfectionem actus. Ita ex communi Doctorum ſententia Nauarrus prælud.9. nu.12. Vtrumque hunc modum attingit S.Auguſtinus lib.de nat.& grat.capite 38. vbi de iuſtis venialiter peccantibus loquens dicit, *Sæpè in leuiſſimis & aliquando incautis ipſis obrepere peccatum.* Hinc infertur furtum v.g. quod ex genere ſuo mortale eſt, ratione leuitatis materiæ fieri veniale, ſi res furto ablata ſit viliſſima & perexigui pretij: ſimiliter iram, quæ ex genere ſuo mortalis eſt, propter imperfectionem actus fieri venialem : ſi aliquis verbi gratia, ex imperfecta rationis aduertentia & deliberatione vindictam aliquam grauem appetat. Quod vt clarius intelligatur :

3 Obſeruandum 3. motus voluntatis & aliarum potentiarum in triplici eſſe differentia. Alij enim ſequuntur plenam & perfectam rationis aduertentiam & deliberationem: cum ſcilicet homo plenè aduertit ſe aliquid cogitare, appetere aut exteriùs operari, quod eſt malum atque illicitum, & nihilominus in illa cogitatione, appetitione, aut actione perſiſtit: tunc enim dubium non eſt quin peccet mortaliter, ſi materia ſit ad mortale peccatum ſufficiens.

Alij antè omnem rationis aduertentiam oriuntur, qui vocantur primo primi: cum ſcilicet vel ex dæmonis ſuggeſtione, vel ex re aliqua in ſenſus exteriores incurrente, vel ex alia quauis diſpoſitione naturali exoritur, verbi gratia praua aliqua cogitatio, vnde voluntas vel appetitus ſenſitiuus naturaliter in propoſitum obiectum mouetur. Et hi motus omni culpa carent, cum in hominis poteſtate non ſint: quis enim, vt loquitur S.Auguſtinus lib.3. de liber.arb.cap. 18. *Peccat in eo, quod caueri nullo modo poteſt?* vnde S. Gregorius Papa reſponſione decima ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, & habetur cap. Sed penſandum, diſt. 6. expreſſe dicit : *Peccatum*

perfici cum in delectationis motum ex deliberatione fit conſenſio; cum igitur in illis motibus primo primis nullus ſit deliberationi locus, nullus etiam erit conſenſioni, nec proinde peccato. Et idem S. Auguſtinus lib. 1. de ciuit. cap. 25. de moribus illicitis appetitus inferioris loquens, dicit illos abſque culpa eſſe, quando nullus eis præbetur conſenſus; atqui motibus eiuſmodi primo primis nullus præbetur conſenſus, cum deliberationem omnem præcedant, quæ tamen iuxtà doctrinam S. Thomæ 1. 2. qu. 74. a. 7. ad 1. ad conſenſum neceſſariò prærequiritur: ergo ſecundùm mentem S. Auguſtini eiuſmodi motus omni culpa vacant.

Alij denique motus, quamuis perfectam rationis aduertentiam & deliberationem antecedant, ſequuntur tamen aduertentiam aliquam, & conſiderationem imperfectam, adeoque fiunt cum conſenſu imperfecto, (vt ita loquamur) ſemiplenè deliberato: qualis conſenſus eſſe ſolet in ſemidormientibus, vel etiam in vigilantibus; ſed animum paſſione aliqua iræ, timoris, &c. perturbatum, aut aliquibus alijs cogitationibus implicatum habentibus; ita vt ad illius motus, v. g. delectationis, qua afficiuntur, malitiam plenè non aduertant; & ſic nonniſi imperfectè & leuiter, id eſt venialiter, delinquant. Ita Maior in 3. diſt. 73. quæſt. 14. Nauarrus prælud. 9. num. 11. & alij communiter. Quibus accedit authoritas S. Auguſt. lib. 6. cont. Iulianum cap. 9. & 10. vbi loquens de motibus inordinatis concupiſcentiæ; *Sine peccato*, inquit, *ſemper eſſemus, donec ſanaretur hoc malum* (concupiſcentiæ ſcilicet) *ſi ei nunquam conſentiremus ad malum: ſed in quibus ab ipſo rebellante, etſi non lethaliter, ſed venialiter tamen vincimur, in his contrahimus vnde quotidie dicamus, dimitte nobis debita noſtra.* Ex quibus verbis habetur hominem erga motus concupiſcentiæ inſurgentes tripliciter ſe habere poſſe; ſine peccato, ſi nullo modo conſentiat; cum peccato lethali, ſi deliberatè conſentiat; cum veniali, ſi conſentiat quidem, ſed imperfectè & cum ſemiplena deliberatione.

Obſeruandum 4. peccatum ex genere ſuo veniale, quinque præſertim modis poſſe fieri mortale, vt ex ijs quæ capite precedenti dicta ſunt, colligi poteſt. Primò, ſi fiat ex conſcientia erronea arbitrante, peccatum eſſe mortale, quamuis reuerà non ſit. Secundò, ſi ordinetur ad aliquod mortale: exempli gratia, ſi quis verbum otioſum dicat, vt alium inducat ad peccandum mortaliter. Tertiò, ſi in ipſo peccato veniali, verbi gratia, amore inordinato alicuius rei, finem vltimum conſtituat, quod fit, vt docet Toletus lib. 3. cap. 1. 2. cum quis ita venialem aliquem actum exequitur, vt paratus eſſet, ſi mortalis eſſet illum exequi. Quartò, ſi ex commiſſione deliberata alicuius peccati venialis ſequatur aliquod graue ſcandalum,

lum, quod peccator ſecuturum præuidit, aut præuidere potuit & debuit. Quinto denique, ſi tranſgreſſio aliqua vel inobedientia ex ſe venialis committatur ex formali contemptu legis vel legiſlatoris.

Quæres, an ex pluribus peccatis venialibus conflari poſſit vnum mortale? Reſpondetur cum S. Doctore qu. 83. a. 4. id fieri non poſſe, aliàs inde ſequeretur contra expreſſam Conc. Trid. doctrinam ſeſſ. 14. cap. 5. nos per venialia peccata excludi poſſe à gratia ſanctificante.

6 Obijcies ex multis venialibus furtis poſſe conſtitui furtum mortale: ex. gr. ponamus furtum viginti aſſium eſſe quantitatem ad peccatum mortale ſufficientem; ſi quis ſingulis diebus vnum aſſem accipiat, prima & ſecunda vice, alijſque ſequentibus, peccabit ſolum venialiter; vigeſima autem mortaliter peccabit.

Reſpondetur furtum illud vltimum eſſe peccatum mortale, non quod ex illo & alijs præcedentibus coaleſcat & conſletur mortale illud peccatum; ſed quia in hoc vltimo furto continetur expreſſa vel tacita volitio ſimul iniuſtè retinendi hunc vltimum aſſem cum nouemdecim præcedentibus, quæ quantitas cum ex hypotheſi ſufficiat ad mortale, hinc fit vt vltimum furtum cenſeatur eſſe mortale.

Cæterùm, quamuis peccata venialia quantumlibet vnico peccato mortali æquiponderare nunquam poſſint, eſt tamen veriſſimum quod docet S. Thomas art. 3. venialia peccata, illa præſertim quæ ex deliberata voluntate committuntur, eatenus diſponere ad peccatum mortale, quatenùs aſſueſcit humana voluntas illa committendo diuinæ legi in minoribus non ſubijci: vnde paulatim ad ipſius diuinæ legis iugum in maioribus & grauioribus excutiendum propenſior fit: iuxta illud Eccl. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet:* quo ſenſu rectè dixit S. Auguſtinus ſerm. 244. de temp. *Noli deſpicere peccata tua, quia parua ſunt: nam & pluuiarum guttæ paruæ flumina implent, & arbores cum ſuis radicibus tollunt: Tu qui dicis quia paruum peccatum eſt, velim ſcire quoties tale peccatum admittis, ſi tot paruulas plagas in corpore, & maculas aut ſciſſuras in veſtibus tuis fieri velis? cum ergo nec in corpore plagas, nec in veſte ſciſſuras vel maculas fieri acquieſcis, qua conſcientia hoc facere in anima tua non metuis?*

SECTIO IV.

Vndenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit.

1 QVONIAM in Concilio Tridentino ſeſſ.14. c.5. & can.7. definitum eſt omnia & ſingula peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, quorum memoria poſt diligentem ſui diſcuſſionem haberi poteſt, eſſe in Confeſſione declaranda: ſimul etiam circumſtantias, quæ peccatorum ſpeciem mutant: vt pœnitens hoc præſtare, vel illum ad id præſtandum Confeſſarius iuuare poſſit, neceſſarium eſt inquirere, vndenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio oriatur.

2 Atque in primis quod ſpectat ad ſpecificam peccatorum diſtinctionem, dicendum eſt, illam præſertim ex obiecto formali cuiuſque peccati deſumendam eſſe, vt docet S. Thomas qu.72. art.1. ita vt peccata illa ſpecie inter ſe diſtincta cenſeantur, quorum obiecta formalia oppoſitionem habent cum perfectionibus moralibus ſpecie diuerſis, quibus ipſa peccata priuant, cum enim peccatum formaliter conſiſtat in priuatione rectitudinis ſeu perfectionis alicuius moralis, vt ſect.1. dictum eſt, ſequitur cuiuſque peccati formalem & ſpecificam ab altero diſtinctionem deſumendam eſſe ex ratione ſpecifica rectitudinis illius & perfectionis qua priuat: priuationum enim ſpecifica diſtinctio, vt docent Philoſophi, non aliunde petitur, quàm ex diſtinctione ſpecifica formarum quibus priuant,

3 Hinc colliges 1. peccata illa eſſe inter ſe ſpecie diuerſa, non modò quæ virtutibus ſpecie diuerſis aduerſantur; ſed etiam quæ eidem virtuti ſub diuerſa tamen formali ratione repugnant: ex.gr. periurium & voti præuaricatio ſpecie inter ſe differunt, quia eidem virtuti religionis, ſub diuerſa tamen formali ratione opponuntur; vt plenius intelligetur ex ijs, quæ in explicatione primi & ſecundi præcepti Decalogi dicenda ſunt.

2 Colliges 2. circunſtantias illas ſpeciem peccati mutare, aut peccata ſpecie diſtincta multiplicare, quæ nouam & ſpecie diſtinctam deformitatem in actum peccati inducunt: ex.g. ille qui nouit ſe ſingulis diebus Veneris ieiunaturum, ſi ieiunium illud tempore quadrageſimæ infringat, duplex ſpecie peccatum, licet numero vnicum, committit: quia in illius actu duplex deformitas ſpecie diſtincta reperitur, vna quidem contra obedientiam Eccleſiæ legibus debitam: altera verò contra virtutem religionis, cuius eſt vota edere, ac edita fideliter adimplere: ideòque circunſtantia illa voti in Confeſſione declaranda eſt.

3 Quod

3 Quod ſpectat ad diſtinctionem numericam ipſorum peccatorum, dicendum eſt tot eſſe numero diſtincta peccata, quot ſunt actus voluntatis moraliter interrupti & repetiti. Ita S. Thomas in 2.diſt.41.q.1.art.1.& poſt illum Suarez part.2. tract.4. diſp.22. ſect. 5.Nauarr.cap.6.num.16. Azor.Tabiena, & alij. cum enim voluntas ſit principium actuum voluntariorum bonorum & malorum, nec vllum ſit peccatum, niſi in quantum ab ipſa voluntate deliberatè procedit, hinc ſequitur peccatorum numerum in tantum multiplicari, in quantum ipſius voluntatis actus moraliter interrupti repetuntur.

Quæres quandonam voluntatis actus cenſeantur moraliter interrumpi: ita vt per illorum repetitionem peccata numero multiplicentur. Reſpondetur actus voluntatis tunc moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perſeuerant: vnde qui proficiſcitur ad furandum, vel occidendum inimicum: quamuis in via furandi vel occidendi propoſitum ſæpius repetat, non cenſetur niſi vnum numero peccatum committere: ſecus verò ſi hæc prior voluntas furandi ſomno interrumpatur, & poſteà renouetur & repetatur: tunc enim aliud peccatum numero diſtinctum committitur, vt docent ſuprà citati Authores. Quod ſi numerus actuum illorum voluntatis interruptorum & repetitorum tantus ſit, vt illum definire moraliter impoſſibile ſit; tunc ſatis erit in Confeſſione temporis moram declarare, eo modo quo dictum eſt, tract.1.huius poſterioris partis cap.5.ſect.14.

SECTIO V.

De peccatis commiſſionis & omiſſionis, eorumque varijs gradibus.

1 DOCET S.Thom.q.72.art.6.& ante illum docuerat S.Aug. l.de perfectione iuſtitiæ c.11.peccatum omne duobus modis admitti, ſi nimirum aut illa fiant quæ prohibentur, & hoc eſt peccatum commiſſionis; aut non fiant quæ iubentur, & iſtud omiſſionis. Hæc eſt autem præcipua inter vtrumque differentia; quod peccatum commiſſionis opponatur præcepto negatiuo, cuius eſt ea conditio, iuxtà doctrinam Sancti Thomæ 1.2.quæſt.33. art.2. vt omni tempore obliget; peccatum verò omiſſionis opponatur præcepto affirmatiuo, quod non omni, ſed certo tantùm & determinato tempore obligat, vt pleniùs & diſtinctiùs infrà in explicatione Decalogi declarabitur.

Iam circa peccatum omiſſionis obſeruandum eſt illud incurri, non ſolùm quando quis aduertenter vult omittere id ad quod facien-

dum obligatur, iuxtà illud S. Iacob. 4. *Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi;* ſed etiam quando vult aliquid facere, ex quo ſecuturam eſſe omiſſionem aduertit, aut aduertere poteſt & debet, quæ quidem actio quatenùs eſt cauſa peccati omiſſionis eſt peccatũ, non tamen ab omiſſionis peccato diſtinctum, iuxtà probabiliorem ſententiam Theologorum; quam fusè probat Iſambertus ad quæſt. 71. diſp. art. 4. & 5. vnde ſequitur in Confeſſione ſatis eſſe vt quis v. g. declaret ſe die feſto Miſſam omiſiſſe, nec vlterius teneri ad explicandum, quænam actio illius omiſſionis cauſa fuerit, ſi actio illa ex ſe mala non ſit.

Quod verò ſpectat ad peccatum commiſſionis, tres ſunt præcipui illius gradus; aliud enim committitur corde, aliud ore, aliud opere, vt docet S. Thomas art. 7. & apertè conſtat ex Scriptura: S. Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, &c. quæ coinquinant hominem*: Pſalm. 14. *Qui non egit dolum in lingua ſua, nec fecit proximo ſuo malum*. Rurſùs peccata cordis ſeu purè interna tribus præſertim modis committuntur, cogitatione ſcilicet, delectatione, & conſenſu in opus malum. Quod enim ſola cogitatione peccari poſſit; v. g. cum quis aduertenter & liberè opinioni alicui ab Eccleſia proſcriptæ & damnatæ adhæret; per ſe patet, iuxtà illud Sap. 1. *Peruerſæ cogitationes ſeparant a Deo.* Quod item non modo conſenſus in opus aliquod malum, de quo nullus ambigit; ſed etiam quod ſola delectatio de ipſo opere malo, quam Theologi moroſam vocant, ſit peccatum, docet S. Thom. quæſt. 74. art. 8. & cum illo Theologi omnes: & olim expreſsè S. Auguſtinus lib. 12. de Trinitate cap. 12. vbi ſic loquitur: *Totus homo damnabitur: niſi hæc quæ ſine voluntate operandi, ſed cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

Ratio qua S. Doctor id probat, hæc eſt; quod talis eſt delectatio qualè eſt eius obiectum: atqui quando quis delectatur de opere aliquo malo, provt malum eſt, obiectum delectationis illius eſt malum: ergo delectatio illa erit mala: mortaliter quidem ſi de re aliqua mortaliter mala delectetur, vt cùm quis cogitat de fornicatione, & ratione aduertente de illa ſic cogitata delectatur: venialiter autem, ſi res illa ſolùm venialiter mala, vt cùm quis cogitat, & cogitando delectatur de re aliqua otioſa.

Ex quo ſequitur quod ſi quis non de opere malo, vt malum eſt, ſed de aliqua illius circumſtantia quæ per ſe mala non eſt, delectaretur; v. g. ſi cogitans de homicidio alicuius hominis delectaretur, non quidem de morte illius, ſed de modo quo mors ei illata eſt, ſeu de dexteritate homicidæ in homicidio perpetrando, non peccaret mortaliter, vt docet S. Thomas ſuprà.

3 Eſt autem hic obſeruandum 1. ad hoc vt delectatio de re aliqua mala ſit peccatum mortale, duo requiri, quod rectè docet & probat Iſambertus ad quæſt. 74. diſp. 5. Primum eſt, vt homo aduertat non ſolum ſe de tali re delectari; ſed etiam delectationem illam malam eſſe & illicitam; vel ſaltem id aduerterit, quando delectationi cauſam culpabiliter dedit. Secundum eſt, vt illam rationis aduertentiam ſequatur conſenſus vel expreſſus vel tacitus; vt enim rectè docet Sanctus Auguſtinus ſuprà, illicitæ delectationes non ſolũ per conſenſum expreſſum admittendæ non ſunt; ſed etiam, *vt attigerunt animum, reſpui debent*: vnde ſecundùm illius mentem peccat is, non modo qui delectationi alicui de re mala poſitiuè ſeu expreſsè conſentit, ſed etiam is qui tacitè, id eſt qui delectationem illam cum poſſit reprimere, negligit, quod etiam docent Sanctus Antoninus & plures alij, quos citat, & ſequitur Vaſquez diſputatione 10. capite ſecundo.

4 Obſeruandum 2. delectationes illas de opere aliquo malo, ſi coniungantur cum voluntate operis illius perpetrandi, eiuſdem eſſe ſpeciei cum ipſomet opere, ſi perpetraretur, iuxta dictum Chriſti Domini S. Matth. cap. 6. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam*; proindeque in tali caſu declarandas eſſe in Confeſſione circumſtantias illas quæ ſpeciem peccati mutarent, ſi actu commiſſum fuiſſet; verbi gratia, an de ſimplici fornicatione aut adulterio, &c. delectatus fuerit. Quod ſi nulla omnino ſubſit voluntas committendi tale peccatum, ſed in ſolam delectationem feratur conſenſus, tunc probabile eſt, quod docent Vaſquez, Azorius, & alij apud Laymannum lib. 3. tract. 3. cap. 7. omnes eiuſmodi delectationes eiuſdem eſſe ſpeciei, quando ex eodem & ſimili motiuo oriuntur, proindeque illum qui ſola cogitatione delectaretur, turpiter, verbi gratia, de fornicatione, adulterio, &c. ex ſolo delectationis eiuſmodi percipiendæ motiuo, ac ſine vllo conſenſu in actionem ipſius peccati, non teneri ad declarandas in Confeſſione circumſtantias perſonarum, & alias ſimiles, quę peccati illius, ſi actu committeretur, ſpeciem mutarent; ſed ſatis eſſe, ſi tantummodo ipſum in turpem cogitationem conſenſum explicet.

SECTIO VI.

Quænam ſint cauſæ peccatorum.

1 CERTVM eſt cauſam primam & præcipuam peccati eſſe voluntatem, quæ à diuinæ legis regula liberè deflectit vt enim rectè dixit S. Auguſt. lib. de duab. anim. cont. Manich. cap. 11

Peccatum ſine voluntare eſſe non poſſe, omnis mens apud ſe diuinitùs conſcriptum legit : ſed præter ipſam voluntatem ſunt etiam aliæ quædam cauſæ ad peccatum mouentes & inducentes, tum externæ, tum internæ: de quibus quæritur quænam illæ ſint. Pro cuius quæſtionis reſolutione,

Dicendum 1. duas eſſe cauſas externas ad peccatum mouentes & inducentes, diabolum ſcilicet & mundum. Atque in primis quod diabolus per ſuggeſtiones ſuas & tentationes ad peccãdum moueat & inducat ex Scriptura manifeſtum eſt: Sap. 2. *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*: 1. S. Petr. 5. *Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret* : ex qua tamen diaboli tentatione nulla ſequitur in voluntate peccandi neceſſitas, ſed remanet ſemper libertas & poteſtas illi reſiſtendi, vt S. Thomas. qu. 75. art. 3. iuxtà illud S. Iacob, 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis*.

Quod ſpectat ad mundum, ſi illius nomine iuxtà mentem S. Auguſtini in Pſ 54. intelligamus homines impios & iniquos, certum eſt etiam illos ſiue prauo exemplo, ſiue ſuaſionibus nefarijs; aliquando ad peccandum alios inducere: Eccli. 20. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam*.

Dicendum 2. repudiandam, imo execrandam eſſe blaſphemiam Caluiniſtarum dicẽtium Deũ eſſe cauſam & authorẽ peccati. Præterea quæ contrà hanc impietatem diximus in priori huius operis parte tract. 2. cap. 4. ſect. 2. illam denuo refellimus ex Scriptura: Pſal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*: S. Iacob, 1. *Deus intentator malorum : ipſe autem neminem tentat*. Item ex S. Baſilio, qui hanc hæreſin refutauit homilia integra, cui titulus eſt, Quod Deus non ſit author malorum; vbi probat æquè impium eſſe dicere Deum eſſe authorem peccati, ac Deum non eſſe.

Obijciunt 1. Hæretici illud Epheſ. 1. *Deum operari omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*, ergo etiam peccata.

Reſpondet S. Hieronymus ſuper illum locum, id intelligendum eſſe; *Non quod omnia quæ in mundo fiunt, Dei voluntate & conſilio peragantur, alioquin & mala Deo poſſent imputari : ſed quod vniuerſa quæ facit, conſilio faciat & voluntate*.

Obijciunt 2. in pluribus Scripturæ locis dici, Deum peccatores indurare, excæcare, &c.

Reſpondet S. Auguſtinus lib. 1. ad Simplic. Deum indurare & excæcare : *Non impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam*, ſpecialem ſcilicet & efficacem, vt conſtat ex dictis in tract. de Gratia.

Obijciunt 3. Scripturam varijs in locis affirmare quædam peccata

ta committi ex Dei voluntate & ordinatione, præcepto, &c.

Reſpondetur his & ſimilibus loquendi modis ſolummodo intelligi, Deum permittere peccata, & prauis impiorum voluntatibus tanquam inſtrumentis vti ad exercendos Iuſtos, vel ad infligendas pœnas, quas ab æterno infligere decreuit. Ita enim S. Auguſtinus, & plures alij SS. Patres, quos fusè citat Bellarminus, loca illa Scripturæ interpretantur.

3 Obijciunt 4. Deum poſitiuè concurrere ad actum peccati ſimul cum peccatore: vnde ſequitur ſimul cum eo eſſe cauſam illius.

Reſpondetur Deum poſitiuè concurrere ad actum, non vero ad ipſius actus defectum, ſeu ad priuationem rectitudinis, quæ in ipſo actu reperitur, in qua ſola priuatione conſiſtit ratio formalis ipſius peccati, vt ex antè dictis conſtat: ac proindè licet ſit cauſa ipſius actus, non eſt tamen cauſa defectus qui in illo reperitur: ſicut facultas motrix eſt quidem cauſa ambulationis, non verò claudicationis quæ ex ſolo tibiæ defectu prouenit: vnde S. Thomas quæſt. 79. art. 2. dicit peccatum tribuendum eſſe cauſæ non efficienti, ſed deficienti, qualis eſt ſolus homo peccans.

4 Quod ſpectat ad internas cauſas peccati, tres à Theologis communiter numerantur, ſcilicet ex parte appetitus inferioris, infirmitas ſeu paſſio; ex parte verò appetitus ſuperioris ſeu voluntatis, malitia: ex parte denique intellectus, ignorantia. Ita S. Doctor quæſt. 76. 77. & 78. de duabus prioribus hìc aliquid dicemus, de tertia, de qua grauiores aliquot difficultates occurrunt, in ſequenti ſectione agemus.

Ac in primis quod peccatum aliquando cauſetur ex motibus & paſſionibus appetitus inferioris, teſtatur Scriptura: Dan. 13. *Concupiſcentia ſubuertit cor tuum*: Rom. 7. *Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.*

Cauſatur autem peccatum ab ipſa concupiſcentia ſeu paſſione appetitus ſenſitiui duobus præſertim modis, vt docet S. Thomas quæſt. 77. primò in quantùm diuertit ipſius rationis aduertentiam: ſecundò, in quantùm voluntatem ipſam allicit, facitque vt obiectum magis conueniens & appetibile videatur. Vtrumque modum expreſſit S. Iacobus cum dixit cap. 8. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.* Et tale peccatum quod ex paſſione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere; eo quod paſſiones, vt aſſerit S. Doctor art. 3. ſint quædam veluti animæ ægritudines & infirmitates quæ quidem duplici modo, vt idem docet art. 6. ſe habere poſſunt. Primò antecedenter ad ipſum rationis iudicium: cum ſcilicet homo, antequam attendat ad malitiam actus ſui paſſione aliqua præoccupatur: & tunc, ſi adeo vehemens illa ſit, vt ipſius rationis iudiciũ prorſus obnubilet, ita vt homo ad malitiã ſui actus propter

vehementiam paſſionis attendere non poſſit nullum erit peccatum, cum nulla ſit rationis deliberatio, ſine qua conſenſus liber eſſe non poteſt, vnde S. Auguſtinus Epiſt. 100. *quamuis inſint* (inquit) *dum ſumus in corpore mortis huius, deſideria peccati: ſi nulli eorũ adhiberemus aſſenſum, non eſſet vnde diceremus Patri noſtro qui eſt in cœlis, dimitte nobis debita noſtra.* Et lib. de ciuit. Dei cap. 25. *Illa concupiſcentia inobedientia, quantò magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis: ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis,* ſi vero paſſio non tollat iudicium rationis, ſed illud tantum ex parte diſtrahat aut impediat; ita vt ratio ſufficienter aduertat malitiam ipſius actus tunc non excuſat à peccato, illius tamen grauitatem minuit: vnde S. Aug. lib. 14. de ciuit. cap. 2. aſſerit peccatum primorum parentum ideo grauius fuiſſe, *quia nondum voluntati cupiditas reſiſtebat,* quaſi diceret peccatum illud futurum fuiſſe minus graue, ſi ex antecedenti cupiditate commiſſum fuiſſet.

Secundo, paſſiones habere ſe poſſunt conſequenter; ideſt quando homo deliberatè ſe ipſum ad malum aliquod excitat, vnde ſequitur paſſio aliqua in appetitu inferiori: tunc enim paſſio illa neque excuſat à peccato: neque illius grauitatem minuit, ſed potius auget, vt aſſerit S. Tho. ſuprà, eſtque ſignum maximæ propenſionis, quæ eſt in ipſa voluntate, ad actum peccati perpetrandum.

Iam etiam quod peccatum cauſetur ab ipſa malitia ſeu prauitate voluntatis, ita vt homo aliquando ex certa & deliberata malitia peccet, conſtat ex Scriptura: Iob. 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt à Deo, & omnes vias eius intelligere noluerunt.* Docet autem S. Thom. q. 78. a. 7. peccatum illud, quod ex certa & deliberata malitia committitur, illo grauius eſſe, quod oritur ex infirmitate & paſſione; quia ſcilicet ex maiori voluntatis libertate procedit.

SECTIO VII.

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.

1 VT quæſtioni propoſitæ ſatisfiat, ſupponimus ex communi Theologorum doctrina, ignorantiam aliam eſſe iuris, aliã facti. Ignorantia iuris eſt, cum ignoratur legem vel conſuetudinem, vim legis obtinentem, aliquid precipere vel prohibere: v. g. ſi quis neſciat legem Eccleſiaſticam prohibere carnium comeſtionem die Veneris. Ignorantia facti eſt, cum ignoratur res aliqua particularis, quæ præcepta vel prohibita eſt: & ex qua velut ex obiecto dependet actio aliqua moralis, v. g. ſi quis neſciat carnem eſſe quam comedit; vel non aduertat eſſe diem Veneris: vt enim rectè monet Iſãbertus ad qu. 76. diſp. vnic. a. 9. ea quæ de ignorantia dicuntur, de

inaduertentia quoque & obliuione intelligi debent.

Rurſus alia eſt ignorantia antecedens, alia concomitans, alia ſubſequens. Ignorantia antecedens, ea eſt, quæ nec directè nec indirectè voluntaria eſt, ideòque antecedens appellatur, quia omnem voluntatis actum antecedit;& eadem dicitur inuincibilis & probabilis ſeu iuſta: inuincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit: probalis verò ſeu iuſta, quando etſi abſolutè loquendo, omni adhibita diligentia quæ adhiberi poteſt, vinci potuerit, non tamen debuit, quia nulla fuit obligatio adhibendi maiorem diligentiam ea quæ adhibita eſt, cum qua tamen ſuperari non potuit;ideoque dicitur moraliter inuincibilis.

2 Ignorantia concomitans eſt, quando ignoratur aliquid, quod tamen ſi ſciretur, nihilominus ageretur, vt quando quis exiſtimans ſe occidere feram, inimicum occidit, ita diſpoſitus tamen vt ſi inimicum eſſe cognouiſſet, nihilominus occidiſſet.

Ignorantia denique conſequens ea eſt, quæ aliquo modo voluntaria eſt, & voluntatem directè conſequitur, quæ etiam dicitur, vincibilis, quia diligentia aliqua adhibita, vinci potuit ac debuit: diuiditurq; in affectatam, & eam quæ affectata non eſt. Affectata eſt directè volita, v.g. cũ quis expreſsè vult aliquid ignorare vt liberius peccet: ea vero quæ non eſt affectata, indirectè tantum volita eſt: v.g. quando quis refugit laborem alicuius ſtudij, vnde ignorantia rei alicuius ſequitur. Hac diſtinctione ſuppoſita,

Dicendum 1. ignorantiam aliquando eſſe cauſam peccati. Id patet ex ſcriptura: Act. 3. *Scio, fratres, quia per ignorantiam feciſtis*: 1. Tim. 1. *Ignorans feci in incredulitate*. Quod etiam docet S. Thomas quæſt. 76. art. 1. vbi docet non quamlibet ignorantiam eſſe cauſam peccati, ſed illam tantummodo quæ vincibilis eſt, & nihilominus tollit notitiam aliquam, quæ ſi adeſſet, factum peccati prohiberet, iuxta quod dixit Apoſtolus loquens de Iudæis, 1. Corinth. 2. *Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*.

Dicendum 2. ignorantiam vincibilem non ſolum eſſe cauſam peccati; ſed etiam eſſe peccatum, ratione negligentiæ adiunctæ, qua quis negligit ea ſcire, quæ ſcire tenetur & poteſt. Ita S. Doctor art. 2. Et conſtat ex ſcriptura: Pſalm. 24. *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, &c.* & ex S. Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 19. *Non tibi imputatur ad culpam quod inuitus ignoras, ſed quod negligis quærere, quod ignoras*.

3 Dicendum 3. ignorantiam antecedentem inuincibilem tam iuris quàm facti omnino à peccato excuſare. Ita S. Thomas ar. 1. & cum illo communiter omnes: & probatur primo ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 15. *Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent*: Super quæ verba S. Auguſt. tract. 89. in S. Ioan.

vehementiam paſſionis attendere non poſſit nullum erit peccatum, cum nulla ſit rationis deliberatio, ſine qua conſenſus liber eſſe non poteſt, vnde S. Auguſtinus Epiſt. 100. *quamuis inſint* (inquit) *dum ſumus in corpore mortis huius, deſideria peccati: ſi nulli eorũ adhiberemus aſſenſum, non eſſet vnde diceremus Patri noſtro qui eſt in cœlis, dimitte nobis debita noſtra.* Et lib. de ciuit. Dei cap. 25. *Illa concupiſcentia inobedientia, quantò magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis: ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis,* ſi vero paſſio non tollat iudicium rationis, ſed illud tantum ex parte diſtrahat aut impediat; ita vt ratio ſufficienter aduertat malitiam ipſius actus tunc non excuſat à peccato, illius tamen grauitatem minuit: vnde S. Aug. lib. 14. de ciuit. cap. 2. aſſerit peccatum primorum parentum ideo grauius fuiſſe, *quia nondum voluntati cupiditas reſiſtebat,* quaſi diceret peccatum illud futurum fuiſſe minus graue, ſi ex antecedenti cupiditate commiſſum fuiſſet.

Secundo, paſſiones habere ſe poſſunt conſequenter; ideſt quando homo deliberatè ſe ipſum ad malum aliquod excitat, vnde ſequitur paſſio aliqua in appetitu inferiori: tunc enim paſſio illa neque excuſat à peccato: neque illius grauitatem minuit, ſed potius auget, vt aſſerit S. Tho. ſuprà, eſtque ſignum maximæ propenſionis, quæ eſt in ipſa voluntate, ad actum peccati perpetrandum.

Iam etiam quod peccatum cauſetur ab ipſa malitia ſeu prauitate voluntatis, ita vt homo aliquando ex certa & deliberata malitia peccet, conſtat ex Scriptura: Iob. 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt à Deo, & omnes vias eius intelligere noluerunt.* Docet autem S. Thom. q. 78. a. 7. peccatum illud, quod ex certa & deliberata malitia committitur, illo grauius eſſe, quod oritur ex infirmitate & paſſione; quia ſcilicet ex maiori voluntatis libertate procedit.

SECTIO VII.

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.

1 VT quæſtioni propoſitæ ſatisfiat, ſupponimus ex communi Theologorum doctrina, ignorantiam aliam eſſe iuris, aliã facti. Ignorantia iuris eſt, cum ignoratur legem vel conſuetudinem, vim legis obtinentem, aliquid precipere vel prohibere: v. g. ſi quis neſciat legem Eccleſiaſticam prohibere carnium comeſtionem die Veneris. Ignorantia facti eſt, cum ignoratur res aliqua particularis, quæ præcepta vel prohibita eſt: & ex qua velut ex obiecto dependet actio aliqua moralis, v. g. ſi quis neſciat carnem eſſe quam comedit; vel non aduertat eſſe diem Veneris: vt enim rectè monet Iſãbertus ad qu. 76. diſp. vnic. a. 9. ea quæ de ignorantia dicuntur, de

inaduertentia quoque & obliuione intelligi debent.

Ruſus alia eſt ignorantia antecedens, alia concomitans, alia ſubſequens. Ignorantia antecedens, ea eſt, quæ nec directè nec indirectè voluntaria eſt, ideòque antecedens appellatur, quia omnem voluntatis actum antecedit; & eadem dicitur inuincibilis & probabilis ſeu iuſta: inuincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit: probabilis verò ſeu iuſta, quando etſi abſolutè loquendo, omni adhibita diligentia quæ adhiberi poteſt, vinci potuerit, non tamen debuit, quia nulla fuit obligatio adhibendi maiorem diligentiam ea quæ adhibita eſt, cum qua tamen ſuperari non potuit; ideoque dicitur moraliter inuincibilis.

2 Ignorantia concomitans eſt, quando ignoratur aliquid, quod tamen ſi ſciretur, nihilominus ageretur, vt quando quis exiſtimans ſe occidere feram, inimicum occidit, ita diſpoſitus tamen vt ſi inimicum eſſe cognouiſſet, nihilominus occidiſſet.

Ignorantia denique conſequens ea eſt, quæ aliquo modo voluntaria eſt, & voluntatem directè conſequitur, quæ etiam dicitur vincibilis, quia diligentia aliqua adhibita, vinci potuit ac debuit: diuiditurq; in affectatam, & eam quæ affectata non eſt. Affectata eſt directè volita, v.g. cũ quis expreſsè vult aliquid ignorare vt liberius peccet: ea vero quæ non eſt affectata, indirectè tantum volita eſt: v.g. quando quis refugit laborem alicuius ſtudij, vnde ignorantia rei alicuius ſequitur. Hac diſtinctione ſuppoſita,

Dicendum 1. ignorantiam aliquando eſſe cauſam peccati. Id patet ex ſcriptura: Act. 3. *Scio, fratres, quia per ignorantiam feciſtis*: 1. Tim. 1. *Ignorans feci in incredulitate*. Quod etiam docet S. Thomas quæſt. 76. art. 1. vbi docet non quamlibet ignorantiam eſſe cauſam peccati, ſed illam tantummodo quæ vincibilis eſt, & nihilominus tollit notitiam aliquam, quæ ſi adeſſet, factum peccati prohiberet, iuxta quod dixit Apoſtolus loquens de Iudæis, 1. Corinth. 2. *Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*.

Dicendum 2. ignorantiam vincibilem non ſolum eſſe cauſam peccati; ſed etiam eſſe peccatum, ratione negligentiæ adiunctæ, qua quis negligit ea ſcire, quæ ſcire tenetur & poteſt. Ita S. Doctor art. 2. Et conſtat ex ſcriptura: Pſalm. 24. *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, &c.* & ex S. Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 19. *Non tibi imputatur ad culpam quod inuitus ignoras, ſed quod negligis quærere, quod ignoras.*

3 Dicendum 3. ignorantiam antecedentem inuincibilem tam iuris quàm facti omnino à peccato excuſare. Ita S. Thomas ar. 1. & cum illo communiter omnes: & probatur primo ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 15. *Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent*: Super quæ verba S. Auguſt. tract. 89. in S. Ioan.

dicit. *Illos ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus, excuſationē habere; non de omni peccato ſuo, ſed de peccato illo, quo in Chriſtum non crediderint.* Et Sanctus Bernard. Epiſt. 77. ad Hugonem de Sancto Victore eadem Chriſti verba explicans, *Si* inquit, *locutus fuiſſet, ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excuſaret.*

Probatur 2. hac ratione: ignorantia illa à peccato excuſat, quæ ab actione peccati quatenùs talis eſt, tollit rationem voluntarij, peccatum enim nullum eſt, quin ſit voluntarium: atqui ignorantia antecedens tollit rationem voluntarij ab actione peccati, redditque illum ſimpliciter inuoluntarium, vt docet S. Th. 1. 2. quæſt. 9. art. 8. & cum illo Theologi omnes; ergo à peccato excuſat.

Dicendum 4. ignorantiam concomitantem quando inuicibilis eſt, à peccato excuſare. Ita Iſambertus ad quæſt. 76. diſp. vnic. art. 8. & plures alij quos ibidem citat. Ratio eſt, quia ignorantia illa, vt docet S. Thomas cit. art. 8. etſi non non faciat actum inuoluntarium, facit tamen non voluntarium: & ſic in eiuſmodi actu non reperitur ratio voluntarij, ſine qua peccatum nullum eſſe poteſt.

Dicendum 5. ignorantiam conſequentem ſiue affectatam, ſiue minimè affectatam, nunquam excuſare à peccato opus malum quod ex illa ſit, quia ſcilicet non impedit quin tale opus ſit voluntarium: hæc eſt tamen inter vtrumque differentia, quod ignorantia illa, quæ non eſt affectata, minuit peccatum, quia minus voluntarium reddit, ea verò quæ eſt affectata, peccatum non minuit, ſed potiùs auget, vt obſeruat S. Doctor quæſt. 76. art. 4.

4 Quæres an poſſit eſſe ignorantia aliqua inuincibilis iuris naturalis. Reſpondetur 1. vniuerſaliſſima ipſius iuris naturalis principia à quouis homine adulto neque inuincibiliter, neque vincibiliter ignorari poſſe. Eiuſmodi ſunt hæc; *Bonum eſſe faciendum: malum fugiendum: nemini iniuriam eſſe inferendam.* Ita Sanct. Thom. quæſt. 94. art. 6. ſunt enim hæ vniuerſales & per ſe notæ humanarum actionum regulæ, vnicuique hominum naturaliter inſitæ: vnde S. Auguſt. lib. 2. de lib. arb. cap. 10. *Iuſte,* inquit, *eſſe viuendum, propria ſuis quibuſq; eſſe reddenda, &c. nonne fateberis eſſe veriſſimū & tā mihi, quam tibi, atque omnibus id videntibus præſto eſſe communiter?*

Reſpondetur 2. iuris naturalis, quoad alia quædam principia minùs vniuerſalia, ignorantiam inuincibilem eſſe poſſe in quibuſdam hominibus etiam toto vitæ tempore: manifeſtum eſt enim nonnulla eſſe iuri naturali repugnantia, quæ non ſolum ab indoctis & rudibus ſed etiam à doctis & ingenij acumine præcellentibus viris talia eſſe ignorantur: nam & Caſſianus olim, alijque ſancti viri, vt in eius Collationibus habetur, exiſtimauerunt mendacium aliquando eſſe licitum ad bonum aliquod promouēdum, aut malum impediendum: multique nunc etiam doctiſſimi viri & in Theologia verſatiſſimi

diſſen-

diſſentiunt inter ſe de re aliqua ad ius naturæ pertinente ; v. g. de contractu aliquo, vtrùm ſit vſurarius aut aliàs iniuſtus, necne, abeuntque in partes contradictoriè oppoſitas; alijs negantibus, alijs è contrario affirmantibus: vnde ſequitur quoſdam illorum ignorantia aliqua inuincibili iuris naturalis laborare.

SECTIO VIII.

Quinam ſint effectus peccati.

1 TRES præcipui communiter à Theologis numerantur. Primus eſt, quòd lædat hominis naturam, eiuſque bonum imminuat. Ita S. Thomas quæſt. 85. art. 1. & 2. vbi docet bonum naturæ in homine triplex eſſe: primum bonum conſiſtit in ijs, quæ ad ipſius naturæ humanæ eſſentiam ſpectant: vt ſunt principia quibus ipſa natura conſtituitur, & proprietates quæ ab illis oriuntur: vt ſunt eſſe rationabile, eſſe liberum, &c. Secundum bonum eſt inclinatio illa & propenſio, quam homo ex natura ſua, quatenùs rationabilis eſt, habet ad virtutem. Tertium denique bonum eſt donum originalis iuſtitiæ, quod in perſona primi hominis vniuerſæ humanæ naturæ collatum fuit, & eo ſenſu bonum ipſius naturæ vocatur. Ex his autem tribus naturæ bonis docet S. Doctor primum nec tolli, nec minui per vllum peccatum: tertium per peccatum originale penitus ablatum fuiſſe; ſecundum verò inclinationem ſcilicet illam naturæ humanæ ad virtutem, imminui quidem per peccatum, cum eius actus virtuti opponatur, nunquam tamen penitùs auferri.

2 Secundus effectus peccati eſt macula quædam & deformitas, quā anima per peccatum contrahit, & quæ tranſacto ipſius peccati actu, in ea remanet. Ita S. Th. quæſt. 86. art. 1. & 2. & conſtat ex Scriptura: Ioſue 22. *Peccaſtis in Beelphegor, & vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet*: Ierem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me; dicit Dominus*: Item ex alijs Scripturæ locis, in quibus peccatores dicuntur inquinati, immundi, &c.

Hæc autem peccati macula ſecundùm probabiliorem Theologorum ſententiam, nihil eſt aliud quàm ipſam et peccati malitia, quatenùs etiam tranſacto actu peccati, cenſetur durare ac perſeuerare; quandiu per pœnitentiam non deletur: quæ quidem macula vocatur etiam peccatum habituale, eo quod velut habitualiter poſt peccatum actu commiſſum remaneat in anima.

Eſt tamen hìc obſeruandum, peccatum illud habituale diſtinguendum eſſe à vitioſo habitu, ſeu à praua illa inclinatione & propenſione, quæ per repetitos peccati actus ingeneratur in anima, in eaque remanet, etiam poſtquam

ipſa peccati macula per gratiæ infuſionem deleta eſt : nec niſi per contrarios & ſæpe repetitos virtutis actus tollitur.

Tertius denique peccati effectus eſt reatus pœnæ : certum eſt enim pœnam aliquam peccatis hominum diuinitus eſſe decretam : S.Matth.5. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis* : Rom 2. *Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum* Hæc autem pœna, cùm iuſtè à Deo decernatur, ſupponit peccatorem illa dignum eſſe, illiuſque reatum per peccatum incurrere.

Porrò circa hunc tertium peccati effectum obſeruandum, non omnem pœnam eſſe propter aliquod peccatum ; cum conſtet quaſdam interdum huius vitæ pœnalitates iuſtis & ſanctis à Deo infligi, non in punitionem peccatorum, ſed ad probationem & exercitamentum virtutis, quod de ſanctiſſima virgine Deipara nullus negare poteſt, & de plurimis alijs Sanctis pietas facile ſuadebit.

Obſeruandum 2. quod quamuis peccatum per ſe & formaliter conſideratum non poſſit eſſe pœna peccati alterius: vt docet S.Thomas quæſt. 87. poteſt tamen eſſe per accidens eo modo quem ibidem explicat, ratione ſcilicet ſubſtractionis gratiarum aliquarum actualium, quarum auxilio Deus interdum peccatorem priuat in punitionem præcedentis peccati : vnde ſequitur lapſus in aliud peccatum.

4 Quæres quanta pœna cuique peccato actuali diuinitus decreta ſit. Reſpondetur cum diſtinctione : Si enim id quæratur de peccato mortali, certum eſt ex fide pœnam æternam ſiue damni, ſiue ſenſus, vnicuique peccato mortali eſſe conſtitutam. De pœna damni, quæ conſiſtit in priuatione viſionis beatificæ, conſtat ex S.Matt.8.vbi dicitur quod reprobi *eijcientur in tenebras exteriores*. De pœna verò ſenſus ex eodem ſancto Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum* Cùm autem dicitur pœna æterna cuique peccato mortali conſtituta id intelligendum eſt, vt rectè docet Iſambertus ad quæſt 87. diſp.2. a.3. non ſolum de perpetuitate ipſarum pœnarum quantum ad durationem ; ſed etiam de earum pœnarum immutabilitate ; ita vt nullam earum imminutionem, nullumve in ſupplicijs ſolatium vnquam experturi ſint damnati: vnde etiam Iſa. vlt.dicitur quod *vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*.

5 Quàm vero iuſtè Deus ob vnicum peccatum mortale, quod aliquando breuiſſimum & quaſi momentaneum eſt, pœnam æternam decreuerit, iam à nobis dictum eſt 1.par. tr.4.c.3. ſect.4. quod inſuper etiam hac ratione demonſtrari poteſt ; quia ſcilicet actio peccati, quamuis ſecundùm ſe ſpectata, breuiſſimo tempore duret, nihilo-

nihilominùs ſecundùm affectum peccantis quaſi in totam æternitatem protenditur: qui enim, vt rectè dixit S. Doctor lib. 3. cont. gent. cap. 144. propter fruitionem temporalem boni alicuius temporalis relinquit æternam ſummi & æterni boni fruitionem, quod facit quicunque mortaliter peccat, rectè ac iuſtè cenſetur bono illo temporali in æternum frui velle, proindeque peccatum ſuum, quod in boni illius temporalis inordinata fruitione conſiſtit, in totam æternitatem velle prorogare: ex quo fit, vt cum illud peccatum ſit in affectu æternum, iuſto Dei iudicio pœna æterna dignum cenſeatur.

Si verò quæſtio intelligatur de peccato veniali, certum eſt ex fide, peccata venialia in omnibus iuſtis ſiue in hac vita, ſiue in futura, non eſſe punienda pœna æterna, ſed ſolummodo temporali; ſicut ex eadem fide certum eſt, homines iuſtos in accepta iuſtitia vſque ad mortem perſeuerantes, æterna beatitudine in æternum non eſſe priuandos.

Eſt tamen difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores & reprobi ex hac vita decedunt. Scotus enim in 4. diſt. 11. & quidam alij Theologi exiſtimant pœnam illis venialibus peccatis debitam, futuram eſſe tantummodo temporalem. Probabilius tamen alij cum S. Doctore q. 87. a. 5. ad 3. aſſerunt, pœnam illam fore æternam, non tam ratione grauitatis, quàm irremiſſibilitatis ipſius peccati venialis: cum in inferno nullus neque remiſſioni neque redemptioni locus ſit.

DIGRESSIO.

De loco inferni, & damnatorum ſupplicijs.

1 CVM inter cæteros effectus peccati acerbiſſimus & maximè formidandus ſit æternæ pœnæ reatus, vt hæc illius acerbitas melius perſpiciatur, non erit abs re de loco & qualitate pœnarum illarum æternarum hìc paucis agere, ac quid de illis ſecundùm fidei Catholicæ regulam ſentiendum ſit, declarare.

Dicendum igitur 1. infernum ſeu carcerem damnatorum pœnis deputatum, eſſe locum aliquem realem, & corporeum in ipſis terræ viſceribus ſitum. Ita S. Thom. in ſuprà quæſt. 97. art. 7.

Hæc veritas conſtat ex Scriptura Num. 16. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, &c. deſcenderunt viui in infernum operti humo.* Iob. 10. Infernus vocatur *terra tenebroſa, & operta mortis caligine.*

Conſtat etiam eadem veritas ex antiquis Patribus qui id aſſeruerunt.

dum obligatur, iuxtà illud S. Iacob. 4. *Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi*; ſed etiam quando vult aliquid facere, ex quo ſecuturam eſſe omiſſionem aduertit, aut aduertere poteſt & debet, quæ quidem actio quatenùs eſt cauſa peccati omiſſionis eſt peccatū, non tamen ab omiſſionis peccato diſtinctum, iuxtà probabiliorem ſententiam Theologorum; quam fusè probat Iſambertus ad quæſt. 71. diſp. art. 4. & 5. vnde ſequitur in Confeſſione ſatis eſſe vt quis v. g. declaret ſe die feſto Miſſam omiſiſſe, nec vlterius teneri ad explicandum, quænam actio illius omiſſionis cauſa fuerit, ſi actio illa ex ſe mala non ſit.

Quod verò ſpectat ad peccatum commiſſionis, tres ſunt præcipui illius gradus; aliud enim committitur corde, aliud ore, aliud opere, vt docet S. Thomas art. 7. & apertè conſtat ex Scriptura: S. Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, &c. quæ coinquinant hominem*: Pſalm. 14. *Qui non egit dolum in lingua ſua, nec fecit proximo ſuo malum*. Rursùs peccata cordis ſeu purè interna tribus præſertim modis committuntur, cogitatione ſcilicet, delectatione, & conſenſu in opus malum. Quod enim ſola cogitatione peccari poſſit; v. g. cum quis aduertenter & liberè opinioni alicui ab Eccleſia proſcriptæ & damnatæ adhæret; per ſe patet, iuxtà illud Sap. 1. *Peruerſæ cogitationes ſeparant a Deo.* Quod item non modo conſenſus in opus aliquod malum, de quo nullus ambigit; ſed etiam quod ſola delectatio de ipſo opere malo, quam Theologi moroſam vocant, ſit peccatum, docet S. Thom. quæſt. 74. art. 8. & cum illo Theologi omnes: & olim expreſsè S. Auguſtinus lib. 12. de Trinitate cap. 12. vbi ſic loquitur: *Totus homo damnabitur: niſi hæc quæ ſine voluntate operandi, ſed cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

Ratio qua S. Doctor id probat, hæc eſt; quod talis eſt delectatio qualè eſt eius obiectum: atqui quando quis delectatur de opere aliquo malo, prout malum eſt, obiectum delectationis illius eſt malum: ergo delectatio illa erit mala: mortaliter quidem ſi de re aliqua mortaliter mala delectetur, vt cùm quis cogitat de fornicatione, & ratione aduertente de illa ſic cogitata delectatur: venialiter autem, ſi res illa ſolùm venialiter mala, vt cùm quis cogitat, & cogitando delectatur de re aliqua otioſa.

Ex quo ſequitur quod ſi quis, non de opere malo, vt malum eſt, ſed de aliqua illius circumſtantia quæ per ſe mala non eſt, delectaretur; v. g. ſi cogitans de homicidio alicuius hominis delectaretur, non quidem de morte illius, ſed de modo quo mors ei illata eſt, ſeu de dexteritate homicidæ in homicidio perpetrando, non peccaret mortaliter, vt docet S. Thomas ſuprà.

3 Eſt

3 Eſt autem hic obſeruandum 1. ad hoc vt delectatio de re aliqua mala ſit peccatum mortale, duo requiri, quod recte docet & probat Iſambertus ad quæſt. 74. diſp. 5. Primum eſt, vt homo aduertat non ſolum ſe de tali re delectari; ſed etiam delectationem illam malam eſſe & illicitam; vel ſaltem id aduerterit, quando delectationi cauſam culpabiliter dedit. Secundum eſt, vt illam rationis aduertentiam ſequatur conſenſus vel expreſſus vel tacitus; vt enim rectè docet Sanctus Auguſtinus ſuprà, illicitæ delectationes non ſolùm per conſenſum expreſſum admittendæ non ſunt; ſed etiam, *vt attigerunt animum, reſpui debent*: vnde ſecundùm illius mentem peccat is, non modo qui delectationi alicui de re mala poſitiuè ſeu expreſsè conſentit, ſed etiam is qui tacitè, id eſt qui delectationem illam cum poſſit reprimere, negligit, quod etiam docent Sanctus Antoninus & plures alij, quos citat, & ſequitur Vaſquez diſputatione 10. capite ſecundo.

4 Obſeruandum 2. delectationes illas de opere aliquo malo, ſi coniungantur cum voluntate operis illius perpetrandi, eiuſdem eſſe ſpeciei cum ipſomet opere, ſi perpetraretur, iuxta dictum Chriſti Domini S. Matth. cap. 6. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam*; proindeque in tali caſu declarandas eſſe in Confeſſione circumſtantias illas quæ ſpeciem peccati mutarent, ſi actu commiſſum fuiſſet; verbi gratia, an de ſimplici fornicatione aut adulterio, &c. delectatus fuerit. Quod ſi nulla omnino ſubſit voluntas committendi tale peccatum, ſed in ſolam delectationem feratur conſenſus, tunc probabile eſt, quod docent Vaſquez, Azorius, & alij apud Laymannum lib. 3. tract. 3. cap. 7. omnes eiuſmodi delectationes eiuſdem eſſe ſpeciei, quando ex eodem & ſimili motiuo oriuntur, proindeque illum qui ſola cogitatione delectaretur, turpiter, verbi gratia, de fornicatione, adulterio, &c. ex ſolo delectationis eiuſmodi percipiendæ motiuo, ac ſine vllo conſenſu in actionem ipſius peccati, non teneri ad declarandas in Confeſſione circumſtantias perſonarum, & alias ſimiles, quę peccati illius, ſi actu committeretur, ſpeciem mutarent; ſed ſatis eſſe, ſi tantummodo ipſum in turpem cogitationem conſenſum explicet.

SECTIO VI.

Quænam ſint cauſa peccatorum.

1 CERTVM eſt cauſam primam & præcipuam peccati eſſe voluntatem, quæ à diuinæ legis regula liberè deflectit vt enim rectè dixit S. Auguſt. lib. de duab. anim. cont. Manich. cap. 11

Peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe, omnis mens apud ſe diuinitus conſcriptum legit : ſed præter ipſam voluntatem ſunt etiam aliæ quædam cauſæ ad peccatum mouentes & inducentes, tum externæ, tum internæ: de quibus quæritur quænam illæ ſint. Pro cuius quæſtionis reſolutione,

Dicendum 1. duas eſſe cauſas externas ad peccatum mouentes & inducentes, diabolum ſcilicet & mundum. Atque in primis quod diabolus per ſuggeſtiones ſuas & tentationes ad peccādum moueat & inducat ex Scriptura manifeſtum eſt: Sap. 2. *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*: 1. S. Petr. 5. *Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret* : ex qua tamen diaboli tentatione nulla ſequitur in voluntate peccandi neceſſitas, ſed remanet ſemper libertas & poteſtas illi reſiſtendi, vt S. Thomas qu. 75. art. 3. iuxtà illud S. Iacob, 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis*.

Quod ſpectat ad mundum, ſi illius nomine iuxtà mentem S. Auguſtini in Pſ 54. intelligamus homines impios & iniquos, certum eſt etiam illos ſiue prauo exemplo, ſiue ſuaſionibus nefarijs; aliquando ad peccandum alios inducere: Eccli. 20. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam*.

Dicendum 2. repudiandam, imo execrandam eſſe blaſphemiam Caluiniſtarum dicētium Deū eſſe cauſam & authorē peccati. Præterea quæ contrà hanc impietatem diximus in priori huius operis parte tract. 2. cap. 4. ſect. 2. illam denuo refellimus ex Scriptura: Pſal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*: S. Iacob, 1. *Deus intentator malorum : ipſe autem neminem tentat*. Item ex S. Baſilio, qui hanc hæreſin refutauit homilia integra, cui titulus eſt, Quod Deus non ſit author malorum; vbi probat æquè impium eſſe dicere Deum eſſe authorem peccati, ac Deum non eſſe.

Obijciunt 1. Hæretici illud Epheſ. 1. *Deum operari omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*, ergo etiam peccata.

Reſpondet S. Hieronymus ſuper illum locum, id intelligendum eſſe; *Non quod omnia quæ in mundo fiunt, Dei voluntate & conſilio peragantur, alioquin & mala Deo poſſent imputari* : *ſed quod vniuerſa quæ facit, conſilio faciat & voluntate*.

Obijciunt 2. in pluribus Scripturæ locis dici, Deum peccatores indurare, excæcare, &c.

Reſpondet S. Auguſtinus lib. 1. ad Simplic. Deum indurare & excæcare : *Non impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam*, ſpecialem ſcilicet & efficacem, vt conſtat ex dictis in tract. de Gratia.

Obijciunt 3. Scripturam varijs in locis affirmare quædam pecca-

ta

ta committi ex Dei voluntate & ordinatione, præcepto, &c.

Reſpondetur his & ſimilibus loquendi modis ſolummodo intelligi, Deum permittere peccata, & prauis impiorum voluntatibus tanquam inſtrumentis vti ad exercendos Iuſtos, vel ad infligendas pœnas, quas ab æterno infligere decreuit. Ita enim S. Auguſtinus, & plures alij SS. Patres, quos fusè citat Bellarminus, loca illa Scripturæ interpretantur.

3 Obijciunt 4. Deum poſitiuè concurrere ad actum peccati ſimul cum peccatore: vnde ſequitur ſimul cum eo eſſe cauſam illius.

Reſpondetur Deum poſitiuè concurrere ad actum, non vero ad ipſius actus defectum, ſeu ad priuationem rectitudinis, quæ in ipſo actu reperitur, in qua ſola priuatione conſiſtit ratio formalis ipſius peccati, vt ex antè dictis conſtat: ac proindè licet ſit cauſa ipſius actus, non eſt tamen cauſa defectus qui in illo reperitur: ſicut facultas motrix eſt quidem cauſa ambulationis, non verò claudicationis quæ ex ſolo tibiæ defectu prouenit: vnde S. Thomas quæſt. 79. art. 2. dicit peccatum tribuendum eſſe cauſæ non efficienti, ſed deficienti, qualis eſt ſolus homo peccans.

4 Quod ſpectat ad internas cauſas peccati, tres à Theologis communiter numerantur, ſcilicet ex parte appetitus inferioris, infirmitas ſeu paſſio; ex parte verò appetitus ſuperioris ſeu voluntatis, malitia: ex parte denique intellectus, ignorantia. Ita S. Doctor quæſt. 76. 77. & 78. de duabus prioribus hìc aliquid dicemus, de tertia, de qua grauiores aliquot difficultates occurrunt, in ſequenti ſectione agemus.

Ac in primis quod peccatum aliquando cauſetur ex motibus & paſſionibus appetitus inferioris; teſtatur Scriptura: Dan. 13. *Concupiſcentia ſubuertit cor tuum:* Rom. 7. *Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.*

Cauſatur autem peccatum ab ipſa concupiſcentia ſeu paſſione appetitus ſenſitiui duobus præſertim modis, vt docet S. Thomas quæſt. 77. primò in quantùm diuertit ipſius rationis aduertentiam: ſecundò, in quantùm voluntatem ipſam allicit, facitque vt obiectum magis conueniens & appetibile videatur. Vtrumque modum expreſſit S. Iacobus cum dixit cap. 8. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.* Et tale peccatum quod ex paſſione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere; eo quod paſſiones, vt aſſerit S. Doctor art. 3. ſint quædam veluti animæ ægritudines & infirmitates quæ quidem duplici modo, vt idem docet art. 6. ſe habere poſſunt. Primò antecedenter ad ipſum rationis iudicium: cum ſcilicet homo, antequam attendat ad malitiam actus ſui paſſione aliqua præoccupatur: & tunc, ſi adeo vehemens illa ſit, vt ipſius rationis iudiciū prorſus obnubilet, ita vt homo ad malitiā ſui actus propter

vehementiam paſſionis attendere non poſſit nullum erit peccatum, cum nulla ſit rationis deliberatio, ſine qua conſenſus liber eſſe non poteſt, vnde S. Auguſtinus Epiſt. 100. *quamuis inſint* (inquit) *dum ſumus in corpore mortis huius, deſideria peccati: ſi nulli eorũ adhiberemus aſſenſum, non eſſet vnde diceremus Patri noſtro qui eſt in cœlis, dimitte nobis debita noſtra.* Et lib. de ciuit. Dei cap. 25. *Illa concupiſcentia inobedientia, quantò magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis: ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis*; ſi vero paſſio non tollat iudicium rationis, ſed illud tantum ex parte diſtrahat aut impediat; ita vt ratio ſufficienter aduertat malitiam ipſius actus tunc non excuſat à peccato, illius tamen grauitatem minuit; vnde S. Aug. lib. 14. de ciuit. cap. 2. aſſerit peccatum primorum parentum ideo grauius fuiſſe, *quia nondum voluntati cupiditas reſiſtebat*, quaſi diceret peccatum illud futurum fuiſſe minus graue, ſi ex antecedenti cupiditate commiſſum fuiſſet.

Secundo, paſſiones habere ſe poſſunt conſequenter; ideſt quando homo deliberatè ſe ipſum ad malum aliquod excitat, vnde ſequitur paſſio aliqua in appetitu inferiori: tunc enim paſſio illa neque excuſat à peccato: neque illius grauitatem minuit, ſed potius auget, vt aſſerit S. Tho. ſuprà, eſtque ſignum maximæ propenſionis, quæ eſt in ipſa voluntate, ad actum peccati perpetrandum.

Iam etiam quod peccatum cauſetur ab ipſa malitia ſeu prauitate voluntatis, ita vt homo aliquando ex certa & deliberata malitia peccet, conſtat ex Scriptura: Iob. 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt à Deo, & omnes vias eius intelligere noluerunt*. Docet autem S. Thom. q. 78. a. 7. peccatum illud, quod ex certa & deliberata malitia committitur, illo grauius eſſe, quod oritur ex infirmitate & paſſione; quia ſcilicet ex maiori voluntatis libertate procedit.

SECTIO VII.

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.

1 VT quæſtioni propoſitæ ſatisfiat, ſupponimus ex communi Theologorum doctrina, ignorantiam aliam eſſe iuris, aliã facti. Ignorantia iuris eſt, cum ignoratur legem vel conſuetudinem, vim legis obtinentem, aliquid precipere vel prohibere: v. g. ſi quis neſciat legem Eccleſiaſticam prohibere carnium comeſtionem die Veneris. Ignorantia facti eſt, cum ignoratur res aliqua particularis, quæ præcepta vel prohibita eſt: & ex qua velut ex obiecto dependet actio aliqua moralis, v. g. ſi quis neſciat carnem eſſe quam comedit; vel non aduertat eſſe diem Veneris: vt enim rectè monet Iſambertus ad qu. 76. diſp. vnic. a. 9. ea quæ de ignorantia dicuntur, de

inaduertentia quoque & obliuione intelligi debent.

Rurſus alia eſt ignorantia antecedens, alia concomitans, alia ſubſequens. Ignorantia antecedens, ea eſt, quæ nec directè nec indirectè voluntaria eſt, ideòque antecedens appellatur, quia omnem voluntatis actum antecedit;& eadem dicitur inuincibilis & probabilis ſeu iuſta: inuincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit: probalis verò ſeu iuſta, quando etſi abſolutè loquendo, omni adhibita diligentia quæ adhiberi poteſt, vinci potuerit, non tamen debuit, quia nulla fuit obligatio adhibendi maiorem diligentiam ea quæ adhibita eſt, cum qua tamen ſuperari non potuit;ideoque dicitur moraliter inuincibilis.

2 Ignorantia concomitans eſt, quando ignoratur aliquid, quod tamen ſi ſciretur, nihilominus ageretur, vt quando quis exiſtimans ſe occidere feram, inimicum occidit, ita diſpoſitus tamen vt ſi inimicum eſſe cognouiſſet, nihilominus occidiſſet.

Ignorantia denique conſequens ea eſt, quæ aliquo modo voluntaria eſt, & voluntatem directè conſequitur, quæ etiam dicitur, vincibilis, quia diligentia aliqua adhibita, vinci potuit ac debuit: diuiditurq; in affectatam, & eam quæ affectata non eſt. Affectata eſt directè volita, v.g. cũ quis expreſsè vult aliquid ignorare vt liberius peccet: ea vero quæ non eſt affectata, indirectè tantum volita eſt: v. g. quando quis refugit laborem alicuius ſtudij, vnde ignorantia rei alicuius ſequitur. Hac diſtinctione ſuppoſita,

Dicendum 1. ignorantiam aliquando eſſe cauſam peccati. Id patet ex ſcriptura: Act. 3. *Scio, fratres, quia per ignorantiam feciſtis*: 1. Tim. 1. *Ignorans feci in incredulitate*. Quod etiam docet S. Thomas quæſt. 76. art. 1. vbi docet non quamlibet ignorantiam eſſe cauſam peccati, ſed illam tantummodo quæ vincibilis eſt, & nihilominus tollit notitiam aliquam, quæ ſi adeſſet, factum peccati prohiberet, iuxta quod dixit Apoſtolus loquens de Iudæis, 1. Corinth. 2. *Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*.

Dicendum 2. ignorantiam vincibilem non ſolum eſſe cauſam peccati; ſed etiam eſſe peccatum, ratione negligentiæ adiunctæ, qua quis negligit ea ſcire, quæ ſcire tenetur & poteſt. Ita S. Doctor art. 2. Et conſtat ex ſcriptura: Pſalm. 24. *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, &c.* & ex S. Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 19. *Non tibi imputatur ad culpam quod inuitus ignoras, ſed quod negligis quærere, quod ignoras.*

3 Dicendum 3. ignorantiam antecedentem inuincibilem tam iuris quàm facti omnino à peccato excuſare. Ita S. Thomas ar. 1. & cum illo communiter omnes: & probatur primo ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 15. *Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent*: Super quæ verba S. Auguſt. tract. 89. in S. Ioan.

dicit. *Illos ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus, excuſationē habere; non de omni peccato ſuo, ſed de peccato illo, quo in Chriſtum non crediderint.* Et Sanctus Bernard. Epiſt. 77. ad Hugonem de Sancto Victore eadem Chriſti verba explicans, *Si* inquit, *locutus fuiſſet, ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excuſaret.*

Probatur 2. hac ratione: ignorantia illa à peccato excuſat, quæ ab actione peccati quatenùs talis eſt, tollit rationem voluntarij, peccatum enim nullum eſt, quin ſit volontarium: atqui ignorantia antecedens tollit rationem voluntarij ab actione peccati, redditque illum ſimpliciter inuoluntarium, vt docet S. Th. 1. 2. quæſt. 9. art. 8. & cum illo Theologi omnes; ergo à peccato excuſat.

Dicendum 4. ignorantiam concomitantem quando inuicibilis eſt, à peccato excuſare. Ita Iſambertus ad quæſt. 76. diſp. vnic. art. 8. & plures alij quos ibidem citat. Ratio eſt, quia ignorantia illa, vt docet S. Thomas cit. art. 8. etſi non non faciat actum inuoluntarium, facit tamen non voluntarium: & ſic in eiuſmodi actu non reperitur ratio voluntarij, ſine qua peccatum nullum eſſe poteſt.

Dicendum 5. ignorantiam conſequentem ſiue affectatam, ſiue minimè affectatam, nunquam excuſare à peccato opus malum quod ex illa ſit, quia ſcilicet non impedit quin tale opus ſit voluntarium: hæc eſt tamen inter vtrumque differentia, quod ignorantia illa quæ non eſt affectata, minuit peccatum, quia minus voluntarium reddit, ea verò quæ eſt affectata, peccatum non minuit, ſed potiùs auget, vt obſeruat S. Doctor quæſt. 76. art. 4.

4 Quæres an poſſit eſſe ignorantia aliqua inuincibilis iuris naturalis. Reſpondetur 1. vniuerſaliſſima ipſius iuris naturalis principia à quouis homine adulto neque inuincibiliter, neque vincibiliter ignorari poſſe. Eiuſmodi ſunt hæc; *Bonum eſſe faciendum: malum fugiendum: nemini iniuriam eſſe inferendam.* Ita Sanct. Thom. quæſt. 94. art. 6. ſunt enim hæ vniuerſales & per ſe notæ humanarum actionum regulæ, vnicuique hominum naturaliter inſitæ: vnde S. Auguſt. lib. 2. de lib. arb. cap. 10. *Iuſte*, inquit, *eſſe viuendum, propria ſuis quibuſq; eſſe reddenda, &c. nonne fateberis eſſe veriſſimū & tā mihi, quam tibi, atque omnibus id videntibus præſto eſſe communiter?*

Reſpondetur 2. iuris naturalis, quoad alia quædam principia minùs vniuerſalia, ignorantiam inuincibilem eſſe poſſe in quibuſdam hominibus etiam toto vitæ tempore: manifeſtum eſt enim nu lta eſſe iuri naturali repugnantia, quæ non ſolum ab indoctis & rudibus ſed etiam à doctis & ingenij acumine præcellentibus viris talia eſſe ignorantur: nam & Caſſianus olim, alijque ſancti viri, vt in eius Collationibus habetur, exiſtimauerunt mendacium aliquando eſſe licitum ad bonum aliquod promouēdum; aut malum impediendum: multique nunc etiam doctiſſimi viri & in Theologia verſatiſſimi diſſen-

diſſentiunt inter ſe de re aliqua ad ius naturæ pertinente; v. g. de contractu aliquo, vtrùm ſit vſurarius aut aliàs iniuſtus, necne, abeuntque in partes contradictoriè oppoſitas; alijs negantibus, alijs è contrario affirmantibus: vnde ſequitur quoſdam illorum ignorantia aliqua inuincibili iuris naturalis laborare.

SECTIO VIII.

Quinam ſint effectus peccati.

1 TRES præcipui communiter à Theologis numerantur. Primus eſt, quòd lædat hominis naturam, eiuſque bonum imminuat. Ita S. Thomas quæſt. 85. art. 1. & 2. vbi docet bonum naturæ in homine triplex eſſe: primum bonum conſiſtit in ijs, quæ ad ipſius naturæ humanæ eſſentiam ſpectant: vt ſunt principia quibus ipſa natura conſtituitur, & proprietates quæ ab illis oriuntur: vt ſunt eſſe rationabile, eſſe liberum, &c. Secundum bonum eſt inclinatio illa & propenſio, quam homo ex natura ſua, quatenùs rationabilis eſt, habet ad virtutem. Tertium denique bonum eſt donum originalis iuſtitiæ, quod in perſona primi hominis vniuerſæ humanæ naturæ collatum fuit, & eo ſenſu bonum ipſius naturæ vocatur. Ex his autem tribus naturæ bonis docet S. Doctor primum nec tolli, nec minui per vllum peccatum: tertium per peccatum originale penitus ablatum fuiſſe; ſecundum verò inclinationem ſcilicet illam naturæ humanæ ad virtutem, imminui quidem per peccatum, cùm eius actus virtuti opponatur, nunquam tamen penitùs auferri.

2 Secundus effectus peccati eſt macula quædam & deformitas, quã anima per peccatum contrahit, & quæ tranſacto ipſius peccati actu, in ea remanet. Ita S. Th. quæſt. 86. art. 1. & 2. & conſtat ex Scriptura: Ioſue 22. *Peccaſtis in Beelphegor, & vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet*: Ierem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me; dicit Dominus*: Item ex alijs Scripturæ locis, in quibus peccatores dicuntur inquinati, immundi, &c.

Hæc autem peccati macula ſecundùm probabiliorem Theologorum ſententiam, nihil eſt aliud quàm ipſamet peccati malitia, quatenùs etiam tranſacto actu peccati, cenſetur durare ac perſeuerare; quandiu per pœnitentiam non deletur: quæ quidem macula vocatur etiam peccatum habituale, eo quod velut habitualiter poſt peccatum actu commiſſum remaneat in anima.

Eſt tamen hìc obſeruandum, peccatum illud habituale diſtinguendum eſſe à vitioſo habitu, ſeu à praua illa inclinatione & propenſione, quæ per repetitos peccati actus ingeneratur in anima, in eaque remanet, etiam poſtquam

ipſa peccati macula per gratiæ infuſionem deleta eſt: nec niſi per contrarios & ſæpe repetitos virtutis actus tollitur.

Tertius denique peccati effectus eſt reatus pœnæ: certum eſt enim pœnam aliquam peccatis hominum diuinitus eſſe decretam: S.Matth.5. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis*: Rom 2. *Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum* Hæc autem pœna, cùm iuſtè à Deo decernatur, ſupponit peccatorem illa dignum eſſe, illiuſque reatum per peccatum incurrere.

Porrò circa hunc tertium peccati effectum obſeruandum, non omnem pœnam eſſe propter aliquod peccatum; cum conſtet quaſdam interdum huius vitæ pœnalitates iuſtis & ſanctis à Deo infligi, non in punitionem peccatorum, ſed ad probationem & exercitamentum virtutis, quod de ſanctiſſima virgine Deipara nullus negare poteſt, & de plurimis alijs Sanctis pietas facile ſuadebit.

Obſeruandum 2. quod quamuis peccatum per ſe & formaliter conſideratum non poſſit eſſe pœna peccati alterius: vt docet S.Thomas quæſt. 87. poteſt tamen eſſe per accidens eo modo quem ibidem explicat, ratione ſcilicet ſubſtractionis gratiarum aliquarum actualium, quarum auxilio Deus interdum peccatorem priuat in punitionem præcedentis peccati: vnde ſequitur lapſus in aliud peccatum.

4 Quæres quanta pœna cuique peccato actuali diuinitus decreta ſit. Reſpondetur cum diſtinctione: Si enim id quæratur de peccato mortali, certum eſt ex fide pœnam æternam ſiue damni, ſiue ſenſus, vnicuique peccato mortali eſſe conſtitutam. De pœna damni, quæ conſiſtit in priuatione viſionis beatificæ, conſtat ex S.Matt.8. vbi dicitur quod reprobi *eijcientur in tenebras exteriores*. De pœna verò ſenſus ex eodem ſancto Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum* Cùm autem dicitur pœna æterna cuique peccato mortali conſtituta id intelligendum eſt, vt rectè docet Iſambertus ad quæſt 87. diſp.2. a.3. non ſolum de perpetuitate ipſarum pœnarum quantum ad durationem; ſed etiam de earum pœnarum immutabilitate; ita vt nullam earum imminutionem, nullumve in ſupplicijs ſolatium vnquam experturi ſint damnati: vnde etiam Iſa. vlt. dicitur quod *vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*.

5 Quàm vero iuſtè Deus ob vnicum peccatum mortale, quod aliquando breuiſſimum & quaſi momentaneum eſt, pœnam æternam decreuerit, iam à nobis dictum eſt 1.par. tr.4.c.3. ſect.4. quod inſuper etiam hac ratione demonſtrari poteſt; quia ſcilicet actio peccati, quamuis ſecundùm ſe ſpectata, breuiſſimo tempore duret, nihilo-

hilominùs ſecundùm affectum peccantis quaſi in totam æternitatem protenditur: qui enim, vt rectè dixit S. Doctor lib. 3. cont. gent. cap. 144. propter fruitionem temporalem boni alicuius temporalis relinquit æternam ſummi & æterni boni fruitionem, quod facit quicunque mortaliter peccat, rectè ac iuſtè cenſetur bono illo temporali in æternum frui velle, proindeque peccatum ſuum, quod in boni illius temporalis inordinata fruitione conſiſtit, in totam æternitatem velle prorogare: ex quo fit, vt cum illud peccatum ſit in affectu æternum, iuſto Dei iudicio pœna æterna dignum cenſeatur.

Si verò quæſtio intelligatur de peccato veniali, certum eſt ex fide, peccata venialia in omnibus iuſtis ſiue in hac vita, ſiue in futura, non eſſe punienda pœna æterna, ſed ſolummodo temporali; ſicut ex eadem fide certum eſt, homines iuſtos in accepta iuſtitia vſque ad mortem perſeuerantes, æterna beatitudine in æternum non eſſe priuandos.

Eſt tamen difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores & reprobi ex hac vita decedunt. Scotus enim in 4. diſt. 11. & quidam alij Theologi exiſtimant pœnam illis venialibus peccatis debitam, futuram eſſe tantummodo temporalem. Probabilius tamen alij cum S. Doctore q. 87. a. 5. ad 3. aſſerunt, pœnam illam fore æternam, non tam ratione grauitatis, quàm irremiſſibilitatis ipſius peccati venialis: cum in inferno nullus neque remiſſioni neque redemptioni locus ſit.

DIGRESSIO.

De loco inferni, & damnatorum ſupplicijs.

1 CVM inter cæteros effectus peccati acerbiſſimus & maximè formidandus ſit æternæ pœnæ reatus, vt hæc illius acerbitas melius perſpiciatur, non erit abs re de loco & qualitate pœnarum illarum æternarum hìc paucis agere, ac quid de illis ſecundùm fidei Catholicæ regulam ſentiendum ſit, declarare.

Dicendum igitur 1. infernum ſeu carcerem damnatorum pœnis deputatum, eſſe locum aliquem realem, & corporeum in ipſis terræ viſceribus ſitum. Ita S. Thom. in ſuprà quæſt. 97. art. 7.

Hæc veritas conſtat ex Scriptura Num. 16. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, &c. deſcenderunt viui in infernum operti humo.* Iob. 10. Infernus vocatur *terra tenebroſa, & operta mortis caligine.*

Conſtat etiam eadem veritas ex antiquis Patribus qui id aſſeruerunt.

erunt, vt Tertullianus lib.de ani.cap.55. *Nobis*, inquit, *inferi, non nuda cauoſitas, nec ſubdiualis aliqua mundi ſentina creduntur, ſed in foſſa terra & in alto vaſtitas, & in ipſis viſceribus eius abſtruſa profunditas*. S.Athanaſius in quæſtionibus: *Peccatorum*, inquit, *anima in inferno poſita ſunt ſubter omnem terram & mare, vt Pſalmiſta dicit: Poſuerunt me in lacu inferni, in tenebroſis & in vmbra mortis*. Et S.Cyrillus Alexand.de exitu animæ: *Tunc*, inquit, *animam inuadunt dæmones, eamque in terrarum opaca deducunt, & ſolidiſſimis compedibus reuinctam infimas infernorum carcerum partes ac erebi cuſtodias deijciunt.*

2 Porrò quantæ & quam ampiæ regiones, quam vaſti receſſus in ipſius terræ ſinu reperiantur, ex Coſmographorum demonſtrationibus ſatis apertè dignoſci poteſt; cum ſecundum communem & probabiliorem illorum ſententiam, ab extima terræ ſuperficie ad illius centrum mille ac quingentæ & amplius leucæ numerentur, quæ totius ambitus illius ſemidiametrū efficiunt: vnde ſecundùm Arithmeticorum numerorum rationem colligitur, immenſa propè eſſe ſpatia quaquaverſum in terræ viſceribus protenſa, in quibus proinde varia receptacula, eaque ampliſſima conſtitui poſſunt, ſiue pro Iuſtis ad tempus determinatum purgandis, ſiue pro Reprobis in æternum puniendis, ſiue pro Limbo puerorum ex hac vita cum ſolo originali peccato decedentium.

Dicendum 2. ignem verum & corporeum in inferno reperiri, eoque tum corpora, tum animas ipſorum reproborum in æternum cruciari. Ita S.Th.in ſup.qu.97.art.5.& conſtat ex ſcriptura. Iſa.66. *Conterriti ſunt in Sion peccatores, poſſedit tremor hypocritas: quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante; quis habitabit de vobis cum ardoribus ſempiternis?* & Apoc.19. vocatur infernus *ſtagnum ardens igne*.

1 Idipſum docent SS.Patres: & Cyprianus ferm. de Aſcenſione Chriſti, *Immortales*, inquit, *miſeri viuent inter incendia, & inconſumptibiles flammæ nudum corpus allambent: ardebit purpuratus diues, non erit qui æſtuanti linguæ ſtillam aquæ infundat: in proprio adipe frixæ libidines bullient: & inter ſartagines flammeas miſerabilia corpora cremabuntur*. S.Gregorius Magnus lib.4.dialog.cap. 28. *Sicut*, inquit, *electos beatitudo lætificat, ita credi neceſſe eſt, quod à die exitus ſui ignis reprobos exurat.*

Dicendum 3. præter ipſius ignis ſenſibile tormentum, plures alias varias pœnas ipſis damnatis infligi. Pſal. 10. *Ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum*. Iob.24. *Ad nimium calorem tranſibit ab aquis niuium:* id eſt (vt explicat Hugo Cardinalis) quod impij in inferno de pœna ad pœnam tranſibunt. Apoc.18. *In illa die venient plagæ eius mors, luctus, fames, &c.*

Idipſum

Idipſum quoque affirmant SS.Patres: vt S.Baſil. in Pſalm.33.vbi dicit in inferno poſt iudicium vltimum fore *vermium innumerabilium genus venenoſum ac carniuorum, eſitans quidem ſemper, nec tamen ſe exſatians, intolerabiles dolores morſibus infigens.* S.Cyrillus cit. orat. de exitu animæ: *Illic*, in inferno ſcilicet, *inhumani ergaſtuli, tenebricoſus carcer, inſolubilia vincula: vi nulla refringendæ catenæ, feri & intractabiles miniſtri, graues illæ quæ ad ſupplicium adhibentur, ſcuticæ, firmi vngues & infracti, prædura flagella, pix nebuloſa, & ſtrepitans ſulphur graueolens, atra cubilia, pyra ſemper ardens, fœdus & olens vermis, &c.* Sanctus Auguſt. Epiſt. 211. ad Iulianum, *Væ ijs, quibus præparatur dolor vermium, ardor flammæ, ſitis inextinguibilis; fletus ac ſtridor dentium, oculorum lacrymæ, tenebræ exteriores, &c.*

Quare eundem S.Patrem audiamus ſer.81. de temp. in Vigil. Pentecoſt. cap. 18. ſic concludentem: *Hæc recordare, & ignem illum gehennæ his quæ te nunc exagitant, flammis libidinis & cupiditatis oppone: ignis hic, qui in præſenti eſt vita, abſumit cuncta quæ recipit; ille verò quos ſuſceperit, ſemper integros ſeruat: propterea enim & inextinguibilis dicitur, non ſolum quia ipſe non extinguitur; ſed quia nec eos quos ſuſceperit, extinguet, aut perimet.*

CAPVT TERTIVM.

De Legibus.

QVONIAM, vt dictum eſt capite præcedenti, peccatum nihil aliud eſt, quàm legis tranſgreſſio, idcirco ad perfectam ipſius peccati notitiam requiritur etiam cognitio legis, vnde dixit Apoſtolus Roman. 3. *Per legem cognitio peccati.*

SECTIO I.

Quid nomine legis intelligatur, & quotuplex ſit lex.

1 LEGEM à ligando dictam eſſe docet S.Thomas 1. 2. qu. 90. art. 1. quod ad ſui obſeruationem legislatoris ſubditos liget. Iſidorus vero lib. 5. Ethymol. c. 3. a legendo deriuatum eſſe arbitratur, quod lex ſcribi, & publicè proponi ſoleat, vt ab omnibus legatur. Verùm quicquid ſit de ethymologia, legis nomen latè, & im-

impropriè ſumptum, regulam quamcunque ſiue normam agendorum ſignificat: quo ſenſu Grammaticæ aliarumque artium regulæ leges vocantur: & tyranni leges, quamuis iniuſtas ferre dicuntur, iuxta illud Iſa. 10. *Væ qui condunt leges iniquas*. Si vero propriè & ſtrictè ſumatur, ſecundùm mentem S. Doctoris q. 98. a. 1. nihil eſt aliud quàm recta regula ſeu menſura humanorum actuum, ſecundùm quam vel ad benè agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur.

Lex autem eo ſenſu intellecta diuiditur à S. Doctore q. 91. art. 1. & ſequent. in legem æternam, naturalem, & poſitiuam: & hæc lex poſitiua ſubdiuiditur in legem poſitiuem diuinam, & legem poſitiuam humanam: quæ quidem lex poſitiua humana rursùs duplex eſt, Eccleſiaſtica ſcilicet, & Ciuilis: ſicut etiam lex poſitiua diuina alia eſt vetus, ſeu Moſaica; alia noua, quæ lex Euangelica ſeu Chriſti vocatur, quoniam ab illo tanquam ſupremo legiſlatore in Euangelio lata eſt & promulgata. De lege æterna & naturali agendum nobis eſt in hac ſectione; de poſitiua verò tum diuina, tum humana, in ſequentibus.

Lex æterna, vt docet S. Thom. quæſt. 91. art. 1. nihil eſt aliud quàm ratio diuinæ ſapientiæ, quatenus omnium actionum & motuum directiua eſt: ſicut enim in quolibet artifice præexiſtit ratio eorum quæ per artem fiunt: ita etiam in quolibet gubernante præexiſtere debet ratio directiua eorum, quæ ab ijs qui eius gubernationi ſubduntur, agenda vel omittenda ſunt: Deus autem, ſicut per ſuam ſapientiam rerum omnium conditor eſt, ſic eſt etiam gubernator: vnde ſapientia illa in quantùm per eam cuncta creata ſunt, rationem habet exemplaris & ideæ; in quantùm vero per eandem cuncta diriguntur in finem debitum, legis æternæ rationem obtinet.

2 Cum vero hæc æterna lex creaturas quaſcunque ſecundùm modum illis conuenientem dirigat, idcirco aliter ratione carentibus, aliter ratione præditis intimatur & proponitur: illis quidem per executionem, &, vt ita loquamur, per impreſſionem ordinis ipſius qui ab æterna lege dimanat; iſtis vero per quandam velut irradiationem diuinæ ſapientiæ, quæ mentem rationalem illuſtrat, & in operationibus ſuis dirigit, iuxta illud Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*: vnde Sanctus Auguſtinus dicit lib. 1. de lib. arb. cap. 6. *Notionem legis æternæ quibuſcunque hominibus impreſſam*.

Quanta autem ſit vis & poteſtas illius æternæ legis, vel hinc patet, quod omnes & quæcunque creaturę, nulla prorsùs excepta, illi omnimodè ſubdantur: & de illis quidem quæ ratione carent, conſtat ex Pſalm. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, &c. quæ faciunt verbum*

bum eius, Pſal.118. *Ordinatione tua perſeuerat dies, quoniam omnia ſeruiunt tibi*. De creaturis autem ratione præditis ſimiliter conſtat: vel enim ſecundùm rectam rationem agunt, & tunc æternæ legis ductum ſequuntur: vel à recta ratione aberrant, & tunc *quantum deficiunt à lege æterna ex parte actionis*, vt loquitur S. Thomas q.9. art.1. *tantum ſuppletur ex parte paſſionis: prout ſcilicet in tantum patiuntur quod lex æterna dictat de eis, in quantum deficiunt facere quod ipſi legi æternæ conuenit*. Quo ſenſu rectè dixit S. Aug. lib.1. conf. c.12. *Iuſſiſti Domine, & ſic eſt, vt pœna ſua ſibi ſit omnis animus inordinatus*.

3 Lex naturalis, vt docet idem S. Thomas quæſt.91. art.2. eſt ipſummet naturale iudicium ſeu rationis dictamen, quo per lumen nobis à Deo, tanquam authore naturæ inditum, & ab æterna eius lege deriuatum, cognoſcimus ea eſſe facienda quæ recta & iuſta ſunt; & è contrà vitanda eſſe ea, quæ à iuſtitia & rectitudine deflectunt.

Ad pleniorem verò huius legis naturalis notitiam obſeruandum primò, naturale illud iudicium rationem legis habere, non prout à nobis eſt, ſed quatenùs eſt in nobis ex diuinæ legis impreſſione: vnde patet ratio, cur eiuſmodi lex naturalis à Regio Pſalte vocetur, Pſal.4. *lumen diuini vultus*, id eſt diuinæ ſapientiæ *ſignatum ſuper nos*, quia ſcilicet vim omnem ſuam & lucem ab ipſis diuinæ ſapientiæ, ſeu legis æternæ veluti radijs accepit.

Obſeruandum ſecundò, legem naturalem (vt docet S. Thomas quæſt.94. art.4.) vnam & eandem eſſe apud omnes homines quoad prima & generalia principia, tam ſecundùm notitiam, quàm ſecundùm rectitudinem: id eſt omnes homines eo ipſo quod ratione præditi ſunt, generalia illa legis naturalis principia cognoſcere, & tanquam iuſta & recta approbare: v.g. bonum eſſe faciendum; malum fugiendum; rationi obtemperandum, &c. Quoad concluſiones vero quæ ex illis deducuntur, ſæpè contingit multos à recta ratione deficere, propter prauam peccandi conſuetudinem, & inde exortam intellectus obſcurationem; & ſic ab ipſa lege naturali aberrare: vnde videmus apud multas gentes olim idololatriam, & alia flagitia legi naturali contraria, approbata tamen & vſu recepta fuiſſe, de quibus loquens Apoſtolus dicit Rom.1. quod *Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & ſerpentium, &c.*

4 Obſeruandum tertiò legem naturalem omnes homines obligare ab eo tempore quo rationis vſum accipiunt, & per illam inter bonum & malum diſcernere incipiunt: hic enim rationis vſus eſt veluti ipſius legis naturalis notificatio: & eo ſenſu intelligenda ſunt hæc

 Apo-

Apoſtoli verba Rom.7. *Ego autem viuebam ſiue lege aliquando ; ſed cum veniſſet mandatum, peccatum reuixit*: Ita enim verba illa explicat S.Baſilius in Pſalm.1. & S.Hieronymus Epiſt.ad Algaſiam q.8. vbi ſic loquitur: *Cum mandatum venerit, hoc eſt tempus intelligentiæ appetentis bona, & vitantis mala, tunc peccatum reuiuiſcere incipit, & homo reuſeſſe peccati.*

Obſeruandum quartò legem naturalem ita omnes homines obligare, vt in illo nullo caſu ab illius ſeruandæ obligatione poſſint eximi: atque in primis certum eſt, exemptionem illam humana authoritate dari non poſſe, cum ipſa lex naturalis ab æterna Dei lege deriuetur, vimque ſuam omnem accipiat, vt ſuprà dictum eſt: vnde Lactantius lib.6.de diuin.inſt.c.8. *Huic*, inquit, *legi* (naturali ſcilicet) *nec prærogari fas eſt, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari poteſt: nec verò aut per Senatum, aut per populum hac lege liberari poſſumus.*

5 Quod verò ſpectat ad authoritatem diuinam, licet quidam Theologi exiſtiment per illam poſſe in lege naturali diſpenſari; probabilior tamen eſt eorum ſententia, qui aſſerunt id ſapientiæ diuinæ omnino repugnare, proindeque fieri non poſſe. Ita S.Thomas q. 100. art.8.& ratio eſt: quia lex naturalis nihil eſt aliud, vt docet S.Auguſtinus lib.83.quæſt.q.53.quàm *ipſius æternæ legis, atque adeo ſummæ incommutabilis rationis ipſius diuinæ ſapientiæ in mentibus hominum facta transcriptio*: atqui *Deus*, vt ait Apoſtolus 2.Tim.2. *ſeipſum negare non poteſt.*

Dices, Deum Exod.12.Iſraelitis præcepiſſe, vt res aliquas ab Ægyptijs mutuo acceptas inuitis illis retinerent, ac ſecum auferrent; ac proinde in lege naturali quæ furtum prohibet, diſpenſaſſe.

Reſpondetur in illo caſu, Deum nihil contra legem naturalem præcepiſſe; illa ſiquidem lex prohibet iniuſtam rei alienæ ablationem; res autem illæ ab Iſraelitis ablatæ, eo ipſo quo id ab illis (Deo iubente) fiebat, non erant ampliùs alienæ, ſed ipſorum: Deo ſcilicet, ratione ſupremi dominij quod non in omnes creaturas obtinet, proprietatem & poſſeſſionem rerum illarum in Iſraelitas transferente: ſicque dicendum eſt Deum in præcepto legis naturalis non diſpenſaſſe, ſed actionis illius quam imperauit, obiectum mutaſſe, & ea ratione licitam & honeſtam reddidiſſe.

SE-

SECTIO II.

Quid ſit lex humana, & circa quam materia verſari poſſit.

1 LEx humana, ſecundùm doctrinam S.Th.q.90.art.8.nihil eſt aliud quàm quædam rationis ordinatio, ad commune bonum, ab eo qui communitati præeſt, promulgata, cum intentione obligandi.

Dicitur primo (Rationis ordinatio) quia lex poſitiua fertur per modum imperij: at imperare, vt docet idem S.Th.q.17.a.1. eſt actus rationis, præſuppoſito tamen actu voluntatis.

Dicitur ſecundò (ad commune bonum) quia ad rationem legis requiritur, vt non vni tantum aut alteri perſonæ; ſed toti communitati imponatur: *Lex enim* vt habetur diſtinct.4. capite 4. *Nullo priuato commodo; ſed pro communi vtilitate conſcripta eſſe debet*: vnde, vt ait idem Sanct.Thom.qu.90.art.3. ad 3. Paterfamilias poteſt quidem præcepta vel ſtatuta facere, non vero leges condere.

Dicitur tertiò (legem humanam ferendam eſſe ab eo qui communitati præeſt) iuxtà id quod dicit Apoſtolus Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: nō enim eſt poteſtas niſi à Deo*: ex quibus verbis, ſicut conſtat, ſubditos ad obedientiam Superioribus præſtandam obligari, ſic etiam ex iiſdem rectè colligitur penes ipſius Superiores ineſſe ferendarum legum poteſtatem.

Dicitur quartò, legem humanam promulgari debere: *Tunc enim*, vt dicitur in decret.cap. *In iſtis* diſtinct.4. *Leges inſtituuntur, cum promulgantur*. Quod confirmari poteſt ex capite *Ad hæc* extra de poſtulatione Prælatorum, & ex capite *Cognoſcentes*, de Conſtitutionibus. Cuius quidem conditionis rationem hanc affert Sanctus Doctor q.90 art.4. quia *Lex imponitur per modum regulæ & menſuræ: regula autem & menſura imponitur per hoc quod applicatur, hiſque regulantur & menſurantur: vnde ad hoc quod ea virtutem obligandi habeat, oportet quod applicetur hominibus qui ſecundùm eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc quod in notitiam eorum deducitur ex ipſa promulgatione.*

Dicitur quintò (legem ferendam eſſe cum intentione obligandi) Atque in primis quòd communitates Superiores poteſtatem habeant ſibi ſubditos obligandi, conſtat tum ex antèdictis, tum ex Concil. Conſtant. ſeſſ. vlt. in qua opinio cōtraria quæ fuit Vviclefi & Ioannis Hus, tanquam hęretica damnata eſt. Quod vero etiam requiratur ex parte Legiſlatoris intentio obligandi, inde infertur, quòd ſi lex

non

non obligaret, lex dici non poſſet, ſed potius conſilium: lex enim à ligando dicta eſt, vt docet S. Thomas art. 1. & in eo præſertim à conſilio differt, quod conſilium liberam relinquat poteſtatem faciendi id quod conſulitur, lex verò ad id quod per illam præſcribitur, exequendum obliget: vnde S. Hieronymus lib. 1. cont. Iouin. *Res*, inquit, *quæ conſulitur eſt in arbitrio offerentis, res quæ præcipitur, in neceſſitate ſeruientis.*

Addit S. Thomas q. 95. a. 3. ex Iſid. lib. 5. ethymol. c. 21. alias quaſdam legis humanæ conditiones, ſcilicet vt ſit iuſta, honeſta, poſſibilis, loco & tempori conueniens, pro communitatis vtilitate ſcripta &c. quæ ex infra dicendis plenius intelligentur.

Quod ſpectat ad materiam ipſius legis, certum eſt in primis, humanam legem nullum præcipere actum, qui ſit lege naturali vel poſitiua diuina prohibitus, nullum item poſſe prohibere, qui ſit hac vel illa præceptus: lex enim humana legi naturali contradicere non debet, nec præualere poteſt, cum ipſa lex naturalis ſit indiſpēſabilis, vt ex antè dictis conſtat; & multò minùs legi diuinę; quia ſicut Princeps Apoſtolorum edixit Actor. 5. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*: vnde S. Auguſtinus dicit lib. 1. de lib. arbitrio c. 6. *in iſta temporali lege nihil eſſe iuſtum atque legitimum, quod non ex hac æterna lege ſibi homines deriuarint.*

Certum eſt deinde, lege humana prohiberi poſſe actum externum quemcunque, lege diuina vel naturali minimè præceptum: poſſe item præcipi actum externum quemcunque hac vel illa lege minimè prohibitum, vnde Chriſtus Dominus S. Matth. 23. *Omnia*, inquit, *quæcumque dixerint vobis, ſeruate & facite*: quod tamen ſic intelligi debet, dummodo prohibitio illa vel præceptio ſit honeſta, iuſta, poſſibilis, bono communi vtilis, aliaſque habeat conditiones ſuprà relatas: poteſtas enim legislatiua hominibus à Deo conceſſa eſt 2. Cor. 10. *Ad ædificationem, non verò ad deſtructionem.*

4 Cùm hæc duo certa ſint: vnum eſt, de quo apud Theologos controuertitur: an ſcilicet lex humana poſſit quoque actus internos præcipere vel prohibere. Quidam Doctores id ſimpliciter affirmant, alij probabilius cum S. Thoma quæſt. 91. art. 4. negant, aſſeruntque nulla humana lege, etiam Eccleſiaſtica, prohiberi poſſe vel præcipi actus purè internos, niſi quatenùs exterioribus quibuſdā actibus præceptis, vel prohibitis neceſſariò coniungantur. Ratio eſt, quia (vt ibidem dicit S. Doctor) *De his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt iudicare: iudicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus qui apparent*: vnde Innocentius III. cap. 33. de ſimonia verſus finem, *Nobis*, inquit, *datum eſt de manifeſtis tantummodo iudicare.*

Dixi-

Diximus actus internos lege humana præcipi aut prohiberi non poſſe, niſi quatenùs exterioribus actibus neceſſario coniunguntur; ita vt ſine illis, humana lex moraliter loquendo impleri non poſſit; tunc enim actus illi interni ſimul cum externis præcepti vel prohibiti eſſe cenſentur: e.g. Eccleſiaſtica lex de officij diuini recitatione à Clericis beneficiatis, aut in maioribus Ordinibus conſtitutis facienda, non tantùm præcipit externam ipſius officij recitationem ore tenus factam, ſed etiam interiorem mentis attentionem, vt habetur cap. *Dolentes*, extra de celebr. Miſſarum, in quo Innocentius III. præcipit vt officium diuinum *ſtudioſe & deuote à Clericis perſoluatur*; quia ſi attentio illa deſit ex deliberata recitantis voluntate, oratio vocalis quæ lege illa præcipitur, iam non erit oratio; & ſic lex non implebitur.

Quod ſi actus internus non ſit abſolutè neceſſarius ad hoc vt lex ſeruetur, ſed tantùm vt perfectiùs & meliùs ſeruetur, tunc ſub legem cadere non cenſetur: vnde S. Thomas quæſt. 100. art. 9. dicit modum præcepti non cadere ſub præcepto, e.g. quod quis ieiunet in quadrageſima ex motiuo temperantiæ; quod Miſſam diebus feſtis audiat ex motiuo religionis vel obedientiæ: quocumque enim ex motiuo humana lex impleatur, dummodò motiuum illud ſit honeſtum & bonum, lex ipſa ſufficienter impleri cenſetur.

Porrò circà materiam legis humanæ obſeruandum eſt, illam poſſe pro varijs hominum temporumque conditionibus ſubinde mutari, vnde S. Auguſtinus lib. 1. de lib. arbit. cap. 6. *Lex temporalis*, inquit, *quamuis iuſta ſit, commutari tamen per tempora iuſtè poteſt*: & Innoc. III. in Concil. Lateran. (vt refertur cap. *Non debet*, extrà de conſanguinit. & affinit, *non debet reprehenſibile iudicari, ſi ſecundùm varietatem temporum, ſtatuta quoque varientur humana, præſertim cum vrgens neceſſitas, vel euidens vtilitas id expoſcit.*

SECTIO III.

Vtrùm lex humana in conſcientia obliget.

1 PROPOSITA quæſtio tam de lege ciuili, quàm de canonica ſeu Eccleſiaſtica intelligi debet, & quamuis quidam Theologi inter vtramque illam legem, diſtinguendum eſſe exiſtiment; communis tamen & verior ſententia eſt, quæ vniuerſim affirmat legem humanam, ſiue canonicam, ſiue ciuilem, in conſcientia obligare: Ita vt huic vel illi legi repugnando, peccati etiam mortalis reatus incurri poſſit. Ita S. Thom. qu. 96. art. 4. Et de lege quidem ciuili probatur ex Apoſtolo Rom. 13. vbi

Vbi loquens de Regibus, Ducibus,& alijs Superioribus laicis : *qui reſiſtit poteſtati Dei ordinationi reſiſtit* : *qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*. & aliquibus interiectis concludit: *Ideò ſubdit eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiã*. In quem locum S. Ambroſ. *Rectè*, inquit, *Apoſtolus dicit ſubiectos eſſe debere, non ſolum propter iram, id eſt vltionem præſentem : parit enim ira vindictam, ſed & propter futurum iudicium, vbi accuſante conſcientia ipſa punietur*.

Quod ſi Superioribus Laicis etiam infidelibus, cũ iuſta decernunt, obediendum eſt, iuxta id quod docet Apoſtolus, longè potiori iure de Superioribus Eccleſiaſticis idem dici debet: vnde etiam Chriſtus Dominus S. Matth. 23. de illis loquens: *Quæ dixerint vobis*, inquit, *ſeruate & facite*: & Apoſtolus Hebr. 13. *Obedite*, inquit *Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, &c.*

Eſt autem hîc obſeruanda doctrina S. Thomæ cit. art. 4. vbi dicit leges humanas vim illam obligandi in foro conſcientiæ habere, non à ſe, ſed à lege æterna à qua deriuantur : vnde infert eatenùs eas obligare, quatenus ipſi legi æternæ conformes ſunt; quod quidem ex triplici capite dignoſcendum eſſe docet, Primò, ex fine ipſarum legum, quando ſcilicet ad bonum commune ordinantur. Secundò, ex illarum authore, quando Legiſlatoris poteſtatem non excedunt. Tertiò, ex earumdem forma, quando ſecundùm iuſtam proportionem imponuntur ſubditis onera in ordine ad bonum commune : & his tribus conditionibus concurrentibus, dicit leges humanas obligare in foro conſcientiæ : è contra vero, quando leges illæ iniuſtæ ſunt : vt quando ad vtilitatem communem minimè pertinent; aut quando ab eo feruntur, qui legitimam non habet authoritatem : vel cum per illas onera multitudinis, proportione debita minimè ſeruata, diſpenſantur ; tales aſſerit non leges, ſed violentias dici debere; nec proinde in foro conſcientię obligare, niſi fortè propter vitandum ſcandalum vel turbationem aliquam; qua ratione quiſque particularis iuri ſuo cedere debet. Si tamen leges illæ iniuſtæ eſſent, ac legi diuinæ contrariæ: tunc non modo in conſcientia non obligarent ; ſed nequidem illas obſeruare vllo modo liceret, vt per ſe ſatis manifeſtum eſt.

Cum igitur ex dictis conſtet legem humanam in foro conſcientiæ obligare, quæritur, 1. quaſnam perſonas obliget? Reſpondetur cum S. Doctore q. 93. art. 5. legem humanam eos omnes obligare, qui ſubduntur poteſtati, à qua lex illa dimanat. iuxta illud Apoſtoli Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit* : ex quibus verbis refellitur error Begardorum & Beguinarum, qui aſſerebant eos, qui perfectionem iuſtitiæ conſecuti eſſent, humanæ obedientiæ non eſſe ſubiectos, nec ad obſeruationem vllius legis Eccleſiaſticæ

aut

aut ciuilis obligari: quorum error damnatus eſt in Concilio Viennenſi, vt refertur in Clementina *Ad noſtram*, de hæreticis, & in Concilio Trid. ſeſſ. 6. cap. 20.

Neque hæreticis illis fauet illud 1. ad Tim. 1. *Iuſto non eſt lex poſita*: ſenſus enim verborum illorũ eſt, vt recte obſeruat S. Th. a. 5. ad 1. iuſtos non eſſe ſubiectos legi quoad vim coactiuam, cùm ſponte illi ſubdantur, quamuis quoad vim directiuam, illi abſolutè ſubditi ſint.

4 Quæritur 2. an Clerici legibus ciuilibus teneantur? Reſpondetur teneri, dummodo Eccleſiaſticis Canonibus vel officio Clericali non repugnẽt, vt fusè docet Bellarminus lib. 1. de Cler. cap. 28. probatque præſertim ex eo quod Clerici prҿterquam quod Clerici ſunt; ſunt etiam ciues & partes quædam Communitatis ac Reipublicæ: proindèque vt tales ciuilibus legibus ſubdi debent: vnde etiam vt ibidem obſeruat, in publicis precibus Clerici pro Regibus orantes dicunt ſe orare, *Pro Rege noſtro, &c.* quibus verbis ſe illius ſubditos eſſe profitentur.

Quæritur 3. vtrum pueri ante vſum rationis legibus teneantur? Communis & certa Theologorum ſententia eſt, non teneri, vt docent Paludanus, Sotus, Azorius, & alij apud Laymann. tract. 4. de legib. cap. 10. eademque eſt ratio de perpetuo amentibus, vt ibidem dicitur: lex enim eſt præceptum rationale, cuius proinde capaces non ſunt qui ratione carent.

Quæritur 4. vtrùm Legiſlator propria lege teneatur? Reſpondet Sanctus Thomas ſup. art. 5. ad 3. Legiſlatorem non obligari lege ſua quoad vim coactiuam; cum nullus propriè à ſeipſo cogatur: lex autem non habet vim coactiuam, niſi ex poteſtate Legiſlatoris: & eo ſenſu Princeps in iure ciuili dicitur ſolutus a lege, eo quod nullus in ipſum poſſit condemnationis ſententiam ferre, ſi contra legem agat: obligari tamen lege à ſe lata quoad vim directiuam: vnde S. Matth. 23. reprehenduntur à Chriſto Domino, *illi qui dicunt & non faciunt, & imponunt alijs onera grauia & importabilia: digito autem ſuo nolunt ea mouere.* Quod tamen intelligi debet, vt rectè obſeruat Gammachæus ad quæſt. 96. c. 5. de legibus illis quæ nihil continent Legiſlatoris ſeu Principis dignitati contrarium aut repugnans: alioqui enim, ſi verſetur lex in tali materia, quæ ſit contra dignitatem Principis, certum eſt illũ eiuſmodi lege nullatenùs obligari; e. g. ſi feratur lex, ne quis Palatium ingrediatur cum enſe: manifeſtum eſt hanc legem non obſtringere Principem, cuius proprium eſt *gladium portare*, vt dicit Apoſtolus Rom. 13. quod ſimiliter etiam dici debet, ſi lege aliqua prohibeatur, ne quis audeat venari ceruos in ſylua; ne quis aurum vel ſericum in veſtibus habeat, &c. vt per ſe patet.

5 Quæritur 5. quandonam lex obligare incipiat. Reſpondetur

cum diſtinctione; vel enim quæſtio eſt de obligatione generali, quam ſecum lex humana ſemper inuehit, eo ipſo quo lex eſt, vt ex antè dictis conſtat, vel de obligatione particulari, qua ſubditus quiſque ad illius legis obſeruationem tenetur, ita vt ſi contra illam faciat, peccet. Si primum, dicendum eſt legem obligare incipere, cùm ſufficienter ac debitè promulgata eſt; tunc autem ſufficienter ac debitè promulgata cenſetur ſecundùm probabiliorem Theologorum ſententiam; cùm in ipſius Principis Curia promulgata eſt, vt docent Syluester, Sotus, Nauarrus, Azor. Suarez & alij apud Laymann. tract. 4. de leg. cap. 2. quod tamen intelligendum eſt ſaluis Regnorum ac prouinciarum conſuetudinibus ſeu iuribus aut priuilegijs ſpecialibus, quæ interdùm requirunt non in vno ſolo, ſed in multis & varijs locis legum promulgationem fieri, vt rectè monet Sotus lib. 1. de iuſt. & iur. quæſt. 1. art. 4.

Si verò ſecundum, id eſt, ſi quæſtio ſit de obligatione cuiuſque particularis ad legem ſeruandam: dicendum eſt, ad hoc requiri vt lex ad illius notitiam venerit aut venire potuerit, alioqui, quandiu talem legem latam eſſe inuincibiliter ignorauerit, ad illam ſeruandam minimè tenebitur, neque eam tranſgrediendo peccabit, vt docent Nauarrus, Sotus, Vaſquez, & plures alij apud Laymann. ſupra: quod etiam declaratur in ſext. cap. 1. de conceſſ. præbend. vbi dicitur, quòd *Lex ſeu conſtitutio & mandatum nullos aſtringunt niſi poſtquam ad notitiam peruenerint eorumdem, aut niſi poſt tempus, infra quod ignorare minimè debuiſſent*.

Quæritur 6. an præter ipſius legis promulgationem, neceſſaria ſit eiuſdem acceptatio à ſubditis facta, ad hoc vt obligandi vim habeat. Duæ ſunt ſuper hac quæſtione Theologorum ſententiæ: quidam enim, vt Maior, Nauar. & alij apud Laymann. ſup. cap. 3. affirmatiuam partem amplectuntur, aſſeruntque ad hoc, vt lex vim & robur ſuum habeat, requiri vt à maiori parte communitatis acceptetur, vel ſaltem vt non improbetur, vel repudietur. Alij contra negant legem à populi acceptatione pendere; ſed vim & robur ſui accipere a legitima authoritate Legiſlatoris. Ita Ioan. Medina, Valentia, Suarez, & alii apud Laymann. ſuprà: quorum ſententia probabilior videtur eſſe, & in praxi tenenda, & quamuis priori ſententiæ tanquam probabili vellet quis adhærere, fateri nihilominus deberet, peccare ſubditos legem Principis iuſtam acceptare nolentes, eamque auſu temerario improbantes & abijcientes, quando præſertim nulla ratione legitima ad id inducuntur: cùm lex diuina obedientiam ſubditorum erga Principes apertè præſcribat.

SE-

SECTIO IV.

Vnde nam dignoſci poſſit, vtrùm lex humana ſub mortali culpa obliget.

1 TRIA ſunt præcipua capita, ex quibus communiter Doctores inferunt, legem aliquam humanam ſub mortali culpa obligare.

Primum petitur, vt docet Nauarrus cap. 21. Man. num. 50. ex ipſius legis verbis, quibus plerumque obligatio ſub graui peccato diſertè exprimitur, vt cùm aliquid præcipitur vel prohibetur, *ſub interminatione diuini iudicij, vel maledictionis æternæ, aut ſub indignatione omnipotentis Dei,* alia ve ſimili formula. Obſeruat tamen idem Nauarrus ſuprà, non omnia verba præceptiua, qualia ſunt iſta, *teneatur, obligetur,* item *præcipimus, mandamus, prohibemus,* & ſimilia ſatis exprimere an lex obliget ſub mortali: cùm interdum reperiantur adhibita in legibus illis quæ tantum ſub veniali obligant, proindèque id dignoſcendum eſſe, vel ex alijs verbis adiunctis, vel ex materia ipſius legis, vt mox dicetur.

Secundum petitur, vt docet Azorius tom. 1. lib. 5. cap. 6. qu. 5. ex grauitate pœnæ, quam lex comminatur & tranſgreſſoribus infligit; cuiuſmodi eſt in legibus Eccleſiaſticis, excommunicatio maior, degradatio, &c. in legibus item ciuilibus pœna capitis, aut perpetui carceris, vel publicationibus bonorum &c. Hæ ſiquidem pœnæ, cum iuſtè infligi non poſſint, niſi ob graue aliquod delictum, hinc ſequitur, quotieſcumque lex humana, quam iuſtam eſſe ſupponimus, eiuſmodi pœnas comminatur, & tranſgreſſoribus infligit, trangreſſionem illius eſſe peccatum mortale.

Tertium deſumitur, vt tradit idem Azorius ſupra, ex qualitate materiæ, circa quam lex verſatur; ſi enim materia legis grauis ſit, cenſebitur obligare ſub peccato mortali: ſi leuis, ſub veniali. Materia autem illa cenſetur eſſe grauis, non modo quæ per ſe & abſolutè ſpectata ſemper & in omni euentu talis eſt; ſed etiam illa, quæ licet ſecundùm ſe præcisè conſiderata leuis ſit, ratione tamen circumſtantiarum temporis, loci, &c. iudicio viri prudentis grauis eſſe cenſetur: quia ſcilicet in talibus circunſtantijs plurimum conducit ad commune bonum: e. g. vrgente fame & penuria publica, legis illius materia grauis eſſe cenſetur, qua vetitum foret, ne quis triticum in alienas Prouincias exportaret.

Cum igitur de his tribus conueniat inter Doctores, controuerſum eſt inter illos; vtrùm ſola Legis latoris intentio ſufficiat ad hoc vt lex ab eo lata ſub mortali obliget, quamuis eius materia leuis ſit.

Omiſſis varijs Theologorum ſententijs, probabiliſſimè loqui videntur ij, qui docent legem in materia leui non poſſe obligare ad mortale peccatum, quantumuis Legislator hoc intendat, intentionemque ſuam verbis diſertis exprimat. Ita Dominicus Sotus lib. 1. de lege pœnali cap. 5. Bellarminus lib. 3. de membris Eccleſiæ cap. 11. & plures alij. Quorum præcipua ratio eſt, quod lex iniuſta nullam inducat obligationem ex ea parte qua iniuſta eſt: vnde ſanctus Auguſtinus libro 1. de liber. arbit. cap. 5. *Lex illa, inquit, quæ iuſta non fuerit, lex non ſit.* Atqui lex illa in qua, licet eius materia leuis eſſet, Legislator intenderet obligare ad peccatum mortale; proindèque ad pœnam æternam, ex illa parte non eſſet iuſta: ſicut lex illa iuſta non cenſeretur, quæ pœnam mortis temporalis ob leue aliquod delictum decerneret; ergo ad peccatum mortale non obligaret quantumuis Legislator obligare intenderet.

3 Quæres, an ſicut lex in materia leui ſub peccato mortali non obligat, licet Legislator obligare intendat: ſicè contra in materia graui obliget ſub mortali, quãuis Legislator intẽdat ſolùm obligare ſub veniali. Nauarrus cap. 23. numero 49. Ioannes Medina cod. de ieiunio, quæſtione 7. & quidam alij exiſtimant obligare tunc ſolummodo ſub veniali; quorum ſententia quamuis probabilis ſit; probabilior tamen & magis in praxi tuta eſt contraria, quæ aſſerit legem in materia graui obligare ſub mortali peccato, quãtumuis Legislator intẽdat ſolum obligare ſub veniali. Ita Driedo de libert. Chriſtiana cap. 3. ad 1. Franciſcus à Victoria relectione de poteſtate ciuili, numero 19. Bartholomæus Medina ad qu. 96. art. 4. & Bellarm. ſupra: vbi rectè obſeruat in reſp. ad 7. argumentum, ex intentione quidem Legislatoris pendere; an velit reipſa imperare, & veram legem condere, an vero ſolum oſtendere quid agendum ſit ſine alio imperio: ſed ſi velit ſerio imperare, & veram legem condere, non eſſe in eius poteſtate impedire quin lex obliget ad mortale vel veniale, pro rei magnitudine vel paruitate.

Superſunt ad huc duæ circa præſentem materiam difficultates. Prima eſt, an lex humana ſub peccato mortali obligans, obliget etiã cum periculo vitæ. Quidam Theologi abſolutè negant: & alij longè probabilius diſtinctione vtendum eſſe exiſtimant. Vel enim lex humana talis eſt, vt illius obſeruatio bono communi tuendo ſit neceſſaria, ita vt ex illius tranſgreſſione graue aliquod detrimentum in totam communitatem deriuetur: e. g. legem fert Epiſcopus tempore peſtis graſſantis, ne Sacerdotes ex locis peſte infectis diſcedant, in quibus Paſtoribus defunctis nulli alij aderunt, qui pereuntibus Sacramenta miniſtrent: Item Imperator in lege lata prohibet, ne milites in excubijs ſtationes ſuas deſerant, ne ſcilicet ex deſertione ſtationis ſtrages & profligatio totius exercitus ſequatur; in illis

illis enim caſibus Sacerdotes ac milites etiam cum periculo vitæ obedire tenentur; cum bonum priuatum ſecundùm rectam rationem bono communi poſtponi debeat.

Vel talis eſt illa lex, vt illius obſeruatio ſolum particulare bonum reſpiciat, vt ieiunium, auditio Miſſæ, &c. tunc enim, quamuis lex illa ſub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ aut etiam ſanitatis amittendæ, vel grauis alicuius damni aut incommodi ſubeundi periculo: cum nulla tunc ſuppetat ratio, cur Legiſlator cum tanto damno vel periculo ad legum ſuarum obſeruationem obliget. Ita Sotus in 4. diſt. 22. qu. 1. art. 4. Valentia diſp. 7. de lege humana, Vaſquez, Suarez, & alij apud Laymannum cap. 14. de legibus, qui tamen id limitat, dummodo nullus adſit legis vel Legiſlatoris contemptus, nullum item ex violatione legis immineat graue ſcādalum: vnde S. Auguſtinus dicit, lib. de bono coniug. cap. 16. *Satius eſſe fame mori, quàm idolothytis veſci*, cum ſcandalo ſcilicet, vel religionis contemptu.

Secunda difficultas eſt, an ſint aliquæ leges purè pœnales; id eſt, quæ ad ſolam pœnam obligent, & ex quarum tranſgreſſione nullus peccati reatus incurratur. Quidam Theologi affirmant, alij tamen probabilius negant, quorum plures citat & ſequitur Bellarminus lib. 3. de memb. Eccl. cap. 11. dicitque implicare contradictionem; Legiſlatorem obligare ad pœnam, & non cum culpa & pœna ſint correlatiua, nec illa lex iuſta videatur, quæ pœnam aduerſus inſontes decerneret: vnde aſſerit regulas illas quorumdam Religioſorum quæ ad ſolam pœnam obligant, nón per modum legis obligare, ſed per modum cuiuſdam conuentionis & pacti; Sanctus Doctor rectè obſeruat 2.2. quæſt. 186. art. 9. ad 2. *Non omnia quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti, ſed quædam proponi per modum ordinationis cuiuſdam obligantis ad ſolam pœnam:* quod in quibuſdam legibus ciuilibus locum habere cenſet. Nauarrus cap. 23. num. 55. quando ſcilicet neque ex Legiſlatoris declaratione, neque ex qualitate pœnæ, neque ex detrimenti publici grauitate, dignoſci clarè poteſt, an lex aliqua ciuilis pœnalis obliget ſub culpa, tunc enim vt ibidem docet, quiuis poterit id in fauorabiliorem partem interpretari, ac ſibi perſuadere hanc non tam legem eſſe, quàm ordinationem quandam, quæ proinde ad nullam culpam obliget, ſed pœnam tantum veluti conditionem quandam proponat, vt diligentius & fidelius obſeruetur.

SECTIO V.

In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas.

1 CVM leges humanæ duplicis ſint generis, Eccleſiaſticæ ſcilicet, & ciuiles: duplex etiam eſt Legislatrix poteſtas, Eccleſiaſtica nimirum, & ciuilis. De vtraque breuiter hìc agendum eſt.

Ac in primis obſeruandum eſt primam & præcipuam conditionem in Legislatore ſiue Eccleſiaſtico, ſiue laico requiſitam, eſſe legitimam in foro exteriori iuriſdictionem, id eſt legitimam authoritatem ac poteſtatem publicam ad regimen & gubernationem communitatis alicuius. Hæc autem iuriſdictio duplex eſt: alia ordinaria, quam quis ratione proprij muneris & officij obtinet, alia delegata, quam non ex munere vel officio, ſed ex commiſſione & facultate ſibi conceſſa exercet.

Rurſùm alia eſt iuriſdictio contentioſa, alia voluntaria: ad illam pertinet leges condere, prohibere, punire, cauſas ſeu lites tum ciuiles tum criminales dirimere, &c. quamobrem proprium tribunal poſtulat, quod contentioſum dicitur à partium contentione. Voluntaria autem iuriſdictio verſatur circa alios publicæ poteſtatis actus, quales ſunt legitimare, diſpenſare, conferre beneficia, &c. Differunt vero inter ſe, quod illa etiam in inuitos exerceri poſſit: hæc nonniſi in volentes, vnde etiam nomen accepit: Deinde quod iuriſdictio contentioſa extrà proprium territorium non extendatur: vt enim dicitur cap. 2. de conſtitut. 5. *Extra territoriũ ius dicenti impune non paretur*: ex quo fit, vt nec ſynodales conſtitutiones, nec aliæ leges alicuius diœceſis particulares extra illius territorium obligent, nec diœceſani, quando illinc abſunt, ad earum obſeruationem, v.g. ad celebrationem Feſtorum illius diœceſis particularium teneantur: ſicut è contra peregrini & aduenæ, dum in illa diœceſi commorantur, vel per illam iter faciunt, leges illius & conſuetudines particulares ſeruare tenentur. Voluntaria autem iuriſdictio extra proprium territorium validè & plerumque licite poſſit: quando ſcilicet nulla inde oritur cuiuſdam offenſo, nullumve ſcandalũm. Ita Suarez, Nauarrus, Syluester, & alij plures apud Laymann. tract. 4. de legib. cap. 5. & 11.

Obſeruandum 2. hanc vtramque poteſtatem legislatiuam inter ſe differre ratione originis: Eccleſiaſtica enim poteſtas immediatè à Deo inſtituta eſt; ciuilis vero quamuis à Deo ſit, *Non enim eſt poteſtas, niſi à Deo*, inquit Apoſtolus Rom. 13. non tamen eſt immediatè ex inſtitutione illius, ſed ex ipſorum hominum inſtitutione: ratio

enim

enim naturalis ipſis hominibus diuinitùs indita, ſicut homines ad vitæ ſocietatem adigit, ſic etiam dictat ſocietatem humanam diu conſtare non poſſe, niſi publica aliqua poteſtate gubernetur iuxta illud Sapientis; *Vbi non eſt gubernator, populus corruet*. Vnde prouidentiæ diuinæ ſuaui moderamine factum eſt, vt homines vbique terrarum aliquam regiminis formam inter ſe conſtituerēt; & alij quidem communio conſilio ſeipſos regerent; alij vero penes aliquos Optimates, vel penes vnum Principem, ſeu Regem aut Imperatorem, authoritatem omnem ac iuriſdictionem transferrent: vnde Rerumpublicarum Regnorumque ac Imperiorum variæ formæ exortæ sūt, factumque eſt vt ad regimen communitatis, alij Democratiam, alij Ariſtocratiam, alij vero Monarchiam amplecterentur: quæ quidem Monarchia, vt id obiter dicamus, hoc præ cæteris habet, quod proximè ad totius mundi ſummo moderatore Deo, regimen accedat, primamque illam & æternam diuini imperij formam perfectiùs imitetur.

Differt prætereà hæc vtraque poteſtas ratione obiecti: poteſtas enim Eccleſiaſtica per ſe ac directe verſatur circa res ſpirituales ad cultum diuinum & ſalutem animarum pertinentes; poteſtas verò ciuilis per ſe ac directe temporalem ſolum commoditatem ac pacem ſpectat, vt colligitur ex 1. ad Timoth. 2. vbi Apoſtolus orare iubet *Pro Regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt; vt quietam & tranquillam vitam agamus*.

His prænotatis, videndum eſt in quibus perſonis reſideat poteſtas ferendarum legum, præſertim Eccleſiaſticarum, quæ noſtrum inſtitutum magis ſpectant: quod in ſequentibus paragraphis inueſtigabimus.

§. I.

De Romano Pontifice.

1 DICENDVM I. inter Legiſlatores Eccleſiaſticos Romanum Pontificem, tanquam S. Petri ſucceſſorem, ipſiuſque Chriſti Domini Vicarium ac ſummum totius Eccleſiæ Paſtorem primum ac præcipuum locum tenere.

Probatur primò ex Scriptura: S. Matt. 16. vbi Chriſtus Dominus S. Petrum alloquens, *Tu es Petrus*, inquit, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, & S. Ioannis 21. eidem dicit: *Paſce agnos meos: paſce oues meas*: quæ verba expendens Sanct. Bernar. lib. 1. de conſid. *Non modò*, inquit, *ouium, ſed & Paſtorum tu vnus omnium Paſtor: vnde id probem, quaris; ex verbo Domini: cui enim non dico Epiſcoporum ſed Apoſtolorum, ſic abſolute & indiſcrete*

tota commiſſa ſunt oues, ſi me amas, Petre, paſce oues meas; quas? illius vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certè regni? oues meas, inquit, *Cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? nihil excipitur, vbi diſtinguitur nihil.*

Probatur 2. ex Cōcilio Chalced. act 2. & 3. vbi paſſim S. Leo Papa vocatur *Vniuerſalis Eccleſiæ Pontifex*: & in Synodo 7. generali, act. 2. in Epiſt. Adriani ibidem lecta & recepta dicitur, *Romanam ſedem per totum terrarum orbem primatum obtinere, omniumque Eccleſiarum Dei caput exiſtere.*

Probatur 3. ex S. Ambroſio in cap. 3. 1. ad Timoth. *Cùm totus* (inquit) *mundus Dei ſit, tamen domus eius Eccleſia dicitur, cuius hodie rector Damaſus*: & ex S. Hieron. Epiſt. ad eundem Damaſum: *Ego,* inquit, *nullum primum niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt cathedræ Petri conſocior; ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio, &c. quicunque tecum non colligit, diſpergit*, & Sanct. Proſpero carmine de ingratis, *Sedes Roma Petri, quæ paſtoralis honoris facta caput mundo, &c.*

2 Dicendum 2. in materia fidei alijſque rebus, quæ ad mores & diſciplinam Eccleſiaſticam pertinent, Romanum Pontificem eſſe ſummum legiſlatorem, & iudicem.

Hæc veritas, quæ indubitanter ab omnibus tenenda eſt, euidentiùs ac meliùs demonſtrari non poteſt, quàm ex continua praxi totius Eccleſiæ: in qua id conſtanter & religioſè ſeruatum eſt, vt quoties oriretur controuerſia aliqua vel difficultas in materia fidei, aut in rebus ad mores & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectantibus, toties Apoſtolica Sedes conſuleretur: cuius rei fidem faciunt innumera propè reſponſa, ſtatuta, decreta Romanorum Pontificum: ex quibus totum fermè iuris Canonici corpus conflatum eſt. Vnde ſumma cum ratione Innocentius Papa in Epiſt. ad Patres Concilij Carthag. quæ inter Auguſtinianas numeratur 4. dicit: *Non humana, ſed diuina decretum eſſe ſententia; vt quidquid de diſiunctis remotiſque prouincijs ageretur, non prius* (alij Epiſcopi & Eccleſiæ Præſules) *ducerent eſſe finiendum, quam ad Romanæ ſedis notitiam perueniret, cuius authoritate, iuſta quæ fuerit pronunciatio, firmaretur*; & Epiſt. 93. ad Patres Concilij Mileuitani, *Diligenter,* inquit, *& congrue Apoſtolico conſulitis honori: honori, inquam, illius, quem præter illa quæ ſunt extrinſecùs, ſollicitudo manet omnium Eccleſiarum, ſuper anxijs rebus quæ ſit tenenda ſententia, antiquæ ſcilicet regulæ formam ſecuti, quam toto ſemper orbe mecum noſtis eſſe ſeruatam &c. ſcientes quod per omnes prouincias de Apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanent, præſertim quoties fidei ratio ventilatur.* Quod etiam optimè explicauit S. Bernardus Epiſt. 90. ad Innocentium II. vbi ſic Pontificem alloquitur: *Oportet ad veſtrum*

referri

referri Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala emergentia in regno Dei, & præſertim quæ de fide contingunt: dignum namque arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum: hæc quippe eſt huius prærogatiua ſedis: cui enim alteri aliquando dictum eſt, ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua? Quare merito vnuſquiſque fidelium S. Petri Chryſologi monitum in Epiſt. ad Eutychem auſcultare, illudque animo inſcribere deberet: *Hortamur te,* inquit, *frater, vt his, quæ à beatiſſimo Papa Romanæ ciuitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas, quoniam beatus Petrus, qui in propria ſede viuit, præſtat quærentibus fidei veritatem.*

§. II.

De Concilijs.

1 CONCILIA quæ in Eccleſia celebrari ſolent, alia ſunt Oecumenica ſeu generalia, quæ ſummi Pontificis authoritate, conuocatis ex orbe vniuerſo Epiſcopis congregata ſunt; Alia non Oecumenica ſeu particularia, quæ inferiorum Prælatorum authoritate, ex aliqua prouincia particulari, vel natione conuocantur. De vtriſque breuiter hìc agendum eſt: Atque in primis quod ſpectat ad Concilia generalia,

Dicendum 1. Concilia generalia pleniſſimam habere poteſtatem condendi leges pro totius Eccleſiæ regimine, ad earumque obſeruationem omnes & quoſcunque fideles obligandi. Hæc veritas in confeſſo eſt apud omnes: cum generalia Concilia legitimè congregata vniuerſalem Eccleſiam repræſentent; Chriſtuſque Dominus expreſſis verbis dixerit S. Matth. 18. vt, *Si quis Eccleſiam non audierit, ſit tanquam ethicus & publicanus*. Sed difficultas eſt, quænam ſint illa Concilia generalia, quæ pro legitimis haberi debeant. Pro cuius reſolutione,

Dicendum 2. Concilia generalia legitima illa eſſe, quæ Romani Pontificis authoritate congregantur, & in quibus vel per ſe, vel per legatos præſidet. Prior huius aſſertionis pars probatur ex antiquiſſimo canone, in quo ſtatuitur, *Præter ſententiam Romani Pontificis Concilia celebrari non poſſe*: quem Canonem Apoſtolicum eſſe teſtatur S. Marcellus Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Antiochenæ prouinciæ: illumque renouauit Concilium Nicænum 1. vt habetur in Epiſt. Synodi Alexandriæ ad Fœlicem, & in Epiſt. Iulij 1. ad Epiſcopos orientales. Probatur item ex Concilio Chalced. act. 1. vbi Dioſcorus Patriarcha Alexādrinus prohibetur ſedere inter Epiſcopos, eo quod Synodum generalem conuocare auſus fuiſſet, ſine authoritate

Apo-

Apoſtolicæ Sedis: *Quod*, vt ibi dicitur *nunquam licuit, nunquam factum eſt*. Et ex Concilio 7. generali act. 6. vbi reprobatur Concilium quoddam Conſtantinopolitanum, eo quod ſine conſenſu Roman. Pontificis ab Imperatore conuocatum fuiſſet.

3 Secunda pars aſſertionis, nimirum Concilia illa generalia ſolummodo pro legitimis habenda eſſe, in quibus ſummus Pontifex per ſe, vel per legatos præſidet, melius probari non poteſt, quàm inductione breuiter facta per antiquiſſima Concilia generalia (de recentioribus enim Concilijs id planum & euidens eſt) in quibus Romanus Pontifex per ſe vel per legatos ſuos præſediſſe refertur. In Concilio enim Apoſtolico, de quo mentio fit Actor. 15. præſedit S. Petrus, vt docet & probat S. Hieronymus Epiſt. ad S. Auguſtin. quæ eſt inter Auguſtinianas 11. In Concilio Niceno 1 anno 327. Hoſius Epiſcopus nomine Sanct. Sylueſtri Romani Pontificis præfuit, vt patet ex illius ſubſcriptione quæ omnium prælatorum etiam Patriarcharum qui Synodo interfuerunt, ſubſcriptiones præcedit, ideoque à S. Athanaſio Epiſt. ad ſolit. vit. agentes, princeps illius Concilij vocatur. In Concilio Epheſino anno 431. præſedit S. Cyrillus Alexand. nomine Cœleſtini Romani Pontificis, teſtatur Euagrius lib. 1. hiſt. capite 4. & Sanct. Proſper in Chronico, & apertè conſtat ex Epiſt. ipſius Cœleſtini ad præfatum Sanct. Cyrillum, in qua vices ſuas illi demandat. In Concilio etiam Chalcedonenſi anno 451. Paſcaſinus & Lucenſius Epiſcopi præfuerunt nomine Sancti Leonis Papæ, vt conſtat ex actis ipſius Synodi, præſertimque ex Epiſt. illius ad Sanct. Leonem, quæ habetur act. 3. vbi idem Sanct. Leo dicitur Epiſcopis ipſius Synodi tanquam membris caput præfuiſſe, in his qui eius tenebant ordinem.

4 Dicendum 3. ſicut ſummi Pontificis eſt Concilia Generalia conuocare, ijſque præſidere, ſic etiam ad Epiſcopos iure proprio & ordinario pertinere, vt in illis ſedeant, non ſolum vt conſiliarij, ſed etiam tanquam legitimi iudices in rebus ad fidem & diſciplinam Chriſtianam ſpectantibus. Id apertè conſtat ex perpetua ipſius Eccleſiæ praxi, & ex actis Conciliorum generalium, in quibus Epiſcopi ſententiam tanquam iudices dixerunt, & illorum decretis ſubſcripſerunt.

5 Quamuis autem iure ordinario ſoli Epiſcopi in generalibus Concilijs tanquam iudices intereſſe poſſint, ex priuilegio tamen & conſuetudine id alijs etiam quibuſdam perſonis Eccleſiaſticis competere poſſe tradit Bellarm. lib. 1. de Conc. c. 15. vt Cardinalibus, &c.

6 Quod ſpectat ad alia Concilia, quæ vniuerſalia non ſunt, obſeruandum eſt illa triplicis eſſe generis; alia ſiquidem ſunt Nationalia, quæ conuocatis alicuius regni ſeu nationis Epiſcopis à Primate vel Patriarcha indicuntur: alia Prouincialia, quæ ab

Ar-

Archiepiſcopo conuocatis prouinciæ ſibi ſubiectæ Epiſcopis: alia denique Diœceſana, quæ Epiſcopi authoritate celebrantur.

Porrò ad hoc vt Concilia eiuſmodi particularia leges in proprijs territorijs obligantes condere poſſint, conſenſus vel approbatio ſummi Pontificis minimè requiritur, vt docet Laymannus Tract.4. de leg. cap.7. dummodo nihil in ijs contra vniuerſales Eccleſiæ leges decernatur. Quod autem aliqui Doctores exiſtiment ſtatuta eiuſmodi Conciliorum particularium, ſi à ſummo Pontifice approbentur & confirmentur, totius Eccleſiæ fideles obligare; id intelligendum eſt, ſi ab illo approbata ſint & confirmata eo animo, vt ad eiuſmodi ſtatutorum obſeruationem velit omnes vbique terrarum fideles obligare (quod ex verbis approbationis ſeu confirmationis dignoſci poteſt) ſecus ſi approbatio illa, ſeu confirmatio ad maiorem tantum vim & ſtabilitatem eiuſmodi ſtatutorum à ſummo Pontifice concedatur, tunc enim extrà proprium territorium obligare minimè cenſentur.

§. III.

De Epiſcopis, alijſque Eccleſiæ Prælatis.

1 CERTVM eſt in primis Epiſcopos ex diuina inſtitutione in Eccleſia poſitos fuiſſe ad illius regimen & gubernationem, vt manifeſtè conſtat ex his Apoſtoli verbis Act. 20. *Poſuit vos Spiritus Sanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, proindeque legum ferendarum poteſtatem penes illos eſſe reſpectu ſibi ſubditorum.

Certum eſt etiam ex eadem inſtitutione diuina, Epiſcopos ſuperiores eſſe Presbyteris: non ſolùm quoad Ordinis dignitatem, vt in tractatu præcedenti dictum eſt capite 7. ſed etiam quoad regiminis authoritatem, ſeu iuriſdictionem. Id apertè colligitur ex Epiſt. ad Timoth. cap.5. vbi Apoſtolus formam præſcribit, ſub qua Epiſcopus accuſationem aduerſùs Presbyterum recipere debet: ex quo ſequitur Epiſcopum eſſe Presbyteri iudicem, ac proinde ſuperiorem: vnde in Concilio Neocæſarienſi can. 13. dicitur Epiſcopos Apoſtolis, Presbyteros verò diſcipulis Chriſti in Eccleſiaſtica Hierarchia ſucceſſiſſe: quod etiam docet S. Auguſtinus in Pſal.44. & in Conc. Trid. ſeſſ.23. can.7. anathema profertur in eum, qui dixerit Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores.

2 Certum eſt præterea vnumquemque Epiſcopum in propria tantùmodo Diœceſi, non vero in tota Eccleſia, authoritatem & iuriſdictionem obtinere: vnde Concilium Conſtantinop. 1. can.3. declarat, quod *Epiſcopi non inuitati vltrà Diœceſim accedere non debent*

ſuper

ſuper ordinandis aliquibus, vel diſponendis Eccleſiaſticis cauſis: quod etiam decretum eſt cap. *Nullus Primas*, 9. quæſt. 7.

Certum eſt denique quod ſicut authoritas & iuriſdictio reſpectu ſubditorum Epiſcopo competit: ſic etiam ipſi Epiſcopo à ſubditis honor & obedientia deferri debet, iuxtà illud Apoſtoli Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, &c.* Vnde Sanctus Ignatius Martyr, in Epiſtol. ad Trallianos, *Epiſcopo*, inquit, *ſubditi eſtote ſicut Domino*, & in Concilio Chalcedonenſi act. 15. can. 8. ſtatutum, vt *Clerici Baſilicis, monaſterijs, & alijs Eccleſijs adſcripti, ſecundùm ſanctorum Patrum traditiones, ſub Epiſcopi poteſtate permaneant, nec per contumaciam ab Epiſcopo ſuo deſiliant: qui verò audent vertere eiuſmodi formam, & quocunque modo, nec proprio ſubijciuntur Epiſcopo, Canonum correctionibus ſubiacebunt.*

3 Quod ſpectat ad alios Eccleſiæ prælatos, breuiter dicimus, præter Romanum Pontificem, aliosque Epiſcopos, quaſdam alias dignitates in Eccleſia reperiri ad maiorem ipſius tum vtilitatem, tum decorem, ac in primis Sanctæ Romanę Eccleſię Cardinales Summo Pontifici aſſiſtere, ipſumque in regenda Eccleſia vniuerſa conſilio & opera iuuare, de quibus plura videri poſſunt apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 16. Patriarchas item ac Primates Archiepiſcopis ſeu Metropolitanis ſupereminere, & iſtos alijs Epiſcopis, itaut (ſicut habetur capite *Si inter* 6. quæſt. 4.) ab Epiſcoporum iudicio ad Archiepiſcopos & Metropolitanos appellari poſſit, & ab iſtis ad Primates & Patriarchas, ac demum ad Roman. Pontificem, cuius iudicio controuerſiam quamcunque ad res aut perſonas Eccleſiaſticas ſpectantem dirimi ac definiri oportet.

Vbi tamen obſeruandum eſt aduersùs Epiſcopos propter eminētiam dignitatis in cauſis criminalibus grauioribus, nec ſententiam ferri, nec etiam iuridicè inquiri aut procedi poſſe, abſque Sedis Apoſtolicæ authoritate, vt in pluribus Canonibus ſancitum habetur, ac nouiſſimè Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap 1.

SECTIO VI.

Quibus modis ceſſare poſſit obligatio ſeruanda legis humana.

1 DICENDVM I. legis humanæ ſeruandæ obligationem ceſſare poſſe per abrogationem illius; ac proinde legem ipſam humanam, ob cauſas aliquas iuſtas & rationabiles, poſſe aliquando abrogari: *Nec enim* (vt loquitur Innocentius in Concilio Lateranenſi generali) & refertur cap. 8 de conſang. & affinit. *debet reprehenſibile iudicari, ſi ſecundùm varietatem temporum ſtatuta quandoque*

doque varientur humana, præſertim cum vrgens neceſſitas, vel euidens vtilitas id expoſcit; quoniam ipſe Deus ex his quæ veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutauit in nouo.

Dicendum 2. legem humanam abrogari poſſe tum illius deſuetudine vel contraria conſuetudine, vt ſectione ſequenti dicetur, tum etiam voluntate Principis qui legem tulit, aut Succeſſoris, vel Superioris illius: certum eſt enim Principem qui legem tulit, poſſe illam reuocare & abrogare: eadem enim poteſtas, quæ ad legem ferendam requiritur, ſufficit ad illam abrogandam, cum iuxtà regulam iuris: *res omnis per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolui poteſt.*

Certum eſt etiam idipſum ab eius ſucceſſore poſſe fieri, cum tāta ſit poteſtas ſucceſſoris, quanta fuit illius qui legem tulit; ſicut ergo poteſt hic legem à ſe latam reuocare, ſic & ille poterit: & cum par in parem non habeat imperium, non poteſt huic ille validè præcipere ne legem à ſe latam reuocet. Certum eſt denique ſuperiorem inferioris legem poſſe abrogare: ſicut enim inferior ſubditur Superiori, ſic eius poteſtas Superioris poteſtati ſubdita eſt: vnde per quādam eminentiam poteſt quidquid inferior, qui ſicut legem à ſe latam reuocare poteſt, ſic etiam poterit eius Superior.

Dicendum 3. ceſſare quoque obligationem ſeruandæ legis, quando illius cauſa & ratio ceſſat. S. Doctor 1. quæſt. 103. art. 4. quia, vt habetur cap. *Cum ceſſante*, de appellationibus *ceſſante cauſa ceſſat effectus*: & ſicut lex ab initio non ſubſiſteret, ſi abſque cauſa & ratione ob quam lata eſſet, ita deſinente cauſa & ratione ob quam lata eſt, ipſa etiam eſſe, ac proindè obligare deſinit: quod tamen intelligi debet in praxi, quando certum eſt & euidens cauſam eiuſmodi legis ceſſare; aliàs, ſi aliqua dubitandi ratio ſubſit, tutiùs eſt adire Superiorem, nihilque inconſulto illo contra legis tenorem attentare.

Quod ſi lex plures in ſe partes contineat, quæ ab inuicem diſiungi poſſint, tunc vt rectè monet Suarez lib. 6. de leg. c. 9. quamuis ceſſet cauſa & ratio alicuius partis: poteſt tamen alterius ratio & cauſa perſeuerare, ſicque lex cenſebitur ſecundùm illam partem ſemper obligare: vt enim habetur in regulis iuris, *vtile per inutile non vitiari.*

Dicendum 4. legis ſeruandæ obligationem ceſſare præterea per legitimam Superioris diſpenſationem. Ita S. Thomas varijs in locis: ſed præſertim 2. 2. q. 88. a. 1. ad 2. vbi, quid ſit diſpenſare explicat his verbis: *Cum diſpenſatur in lege humana, non fit vt legi humanæ non obediatur, quod eſt contra legem naturæ, & mādatum diuinum: ſed fit vt hoc, quod erat lex, nō ſit lex in eo caſu*: reſpectu ſcilicet illius cū quo diſpenſatur: ſicut enim ex cauſa rationabili poteſt Legislator

aut

aut eius ſucceſſor vel Superior legem reuocare & abrogare, vt ſuprà dictum eſt, ſicque omnes ſubditos ab obſeruatione illius eximere, poterit à fortiori ex rationabili cauſa aliquem particularem ſibi ſubditum ab illius ſeruandæ obligatione eximere, & ſic cum illo ſuper ea lege diſpenſare.

3 Quæres an diſpenſatio conceſſa ſine cauſa iuſta & rationabili valida ſit & licita. Reſpondetur validam quidem eſſe, vt docent Innocentius, Nauar. & plures alij, quos citat & ſequitur Sanchez lib. 8. de diſpenſ. diſ. 17. num. 27. ſed tamen illicitam reſpectu tum Superioris diſpenſantis, tum ſubditi diſpenſationem illam poſtulantis & acceptantis, vt docet S. Thomas 1. 2. q. 97. art. 4. vnde Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. c. 5. & ſeſſ. 25. c. 18. dicit diſpenſationes nonniſi vrgenti & iuſta ratione cauſa cognita, & ſumma cum maturitate concedendas eſſe.

Quale autem peccatum ſit abſque iuſta cauſa diſpenſare non conſentiunt inter ſe Doctores: quidam enim, vt Nauarrus prælud. 9. num. 14. & Sotus libro 1. de iuſtitia quæſt. 7. articulo 3. arbitrantur Superiorem ſine iuſta cauſa in propria lege diſpenſantem peccare tantum venialiter: alij, vt Suarez lib. 6. de lib. cap. 17. & Valentia tom. 2. diſp. 7. quæſt. 5. punct. 6. aſſerunt peccare mortaliter: probabilius tamen loqui videntur illi, qui id ex qualitate legis ac diſpenſationis dijudicandum eſſe aſſerunt: ſi enim ex illa diſpenſatione ſcandalum aliquod, aut damnum temporale aut ſpirituale oriatur, tunc peccatum erit mortale: ſi verò nullum eiuſmodi ſcandalum aut damnum ſubſit, erit tantùm veniale.

4 Quæres 2. an inferior aliquando diſpenſare poſſit in lege ſuperioris. Reſpondetur id neque licitè, neque validè fieri poſſe, niſi quandò grauis aliqua vrget neceſſitas, nec niſi valdè difficilis ad ſuperiorem pateat recurſus; excipitur tamen caſus, in quo diſpenſandi facultas inferiori generali aliqua lege, vel ſpeciali priuilegio conceſſa ſit, aliqua legitima legitime præſcripta conſuetudine comparata: quæ quidem fuſius explicata videri poſſunt apud Laym. tr. 4 de leg. c. 22.

Quæres 3. an Prælati & Superiores poſſint ſecum diſpenſare in ijſdem caſibus in quibus cum alijs diſpenſare poſſent. Reſpondetur poſſe non modò validè, ſed etiam licitè, tum committendo alteri, v. g. Confeſſario aut Vicario, facultatem vt ſecum diſpenſare poſſit in ijs, in quibus poſſent cum ſubditis diſpenſare: tum etiam directè ſecum diſpenſando ob eaſdem cauſas, ob quas iuſte & rationabiliter cum ſubditis diſpenſare poſſent, vt fuſius explicat & probat Sanchez, lib. 8. de diſpenſ. diſp. 3. n. 3. & ſeq.

5 Dicendum 3. legis ſeruandæ obligationem in aliquo caſu particulari ceſſare poſſe per ipſius legis interpretationem; quæ fit per

virtutem illam, quam Theologi epijkeiam ſeu æquitatem vocant, cuius proprium eſt (vt docet S. Thomas, 2.2.qu.120.a.1. legem humanam vniuerſim aliquid præcipientem in aliquo particulari caſu, in quo ceſſat illius obligatio, vel interpretari, vel emendare: cum enim (vt idem declarat) actus humani, de quibus lex fertur, in ſingularibus contingentibus conſiſtant: quæ variari poſſunt infinitis propè modis quos Legislator præuidere nequit, qui cum in ferenda lege communem ſpectet vtilitatem, ad id præſertim attendit quod in pluribus accidere ſolet: hinc fit vt aliqui caſus occurrere poſſint, in quibus lex ipſa deficiat, ita vt non ſolùm tunc nulla ſit ad illam ſeruandam obligatio, ſed ne quidem eius obſeruatio licita ſit: ex.g. lex quæ iubet vt depoſita reſtituantur, iuſta eſt: & tamen contingere poteſt aliquando, vt proditor, vel furioſus arma depoſita repoſcat, ille ad patriæ impugnationem, hic ad ſui vel alterius, necem, in quibus caſibus manifeſtum eſt reſtitutionem depoſiti, quamuis lege præſcriptam, nihilominùs eſſe contra rationem, ac proinde illicitam: quare neceſſe eſt tunc legem illam vel interpretari, vel emendare, Legiſlatoris potiùs mentem quàm verba ſequendo: hinc Cœleſtinus Papa cap. *Humanæ aures* 22.q.5. *Non debet*, inquit, *aliquis verba conſiderare, ſed intentionem ac voluntatem: quia nō debet intentio verbis deſeruire, ſed verba intentioni*. Porrò intentio & voluntas Legiſlatoris, tum ex materia legis, tum ex eiuſdem circumſtantijs, cum præſertim ex illius fine & cauſa, ſeu ratione ob quam lex ipſa lata eſt, intelligi poterit.

SECTIO VII.

An, & qua ratione conſuetudo vim legis obtineat.

1 NOMINE conſuetudinis (vt explicat S. Doctor) intelligitur frequentia liberè operandi eodem modo & alio nomine appellatur, mos populi, id eſt actus palam & publicè frequentatus. De conſuetudine autem eo modo intellecta,

Dicendum 1. conſuetudinem aliquando vim legis obtinere poſſe. Ita S. Doctor 1.2. quæſt. 97. art. 3. & patet ex vſu communi tum Rerum publicarum, tum etiam ipſius Eccleſiæ, conſtat enim in varijs Regnis & Prouincijs, imo & in ipſa Eccleſia plurima recepta eſſe, & tanquam obligantia obſeruari, quæ tamen nulla lege poſitiua, ſed ſola conſuetudine introducta ſunt: vnde Sanct. Auguſtinus Epiſt. 86. ad Caſulanum; *Mos*, inquit, *populi Dei, & inſtituta Maiorum pro lege tenenda; & ſicut præuaricatores legum diuinarum, & contemptores conſuetudinum Eccleſiaſticarum coërcendi ſunt.*

Di-

Dicendum 2. ad hoc vt conſuetudo aliqua vim legis obtineat, quatuor præſertim conditiones requiri. Prima eſt, vt conſuetudo illa ſit rationabilis, & bono communi vtilis. Ita cap. *Erit autem lex*, diſt.4.& per ſe patet: vt enim vim legis habeat, præcipuas & magis neceſſarias legis qualitates habere debet: lex autem, vt ſuprà dictum eſt, debet eſſe rationabilis & bono communi vtilis. Secunda eſt, vt tempore aliquo diuturno durauerit, vt infrà explicabitur. Tertia, vt conſenſus ſaltem tacitus Legislatoris ſeu Principis interueniat: tunc autem tacitè conſentire cenſetur, ſi ſciens talem populi morem, illum cum poſſet, impedire noluerit. Ita S. Doctor ſuprà in reſp.ad 3. Quarta denique vt conſuetudo illa ſeruetur à populo aut maiore illius parte quaſi ex obligatione, ſeu ex animo introducendæ obligationis, vt obſeruat Suarez l.7. de leg. c.5. vnde conſuetudo illa, quæ vim legis obtinere cenſetur, definitur ab Iſidoro cap.3. *Ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex.*

2 Ex quo intelligitur, quare plurimæ conſuetudines rationabiles ac piæ, & iam à diuturno tempore vſitatæ Superioribus non modo non contradicentibus, ſed etiam approbantibus, vim tamen legis non obtineant, vt ad campanæ pulſum, ſanctiſſimam Virginem ſalutare, in Eccleſiæ ingreſſu Aqua luſtrali frontem aſpergere, &c. quia ſcilicet hæ & aliæ ſimiles conſuetudines ex liberali tantummodo affectu & deuotione, non vero ex vlla inducendæ obligationis voluntate inchoatæ ſunt, ac continuantur.

Cæterùm rectè monet Suarez l.7.de leg.c 5.in dubio, an obligatio per conſuetudinem aliqua inducta ſit cæteris paribus, inclinandum potius eſſe in eam partem, quod conſuetudo ſit deuotionis, quamquod ſit obligationis; quia iuxtà regulam communem Doctorum, in dubio nemo præſumit velle obligari: neque expedit multiplicare præcepta, vbi moraliter certa non ſunt.

3 Dicendum 3.conſuetudinem non modò conſtituendæ legis; ſed etiam abrogandæ vim habere, vt docet S.Thomas ſuprà art.3. quod probari poteſt ex cap.vlt.de conſuetudine, in quo Gregorius IX. declarat poſſe conſuetudinem aliquam *iuri poſito* (humano ſcilicet) *præiudicium generare, ſi rationabilis fuerit & legitimè præſcripta*: ex quibus verbis colligitur duo requiri, vt conſuetudo legem aliquam abroget. Primò, vt ſit rationalis, quod per ſe patet. Secundò, vt ſit legitime præſcripta; id eſt vt tanto tempore durauerit, quanto ad legitimam præſcriptionem aduersùs legem opus eſt.

Quæres quanto tempore opus ſit ad præſcriptionem illam complendam aduersùs legem. Communior & magis recepta Theologorum reſponſio eſt, ordinariè requiri decennium ad præſcribendum

dum contra legem ciuilem; quadraginta vero annos aduersùs Eccleſiaſticam. Ita Syluester, Azor, Corduba, Suarez, & alij apud Laymann. tract. 4. de leg. cap. 24. Ratio eſt, quia ad præſcribendum aduersùs legem requiritur tempus longum; tale autem in iure ciuili cenſetur eſſe decennium, vt conſtat ex L. *Super longi.* Cod. de præſcriptione longi temporis: in iure autem Eccleſiaſtico ordinarium præſcriptionis tempus cenſetur eſſe quadraginta annorum, vt conſtat ex cap. *De quarta*, & cap. *Ad aures* de, præſcript. Tutiſſimum autem in praxi eſt nihil temerè ſuper hac re definire; ſed Doctorum & Sapientum virorum conſilium perquirere, aut etiam Superiorum ſeu Legislatorum mentem ac voluntatem explorare.

SECTIO VIII.

De lege diuina poſitiua.

1 NOMINE legis diuinæ poſitiuæ intelligimus eam, quæ Deo authore condita, & litteris conſignata, hominibus ad obſeruandum impoſita eſt. Ea autem duplex eſt; vetus, quæ per Moyſem Dei nomine lata & promulgata eſt; & noua, quæ à Chriſto Domino condita in Euangelijs, alijſque noui Teſtamenti libris conſignata eſt: & circà vtramque,

Dicendum 1. legem veterem fuiſſe in ſe bonam & ſanctam; licet lex noua longè ſit illa melior & perfectior,

Quod fuerit bona & ſancta, conſtat tùm ex his Apoſtoli verbis Roman. 7. vbi de lege veteri loquens, *Lex*, inquit, *ſancta, & mandatum iuſtum, & ſanctum, bonum*: tùm ex eo quod à Deo condita, Chriſto Domino approbata eſt, qui S. Matth. 5. dicit ſe veniſſe, non vt ſolueret legem, ſed vt adimpleret: quare olim Marcioniſtæ, Manichæi, & alij ab Eccleſia tanquam hæretici proſcripti ſunt, eo quod inter alia dogmata erronea, veterem legem tanquam inutilem & malam reprobarent; contra quos agit S. Epiphanius hæreſi 33. 41. & 66. S. Auguſt. varijs in locis, & præſertim lib. 19. & 22. contra Fauſtum Manichæum.

Quod verò lex noua melior & perfectior ſit lege veteri, conſtat ex varijs Apoſtoli locis paſſim in Epiſt. ad Rom. & ad Galat. & ad Hebr. 7. ea de cauſa Chriſtus Dominus vocatur *Melioris Teſtamenti ſponſor*; & fusè id docet & probat S. Thomas quæſtione 106. art. 1. & 2.

Dicendum 2. veteri lege ſolos Iudæos obſtrictos fuiſſe, legem verò nouam omnes omnino homines vbiuis terrarum ad ſui obſeruationem obligare.

Quod lege veteri Iudæi ſoli obſtricti fuerint, patet tum ex eo quod ſolis Iudæis promulgata fuit Exod. 19. & 20. tùm etiam ex eo quod multi ex gentilibus, abſque illius obſeruatione ſalutem ſunt conſecuti, vt docet S. Dionyſius capitulo 9. cæleſtis Hierarchiæ.

Quod vero lex noua omnes homines vbiuis terrarum obliget, conſtat ex cap. vltim. Sancti Matth. & S. Marci, vbi Chriſtus Dominus Apoſtoli, siniungit vt doceant omnes gentes, & Euangelium prædicent omni creaturæ: edicitque condemnandos eſſe, qui credere, ac legem illam recipere noluerint.

Dicendum 3. legem veterem deſiiſſe; legem vero nouam vſque ad conſummationem ſæculi eſſe perſeueraturam.

Quod lex vetus deſierit, conſtat ex varijs Apoſtoli teſtimonijs Hebr. 7. vbi dicit translato Sacerdotio, legis translationem factam eſſe. Epheſ. 2. vbi loquens de Chriſto dicit illum legem mandatorum decretis euacuaſſe.

Quod autem lex noua vſque ad finem ſæculi perſeueratura ſit, firma fide tenendum eſſe docet S. Thomas quæſtione 107. art. 4.

Quæres 1. an lex vetus tota deſierit? Bellarminus lib. 4. de iuſtificatione cap. 6. exiſtimat deſiiſſe tantùm quoad cæremonialia & iudicialia præcepta, non verò quoad moralia. Suarez verò lib. 9. de legib. cap. 11. & plures alij Theologi, quos ibidem citat, totam deſiiſſe aſſerunt, etiam quoad præcepta moralia: itavt obligatio ad illa ſeruanda penitus ceſſauerit, in quantum illa lege veteri præcipiebantur; licet alioquin ad eadem illa præcepta ſeruanda tam lege naturæ quam lege Euangelica teneamur; quæ poſterior ſententia ideo videtur probabilior, quod magis conſonet teſtimonijs ſuprà citatis, quibus vniuerſim lex vetus deſiiſſe dicitur.

Quæres 2. quonam tempore lex vetus ceſſauerit, & obligare ad ſui obſeruationem deſierit? Reſpondetur iuxta communẽ Theologorum ſententiam ceſſauiſſe & obligare deſiiſſe in morte Chriſti Domini. Ita Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramentis, parte 6. cap. 4. S. Bonauentura in 4. diſt. 3. quæſt. 3. & S. Thomas quæſt. 103. art. 3 ad 3. & art. 4. ad 1. vbi diſtinguit tria tempora: *Vnum quidem ante Chriſti Paſſionem, in quo legalia neque erant mortua, neque mortifera: aliud autem poſt tempus Euangelij diuulgati, in quo legalia ſunt mortua & mortifera: tertium autem eſt tempus medium ſcilicet à Paſſione Chriſti vſque ad diuulgationem Euangelij, in quo legalia quidem fuerunt mortua, quia neque vim aliquam habeant, neque aliquis ea obſeruare tenebatur: non tamen fuerunt mortifera.* Quibus quidem verbis S. Doctor mentem ſuam aperit ſuper graui controuerſia, quæ olim inter SS. Hieronymum, vt Auguſtinum

exorta

exorta eſt, vt conſtat ex variis illorum Epiſtolis vltrò citróque datis quæ habentur inter Auguſtinianas ab 8. ad 19. S. Hieronymus ſiquidem docebat ab inſtanti mortis Chriſti Domini veterem legem non modò mortuam, ſed & mortiferam eſſe cœpiſſe; neque ſolum illius ſeruandæ obligationem ceſſauiſſe, ſed neque ſeruari abſque peccato potuiſſe: & quoniam ſatis conſtabat Apoſtolos multis annis poſt Chriſti Paſſionem legalia quædam obſeruaſſe, dicebat id ab illis ſimulatè factum, quo facilius Iudæos legis ſuæ zelatores ad Chriſti fidem allicerent. E contra verò S. Auguſt. cui communiter Theologi ſubſcribunt: aſſerebat Apoſtolos nulla ſimulatione fuiſſe vſos: ſed licitè & honeſtè cæremonias quaſdam veteris legis, poſt Chriſti Domini mortem, vſurpaſſe: licet enim lex illa tunc eſſet mortua, nondum tamen erat mortifera: & quamuis ad ſui obſeruationem ampliùs non obligaret, obſeruatores tamen ſuos nullius peccati reos efficiebat: quod ibidem dicit ſuaui Dei prouidentia fuiſſe diſpoſitum tum tum vt Iudæi legis ſuæ ceræmoniis mirificè addicti, facilius ad Chriſti fidem conuerterentur; tùm etiam ne lex illa vetus tanquam mala & ſuperſtitioſa, reprobata per Chriſtum fuiſſe videretur, & vt aliquo cum honore ſepeliretur.

Quod verò præcisè tempore non ſolum mortua, ſed & mortifera eſſe cœperit lex vetus, non ſatis exploratum habetur: illud certum eſt iam à multis ſæculis mortiferam & illicitam eſſe veteris legis obſeruationē, cum præfati SS. Hieronymus & Auguſtinus citatis Epiſtolis, ſed præſertim 11. & 19. id multo ante tempora ſua fuiſſe doceant: Imo verò S. Ignatius Apoſtolorum Diſcipulus Epiſt. 8. *Si quis, inquit, cum Iudæis celebrat Paſcha, aut ſymbola feſtiuitatis eorum recipit, particeps eſt eorum qui Dominum occiderunt & Apoſtolos eius.* Vnde colligitur probabile eſſe id quod docet Suarez lib. 9. de leg. cap. 18. viuentibus adhuc Apoſtolorum Principibus, Moſaicæ legis obſeruationē mortiferam eſſe cœpiſſe, cum vna quidē ex parte lex Euangelica orbi penè vniuerſo, ac nominatim Iudæis omnibus diuerſas orbis regiones incolentibus tunc innotuiſſet: ex altera verò plurimum referret hoc Chriſtianæ religionis & fidei dogma, quo lex vetus mortifera creditur, ab iiſdem tradi & confirmari.

CAPVT QVARTVM.

De legis diuinæ ſeu Decalogi præceptis.

1 NOMINE Decalogi ſignificatur lex diuina poſitiua decem præcepta complectens: quorum tria priora Deum ſpectant, ſeptem verò poſteriora reſpiciunt proximum:

cuius quidem Decalogi antequam explicationem aggrediamur, duo hîc nobis obſeruanda ſunt. Primum eſt omnia præcepta moralia (vt docet S. Thom. 1. 2. quæſt. 10. art. 3.) contineri in Decalogo, aut vt principia in ſuis concluſionibus: qua ratione in eo continentur prima fidei principia, prima item principia legis naturæ, vt *Deum eſſe Deum & proximum eſſe diligendum*. Item illud, *Quod tibi fieri non vis alteri ne feceris*. Aut vt concluſiones ex primis principijs clarè & proximè promanantes, vt ſunt omnia formalia præcepta in Decalogo contenta; Aut vt concluſiones ſecundarias ex primis illis concluſionibus deductas, vt ſunt omnia quæ ex ipſis Decalogi præceptis deducuntur, vel quæ ad illa referuntur. De quibus infrà erit agendum in cuiuſque præcepti explicatione. Quare meritò dici poteſt ipſum Decalogum eſſe omnium legum epitomen abſolutiſſimã, vt loquitur S. Aug. q. 140. ſuper Exod. ſummamque omnium quæ quantum ad mores ſpectat, cuilibet Chriſtiano agenda ſunt, in illo eſſe expreſſam, vt declarat Concilium Colonienſe in Enchiridio Chriſtianæ inſtitutionis; ita vt, ſi eius præcepta probè intelligantur ſufficientiſſima ſint ad actus humanos ſiue exteriores, ſiue interiores rectè ordinandos.

Secundum eſt, præcepta illa Decalogi fuiſſe à Chriſto Domino tanquam Legislatore, non ſolùm innouata & promulgata (quod ex varijs Euangelij locis conſtat, ac præſertim ſancti Matth. 7. & 19. S. Mar. 10. & S. Luc. 18. ſed etiam explicata imo & ampliata, prout legis Euangelicæ maior perfectio requirebat, quod paſſim in Euangelijs videri poteſt; ſed præſertim in eo ſermone, quem coram diſcipulis in monte habuit S. Matt. 5. 6. & 7. in quo quidem, vt docet S. Auguſt. lib. 1. de ſermone Domini in monte, in initio, & lib. 2. cap. 40. & poſt illum S. Th. qu. 108. art. 3. ea omnia complexus eſt, quæ ad perfectam vitæ Chriſtianæ formam, quoad actus tam exteriores quàm interiores requiri poſſunt: quod fuſiùs explicat Gregorius Valentia diſp. 7. de lege quæſt. 8. punct. 2.

In hoc igitur capite propoſitum nobis eſt de ſingulis ipſius Decalogi præceptis agere, prout à Chriſto Domino in Euangelijs explicata & ampliata ſunt, ſecundùm communem & magis receptam SS. Patrum & aliorum probatiſſimorum Authorum doctrinam, in omnibus tamen ſeruata ea breuitate quam compendij ratio exigit: quod vt faciliùs exequamur, duo præſertim circa vnumquodque præceptum inueſtigabimus. Primò, quid illo præcipiatur aut prohibeatur. Secundò, quot modis in illud peccetur: & ideo vnamquamque ſectionem in plures paragraphos ſubdiuidemus.

SE-

SECTIO I.

Explicatur primum Decalogi præceptum.

Ego ſum Dominus Deus tuus, &c.
Non habebis Deos alienos coram me.

1 HOC primum Decalogi præceptum duplex eſt, vt obſeruat Catechiſmus Romanus parte 3. capite 2. ex vna enim parte aliquid iubet, ex altera verò aliquid prohibet, eſtque illius ſenſus, vt ibidem habetur (*Me verum Deum coles; & Dijs alienis cultum non adhibebis*) ex quo patet illud partim affirmatiuum eſſe, partim negatiuum. Ea eſt autem ratio præceptorum affirmatiuorum, vt obligent quidem ſemper, ſed non pro ſemper, vt loquuntur Theologi: negatiua vero vtroque modò obligant: id eſt, vt explicat ſanctus Thomas 2. 2. quæſt. 3. art. 3. quod quamuis præcepta affirmatiua ſemper habeant vim obligandi, non obligant tamen ad continuè exercendos actus illos, qui per ea imperantur, ſed pro loco & tempore, & ſecundùm alias circumſtantias debitas, ſecundum quas oportet actum humanum limitari, vt ſit actus virtutis: at verò præcepta negatiua quouis loco & tempore obligãt. Quamuis autem hoc primum Decalogi præceptum quatenus affirmatiuum, præſertim ſpectet religionis actus, quibus cultus Deo debitus exibetur, ad illud tamen, virtutum Theologicarum actus reduci debent, vt dicitur in Cat. Rom. quo ſenſu S. Auguſt. in Enchir. c. 3. dixit *fide, ſpe ac charitate Deum eſſe colendum*: vnde ſequitur ad rectam primi huius præcepti intelligentiam requiri, vt explicemus quid circa fidem, ſpem & charitatem, quid item circà religionem in illo præcipiatur aut prohibeatur.

§. I.

Quid circa fidem primo Decalogi præcepto precipiatur, aut prohibeatur.

1 DE virtute fidei illiusque proprijs actibus ac obligatione, quæ ad illos excercendos vnicuique incumbit: egimus in priori huius operis parte, tract. 1. cap. 1. vbi diximus adultos quoſcũque ad credendas omnes & ſingulas Chriſtianæ Religionis veritates fide implicita obligari, fide verò explicita teneri credere vnũ eſſe Deũ in eſſentia, trinũ in perſonis, Filiũ Dei incarnatũ eſſe, aliaque Myſteria in Simbolo contenta, nec nõ & ea, quæ pertinẽt ad rationẽ

Sacramentorum, quæ ab ipſis ſuſcipiuntur aut ſuſcipi debent, ac reliqua denique omnia, quæ ſecundùm exigentiam ſtatus aut conditionis cuiuſque ad ſalutem æternam conſequendam ſunt neceſſaria.

Sed difficultas eſt, quãdonam affirmatiuum iſtud fidei præceptum obliget: ſeu quonam tempore teneatur quis ad actum aliquem fidei exercendum. Reſpondetur ex probabiliori & in praxi tenenda Theologorum ſententia, tribus præſertim caſibus teneri vnumquemque ad actum fidei eliciendum.

Primus eſt, cum aliqua fidei myſteria primo ſufficienter ad credendum proponuntur. Ita Azorius, Malderus, Turrianus, Sanchez, & alij quos citat & ſequitur Bonacina tom.2.diſp.2.quæſt.2. pun.2. Secundùm quam doctrinam pueri, vbi primum rationis vſum adepti ſunt, cum ipſis fidei myſteria ſufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præſertim ſi ad id ſe obligatos eſſe ex dictamine conſcientiæ perſentiant quod ſimili ratione de infidelibus dici debet.

2 Secundus caſus eſt, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur; qui ſine fide exerceri nequit, vt cum quis tenetur de peccato pœnitere & conteri, Sacramentum aliquod ſuſcipere, &c. Ita Doctores proximè citati. Rectè tamen monet Layman. tract.1.de fide cap.10. in hoc caſu præceptum fidei per ſe & directè non obligare, ſed ſolum indirectè, & per accidens: vnde fit vt v.g. ſi quis Sacramentum aliquod ſuſcipere omittat, quando ad illud ſuſcipiendum obligatur, ſufficiat ſi in confeſſione declaret ſe eiuſmodi Sacramenti receptionem omiſiſſe, nec opus ſit vt fidei actualis omiſſionem exprimat, cum huius omiſſio nõ ſit peccatum diſtinctum ab omiſſione illius. Ad hunc caſum reducitur, quando quis videt ſe tentationem aliquam ſuperare aliter non poſſe, niſi actum fidei aliquem eliciendo, tunc enim illum elicere tenetur, vt fuſiùs explicat & probat Valentia tom.3.diſp.1.qu.2.pun.5.

Tertius denique caſus eſt, quando quis iuridicè & publica authoritate de fide interrogatur: tunc enim ad fidem tum interius eliciendam, tum exterius profitendam obligatur, licet ex tali profeſſione mors illi immineat: imo qui ab aliquo priuato de fide interrogaretur, illam non modo non negare, ſed etiam exterius profiteri teneretur, ſi ex illius profeſſionis omiſſione diuinus honor læderetur notabiliter, vel graue aliquod ſcandalum in proximum redundaret. Ita Authores citati poſt Sanctum Doctorem 2.2.q.3.art.2.

Ex dictis facilè colligi poteſt, quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto prohibeatur, ſcilicet peccatum quodcumque fidei oppoſitum, quod generaliter ab eodem S. Doctore vocatur infidelitatis ſupr.qu.10.art.1.quæ quidem, vt idem docet, duplex eſt: alia

nega-

negatiua,qualis eſt in illis, qui nihil vnquam de fide audire potuerunt, quam dicit non eſſe peccatum, ſed potius pœnam peccati ex primi parentis peccato prouenientem. Additque illos, qui eo ſolum modo infideles ſunt, propter eiuſmodi infidelitatem non damnari, quamuis damnentur propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt.

Alia eſt infidelitas ipſi fidei, vt loquitur S. Doctor art.5. ſecundùm contrarietatem oppoſita, quæ à quibuſdam priuatiua vocatur, qualis eſt in illis, qui veritatibus fidei ſufficienter propoſitis aſſentiri nolunt: & hæc ab eodem Sancto Doctore in tres ſpecies diuiditur, Paganiſmum ſcilicet, Iudaiſmum, & hæreſim, quibus quæſtione 12. addit apoſtaſiam, aut enim quis renititur fidei nondum ſuſceptæ; & talis infidelitas eſt Paganorum; aut renititur fidei ſuſceptæ in figura, & ſic eſt infidelitas Iudæorum; vel fidei ſuſceptæ in manifeſtatione veritatis, & ſic eſt infidelitas Apoſtatarum quidem, ſi fides ſuſcepta in totum abijciatur; hæreticorum verò, ſi tantùm ex parte.

Eſt autem obſeruandum id quod fuſiùs in prima parte explicatum eſt, ſcilicet ad rationem hæreſis duo requiri, vt docet S.Thom.q.11. art.3. ad 3. Primum eſt, vt ſit error contra aliquam fidei veritatem à Deo reuelatam, & ab Eccleſia propoſitam: ſecundum, vt eiuſmodi error cum pertinacia & contumacia iunctus ſit: vnde, *Si qui ſententiam ſuam*, vt loquitur S. Auguſt. Epiſt. 162. & refertur cap. *Dixit Apoſtolus* 24.qu.3. *quamuis falſam atque peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati cùm inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi.*

Ad hæreſim quoque pertinet peccatum illorum, qui de articulo aliquo deliberatè dubitant: vt enim dicitur cap. 1. de hæreticis, *dubius in fide infidelis eſt.* Item ſi quis exponat ſe periculo errandi in fide, vt ſi ex curioſitate aut alia praua intentione libros hæreticorum legat, eorum conciones audiat, cum illis de fide temerè diſputet, aut frequenti & periculoſa illorum conuerſatione vtatur.

§. II.

De virtute ſpei, & de peccatis illi oppoſitis.

1 SPES eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua homo fidelis in præſenti quidem ſæculo, bona ſalutaria, in futuro vero ipſam æternam ſalutem à Deo cum fiducia expectat, per Chriſti merita.

Dicitur 1. Virtus ſupernaturalis, quia ſicut nullus in Deum

 crede-

credere, ſic nec in illum ſperare poteſt vt oportet: niſi adiutus auxilio aliquo ſupernaturali: vnde S. Bernard. Pſ. 90. dicit hæc Pſalmiſtæ verba: *Quoniam tu es Domine ſpes mea*: à nullo verè proferri poſſe, *niſi cui intùs perſuaſum ſit à Spiritu ſancto*.

Dicitur 2. Theologica, quia Deum immediatè reſpicit pro obiecto primario, & præcipuo: *neque enim* vt ait S. Thom. 2. 2. qu. 17. art. 2. *aliquid minus ſperandum eſt ab ipſo Deo, quàm ipſemet Deus*.

Dicitur 3. per illam expectari à Deo non modò ſalutem æternam, quæ in ipſius Dei fruitione conſiſtit; ſed etiam omnia alia quæcumque bona ſalutaria, id eſt ad ſalutem conſequendam neceſſaria aut vtilia, ſiue corporalia, ſiue ſpiritualia ſint; quod conſtat ex ijs, quæ Chriſtus Dominus nos à Deo poſtulare & proinde ſperare docuit in oratione Dominica: *Ea ſiquidem*, vt loquitur S. Auguſtinus cap. 114. Ench. *ad ſpem pertinent quæ in oratione Dominica continentur.*

Dicitur 4. (bona illa expectari & ſperari ab homine fideli) quia iuxta communem S. Thomæ & aliorum Theologorum doctrinam: fides ſpem neceſſariò antecedit, cum non niſi per fidem innoteſcat id, quod ſpes à Deo expectare debet.

Dicitur 5. (bona illa expectari cum fiducia) ſpes enim omnipotentia & fidelitate Dei promittentis innititur: vnde Hebr. 6. vocat ſpem, *Anchoram animæ firmam ac tutam*. Quamuis autem fiducia illa quatenus in Deũ certiſſima eſſe debeat: quia tamen ex parte noſtræ cooperationis multi defectus accidere poſſunt, quibus promiſſionum diuinarum effectus impediatur, ideo monet Apoſtolus ad Philip. 2. *Vt cum metu & tremore ſalutem noſtram operemur*: *qui enim ſperat* (vt dicit S. Auguſt. ſerm. 15. ad fratres in eremo) *& non timet, negligens eſt*: *qui autem timet & non ſperat, depreſſus eſt, & deſcendit in profundum quaſi lapis*.

3 Dicitur denique per Chriſti merita: quamuis enim ex parte quoque noſtra ad aſſecutionem vitæ æternæ merita requirantur, quia tamen ſine diuina gratia, quæ per Chriſti merita nobis confertur, nihil poſſumus; & in ijs quæ poſſumus & volumus longè potiores ſunt partes gratiæ diuinæ quàm voluntatis humanæ; ideò *Abſit vt Chriſtianus in ſeipſo vel confidat, vel glorietur*, inquit Concil. Trid. ſeſſ. 16. *& non in Domino*: *cuius tanta eſt erga homines bonitas, vt eorum velit eſſe merita quæ ſunt ipſius dona.*

Ex hac definitione ſpei ſic explicata intelligi poteſt, quodnam ſit obiectum illius virtutis ſiue materiale ſiue formale. Obiectum enim materiale ſpei continet ea omnia bona, quæ nobis à Deo ſunt promiſſa, qui eſt ſummum & præcipuum bonum nobis promiſſum. Obiectum verò formale eiuſdem ſpei, eſt ſumma Dei erga

nos

nos bonitas : ac in promiſſis adimplendis fidelitas.

Quæres an licitum ſit ſpem in homine aut alia creatura colloca-re. Reſpondetur cum S.Doctore 2.2. quæſt. 17. art.4. quanquam in Deo ſolo vt principali cauſa totius boni ſpes collocanda ſit, licitum tamen quoque eſſe ſperare ac confidere in homine, aut alia creatura tanquam cauſa ſecunda & inſtrumentali, per quàm, ſecundùm diuinæ prouidentiæ ordinem adiuuari poſſumus ad conſequendum aliquod bonum, quod ad vltimum & ſummum bonum ordinetur.

His breuiter explicatis, videndum eſt quid circa virtutem ſpei, hoc primo Decalogi mandato præcipiatur aut prohibeatur. Ac in primis certum eſt, extare diuinum præceptum de ſpe in Deum concipienda, vt docet S Th.quæſt 22. art. 1. quod quidem præceptum in quantum negatiuum eſt, & deſperationem prohibet obligat; ſemper, vt ex antè dictis conſtat; in quantum verò affirmatiuum, tribus præſertim in caſibus ſecundùm probabiliorem Theologorum ſententiam obligare cenſendum eſt. Primus eſt, quando primùm homini adulto ſufficienter innoteſcit ſe à Deo creatum eſſe ad vitam æternam conſequendam, ſeque teneri vitam illam æternam, & media neceſſaria ad illam conſequendam à Deo ſperare. Secundus eſt; quando ad aliquid faciendum obligatur, quod actum ſpei velut diſpoſitionem neceſſariam prærequirit; ex. gr. quando tenetur de peccatis pœnitere: ad illorum ſiquidem remiſſionem diuinæ miſericordiæ ſpem requiri docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6.c.6. Tertius eſt, quando grauis aliqua tentatio deſperationis vrget, quam aliter homo ſuperare non poteſt; niſi actum ſpei eliciendo.

Rectè autem monet Iſambertus tract.de ſpe, diſp.6 art.5 ad ſatisfaciendum eiuſmodi præcepto non eſſe ſemper neceſſarium, vt formaliter eliciatur actus ipſius ſpei, ſed ſatis eſſe vt virtualiter quatenùs ſcilicet cenſetur includi virtualiter in alicuius alterius virtutis actu, v.g. perfectæ contritionis, qui tunc formaliter eliceretur.

Quod ſpectat ad peccata quæ ſpei aduerſantur, ac proinde hoc primo præcepto prohibentur, Theologi docent duobus præſertim modis contra ſpem peccari poſſe; præſumptione ſcilicet & deſperatione.

Rursùs præſumptio dupliciter committi poteſt, vt docet S.Thomas quæſt.21.art.1. Primò, cum quis præſumit ſe diuinam gratiam aut gloriam æternam ex ſeipſo & naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe. Secundò, cum præſumit ſe ex ſola diuina miſericordia conſecuturum remiſſionem peccatorum ſine vlla pœnitentia, aut æternam beatitudinem ſine vllis operibus meritorijs.

Deſperatio verò committitur, cum quis deliberatè de miſericordia diuina diffidit, nec peccatorum remiſſionem, aut beatitudinem

æter-

æternam, mediaque ad illam neceſſaria amplius à Deo expectat, ideoque omnem conatum ex parte ſua requiſitum intermittit. Rectè autem obſeruat Toletus lib.4.c.7. deſperationem aliquando eſſe hæreſi coniunctam, ſi quis v.g. exiſtimaret, ac pertinaciter ſibi perſuaderet, Deum aut nolle, aut non poſſe peccata à ſe commiſſa remittere, eiuſque miſericordiam talem non eſſe, quæ tot & tam grauia peccata toties iterata condonare velit aut poſſit: quod in Confeſſione ſpecialiùs declarandum foret.

§. III.

* *De Oratione.*

1 QVAMVIS oratio propriè loquendo ſit actus virtutis Religionis, de qua inferius agendum erit, quia tamen etiam ad virtutem ſpei reducitur, & arctiſſimam cum ea connexionem habere videtur, idcirco hîc breuiter adnotabimus ea, quæ circa orationem à Theologis obſeruari ſolent.

Ac in primis nomine orationis intelligitur eleuatio, ſiue (vt loquitur S. Damaſcenus lib.3. de fide orthod. cap. 24.) aſcenſus mentis in Deum, tum ad laudes ipſi gratiaſque deferendas, tum ad poſtulationes eidem offerendas, ſiue pro ſe, ſiue pro alijs; eo ſenſu accepta oratio diuiditur 1. in particularem, quæ fit ab vnoquoque, pro ſe, vel pro alijs; & generalem ſeu communem, quæ fit ab Eccleſiæ Miniſtro nomine totius fidelis populi: de qua Gennadius lib. de Eccleſiaſtic. dogmatibus cap.30. ſic loquitur, *cum ſanctarum plebium præſules demandata ſibi delegatione funguntur, apud diuinam clementiam, humani generis cauſam agunt, & tota ſecum Eccleſia congemiſcente, poſtulant, & precantur.*

Diuiditur oratio in mentalem, quæ ſolo interiori mentis actu fit; & vocalem, quæ interiorem illum actum voce ac verbis exprimit. Vtriuſque fit mentio in ſcripturis. Mentalis quidem Pſal. 26. *Tibi dixit cor meum.* Vocalis verò, Pſalm.141. *Voce mea ad Dominum clamaui.* Et de vtraque loquens Iſidorus lib.3. de ſum. bono c.7. *Bonum eſt*, inquit, *corde orare, bonum eſt etiam & ſono vocis, Deum ſpiritualibus hymnis glorificare.*

Cum verò plurima ſint, quæ à Theologis circa orationem obſeruari ſolent, nos ea ſolummodo hic attingemus, quæ magis neceſſaria viſa ſunt, & maioris facilitatis gratia per diuerſas quæſtiunculas reſponſioneſque illis annexas explicabimus.

Quæritur ergo in primis an oratio neceſſaria ſit ad ſalutem neceſſitate præcepti, ſeu an homines teneantur orare Deum ex præcepto aliquo diuino?

Reſ-

Reſpondetur affirmatiuè & colligitur apertè ex Scriptura. Matth. 7. *Petite & accipietis : quærite & inuenietis , pulſate & aperietur vobis.* & cap. 26. *Vigilate & orate vt non intretis in tentationem* . Et Luc. 18. *oportet ſemper orare.* Et appoſitè S. Chryſoſtomus lib. 1. de orando Deum , *Quemadmodum*, inquit, *corpus hoc noſtrum, ſi non adſit anima, profectò mortuum eſt ac fœtidum ; ſic anima, niſi ſeipſam incitet ad orandum, mortua eſt ac miſera , & grauiter olens* . Sanctus etiam Auguſtinus in Pſalm. 118. enarrat. 17. *Ille cui donatur* (inquit) *à Deo charitas Dei , & propter Deum charitas proximi , profectò inſtanter orare debet , quo ſibi augeatur hoc donum* .

Id etiam probari poteſt hac ratione : Nemo poteſt mandata diuina ſeruare, & in illa obſeruantia perſeuerare, ac tentationes irruentes ſuperare, nec proinde ſalutem conſequi , ſine ſpecialibus & continuis diuinæ gratiæ auxilijs : quamuis autem prima gratia quæ homini datur, omnia eius & qualiacumque merita, & proinde orationes antecedat, certum eſt tamen quod vnum ex medijs diuinitùs inſtitutis, ad gratiæ illius continuationem & incrementum impetrandum eſſe orationem, vt ex citatis ſcripturæ teſtimonijs conſtat, vnde ſequitur ipſam orationem ex præcepto diuino eſſe neceſſariam ad ſalutem conſequendam ?

Quæritur 2. quo tempore quis orare teneatur .

Reſpondetur, ſi de præcepto Eccleſiaſtico quæſtio propoſita intelligatur, certa tempora ſingulis partibus officij diuini eſſe ex inſtituto Eccleſiæ aſſignata, de quibus agetur infrà in appendice *de ſtatu Clericali* . Si verò de præcepto diuino quæſtio ſit , cum illud orandi præceptum ſit affirmatiuum, obligat quidem ſemper ſed non pro ſemper, vt loquuntur Theologi, ac proinde determinationem temporis, in quo præceptum illud diuinum ita obliget, vt orationis omiſſio ſit peccatum, ex varijs occurrentis tentationum, periculorum , & neceſſitatum & prudenti æſtimatione dignoſcendam eſſe : v.g. ſi tentatio aliqua grauis vrgeat, ſi occaſio periculoſa peccandi immineat, ſi difficultas grauiſſima in obſeruatione alicuius præcepti occurrat ; tunc haud dubiè cenſent Theologi hominem ad Deum per orationem debere recurrere , & eius auxilium ſuppliciter poſtulare. Addit etiam Nauarrus apud Leſſium lib. 2. cap. 37. de oratione dub. 3. illum quoque teneri ad orandum , qui aduertit ſe alterius exitium impedire non poſſe niſi per orationem, obſeruat autem rectè idem Leſſius præter illos & alios ſimiles caſus obligari etiam vnumquemque ad orationem Deo referendam, ita vt per diuturnum aliquod tempus puta per vnum menſem , ab omni prorſus oratione ceſſare ſine peccato non poſſit. Quia exercitij adeò ſalubris & neceſſarij omiſſio , non niſi cum maxima & valde culpabili

bili ſalutis incuria contingere cenſetur.

Quæritur 3. quis poſſit & debeat orare?

Reſpondetur omnem hominem quamdiu eſt in ſtatu viæ, poſſe & debere orare. Nam omnis homo vel iuſtus eſt, vel peccat: ſi iuſtus eſt, oratione indiget ad perſeuerandum, & poſtulare debet ne inducatur in tentationem: ſi peccator eſt, magis adhuc orationem poſtulet; vnde omnibus hanc petitionem faciendam propoſuit Chriſtus, *dimitte nobis debita noſtra*: hoc enim & peccatores pro remiſſione peccatorum mortalium, & ipſi etiam iuſti pro remiſſione venialium, debent poſtulare. Rectè autem obſeruat D. Thomas 2.2.q. 83.art.19. non modò iuſtos, ſed & ipſos etiam peccatores cum orant, ſperare debere ſe à Deo exaudiendos, ſi nimirum orent ac petant non quantum peccatores, ſed cum pio & recto affectu, idque adiunctis ijs conditionibus, quas idem S. Doctor explicat art.15. in reſponſ. ad 2. nimirum ſi pro ſe ea poſtulent, quæ ad ſalutem ſunt conducibilia; ſi cum fide, ſpe, ac vero deſiderio pœnitendi & placendi Deo, ſi denique perſeueranter poſtulent: & tunc (vt docet S. Aug. tract. 102. in Ioan.) exaudiuntur, & indubitanter accipiunt quod petunt, ſed quando debent accipere: quædam enim non negantur, ſed vt congruo dentur tempore differuntur.

Quæritur 4. ad quem debeat dirigi oratio, ſeu quis orandus ſit?

Reſpondetur duo certa eſſe. Primum eſt, Deum tanquam ſummum authorem, & cauſam principalem omnium donorum & bonorum naturæ, gratiæ & gloriæ, quæ per orationem poſtulari, & obtineri poſſunt, orari debere. 2. eſt SS. etiam in cœlo beatos orari & inuocari poſſe, vt pro nobis apud ipſum Deum intercedant: vt explicatum & probatum eſt in tr. de Incarn. c.8. ſect. 2.

Certum eſt quoque ab alijs etiam hominibus adhuc in præſenti vita degentibus, poſſe peti opem, ſiue auxilium interceſſionis apud Deum. Hoc enim ipſe Deus præcepit olim amicis ſancti Patriarchæ Iob. Et S. Paulus paſſim in Epiſt. ſe ſe fidelium orationibus cōmēdat.

Sed difficultas eſt, an oratio etiam dirigi poſſit ad animas in purgatorio detentas? Reſpondetur quamuis Ioannes Medina qu.5. de oratione, & alij quidam Theologi exiſtiment animas in purgatorio exiſtentes orare non modo generatim pro fidelibus, ſed etiam ſpeciatim pro ijs, qui peculiariter ipſis in hac vita chari fuerunt. D. Thom. tamen cit. q.83. a.11. id negat, *quoniam* (inquit) *licet ſint nobis ſuperiores, quantum ad impeccabilitatem, ſunt tamen inferiores quantum ad pœnas quas patiuntur, & ſecūdùm hoc non ſunt in ſtatu orandi pro alijs, ſed vt magis oretur pro eis*. Quod ſi ſecundū mentem illius S. Doctoris non ſunt in ſtatu orandi pro nobis, ergo non ſunt in ſtatu in quo debeant orari à nobis. Imo licet animæ illæ pro nobis orarent, fruſtrà tamen à nobis inuocarentur, cum non

ſint

ſint in eo ſtatu, in quo noſtras roationes poſſint cognoſcere, ſicut ſancti in cœlo, quorum ſtatus ex omni parte beatus requirit, vt cognoſcant orationes ad ſe directas, cum hoc maximè ad gloriam illorum accidentalem conferre poſſit.

Quæritur 5. pro quibus ſit orandum?

Reſpondetur, non modo pro nobis nos orare debere, ſed etiam pro quibuſcumque alijs, quos tenemur ex charitate diligere, & quibus per noſtras rationes poſſumus prodeſſe. Quod quidem conſtet vel ex ipſa orationis dominicæ forma, nam vt ait D. Cyprianus in eius expoſitione, *Noluit pacis Doctor, vt quis pro ſe tantum precetur. Non enim dicimus Pater meus, nec panem meum da mihi, &c. ſed pater noſter, panem noſtrum da nobis, &c.* Id præterea conſtat ex eo quod vt rectè argumentatur Sanct. Doctor, illud debemus orando petere, quod debemus ex charitate optare: atqui nō ſolum nobis ſed etiam alijs debemus ex charitate multa bona optare, ergo debemus etiam pro illis bona illa orando poſtulare.

Ex quo ſequitur primò nos nullum hominem viuentem in terris quantumuis peccatorem aut nobis infenſum debere ab orationibus noſtris generalibus excipere, quia nullum, quantumuis peccatorem aut infenſum debemus à charitate excludere: & vt loquitur D. Auguſtinus libro de correptione & gratia capite 15. *Sicut nulli quandiù hìc viuit, ſubtrahendum eſt correctionis beneficium, ita nulli denegandum eſt orationis ſuffragium.*

Sequitur 2. nos pro illis omnibus defunctis orare debere, quibus per orationes noſtras poſſumus prodeſſe: ac proinde nec pro damnatis orandum eſſe, cum non ſint vllius gratiæ aut veniæ recipiendæ capaces; neque, etiam pro beatis aut pro ſanctis in cœlo degentibus cum ſint in termino gloriæ, neque ampliùs à nobis iuuari indigeant. Vnde illud S. Auguſtini, *iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*: quod tamen non obſtat quin de illorum fælicitate, & de omnibus donis gratiæ & gloriæ, quæ ipſis collata ſunt, Deum laudare, & ipſi gratias agere poſſimus; imò & etiam poſtulare vt ad maiorem ipſius Dei gloriam eorum ſanctitas magis innoteſcat, quo plures excitentur eorum interceſſionem expetere, & virtutes imitari.

Quæritur 6. quomodo ſit orandum?

Reſpondetur duas præſertim conditiones in oratione requiri, attentionem ſcilicet, & deuotionem. Ac in primis quod attentio requiratur docet D. Thomas citatæ quæſtionis 83. art. 13. & cum eo Theologi: ita nimirum vt initio ſaltem orationis, is qui orat, habeat in animo attendere vel ad Deum quem orat, vel ad ipſius orationis ſenſum, & ad verba ſi vocaliter orat, neque id animi propoſitum in orationis progreſſu mutet, aut vllo modo mentem ad quæuis alia voluntariè conuertat, quæ attentionem impedire queant. Vnde

S.Cy-

S. Cyprianus ſerm. de orat. Dom. *Cum aſtamus*, inquit, *ad orationē, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio tunc omnis carnalis & ſæcularis abſcedat, nec quidquam tunc animus quàm id ſolum cogitet, quod precatur. Quæ autem ſegnitia eſt alienari, & capi ineptis cogitationibus & prophanis, cum Dominum deprecaris? quaſi ſit aliud quod magis debeas cogitare quàm quod cum Deo loqueris? & quomodo te à Deo audiri poſtulas, cum te ipſe non audias? vis eſſe Deum memorem tui, quando tu ipſe memor tui non ſis?*

Deuotio etiam requiritur, vt ſcilicet oratio ex pio quodam affectu procedat, vt fiat cum maxima ſui demiſſione, & ſumma erga Deum reuerentia, cum firma fide, & vera in Deum confidentia, alijſque ſimilibus diſpoſitionibus, quas ſacræ Scripturæ frequentiùs ingerunt, & quæ à ſanctis Patribus maximè commendantur. Certè nullus eſt, qui non ſeipſum tanquam peccati alicuius reum accuſet, ſi minus reuerenter, aut cum aliqua fidei vel ſpei vacillatione Deum orauerit, ex quo ſatis patet, vel ipſa conſcientia iudice, eiuſmodi pium affectum ad orationem debitè faciendam requiri.

Quæritur 7. & vltimò, quænam in oratione ſint poſtulanda?

Reſpondetur ea omnia licitè & meritoriè poſſe à Deo poſtulari, quæ ad ſalutem ſunt conducibilia, cuiuſmodi ſunt in primis bona æterna, in quibus ipſa beatitudo conſiſtit; tum media ad illam conſequendam vtilia, quales ſunt gratiæ & virtutes; poſſunt etiam poſtulari temporalia bona & exteriora, quatenus tamen ad beatitudinem illam aſſequendam aliquo pacto conducere poſſunt, & hoc manifeſtè patet ex formula illa precandi, quam ipſe Chriſtus Dominus nos edocere dignatus eſt Matth. 5. in qua complexus eſt quidquid à Deo poſſumus aut debemus petere, vnde S. Auguſtinus Epiſt. 121. ad Probam de illa oratione Dominica loquens: *Si per omnia*, inquit, *ſanctarum precationum verba diſcurras, quantum exiſtimo nihil inuenies, quod non iſta contineat & concludat oratio.* Quare vtiliſſimum fore exiſtimauimus, ſi adiungamus hic breuem ipſius Dominicæ Orationis explicationem ſecundùm mentem ſanctorum Patrum, qui ſingula illius verba, cum præcipuo quodam pietatis affectu, expenderunt.

DIGRESSIVNCVLA.

** Breuem Dominicæ orationis explicationem continens iuxta mentem Sanctorum Patrum.*

1 PRima orationis Dominicæ verba (Pater noſter qui es in cœlis) veluti quoddam ipſius precationis exordium continent, quo beneficam erga nos voluntatem Dei, vtpote patris noſtri commemoramus. *Non eſt autem meritorum noſtrorum*, vt recte monet D. Auguſtinus lib. 2. de ſermone Domini in monte cap. 8. *ſed gratiæ, cum dicimus, Pater noſter*: nec hoc ideò dicimus, vt Deum ſua ſponte in nos beneficentiſſimum, & qui *prior dilexit nos*, ad exaudiendum & benefaciendum commoneamus, perinde ac ſi cum homine res ageretur, cuius captanda eſſet beneuolentia, ſed vt in nobis, per illius denominationis conſiderationem, ipſi filialem erga illum confidentiam excitemus. *Quid enim* (vt ibidem ſubdit idem D. Auguſtinus) *iam non det filijs petentibus, cum hoc ipſum iam dederit vt eſſent filij*.

Sequuntur deinde petitiones ſeptem, quarum tres primæ ſpectant ipſum vltimum finem qui eſt Deus, alia vero quatuor media conducibilia ad illum finem. Prima eſt (Sanctificetur nomen tuum) *Quod non ſit petitur* (inquit D. Auguſtinus ſup. cap. 10.) *quaſi non ſit ſanctum Dei nomen, ſed vt ſanctum habeatur ab hominibus, id eſt ita innoteſcat Deus, vt non æſtimetur aliquid ſanctius*. Vel (vt ait D. Chryſoſtomus homil. in hunc Matthæi locum) Rogamus vt Deus per noſtram vitam glorificetur: quaſi vnuſquiſque dicat: Ita fac nos viuere, vt per nos te vniuerſa glorificetur? ſanctificetur enim idem eſt ac glorificetur, digna eſt autem Deum deprecantis oratio, nihil petere ante Patris gloriam, ſed omnia eius laudi poſtponere.

2. (Adueniat Regnum tuum.) *Quod non ita dictum eſt*, inquit S. Auguſtinus ſup. *quaſi Deus nunc non regnet in terra, aut non ſemper in ea regnauerit. Adueniat, ergo accipiendum eſſe, vt regnum Dei manifeſtetur hominibus*. Vel iuxta mentem S. Hieronymi in hunc Matthæi locum, *Vt diabolus in mundo regnare deſinat, & non regnet peccatum in corpore noſtro mortali, ſed vt in vnoquoque noſtrum regnet Deus*. Vel denique per hæc verba, vt S. Cyprianus explicat in tract. de orat. dominic. *Petimus regnum illud nobis aduenire à Deo nobis repromiſſum, & Chriſti ſanguine acquiſitum: vt qui in ſæculo ante ſeruiamus, poſtmodum Chriſto dominante regnemus. Regnumque Dei* (inquit D. Auguſt. ſup.) *veniet ſiue velimus, ſiue nolimus, ſed de-*

ſiderium noſtrum ad illud excitamus vt nobis veniat atque in eo regnemus.

3. (Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.) *His verbis* (inquit S.Cyprianus ſup.) *non petimus vt Deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſſimus quod Deus vult: quod vt fiat, nobis opus eſt Dei voluntate, id eſt ope, eius & protectione: quia nemo ſuis viribus fortis eſt, ſed Dei miſericordia tutus.*

Vel (vt explicat D.Auguſt.ſup. *Fiat voluntas tua, id eſt obediatur præceptis tuis: ſicut in Cælo & in terra, id eſt ſicut ab Angelis, ita ab hominibus.* Obſeruat autem rectè D.Chryſoſtomus ſup.quòd *Non dicitur fiat volnntas tua in me, vel in nobis, ſed vbique terrarum; vt ſoluatur error, & plantetur veritas, & expellatur malitia, & reuertatur virtus, & iam non differat cœlum à terra.*

4. (Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie) *Hæc ergo tria* (inquit S.Auguſt.in Enchiridio cap.115.) *quæ in præmiſſis petitionibus poſtulantur, hic inchoantur? & quantumcumque proficimus, augentur in nobis: perfectè verò, quod in alia vita ſperandum eſt, ſemper poſſidebuntur. Reliquis verò quatuor quæ ſequuntur, petuntur temporalia, quæ propter æterna conſequenda ſunt neceſſaria.* Monet autem ſapienter S.Chryſoſtomus ſup. quod *Dominus pro pane iuſſit orationem facere, non pro pecunia, neque pro laſciuia, ſed ſolùm pro pane quotidiano: & inſuper appoſuit da nobis hodie, vt non conteramus nos ipſos ſollicitudine ſuperuenientis diei. Non ſolùm autem dicimus panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, vt habeamus quid manducemus, quod commune eſt inter iuſtos, & peccatores, ſed vt quod manducemus, de manu Domini accipiamus, quod eſt tantùm Sanctorum.*

Vel (vt explicat S. Hieronymus in hunc locum) *Petimus vt Dominus præcipuum nobis tribuat panem, illum ſcilicet qui dicit in Euangelio, ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi. Panis enim vita Chriſtus eſt (vt loquitur D.Cyprian.ſup.) & panis hic omnium non eſt, ſed noſter eſt. Hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie accipimus, intermittente aliquo grauiori delicto, à cæleſti pane prohibeamur, & à Chriſti corpore ſeparemur. Petimus ergo qui in Chriſto manemus, a ſanctificatione eius, & corpore non recedamus.*

5. (Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris) *Poſt ſubſidium cibi* (inquit S.Cyprian. ſup.) *petitur & venia delicti, vt qui à Deo paſcitur in Deo viuat, nec tantùm præſenti vita, ſed æternæ conſulatur ad quam ve-*

nire

nire poteſt ſi peccata condonentur, quæ debita noſtra Dominus appellat, &c. Qui ergo pro peccatis orare docuit, paternam miſericordiã promiſit. Sed plane addidit legem certa conditione nos conſtringens, vt ſic debitum nobis dimitti poſtulemus, ſecundùm quod & ipſi debitoribus noſtri dimittimus. Cum qua ergo ſpe orat (inquit D. Chryſoſtom. hom. 14. oper. imperf.) *Qui inimicitiam ſeruat aduerſus alterum, à quo forſan læſus eſt: ſicut enim ipſe orans mentitur, dicit enim remitto & non remittit: ſic & à Deo petit indulgentiam, & non indulgetur.*

6 (Et ne nos inducas in tentationem) id eſt, vt explicat Tertullianus lib. de orat. *Ne patiaris nos in tentationem induci, ab eo vtique qui tentat. Quod itaque dicimus Deo, inquit D. Auguſt. lib. de bono perſeuerantiæ, cap. 6. ne nos inducas in tentationem, quid dicimus, niſi ne nos inferri ſinas in tentationem, qua in parte oſtenditur,* vt rectè monet Sanctus Cyprianus ſup. *contra nos nihil aduerſariũ poſſe, niſi Deus antè permiſerit, vt omnis timor noſter & deuotio conuertatur ad Deum, &c. quando autem rogamus ne in tentationem veniamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ, dum ſic rogamus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſuperbe ſibi atque arroganter aliquid aſſumat, ne quis aut confeſſionis, aut paſſionis gloriam ſuam ducat: cum Dominus ipſe humilitatem docens dixerit Vigilate & orate ne veniatis in tentationem.*

7 Vltima petitio eſt (ſed libera nos à malo Amen) *Orandum eſt enim,* inquit, S. Aug. ſup. *Non ſolùm vt non inducamur in malum quo caremus, quod ſexto loco ponitur, ſed etiam vt ab illo liberemur in quod iam inducti ſumus. Hæc autem vltima petitio,* vt obſeruat S. Cyprianus ſup. *comprehendit omnia mala, & aduerſa quæ contra nos in hoc mundo molitur inimicus, à quibus poteſt eſſe fida & firma tutela, ſi nos Deus liberet, ſi deprecantibus atque implorantibus opem ſuam præſtet Vel,* vt ait S. Chryſoſtomus in huc locum, *poſtulamus liberari à malo, hoc eſt à Diabolo, qui malus vocatur propter inſignem malitiam non quæ natura illi ineſt, ſed quæ ex electione: & quia contra nos implacabile bellum gerit. Hoc tamen vltimũ, inquit S. Auguſt. Epiſt. 121. quod in oratione Dominica poſitum eſt, tam late patet, vt homo Chriſtianus in qualibet tribulatione conſtitutus, & in hoc gemitus edat, & in hoc lacrymas fundat: hinc exordiatur, & in hoc terminet orationem; vnde ſequitur, Amen, quo deſiderium orantis exprimitur.*

§. IV.

De virtute charitatis, peccatiſque illi oppoſitis.

1 CHARITAS eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua Deus ſummè ſuper omnia diligitur propter ſeipſum, & proximus propter Deum.

Dicitur (virtus ſupernaturalis) quia ſolis naturæ viribus acquiri non poteſt, ſed neceſſe eſt vt diuinitus infundatur: vnde dixit Apoſtolus ad Rom. 5. quod *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, &c.* Et Sanctus Auguſtinus libro. de ſpiritu & littera capite 32. *Charitas Dei*, inquit, *dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos dilectores ſuos facit*.

Dicitur 2. (Theologica) quia Deum habet pro obiecto immediato, primario quidem, prout eſt in ſe ſummè & infinitè bonus; ſecùndario autem prout ſuam bonitatem in creatura rationabili manifeſtat.

Dicitur 3. (qua Deus ſummè & ſuper omnia diligitur propter ſeipſum) quia vt rectè dixit Sanct. Bern. in tract. de diligendo Deo, *cauſa diligendi Deum, Deus eſt; modus, diligere ſine modo*. Quod quidem fuſius infrà explicabitur.

Dicitur 4. (& proximus propter Deum, id eſt propter bonum diuinum quod in proximo elucet, vel ad quod proximus creatus eſt.

Cùm autẽ de hac nobiliſſima virtute plurima diſputari ſoleant à Theologis, nos hìc præcipua tantummodò & ſcitu magis neceſſaria, ex eorum communi & recepta doctrina, præſertimque ex iis quæ apud S. Doctorem q. 23. 24. & ſeq. fuſius explicantur ſelegimus.

2 Primum eſt, charitatem non modo eſſe virtutem, ſupernaturalem Theologicam, cæteris omnibus quibuſcunque virtutibus perfectiorem, vt fusè demonſtrat S. Doctor; ſed etiam eſſe ipſarum virtutum veluti formam, in quantum ſcilicet illis vltimam & completam perfectionem, earum actus ad vltimum finem perfectè ordinando tribuit.

Secundum eſt, charitatem eſſe amorem, non concupiſcentiæ aut deſiderij, ſed veræ ac perfectæ amicitiæ, qua prius à Deo, licet ſine vllis noſtris meritis, amati, eiuſque beneficijs præuenti, ipſum viciſſim reddamus ac ſummè diligamus propter bonitatem ipſius, non qua nobis bonus eſt ac beneficus; ſed qua in ſe infinitè bonus ac perfectus, ac proinde infinitè diligibilis eſt: cum (vt in priori parte tract. 2. cap. 2. dictum eſt) quidquid in creaturis bonum aut perfectum eſt, vel eſſe poteſt, id omne in Deo; imo aliquid infinitiès

melius ac perfectius reperiatur, quod illum omni amore digniſſimum efficit.

Tertium eſt, charitatis actus alios eſſe imperatos, quales ſunt illi qui per ipſius charitatis imperium exercentur, vt cum quis dat eleemoſynam pauperi: non modo vt eius indigentiam ſubleuet; ſed præſertim vt Deo placeat, illique opus gratum exhibeat: alios verò elicitos, qui illius proprij ſunt, & ex eius formali motiuo concipiuntur, & quibus homo fertur erga Deum vt ſummè dilectum; ſiue per vnionem affectuum, idem volendo quod vult Deus, eius præcepta, conſilia, & alia quæcunque illi placent, appetendo & exequendo, non alia ratione, niſi vt voluntatem ſuam diuinæ voluntati quam perfectiſſimè vniat & conformet: ſiue per veniam beneuolentiæ, qua Deo omnia bona velit, quæ ipſi velle poteſt bona quidem intrinſeca & eſſentialia ipſi Deo per veram & perfectam in illis complacentiam, bona vero ipſi extrinſeca puta gloriam, honorem, amorem, obſeruantiam, & alia religionis reliquarumque virtutum officia, ipſi Deo tam à ſe quam ab alijs creaturis exhibenda, per ardentiſſimum deſiderium quo hæc omnia non ſolum velit & optet Deo; ſed etiam quibuſcumque modis poteſt, vt re ipſa exhibeantur, efficiat.

4 Quartum eſt, veriſſimum eſſe quod S. Bernardus dicit, lib. 2. de diligendo Deo, *Modum diligendi Deum eſſe, diligere ſine modo:* ſiue enim charitas conſideretur obiectiuè, ſecundùm illud bonũ quod volumus Deo, ſiue appretiatiuè, ſecundùm æſtimationem quã de Deo ipſo concipimus; ſiue intenſiuè, ſecundùm feruorem & conatum quo in Deum per amorem ferimur, nullus modus ipſi præſcriptus eſt: Certum eſt enim quod Deum obiectiue & appretiatiue tenemur diligere præ alia quauis creatura; vnde Christus Dominus, *Qui amat*, inquit, *patrem & matrem plus quam me, non eſt me dignus:* Quamuis autem iuxta communem Theologorum ſententiam, intenſio charitatis ſub obligationem non cadat, poſſimuſque actu charitatis etiam valde remiſſo ſatisfacere diuino præcepto, quo iubemur Deum ex toto corde diligere, vt docent Almainus, Maior, Vega, & alij, quos citat & ſequitur Iſambertus Tract. de Char. diſp. certum eſt tamen nulllum intentionis modum in amore Dei eſſe definitum, noſque nullo affectu adeo feruenti & intenſo poſſe Deum diligere, quin ad illum adhuc feruentius & intenſius diligendum, ſi non ex præcepto tenemur, ſaltem per gratiam ipſius inuitemur & excitemur.

5 Quintum eſt: habitum charitatis, quod etiam de aliarum virtutum Theologicarum habitibus ſimiliter dicendum eſt, non produci phyſice per actus, ſicut de habitibus virtutum moralium docent Philoſophi; ſed à Deo infundi, iuxta id quod dixit Apoſt. Roman 5.

Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis: & ex conſequenti ſecũdùm cõmunionem & probabiliorem Theologorum ſententiam ab ipſomet Deo augeri, non verò per actus aliquos, niſi tantùm diſpoſitiue & meritoriè, vt in priori parte dictum eſt Tract. 6. cap. 4. ſect. 6. vnde Conc. Trid. obſeruat ſeſſ. 6. c. 10. Eccleſiam illud augmentum à Deo poſtulare in quadam collecta, cùm dicit: *Da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum*.

Cæterùm per quoſnam actus homo ipſius charitatis augmentum promereri poſſit, non plane conſtat inter Theologos: quidam enim exiſtimant nonniſi per actus ipſo habitu intenſiores fieri poſſe; alij etiam per actus æqualiter intenſos: imo quidam aſſerunt hominem in charitate conſtitutum, per actus quoque aliarum virtutum promereri poſſe augmentum ipſius charitatis: quod inter alios docet beatæ memoriæ Franciſcus Saleſius Epiſcopus Geneuenſis li. 3. de amore Dei, cap. 2. probat, quæ ex canone 24. ſeſſ. 8. Concilij Trident. vbi indefinite, & ſine vlla exceptione dicitur, iuſtitiam acceptam augeri per bona opera: *vbi autem*, inquit, ille ex Sancto Bernardo, *nihil excipitur, nihil diſtinguendum eſt*.

Quamuis autem propter tanti viri authoritatem, & plures optimas rationes quas ibidem profert, hæc vltima ſententia probabiliſſima meritò videatur: tutiſſimum tamen eſt & conſultiſſimum vnicuique actus quàm perfectiſſimos charitatis crebro eliccere, & alia pietatis opera ex eiuſdem virtutis motiuo, cum ingenti animi affectu, producere; ea ſiquidem ratione, non augmentum modo, ſed cumulum diuinæ illius virtutis accipere merebitur.

6 Porrò theſaurum adeo pretioſum vnico mortali peccato totum deperdi, ex fide certum eſt, & à Concilio Tridentino definitum ſeſſ. 6. capite 15. ſicut è contra per peccata venialia charitatem non amitti declaratur eadem ſeſſ. capite 11. vbi expreſsè dicitur, *iuſtos quamtumuis in peccata venialia quandoque cadant, nonpropterea deſinere eſſe iuſtos*: ex quibus verbis rectè colligitur non modo charitatem non amitti, ſed ne quidem minui per quælibet peccata venialia: quod etiam docet S. Thom. quæſt. 24. art. 10. & cum eo communiter omnes: ſi enim charitas minueretur per peccatum veniale, ſequeretur quod per plura venialia tandem omnino amitteretur; omne ſiquidẽ finitum, ablatione ſæpiùs iterata alicuius finiti, tandem conſumitur.

Quod quamuis ita ſe habeat, fatendum eſt tamen charitatis feruorem minui per peccata venialia; quæ licet charitati contraria non ſint, eius tamen operationibus opponuntur, prauoſque paulatim habitus in anima ingenerant, quibus ad maiora & etiam mortalia

peccata

peccata perpetranda diſponitur.

Sextum denique eſt, dari ſpeciale præceptum de diligendo Deo: non ſolùm negatiuum, quo prohibeatur quidquid contra dilectionem illi debitam committi poteſt: ſed etiam affirmatiuum, quo Deum actu aliquo interno diligere obligamur. Ita S.Thom.quæſt. 44 art.1.& euidenter conſtat ex his Chriſti Domini verbis S.Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* quibus cùm adiungit hæc alia *hoc eſt primum & maximum mandatum;* illud ab alijs mandatis diſtinctum eſſe oſtendit.

Quæres quo tempore præceptum illud obliget. Reſpondetur 1. certum eſſe & in confeſſo apud omnes, tunc nos ad actum charitatis eliciendum teneri, cùm ad actum perfectæ contritionis eliciendũ obligamur: ſiue in articulo mortis, cùm aliter Deo reconciliari non poſſumus: ſiue cùm in ſtatu peccati mortalis Sacramentum aliquod ſuſcepturi vel adminiſtraturi ſumus, deeſtque copia Confeſſarij: actus enim perfectæ contritionis charitate formari debet, vt habetur in Conc. Trid.ſeſſ.14 c.4.

Reſpondetur 2. probabile eſſe quod Nauarrus cap. 11. numero 8.& quidam alij docent, hominem ad actum charitatis exercendum obligari, vbi primùm rationis vſum adeptus eſt, ipſique ſufficienter innoteſcit Deum eſſe ſummum bonum vltimum finem, ad quem ſe ſuaque omnia per charitatis actum ordinare tenetur: quamuis Bonacina diſp. 3. de charit. qu. 14. punct. 2. & alij Theologi negent, ad actum charitatis tunc eliciendum obligatum eſſe ſub reatu peccati mortalis. Quidquid ſit autem de illa Nauarri ſententia, indubitatum eſt apud omnes, omiſſionem illam non fore peccatum mortale in eo, qui de illa obligatione nihil vnquam audiuiſſet, aut nuſquam cogitaret ſe ad actum charitatis eliciendum obligari, vel qui Doctorum illorum ſententiæ ſubſcribere nollet, & contrariam ſaltem vt probabilem amplecteretur.

8 Iam quod ſpectat ad peccata charitati oppoſita, quamuis mortalia omnia, quatenus ſunt quædam Dei offenſæ, huic virtuti maximè aduerſentur: duo tamen ſunt, quæ illi ex propria & peculiari ratione opponuntur.

Primum eſt, odium Dei, quod peccator concipere poteſt, vt docet S. Thomas quæſt.34. art.1. ex conſideratione quorumdam effectuum diuinæ voluntatis, qui deprauatæ voluntati ſuæ repugnant, qualis eſt inflictio pænæ peccatis debitæ. Deum enim propter ſe præcisè odiſſe nullus poteſt, cum in eius natura nihil niſi infinitè diligibile occurrat. Et hoc peccatum haud dubie peccatorum omnium grauiſſimum eſt, vt aſſerit idem S. Doctor art.2. cum per illud homo maximè à Deo auertatur.

Alterum peccatum eſt, acedia, quæ vt docet S.Thomas quæſt.35.

art. 1. & ſequent. nihil eſt aliud, quàm triſtitia, & tædium quoddam voluntarium & deliberatum de bono ſpirituali, in quantum eſt bonum diuinum, id eſt quatenus per illud bonum ſpirituale, puta per Sacramentorum ſuſceptionem aliaque bona opera, homo intendit in Deum, illi obſequitur, illum glorificat, &c. & vt ſic opponitur directè charitati, cuius proprius effectus eſt gaudium de bono diuino.

Explicatis ijs, quæ ad charitatem pertinent, in quantum Deum reſpicit, doctrinæ ordo poſtulare videbatur, vt de charitate proximi aliquid diceremus; verùm cùm plurima quæ ad virtutem illam ſpectant, in præceptis ſecundæ Tabulæ contineantur, commodiùs exiſtimauimus, quod etiam præſtitit Nauarr. cap. 14. num. 3. & ante illum S. Bonauent. in 3. diſt. 37. agere de iis quæ ad charitatem proximi ſpectant, cùm quarti præcepti & ſequentium explicationem aggrediemur.

§. V.

De virtute Religionis, peccatiſque illi oppoſitis.

1 RELIGIONIS nomine ſecundùm mentem S. Doctoris qu. 81. art. 1. intelligitur virtus illa, per quam homines Deo debitum cultum & honorem exhibent; quæ quidem non eſt Theologica; ſed prima & præcipua inter morales: cum pro immediato obiecto, non ipſum Deum, ſed cultum & honorem illi exhibendum reſpiciat.

Illius actus, ſicut & aliarum virtutum, ſunt duplicis generis: alii ſiquidem ſunt eliciti, quibus homo ſubijcitur Deo, illique debitum honorem & cultum exhibet, cuiuſmodi ſunt adoratio, ſacrificium, oblatio, oratio, votum, &c. Per adorationem, ſupremam Dei Maieſtatem reueremur, noſque illi, quanta poſſumus animi ac corporis demiſſione, ſubjicimus: Per ſacrificium, ipſum Deum colimus, tanquam ſupremum vitæ ac necis arbitrum: Per oblationem, eiuſdem Dei abſolutum ac ſummum in res omnes dominium profitemur: Per orationem, ad illum recurrimus, vt ad fontem & principium totius boni quod ſperamus: Per votum denique eundem agnoſcimus tanquam vltimum finem, in quem nos & noſtra omnia ſpeciali affectu referre volumus. De quibus omnibus & ſingulis plenius agit Sanctus Doctor quæſt. 84. & ſequent.

Alij autem ſunt actus religionis imperati, cuiuſmodi ſunt omnes aliarum virtutum actus, qui ad Dei cultum referri poſſunt. quo ſenſu dicit S. Iacobus cap. 1. *Religio munda & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, &c.*

Quod

Quod ſpectat ad peccata virtuti religionis oppoſita, varia ſunt & multiplicia, de quibus non ſolum hic, ſed etiam in duabus ſectionibus ſequentibus agendum erit.

Primum & præcipuum ac veluti radix cæterorum eſt ſuperſtitio, qua (vt docet S.Thomas quæſt. 92. art. 1. vel Deo cultus illegitimus, vel creaturæ cultus indebitus exhibetur: prior illa ſubdiuiditur in duas ſpecies; quarum altera eſt, cùm Deo exhibetur cultus falſus, vt ſi quis nunc veteris legis ſacrificia offerret: hic enim cultus, vt obſeruat S.Doctor quæſt. 95. art. 1. falſus eſſet, cum fuerit inſtitutus ad ſignificanda vitæ ac mortis Chriſti Domini Myſteria tanquam futura, quæ tamen iam peracta ſunt: ad quod peccatum, vt monet Toletus lib.4.cap.14.reducitur illud, quod quis falſas reliquias pro veris ſupponeret, vel falſa miracula fingeret, vt, ementito illo religionis nomine, eleemoſynas hinc inde corrogaret.

Altera ſpecies eſt, cum exhibetur Deo cultus ſuperfluus; id eſt, vt explicat S.Doctor art. 2. cùm aliquid fit, quod neque confert ad Dei gloriam, neque ad hoc vt mens hominis in Deum feratur, aut carnis concupiſcentiæ inordinatæ refrenentur; aut etiam quod eſt præter Dei inſtitutionem, vel contra legitimam & approbatam Eccleſiæ conſuetudinem: *Hoc enim totum*, inquit S. Doctor ſuprà *reputandum eſt ſuperfluum & ſuperſtitioſum*.

Superſtitio autem illa, qua cultus indebitus creaturæ tribuitur, quinque ſub ſe includit ſpecies: ſcilicet Idololatriam, Magiam, Diuinationem, Vanam obſeruantiam, & Maleficium.

Idololatria eſt, cum cultus diuinus alicui creaturæ tanquam Deo exhibetur. Obſeruat autem rectè Toletus lib. 4. cap. 24. Idololatriam non modo religionis, ſed etiam fidei eſſe oppoſitam; ſicut enim vera adoratio non eſt, niſi præcedat in intellectu fides, qua illius excellentiam agnoſcimus cui nos ſubijcimus, ſic adoratio falſa, qualis eſt Idololatria, ſupponit errorem in intellectu, quo æſtimamus creaturam aliquam honore diuino dignam.

Magia eſt poteſtas quædam inordinata collata per dæmones, pacto cum illis inito, qua medijs prauis & ſuperſtitioſis fit aliquid, quod eſt ſuprà naturæ vires, non tamen ipſius dæmonis naturales vires excedit. Pactum autem illud magi cum dæmone fit, vel expreſsè cum ipſo dæmone viſibiliter apparente, aut cum aliquo alio Mago vices dæmonis ſupplente: vel tacitè per dæmonis inuocationem, quæ non ſolùm fieri cenſetur, cùm homo conceptis verbis auxilium dæmonis inuocat, ſed etiam, vt rectè monet Martinus Delrio lib 6. diſqu.magic. quoties homo intentat aliquid facere per ea, quæ neque ex ſe, nec virtute aliqua ſupernaturali diuinitus indita, talem effectum producere poſſunt, vt cùm certa verba vel characteres ad morbos depellendos adhibentur.

4 Obſeruat etiam Toletus ſupra, magiæ hæreſim ſæpè coniunctam eſſe; vt ſi Magus cum pertinacia credat dæmones poſſe patrare miracula, aut aliquid citra permiſſionē diuinam propria virtute facere: *Certiſſime enim tenendum eſt*, vt ait S. Auguſt. lib. 18. de ciu. c. 18. *ſolum Deum poſſe omnia facere quæ voluerit, nec dæmones aliquid operari ſecundùm naturæ ſuæ potentiam, niſi Deus permiſerit.*

Obſeruat etiam idem Toletus contingere aliquando poſſe perſonas quaſdam ſimplices, modis ſuprà explicatis, quibus tacitè dæmon inuocatur, vtentes, inuincibiliter ignorare ſe inuocare dæmonem: & tunc non peccare ſaltem mortaliter, propter ignorantiam illam inuincibilem, quæ tamen amplius illos non excuſat, quando vel ab alijs monentur, vel per ſeipſos aduertunt id quod faciunt illicitum eſſe, aut de illo dubitare incipiunt.

Diuinatio eſt inordinata & ſuperſtitioſa inquiſitio rerum aliquarum vel futurarum vel occultarum, quas homo hìc & nunc naturaliter cognoſcere non poteſt.

Docet autem S. Thomas quæſt. 95. art. 5. ſemper in diuinatione expreſſam vel tacitam dæmonis inuocationem reperiri, vt illius ope notitia rerum illarum acquiratur: vnde fit vt diuinatio, ſicut & magia, propter illud commercium cum dæmone, grauiſſimum contra virtutem religionis cenſeatur eſſe peccatum: Apoſtolus ſiquidem 1. Cor. 10. prohibet fideles *fieri ſocios dæmoniorum*: & Sanct. Auguſt. libro 2. de doct. Chriſt. cap. 13. dicit: *Omnem ſocietatem dæmonum tanquam peſtiferam eſſe fugiendam.*

5 Expreſſa autem dæmonis inuocatio in diuinatione multipliciter fieri ſolet, vt fusè explicat S. Doct. q. 65. iuxta varios modos, quibus ſolet dæmon futura vel occulta manifeſtare, aliquando enim id præſtat per fictas quaſdam apparitiones, quibus oculis hominum illudit: & hæc diuinationis ſpecies vocatur præſtigium. Aliquando per ſomnia: quando quis per ſomnia reſponſum expectat à dæmone, & vocatur diuinatio per ſomnia. Aliquando per mortuorum fictam apparentiam vel locutionem: & vocatur Necromantia. Aliquando per ſtatuas & aliqua corpora terreſtria: & dicitur Geomantia. Aliquando per figuras apparentes in aquis: & vocatur Hydromantia. Aliquando per figuras æreas vel igneas: & vocatur Æromantia vel Pyromantia. Aliquando per inſpectionem viſcerum & animalium quæ dæmonibus immolantur: & dicitur Aruſpicium.

Quæ quidem omnes diuinationis ſpecies ſunt peccata mortalia grauiſſima, diuina lege reprobata, vt patet Deut. cap. 8. & etiam ſanctionibus Eccleſiaſticis ſub anathematis interminatione prohibita, vt habetur c. *Si quis*, 20. quæſt. 5.

Diuinatio, quæ fit per tacitam dæmonum inuocationem, vt docet S. Thomas ſupr. in duo genera ſubdiuiditur. Quorum primum eſt,

eſt, quando ad cognoſcendas res futuras vel occultas ſuperſtitioſè conſideratur aliquid in diſpoſitionibus quarumdam rerum, quod ex ſe nullam habet naturalem connexionem cum rebus illis futuris & occultis: vt enim rectè dixit S. Auguſt. lib. 2. de doctr. Chriſt. cap. 2. *Iſtæ opiniones quibuſdam rerum ſignis humana præſumptione inſtitutis, ad eadem illa, quaſi quadam cum dæmonibus pacta, referenda ſunt.*

Quod ſi ad hunc diuinandi finem motus vel ſitus ſiderum conſideretur, hæc diuinatio dicitur Aſtrologia: ſi garritus animalium aut auium, dicitur Augurium: ſi earumdem auium volatus, Auſpicium: ſi verba quædam hominum caſu prolata retorqueantur ad prænotionem aliquam futurorum, dicitur Omen: ſi lineamenta quædam manus ſuperſtitiosè obſeruentur vocatur Chiromantia.

6 Porrò circa Aſtrologiam obſeruandum eſt ex S. Doctore q. 95. art. 5. quod, quamuis per illam ſcientiam aliqui effectus naturales præcognoſci poſſint, vt Eclypſes, aeris immutationes, &c. item inclinationes, complexiones, & aliæ ſimiles corporis humani diſpoſitiones (quod, licet valdè incertum ſit in particulari, nihilominus in generali ex Philoſophia compertum eſt, aſtra & cœlos in humana corpora aliquo pacto influere) certum eſt tamen duobus præſertim in caſibus mortale peccatum eſſe Aſtrologica eiuſmodi ſcientia vti. Primò, ad ea cognoſcenda, quæ à ſola diuina voluntate pendent: puta ad cognoſcendam prædeſtinationem, ſalutem, damnationem, &c. alicuius hominis. Secundò, ad ea præcognoſcenda tanquam certè euentura, quæ ex libera hominis voluntate pendent: vnde S. Aug. lib. 4. Confeſſ. c. 3. dicit eiuſmodi aſtrorum conſultores, quos vocat *Planetarios, à Chriſtiana pietate repelli & damnari*: & lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 10. vocat Aſtrologiam illam iudiciariam genethliacorum *pernicioſam ſuperſtitionem*; dicitque illius ſectatores *nimis errare, & vendere imperitis hominibus miſerabilem ſeruitutem*. Diximus, tanquam certo euentura; quia, ſi quis per illam ſcientiam ex cognitione complexionis & habitudinis naturalis, alicuius hominis conijceret tantum euenire poſſe, vt hoc vel illud ageret; tunc licet alioqui vanum & valdè incertum eſſet tale iudicium, non eſſet tamen peccatum mortale; niſi in eo caſu, quo quis ita addictus eſſet eiuſmodi aſtrologicis obſeruationibus, vt illis tanquam prima & præcipua regula in ſuis actionibus vteretur: ita vt niſi priùs conſultis aſtris, neque vllum negotium aggredi, neque quidquam alicuius momenti agere vellet.

Eſt prætereà genus alterum diuinationis per ſortes, circa quod aduertendum eſt ex S. Th. alias eſſe ſortes diuinatorias, quæ adhibentur ad aliquid occultum vel futurũ ſciendum; alias conſultorias ad cognoſcendũ quid in aliquo caſu agẽdũ ſit: alias diuiſorias, ad determi-

terminandum quid in alicuius rei partitione cuiq; eueniat: & in ſortibus quidem diuinatorijs eſt ſemper peccatum mortale; quia in illis ſemper tacita dæmonijs inuocatio reperitur: cum neque ex diuina inſtitutione, neque ex aliqua virtute naturali ſortes illæ connexionē vllam neceſſariā habeant cum eo, quod per illas inquiritur.

In ſortibus autem conſultorijs eſt etiam peccatum mortale, quando reſolutio expectatur à dæmone, non verò quando per illas Deus conſulitur; quod tamen fieri non debet, niſi cum triplici conditione. Prima eſt, vt non ex curioſitate, ſed ex graui aliqua neceſſitate id fiat, ex gr. *Si inter Dei Miniſtros*, vt id verbis & authoritate S. Auguſtini Epiſt. 180. ad Honorat. explicemus; *ſit diſceptatio, qui eorum perſecutionis tēpore maneāt, ne fuga fiat omnium, & qui eorū fugiant: ne morte omnium deſeratur Eccleſia: ſi hæc diſceptatio aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur qui maneant, & qui fugiant, ſorte legendi ſunt*: & lib. de doct. Chriſt. aliud profert exemplum. *Si*, inquit cap. 28. *abundaret aliquid, quod oportet dari ei qui non haberet, nec duobus dari poſſet: ſi tibi occurrerent duo, quorum neuter alium vel indigentia, vel aliqua erga te neceſſitudine ſuperaret, nihil iuſtius faceres, quàm vt ſorte eligeres, cui dandum eſſet, quod duobus dari non poſſet.*

Secunda conditio eſt, vt fiat cum reuerentia: vnde obſeruat Beda ſuper cap. 1. Act. Apoſtolos nonniſi collecto fidelium cœtu, & precibus ad Deum fuſis ſortes dediſſe, vt in locum Iudæ alium Apoſtolum ſubſtituerent.

Tertia denique conditio eſt, vt verba ſacræ Scripturæ, quæ in ſortibus conſultorijs adhiberentur ad negotia terrena non conuertantur: vnde S. Auguſtinus Ep. 119. ad Ianua. *His* inquit, *qui de paginis Euangelicis ſortes legunt: etſi optandum ſit vt id potius faciant quàm ad dæmonia conſulenda concurrant, tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſæcularia, & ad vitæ huius vanitatem diuina oracula velle conuertere.*

Diuiſoriæ autem ſortes licitæ ſunt, dummodo triplex adſit conditio, vt docet Toletus lib. 4. cap. 15. Prima eſt, vt nihil in illis fiat contra bonum publicum, vt ſi dignitates ſorti committerentur inter eos, quorum aliqui eſſent ad illas inepti. Secunda, vt nihil etiam fiat contra iuſtitiam. Tertia denique, ne fiant eiuſmodi ſortes in beneficijs & dignitatibus Eccleſiaſticis, in quibus ſortitione vti non licet. His ſtantibus conditionibus, ſorte diuiſoria vti licitum eſt, dūmodo euētus illius nō expectetur à dæmone, ſed ſit purè fortuitus.

Vana obſeruatio in eo differt à diuinatione; quod hæc præſertim ſpectet conditionem rerum quarumdam occultarum modo indebito conſequendam, illa verò referatur ad commoditates aliquas corporis vel animi, per media quædam inutilia & ſuperſtitioſa obtinen-

tinendas: quod ſi id fiat ad nocumenta inferenda, vocatur maleficium. Certum eſt autem eiuſmodi vanam & ſuperſtitioſam obſeruationem eſſe ex genere ſuo peccatum mortale: in ea ſiquidem vel expreſſa vel tacita dæmonis inuocatio ſemper reperitur, vt docet S. Auguſtinus lib. de doct. Chriſt. cap. 20.

Illius vero tres ſunt præſertim ſpecies. Prima eſt ars notoria, quæ orationes quaſdam & ieiunia, tanquam media certa & infallibilia, adhibet ad acquirendas ſcientias, ſine vllo labore & ſtudio, ad modum ſcientiarum infuſarum: quod quidem fieri ſine mortali peccato non poteſt, vt docet S. Thomas qu. 96. art. 1. Secunda eſt, obſeruatio ſanitatum: cum quis nimirum ad ſanitatem recuperandam, aut alteri conferendam, media quædam inutilia, & ſuperſtitioſa adhibet: vt quaſdam orationes certis quibuſdam verbis, & non alijs conceptas, certos characteres brachio colligatos, &c. Et hæc vana obſeruatio, niſi inuincibilis ignorantia excuſet, mortale peccatum eſt: cum, vt docet S. Thomas art. 2. in ea ſubſit ſemper tacita aliqua dæmonis inuocatio: vnde S. Auguſtinus ſuprà dicit, quod *ad ſuperſtitionem pertinent ligatura & remedia, quæ Medicorum quoque diſciplina condemnat, &c.*

10 Neque dicas orationes eſſe media optima, & religioni valdè conſentanea: id enim verum eſt, ſi adhibeantur ſolum ad poſtulandum à Deo ſanitatem; non vero, ſi illis ex ſuperſtitioſa perſuaſione ineſſe credatur vis ad conferēdam ſanitatem: vel ſi exiſtimetur per illas orationes ſanitatem infallibiliter eſſe impetrandam, dummodo talibus verbis & non alijs conſtent, &c. quis enim non videat obſeruationes eiuſmodi vanas & inutiles eſſe, proindeque & orationi & religioni repugnantes?

Idem iudicium ferendum eſt de ijs, qui collo appenſas geſtant reliquias Sanctorum, aut verba quædam Euangelica: ſi enim id fiat ex vero & ſincero religionis affectu ad colendum Deum, & Sanctos eius honorādos, licitum eſt & pium: ſi vero vana aliqua circumſtantia obſeruetur: vt quod vas reliquiarum debeat eſſe talis formæ: quod verba Euangelica in charta virgine ſint ſcripta: aut quod certo credatur reliquijs illis & verbis ineſſe vim infallibilem efficiendi, vt quis v.g. in bello, aut in ſtatu peccati mortalis non moriatur: id haud dubie ſuperſtitioſum eſt, ac proinde illicitum, vt docet Tolet. lib. 4. cap. 16. poſt S. Thomam ſup. art. 3. ad 3.

11 Tertia denique eſt, vana obſeruatio futurorum euentuum: vt cum quis ex quarumdam rerū impertinentium occurſu, mala aliqua, vel bona ſibi vel alijs euentura ominatur. Varia illius vanæ obſeruationis exempla profert S. Aug. cap. 20. ſuprà: vbi dicit, quod *Ad pacta cum dæmonibus inita pertinent millia inanium obſeruationum: puta ſi membrum aliquod ſalierit; ſi iunctim ambulantibus*

ami-

amicis,lapis,aut canis, aut puer medius interuenit : ſiquis cum ſe calceat ſternutauerit : ſi veſtis à ſoricibus rodatur, & plus timeatur ſuſpicio mali futuri , quàm præſens damnum doleatur .

Quod ſpectat ad maleficium, breuiter dicimus ſpeciem quandam eſſe vanæ obſeruationis , qua quis dæmonis ope alijs ſiue in corpore, ſiue in anima, ſiue in bonis exterioribus nocet vel nocere intendit. Vnde patet quæ ſit differentia inter Magum & maleficum , vt obſeruat Tolet. lib.4. cap. 16. Magus enim ope dæmonis vtitur , præſertim ad propriam oſtentationem & admirationem ſui excitandam ; maleficus verò ad nocumentum alijs inferendum.

Eſt autem duplex maleficium , amatorium ſcilicet , aut veneficum : maleficium amatorium illud eſt, quo vtuntur malefici ad amorem carnalem excitandum, vel è contrà ad odia , vel diuortia inter perſonas coniugatas excitanda : circa quod obſeruandum eſt, vt rectè monet idem Toletus ſup. dæmonem nullam poſſe voluntati humanæ neceſſitatem inferre , ſed eam tantummodo allicere, vel immutando phantaſiam & imaginationem, & rem amatam exhibendo tanquam amabiliorem, vel carnis appetitum inflammando & excitando; quibus non obſtantibus voluntas libera ſemper manet, poteſtque homo, ſi velit, gratiæ diuinæ auxilio adiutus, illecebras omnes eiuſmodi abijcere.

Maleficium veneficum illud eſt, quo vtuntur malefici, vt alicui noceant, vel in corpore dolores & infirmitates quaſdam inducendo, vel in bonis exterioribus ventos , grandines & tempeſtates ope dæmonis excitando, quibus animalia interimantur, arbores eradicentur, domus ſubuertantur, &c. certum eſt enim dæmonem iſta & alia ſimilia, Deo ita permittente, poſſe efficere, vt manifeſtum eſt ex cap.1 & 2. libri Iob.

12 Porrò aduertendum eſt maleficos , præter peccatum maleficij initi, multis inſuper alijs horrendis peccatis eſſe irretitos : quapropter ab illis in Confeſſione inquiri debet , numaliquod pactum expreſſum vel tacitum cum dæmone inierint ; num Chriſti Domini fidem & Baptiſmum eiurauerint ? num aliquid erroneum contra fidem crediderint ? num dæmonem inuocauerint, vel ipſi adorationem , aut alios diuinos honores detulerint , vel ab ipſo aliquid in hac vita vel in futura ſperauerint, num ſacrilegium aliquod commiſerint , & an rebus aliquibus ſacris , puta oleo ſancto , aqua benedicta, ad impia & nefanda facinora patranda abuſi fuerint; Perpendenda item damna, quæ ex eorum maleficijs fuerint ſubſecuta, vt reparatio eorum iniungatur : quæ omnia & plura alia videri poſſunt apud Martinum Delrio lib.6. ſect. 3. & Toletum loco ſuprà cit. vbi etiam rectè monet maleficos peccare, non ſolum quando

vtuntur maleficijs ad nocendum, ſed etiam cum eandem artem adhibent ad ſoluendum maleficium quod intulerunt, imò nec licitum eſſe petere à malefico, vt maleficium altero maleficio diſſoluat, ſed orationibus, exorciſmis, Sacramentorum digna ſuſceptione,& alijs pijs operibus id à Deo poſtulãdum & expectandum eſſe.

13 Præter quinque ſupradictas ſuperſtitionis ſpecies,duo ſunt adhuc peccata religionis virtuti ſpeciatim oppoſita, ſcilicet, tentatio Dei, & ſacrilegium.

Tentatio Dei eſt, cum quis dubitans de aliqua perfectione Dei aliquid agit, vt experiatur vtrùm Deus talem perfectionem habeat necne; v.g. vtrùm Deus ſciat vel poſſit aliquid. Hoc autem peccatum ex genere ſuo mortale eſt, vt docet Tolet. cap.19. vbi etiam obſeruat duobus modis illud committi poſſe: vno modo expreſsè; cum quis aliquid facit hac intentione, vt experiatur vtrùm Deus aliquid facere poſſit: altero modo tacitè, quando quis, licet non habeat expreſſam intentionem Deum tentandi, id tamen agit, quod ex ſe in illam Dei tentationem tendit, vt cum quis neglectis medijs à diuina prouidentia conſtitutis, expectat effectum aliquem à ſolo Deo, nulla neceſſitate aut cauſa rationabili ad id mouente; vnde S. Auguſtinus lib.2. contr. Fauſt.c.39. dicit, quod Chriſtus Dominus *fugiendo & latendo, hominis inſtruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat.*

Quod ſi neceſſitas aliqua vel rationabilis cauſa ſubſit, tunc, vt docet Sanctus Thomas, q.97.art.2.non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extraordinarium ab eo poſtularet, aut expectaret, iuxta illud 2. Paralip.20. *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros ad te dirigamus.*

Sacrilegium, vt docet S. Thomas qu. 99. art. 1. & ſeq. eſt violatio rei ſacræ, ſeu cultui diuino deſtinatæ: quæ violatio contingit, cum aliquid circa eam fit, quod repugnat cum eo cultu, ad quem deſtinata eſt, vt rectè obſeruat Gregorius à Valentia diſp.6.q.15. de Sac. punct.1. Tres autem ſacrilegij ſpecies diſtinguit S. Doctor ſupra; prima ſpectat perſonas ſacras, ſecunda loca ſacra, tertia res ſacras, prout à perſonis & locis diſtinguuntur.

Ad primam ſpeciem pertinet quidquid fit contra perſonam ſacrã (qualis eſt Clericus, vel perſona religioſa) quando reuerentia eius conditioni debita, aut immunitas eidem, quatenus Deo ſacra eſt, conceſſa violatur, aut læditur, vt ſi quis manus violentas in Clericum inijciat, aut cum perſona ſacra fornicetur.

Ad ſecundam ſpeciem ſpectant actiones illæ, quæ ſpecialiter repugnant cultui diuino, ad quem ſacer locus eſt deſtinatus, qualia ſunt effuſio iniuſta ſanguinis humani in Eccleſia, item fornicatio, &

quæuis

quæuis alia illicita ſeminis effuſio in eodem loco: furtum item, non modo rei ſacræ, quod ad tertiam ſpeciem pertinet, ſed & cuiuſcumque alterius in loco ſacto perpetratum, vt ex communi Theologorum ſententia docet Valentia ſupra.

Ad tertiam denique ſacrilegij ſpeciem pertinet abuſus ſacramẽtorum, aliarumque rerum ſacrarum, vt olei ſacri, aquæ benedictæ, &c. item profanatio vaſorum & ornamentorum ſacrorum, violatio imaginum ſacrarum. Addit Caietanus apud eundem Valentiam ſupra, ad hanc quoque ſacrilegij ſpeciem pertinere ſacrarum ſcripturarum abuſum, vt ſi ad ſuperſtitiones inducendas, vel hæreſes confirmandas, vel etiam ad res ludicras adhibeantur.

Cæterùm rectè obſeruat idem Valentia ſuprà p. 1. 2. ſacrilegium quodcunque ex formali intentione, & cum diuini cultus contemptu perpetratum, eſſe peccatum mortale; nec vllam materiæ leuitatem excuſare, eo quod ratione contemptus, ſi non materia, certè malitia grauis ſemper in eo reperiatur: ſecùs autem, ſi quis abſque vllo diuini cultus contemptu, re aliqua ſacra vtatur præter eum finem, ad quem deſtinata eſt; aut enim tantummodo erit peccatum veniale, ſi prudentis viri iudicio materia leuis eſſe cenſeatur; ſi verò grauis ſit, erit mortale.

§. VI.

Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.

1 CONTRA hoc primum Decalogi præceptum peccant in primis, qui Idololatriam ac Iudaiſmum profitentur, aut à fide, vel religione Catholica per apoſtaſiam recedunt.

Qui dogmatibus hæreticorum, alijſque erroribus ab Eccleſia damnatis & proſcriptis pertinaciter adhærent: qui hæreticos in cauſa hæreſis fouent & protegunt: cum illis temerè de fide diſputant, eorum libros legunt, aut concionibus vel ceremonijs intersunt.

Qui de cuiuſuis articuli fidei veritate dubitant; qui fidem negant, vel diſſimulant, cum illam exteriùs profiteri tenentur; qui fidei myſteria præcipua, aliaque ad ſalutem ſcitu neceſſaria, vt Symbolum fidei, Orationem Dominicam, Decalogum, & ſacramenta culpabiliter ignorant

Qui de miſericordia & gratia Dei præſumunt: vel de illa deſperant, qui Deum propter flagella ſibi inflicta oderunt; de eius prouidentia obmurmurant: vel eius obſequiem animo deliberato faſtidiunt.

Qui Deo cultum ſuperſtitioſum & indebitum, vel creaturæ cul-

cultum ſoli Deo debitum impendunt: qui dæmonem expreſsè, vel tacitè inuocant: vel pactum expreſſum vel tacitum cum eo ineunt.

2 Qui rerum futurarum vel occultarum cognitionem, per modos ſuperſtitioſos & indebitos inquirunt, vt per præſtigia, ſomnia, necromantiam, geomantiam, &c. item per Aſtrologiam iudiciariam ab Eccleſia reprobatam, augurium, auſpicium, omen, chiromantiam, ſortes, & alios ſimiles modos à dæmonibus in perniciem hominum inuentos.

Qui diuinos & ariolos de rebus illis futuris vel occultis cõſulunt: ab iiſque, quid ſibi proſperum aduerſumve euenturum ſit, perquirunt: qui vt communiter dicitur, cribrum farinaceum aut annulum vertunt, vt v.g furti alicuius authorem detegant.

Qui reliquias vel imagines Sanctorum cum quibuſdam obſeruationibus ſuperſtitioſis collo vel brachio appenſas ferunt, qui orationes quaſdam & ieiunia adhibent, tanquam media infallibilia ad ſcientias aliquas ſine vllo ſtudio comparandas.

Qui ad ſanitatem recuperandam, vel alijs conferendam certis verbis, orationibus, characteribus, & alijs ſuperſtitioſis modis nullam ex natura ſua ad talem effectum producendum vim habentibus, vtuntur: qui vanis & friuolis quibuſdam obſeruationibus euentura ſibi bona ominantur.

Qui maleficijs amatorijs, aut veneficis vtuntur; à quibus quærendum, num damnum aliquod intulerint, vt illius reſtitutio iniungatur: qui per quaſdam ligaturas Matrimonij vſum & conſummationem impediunt.

Qui Deum tentant, neglectiſque medijs ab eius prouidentia ordinatis, effectum aliquem ſine vlla neceſſitate aut ratione ab eo expectant.

Qui ſacrilegium aliquod perpetrant, perſonas Deo ſacras polluunt, vel iniurioſè percutiunt, aut immunitates illarum iniuſtè violant, qui templa vanis, immodeſtis, vel obſcænis colloquijs, aut peioribus adhuc actibus; puta furto, fornicatione, aut ſimili aliqua fœditate, aut iniuſta ſanguinis effuſione polluere ac profanare non verentur.

Qui Sacramenta indignè ſuſcipiunt vel miniſtrant, vaſa & ornamenta Eccleſiæ, aliaſque res ſacras ad vſus prophanos vel ſuperſtitioſos adhibent, imagines Sanctorum contumelioſè tractant, ſacræ Scripturæ verbis ad res ſuperſtitioſas, ridiculas, vel falſas abutuntur.

SECTIO II.

Explicabitur ſecundum Decalogi præceptum.

Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

HVIVS ſecundi præcepti verbis ex vna quidem parte prohibetur abuſus diuini nominis, & irreuerentia illa, quæ committitur a blaſphemis, periuris, aut temerè iurantibus: & ex altera præcipitur, vt ſumma reuerentia nomini diuino exhibeatur, iuramenta ſeruentur, & vota Deo facta fideliter adimpleantur. Quapropter ad illius faciliorem & pleniorem explicationem de tribus præſertim hìc agendum eſt, ſcilicet de iuramento, de blaſphemia, & de voto.

§. I.

De Iuramento.

1 OBSERVANDVM eſt, ſecundùm doctrinam S. Thomæ qu. 89. art. 1. & ſequent. iuramenti nomine ſignificari actum religionis, quo quis Deum in teſtem adhibet, eiuſque teſtimonium inuocat, in confirmationem eorum quæ, aſſerit vel promittit; eaque ratione promittitur diuinam veritatem eſſe indefectibilem.

Fit autem iuramentum vel expreſſè, cum quis iurat per Deum, aut per Chriſtum, &c. vel tacitè, vt cum quis iurat per creaturas aliquas, quatenùs in illis diuina bonitas vel potentia elucet; vt quando quis iurat per ſanctos, per animam ſuam, per ſolem, per ignem, &c. in his enim & ſimilibus iuramentis cenſetur creaturam teſtem adduci, non per ſe, ſed quatenùs dicit ordinem ad Deum, præſertim ſi addatur nomen ipſius Dei; v. g. ſi iuretur per ignem Dei: quod ſi quis creaturas illas nominaret ſine vllo ad Deum reſpectu, ille non cenſeretur iurare: vnde etiam Nauarrus cap. 12. & alij Doctores exiſtimant iſtos loquendi modos, *per fidem meam, in fide probi viri, in conſcientia* non ſufficere ad veram & propriam iuramenti rationem; qui enim ijs vtuntur, ſi nihil aliud intendant, ſignificare tantum videntur, ſe aliquid aſſeuerare ex veracitate & virtute, quæ virum probum decet.

Eſt etiam alius iurandi modus, quem S. Thomas art. 6. dicit fieri per execrationem; quando quis ſibi vel ſuis malum aliquod imprecatur,

tur, ſicque Deum non modo in teſtem, ſed etiam in vindicem innocat, niſi dicta ſua veritati conſonent.

Quocumque autem modo iuretur, vt id licitè fiat tres in iuramento conditiones requiri docet idem S. Thom. art. 3. vt ſcilicet iuretur in veritate, in iuſtitia, & in iudicio: iuxta id quod habetur Hierem. 4. *Iurabis, viuit Dominus, in veritate, in iuſtitia, & in iudicio.* Veritas iuramenti in eo conſiſtit, prout explicat S. Doctor, vt id quod iuramento aſſeritur, exiſtimetur eſſe verum ab eo qui iurat: iuſtitia, vt iuramentum fiat de re licita & honeſta: iudicium, vt non fiat niſi ex graui & neceſſaria cauſa.

Cùm autem iuramenta, vt ſuprà inſinuatum eſt, alia ſint aſſertoria, alia promiſſoria; hoc iſtorum proprium eſt, quod is, qui ſub iuramento promiſit ſe aliquid facturum, illud adimplere ſub peccato mortali teneatur, etiamſi illud quod promiſſum eſt, leue ſit & parui momenti, vt docet Tolet. lib. 4. cap. 22. & cum illo communiter omnes.

Sunt tamen aliqui caſus, vt monet idem author, in quibs nulla eſt, vel ceſſat iuramenti promiſſorij obligatio; vt ſi quis iuret de re aliqua mala facenda: tunc enim iurans peccat, nec tenetur, imò nec licitè poteſt illam exequi. Similiter ceſſat obligatio iuramenti: ſi res per illud promiſſa fiat impoſſibilis, vel ſi abſque peccato impleri non poſſit. Tollitur etiam eadem obligatio diſpenſatione Epiſcopi, & alijs modis, quibus voti obligationem ceſſare infra dicetur. Spectanda etiam eſt in multis caſibus intentio iurantis, vt ex illa iuramenti interpretatio petatur: exempli gratia, qui iurat ſe filium aut ſeruum caſtigaturum, non ita intendit ſe ad id obligare, quin ſibi reſeruet facultatem, ſi ita expedire videatur, pœnam illam remittendi: ſimiliter qui volens alteri honoris cauſa primum locum cedere, ſe in illo non ſeſſurum iurat, non intendit ita ſe obligare, quin ſi alius acceptare nolit, poſſit locum illum ſibi retinere. In ijs tamē & ſimilibus caſibus longè conſultius eſt, à iuramentis eiuſmodi abſtinere, cùm nulla ſit tunc iurandi neceſſitas: vnde iuramenta illa à peccato ſaltem veniali excuſari non poſſunt.

4 Quamuis verò iuramentum licitum ſit, non eſt tamen de genere bonorum, vt rectè monet S. Doctor art. 5. quæ ſunt per ſe bona & appetenda, vt ratio, eleemoſyna, &c. ſed illorum quæ tantum bona ſunt & appetenda, poſita aliqua neceſſitate; ſicut medicina, quæ nō niſi premēte ægritudine prodeſt: vnde ſimiliter iuramentū, cùm ſit veluti remedium quod in fidei humanæ defunctum aſſumitur, nō niſi raro & vrgente neceſſitate vſurpandū eſt, quo ſenſu dixit Chriſtus Dominus S. Matth. 5. *Ego autē dico vobis, nō iurare omnino, neque per cælum, &c.* quæ verba explicās S. Aug. 1. de ſerm. Dō. in mōte c. 17. *Ita ergo,* inquit, *intelligitur, præcepiſſe Dominū, ne iuretur,*

ne quiſquam ſicut bonum appetat iuſiurandum, & aſſiduitate iurandi ad periurium per conſuetudinem dilabatur: quapropter qui intelligit non in bonis, ſed in neceſſariis iurationem habendam, refrenet ſe, quantum poteſt, vt non ea vtatur, niſi in neceſſitate, &c.

Porrò quàm pernicioſa ſit iurandi conſuetudo, varijs in locis Scriptura diuina teſtatur, ac præſertim Eccl. 23. *Iurationi non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa, &c. vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga.* Qua vero ratione praua hæc conſuetudo tolli & euelli poſſit, docet S. Cryſoſt. hom. 5. ad pop. Antioch. his verbis: *Vis diſcere quomodò ab hac impia conſuetudine iurandi liberari poſſis? ego te quendam docebo modum, quem ſi tenueris, ſuperabis omninò. Cùm videris te ipſum vel alium quemque ſeruorum vel filiorum, vel vxorem hoc malo captos, & ſæpius commonefactos, nec tamen correctos iube incœnatos cubare, & hanc tibi illiſque damnationem impone, damnationem, inquam, non damnum, ſed lucrum ferentem.* Item in hom. ad baptizandos hoc aliud remedium proponit: *Ab omnibus coniunctis hoc poſtula, hoc pete beneficium, vt te iurantem arguant & confundant.* Optime S. Hieron. Epiſt. 14. ad Celantiam. *Mentiri*, inquit, *& iurare lingua tua prorſus ignoret: tantuſque in te ſit amor veri, vt quidquid dixeris, iuratum putes.*

§. II.

De Blaſphemia.

1 BLASPHEMIA ſecundùm doctrinam S. Thomæ 2.2. quæſt. 13. art. 1. eſt peccatum, quo quis ex prauo cordis affectu de excellentia diuinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo, quod minimè ei conuenit, ſiue id ore fiat, ſiue ſolùm mente concipiatur.

Alia eſt autem blaſphemia ſimplex, alia hæreſi coniuncta: illa dicitur hæreſi coniuncta, quæ aliquid de Deo aſſerit, vel de illo negat, quod eſt fidei contrarium, vt ſi quis dicat Deum eſſe crudelem, non eſſe prouidum, &c. quod obſeruare debent Confeſſarij, ac pœnitentes qui ſe de talibus accuſant, interrogare, num ita eſſe crediderint.

Blaſphemia vero ſimplex eſt ea, quæ non tam fit per modum aſſertionis ſeu enunciationis, quàm per modum deteſtationis, ac veluti cuiuſdam imprecationis in Deum: vt ſi quis Deo maledicat, aut verba probroſa in Deum proferat: item ſi contumelioſè partes quaſdam corporis Chriſti nominet, vt Caput, Sanguinem, Mortem Dei,

Dei, quaſi ob iſta Dei Filium contemptibilem æſtimet, illique ſtupenda prorsùs impietate exprobret, quod propter nimiam in nos charitatem carni & ſanguini communicare voluerit, & in carne aſſumpta pro nobis mori.

Quamuis autem is, qui cum debita reuerentia, in re maximi momenti, ad confirmandam dictorum ſuorum veritatem, Chriſti Domini nomen interponeret, eiuſque Corpus, Sanguinem vel Mortem pro nobis perpeſſam honoris cauſa nominaret, nullum blaſphemiæ reatum incurreret, vt rectè obſeruat Bonacina diſp. 3. quæſt. 8. de blaſph. pun. 2. nihilominus ſupradicti loquendi modi, qua ratione proferri ſolent, vix à peccato blaſphemiæ excuſari poſſunt; cùm ſemper in illis reperiatur formalis aliquis aut ſaltem tacitus Dei contemptus; niſi fortè, vt docent Nauarrus capite 13. n. 1. linguæ ac mentis præcipitatio, vt accidit in ijs qui ſubita aliqua ira corripiuntur, ob indeliberationem & inaduertentiam à peccato mortali excuſet: quæ tamen excuſatio locum non habet in ijs, qui prauam illam blaſphemandi conſuetudinem deliberatè contraxerunt, nec vllo modo illam corrigere aut emendare curant.

3 Docet autem S. Thom. ſup. art. 1. ad 2. blaſphemiam non modò in Deum, ſed etiam in Sanctos committi poſſe; vt enim laudare Sanctos, quatenùs ad Deum pertinent, eiuſque amici ac filij chariſſimi ſunt, ipſi per charitatem & gloriam coniuncti, eſt actus virtutis religionis; ſic illis maledicere, aut contumeliam aliquam irrogare, eſt peccatum blaſphemiæ.

Ad eandem blaſphemiam reducitur peccatum illud, quod committitur maledicendo creaturas, quod quatuor modis fieri poteſt, vt obſeruat Tolet. lib. 4. c. 13. Primò, ea conſiderando quatenùs ſunt creaturæ Dei, & hac de cauſa illis maledicendo & hoc eſt peccatum blaſphemiæ. Secundò, alicuius creaturæ rationalis, cuius illæ ſunt; v. g. maledicere aut imprecationem aliquam facere contra armenta, vineas, &c. quia huius vel illius ſunt: & hoc eſt peccatum contra charitatem proximi. Tertiò creturæ irrationales aut inanimatæ poſſunt conſiderari ſecundùm ſe præciſe: & ea ratione illis maledicere, eſt actus otioſus, & peccatum veniale. Quartò denique, conſiderari poſſunt ratione alicuius mali vel incommodi quod inferunt, & ea ratione illis maledicere, non eſt peccatum: eſt enim hoc potiùs ipſi malo quàm creaturæ maledicere; ſic Iob maledixit diei, in quo natus eſt; Dauid montibus Gelboe, in quibus Saul occiſus eſt.

§. III.

De Voto.

1 QVATVOR præſertim circa votum inueſtiganda ſunt 1. Quid ſit votum, & quotuplex. 2. Quænam perſonæ votum emittere poſſint. 3. Quanta ſit ipſius voti obligatio. 4. denique, Quibus modis hæc voti obligatio ceſſare poſſit.

Quod ad primum ſpectat, votum, vt docet S. Thom. 88. a. 1. & 2. eſt *Promiſſio deliberata, Deo facta, de aliquo meliori bono.*

Dicitur *Promiſſio:* quia non eſt nudum & ſimplex propoſitum, vt conſtat ex c. *Litteraturam* de voto: ſed ad illius rationem requiritur promiſſio cum vera voluntate ſe obligandi.

Dicitur *deliberata*: promiſſio enim ſubita & inconſiderata non ſufficeret ad rationem voti, vt ex communi Theologorum conſeſu docet Nauarr. qui etiam recte obſeruat tantam ad votum faciendum deliberationem requiri & ſufficere, quanta requiritur & ſufficit ad peccatum aliquod mortale committendum.

2 Dicitur, *Deo facta*: quia votum cum ſit actus religionis & latriæ, vt docet Sanctus Thomas, ſoli Deo fieri debet: quod ſi interdum apud quoſdam Authores, vt apud Euſebium lib. 13. de præpar. c. 7. Vota Sanctis Martyribus & aliis in cælo Beatis nuncupari dicuntur, id intelligi debet ad eum modum quo Templa, & Altaria Sanctis dicari dicuntur, quia Deo in honorem Sanctorum dedicantur; vel in quantum cenſetur homo vouere ipſi Deo id, quod Sanctis ſe impleturum promittit. Quod ſi promiſſio alicuius pij operis fiat alicui Sancto præciſe ad honorem eius & ſanctitatis ac gloriæ teſtificationem, tunc eiuſmodi promiſſio ſacra quidem eſt, & ad Dei cultum mediate ordinata; ſed non eſt proprie votum, neque actus latriæ, ſed ſolum duliæ ſiue obſeruantiæ, vt fuſius explicat Suarez.

Dicitur denique *De bono meliori:* quibus verbis ſignificatur materiam voti duplicem habere conditionem. Prima eſt, vt ſit opus bonum, ſiue ſit tantum in conſilio, ſiue in præcepto. Secunda, vt opus illud bonum quod vouetur, melius ſit quam eius oppoſitum; id eſt, vt non ſit ex ſe alicuius operis excellentioris & perfectioris impeditiuum.

3 Aliud eſt autem votum perſonale, aliud votum reale: aliud item abſolutum, aliud conditionale: aliud ſimplex, aliud ſolemne: aliud expreſſum, aliud tacitum.

Votum perſonale eſt, quo promittitur aliquid, quod perſonam vouentis ſpectat; vt cum quis vouet peregrinationem: reale, cùm res aliqua Deo promittitur, vt eleemoſyna. Et hæc eſt vtriuſq; differentia,

rentia, quod etiam ad hæredes tranſeat obligatio voti realis, non item perſonalis, vt communiter Theologi docent, & colligitur ex cap. *Parte*, de cenſibus.

Votum abſolutum eſt, quod independenter à quauis conditione emittitur: cõditionale verò quod non fit niſi ſub aliqua conditione: vt ſi quis peregrinationem voueat, ſi à tali morbo liberetur, & eiuſmodi vota non obligant, niſi poſita illa conditione; quæ tamen conditio contraria eſſe non debet vel ſubſtantiæ, vel honeſtati ipſius voti; vt ſi quis voueat ea conditione, vt ad implendum id quod vouit non obligetur; vel ſi quis voueat ſub ea conditione, quod in lite iniuſta, victor euadat: hæ ſi quidem conditiones votum irritum & inualidum reddunt, vt docet Bonacina diſ.4.quæſt.2.de voto, pun.2.

Votum ſimplex conſiſtit in nuda & ſimplici promiſſione Deo facta: ſolemne vero illud eſt, quod vel ſuſceptioni ordinis ſacri, vel profeſſioni religionis approbatæ coniunctum eſt, vt habetur c.vnico de voto in 6.

4 Quod ſpectat ad perſonas voti emittendi capaces, docet S.Thomas ſuprà art.8.& 9.duo præſertim ex parte illarum requiri. Pſimum eſt, vt qui vouet, vſum rationis ſufficienter adeptus ſit, illiuſq; compos exiſtat; vnde pueri ante vſum rationis, & amentes ac furioſi votum emittere nõ poſſunt. Quoniam verò difficile eſt diſcernere, quo præcisè temporis puncto ſufficiens illud rationis lumen pueris exoriatur, ideo ex communi Doctorum conſenſu, vt docet Laymann.tract.4 de voto cap.7.vota ante ſeptennium edita cenſentur irrita & inualida eſſe, niſi probabiliſſimæ coniecturæ ſuadeant ſufficientem rationis vſum in tenera illa ætate adfuiſſe; & è contrà vota poſt ſeptennium emiſſa, valida eſſe & obligatoria, niſi certa indicia oſtendant ſufficientem rationis vſum defuiſſe.

Secundum eſt, vt perſona, quæ vouet, ſui iuris ſit quoad illud quod vouet: nullus enim ſubditus, vt aſſerit S.Doctor q.88.art.8.firmiter voto ſe obligare poteſt in ijs, in quibus poteſtati alterius ſubiacet, niſi conſenſus eius accedat.

Obſeruat autem rectè Gregorius à Valentia diſp.6.q.6. de voto, pun.6. S. Doctorem non dixiſſe votum ſubditi eſſe nullum, ſed ſolummodo non eſſe firmum, niſi accedat conſenſus Superioris: votum, ſiquidem à perſona ſubdita emiſſum, eſt verum votum, pendens tamen ex Superioris conſenſu, tanquam ex conditione, quæ ſi accedat, tunc cenſetur validum; ſi verò Superior contradicat, fit irritum.

Hinc colliges 1. vota omnia ſiue perſonalia, ſiue realia impuberum irritari poſſe à patre, tutore, aut alijs perſonis, quorum poteſtati ſubſunt: quod & de Religioſis profeſſis ſimiliter intelligendum eſt reſpectu Superiorum: ad quam irritationem, vt docet Nauar-

rus c.12.nu.69. ſola Superioris voluntas ſufficit, nec vlla alia cauſa aut ratio requiritur.

Colliges 2. quod quamuis vota realia puberum, antequam ætatem à lege præſcriptam attigerint ad plenam & liberam bonorum diſpoſitionem, ab eorum parentibus irritari poſſint, illorum nihilominùs vota perſonalia, quæ patriæ poteſtati nullum afferunt præiudiciũ, valida ſunt, nec ab eorum parentibus poſſunt irritari. Ita Sanctus Thomas art. 9. vbi docet pueros vel puellas poſt annos pubertatis, ſcilicet in pueris poſt 14. in puellis verò poſt 12. poſſe quocunque voto ſimplici, vel etiam ſolemni religionis, ſe obligare; iure tamen nouo Concilij Tridentini ſeſſ. 25. art. 15. ad votum ſolemne profeſſionis religioſæ requiritur ætas 16. annorum completorum, ante quam ætatem, ſicut & ante tempus annuæ probationis exactum, profeſſio illa irrita eſſe cenſetur.

Colliges 3. vxoris vota quæ ab ea fiunt de ijs, in quibus meritò ſubeſt, poſſe ab illo irritari, vt habetur cap. *Scriptura*, de voto: ſed difficultas eſt inter Theologos, quænam ſint ea, in quibus vxor marito ita ſubeſt, vt ſine illius conſenſu de ijs vouere non poſſit. Quidam enim, vt Sotus, Paludanus, & alij apud Layman. tract. 4. de vot. cap. 7. exiſtimant vxorem æquè viro ſubditam eſſe, ac Religioſum Prælato vel Superiori: vnde inferunt quælibet illius vota poſſe à marito irritari: alij tamen probabilius & veriùs exiſtimant, mulierem tantùm ſubeſſe marito quoad coniugij vſum & familiæ gubernationem, eaque proinde tantummodo vota, quæ vel vſui coniugij; vel familiæ gubernationi præiudicium aliquod afferunt, poſſe ab eius marito irritari. Ita Syluester verb. votum, Nauarr. c. 12. n. 64. Azor. cap. 17. quæſt. 12. Suar. lib. 6. de voto, capite 4. alijque multi.

Addit etiam Laymann. ſuprà, vxorem ſimiliter poſſe mariti ſui vota reſcindere, quæ derogant iuri quod habet in corpus eius e.g. ſi voueret immoderatam aliquam abſtinentiam; aut longinquam aliquam & diuturnam peregrinationem: imò & exiſtimat vota quoque realia mariti poſſe ab vxore reſcindi, ſi cedant in detrimentum notabile dotis vel aliorum bonorum, quæ ipſi ſunt cum marito communia, & quorum adminiſtratio penes ipſum eſt.

§. IV.

Quanta ſit voti obligatio, & quibus modis ceſſare poſſit.

1 QVOD ad primum ſpectat, certum eſt votum eſſe obligatorium; ita vt qui illud implere omittit, peccati reatum incurrat, vt docet S. Thomas, & conſtat ex Scriptura, Deut. 23.

Cum votum voueris Deo tuo, non tardabis reddere, &c. quod ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum : & ad Timoth. 5. *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt* : quæ Apoſtoli verba in Concilio Carthag. 4. cap. 104. & Toletano 4. cap. 55. intelliguntur de viduis, quæ votum caſtitatis violauerant.

Quamuis autem voti tranſgreſſio ſit peccatum ex genere ſuo mortale, nihilominùs ob materiæ leuitatem, poteſt eſſe tantùm veniale, vt docet Nauarrus capite 12. num. 65. Toletus lib. 4. c. 17. & alij communiter: votum enim ſe habet per modum cuiuſdam priuatæ legis, quam vouens ſibi imponit : vnde non videtur maiorem inferre obligationem, quàm lex diuina vel Eccleſiaſtica, cuius tranſgreſſio in materia leui, nonniſi peccatum veniale eſſe cenſetur.

2 Verùm ſuper hac voti obligatione, quæres 1. quo tempore incumbat obligatio voti adimplendi, ſeu quandiu citrà peccatum, illius executio differri poſſit ? Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim vouens ipſe tempus determinauit, vel non: ſi primum, executio voti vltrà illud ſine peccato differri non poteſt; & eo maior erit culpa, quo diuturnior erit mora, vt docet Suarez & alij apud Laymannum ſupra c. 3. ſi verò vouens tempus illud non determinauit, debet votum ſuum adimplere, cum primum commodè poterit, alias ſi abſque cauſa & ratione differat, peccabit, vt docet S. Thom. art. 3. ad 3. ſup.

Rectè autem obſeruat Laymann irrationabilem dilationem voti, quo quis ſe obligauit ad ordinem ſacrum ſuſcipiendum, aut religioſum ſtatum amplectendum, citiùs ad mortalem culpam pertingere; quia cum ex vi talis voti, obligatus ſit homo ad perpetuum & ſpeciale obſequium Deo præſtandum, quanto magis eius executionem differt, tanto maiorem obſequij Deo promiſſi veluti partem aufert; quod non eodem modo in alijs votis, v. g. peregrinandi, ieiunandi, &c. hæc enim, tametſi differantur, integrè tamen impleri poſſunt.

Quæres 2. an quis poſſit voto ſuo alterum obligare : v. g. an parentes qui vouent filios ſtatum religioſum amplexuros, voto ſuo filios ad ſtatum illum amplectendum obligent ? Reſpondetur negatiuè : quia obligatio voti, ſicut & cuiuſcunque promiſſionis, ex propriæ voluntatis conſenſu naſci debet : vnde ſequitur quod non alium quàm ipſum vouentem obliget : ſi tamen filij votum illud parentum approbent & ratum habeant, tunc ad illud implendum tenebuntur. Ita Suarez lib. 4. de voto, cap. 9. Bonacina diſp. 4. qu. 2. de voto, punct. 5. & alij.

Quæres 3. quandò in voti executione ſuboritur aliqua difficultas,

qua ratione illius voti obligatio ſit interpretanda? Reſpondetur ſpectandam in prims eſſe vouentis intentionem, ex qua vis omnis & modus obligationis naſcitur. Quod ſi de illius intentione non ſatis conſtet, verba quibus votum ſuum explicauit, erunt expendenda, & ſecundùm magis communem ſignificationem erunt accipienda, iuxta illud Deu.23.*Facies, ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore locutus es*. Quod ſi neque intentio vouentis, neque illius verba rationem voti ſatis explicent, ſpectanda erit ipſius voti materia, & ſecundùm eius naturam ac conditionem votum erit exequendum: exempli gratia, qui vouit certa die ſe ieiunaturum, votum exequi debet ſecundùm formam ieiunij Eccleſiaſtici; ita vt abſtineat à carnibus, & vnica refectione contentus ſit: qui vouit ſe recitaturum Roſarium, debet illud pie & attente recitare; quia ſcilicet talis eſt ratio & conditio ieiunij & orationis. Ita Suarez ſup.c.7. Valentia diſp.6.q.6.de voto, puncto 4.& alij.

Quod ſpectat ad ſecundum, quatuor præſertim modis obligationem voti ceſſare Doctores aſſerunt.

4 Primus eſt, quando talis & tanta rerum mutatio accidit, quæ ſi ab initio præuiſa fuiſſet, votum illud in tali caſu emiſſum non fuiſſet. Ita Nauarrus, Suarez & alij, quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 4.qu.2.de voto, pun.7.e.g. ſi quis voueat ſe ieiunaturum omnibus diebus Veneris, illique ſuperueniat ægritudo talis, quæ ab obſeruatione ieiunij Eccleſiaſtici excuſaret: tunc non cenſebitur ad ieiunium illud ſeruandum obligari.

Secundus eſt, quando votum irritatur & reſcinditur, vt quando Superior irritat votum Religioſi ſibi ſubditi, tutor pupilli, vir vxoris: tunc enim ceſſat obligatio eiuſmodi voti adimplendi, vt paragrapho præcedenti explicatum eſt.

Tertius, quando Superioris authoritate cum vouente ſuper voto diſpenſatur. Quod vt faciliùs intelligatur, obſeruandum eſt ex Nauarro c.12.n.65. hanc eſſe differentiam inter diſpenſationem & irritationem voti, quod diſpenſatio propriè ſpectet ad Poteſtatem ſpiritualem, & vt valida ſit cauſam aliquam legitimam requirit; irritatio verò pertineat ad poteſtatem dominatiuam, ſiue ſpiritualis illa ſit, ſiue naturalis, vel politica; neq; ad hoc vt valida ſit vllam aliam cauſam requirit, præter voluntatem Superioris.

5 Hac obſeruatione ſuppoſita, certum eſt extare in Eccleſia veram & legitimam poteſtatem diſpenſandi in votis, & alijs obligationibus, quibus homo erga Deum obſtrictus tenetur, vt docet S.Th.art.10.& 12.& conſtat tum ex illimitata poteſtate ſoluendi à Chriſto Domino Eccleſiæ conceſſa, S.Matth.16. tum ex eiuſdem Eccleſiæ perpetua praxi.

Neque dicas obligationem ad vota ſeruanda eſſe iuris diuini, proin-

proindeque Eccleſiam diſpenſare non poſſe vt vota non impleantur ſicut nec diſpenſare poteſt, vt alia legis diuinæ præcepta non ſeruentur. Reſpondetur enim cum S. Doctore a. 10. ad 2. per diſpenſationem non dari licentiam, vt quis votum ſuum tranſgrediatur: ſed authoritate legitima Superioris diſpenſantis fieri, vt hoc, quod continebatur ſub voto, amplius ſub illo non contineatur, in quantum determinatur non eſſe congruam materiam voti.

Certum eſt prætereà ex eodem S. Doctore ſup. & alijs communiter Theologis, poteſtatem diſpenſandi in votis iure ordinario, competere ſolis Eccleſiæ Prælatis, iuriſdictionem in foro exteriori habẽtibus; proindeque Romanum Pontificem, vtpotè ſupremum Eccleſiæ Rectorem, in quibuslibet fidelium votis, ſiue ſimplicibus, ſiue ſolemnibus diſpenſare poſſe, vt docent S. Antoninus 3. part. tit. 22. c. 7. Henricus Gandauenſis quodlib. 5. qu. 28. Richardus in 4. diſt. 33. art. 9. qu. 1. Durandus eadem diſt. qu. 2. Maior ibid. qu. 3. Nauarr. cap. 12. nu. 65. & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius lib. 2. cap. 40. dubit. 19.

Quod ſpectat ad Epiſcopos, certum eſt etiam illos in omnibus votis ſubditorum ſuorum diſpenſare poſſe, ſi quinque tantummodo excipiantur, nimirùm perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis Hieroſolymitanæ, vel ad limina Apoſtolorum Romam, vel ad Sanctum Iacobum Compoſtellam, vt obſeruat Nauarrus ſuprà: vnde patet Epiſcopum diſpenſare poſſe in voto caſtitatis non perpetuæ, & in voto non nubendi, quod differt à voto perpetuæ caſtitatis, cum per fornicationem non violetur; item in voto ſuſcipiendi ſacros Ordines, quod differt etiam à voto perpetuæ caſtitatis, quod eſt illi tantummodo annexum. Addit Leſſius ſup. dub. 18. & plurimorum Theologorum authoritate probat, Epiſcopum diſpenſare poſſe in quibuſdam voti reſeruati conditionibus: exempli gratia, ſi quis vouit ingredi religionem ſtrictam, poteſt diſpenſare vt ingrediatur laxiorem: item vt profeſſus in arctiore tranſeat ad laxiorem; niſi fortaſſe obſtet ſtatutum aliquod peculiare à ſummo Pontifice confirmatum: ſimiliter poſſe diſpenſare cum eo, qui emiſſo perpetuæ caſtitatis voto matrimonium contraxit, & conſummauit, vt ſtante tali matrimonio petere poſſit debitum. Toletus lib. 4. cap. 18. etiam exiſtimat quinque illa vota tunc ſolum cenſeri Summo Pontifici reſeruata, cum abſoluta ſunt; quando verò ſub conditione aliqua edita ſunt, Epiſcopum ab illis diſpenſare poſſe; vbi etiam rectè obſeruat, neque Summum Pontificem, neque Epiſcopos, aut quoſuis alios Superiores poſſe, ſine iuſta & rationabili cauſa, in votis diſpẽſare; aliàs diſpenſatio non modo illicita: ſed etiam inualida fore &, quod etiam docet Nauarrus & plures alij apud Laymann. tract. 4. de vot. c. 8. poteſtas enim ſpiritualis non in deſtructionem;

ſed in ædificationem a Chriſto Domino Eccleſiæ Prælatis collata eſt.

Cæterùm iuſtæ cauſæ diſpenſandi in votis ex quadruplici præſertim capite peti debent, vt obſeruat idem Laymannus ibidem. Primò ex ipſo actu vouendi, vt ſi quis abſque perfecta deliberatione, ex quadam præcipitatione, vel animi leuitate aliquid vouerit, vt habetur ex cap. 2. de voto. Secundò, ex materia voti, ſi nimirùm ſpectata corporis conſtitutione, animi imbecillitate, & alijs ſimilibus diſpoſitionibus, diſpenſatio voti in maiorem ipſius vouentis vtilitatem ſpiritualem (quæ præſertim hic ſpectanda eſt) ceſſura videatur. Tertiò, ex difficultate voti adimplendi poſteà ſuperueniente, vel antè non præuiſa. Quartò, denique ex aliqua neceſſitate notabili, vel vtilitate magna Reipublicæ, aut etiam familiæ, vt ſi quis longam vouiſſet peregrinationem, cum præſtaret illum Reipublicæ regendæ aut gubernandæ familiæ potiùs intereſſe. Quo vero maius ſeu dignius eſt votum, eo etiam maior & grauior cauſa requiritur, vt licitè & validè ſuper illo diſpenſari poſſit, & vtplurimum ad maiorem cautelam conſultum eſt, pium aliquod opus per modum cuiuſdam compenſationis iniungere illi, cum quo diſpenſatur.

Quæres an ſicut Prælatus cum ſubditis, ſic etiam poſſit ſecum in proprijs votis diſpenſare. Reſpondetur poſſe indirectè, dando alicui ex ſubditis poteſtatem ſecum diſpenſandi, ſicut Sacerdoti ſibi ſubdito dare poteſt facultatem, qua ipſum à peccatis ſibi reſeruatis abſoluat. Addit Leſſius ſup. dub. 17. poſſe illum etiam directè ſecum in votis ex cauſa iuſta diſpenſare, probatque ex eo, quod ſecundùm doctrinam Sancti Thomæ, quam ibidem citat, poſſit ſibi ipſi dare Indulgentias.

Quartus denique modus, quo ceſſare poteſt voti obligatio eſt, per ipſius voti commutationem: circa quam dicimus primo poſſe vouentem propria ſua authoritate votum ſuum commutare in id quod, ſpectatis omnibus, melius eſt & Deo acceptius, dummodo tamen votum illud non ſit Summo Pontifici reſeruatum. Ita Sotus, Suarez, Azorius, & alij, quos citat & ſequitur Laymannus ſup. cap. 8. & conſtat ex capite primo de voto, & ex capite *Peruenit* de iureiurando; vbi dicitur quod *Promiſſum non infringit, qui illud in melius commutat.* Imo docet Sanctus Thom. vota quæcunque etiam ſummo Pontifici reſeruata, propria, cuiuſque authoritate commutati poſſe in vota illa, quæ in profeſſione religioſa emittuntur; quod expreſsè declarauit Alexander III. capite *Scriptura* de voto, vbi dicit quod, *Reus fracti voti non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam Religionis obſeruantiam noſcitur commutare.* Rationem hanc affert Sanctus Doctor art. 12. ad 1. quod alia omnia vota ſunt

quo-

quorumdam particularium operum; ſed per religioſam proteſſionem homo totam vitam ſuam Dei obſequio deputat; particulare autem in vniuerſali includitur.

5 Dicimus 2. commutationem voti in aliud opus æquale proprio vouentis arbitrio fieri non poſſe. Ita Suarez & alij apud Laymannum ſupr. cap. 8. Ratio eſt, quia non poteſt aliud pro alio ſolui, non conſentiente promiſſario: atqui Reus non videtur conſentire, vt ab obſequio ſibi per votum promiſſo ad libitum vouentis recedatur, niſi cauſa aliqua iuſta vrgeat, cuius cognitio ad Superiorem pertinet; vel niſi obſequium aliquod euidenter meliùs ipſi exhibeatur: tunc enim promiſſionem non violat, ſed auctiorem reddit.

Dicimus 3. illum, cui iure ordinario vel per delegationem competit facultas diſpenſandi in votis, competere etiam facultatem vota commutandi: quia iuxta regulam iuris reg. 53. in 6. *Cui licet quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus*: at plus eſt poſſe diſpenſare in voto, quàm illud commutare.

Quæres vtrùm ad commutationem votorum validè ac licitè faciendam cauſa aliqua requiratur, ſicut ſuprà requiri diximus ad diſpenſationem. Reſpondetur nullam requiri, quando commutatio fit in aliquid melius, vt docet Nauarrus cap. 12. num. 63. Si verò fiat in æquale vel minus, exiſtimat Suarez lib. 6. de voto, cap. 19. cauſam aliquam rationabilem requiri non tantùm vt licita, ſed etiam vt valida ſit commutatio; ſufficere autem arbitratur Laymannus, ſi is qui vouit, voti ſui commutationem inſtanter petat: tùm enim idonea ratio adeſſe videtur, vt eius fragilitati condeſcendatur, quo maiore cum ſolatio & animi alacritate voti ſui debitum in alia materia ad quam magis affectus ſit, exoluat.

Cæterùm quæ de voti irritatione, diſpenſatione, &c. hactenus dicta ſunt, ſimiliter de iuramenti irritatione, diſpenſatione, &c. intelligenda eſſe docet & fusè explicat Laymann. tract. 3. de iur. cap. 11.

§. V.

Quot modis peccetur in ſecundum Decalogi præceptum.

1 CONTRA ſecundum Decalogi præceptum peccant illi, qui iuramento falſum aſſeuerant, ſcientes, aut exiſtimantes eſſe falſum, aut dubitantes num ſit verum; ſiue id contingat in re leui aut graui, ſiue iocandi, aut ſe excuſandi gratia id faciant: & qui ſe periculo falſum iurandi exponunt; aut qui aduertentes ex praua iurandi conſuetudine ſe frequenter iurare falſum de emendatione non curant.

Item

Item qui iuramento pollicentur ſe aliquid facturos, quod tamen non intendunt; aut qui, poſtquam ſe iuramento obſtrinxerunt ad aliquid faciendum, illud adimplere nolunt; vel qui iurant de re aliqua mala facienda.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui verum quidem iurant, ſed abſque neceſſitate, vel in re leuis momenti: & hoc peccatum, vt docet Toletus, vt plurimùm tantummodò veniale eſt, niſi fortè ob prauam iurandi conſuetudinem & periculum periurandi fiat mortale, vt plerumque contingere poteſt in illis, qui quacunque data occaſione adorandum Dei nomen irreuerenter, & non ſine aliquo contemptu rebus ludicris, & friuolis interponunt, vel ſe ob res leuiſſimas dæmoni deuouent, aut alio iuramento execratorio vtuntur.

2 Peccant prætereà illi, qui blaſphemias in Deum vel Sanctos proferunt; illos iniuriosè & contumeliosè nominant; illis detrahunt, maledicunt, aut imprecantur, qui non minus impiè quàm irreuerenter quibuslibet rebus etiam aliquando turpibus aut nefarijs, corpus, caput, & ſanguinem Dei interponunt.

Peccant denique qui vouent aliquod malum, vel aliquod bonum, ſed malo & peruerſo fine: item qui votum adimplere omittunt, aut illius executionem ſine vlla neceſſitate vel cauſa differunt; qui vota realia illius, cuius exceperunt hæreditatem, adimplere non curant: qui alios ad vouendum vi, metu, vel dolo inducunt: qui voti diſpenſationem obtentu cauſæ alicuius falſæ impetrare nituntur.

SECTIO III.

Explicatur tertium Decalogi præceptum.

Memento vt diem Sabbati ſanctifices.

1 HOc tertium Decalogi præceptum, vt aſſerit S. Doctor q. 121. a 4. ad 1. partim eſt morale, partim cæremoniale: morale quidem, quatenus per illud præcipitur vt homo, ſepoſitis alijs temporalibus negotijs, aliquod vitæ ſuæ tempus diuino cultui religioniſque exercitijs deputet: cæremoniale vero, quatenus dies Sabbati deſignatur, in quo temporalia opera intermittere, & ſoli Deo eiuſque cultui vacare iubetur: idque tum in memoriam beneficij creationis; Deus enim vniuerſum mundum ſex diebus perfecit; & ſeptimo die ab operibus quieuit: tùm etiam in figuram Christi Domini, peracto Redemptionis opere, toto æternitatis beatæ Sabbato quieturi.

2 In quantum morale eſt, omnes ſemper & eodem modo obligat, cum, vt ait S. Doctor ſup. ab ipſa lege diuina naturali deriuetur; in quantum vero cæremoniale, morte Chriſti Domini antiquatum eſt, vt declaratur in Catechiſmo Romano part. 3. cap. 4. vbi dicitur Apoſtolos ex ſeptem Hebdomadæ diebus illum, qui primus eſt, loco ſeptimi ſubrogaſſe: & diuino cultui in memoriam Dominicæ Reſurrectionis conſecraſſe; illumque diem idcirco Dominicum vocatum fuiſſe: præter quem, aliæ pari obſeruatione, ac cultu obſeruandæ Feſtiuitates, quæ in honorem Chriſti Domini & Sanctorum eius inſtitutæ ſunt: partim ſummorum Pontificum decretis, de quibus ſpeciatim agit Suarez lib. 2. de Feſtis c. 5. & ſeq. partim Epiſcoporum ſtatutis populos illis ſubditos obligantibus, vt habetur cap. vlt. de Ferijs, & in Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 12. de reform. partim etiam conſuetudine, Epiſcoporum conſenſu expreſſo vel tacito approbata.

§. I.

Quænam requirantur ad Feſtorum dierum ſanctificationem.

1 DVO præſertim requiruntur ad ſanctificationem dierum Feſtorum. Primum eſt, vt ab operibus ſeruilibus abſtineatur; id eſt ab illis operibus ignobilioribus, quæ ipſius corporis commoditatibus inſeruiunt, qualia ſunt arare, fabricare, ſutoriam vel tonſoriam, aut alias eiuſmodi artes mechanicas exercere. Id conſtat ex varijs Conciliorum Pontificumque decretis, quorum vnum aut alterum hìc apponemus: in Concilio Romano ſub Eugenio II. apud Antonium Auguſtinum lib. 20. tit. 19. c. 1. hæc habentur: *Conſtat omninò obſeruare, vt die Dominico nullas audeant operationes mercationeſque peragere, præterquam in cibarijs rebus; ita vt liberè poſſint, ac debite, in eo ſecundùm poſſibilitatem omnes ad Eccleſiam concurrere, &c. qui verò ruſtica opera die Dominico agere præſumpſerit, contra diuina præcepta egiſſe non dubitet.* Et apud S. Gregor. lib. 11. Epiſt. 3. *Dominico verò die à labore terreno ceſſandum eſt: omni modo orationibus inſiſtendum, vt quod negligenter per ſex dies agitur, per diem Reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.*

Operibus ſeruilibus iunguntur duo alia operum genera, quæ licet minimè ſeruilia ſint, diebus tamen Dominicis & feſtiuis Eccleſiaſtico iure prohibentur, eo quod animam temporalibus rebus magnoperè applicent, nimiumque à diuino cultu abſtrahant; mercatus ſcilicet, id eſt mercium emptiones, & forenſes ac iudiciales actus. Id ſimiliter conſtat ex varijs Conciliorum Pontificumque ſanctionibus,

nibus, ac nominatim in Concilio Pariſienſi ſub Gregorio IV. circa annum Domini 820. celebrato capite 50. vbi hæc habentur. *Imperialis celſitudo flagitanda, vt eius à Deo ordinata poteſtas cunctis metum incutiat, ne in hac ſacra & venerabili die* (Dominica ſcilicet) *mercatus, & placita, & ruralia quæcumque opera facere præſumant*: Et in Concilio Arelatino ſub Carolo Magno c. 16. prohibetur, *Ne in Dominicis diebus publica mercata, neque cauſationes diſceptationeſque exerceantur.*

2 Dubitatur autem apud Theologos de quibuſdam operibus, an ſeruilia ſint, proindeque an diebus Feſtis ſint prohibita: de quibus breuiter dicimus ſecundùm Nauarr. c. 17. q. 4. Suarem lib. ſecundo de Feſtis c. 24. & alios, non eſſe opus ſeruile, nec prohibitum diebus Feſtis iter facere, ſcribere, venari recreationis cauſa: quod & de piſcatione & pictura ſimiliter dici poteſt: quamuis quidam Doctores, vt Sylu. verb. *Dominica*, Angelus V. *Feria*, & quidam alij merito dubitent, an tranſcribere aut pingere lucri & quæſtus cauſa, eademque ratione piſcationi aut venationi vacare diebus Feſtis licitum ſit; cùm eiuſmodi opera mercenariorum & ſeruorum propria ſint, quando principaliter fiunt ob quæſtum: ac proinde ſeruilia cenſeri poſſint; quare tutius eſt ab illis abſtinere.

Docet autem Nauarrus ſupra ex S. Doctore ſup. art. 4. ad 3. ſex operum genera licitè diebus Feſtis exerceri poſſe. Primò, ea, quibus in diuino cultu obſequium aliquod exhibetur. Secundò, illa, quibus ſpiritualia exercentur, qualia ſunt docere verbo vel ſcripto. Tertiò, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem propriam, ſiue animæ, ſiue corporis. Quartò, quæ ad ſalutem proximi ſpiritualem vel corporalem ſimiliter neceſſaria ſunt. Quintò, quæ ad vitandum damnum ſibi vel proximo imminens, ſunt neceſſaria. Sextò denique, quæ ad ciborum præparationem requiruntur.

3 Et generatim loquendo; quæcunque opera etiam ſeruilia, licita redduntur ratione alicuius vrgentis neceſſitatis, ſiue publicæ, vt dicitur capite *Licet* de Ferijs, ſiue priuatæ, vt cùm tempore meſſis ſegetes ob pluuiam ſuperuenturam exportantur, vel ſimile opus fit ad graue aliquod damnum euitandum: qua etiam ratione pauperes artifices interdum licitè diebus Feſtis laborare poſſunt, dummodo abſit ſcandalum, ſi aliter familiæ ſuæ ea, quæ ad victum neceſſaria ſunt, nullatenus ſubminiſtrare queant: quanquam in ijs caſibus tutius ſemper ſit adire Superiorem, puta Epiſcopum, aut in eius abſentia Parochum, & ab illo licentiam poſtulare. Similiter opera ſeruilia licita fiunt, quando pietatis aut religionis cauſa exercentur, vt ſi Altaria

ordi-

ordinanda ſint, aut præparanda ea quæ ad exequias requiruntur: quæ tamen ſi antecedente die commodè peragi poſſent, in diem Feſtum non eſſent differenda. Conſuetudo etiam legitimè præſcripta, & à Superioribus minimè improbata in quibuſdam operibus aliàs prohibitis à peccato excuſat, v. g. nundinis publicis, alijſque ſimilibus caſibus, vt obſeruat Toletus libro 4. cap. 4. 25.

Porrò in huius præcepti tranſgreſſione materiæ leuitas à peccato ſaltem mortali excuſare poteſt: v. g. ſi quis ſeruili alicui operi breui temporis ſpatio incumbat, puta vnius horæ, non cenſebitur, ſecluſo tamen ſcandalo, peccati mortalis reatum incurrere, vt docet Suarez lib 2. de Feſtis cap. 21.

4 Obſeruandum eſt tamen multa eſſe opera, quæ, quamuis ſeruilia non ſint, diebus tamen Feſtis illicita cenſentur, propter temporis exceſſum, quod in illis impenditur: qua ratione dierum illorum ſanctificationi omninò videntur oppoſitæ: quis enim à peccato excuſare poſſit eos, qui ludis, choreis, comeſſationibus, venationibus, negotijs ſæcularibus, alijſque ſimilibus rebus totos dies Feſtos tranſigunt: vnde meritò conqueritur ſanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 8. in S. Ioan. cap. 5. *Quamplurimos Chriſtianorum diebus feſtis aut ludis illiberalibus, aut crapula, choreis, aut alijs mundi vanitatibus deditos, cùm Deo obſequium diligentiùs exhibere, cùm Templa Dei frequentare, orationibus inſiſtere, atque Eccleſiaſtico officio intereſſe deberent: tunc maximè Deum ſuis diſſolutiſſimis moribus irritare. Id-ne eſt, ò Chriſtiani, celebrare diem feſtum, indulgere ventri, & inconceſſis voluptatibus habenas laxare, &c. Diebus ad exercenda ſeruilia opera conceſſis vnuſquiſque ſuo intentus eſt operi, & abſtinet à crapula, ludis, & vanitatibus: diebus autem feſtis paſſim concurritur ad cauponam, ad ludos, ad ſpectacula, & choreas, in irriſionem diuini nominis & diei prauaricationem.*

5 Quamuis autem honeſta aliqua & moderata recreatio feſtis diebus poſt perſoluta religionis officia, minimè prohibeatur, *Ita tamen*, inquit Sanctus Chryſoſtomus hom. 8. de reſur. *ſanctorum dierum feſtiuitas agi debet, vt relaxatione corporum puritas non corrumpatur animorum, ſed potius abſtinentes ab omni luxu, ebrietate, laſciuia, dantes operam ſobriæ remiſſioni & ſanctæ ſinceritati id efficere tentemus; vt quidquid tunc corporali abſtinentia non adipiſcimur, mentium puritate quaramus.*

Secundum quod ad ſanctificationem Feſtorum dierum requiritur, eſt, vt dies illi cultui diuino, alijſque pijs operibus impendan-

pendantur. Præ cæteris autem religionis & pietatis exercitijs, quæ ad debitam Feſtorum celebrationem pertinent, vnum præſertim iniungitur, nimirum vt diebus Dominicis & Feſtis omnes & ſinguli fideles vſum rationis habentes, ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio interſint, cum ea deuotione & attentione quæ tantum myſterium decet. Hoc præceptum Eccleſiaſticum expreſſum habetur cap. *Si quis etiam*, & cap. *Omnes fideles*, & cap. *Miſſas* de conſecr. & ſatis conſtat ex vniuerſali & continua Eccleſiæ praxi.

Ad hoc vero vt quis huic præcepto ſatisfaciat, duo præſertim requiruntur. Primum eſt, vt corpore ſit præſens, & mente in Deum attentus: qui enim ſciens in aliqua Eccleſia Miſſam celebrari, domi ſe contineret, mentemque ſolam circa myſteria Miſſæ applicaret, huic præcepto non ſatisfaceret; ſicut nec ille, qui corpore quidem præſens eſſet; ſed animo vanis cogitationibus per notabilem aliquam Miſſæ partem deliberatè diſtraheretur. Non eſt vero neceſſarium (vt rectè obſeruat Toletus lib. 6. c. 6.) auribus audire, vel intellectu percipere ea quæ in Miſſa dicuntur, vel Sacerdotem celebrantem oculis videre; ſed morali præſentia corporis, & virtualis ſaltem attentio mentis ſufficit.

Poteſt etiam quis, vt docet idem Toletus & alij plures Theologi, eo tempore, quo Miſſæ intereſſe tenetur, ſimul recitare horas canonicas, preceſque aliquas ad quas obligatur, & vtrique obligationi ſimul ſatisfacere: dummodo, vt monet Nauarrus cap. 12. n. 8. ita preces illas recitet, vt attentionem auditioni Miſſæ neceſſariam non amittat, ſciatque & velit Miſſam audire, & ſaltem virtualiter huius Sacrificii oblatione Deum colere.

6 Quæres, an qui, dum Miſſa celebratur, peccata ſua confitetur, illius audiendi præcepto ſatisfaciat? Reſpondetur quod, quamuis Suarez & Azorius, quos citat Bonacina Q. 1. de Miſſa pun. 11. exiſtiment non ſatisfacere: nihilominus probabiliſſime dici poteſt, eos qui tempore Miſſæ, præſertim ſolemnioris, parochialis, v. g. per aliquod breue temporis interuallum confeſſioni faciendæ incumbunt, præcepto Miſſæ audiendæ ſatisfacere: tum quia in illo pœnitentiæ actu plurium aliarum virtutum actus, puta contritionis, humilitatis, boni propoſiti, &c. exercentur, qui ex ſe nihil obſtant, imò plurimum conferunt ad hoc, vt quis deuotè ſacrificio Miſſæ interſit: tum etiam quia communis vſus & praxis ita obtinuiſſe videtur; in Eccleſijs ſiquidem parochialibus, illis præſertim, in quibus vna tantùm aut altera Miſſa celebrari ſolet (quod in vicis & pagis frequens eſt) ſolent vtplurimum confiteri pœnitentes, interim dum Miſſa cui interſunt celebratur; nec vllus adhuc Epiſcopus aut Superior id prohibuit.

Secundum, quod requiritur, eſt, vt Miſſa integra audiatur, ſal-

tem

tem vſque ad Sacerdotis benedictionem, iuxta Canonem 47. Concilij Agathenſis, & cap. *Cum ad celebrandas*, de conſecr. diſt. 1. qui enim partem aliquam Miſſæ prætermittit abſque iuſta cauſa, peccat, venialiter quidem, ſi pars ſit exigua: mortaliter verò, ſi ſit notabilis, vt docet Nauarrus cap. 21. num. 1. & 2. Diſp. q. vlt. de Miſſa, pun. 11.

2 Quænam autem ſit notabilis pars Miſſæ, quam proinde omittere ſit peccatum mortale: Nauarrus, Suarez, Toletus, quos citat & ſequitur Bonacina, exiſtimant illam Miſſæ partem, quæ à principio vſque ad Epiſtolam incluſiue protenditur, eſſe notabilem, nec ſine peccato mortali omitti poſſe: Syluester tamen, Coninchus & Azorius ab eodem citati, partem illam notabilem extendunt vſque ad initium Euangelij. Addit Toletus lib. 6. cap. 9. ex Nauarro, & alijs, poſſe vtcunque huic præcepto ſatisfieri ſi quis partem alteram audiat ab alio: quod quamuis ipſi probabile videatur, recte tamen monet conſultius eſſe & tutius integram vnius Sacerdotis Miſſam audire. Obſeruat etiam ibidem, nullam eſſe obligationem, ne quidem in die Natalis Domini, plures Miſſas audire: ſed vnam ſufficere ad hoc vt præcepto ſatisfiat.

Porrò à præcepto Eccleſiaſtico Miſſam diebus feſtis audiendi excuſat Impotentia ſiue phyſica, ſiue moralis: impotentiam phyſicam dicimus, cùm quis nullo modo id poteſt: puta cum eſt in carcere detentus, vel lecto per ægritudinem affixus, aut nauigat in mari, &c. nam iuxta regulam iuris. 9. *Ad impoſſibile nemo poteſt obligari*. Per impotentiam verò moralem intelligimus, quando quis nonniſi cum ſumma difficultate aut graui detrimento, ſpirituali vel alieno Miſſam audire poteſt, vt ſi quis timeat, ne adeundo Eccleſiam, ab hoſtibus in via occidatur: vel ſi domum deſerat, ne à furibus expiletur: vel ſi infirmum ſolum relinquat, ne graue aliquod incommodum patiatur. Ita Nauarrus, Suarez, & alij apud Bonacinam diſp. 44. quæſt. vlt. de Miſſæ Sacrificio, punct. vlt. apud quem plurimi alij ſimiles caſus videri poſſunt.

§. II.

Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum.

1 PECCANT in primis, qui diebus feſtis contra Eccleſiæ prohibitionem opera ſeruilia, abſque vlla cauſa legitima exercent, qui alios ad id cogunt vel inducunt: peccant etiam Superiores politici, qui diebus feſtis ſibi ſubditos operibus illis ſeruilibus vacare permittunt.

Item qui diebus feſtis, citra neceſſitatem, vendunt aliquid aut

emunt, præſertim ſi enim emptione illa aut venditione tempus aliquod notabile inſumatur; qui diebus illis officinas apertas tenent, aut merces vendendas exponunt.

Peccant & Iudices & illorum Officiales, ſi nulla vrgente neceſſitate, diebus feſtis, citationes, teſtium iuridicas auditiones, & alias iudiciales actiones exercent: Item qui totos dies feſtos, aut maximam & præcipuam illorum partem, aleis, choreis, comeſſationibus, & aliis vanis aut profanis actionibus impendunt.

2 Peccant, qui diebus feſtis Miſſam audire omittunt, vel illam integram non audiunt, vel qui audiunt quidem, ſed ſine attentione, ac per illius partem aliquam notabilem vanis confabulationibus ac ſuperfluis cogitationibus deliberatè diſtrahuntur.

Peccant denique patres familias, aliique Superiores, qui à filiis & ſubditis Miſſam diebus feſtis audiri non curant, aut eos talibus occupationibus detinent, ex quibus fit vt Miſſam audire non poſſint.

SECTIO IV.

Explicatur quartum Decalogi præceptum.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, &c.

CVM iuxta doctrinam S. Thomæ 2. 2. qu. 33. a. 2. præcepta, quæ pertinent ad officia charitatis proximo impendenda, ad hoc quartum Decalogi præceptum reducantur: idcirco, antequam explicemus particularia illa officia, quibus erga parentes & alios Superiores obſtringimur, videtur doctrinæ ordo, quem etiam Nauarrus ſecutus eſt, poſtulare, vt prius de ipſa charitate proximi, illiuſq; generalibus præceptis & obligationibus tractemus: quod vt diſtinctius exequamur, tria præſertim hìc explicanda ſunt. Primò, quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ. Secundò, quis ordo ſit in illa dilectione ſeruandus. Tertiò, quinam ſint actus charitatis, & quo tempore ad illos exercendos obligemur. Exinde ipſius quarti præcepti ſpecialem obligationem aggrediemur; & inueſtigabimus quænam perſonæ patris ac matris nomine deſignentur, & quem honorem illis impendere debeamus.

§. I.

§. I.

Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ.

1 DOcet S. Thomas quæſt. 13. a. 22. quatuor præſertim eſſe ex charitate diligenda, iuxta mentem S. Auguſtini lib. 1. de doctr. Chriſt. c. 23. *vnum, quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deum: alterum, quod nos ſumus: tertium quod iuxta nos eſt, ſcilicet proximum: quartum, quòd infra nos eſt, ſcilicet pro prium corpus.* Atque in primis de dilectione ipſius Dei, ſectione 1. egimus. Quod verò ſpectat ad dilectionem illam, qua nos ipſos ex charitate diligere tenemur, docet S. Thomas art. 4. quod cùm charitas, qua Dũ diligimus, etiam ad ea, quæ ipſius Dei ſunt, debeat extendi: cumque iuxta Apoſtolum ad Rom. 14. *Nemo noſtrum ſibi viuat, nemo ſibi moriatur; ſed ſiue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus,* & quidem tot titulis, quot in eius diuinitate perfectiones fulgent; quot ab eius bonitate beneficia in nos effluunt: Ideo vnuſquiſque ſeipſũ, non propter ſe, ſed propter Deum, vt aliquid ipſius Dei, debet ex charitate diligere.

Quod ſpectat ad corpus noſtrum idem Sanctus Doctor a. 5. dicit illud duobus modis conſiderari poſſe, vel ſecundùm eius naturam, vel ſecundùm infectionem culpæ, & corruptionem pœnæ. Cum igitur natura eius à Deo ſit, poſſimuſque vti corpore noſtro ad ipſius Dei obſequium, & vt loquitur Apoſtolus Rom. 6. *exhibere membra noſtra, arma iuſtitiæ Deo*: ea ratione debemus etiam corpus noſtrum diligere: Sed infectionem culpæ, aut corruptionem pœnæ, in corpore noſtro nullatenus diligere aut fouere debemus, imo potius ex vero charitatis affectu amouere: vnde intelligitur quo ſenſu dixit Apoſt. Coloſſ. 3. *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, &c.*

Quod denique ſpectat ad proximum, quem ex charitate diligere debemus, S. Doctor ab illa proximi denominatione excludit in primis creaturas rationis expertes, quia ſunt incapaces beatitudinis ſupernaturalis, in cuius communicatione charitas fundari debet: Excludit deinde damnatos & dæmones; quia ipſis bonum æternæ vitæ velle non poſſumus, cùm ipſis illud Deus non velit, imo contrarium pro tota æternitate decreuerit.

Nomine igitur proximi S. Doctor a. 6. 8. & 10. aſſerit ſignificari Sanctos Angelos, & homines, ſiue beatos, ſiue viatores, ſiue peccatores, ſiue iuſtos, ſiue amicos, ſiue inimicos: quos quidem ita ex charitate diligendos eſſe dicit, vt eos nunquam actu ipſi charitati contrario, odio ſcilicet, proſequamur: neque vllum eorum ab illa generalitate dilectionis proximi excludamus, & præterea vt ſecundũ

animi diſpoſitione:n ſemper parati ſimus, charitatis actus, ſiue internos elicere, ſiue externos exercere erga quoſcunque, etiam peccatores aut inimicos, quotieſcunque id ex diuinæ legis præſcripto faciendum eſſe nobis innoteſcet.

Quod autem ſpectat ad inimicos, in quibus eſt ſpecialis difficultas, certum eſt illos ex charitate propter Deum eſſe diligendos. quod expreſsè præcipit Chriſtus Dominus, Sanct. Matth. 5. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros*: illiſque dilectionis ſigna generalia exhibenda, quæ communiter alijs eiuſdem conditionis hominibus, nos æquè attingentibus, exhibere ſolemus, & in caſu extremæ vel grauis neceſſitatis illis æquè ac alijs auxilia & beneficia præſtanda: quod etiam iuſſit Chriſtus Dominus, cum dixit: *Benefacite ijs, qui oderunt vos*. Imo etiam iniuria ab eis accepta propter Deum ipſi eſt condonanda, 8. Matt. *ſi enim* (vt dixit Chriſtus Dominus) *non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra*: & c. 18. dicit condonationem illam, non ſolum exteriùs, ſed ex interiori cordis affectu eſſe præſtandã: quod ſi actio iniuriarũ ciuilis aut criminalis ab eo qui damnum aut læſionem paſſus eſt, inſtituatur, ſicut id iure poteſt, ſic ex odio & vindictæ appetitu facere non debet: ſed ciuilem quidem, eo tantum fine vt damnum illatum compenſetur: criminalem vero, ex amore iuſtitiæ aut alicuius alterius virtutis motiuo, vt docent Richardus, Gabriel, Nauarrus, & alij apud Layman. tr. 3. de char. cap. 4. non vero ex motu odij, aut appetitu vindictæ.

Qamuis autem hæc ita ſe habeant, certum eſt nihilominùs licitum eſſe & honeſtum, in peccatoribus & inimicis odiſſe ac deteſtari peccatum, illudque per emendationem tollere: ſi id iure poſſumus: vel optare, vt à Deo aut à Superioribus puniatur: vnde Apoſtolus dicebat Gal. 5. *Vtinam abſcindantur qui vos conturbant.* Quin & de eiuſmodi punitione lætari poſſumus, quatenùs per illam tollitur malum peccati: & è contrario triſtari, ſi peccatorum prauos conatus proſperare videamus: quod optimè explicat S. Gregor. lib. 22. Mor. cap 11. his verbis: *Euenire plerumque ſolet vt non amiſſa charitate & inimici nos ruina lætificet, & rurſus gloria ſine inuidiæ culpa contriſtet: cum & ruente eo, quoſdam bene erigi credimus, & eo proficiente, quoſdam iniuſte opprimi formidamus.*

§. III.

§. III.

Quis ordo in charitate ſeruandus ſit.

1 CERTVM eſt ordinem aliquem in dilectione charitatis eſſe ſeruandum, vt docet & probat S.Thomas quæſt. 26. art. 1. 2. & 3. Hic autem ordo, vt idem explicat, exigit à nobis vt Deum amore appretiatiuo pluſquam res alias quaſcunque, abſque vlla comparatione aut exceptione, diligamus: tùm vt poſt Deum nos ipſos, exinde proximos noſtros, ac vltimo loco corpus noſtrum eadem charitatis dilectione complectamur.

Cùm autem diligere nihil aliud ſit quàm bonum velle, ſintque tria præcipua bonorum genera, quæ nobis ipſis vel proximis velle poſſumus ſpiritualia ſcilicet, vt gratiam, virtutes, gloriam, &c. corporalia vt vitam & ſanitatem corporis, &c. exteriora denique, vt famam, diuitias, &c. ordo charitatis ſuprà relatus poſtulat, vt poſt Deum (de cuius dilectione iam ſuprà egimus) quiſque primo ſeipſum diligat, quoad bona ſpiritualia: deinde proximum quoad eadem bona ſpiritualia: poſteà ſeipſum quoad bona corporalia, & exinde proximum quod ad eadem bona corporalia: & ſic deinceps ſeipſum & proximum, quoad alia bona exteriora. Ita S.Th. per totam quæſt. 26. vbi id fusè explicat.

2 Vnde ſequitur 1. nunquam licitum eſſe, cuiuſuis boni alijs procurandi prætextu, ſpiritualem aliquam animæ iacturam per peccatum quantumuis exiguum deliberatè incurrere: *Quid enim prodeſt homini:* vt ait Chriſtus Dominus S Matth.8. *ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* & cap. 22. ponit dilectionem ſui ipſius, tanquam regulam & normam dilectionis proximi: *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*: regula autem, vt docet S. Th. art.4. prior eſt & potior eſt quàm regulatum.

Sequitur 2. quoad alia bona corporalia & exteriora, cæteris paribus, vnumquemque debere magis ſeipſum diligere quàm proximum: vnde vt ait Sanct. Auguſt. lib.de mendacio c. 6. *Si quis exponat vitam corporalem propriam pro vita corporali alterius, iam non diligit proximum ſicut ſeipſum, ſed pluſquam ſeipſum: quod,* vt poſtea ſubiſigit, *ſanæ doctrinæ regulã excedit.* Non eſt tamen cõtra hunc charitatis ordinẽ, ſi quis ex motiuo alicuius virtutis, vitã propriã pro tuẽda amici vita exponeret, quod à ſancto Hieronymo in c.7. Mich. & S.Ambroſio l b.3.de Officijs c.12. tanquam honeſtæ & perfectæ amicitiæ officium commendatur: & à fortiori poſſet, imo aliquando deberet quis pro ſalute temporali communitatis

ſuæ, puta ciuitatis aut patriæ, vitam, & alia bona exteriora exponere; cum rationis ordo poſtulet vt pars pro ſuo toto periclitetur.

Sequitur 3. ſi de bonis diuerſi generis agatur, tunc bonum ſpirituale proximi, bono noſtro corporali præferendum eſſe, ac proinde proximo verſanti in extrema neceſſitate ſpirituali, etiam cum certo propriæ vitæ periculo, ſuccurrendum eſſe: dummodo tamen probabilis ſpes iuuandi proximum affulgeat. Ita Sanct. Thomas quæſt. 44. art. vlt. ad 2. vnde Sanct. Ioannes Epiſt. 1. cap. 3. *Et nos debemus*, inquit, *pro fratribus animas ponere.*

Et in extrema quidem ac moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali tenetur quilibet Chriſtianus hunc charitatis ordinem ſeruare, vt ex ante dictis conſtat, & etiam docet S. Auguſtinus, & poſt illum communiter omnes Theologi: paſtores autem, & ii, quibus animarum cura incumbit, ſubditis ſuis non ſolùm in extrema, ſed etiam in graui neceſſitate conſtitutis ſuccurrere debent, etiam cum propriæ vitæ periculo, vt fuſiùs docet & probat, variiſque exemplis illuſtrat Gregorius à Valentia diſp. 3. q. 4. de ord. cap. 4.

3 Quod autem ſpectat ad ordinem charitatis in proximorum dilectione ſeruandum, certum eſt in primis quotieſcunque agitur de auxilio præſtando in extrema vel graui neceſſitate corporali alicuius, ordinem charitatis poſtulare, vt perſonas nobis ſecundùm carnem magis coniunctas, aliis ſecundùm carnem minus coniunctis præferamus: vnde ſequitur patrem & matrem aliis omnibus eſſe præferendos; exinde vxorem, poſteà filios, fratres & alios conſanguineos, provt quiſque illorum nobis ſecundùm carnem coniunctior exiſtit, vt docet Sanct. Thomas art. 8. & ſequent. & poſt illum Iſambertus tractat. de charit. diſp. vltim. art. 2.

Quod ſi fiat comparatio eorum qui ſecundùm carnem, cum alijs qui ſecundùm ſpiritum nobis coniuncti ſunt: quamuis variæ ſint Doctorum ſententiæ, nec ſatis dilucidè conſtet quænam ſuper hac quæſtione fuerit mens S. Doctoris, probabiliſſima tamen nobis videtur eorum ſententia, qui aſſerunt, quod quamuis abſolutè loquendo illi, qui ſunt meliores & ſanctiores, alijs minus bonis & ſanctis obiectiuè magis diligi debeant, id eſt amore approbationis & complacentiæ, quo illorum virtutem & ſanctitatem magis æſtimemus & amemus: appretiatiue tamen eos, qui nobis ſecundùm carnem propinquiores ſunt magis diligere debemus iis qui nobis ſpiritualiter tantum ſunt coniuncti. Ita Richardus, Bannes, & alij, quos citat & ſequitur Iſambertus ſuprà.

Quod tamen non obſtat quin amicum vel benefactorem inſignem præferre interdum liceat aliquibus conſanguineis, vt poſt Dominicum Bannem docet Valentia ſup. pun. 5. fieri etiam poteſt, vt ali-

vt aliquando cauſæ aliquæ rationi maximę conſentaneæ occurrant, ob quas ordo charitatis ſuprà relatus licitè ac honeſtè inuerti poſſit, vt expreſsè docet S. Th. q.32. art.9. e.g. in fauorem perſonæ bono publico maximè vtilis.

§. III.

De actibus charitatis erga proximum ac præſertim de eleemoſyna corporali.

1 VARII ſunt & multiplices actus charitatis erga proximum, quorum præcipuos enumerat S. Doctor quæſt.27.28. & ſequent. ſcilicet dilectionem, qua alteri per charitatem bonum volumus: beneficentiam, qua bonum quod ei volumus, quantum poſſumus, reipſa illi tribuimus: gaudium, quo de illius bono, v. g. conuerſione à peccatis, profectu in virtute, &c. lætamur: pacem, qua ſimul cum proximo conſpiramus in iis, quæ ad illius bonum ſpirituale conferunt: miſericordiam, qua, illius miſeriis tanquam noſtris condolemus, eaſque, quantum poſſumus, ſubleuamus.

Sunt autem duo præcipui actus ipſius miſericordiæ, de quibus Theologi fuſius diſputare ſolent, eleemoſyna ſcilicet, & correctio fraterna.

Eleemoſyna, vt docet S.Thomas, quæſt.32.art.1. eſt actus charitatis, quo quis propter Deum proximo indigenti ſubuenit. Cum autem duplex indigentia reperiri poſſit in proximo, ſpiritualis ſcilicet ac corporalis, ideò etiam duplex eleemoſynæ ſpecies à S. Doctore art.2. aſſignatur: alia ſpiritualis, qua indigentiæ ſpirituali ſuccurritur, de qua paragrapho ſequenti agemus: alia corporalis, qua miſeria & indigentia corporis ſubleuatur.

2 Circa hanc verò eleemoſynam corporalem, certum eſt illam eſſe, non ſolum in conſilio, ſed etiam in præcepto, vt docet & probat S. Th. art. 3. & apertè colligitur ex varijs Scripturæ locis Ezech.16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, manum egeno & pauperi non porrigebant.* Et S.Matt.25. Chriſtus Dominus flammis æternis adiudicat eos, qui miſericordiæ opera exercere omiſerunt. Idipſum SS. Patres vnanimiter aſſerunt: S.Ambroſius lib.de Nabute, loquens de eleemoſyna *Debitum*, inquit, *reddis, nō largiris indebitum: ideoque tibi dicit Scriptura: Inclina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum.* S.Baſilius concione in illud dictum diuitis: *Deſtruam horrea mea*: dicit diuitem illum *non cogitaſſe de ſuperfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti diuini habuiſſe rationem*: S. Gregorius Nazianz. orat. de pauperum amore dicit nos *Mandato diuino atque exemplo ad eleemoſynam largiendam excitari.*

Verùm difficultas eſt, cum præceptum illud affirmatiuum ſit, quo potiſſimum tempore obliget: quod vt melius & certius dignoſcatur, obſeruandum eſt ex S. Doctore, obligationem faciendæ eleemoſynæ ex duplici capite oriri: Primò, ex parte dantis ſi habeat bona ſuperflua: ſiue ea ſint ſuperflua naturæ, id eſt non neceſſaria ad vitam ſuam & ſuorum ſuſtentandam; ſiue ſint ſuperflua perſonæ, id eſt non neceſſaria ad perſonæ conditionem, dignitatemque tuendam. Secundò, ex parte accipientis, ſi aliqua prematur neceſſitate: quæ quidem triplex eſſe poteſt: vna extrema, cui niſi ſuccurratur, hominis vita periclitabitur; altera grauis, cui niſi ſubueniatur, vitam ægrè ac difficulter ſuſtentabit: tertia communis, qualis eſt fermè eorum qui oſtiatim mendicant.

3 Hac obſeruatione ſuppoſita, in quæſtione valde perplexa & difficili, quæ Doctores in varias diſtraxit ſententias, breuiter dicimus, probabiliſſimam nobis videri ſententiam illorum qui aſſerunt, vnumquemque obligari ſub peccato mortali ad eleemoſynam erogandam de ſuperfluis naturæ, iis qui ſunt in extrema neceſſitate conſtituti: de ſuperfluis verò perſonæ, iis qui graui neceſſitate laborant. Ita Tolet. lib. 8. c. 35. vbi pro hac ſententia citat S. Doctorem, & plurimos alios Theologos, probatque illam ex his Chriſti Domini verbis: *Ite maledicti in ignem æternum: eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, &c. Hoſpes eram, & non collegiſtis me, &c. infirmus & in carcere, & non viſitaſtis me*: manifeſtum eſt enim has neceſſitates non eſſe extremas; & tamen condemnari hominem, qui in illis proximum ſuum ſubleuare omiſit.

An verò ex ſuperfluis illis perſonæ vnuſquiſque ſub peccato mortali teneatur ad erogandam eleemoſynam in omnibus pauperum neceſſitatibus; ita vt nullus licitè poſſit ſuperflua ſibi retinere, ſed pauperibus, qui nunquam & nuſquam deſunt, illa diſtribuere obligetur: idem Toletus ſuprà aſſerit communiorem Doctorum ſententiam eſſe negatiuam, quamuis non deſint, qui affirmatiuam amplectantur; proindeque nullum ſub peccato mortali ad eroganda pauperibus ſuperflua teneri, extra graues aut extremas neceſſitates; aitque ſe non audere ad id obligare ſub mortali eos, quos tot & tanti Doctores ab illo citati excuſant.

Rectè tamen monet eos, qui habent ſuperflua, non omninò ſecuros eſſe debere; ſed timere ne fortè ſibi ſuæque cupiditati nimis blandiantur: & ſeriò perpendere, quàm diuerſa ſint iudicia Dei à iudicijs hominum: ideoque longè tutiùs eſſe, vt ſuperflua illa ſtatus & dignitatis in opera charitatis aut alia Deo grata & honorifica impendant, quàm otioſa apud ſe retineant, præſertim cùm SS. Patres, quorum plurimos citat, ſint hac in re longè rigidiores, videanturque aſſerere vniuerſim homini Chriſtiano illicitum eſſe ſu-

perflua retinere, quandiù ſunt aliqui pauperes, in quos illa erogare poſſit.

Addit prætereà idem Author, aliter hoc eleemoſynæ faciendæ præcepto teneri eos, qui aliorum curam habent, præſertim Eccleſiaſticam & ſpiritualem; aliter eos, qui non habent: hi enim ſatisfaciunt indigentibus illis qui occurrunt, eleemoſynam erogando; illi verò inſuper inquirere aliquo modo tenentur, num ſibi ſubditi, ſuæque curæ commiſſi grauem aliquam egeſtatem patiantur, vt eis ſuccurrant. Docet præterea perſonas Eccleſiaſticas, ſiue beneficia & redditus Eccleſiaſticos obtineant, de quibus infrà ſuo loco, ſiue bona tantùm patrimonialia poſſideant, eodem faciendæ eleemoſynæ præcepto arctius obligari, eo quod in illis ſuperfluum magis inueniri poſſit quàm in Laicis: cum enim neque vxores, neque filios aut filias habeant, cumque modum ac modeſtiam in victu ac veſtitu ſeruare teneantur, non tot rebus indigeat, nec ad tantas expenſas faciendas obligantur.

Quæres, num omnes perſonæ eleemoſynam erogare licitè poſſint. Repondet S. Doctor art. 8. illum, qui eſt ſub alicuius poteſtate conſtitutus, de re illa, ſecundùm quam Superiori ſubiicitur, eleemoſynam licitè facere non poſſe, niſi de conſenſu illius cui ſubditus eſt; vnde ſequitur religioſos, filiosfamilias, ac ſeruos eleemoſynas abſque conſenſu Superiorum, parentum, aut dominorum erogare licitè non poſſe, niſi extrema aliqua indigentis neceſſitas eos ad id obliget: poſſunt tamen filiifamilias ex bonis caſtrenſibus, aut quaſi caſtrenſibus, id eſt ex illis quæ vel in bello, vel in alicuius officij publici exercitio conſequuntur, erogare eleemoſynas, ſicut & de ijs, quæ in proprias expenſas ipſis à parentibus conceduntur. Ita Toletus lib. 8. c. 31.

5 Quod autem ſpectat ad vxorem, quamuis de bonis communibus abſque mariti conſenſu eleemoſynas erogare non debeat: poterit tamen, vt idem Toletus docet ſuprà cap. 29. id facere, ſi vltra dotem quam attulit, aliquid ſibi proprium reſeruauit: aut ſi per alterius donationem vel proprium laborem & induſtriam aliquid illi obueniat: in quo tamen locorum conſuetudinem ſeruandam eſſe dicit. Item ſi maritus ſit amens, aut ipſi vxori rei domeſticæ adminiſtrationem relinquat, aut ſit ſuprà modum tenax & auarus; nec eleemoſynas vllas, etiam cum tenetur, erogare velit: tunc enim vxor id poterit exemplo Abigail 1. Reg. 25. quæ Dauidi dedit, viro ſuo neſciente. Addit idem Author poſſe etiam de bonis ſibi cum marito communibus facere modicam eleemoſynam, propter quam maritus nullam indigentiam patietur.

§. IV.

§. IV.

De eleemoſyna ſpirituali, & correctione fraterna.

1 DOCET S. Th. q. 32. 1. ſeptem præſertim modis ſpiritualem eleemoſynam exerceri poſſe, ſcilicet docendo ignorantem, conſilium dando dubitanti, afflictum conſolando, corripiendo peccantem, tolerando benigne illos qui graues ſunt & oneroſi, condonando iniurias, & pro viuis ac defunctis orando.

De hac autem ſpirituali eleemoſyna idem quod de corporali dicendum eſt, ſeruata tamen debita proportione; ſcilicet vnumquemque teneri eo quo poteſt modo ad ſuccurrendum proximo conſtituto in extrema & moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali, vt dictum eſt §. 2 & etiam in graui, id eſt, quando nonniſi ægre & cum ſumma difficultate neceſſitas illa ſpiritualis ſuperari poteſt: quamuis hæc obligatio ſuccurrendi in graui neceſſitate ſpirituali, non adeo ſtricta ſit in Laicis, ac in Sacerdotibus; illis præſertim quibus animarum cura commiſſa eſt, qui proinde ratione officij ſui debent inſtruere ignorantes, de rebus illis, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt; conſilium rectum de iiſdem rebus ad ſalutem neceſſarijs præbere; item afflictis quam poſſunt impendere conſolationem, ne malorum pondere oppreſſi in deſperationem incidant: ſimiliter & aliorum defectus tolerare, condonare iniurias, corripere peccantes, ac pro viuis & defunctis orare, quoties id ab illis charitatis ordo, aut muneris ſibi impoſiti ratio exigit.

2 Verùm peculiaris eſt difficultas circa correctionem fraternam peccantium; quo nomine à Theologis intelligitur qualiſcumque ſermo, quo quis vel mouendo vel reprehendendo, vel hortando, vel rogando, vel inſtruendo, aut alia ſimili ratione nititur proximum à peccato reuocare, & ad officium virtutemque reducere, idque ob ipſius proximi proprium ac peculiare bonum.

De hac autem fraterna correctione ſupponimus tanquam certum, ineſſe obligationem ad illam faciendam non ſolum ex conſilio; ſed ex præcepto, vt docet S. Thomas, qu. 33. art. 2. & cum eo Theologi omnes, qui id communiter probant ex his Chriſti Domini verbis S. Matt. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum, &c.* id eſt, ſi te ſciente, peccauit frater tuus, vt explicat S. Aug. ſerm. 16. de verb. Dom. qui hæc Chriſti Domini verba tanquam de præcepto dicta intelligit.

Hoc ſuppoſito, tria præſertim de correctione fraterna quæri poſſunt. Primum, quod facienda ſit. Secundum, à quo facienda ſit. Tertium, quis ordo in illa ſeruandus.

3 Ad primum quæſitum reſpondetur, hoc præceptum, cum affirma-

matiuum ſit, non quouis tempore obligare, ſed ſolum concurrentibus quatuor conditionibus. Prima eſt, vt noueris peccatum proximi: ſi enim illud ignores, corrigere non teneris, imò nec curioſius inquirere debes; hoc enim ad Superiorem illius propriè pertinet, vt docet S. Thomas art. 2. ad 4 vnde Prou. 24. *Ne quæras*, inquit Sapiens, *impietatem in domo iuſti & non vaſtes requiem eius*. Secunda eſt, vt ille qui peccauit, nec emendatus ſit, nec mox ſiue per alium, ſiue per ſeipſum credatur, emendatus ſit, vel proximè emendandus exiſtimetur, correctione tua non indiget, nec proinde ad illam faciendam obligaris, vt docet Valentia diſp. 3. quæſt. de correct. fraterna part. 2. Imò valdè probabilis eſt ſententia Sylueſtri, Turriani, & aliorum, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 3. c. 7. de correct. fratern. peccatum merè præteritum ſi non ſubſit periculum recidendi, non cadere ſub obligationem præcepti correctionis fraternæ: vnde Eccl. 19. dicitur: *Corripe proximum, ne fortè iteret*. Tertia eſt, vt ſperes aliquem fructum tuæ correctionis: ſi enim nulla ſit emendationis ſpes, imo verearis ne is qui peccauit, correctione tua deterior fiat, tunc manifeſtum eſt te ad illam minimè obligari: vnde Sanctus Auguſtinus dicit lib. 1. de ciuit. cap. 9. ad charitatem pertinere, vt quis *corripiendis male agentibus parcat: quia ipſis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur*. Excipiendus eſt tamen caſus ille, in quo ex defectu correctionis alij ſcandalum paterentur: tunc enim correctio facienda, ne alij inde peccandi occaſionem arripiant. Quarta deniq; cõditio eſt, vt locus, tempus, aliæq; ad corrigendum circunſtantiæ opportunæ ſint: ſi enim alterius temporis, vel loci opportunitatem ad proximum corrigendum commodiorem expectes, non teneris ſtatim illum corrigere, ſed laudabiliter id differre potes. Ita docet S. Th. a. 2. ad 3. & S. Aug. ſuprà dicit eſſe conſilium charitatis, ſi *aliquis propterea obiurgandis & corripiendis male agentibus parcat; quia opportunũ tempus requirit*.

Quod ſpectat ad ſecundum quæſitum, quinam videlicet ad correctionem fraternam obligentur, aſſerit S. Doctor art. 3. omnes teneri ex virtute charitatis: quod etiam conſtat ex Eccl. 17. vbi dicitur quod Deus *Mandauit vnicuique de proximò ſuo*: & S. Matth. 18. vbi Chriſtus indefinitè præcipit: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum, &c.* Prælati tamen & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, ſtrictiùs ad correctionem faciendam obligantur: quæ quidem, ſi ſpectetur vt eſt actus iuſtitiæ vindicatiuæ, ad illos ſolos pertinet, vt obſeruat idem S. Doctor.

Quod denique ſpectat ad tertium quæſitum; videlicet quis ordo in correctione fraterna ſeruandus ſit: & an ordo à Chriſto Domino in Euangelijs præſcriptus, ſit ex præcepto neceſſarius; vt ſcilicet peccans primò priuatim admoneatur; tum ſi hæc admonitio nihil proſit,

uiora eiuſmodi peccata diſſimulare : niſi talia ſint, quæ vel ſcandalum aliorum, vel grauioris alicuius peccati committendi occaſionem præbere poſſint. Ita Nauarr. cap. 24. n. 13. vbi addit aliquando licitum eſſe expectare, vt peccator rursùs incidat in peccatum, in quo deprehenſus poſſit cum fructu corrigi.

Tertia difficultas eſt, an teneamur admonere & corripere illum, qui ex ignorantia peccat? Reſpondetur nos ad id teneri, ſi eius ignorantia ſit vincibilis, id eſt, de re, quam quis ſcire poteſt & debet : ſi autem ſit inuincibilis, diſtinguendum eſt : vel enim ſperatur fructus aliquis ex illa correctione, vel minimè ſperatur. Si primum, inſtruere tenemur ignorantem, præſertim ſi illius cura nobis commiſſa ſit: ſi ſecundum, bonæ fidei relinquendus eſt, dummodo tamen inde alterius damnum aut ſcandalum non ſequatur. Ita Bannes, Malderus, Azorius, Nauarrus, & alij, quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 3. q. 4. de charit. punct. 7.

Quarta & vltima difficultas eſt, quale peccatum ſit fraternæ correctionis omiſſio. Reſpondetur illum peccare mortaliter, qui commodè ac facilè impedire vel tollere poteſt correctione fraterna grauem miſeriam ſpiritualem proximi, quale eſt peccatum aliquod mortale, ſed non audet ob alicuius mali temporalis timorem vel alicuius temporalis boni cupiditatem, quæ in eius animo fraternæ charitati præponderat, vt conſtat ex dictis §. 1. illum autem, qui propter Paſſionem aliquam timoris, verecundiæ, aut puſillanimitatis non exiſtimat ſe tam ſtrictè ad hoc obligari, vel minus ſe idoneum reputat ad correctionem faciendam, ideoque illam omittit : plerumque nonniſi venialem culpam incurrere, vt docet S. Thom. art. 12. ad 3. quod tamen intelligendum videtur cum exceptione, niſi is qui corrigere omittit, ſit ſuperior, aut ex illa omiſſione graue aliquod ſcandalum ſequatur.

§. V.

Quænam peccata charitati proximi aduerſentur.

1 QVATVOR ſunt præſertim peccatorum genera, quæ proximi charitati opponuntur, & ad quæ reliqua poſſunt reuocari, odium ſcilicet, inuidia, diſcordia, & ſcandalum : de quibus agit S. Doctor qu. 34. & ſequent. vbi docet eſſe duplex proximi odium, abominationis ſcilicet, & inimicitiæ. Odium abominationis eſt alienatio & auerſio voluntatis à proximo, propter aliquod malum quod in eo concipimus : odium verò inimicitiæ, eſt illud, quo malum aliquod proximo volumus : vtrumque odium ex genere ſuo peccatum mortale eſt, ſi quis, verbi gratia, proxi-

mum

mum ſuum aduerſetur & abominetur quatenus homo, vel quatenus Chriſtianus eſt, item ſi graue malum aliquod illi optet, quatenùs illi malum eſt, iuxta illud quod dicitur 1. Ioan. 3. *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*: defectus tamen deliberationis aut materiæ leuitas à peccato mortali excuſare poſſet; imò nullum eſſet peccatum, ſi quis peccatorem odio proſequeretur, non quatenùs homo eſt, ſed quatenùs peccator, id eſt, ſi abominaretur eius peccatum, vel ſi optaret illi aliquod malum, non quatenùs eius malum eſt; ſed quatenùs ad deſtructionem & exterminium peccati conferre poteſt, vt patet ex ijs, quæ paragraphis præcedentibus dicta ſunt.

2 Inuidia, vt docet S. Thomas quæſt. 36. eſt deprauatus voluntatis affectus, quo quis triſtatur de bono proximi, quatenùs eſt propriæ excellentiæ imminutiuum, quod vt melius intelligatur, obſeruandum eſt ex Toleto lib. 8. cap. 63. ſeptem potiſſimum modis contingere poſſe, vt quis triſtetur de bono proximi. Primò, quia inde aliquod malum ſibi timet; vt ſi quis triſtetur de electione alicuius in aliquam dignitatem, eo quod ſibi inde damnum aliquod prouenturum vereatur: quod ſi damnum illud ſibi iniuſtè inferendum rationabiliter timeat, nullum erit peccatum: ſi autem iuſtè, v. g. ſi fur aut ſicarius triſtetur, eo quod electus ſit in iudicium vir integerrimi animi, à quo ſcelerum ſuorum vindictam ſibi metuit, peccabit: quia ſicut non liceret illi talem virum dignitate ſua & poteſtate ob hunc metum priuare; ſic nec etiam de ea triſtari licitum eſt.

Secundò triſtari poteſt aliquis de alterius bono, eo quod ſimili bono careat: vt quando quis videns hominem doctum, triſtatur non quia doctus ſit; ſed quia ipſe pari doctrina non ſit prædītus: & triſtitia dicitur æmulatio, eſtque licita & honeſta, ſi bona quæ quis æmulatur, ad ſalutem animæ diuinamque gloriam conducant: vt ſi quis videns hominem pœnitentem, zelo feruentem, triſtetur, non de illius bono; ſed ex eo quod ſe virtutibus eiuſmodi deſtitutum videat; ſi autem æmulatio illa ſit de temporalibus bonis, quæ non referantur in vllum honeſtum finem, tunc erit mala, vel indifferens, ratione motiui vnde orietur.

3 Tertiò triſtari poteſt quis de bono alterius, quia eum tali bono indignum iudicat: & hæc eſt indignatio, quæ quidem bona vel mala eſt pro ratione motiui, ex quo concipitur: ſi enim aliquis triſtetur, v. g. quod ſceleratus aliquis & flagitioſus dignitatem aliquam conſecutus ſit: quia indignus eſt, & rationabiliter creditur abuſurus, non peccabit: ſi verò ex prauo aliquo affectu temerè iudicet alium bono quod illi obuenit, indignum, ideoque de illo triſtetur, peccatum committit graue vel leue pro ratione grauitatis vel leuitatis ipſius materiæ.

Quar-

Quartò poteſt triſtari quis de bono alterius, quia eſt erga illum malè affectus: quando enim malo animo in aliquem ſumus, bonum eius nobis diſplicet: & hoc pertinet ad odium, de quo ſupra.

Quintò poteſt quis triſtari de bono alterius, quia eſt propriæ excellentiæ diminutiuum, & hoc propriè pertinet ad inuidiam, quæ (vt docet S. Thom. ſupr.) ex genere ſuo eſt peccatum mortale, niſi defectus aduertentiæ aut materiæ leuitas excuſet: & ſi peccauit Saul inuidens gloriæ Dauidis, quatenus exiſtimabat ſuam ab illa obſcurari & minui.

Sextò poteſt triſtari quis de bono temporali alicuius: quia eſt maioris boni ſpiritualis impeditiuum: & hoc pertinet ad charitatem:

Septimò de eodem bono temporali triſtari poteſt; quia modo aliquo iniuſto acquiſitum eſt in damnum priuatum vel publicum: & hoc ad zelum iuſtitiæ pertinet.

Diſcordia eſt diſſenſio voluntatis à voluntate proximi, circa aliquod bonum, in quo tenetur quis conſentire. Ita S. Thomas qu. 37. diſſentire enim a proximo in re aliqua mala bonum eſt: imo etiam diſſentire in re aliqua bona, ſed quam quis velle minimè obligatur, non eſt per ſe malum: ſed tunc ſolummodo diſcordia peccatum eſt, quando quis in re aliqua bona, quam velle tenetur, ab alijs ex voluntatis prauitate diſſentit.

4 Quod ſi hæc diſcordia ſit circà veritatem, quam quis cum altercatione verborum impugnet, vocatur contentio: & ſi veritas illa quæ impugnatur, diuinum honorem aut notabilem proximi vtilitatem ſpectet, vt quādo veritates ad fidem aut morum rectitudinem ſpectantes impugnantur, eſt peccatum mortale: ſi eo vſque procedat diſcordia illa & diſſenſio voluntatis, vt quis ſeipſum ab vnitate Eccleſię ſeiungat, nolitque eſſe capiti viſibili, nimirum Romano Pontifici ſubeſſe; dicitur Schiſma, eſtque graue peccatum mortale, vt docet S. Thom. qu. 39.

Si ad diſcordiam animorum accedat etiam armorum violentia, qua proximo nocumenta aliqua in bonis fortunæ vel corporis iniuſtè inferantur, vocatur bellum; ſi tamen bellum ob cauſam aliquam iuſtam ſuſcipiatur, ſi ab eo, qui legitimam poteſtatem habet, ſi cum recta intentione: tunc enim non eſt peccatum, vt docet ibidem Sanctus Thomas quæſt. 40. in eo pugnare licitum eſt. Aliàs, ſi vna ex tribus his conditionibus deſit, peccatum mortale eſt, & quidem eo grauiùs, quo grauiora per illud damna proximo inferuntur. Quod quamuis ita ſit, non debent tamen ſubditi de intentione Principis iudicare, ſufficit enim vt illis manifeſtè non conſtet de iniuſtitia belli: imò quamuis dubitent an bellum iuſtum ſit, poſſunt, & etiam

etiam interdum debent, quando ipſis à Principe ita præcipitur, pro illo militare: quod optimè explicat S.Auguſt.lib.22.cont.Fauſt.cap. 75.his verbis: *Vir iuſtus, ſi fortè ſub Rege homine etiam ſacrilego militet, recte poteſt illo iubente bellare: ſi quod ſibi à Principe iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certum eſt: vel vtrùm ſit, certum non eſt, ita vt fortaſſe reum faciat Regem iniquitas imperandi; innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi.*

3 Scandalum denique, vt docet S.Thomas quæſt.43.art.1.eſt dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occaſionem ruinæ. Dicitur 1.dictum vel factum quia interiores actus, cum alijs noti non ſint, illis nocere non poſſunt. Dicitur 2.minus rectum, vt ſignificetur poſſe aliquando ſcandalum oriri ex aliquo dicto vel facto, quod non ſit ex ſe malum, ſed quod habeat tantum ſpeciem mali: Dicitur deniq; præbens alteri occaſionem ruinæ, non verò cauſam eo quod propriè loquendo humana voluntas à nulla cauſa efficaciter induci poſſit ad peccandum: ſed ſolummodò veluti oblata occaſione ſponte in illud conſentiat.

Docet autem S.Thomas art.2.aliud eſſe ſcandalum actiuum, aliud paſſiuum. Scandalum actiuum eſt ipſummet dictum vel factum minus rectum, quod eſt alteri occaſio ruinæ, ſiue id fiat ex certa & directa intentione alium inducendi ad peccandum: ſiue quamuis eiuſmodi intentio non adſit, id tamen quod fit, ex ſe natura ſua alium inducere poteſt ad peccandum. Scandalum paſſiuum eſt ipſa ſpiritualis ruina eius, qui ſcandalizatur. Poteſt autem aliquando ſcandalum actiuum eſſe ſine paſſiuo: vt ſi quis aliquem inducere conetur ad peccandum, nec ille conſentire velit. Poteſt etiam ſcandalum paſſiuum eſſe ſine actiuo: vt ſi quis ex facto vel dicto alterius, quod ex ſe ad peccandum nulla ratione inductiuum eſt, occaſionem ruinæ aut ſcandali per voluntatis prauitatem accipiat, quale fuit ſcandalum Phariſæorum occaſione verborum Chriſti Domini. Et ſcandalum quidem paſſiuum mortale vel veniale peccatum eſt, vt declarat S.Doctor art.4.pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum vel factum alterius impingit: ſimiliter ſcandalum actiuum mortale eſt vel veniale, ſecundùm rationem dicti vel facti, quo præbetur alteri occaſio ruinæ, vel ſecundùm intentionem illius, qui eiuſmodi occaſionem præbet. Quamuis verò ſcandalum paſſiuum non ſit ſpeciale peccatum, nec opus ſit vt qui peccatum aliquod commiſit, in confeſſione declaret ſe ab alio ad id inductum fuiſſe: ſcandalum actiuum tamen eſt peccatum ſpeciale præcepto correctionis fraternæ oppoſitum, ac proinde in confeſſione declarandum, præſertim quando quis deliberatè alterũ ad peccandum induxit: quod ſi præter eius intentionem id accidat, quamuis Caietanus in art. 3.

qu.43.

quæſt.43.& quidam alij Theologi negent in eo caſu ſcandalum actiuũ eſſe peccatum ſpeciale, probabilius tamen alij affirmant, vt Maior, Syluester, Nauarrus, quos citat & ſequitur Valentia diſp. 3. quæſt. 18. de ſcand. punct. 8. vnde is qui aduertit aliquod dictum vel factum ſuum minus rectum poſſe alium ad peccandum inducere, nec tamen ideò ab illo dicto vel facto deſiſtit, debet ſecundùm illos Doctores circunſtantiam illam in Confeſſione declarare, ſi mortale fuit illud peccatum, cuius occaſionem præbuit.

6 Deinde monet S. Doctor art. 7. ſpiritualia bona ad ſalutem propriam vel alterius neceſſaria, nunquam eſſe dimittenda, licet inde ſcandali paſſiui occaſionem aliquis accipiat: nec ad euitandum huiuſmodi ſcandalum, vllum vnquam peccatum, ne quidem veniale, committi debere, imò neque vllum opus bonum, licet minimè præceptum, omittendum eſſe, ſi ſcandalum ex ſola alterius malitia oriatur: ſi tamen ex ignorantia vel infirmitate oriretur, tunc ad vitandũ ſcandalum puſillorum, præſtaret quoduis opus bonum minimè præceptum omittere, & quiduis aliud ſecluſo peccato facere. Exemplum vtriuſque habemus in ipſa Chriſti Domini perſona, qui Matth. 15. ob ſcandalum Phariſæorum minimè ab incepto ſermone deſtitit, & è contra cap. 17. ad vitandum populi ſcandalum vectigal, ad quod minimè tenebatur, ſoluere voluit.

§. VI.

Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes. & parentum erga filios.

1 PRAETER obligationes generales, quæ vnumquemque proximorum ſpectant; ſunt aliquæ ſpeciales filiorum erga parentes, & viciſſim parentum erga filios: quæ hoc quarto Decalogi præcepto præſcribuntur.

Docet autem Catechiſmus Romanus par. 3. ca. 5. nomine honoris parentibus exibendi, tria præſertim ſignificari, amorem ſcilicet, reuerentiam, & obedientiam; tenentur ſiquidem filij ſpeciali modo ad amorem erga parentes: ita vt odium parentum longè prauius peccatum ſit, quam cuiuſcumque alterius perſonæ; vnde Nauarrus c. 14. nu. 11. & Tolet. l. 5. c. 1. exiſtimant in peccato odij circunſtantiam perſonæ parentum eſſe in confeſſione declarandam. Neque ſufficit amor internus, ſed exterioribus effectibus prodere ſe debet, adeo vt teneantur filii parentum neceſſitatibus ſiue corporaribus ſiue ſpiritualibus, quantum in ipſis eſt, ſubuenire: v. g. alimenta & alia ad vitam neceſſaria, ſi ad egeſtatem grauem redacti ſint, eis præbere; ſi in ægritudinem inciderint, vel in carcerem detruſi ſint, illos

viſitare, & quo poterunt modo ipſis ad ſanitatem vel libertatem recuperandam ſuccurrere, & à fortiori curare, ne abſque digna ſacramentorum ſuſceptione ex hac vita decedant, neve pia opera parentum teſtamentis præſcripta differantur, neve ſuffragijs Eccleſiæ & alijs ſubſidijs quocumque modo debitis poſt mortem fraudentur.

Tenentur etiam filij reuerentiam parentibus exhibere: *Sunt enim* (vt loquitur Catechiſmus Rom. ſup.) *immortalis Dei quaſi quadam ſimulacra:* quare olim edixerat Deus Exod. 21. *qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* Vnde contumeliæ, conuitia, irriſiones, & ſimilia peccata, quæ plerumque ob leuitatem materiæ in alijs perſonis nonniſi venialia forent, in parentibus ob circumſtantiam perſonæ, vtplurimum mortalia cenſentur: ſimili ratione percutere, quantumuis leuiter, parentes; imo illis ſolummodo interminari, grauis reſpectu illorum cenſetur iniuria, proindeque peccatum mortale, vt aſſerunt Graffius, Reginaldus, Nauarrus & alij, quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 6. de 4. Decal. præc. q. vn. punct. 2.

Tenentur denique filij obedire parentibus: vnde Apoſtolus pluribus in locis illud inculcat: Coloſſ. 3. & Epheſ. 6. *Filij obedite parentibus:* & ipſe Chriſtus Dominus, vt huius obedientiæ in ſe præberet exemplum, ſanctiſſimæ matri eiuſque ſponſo S. Ioſepho *erat ſubditus.* S. Luc. 2.

2 Atque in primis tenetur filius patri obedire in ijs, quæ ad gubernationem domus pertinent; ita vt, ſi recuſet obedire in re graui & alicuius momenti, maximè ſi ex contemptu vel animi obſtinatione id faciat, peccet mortaliter, vt docet Toletus lib. 5. ca. 1. Tenetur etiam obedire in ijs, quæ ad bonos mores pertinent: ita vt peccet mortaliter, ſi cum pertinacia nolit acquieſcere præceptis patris, quibus illum à peccato mortali, aut illius occaſionibus, vt à prauis conuerſationibus, ludis, &c. abſtrahere conatur, vt docet idem Toletus, & plures alij apud Bonacinam ſuprà.

Quamuis autem, vt docet S. Thomas, 2. 2. q. 189. art. 6. filius poſt pubertatis annos directè parentibus non ſubdatur in ijs, quæ ad ſtatum vitæ amplectendum, puta religionis vel matrimonij, pertinent: docet tamen Toletus ſuprà, filium peccare mortaliter, qui contra voluntatem patris vxorem conditioni ſuæ minimè conuenientem ducit. Exiſtimant etiam Abulenſis, Sanchez, & alij apud Bonacinam ſupr. pun. 5. filium teneri ab ingreſſu religionis abſtinere, vt ſubueniat parentibus, quos ad extremam neceſſitatem redactos, aut breui redigendos præuidet.

Sicut autem filij ergà parentes: ſic etiam parentes ergà filios ad tria præſertim charitatis officia obligantur, vt docet idem Toletus

ſuprà.

ſuprà. Primum eſt ad alimenta, & alia vitæ adiumenta neceſſaria ipſis præbenda: quod intelligendum eſt, quandiu illis indigent, nec ſibi prouidere poſſunt, vt rectè notat Bonacina ſuprà, pun. 6. Secundum eſt, illorum curam gerẽdam, quoad ea, quæ ſalutem æternam & ſpirituale animæ bonum ſpectant: vnde tenentur parentes procurare, vt filij addiſcant rudimenta fidei, Symbolum ſcilicet Apoſtolorum, Orationem Dominicam, præcepta Dei & Eccleſiæ, aliaque ad ſalutem conſequendam neceſſaria. Debent etiam illos verbis & exemplis ad bonos mores inducere, & à peccatorum occaſionibus auertere, eoſdemque, ſi fortè delinquant, non ex ira, ſed ex charitate corripere, vt fuſiùs explicat Bonacina ſupr. Tertium denique officium parentum erga filios, eſt, vt illos relinquant liberos ad eligendum ſtatum illum, ad quem ipſos à Deo vocari cognouerint, ita vt neque à bono aliquo ſtatu amplectendo eos inuitos ſine vlla legitima cauſa abſtrahant, neque ad ſtatum aliquem, ſiue Sacerdotij, ſiue religionis, ſiue Matrimonij amplectendum inuitos cogant, vt docet idem Toletus ſuprà.

Quæ autem de officijs filiorum erga parentes, & parentum erga filios dicta ſunt, eadem etiam intelligi debent, ſeruata tamen debita proportione, de officijs pupillorum erga tutores & alios; qui parentum vices gerunt: item de officiis ſeruorum, ſubditorum, & quorumcumque inferiorum erga dominos, vel quoſcumque Superiores, & è contra: vt docet Nauarr. cap. 14. num. 21. & 22. vnde infert Bonacina ſup. pun. 8. ſuprà, Chriſtianos omnes teneri ſub mortali peccato Summo Pontifici in re graui & iuſta ad fidem vel diſciplinam Chriſtianam pertinente obedire: ſimiliter diœceſanos Epiſcopis: Parochianos Parochis: ſeruos dominis: ſubditos Superioribus; & populos Principibus in ijs in quibus reſpectiuè illis ſubditi ſunt: *Neque tantum probis & modeſtis*, vt loquitur Sanctus Petrus, *ſed etiam diſcolis:* illiſque non modò obedientiam & reuerentiam, ſed etiam amorem ſpecialem, illiuſque amoris officia; quotieſcumque recta ratio id ab illis poſtulabit, exhibere. Secundò, Superiores omnes viciſſim teneri ad gerendam curam inferiorum tam in temporalibus quàm in ſpiritualibus; prout cuiuſque officium poſtulat. Et quidem quod ſpectat ad temporalia, tenentur Domini ſeruis alimenta præbere, mercedem debitam ſoluere, & alia præſtare, quæ iuſtitia vel charitas ab illis exigit: quoad ſpiritualia verò procurare vt in rebus ad ſalutem neceſſarijs inſtruantur, vt à peccatis abſtineant, vt feſtos dies debitè ſanctificent, & alia præcepta diuina & Eccleſiaſtica ſeruent, neque in morbis Sacramenta & alia ſpiritualia ſubſidia illis deſint.

In iſta verò ſpirituali cura inferiorum, certum eſt longè ſtrictiorẽ eſſe obligationem Paſtorum & aliorum, quibus id ex officio incũbit.

§. VII.

Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum.

CVM (vt initio huius ſectionis dictum eſt) in hoc quarto Decalogi præcepto, non ſolùm præſcribantur ea, quæ inferiorum & ſuperiorum mutua officia ſpectant, ſed etiam alia omnia quæ ad charitatem proximi pertinent: idcirco hìc adnotare debemus peccata, quæ hac & illa ratione huic præcepto aduerſantur, & vt à peccatis charitati proximi oppoſitis incipiamus,

Peccant contra proximi charitatem, qui omittunt exercere opera charitatis ſiue corporalia, ſiue ſpiritualia in ijs caſibus, in quibus ad ad illa exercenda obligantur: qui in extrema neceſſitate proximum deſerunt: qui illum ad grauem neceſſitatem redactum eleemoſynis iuuare non curant: qui cum habeant multa ſuperflua, nec ad vitæ aut ſtatus conſeruationem honeſtam vllo modo neceſſaria, in vanos ac inutiles ſumptus illa expendũt, nec vllas, aut nonniſi raras & exiles eleemoſynas pauperibus erogant, qui proximum peccantem corripere, illumque à peccati ſtatu, aut occaſione abſtrahere negligunt, cum poſſint & debeant: qui odia & inimicitias cum aliquo exercent, illi mortem aut aliquod malum optant vel imprecantur: qui iniurias & offenſas acceptas ex corde remittere nolunt: qui fictè & verbo tenùs cum inimicis reconciliantur, vel quamuis condonent offenſas, exteriora tamen charitatis officia exhibere recuſant.

Item qui ex inuidia aut prauo aliquo affectu triſtantur de proximi bonis, aut de eiuſdem infortunijs lætantur, qui ex praua quadam animi diſpoſitione cum proximo diſcordant in ijs, quæ bona & iuſta ſunt, aut verbis cum illo contendunt, veritatemque agnitam impugnant: qui ſe ab vnitate Eccleſiæ, & obedientia ſummi Pontificis ſubducunt.

Item qui militant in bello, quod iniuſtum eſſe certo ſciunt, vel in bello quidem iuſto: ſed cum praua intentione, v.g. vt expleant cupiditatem, libidinem, ambitionem, &c. vel qui in bello res ſacras diripiunt; aut contra ius belli opprimunt vel ſpoliant innocentes.

Item qui ſcandali occaſionem alijs præbent, illoſque ad peccandum inducunt, ſiue id directè & expreſſa intentione faciant, ſiue indirectè aliquid agendo: vnde ſciunt alios ad peccandum fore inducendos.

Iam quod ſpectat ad ſpecialia filiorum, parentum & ſimilium perſonarum officia, peccant in primis filij, qui parentibus amorem, reuerentiam & obedientiam debitam denegant: qui parentes odio pro-

proſequuntur: mortem aut aliquod malum illis optant: qui in egeſtate illis ſubuenire, aut in aduerſis opem & ſolatium ferre non curant: qui morientibus ſubſidia ad ſalutem neceſſaria, aut mortuis Eccleſiæ ſuffragia debita non procurant: qui eorum teſtamenta & vltimas voluntates adimplere negligunt, aut nimis diu differunt.

Item qui parentes contemnunt, aut irrident, in eos conuicia aut contumelias proferunt, illos percutiunt, vel percuſſuros minantur, qui eorum iuſſa parui pendent, illis iuſta & rationabilia præcipientibus obedire renuunt.

3 Similiter contra hoc præceptum peccant omnes inferiores, qui Superioribus obedientiam in ijs rebus, in quibus illis ſubſunt, deferre nolunt.

Et ex aduerſo contra idem præceptum peccant parentes, qui infantes exponunt: qui filijs indigentibus, nec ſibi prouidere valentibus alimenta denegant: illos in rebus ad ſalutem neceſſariis non inſtruunt, nec inſtrui curant: qui illos ad peccandum vel iuſſione, vel prauo exemplo inducunt: qui illos peccantes non corripiunt: vel nonniſi irati & furentes id præſtant: qui auertunt illos ab aliquo ſtatu perfectiori amplectendo, ad quem Deo inſpirante vocantur: aut è contra inuitos cogunt ad ſtatum religioſum amplectendum, aut Matrimonium contrahendum.

Peccant item domini, qui alimenta aut mercedem ſeruis debitam non tribuunt: qui illos in fidei rudimentis alijſque ad fidem neceſſarijs inſtrui non curant, eos peccantes non corripiunt, imò potiùs ad peccandum imperio aut prauo exemplo inducunt.

SECTIO V.

Explicatur quintum præceptum.

Non occides.

AD faciliorem huius quinti præcepti explicationem ea, quæ de illo dicenda nobis ſunt, quinque paragraphis complectemur, in quorum primo explicabimus, quomodo præceptum hoc intelligi debeat: in ſecundo agemus de homicidio & mutilatione ſui ipſius: in tertio de homicidio vel mutilatione alterius: in quarta inquiremus quot modis peccetur contra hoc præceptum: in quinto denique inueſtigabimus, quænam reſtitutio propter alterius iniuſtam occiſionem aut mutilationem facienda ſit.

§. I.

Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.

1 HOc præcepto, ſecundùm explicationem & ampliationem à Chriſto Domino ſummo Legiſlatore appoſitam S.Matt. 5. tria præſertim prohibentur. Primum eſt quodcunque nocumentum corporare proximo iniuſtè illatum, vel per ſeipſum, vel per alium, iubendo, conſulendo, conſentiendo, aut alia quacunque ratione cooperando, vt explicatur in Catechiſmo Romano part. 3. c. 6. Secundum eſt quodcunque conuicium aut probroſum & iniurioſum verbum, ex ira & vindictæ appetitu prolatum. Tertium eſt quilibet deliberatus iræ motus, & vindictæ appetitus iniuſtus, etiamſi neque actu, neque vllo verbo, aut ſigno exteriore ſe prodat. Hoc apertè colligitur ex his Chriſti Domini verbis S.Matth. 5. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quibus verbis, Chriſtus Dominus docet, hoc Decalogi præcepto, non modò prohiberi homicidium: ſed etiam quemlibet iniuſtum vindictæ appetitum, & quodlibet probroſum & conuicioſum verbum, aut aliud iræ & maleuolentiæ exterius ſignum: quibus veluti gradibus inter rixantes ad vltimum iræ & vindictæ effectum, homicidium ſcilicet, peruenitur: quæ peccata, cum mortalia ſint, digna eſſe cenſentur æterna pœna, quæ nomine iudicij, concilij & gehennæ, tanquam varijs gradibus diſtincta, ſignificatur, prout hunc locum explicant Hugo Cardinalis, Maldonatus, & alij communiter Interpretes.

2 Si tamen plena rationis aduertentia & deliberatio deeſſet, aut ſi vindicta aliqua leuis duntaxat appeteretur, peccatum non eſſet niſi veniale: imo nullum eſſet peccatum, ſi iuſta aliqua iraſcendi cauſa ſubeſſet, & ſi correctionis ſolum gratia verba aliqua aſperiora proferrentur: dummodo tamen nec ira nec lingua vltrà præſcriptos à recta ratione limites excurrant: vnde S.Chryſoſt. in illa Pſalm. 4. verba (*Iraſcimini & nolite peccare*) *Licet*, inquit, *iuſte iraſci: nam & Paulus Elymæ ſuccenſuit, & Petrus Saphiræ: ſed id non iram dixerim abſolute, ſed Philoſophiam, curam, & œconomiam: Iraſcitur enim pater filio, ſed eius curam gerens: ille eſt qui temerè iraſcitur, qui ſeipſum vlciſcitur.* Et S.Gregorius in cap. 5. Iob. *Sciendum eſt*, inquit, *quod alia eſt ira, quam impatientia excitat: alia quam zelus iuſtitiæ format: illa ex vitio; hac ex virtute generatur.*

Imo etiam ipſum homicidium actu perpetratum, quandoque iuſtum & licitum eſſe poteſt, vt in ſequentibus explicabitur.

§. II.

De homicidio & mutilatione ſuiipſius.

CVm hoc præcepto prohibeatur occiſio injuſta & mutilatio, aut quæuis alia corporalis læſio alterius, à fortiori etiam ſui ipſius iniuſta occiſio, mutilatio, & quælibet corporis læſio prohibita eſſe cenſetur. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus occiſio vel mutilatio ſui ipſius aut alterius, iuſta, proindeque licita eſſe poteſt.

Atque in primis quod ſpectat ad occiſionem vel mutilationem ſui ipſius, certum eſt grauioris alicuius mali deuitandi cauſa licitum eſſe ſeipſum mutilare, aut ab altero mutilari permittere; vt ſi ad mortem euitandam quæ ex putrefactione alicuius membri ſequeretur, aliquis ſibi eiuſmodi membrum abſcindat, aut abſcindi permittat: vt ex communi Theologorum ſententia docet Toletus lib. 5. a. 6. quod quamuis poſſit: ad id tamen faciendum aut permittendum ſub peccato mortali non tenetur, ſicut nec ad medicamenta quædam difficillima acceptanda, quamuis ex medicorum conſilio ad vitæ conſeruationem neceſſaria, vt obſeruat idem author.

Certum eſt præterea ſe ipſum interimere grauiſſimum eſſe peccatum, neque id in vllo caſu licitum eſſe, vnico ſolum excepto, ſi nimirum Deus ita iubeat: quod fusè explicat & probat S. Auguſt. lib. 1. de ciuit. c. 21. & ſequent. vbi expendit factum Sampſonis, qui ſe ipſum interfecit, & ſanctarum quarumdam virginum, quæ ex peculiari Dei inſtinctu ſe ipſas interemerunt.

Cum hæc duo certa ſint, vnum eſt, de quo dubitatur inter Theologos, nimirum an liceat ſeipſum permiſſiuè occidere: id eſt, an licitum ſit, vt quis permittat ſe ab alio occidi, cum prohibere poſſit. Reſpondet Toletus ſuprà id eſſe licitum, & ex ſe peccatum mortale, cum homo vitæ ſuæ non ſit dominus, illique proinde ſecundùm rectam rationem, in quantum poteſt, conſulere teneatur.

Sunt tamen duo caſus (vt idem author docet) in quibus homo, cuius vita bono publico minimè neceſſaria eſſet, illam exponere, ſeque ab alio occidi permittere poteſt. Primus eſt ob amici periclitantis defenſionem aut liberationem, iuxta illud S. Ioannis 15. *Maiorem hac dilectionē nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*: Secundus caſus eſt bonum ſpirituale proximi; e.g. ſi

quis ab alio inuaſus eo redigatur vt fugere non poſſit, nec aliter mortem euadere niſi occidendo inuaſorem: tunc, quamuis licitè poſſit vim vi repellere, illumque occidere, poteſt etiam ex motiuo charitatis permittere ſe ab illo occidi, ne ſcilicet hoſtis in peccato mortali moriatur.

Addit idem author tres alios caſus, in quibus homo non ſolùm licitè poteſt; ſed etiam tenetur vitam exponere, ſeque occidi permittere. Primus eſt in fidei vel virtutis defenſionem, verbi gratia ſi quis ſub interminatione mortis cogeretur fidem negare, aut peccatum aliquod committere; tunc enim mortem potiùs oppetere teneretur, quàm in vllum peccatum conſentire, vt per ſe patet. Secundus eſt, quandò vitam exponere neceſſarium eſt, ob boni publici conſeruationem: e.g. ſi aliqua ciuitas obſeſſa non poſſet aliter ab expugnatione aut euerſione liberari, niſi perſona aliqua innocens ad mortem hoſti traderetur; tunc enim deberet innocens ille hoſti poſtulanti ſe tradere: imo Nauarrus, Leſſius, Valentia, & alij, quos citat & ſequitur Laymannus tr. 3. de iuſt. part 3. c. 1. aſſerunt in tali caſu Principem vel Magiſtratum ciuitatis, ſicut alia virtutum officia bono publico neceſſaria; ſic etiam iſtud illi præcipere poſſe, quod tamen negat Toletus ſuprà, qui aſſerit, quod quamuis tunc innocens tradere ſe teneatur, ad id tamen iuſtè à ciuibus aut magiſtratu compelli non poſſe. Tertius deniq; eſt, quando quis iuridicè ad mortem eſt condemnatus; tunc enim non ſolum poteſt; ſed etiam tenetur mortem quæ illi infertur, ſubire, nec inferenti reſiſtere: fugere quidem poteſt, ſi occaſio ſe offerat; non tamen vi aut armis ſe ex lictorum manibus liberare, vt docet idem Toletus ſuprà.

3 Quæres an peccent illi, qui ioco, vel lucri alicuius captandi gratia, ſe probabili periculo mortis exponunt: v.g. funambuli, aut iſti, qui ad probandam theriacam hauriunt venenum. Reſpondet Nauarrus c. 15. num. 8. & poſt illum Toletus ſuprà, peccare quidem eos, qui ſe præcipitio aut certo mortis periculo exponerent, quod euadere neque ſcirent, neque poſſent: non verò qui ex artis peritia vel certa experientia compertum habent, ſe probabiliter nullum ſubituros mortis periculum.

Vnum hìc ex eodem Toleto ſupereſt obſeruandum, nimirum, quod quamuis licitum ſit, imò valdè laudabile, & etiam aliquando neceſſarium, ieiunijs & alijs macerationibus proprium corpus affligere, illiuſque vires debilitare, ſiue vt promptius & facilius ſpiritui ſubijciatur, ſiue vt iuſtitiæ diuinæ ſatisfactio aliqua exhibeatur, iuxtà quod dixit Apoſt. 1. Corinth. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo*: & Coloſſ. 1. *Adimpleo ea quæ deſunt Paſſionum Chriſti, in carne mea, &c.* Si quis tamē id indiſcreto feruore, & cum notabili vitæ, aut viriū detrimento præſtaret, haud dubiè peccaret & qui-

quidem mortaliter, vt aſſerunt Sairus, Petr. de Nauarra, & alij apud Laymannum ſuprà; niſi fortè inculpabilis ignorantia aut inaduertentia illum excuſaret.

§ III.

De homicidio & mutilatiône alterius.

1 CERTVM eſt homicidium iniuſtum alterius eſſe peccatum mortale: Vnde Apocal. 21. homicidæ à cæleſti gloria excluduntur. Nomine autem homicidij intelligimus cuiuſuis hominis occiſionem, eſt enim in confeſſo apud omnes, vt docet S. Auguſt. lib. 1. de ciuit. cap. 20. occiſionem animalium ad ſuſtentationem humanæ vitæ non eſſe illicitam.

Sunt tamen aliquæ cauſæ, ob quas hominis occiſio à peccato excuſari poteſt: imo aliquando redditur licitâ & iuſta: tres communiter à Theologis numerantur, ſcilicet iuſtitia, neceſſitas, & inconſideratio: ex quibus duæ priores homicidium reddunt licitum; tertia verò illud à peccato ſaltem mortali excuſat. De ſingulis breuiter aliquid dicendum eſt.

Homicidium ex iuſtitia fieri dicitur, quando ſimul concurrunt quatuor conditiones, quarum prima eſt, vt fiat authoritate publica, Principis v. g. aut Magiſtratus ab eo poteſtatem habentis, ad quem tanquam Dei Miniſtrum pertinet ius gladij, vt declaratur Rom. 13. ſine qua authoritate nemini priuato licet alium quantumuis flagitioſiſſimum & nocentiſſimum interficere, vt docet S. Thomas 2. 2. q. 64. a. 3. Secunda conditio eſt, vt fiat ex cauſa iuſta, eaque graui ad bonum publicum vt pertinente, vt docet idem Toletus ſuprà. Tertia conditio eſt, vt fiat ex recta intentione, verbi gratia ex zelo iuſtitię, amore boni publici, &c. ſi enim iudex, verbi gratia ex aliquo prauo & inordinato affectu, puta iræ, inuidiæ, &c. iudicium capitis proferat in aliquem ſibi aliàs infenſum; quantumvis legitima authoritas & cauſa iuſta ſubeſſet; grauiter tamen peccaret, vt per ſe manifeſtum eſt. Quarta denique conditio eſt, vt fiat ſecundùm iuris ordinem qui (vt docet Toletus & Laymannus tractatu 6. de iudicijs capite 2.) poſtulat in primis, vt præcedat accuſatio vel denunciatio, aut ſaltem inquiſitio iuridica, ſi nullo accuſante aut denunciante iudex ex officio procedere debeat. Deinde vt crimen probetur ſufficientibus teſtimonijs aut indicijs, vel propria ipſius rei confeſſione ſponte facta. Denique vt citetur reus locumque ac tempus ſe defendendi accipiat: quamuis interdum (vt rectè obſeruat Toletus ſupr. reus etiam inauditus morte plecti poſſit; ſi nimiùm ob potentiam nimiam formidandum ſe præbeat,

nec aliter iuſtitia poſſit effectum ſuum ſortiri: in quo tamen caſu crimen debet eſſe notorium, vel tam euidenter probatum, vt nulla ſubſit ratio de illo dubitandi. Plura ſemper hac iudiciorum forma in octaui præcepti explicatione dicentur.

Secunda cauſa, quæ homicidium licitum reddit, eſt neceſſitas, quando ſcilicet quis eò redactus eſt, vt vitam propriam aliter tueri non poſſit, quàm occidendo inuaſorem: quod quidem licitum eſt, dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt docet S. Th. Quod autem de propria vita, hoc etiam de vita perſonæ alterius, conſanguinitatis aut amicitiæ vinculo coniunctæ intelligendum eſſe docet Toletus, ſuprà; & habetur Clement. vn. de homicidio. Obſeruat autem idem Toletus, quod ſi inuaſor eſſet perſona bono reipublicæ admodum neceſſaria, puta ex cuius occiſione bella ciuilia & alia ſimilia damna publica emergere poſſent, tunc licitum non eſſet illum occidere; ſed mors potiùs oppeti deberet.

Quæres an ſicut ad vitæ defenſionem; ſic etiam ad bonorum exteriorum conſeruationem liceat inuaſorem occidere, quando aliter bona illa ſaluari non poſſunt; Reſpondetur etiam licitum eſſe, dummodo bona illa ſint magni alicuius valoris, nec aliter conſeruari poſſint. Id conſtat in primis ex Scriptura, Exod. 22. vbi dicitur: *Si effrigens fur domum, ſiue ſoffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis*. Conſtat prætereà ex cap. *olim* de reſtitutione ſpoliatorum; & ex cap. *Dilecto*, de cenſura excomm. in 6. Idque docent S. Antoninus, Maior, Syluester, Caietanus, Sotus, & alij, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 2. de iuſt. part. 3. cap. 3. Addit tamen Toletus ſuprà; id ſolummodo eſſe laicis licitum, non verò Eccleſiaſticis, quos (vt habetur cap. *ſuſcepimus* de homicidio) *ſatius eſt, poſt tunicam relinquere pallium, quàm pro rebus tranſitorijs tam acerbè in alium exardeſcere*.

Quod autem de bonis fortunæ, hoc etiam de fama & honore dici poſſe exiſtimat idem Tolet. quod etiam docent Sotus, Nauar. Syluest. & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius lib. 2. de iuſt. & iur. cap. 9. dub. 8. iuxtà quorum ſententiam, quamuis nobilis ab alio inuaſus poſſet vitam fugiendo ſaluare, ſi tamen inde aliquam notabilem contrahat infamiam, non tenetur fugere, ſed inuaſorem occidere poteſt, ſi aliter vitam tutari nequeat. Obſeruat autem Toletus id non licere, niſi nobilibus & perſonis ijs, quæ ſuum honorem tutari maximè obligantur, idque ſolummodo ad vitandam aliquam notabilem infamiam, non vero ad iniuriam acceptam vlciſcendam, aut ad vanum aliquod nomen fortitudinis ſibi comparandum. Addit inſuper idem quoque cenſendum eſſe de caſtitatis, & pudicitiæ defenſione: poteſt enim mulier ob defen-

ſionem

ſionem caſtitatis occidere inuaſorem, ſi aliter illam propugnare nequeat.

Quod autem hîc de occiſione alterius dictum eſt, id etiam de illius mutilatione intelligi debet, ſcilicet ad vitæ, vel bonorum, ſeu honoris vel pudicitiæ iuſtam & neceſſariam defenſionem licitum eſſe alium mutilare: imo, ſi illum mutilando vita vel honor &c. propugnari poteſt, occidere non licet.

Quamuis verò licitum ſit parentibus, dominis, & alijs Superioribus, vt docet S.Thomas, correctionis cauſa verberare & percutere filios, ſeruos, & alios inferiores, non tamen licet illos mutilare: vnde peccant, quando in correctione ex nimia ira modum excedunt, itavt inferiores mutilentur, aut notabiliter in corpore lædantur.

Tertia denique cauſa, quæ homicidium à peccato excuſat, eſt inconſideratio, ſi v.g. aliquis inaduertenter & præter omnem intentionem alium occidat: cùm enim, vt docet S. Thomas quæſt. 64. art.8. ea, quæ ex caſu & præter intentionem accidunt, ſint inuoluntaria, hinc ſequitur non eſſe peccata, cùm nullum ſit peccatum niſi voluntarium. Rectè tamen obſeruat S. Doctor, & poſt illum Leſſius ſuprà dub.15. contingere poſſe, vt id quod non eſt voluntarium in ſe ſit voluntarium in cauſa, vt quando quis aliquid facit vnde periculum eſt, ne ſequatur mors alterius: tunc enim niſi ſufficientem ad periculum illud euitandum diligentiam adhibeat, homicidium, quod inde, licet caſu & præter illius intentionem, ſequetur, cenſebitur voluntarium in ſua cauſa: e.g. nobilis aliquis venatur, & ictu ſclopi exiſtimans impetere feram, occidit hominem: tunc enim ſi ſufficientem non adhibuit diligentiam vt occiſionem illam præcaueret, cenſebitur ei voluntaria, eritque proinde illius homicidij reus. Eſt autem ſufficiens illa diligentia penſanda, iuxta maius vel minus periculum quod imminet; ſi enim, v.g. locus illius venationis erat iuxtà viam publicam, per quam multi tranſire ſolebant, maior haud dubie ad vitandum homicidij periculum adhiberi debebat diligentia, quàm ſi fuiſſet deſertus.

Idem quoque dici debet iuxtà S. Doctoris mentem, de illo qui omittit aliquid facere ad quod tenebatur, ex qua omiſſione ſequitur præter eius intentionem mors alterius: tunc enim pro ratione maioris vel minoris negligentiæ aut ignorantiæ, quæ illius omiſſionis cauſa fuit, maioris vel minoris peccati reus cenſebitur: e. g. ſi ex aliqua Medici ignorantia vel negligentia mors infirmi ſequatur, reus erit peccati grauioris, aut leuioris provt maior vel minor fuerit illa eius ignorantia aut negligentia: quod iudicio viri prudentis perpendendum eſt.

Quæ autem hìc de occiſione dicta ſunt, eadem etiam proportionaliter de mutilatione intelligi debent.

§. IV.

Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum.

1 PECCANT in primis, qui iniuſtum vindictæ appetitum deliberatè concipiunt: qui ſe motu aliquo iræ, vltrà rationis aut charitatis limites abripi ſinunt: qui verba contumelioſa & conuiuis plena in alios proferunt; qui ſibi ipſis ex deſperatione mortem optant, aut inferre conantur: qui ſe temerè & ſine vlla rationabili cauſa periculo mortis exponunt.

Qui aliquem ſibi non ſubditum verberant aut percutiunt; aut ſibi quidem ſubditum, ſed ſine iuſta cauſa, aut licet ex iuſta cauſa, tamen cum notabili exceſſu; vnde læſio grauis aut mutilatio, & etiam mors ſequatur.

Item qui ſine legitima authoritate alterum mutilant vel occidunt: aut cum legitima authoritate; ſed ſine iuſta & ſufficienti cauſa, vel ex praua intentione: qui alium occidunt ob vitæ vel honoris, aut pudicitiæ, vel fortunarum defenſionem, ſed non ſeruato moderatione inculpatæ tutelæ: qui alium caſualiter quidem & præter intentionem occidunt: ſed non adhibita ſufficienti diligentia, aut qui ignorantia vel negligentia omittunt aliquid facere ad quod tenebantur, ex quo tamen ſequitur mors alterius.

2 Peccant etiam qui alios ad duellum prouocant, aut prouocationem illam acceptant: item qui in duellum aliorum conſentiunt, aut non impediunt, cùm poſſint, qui duello tanquam patrini, vt loquuntur, aut ſpectatores interſunt, aut qui conſilio, fauore, aut quauis alia ratione duello cooperantur.

Peccant etiam contra hoc præceptum mulieres, quæ pharmacum ſumunt, aut aliquod aliud adhibent remedium directè tendens ad impediendam conceptionem fœtus, vel ad expulſionem & abortum illius, ſiue animatus ſit, ſiue non: peccant matres, quæ infantes in eodem lecto ſecum ponunt, cum periculo illos opprimendi.

Sunt autem hìc obiter obſeruandæ duæ circumſtantiæ homicidii in Confeſſione neceſſario declarandæ. Prima circumſtantia eſt perſonæ occiſæ aut mutilatæ, v. g. ſit ſacra & Eccleſiaſtica, vel laica: & ſi laica eſt, an ſit pater, vel mater, aut Superior, &c. Secunda circumſtantia eſt loci, nimirum an occiſio, vel percuſſio alterius facta ſit in Eccleſia, aut aliquo loco ſacro cum ſanguinis effuſione, vnde locus ille pollutus fuerit.

§. V.

§. V.

De reſtitutione ob alterius occiſionem vel mutilationem facienda.

1 DVo præſertim circa reſtitutionem illam explicanda ſunt. Primò, quantum ſit ob mutilationem vel occiſionem alterius reſtituendum. Secundò, quibus ſit reſtituendum.

Quod ad primum ſpectat certum eſt pro alterius occiſione aut mutilatione nullam præcisè loquendo condignam reſtitutionem fieri poſſe; cùm vita hominis nullo pretio pecuniario æſtimari poſſit, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Leſſius lib. 2. de iuſt.& iure, c.9. dub.13. Quod quamuis verum ſit, ordo tamen iuſtitiæ poſtulat, vt damna omnia ex occiſione, vel mutilatione alterius ſecuta, reſarciantur ab eo, qui iniuſtè occidit vel mutilauit, ſiue aggreſſor fuerit, ſiue ſeipſum defendendo moderamen inculpatæ tutelæ notabiliter exceſſerit, vt rectè obſeruat Nauarrus c.25.n.27. & Leſſius ſuprà, dub.21. Atque in primis expenſæ omnes factæ pro curatione mutilati vel occiſi reſtitui debent: item reſtituenda ſunt lucra omnia & emolumenta, quæ, is qui occiſus eſt, ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter conſequi poterat, detractis tamen his, quæ ipſe conſumpſiſſet: quod etiam ſimiliter dici debet de eo, qui mutilatus eſt pro eo tempore, quo ratione læſionis acceptæ artificium, negotiationem aut officium exercere non potuit. Quæ omnia viri prudentis & docti iudicio, in caſibus particularibus determinanda ſunt, vt præfati Authores fuſiùs docent.

Quæres, quomodo facienda ſit æſtimatio lucri futuri cùm ignoretur quandiù victurus fuiſſet is qui occiſus eſt. Reſpondetur non poſſe ad id dignoſcendum regulam certiorem, & commodiorem præſcribi, quàm vt tantum reſtituatur, quantum probi prudenteſque viri ſpectatis viribus, ætate, complexione illius, qui occiſus eſt, aliiſque ſimilibus circũſtantijs, & habita ratione lucri ceſſantis, vel damni ex illius occiſione emergentis, æquum eſſe iudicauerint. Quod etiam ſeruari proportione debita dici debet, ſi alicuius vita ex iniuſta percuſſione, aut quauis alia læſione breuior effecta ſit; tunc enim erit facienda ſimiliter æſtimatio temporis, quo ille vitam vlteriùs ſecundùm communem naturæ curſum fuiſſet producturus.

Rectè etiam monet idem Leſſius ſupr. dub. 25. æquiſſimum eſſe, vt is, qui alium iniuſtè occidit, pro illius anima orationibus, eleemoſynis, aliiſque pijs operibus Deo ſatisfaciat, ac præſertim ſanctum Miſſæ Sacrificium pro refrigerio illius offerri curet: idque proinde pro aliqua ſatisfactionis Sacramentalis parte illi conuenienter iniungi poſſe.

3 Quod ſpectat ad ſecundùm; quibus ſcilicet reſtitutio ob iniuſtam alterius occiſionem facienda ſit, docent communiter Doctores faciendam illam eſſe parentibus, filijs, & vxori. Ita Bannes, Sotus, & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius ſupr. dub. 26. Obligatio autem ad illam reſtitutionem (quod obſeruandum eſt) oritur, non ex iure quod hæ perſonæ habent in bona defuncti, cum ipſe defunctus nullum ius habuerit ad illam reſtitutionem, cuius faciendæ obligatio non aliunde quàm ex eius morte orta eſt; ſed ex arctiſſima illa coniunctione, quæ inter defunctum & eiuſmodi perſonas intercedebat: ratione cuius cenſebantur quodammodò vna cum ipſo defuncto perſona, & competebat illis ſpeciale quoddam ius poſtulandi ab eo alimenta, & alia ad decentem vitæ ſuſtentationem neceſſaria: vnde ſequitur quod occiſor eadem illis præſtare obligetur, ad quæ occiſus obligatus fuiſſet.

Quæres an ſimiliter creditoribus defuncti reſtituere teneatur. Reſpondetur plures Theologos, quibus ſubſcribit Laymannus tract. 3. de iuſtitia part. 3. cap. 6. exiſtimare illum teneri; Leſſius verò ſuprà dub. 23. contendit, neque creditoribus, neque etiam hæredibus occiſi (ſi tamen parentes, vxor & filij excipiantur) vllam ex rigore iuſtitiæ reſtitutionem eſſe faciendam; cum neque creditoribus, neque etiam hæredibus defuncti ius vllum, niſi in bona competat; ea verò, quæ ob illius occiſionem reſtituuntur inter eius bona connumerari non poſſint. Quæ quidem ſententia tùm ob illam rationem, tùm ob etiam Bannis & Soti, quos pro illa citat, authoritatem, probabilis ac in praxi tuta videtur.

SECTIO VI.

Explicatur ſextum Decalogi præceptum.

Non mœchaberis.

MONET Catechiſmus Romanus part. 1. cap. 7. ſpecialem cautelam ac prudentiam, nec non delectum verborum requiri in explicanda huius præcepti materia, *qua*, vt ait, *moderationem potiùs deſiderat, quàm orationis copiam*: quod vt præſtemus, & breuitati ſimul ac honeſtati conſulentes, nihil omittamus eorum quæ à Sacerdotibus ſciri debent, vt lepram à lepra diſcernere poſſint; omnia quæ dicenda nobis ſunt, tribus paragraphis complectemur: in quorum primo inueſtigabimus, quid hoc ſexto præcepto prohibeatur: in ſecundo quot

modis

modis in illud peccetur: in tertio denique reſtitutiones quaſdam in certis caſibus ob huius præcepti tranſgreſſionem faciendas explicabimus.

§. I.

Quid hoc ſexto præcepto prohibeatur.

1 SANCTVS Auguſtinus quæſt. 17. ſuper Exod. explicans hoc ſextum præceptum, docet illo prohiberi non modò adulterium, quod nomine mœchiæ deſignatur: ſed in genere omnem illicitum concubitum, ac quemcumque luxuriæ actum, ſiue externum, ſiue internum.

Sunt autem ſex luxuriæ ſpecies, vt docet S.Thom. 2. 2. quæſt. 14. art. 1. & ſequent. & declaratur capite *Lex illa*, 36. quæſt. 1. ſcilicet fornicatio, ſtuprum, adulterium, inceſtus, raptus, & peccatum contra naturam; quibus aliqui Theologi addunt ſacrilegium, quando peccatum iſtud committitur cum perſona Deo ſacra; quod tamen S.Thom. reducit ad ſpeciem adulterij; quia perſonæ ſacræ connubio quodam ſpirituali ſunt Deo coniunctæ.

Fornicatio eſt concubitus illicitus ſoluti cum ſoluta, id eſt hominis nullo coniugij vinculo aut caſtitatis voto, aut Religioſi, vel Eccleſiaſtici ſtatus conditione obligati, cum fœmina, quæ nec virgo eſt, nec coniugio, aut aliquo voto caſtitatis obſtricta, nec Religioſi ſtatus ſuſceptione Deo mancipata. Hanc autem ſimplicem fornicationem eſſe peccatum mortale adeò certum eſt, vt oppoſitum pertinaciter aſſerere ſit hæreticum, vt definitum eſt in Clement. *Ad noſtrum*, de hæreticis; & expreſſis verbis dicit Apoſtolus Eph. 5. *quòd omnis fornicator aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti*. Excipitur tamen caſus ille, in quo mulier vim ab alio pateretur; tunc enim, quamuis delectationem ſentiat, ſi tamen impudico actui non conſentiat, nullatenus peccat, vt fusè declarat & probat S. Aug. lib. 1. de ciuit. cap.

2 Ad hoc peccatum reducitur concubinatus: quo nomine nihil aliud intelligitur, quàm fornicatio continuata cum certa perſona ſoluta, & cohabitatio cum illa. Eſt autem hoc peccatum graue & periculoſum, eo quod hominem in continuo ſtatu peccati detineat: nec abſolui debent concubinarii, niſi prius à concubinis ſeparentur.

Porrò rectè obſeruat Leſſius lib. 4. de iuſt. & iur. cap. 3. dub. 7. fornicationis peccatum in Chriſtianis ſpecialem habere deformita-

nitatem, ratione Sacramentorum Baptiſmi & Euchariſtiæ, per quorum ſuſceptionem ſingulari quodam modo vniuntur Chriſto Domino, & membra illorum fiunt membra Chriſti: vnde Apoſtolus; *Neſcitis,* inquit, *quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti; tollens ergo membra Chriſti faciam meretricis? abſit.*

Stuprum eſt virginis defloratio; eſtque hoc peccatum grauius ſimplici fornicatione, eo quod præter illius malitiam habeat ſpecialem deformitatem propter violationem ſignaculi virginalis, & maximum deinceps peccandi periculum, cui virginem ſic defloratam exponit. Exiſtimat tamen Leſſius lib. 2. cap. 10. dub. probabiliter dici poſſe, ſtuprum tunc ſolummodo eſſe peccatum, ſpecie diſtinctum à ſimplici fornicatione, quando virgini vis infertur, illaque per violentiam defloratur.

Adulterium eſt illicitus concubitus cum perſona coniugata, ſiue vir tantum aut mulier, ſiue vterque coniugio copulati ſint. Eſt autem grauius fornicatione & etiam ſtupro, tum propter violationem fidei coniugalis, tum etiam propter damnum filiorum legitimorum, & alia ſimilia mala, quæ ex eo peccato conſequuntur, de quo loquens Iob. cap. 31. *Hoc nefas eſt*, inquit, *& iniquitas maxima, & ignis vſque ad perditionem deuorans, & eradicans genimina.*

Sacrilegium eſt illicita copula cum perſona ſacra, ſeu quæ Deo conſecrata eſt & dicata, ſiue per votum caſtitatis, ſiue per ordinis ſacri ſuſceptionem. Addit etiam Toletus lib. 5. c. 12. ſacrilegium committi, ſi quis in minoribus conſtitutus luxuriæ peccatum committat, vel ſi quis in loco ſacro actum venereum exerceat, quamuis ſit coniugalis, vt exiſtimant Paludanus, Tabiena, & alij apud eundem Toletum: vnde circa hoc peccatum circunſtantia perſonæ vel loci declaranda eſt. Locus autem ſacer dicitur, qui ſolemni ritu, diuino cultui dicatus eſt, vt Eccleſia, & capellæ illi adiacentes, necnon ſacriſtia, vt pars illius, ac etiam cœmeterium.

Inceſtus eſt copula illicita cum perſona conſanguinitatis aut affinitatis nexu intra quartum gradum coniuncta. Quàm vero graue ſit hoc peccatum, ex eo colligitur, quòd in veteri lege conſtituta erat mortis pœna in inceſtuoſos: & additur hæc cauſa Leuit. 10. *quia rem nefariam operati ſunt*. Eſt autem eo grauius peccatum quo maior eſt inter peccantes perſonas coniunctio, imo ſpecie diſtinctum eſſe exiſtimat Nauarrus c. 16. n. 3. aſſeritque proinde gradum conſanguinitatis aut affinitatis eſſe declarandum.

Obſeruat etiam Leſſius violationem cognationis ſpiritualis per actum luxuriæ, quamuis propriè ad hanc inceſtus ſpeciem non pertineat, habere tamen ſpecialẽ deformitatẽ: ratione cuius, circunſtantiam cognationis ſpiritualis in Confeſſione declarandam eſſe exiſtimat.

ſtimat. Quod ſimiliter dicendum eſt, ſi hoc peccatum committeret cum filia ſpirituali Confeſſionis, id eſt cum ea, cuius quis Confeſſionem Sacramentalem excepit: quod quam graue peccatum ſit conſtat ex capi. *Omnes*, & capite *Non debet*. 30. quæſt. 1. vbi depoſitio ab Ordine Sacerdotali, & perpetua pœnitentia vſque ad exitum vitæ decernitur in eum, qui tale ſcelus perpetrauerit.

Raptus, quantum ad ipſum actum luxuriæ, modis omnibus ſupradictis committi quidem poteſt: ſed addit præterea violentam, & iniuſtam perſonæ à domo ſua, vel paterna ſubſtractionem, & in aliena detentionem: vnde raptus cum ſimplici fornicatione, vel adulterio, vel ſacrilegio, vel inceſtu ſimul cōmitti poteſt, & hæ circumſtātiæ cū illa, quæ ipſius raptus eſt propria, debent in Confeſſione declarari.

Peccatum denique contra naturam eſt illud (vt explicat Sanct. Doctor quæſt. 154. art. 11. *(quod repugnat naturali ordini venerei actus, qui conuenit ſpeciei humanæ*, additque illud quatuor præſertim modis contingere poſſe: *vno quidem modo, ſi abſque omni concubitu, cauſa delectationis venereæ, pollutio procuretur, & vocatur mollities: alio modo, ſi fiat per concubitum ad rem non eiuſdē ſpeciei, & vocatur beſtialitas: tertiò ſi fiat per concubitum ad non debitum ſexum, puta maſculi ad maſculum, fœminæ ad fæminam, vt Apoſtolus dicit Rom. 1. quod dicitur Sodomiticum vitium: quartò ſi non ſeruetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad inſtrumentum non debitum, aut quantum ad alios monſtruſos & beſtiales concubendi modos*.

Et hi quatuor modi ſpecie diſtinguuntur, vt obſeruat Leſſius lib. 4. cap. 3. dub. 13. cum vnuſquiſque illorum contineat ſpecialem turpitudinem caſtitati repugnantem. Quam nefandum autem & quàm deteſtabile ſit illud peccatum, ſatis conſtat ex horrenda punitione Sodomitarum, Gen. 19. & Onam filii Iudæ Gen. 38. vbi dicitur quod *percuſſit eum Dominus, eo quòd rem deteſtabilem faceret*: & Leuit. 20. morti adiudicantur, qui peccatum iſtud commiſerint: neque tantum diuinis legibus, ſed & humanis hæc peccatorum monſtra damnantur, in Codice Theodoſiano lib. 9. tit. 7. edicitur quod *huiuſmodi ſcelus ſpectante populo flammæ vindices expiabunt*.

Eſt autem obſeruandum circa peccatum mollitiei pollutionem omnem directè in ſe voluntariam eſſe peccatum mortale: nec vnquam quouis prætextu etiam tuendæ ſanitatis, eſſe licitam, vt ex communi Doctorum conſenſu probat & docet Leſſius ſup. dub. 14. imò & illam etiam, quæ indirectè tantùm voluntaria eſt; id eſt quæ ſequutura præuidetur ex aliqua cauſa, quæ tamen non euitatur, cùm poſſit & debeat euitari.

Si tamen iuſta aliqua ratio ſubſit eiuſmodi cauſam non euitandi, vt ſi quis libros de eiuſmodi rebus tractantes legat, vt alios doceat

aut confeſſionibus excipiendis vacet; vnde turpes imaginationes & delectationes in parte inferiori, ac exinde pollutiones conſequantur; tunc non erit peccatum, dûmodo non ſubſit periculum conſenſus vt docent Leſſius ſup. Nauarr. c. 19. n. 6. & alij communiter. Quod ſi pollutio nullo modo ſit voluntaria: vt quando inter dormiendum accidit, neque poſtquam quis plenè expergefactus eſt, in delectationem ex illa prouenientem deliberatè conſentit, tunc non eſt peccatum, vt iidem authores proximè citati docent,

Præter has luxuriæ ſpecies, ſunt alij plurimi eiuſdem peccati actus tam exteriores quàm interiores ad vnamquamque illarum pertinentes, hoc ſexto præcepto prohibiti. Atque in primis prohibentur moroſæ delectationes, quæ ex rebus obſcœnis cogitatione vel imaginatione apprehenſis, cum pleno & deliberato voluntatis conſenſu percipiuntur: & etiam ipſæ cogitationes & imaginationes turpes, quamuis nulla ex illis ſequatur turpis delectatio, ſi tamen illius percipiendæ cauſa animo verſentur & foueantur, æqualẽ cum ipſis obſcœnis delectationibus cenſentur habere malitiam, ſcilicet mortalem, quamuis nulla ſubſit voluntas rem illam turpem opere implendi: quod melius explicare ſimul & probare non poſſumus, quàm his ſancti Auguſtini verbis lib. 12. de Trinit. cap. 2. *Totus*, inquit, *homo damnabitur, niſi hæc, quæ ſint voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata; per mediatoris gratiam remittantur*,

Prohibentur etiam à fortiori obſcœna omnia deſideria & turpes affectus, quando quis deliberate appetit & vult actum aliquem luxurioſum perpetrare. Et hæc deſideria eandem cum ipſis actibus deſideratis deformitantem induunt: vnde qui mulierem coniugatam turpiter concupiſcit, *iam mæchatus eſt eam in corde ſuo* vt ait Chriſtus Dominus, Sanct. Matth. 6. & coram Deo adulterij reus efficitur.

Præterea oſcula, tactus, quæ fiunt ob carnalem & veneream delectationem, quæ ex illis percipi poteſt, ſunt etiam peccata mortalia hoc præcepto prohibita: quamuis enim, vt rectè obſeruat S. Doctor 2. 2. quæſt. 154. art. 4. hæ & ſimiles actiones ſint ex genere ſuo indifferentes, poſſintque ſecluſo quouis libidinoſo affectu licitè exerceri; e. g. ſi quis mulierem oſculetur eam ſalutando, quia talis eſt conſuetudo patriæ, vel ob aliquam aliam cauſam rationalem. ſi tamen nulla eiuſmodi cauſa ſubſit, nec aliud in oſculis, tactibus & aſpectibus intendatur, quàm delectatio illa quæ carnem afficit & ad libidinem excitat, tunc ſecundùm mentem S. Doctoris peccati mortalis reatus incurritur.

§. II.

§. II.

Quot modis peccetur in ſextum Decalogi præceptum.

1 EX dictis colligi poteſt quot & quam variis modis peccetur in hoc Decalogi præceptum. Atque in primis peccant contra illud qui turpium rerum cogitationibus, aut imaginationibus deliberatè intendunt vt illis delectentur: qui delectationes illas ſuboriri aduertunt, nec illas protinus abiiciunt, ſed potiùs fouent: qui legunt libros impudicos, vnde tales cogitationes & delectationes plerumque oriri ſolent: qui intendunt in imagines aut picturas obſcœnas, & ad libidinem aſpectu ſui excitantes; aut illas domi expoſitas habent, vnde alii occaſionem peccandi ſumere poſſunt: qui turpes cantilenas, aut verba obſcœna proferunt, aut ab aliis prolata libenter audiunt, qui comœdiis aut aliis ſpectaculis, vel ſaltationibus & choreis delectantur in quibus aduertunt ſe graues aduersùs caſtitatē tentationes experiri, iiſque vtplurimum ſuccumbere qui notabiliter in cibo vel potu excedunt, vnde in ipſis motus impudici, & aliquando pollutiones oriri ſolent, quibus ferè ſemper cōſenſum præbent.

Qui veſtitu aut geſtu aliquo immodeſto, vel aſpectu, aliis huius peccati occaſionem præbent: qui ſe vel alias perſonas impudicè aſpiciunt: qui oſculis aut tactibus libidinoſis delectantur: qui voluntate ſola, aut etiam actu ipſo committunt peccatum fornicationis, ſtupri, adulterii, ſacrilegii, inceſtus, aut raptus, qui in peccatum mollitiei deliberate incidunt, pollutionibus deliberatè delectantur, aut eas ſibi tactibus impudicis vel aliis mod s procurare conantur: qui infandum Sodomiæ aut beſtialitatis crimen perpetrant, aut aliis illicitis, aut infamibus concumbendi modis ſe polluunt.

§. III.

Quænam reſtitutiones ob huius præcepti tranſgreſſionem facienda ſint.

1 DVOBVS præſertim caſibus obligatio reſtitutionis alicuius faciendæ huius præcepti tranſgreſſoribus incumbere poteſt, nimirùm ratione ſtupri, vel adulterii.

Quod ad ſtuprum ſpectat; certum eſt in primis illum, qui virginē aliquam coniugii promiſſione decepit, & ſub eiuſmodi ſpe, corporis illius vſuram impetrauit, ad eam in matrimonium ducendam obligari, etiam ſi fictè tantùm & doloſè promiſerit. Ita Nauarrus, Sotus, Adrianus, & alii apud Leſſium lib. 2. cap. 10. dub. 3. ſi tamen eſſet

conditionis valdè inæqualis; aut ſi promiſſionem adimplere non poſſet, puta quia eſt coniugatus: aut ſi ex illius promiſſionis impletione graue aliquod ſcandalum timeatur: tunc promiſſioni ſatisfacere cenſebitur, ſi ſufficientem illi, pro ratione conditionis, & ſtatus, dotem tribuat: vt docet Nauarrus c. 16. n. 8. & poſt illum Toletus, lib. 5 cap. 11.

Certum eſt etiam illum, qui violentia, aut importunis precibus, aut falſis & doloſis perſuaſionibus virginem ad ſtuprum induxit, teneri illam vel ducere, vel conuenienter dotare, vt habetur ex c. *ſi ſeduxerit*, de adulterijs. Quod ſi virgo nulla vi aut promiſſione, nullis item importunis precibus, aut doloſis perſuaſionibus ad peccatum inducta eſt, ſed ipſa ſponte & liberè in illud conſenſit, nulla reſtitutionis faciendæ obligatio incumbit, vt docet Nauarrus ſuprà, Leſſius ſup. 2. & alij: quia iuxtà regulam 28. iuris in 6. *Scienti & conſentienti non fit iniuria*: legeſque Canonicæ, vt obſeruat Nauarrus ibid. non obligant ad reſtitutionem, niſi eum, qui aut violentiam, aut dolum ſeu deceptionem ad ſtuprum perpetrandum adhibuit: quod etiam ſimiliter dicendum exiſtimat idem Nauarrus, ſi virgo per ſtuprum deflorata æquè commodè & conuenienter nupſit, ac ſi minimè peccaſſet, quia ſtuprum illius nemini innotuit: tunc enim, quamuis ille qui eam ad peccandum induxit, grauem & rigidam pœnitentiam coram Deo ſubire teneatur, ad nullam tamen reſtitutionem illi faciendam tenebitur; quia ſcilicet nullum damnum paſſa eſt, quod pecunia æſtimari poſſit.

Quod ſpectat ad adulterium, ſi mulier coniugata filium ex adulterio ſuſcepit; tenetur omnibus modis, quibus poteſt, citrà famæ diſpendium, aut vitæ periculum, procurare ne legitimi hæredes ratione huius illegitimæ prolis aliquid detrimenti patiantur: vnde ſi habet bona aliqua præter dotẽ ſibi propria, quę poſſit quibus velit tribuere, tenetur ex illis tantum legitimis hæredibus applicare, quantùm ſatis erit ad compenſationem damni per ſpurium illati aut inferendi. Ita Caietanus opuſc. 31. reſp. 14. Nauarrus c. 16. num. 47. Toletus lib. 5. capite 11. Leſſius libro 2. c. 10. dub. 7. & alij communiter.

3 Quòd ſi mulier nulla eiuſmodi bona poſſideat, neque vllo alio modo damnum illud compenſare poſſit, quærunt Theologi an teneatur etiam cum periculo vitæ, vel diſpendio famæ, crimen ſuum marito vel filio ſuo ſpurio prodere. Reſpondetur ex cõmuni Doctorum ſententia, vt videre eſt apud Leſſium & Toletum ſuprà, non teneri cum periculo vitæ: quamuis autem aliqui exiſtiment ad id obligari cum honoris & famæ diſpendio, probabilis tamen & tuta in praxi eſt ſententia Scoti, Innocentij, Panormitani, Caietani, Nauarri, & aliorum, quos refert & quibus ſubſcribit Leſſius ſuprà, dub. 7.

qui

qui negant mulierem cum notabili famæ honoriſque diſpendio, ad crimen ſuum marito vel filio ſpurio reuelandum obligari: quorum ratio eſt, quòd fama, cùm ſit bonum ſuperioris ordinis, non videatur in tali caſu neceſſariò exponenda pro alio bono inferioris ordinis; præſertim cùm illius dictis neque maritus, neque ſpurius filius credere teneantur: *Alleganti ſuam turpitudinem*, iuxtà regulam iuris, *nulla debetur fides*, proindeque ex illa peccati ſui declaratione nihil aliud ſequeretur, niſi ſcandalum in familia, & diſcordia inter filios: vnde etiam cap. *Officij*, de pœnit. & remiſſ. nihil aliud præſcribitur reſpectu mulieris, quæ filium ſuppoſuerat, nec ſuppoſitionem illam marito reuelare volebat, ſicut nec alterius qui prolem ex adulterio ſuſceperat, niſi vt competens ſatisfactio per diſcretum Sacerdotem vtrique iniungatur; vnde iuxta illum canonem prudentis erit Confeſſarij eiuſmodi mulieri, præter alia opera ſatisfactoria præcipere, vt ſolitas expenſas, quantùm poterit, habita ratione ſtatus, valetudinis, &c. imminuat, & maiori ſedulitate rem domeſticam adminiſtret: & ſi quid lucri proprio labore captare poſſit, illud in compenſationem filiorum aut hæredum applicet & alia ſimilia præſtet, quibus ſi non totum damnum, ſaltem illius partem aliquam compenſare conetur.

Quæres vtrùm ipſe adulter ad reſtitutionem aliquam faciendam obligetur. Reſpondetur, ſi moraliter ei certũ ſit filium, qui ex muliere cum qua peccauit, natus eſt, eſſe ſuũ, obligari adulterũ ad cõpẽſationẽ damnoũr, quæ legitimo marito aut eius hæredibus obuenire poſſunt, ſiue ratione alimentorum, quæ illi præſtantur, ſiue ratione hæreditatis, quam cum alijs legitimis filijs tanquam vnus ex illis aditurus eſt. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum, paucis exceptis, quorum opinionem, vt minus probabilem & tutam, meritò reijcit Leſſius ſuprà dub. 6.

SECTIO VII.

Explicatur ſeptimum Decalogi præceptum.

Non furaberis.

1 CVM hoc ſeptimo præcepto, vt obſeruat Catechiſmus Rom. part. 3. cap. 8. Deus in tutelam veluti ſuam bona noſtra exteriora ſuſceperit: ita vt nullus ea iniuſtè ſurripere, aut inuitis nobis, detinere poſſit quin iniuria illa in ipſum etiam Deum refundatur, ac obedientia illi debita violetur: hinc patet, quanti facienda ſit huius præcepti obſeruatio, & quo ſtudio illius obligationes omnes perueſtigandæ ſint, præſertim cum innumeris propè modis in-

illud peccetur. Vt igitur maiori cum luce in illius explicatione procedamus ipſius iuris ac iuſtitiæ principia breuiter conſideranda nobis ſunt, vt ex illis poſteà rationes omnes, quibus erga proximi bona obſtringimur, enucleatiùs cognoſcamus.

§. I.

Quid iuris, quid iuſtitiæ nomine intelligendum ſit.

1 NOMINE iuris (vt illius varias & multiplices acceptiones omittamus) in duplici præſertim ſignificatione ſumi ſolet. Primò pro lege tam naturali quàm poſitiua, ſiue diuina, ſiue humana: quo ſenſu dicimus, e.g. parentibus honorem deferre, eſſe de iure naturali; Sacramentum Baptiſmi recipere eſſe de iure diuino poſitiuo: eo etiam ſenſu legum & ſanctionum Eccleſiaſticarum Collectionem iuris Canonici nomine indigitamus. Secundò ſumitur pro facultate illa ſeu poteſtate legitima, quam quis habet ad rem aliquam obtinendam aut retinendam, vel ad aliquid faciendum, ita vt ab illius rei obtentione aut retentione, vel ab illa actione facienda impleri licitè non poſſit.

Similiter iuſtitiæ nomen duobus potiſſimùm modis accipitur. Primò pro virtute quadam generali, quam Sanctus Anſelmus dialog. de verit. c. 13. vocat *Rectitudinem voluntatis*: quo ſenſu virtutes omnes in ſe complectitur, & pro illis ſiue generatim ſiue ſpeciatim ſignificandis plerumque in Scriptura ponitur, vt Matth. 5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam*, & cap. 6. *Attendite: ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.*

Secundò pro virtute particulari, quæ à Sancto Doctore 2.2.q.58. art. 1. & à Iuriſconſultis communiter definitur: *Conſtans & perpetua voluntas ius ſuum vnicuique tribuendi*: Quorum verborum ſenſus eſt, iuſtitiam eſſe virtutem, quæ inclinat & firmat voluntatem ad tribuendum vnicuique quod ſuum eſt: qua in acceptione vna eſt ex quatuor illis virtutibus, quæ à ſancto Ambroſio in cap. ſextum Sancti Lucæ vocantur *Cardinales*, eo quod ſint aliarum virtutum tanquam cardines; itavt ſicut oſtium in cardine, ſic (vt loquitur S. Gregorius lib. 2. mor. cap. 36.) *omnis honeſta vitæ ratio, & vniuerſa boni operis ſtructura, illis inniti quodammodò videatur.*

3 Diuiditur autem iuſtitia à ſancto Doctore q. 61. art. 1. in commutatiuam & diſtributiuam. Iuſtitia diſtributiua illa eſt, quæ diuidit & diſtribuit munera, officia, onera, bona, & alia ſimilia communitatis alicuius propria ſecundùm proportionem quam vocant geometricam: id eſt, conſiderando non ſolùm valorem & quantitatem

tem bonorum illorum aut onerum, &c. ſed etiam perſonarum conditionem, idoneitatem, merita, &c. Commutatiua verò illa eſt, quæ conſtituit æqualitatem inter perſonas particulares ſecundùm proportionem arithmeticam: id eſt conſiderando ſolùm valorem vel quantitatem rerum ſine vllo reſpectu ad perſonas: v. g. mutuatus eſt aliquis centum aureos, qualiſcunque ſit: diues aut pauper, nobilis aut ignobilis, debet centum aureos reddere.

§. II.

Quid ſit ius ad rem, & ius in re.

1 CElebris illa diuiſio iuris, quæ à Theologis & Iuriſperitis tractatur, lucem dabit varijs difficultatibus circa huius præcepti violationem occurrentibus, ideoque à nobis prætermitti non debuit. Ius igitur ad rem eſt illud, quod habetur per alicuius contractus ſtipulationem, puta per donationem, emptionem, &c. antequam illius rei quæ donata vel empta eſt, traditio fiat. Ius in re eſt illud, quod per ipſam rei traditionem acquiritur.

Hæc eſt autem vtriuſque differentia, quòd ius in re ita faciat illam propriam eius qui acquiſiuit, vt quocunque in loco ſit, & in cuiuſcunque manus peruenerit, facultatem habeat, eam vbicunque repererit, recipiendi, & à quocunque repetendi, obligeturque ex iuſtitia eam ei reſtituere, quiſquis acceperit. Ius verò ad rem, non tribuat facultatem eiuſmodi in ipſam rem; ſed ſolummodò titulum iuſtum & aptum ad habendum illius rei dominium: v. g. quis emit equum ab altero, illiuſque pretium ſoluit, ſi equus ille nondum ei à venditore traditus ſit, habet tantum ius ad illum equum, non verò in illo: vnde ſi venditor fraudulenter eundem equum alteri vendat & tradat, primus emptor non poteſt ab illo altero equum repetere; ſed agere tantùm poteſt in venditorem, vt pretium reſtituat, ſibique præterea perſoluat quantum ſua intererat, contractum illius venditionis anteà celebratum, firmum eſſe & ad plenum effectum perduci: è contra ſi equus ille venditus, ſed nondum traditus, moriatur, aut furto abducatur, venditori perit & non emptori.

2 Ex quibus intelligi poteſt quid ſibi velint leges ciuiles, dum dicunt, ei qui habet ius in re, competere actionem realem, quæ *vendicatio* vocatur, qua res ipſa repeti & ſumi poſſit vbicunque reperiatur: ei verò qui habet tantummodò ius ad rem, competere actionem perſonalem, non qua res ipſa in cuiuſcunque manus deuenerit, poſſit vindicari & accipi; ſed qua traditio eius poſſit exigi à perſona, cum qua ſtipulatio de illa interceſſit.

§. III.

Quid ſit dominium, & quibus perſonis competat.

1 PLVRES ſunt iuris particularis ſpecies variæque rationes, quibus competere poteſt alicui facultas accipiendi aut retinendi rem aliquam, vel de illa diſponendi, inter quas præcipua, & ad quam reliquæ aliquo pacto reducuntur, eſt dominium: ex cuius proinde explicatione, quid de alijs sētiēdū ſit, facilè poterit intelligi

Ac in primis obſeruandum eſt, duplex eſſe dominium, iuriſdictionis ſcilicet & proprietatis. Dominium iuriſdictionis eſt poteſtas gubernandi ſibi ſubditos; illis aliquid præcipiendi, aut prohibendi, illos iudicandi, puniendi, vel præmiandi.

Dominium verò proprietatis, eſt ius poſſidendi rem aliquam, & de illa tanquam ſua diſponendi: eſtque rurſum duplex, perfectum ſcilicet & imperfectum. Dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei & commodorum eius, extenditque ſe ad omnem eius vſum & diſpoſitionem, niſi lege aliqua diuina vel humana prohibeatur: Dominium verò imperfectum habet tantum proprietatem abſque emolumentis, vel emolumenta abſque proprietate. Primum vocant Iuriſperiti dominium directum, quale eſt principis reſpectu feudorum, aut illius qui dedit agrum in emphyteuſim: ſecundum vocant dominium vtile, quale habet feudatarius, emphyteuta, vſufructuarius, &c.

Quod autem ſpectat ad ſubiectum dominij, ſeu perſonas illius capaces, Theologi communiter docent, illud nonniſi naturæ rationali competere poſſe; cùm per ſolam rationem quiſque poteſtatem habeat immediatè in actus ſuos, & per hos in alias res exteriores.

2 Atque in primis certum eſt, Deum in omnes creaturas ſummum quoddam & abſolutiſſimum obtinet dominium: quod ſcriptura innumeris propè in locis teſtatur: proindeque illum liberè; & prout ipſi placuerit, de omnibus creaturis ſine cuiuſquã iniuria diſponere poſſe. Certum eſt etiam hominem eſſe dominij capacem, iuxta illud Geneſ. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris, beſtijs terræ, &c.* vbi tribuitur homini præfectura & dominium in alias creaturas inferiores, ratione imaginis diuinæ quam gerit, quæque in intellectu rationis capaci, & libera voluntate conſiſtit. Sed difficultas eſt de quibuſdam hominibus in particulari, an de facto dominium aliquod, & quarumnam rerum habeant: ac præſertim de filijsfamilias, de quibus breuiter dicimus, quod ſecundùm iuris diſpoſitionem, quamdiù ſub patria poteſtate conſtituti ſunt, duo ſunt tantummodò genera bonorum,

rum, quorum perfectum dominium habere poſſunt; caſtrenſia ſcilicet, & quaſi caſtrenſia. Bona caſtrenſia ſunt illa, quæ in militia vel occaſione militiæ iuſtè acquiruntur, vt ſtipendia, donaria ducum, &c. Quaſi caſtrenſia verò ſunt ea, quæ ex beneficio Eccleſiaſtico; aut officio publico iudicis, v.g. aut aduocati, aut ex profeſſione alicuius artis liberalis proueniunt. Bonorum autem illorum, quæ aduentitia vocantur, id eſt, quæ vel ex aliorum donatione, vel ex propria induſtria, negotiatione, &c. proueniunt, dominium quidem directum habere cenſentur, non tamen de ijs diſponere poſſunt, abſque conſenſu patris, penes quem illorum adminiſtratio & vtilitas remanet. Quæ omnia fuſiùs explicata videri poſſunt apud Nauarrum c. 17. n. 42. Leſſium lib. 2. c. 4. dub. 3. & alios.

§. IV.

Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.

RES externæ quæ ſub dominium proprietatis cadere poſſunt duplicis ſunt generis: vel enim nullius ſunt, vel alicuius propriæ: & de vtriſque quæſtio propoſita intelligi poteſt.

Atque in primis quod ſpectat ad res illas, quæ nullius domini ſunt, dicendum eſt, ſpectato communi naturæ ac gentium iure, illas fieri primi occupantis, niſi leges ciuiles & locorum conſuetudines de aliquibus in particulari aliter conſtituant: proindeque hæc occupatio eſt legitimus modus, quo prædictarum rerum dominium acquiritur. Id patet ex § *feræ*, inſtit. de rer. diuiſ. & ex leg. 1. ff. de acquirenda poſſeſſ. item ex l. 1. & 3. ff. de acquirendo rer. domin. quibus legibus omnes Theologi ſubſcribunt.

Hinc colliges feras & animalia ſylueſtria, quæ in nullius poteſtate ſunt, vel quæ iam ab aliquo capta illius poteſtatem euaſerunt, & in libertatem naturalem ſe vindicarunt; vbicumque reperta fuerint, capi poſſe è contra verò animalia illa, quæ natura manſueta ſunt & domeſtica, quamuis è domini domo effugerint: vbicumque oberrantia reperiantur, eſſe reſtituenda: quia tanquam ad dominum pertinentia conſiderantur, vt fuſiùs explicat Leſſius lib. 2. de iuſt. & iure c. 5. dub. 6. vnde parag. *Gallinarum*, inſtit. de rerum diuiſione ille dicitur furtum committere, qui eiuſmodi animalia, cùm effugerint, detineret. Simili ratione lapilli, gemmæ, margaritæ, & alia ſimilia, quæ nunquam dominum habuerunt, & in littore maris aut in alijs locis inueniuntur, ſunt primi occupantis.

Secus verò dicendum eſt de rebus illis, quæ Dominum habuerunt, & caſu aliquo fuerunt amiſſæ, v. g. quæ naufragio factæ, eiectæ ſunt ad littus maris, quiſquis enim res eiuſmodi repetit; illas domi-

dominis reſtituere debet, ſi dignoſcere poſſit, & ad illos dignoſcendos moralem diligentiam adhibere tenetur. Quod ſi illarum rerum domini dignoſci non poſſint, tunc ſecundùm S. Doctorem 2.2. quæſt. 66. art. 5. cui plurimi alij Theologi ſubſcribunt, ſunt illæ pauperibus erogandæ, vel in alios pios vſus inſumendæ. Ratio eſt, quia rerum illarum non deſinit eſſe dominus qui ea amiſit, ideoque, ſi ipſimet reſtitui nequeunt, ſaltem reſtitui debent illis, quibus velle præſumitur: nemo eſt autem, qui amiſſam rem ſuam non malit pauperibus dari, quàm in alios vſus expendi.

3 Non deſunt tamen Doctores qui ſententiam contrariam tueantur, aſſerantque res illas inuentas domino minimè comparente, poſt diligentem inquiſitionem, ab inuentore poſſe retineri, cùm nullo iure naturali aut Eccleſiaſtico id prohibeatur. Ita Sotus, Medina, & alij apud Laymannum lib. 3. de iuſt. tract. 1. cap. 5. qui rectè concludit, quod, quamuis hæc poſterior ſententia ſit probabilis, neque temerè damnandus eſſet qui eam ſequeretur, prior tamen ſit magis pia & in praxi tuta: præſertim, cum ſecundùm illam, vt monet Nauarrus c. 17. n. 170. poſſit inuentor, ſi aliqua egeſtate laboret, ſibimet rem inuentam aut partem illius retinere, maximè de conſilio prudentis Confeſſarij, cuius erit determinare, quid in eiuſmodi caſu magis expedire videatur.

Quod ſpectat ad res illas, quæ ſunt alicuius propriæ, dicendum eſt rerum eiuſmodi dominium acquiri, vel per voluntatem propriam domini rei illius ſuæ dominium in alterum transferentis, quod duobus potiſſimum modis in genere fieri poteſt: ſcilicet vel per aliquem contractum, puta venditionem, permutationem, &c. aut abſque contractu per donationem, promiſſionem, &c. vel per voluntatem Superioris, aut diſpoſitionem legis ob iuſtas cauſas, rei alicuius dominium ab vno in alterum transferentes; quod præſertim fit per præſcriptionis legem. De quibus omnibus & ſingulis in ſequentibus paragraphis agendum erit.

§. V.

De Præſcriptione.

1 PRAESCRIPTIO ſeu vſucapio vt loquuntur Iuriſperiti, eſt modus quidam acquirendi dominij per poſſeſſionem alicuius rei, certo temporis ſpatio legibus definito continuatam. Hic autem acquirendi dominij modus ciuili iure introductus eſt; *Ne diu & ferè ſemper*, vt habetur lege 1. de vſurp. & vſucap. *quarumdã rerũ dominia incerta eſſent:* & locum habet, non ſolum in foro exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ: ita vt poſſit quis licitè rei alicu-

alicuius dominium, titulo præſcriptionis, acquirere, vt pluribus probat Leſſius lib.2.cap.6.dub.17. dummodo tamen præſcriptio illa legitima ſit, habeatque requiſitas à iure conditiones, quæ quatuor communiter à Doctoribus numerantur. Prima eſt poſſeſſio: nam ſecundùm regulam iuris, Reg.3.in 6. *Sine poſſeſſione præſcritio non procedit*. Secunda eſt bona: ſiquidem vt ibidem habetur, Reg.2. *poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit*. Tertia eſt titulus probabiliter præſumptus; puta donationis, emptionis, ſucceſſionis, &c. vt conſtat ex digeſt.leg.41. tit.4. & ſeq. Quamuis interdùm bona fides etiam ſine titulo ad præſcriptionem ſufficiat; quando ſcilicet nulla præſumptio in contrarium habetur, nec ius commune contradicit. Quarta denique eſt continuatio poſſeſſionis tempore legibus definito.

Quæres quantùm temporis requiratur ad legitimam præſcriptionem. Reſpondetur ex communi Doctorum ſententia apud Leſſium ſup.c.6.dub.2.3.4.& ſeq.ad præſcriptionem ſeu vſucapionem rerum mobilium quarumcumque, cum titulo probabiliter præſumpto, requiri poſſeſſionem per triennium bona fide continuatam; ſine titulo vero, per triginta annorum ſpatium: e.g. aliquis bona fide tibi rem alienam dedit, quam ſuam putabat: tuque bona fide illam acceptauiſti; tunc triennij poſſeſſione tibi acquiritur res illa ratione tituli donationis: quod ſi nullo titulo, bona tamen fide illam poſſideas, tua non fit, niſi triginta annorum continuata poſſeſſione.

Ad præſcriptionem autem rerum immobilium cum titulo requiri ſpatium decem annorum, inter præſentes, id eſt eos, qui in eodem territorio habitant, quamuis non in eadem vrbe; viginti annorum inter abſentes: triginta vero annorum, ſi nullus adſit titulus, vt ſuprà de mobilibus rebus dictum eſt.

Excipiuntur tamen bona immobilia Eccleſiæ, Monaſterij, Hoſpitalis, & aliorum piorum locorum, ad quorum præſcriptionem requiruntur anni quadraginta: quod ſi bona illa ſint Eccleſiæ Romanæ, nonniſi annorum centum ſpatio præſcribi poſſunt. Bona verò pupillorum ſiue mobilia ſiue immobilia, quandiù in illa ætate ſunt, nullo temporis lapſu præſcribuntur, ſicut nec res Eccleſiæ quæ alienari prohibitæ ſunt, aut vſibus tantùm ſacris ſunt deſtinatæ.

Eſt autem obſeruandum non eaſdem vbique leges circa tempus & modum præſcriptionis eſſe receptas: ac proinde cuiuſque regni aut loci ſpeciales leges & legitimas conſuetudines eſſe ſuper hac re conſulendas.

§. IV.

§. IV.

De contractibus in genere.

1 NOMINE contractus intelligitur conuentio aliqua inter duos facta, ex qua in vtroque, vel ſaltem in alterutro illorum, obligatio aliqua naſcitur. Sunt autem alij contractus, qui vocantur *nominati*, alij *innominati*, dicuntur. Contractus, *nominati* ſunt illi, qui ſpeciali nomine inter ſe diſtinguuntur, vt emptio, venditio, locatio, &c. Contractus verò *innominati*, ſunt illi, quibus nullum ſpeciale nomen aſſignatum eſt, diuiduntur que à Iuriſperitis in quatuor ſpecies, quæ his verbis exprimuntur: *do, vt des: do, vt facias: facio vt des: facio, vt facias.*

His prænotatis dicendum 1. contractum omnem ſpontè ac liberè factum, quamuis in eo non non ſeruentur iuris formalitates, obligare tamen in foro conſcientiæ; ita vt alterutro contrahentiũ inuito, reſcindi non poſſit, niſi iure aliquo poſitiuo irritus ſit, aut irritari poſſit. Ita Gomeſius, Couarruuias, & alij quos citat & ſequitur Leſſius ſup. dub. 4. Ratio eſt, quia iure naturæ tenetur quiſque tenere quod promiſit altero acceptante, vt ex infrà dicendis pleniùs conſtabit.

Dicendum 2. contractum illum in quo contingit error circa ſubſtantiam rei; iure naturæ irritum & inualidum eſſe. Ita S. Antoninus, Sotus, Caietanus, & alij apud eundem Leſſium ſuprà dub. 5. quia vt dicitur leg. 9. C. de iuris & facti ignorantia. *Errantis nullus eſt conſenſus*: ſine conſenſu autem nullus eſt contractus: e.g. ſi quis gemmam vendat exiſtimans eſſe cryſtalli fragmentum, emptor re comperta tenebitur ad reſtitutionem gemmæ, aut ad iuſtum eius pretium venditori perſoluendum: ſecùs verò ſi error ſolummodò ſit circa qualitatem rei; vt ſi cognoſcens eſſe gemmam, ſed valorem eius ignorans: vili pretio eam vendiderit: tunc enim validus quidem erit contractus, tenebitur quidem emptor, poſtquam id reſciuerit, ſupplere id, quod iuſto gemmæ pretio defuit, vt docent ſuprà citati Authores.

Dicendum 3. contractum illum cui alterutrius contrahentium dolus cauſam dedit, non eſſe omnino iure naturæ irritum; ſed tamen pro arbitrio eius; qui deceptus eſt, ſi contractus ſolubilis ſit, irritari poſſe. Ita Ægidius Koninch, & alij apud Laym. lib. 3. de iuſt. tr. 4. c. 5. & Leſſius ſuprà. Quod non ſit irritum, patet ex eo quod ſi is qui deceptus eſt, velit contractum ſubſiſtere, deceptor reſilire non poteſt: *Ne lucrum ex dolo ſuo reporter*, vt habetur cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium: quod vero irritari poſſit, pro arbitrio illius

qui deceptus eſt, conſtat etiam ex eo quod qui dolo inducit alterum ad contrahendum, iniuriam ei facit;ac proinde tenetur eum reſtituere in integrum, & reddere omnia infecta ſi deceptus velit.

Dicendum 4. contractus omnes ex aliquo graui metu iniuſtè incuſſo celebratos non eſſe quidem iure naturæ irritos; ſed irritari poſſe,& reuocari in foro conſcientiæ, qui arbitrio eius qui metum iniuſtè paſſus eſt. Ita Sotus, Paludanus, Richardus & alij apud Leſſiũ ſuprà dub.6. Id patet tum ex eo quod, vt habetur c.1. de his quæ vi metuſque cauſa fiunt, *quæ vi & metu fiunt, debent in irritum reuocari:* tum etiam quia, vt dicit S. Thomas 2.2. qu.89. art.7. ad 3. *qui vim intulit, hoc meretur, vt ei promiſſio non ſeruetur.* Eadem etiam ratio quæ ſuprà de dolo allata eſt, poteſt de metu iniuſtè illato intelligi; qui enim metum iniuſtè incuſſit, iniuriam alteri intulit; vnde tenetur illum in priorem ſtatum reſtituere; & alter ius habet exigendi hanc reſtitutionem. Per metum vero grauem intelligimus illum qui eſt de malo aliquo, quod viro conſtanti formidabile eſt; eumque merito commouere poteſt: qualis eſt metus mortis, exilij, carceris, infamiæ, amiſſionis bonorum, &c. ad metum quoque grauem pertinere dicit Leſſius ſuprà metum reuerentialem, quo filius timet grauem offenſionem patris, ſubditus Principis, vxor mariti, &c. vbi rectè obſeruat metum etiam grauem dici poſſe illum, qui reſpectiuè ſolum talis eſt, vt ſi ſit de aliquo malo, quod, quamuis viro conſtanti non ſit formidabile, fœminæ tamen vel puero, vel ſeni formidandum meritò videtur.

§. VII.

De promiſſionibus, donationibus, & teſtamentis.

1 PROMISSIONIS nomine intelligimus hìc promiſſionem illam quæ fit ſub aliquo onere vel conditione, quæque vt ſic extendi poteſt ad omnes fere ſtipulationes & contractus, in quibus vt plurimum promiſſio aliqua reciproca interuenit, ſed promiſſionem ſimplicem & gratuitam, qua ex mera liberalitate aut gratitudine aliquid alteri promittitur, de qua

Dicendum 1. promiſſionem antequam acceptetur, nullam parere obligationem naturalem aut ciuilem: quod & ſimiliter de donatione intelligendum eſt: vnde ſequitur quod vtraque ante acceptationem poſſit licite reuocari. Ita Sotus lib.4. de iuſt. qu.5. art.1. Suarez tom.2. de relig. lib.8. c.2. Leſſius lib.2. c.18. dub.6. & alij communiter. Ratio eſt, quia omnis promiſſio & donatio ſuapte natura reſpectiua eſt, cuius proinde obligatio ex alterius partis conſenſu dependet,

Exci-

Excipiunt tamen Doctores aliqui promiſſiones factas Eccleſiæ, Hoſpitali, Monaſterio, alijſque locis pijs, exiſtimantque etiam ante acceptionem, promiſſiones & donationes eiuſmodi obligare; alij vero Theologi hanc exceptionem non admittunt, aſſeruntque vniuerſim promiſſionem non acceptatam minimè obligare: quam ſententiam probabilem & in praxi tutam exiſtimat Laymann. ſup. tr. 4. c. 1. & pro illa Sotum, alioſque Doctores citat.

Dicendum 2. promiſſionem ſerio & deliberatè factam, & ex animo verè promittendi, ſeque alteri obligandi, ex virtute fidei ſeu fidelitatis, vbi acceptata fuerit obligare, etiam ſub peccato mortali, ſi res promiſſa ſit alicuius momenti. Ita Nauarrus, Sotus & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius ſupr. dub. 8. Ratio eſt, quia omnis promiſſio dat ius ad rem promiſſam, quod etiam ad hæredes promiſſarij tranſit: & ſi fiat per formam ſtipulationis, datur etiam actio in foro exteriori, & promiſſor cogi poteſt ſententia Iudicis ad promiſſionem implendam: vnde ſequitur illam inducere ſtrictam aliquam obligationem quæ proinde ſub peccato obliget. Quod ſi quis vtatur verbis quidem promiſſorijs, non tamen animo ſeriò promittendi; ſed ſolummodo ad ſignificandum ſolum propoſitum, vel ad firmiùs aſſeuerandum, vt ei credatur tunc, vt rectè obſeruat idem Leſſius, non cenſetur obligatus ſub peccato mortali ad implendum id quod ſic promiſit, niſi fortè ex ficta illa promiſſione notabile aliquod dãnum alterius ſequatur; & hoc ſenſu dicit intelligendas eſſe promiſſiones plurimorum, qui ſolent multa ſe promittere facturos; cum tamen non intendant ſeriò ſe ad id obligare, aut alijs ius exigendi tribuere, ſed duntaxat firmiter id aſſeuerare.

Quæres quanti valoris aut momenti eſſe debeat res promiſſa, vt promiſſionis violatiò cenſeatur eſſe peccatum mortale? Nauarrus cap. 18. num. 6. exiſtimat ſufficere valorem rei promiſſæ talem eſſe, qui in furto ad peccatum mortale ſufficeret: probabilius tamen Lopes lib. 2. de contr. cap. vltimo, & Leſſius ſuprà docent in promiſſione ad materiam peccati mortalis conſtituendam longè maiorem valorem quàm in furto requiri; qui tamen valor difficile determinari poteſt, ſed viri prudentis iudicio ex æquo & bono dijudicari debet: certè communi hominum æſtimatione maior iniuria fieri cenſetur, ſi quis aureum vnicum ſurripiat, quàm ſi quatuor vel quinque aureos ex liberali promiſſione debitos non ſoluat.

Dicendum 3. promiſſionem alteri factam, & ab eo acceptatam, deſinere obligare, ſi res promiſſa fiat inutilis, aut illicita, aut impoſſibilis: item ſi ſtatus rerum aut perſonarum ita mutetur, vt ſecundùm iudicium viri prudentis promiſſor non videatur illum euẽtum voluiſſe comprehendere: quod ex conditione rei promiſſæ, aut ipſius promiſſionis, vel etiam promiſſarij, alijſque circunſtantijs dijudican-

dicandum eſt. Ita Caietanus, & alij quos citat & ſequitur Leſſius ſupr. dub. 10. Ratio eſt; quia promiſſio non cenſetur habere vim, niſi ex ea voluntate & intentione, quam promittens explicitè & implicitè habuit, dum promiſit: ex quo ſequitur quod vltra hanc intentionem expreſſam vel prudenter interpretatam non poſſit obligari.

Dicendum 4. donationem illam, quæ dicitur inter viuos, id eſt, cum quis ex mera liberalitate ſic donat, vt etiam ſe viuo velit rem donatam eſſe alterius, factam ab eo qui donare poteſt, id eſt, qui dominium & adminiſtrationem habet rei quam donat, cum facultate illam alienandi, poſſe etiam poſt donatarij acceptationem reuocari, ob quaſdam cauſas legibus expreſſas, quarum præcipua eſt ingratitudo ipſius donatarij: vt ſi donatarius iniurias atroces in donantem effuderit: ſi violenter illum percuſſerit: ſi ex certa malitia notabile damnum bonis eius intulerit: aut ſi ad grauem inopiam redactum non aluerit. Ita Syluester, Gomeſius, & alij, quos citat & ſequitur Leſſius citat. ſupra, dub. 14. vbi tamen obſeruat donatarium ante iudicis ſententiam non teneri ad reſtitutionem, quia eſt pœna, quæ prærequirit donatoris querelam, & ingratitudinis probationem.

Dicendum 5. donationem, quæ fit cauſa mortis, id eſt cum quis ita donat, vt rem non velit abſolute & irreuocabiliter eſſe alterius, niſi poſt ſuam mortem, qualiter in teſtamentis & codicillis fieri ſolet, poſſe ad arbitrium donantis reuocari. Ita communiter Doctores: vnde Apoſtolus Heb. 19. dicit quod *Vbi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris, alioquin nondum valet dum viuit qui teſtatus eſt*: & Iuriſperiti communiter dicunt: *Ambulatoriam eſſe teſtantis voluntatem vſque ad ſupremum vitæ exitum*. Eſt tamen difficultas inter Theologos, vtrùm teſtamentum ſi validum in foro conſcientiæ, ſi deſint ei ſolemnitates legibus requiſitæ. Omiſſis aliorum ſententijs, probabilis & in praxi tuta videtur eſſe illa, quã propugnant Adrianus, Angelus Tabiena, Syluester, Ioannes, Medina, Lopes, & alij quos citat & ſequitur Leſſius ſupr. cap. 19. dub. 3 quæ aſſerit eiuſmodi teſtamentum in foro conſcientiæ validum eſſe, & licitè retineri poſſe id quod ex tali teſtamento habetur ſine titulo hereditatis, ſiue legati. Ratio eſt, quia, vt dicitur paragrapho, *Per traditionem*, inſtitutionũ de rerum diuiſione, *nihil eſt tam conueniens naturali æquitati, quàm voluntatem Domini volentis, rem ſuam in alium transferri, ratam haberi*. Præterea teſtamentorum ſolemnitates à legibus eo ſolùm fine introductæ ſunt, *ne quid falſitatis in teſtamentis incurrat*: vt dicitur *l. quæſtionem* 23. C. de fidei commiſſis: quare dummodo certò conſtet de vltima teſtantis voluntate, poteſt quis rem, ſibi eius teſtamento relictam, tuta conſcientia retinere.

§. VIII.

§. VIII.

De emptione & venditione.

1 DVÆ ſunt præcipuæ conditiones in qualibet emptione & venditione obſeruandæ, vt docet S.Thomas 2.2. qu.77. art.1. & ſeq. Prima eſt, vt fraus omnis & dolus abſit, tam ex parte venditoris quàm emptoris; ex quo ſequitur contra iuſtitiam eſſe, ſi quis vendat rem habentem vitium aliquod, ſeu defectum in quantitate aut qualitate, eodem pretio, quo venderetur, ſi eiuſmodi defectu & vitio careret; proindeque peccare, qui menſuras adhibent illegitimas aut pondera doloſa, iuxta illud Prou. 10. *Statera doloſa abominatio eſt apud Deum:* item qui mixtione aliqua res efficiunt deteriores; vt caupones aquam vino miſcentes: frumentarij, qui tritico miſcent alia ſemina deteriora, ſicut illi Amos 8. dicebant: *quiſquilias frumenti vendamus.*

Vnde idem S. Doctor ſup. art 3. aſſerit rei quæ venditur, vitia occulta quæ ab emptore deprehendi non poſſunt, quæque illius valorem notabiliter diminuunt, aut illam emptori inutilem vel incommodam reddunt, eſſe manifeſtanda. Quod etiam docuit S.Ambr.lib.3.de offic.cap.10. *In contractibus,* inquit, *vitia eorum quæ vaneunt prodi iubentur: ac niſi intimauerit venditor, quamuis in ius emptoris tranſierint, doli actione tenetur.*

Quæ autem de venditore, hæc etiam de emptore intelligi debent: omnem ſcilicet fraudem ab emptione abeſſe debere: proindeque contra iuſtitiam eſſe rem aliquam pretioſam pro vili, puta gemmam pro fragmento vitri, emere ab alio, qui eius valorem ignoret: ſecus ſi in aliqua regione res parui æſtimarentur, quæ tamen alibi cenſentur pretioſiſſimæ, puta margaritæ, gemmæ, aut alia id generis, quæ vt plurimum in Indijs & alijs diſſitis regionibus pro cultellis, tintinnabulis, & alijs ſimilibus crepundijs licite permutantur.

Secunda conditio ad iuſtitiam emptionis & venditionis ex mente S. Doctoris neceſſaria eſt, vt res neque cariùs vendatur, neque viliùs ematur quàm illius pretium exigit. Pro cuius intelligentia obſeruandum eſt, duplex eſſe iuſtum pretium alicuius rei. Primũ eſt, quod à poteſtate publica taxatum eſt; & vocatur a Doctoribus pretium legitimum, quaſi lege definitum: & illud augere in vendendo, aut minuere in emendo non licet. Secundum eſt, illud, quod communi hominum æſtimatione determinatur, quando à publica poteſtate minimè taxatum eſt, & pretium vulgare ſeu commune dicitur, habetque quandam latitudinem: cum enim ex plurimorum æſtimatione pendeat, qui non eodem modo de rerum valore iudicant, hinc

fit

ſit quod aliqui, verbi gratia, decem nummis valere arbitrantur, quod alij vndecim, alij verò tantum nouem æſtiment: vnde à Doctoribus hoc vulgare & commune pretium triplex eſſe dicitur, infimum ſcilicet, medium, & ſummũ, quod etiam rigoroſum nominatur. Quamuis autem in exteriori foro, actio minimè detur ei, qui emendo cariùs vel vendendo viliùs non eſt deceptus vltrà dimidium iuſti pretij: in foro tamen conſcientiæ omnis venditio, in qua iuſti pretij latitudo exceditur, & omnis emptio, in qua iuſti pretij quantitas nō attingitur, iniuſta eſt, & diuinæ legi cōtraria. Ita S. Th. art. 1. ad 1. & hæc eſt etiã expreſſa doctrina ſancti Aug. lib. 13. de. Trinitate c. 3.

Sunt tamen duæ cauſæ, ob quas licitum eſt rem pluris aliquando vendere quàm per ſe valeat. Prima eſt ratione officij mercandi: mercatori ſiquidem merces ſuas paulò pluris vendere licitum eſt, quàm ab aliis venderentur, qui non ex officio, ſed ex occaſione aliquid vendunt. Ita Ioannes, Medina, Caetanus, & alij apud Leſſium ſupr. cap. 1. dub. 4. Ratio eſt, quia pretio aliquo æſtimabile cenſetur, quod mercator curas & cogitationes ſuas, ac omne tempus ſuum in mercibus illis conquirendis, conſeruandis & diſtrahendis aſſiduè impendit. Secunda eſt, ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis; quando quis in ſolam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ ſibi eſt plurimùm vtilis, commoda & etiam neceſſaria: quo in caſu, vt dicit S. Doctor ſuprà art. 1. *Iuſtum pretium erit, vt non ſolum reſpiciatur ad rem quæ venditur, ſed etiam ad damnum quod venditor ex venditione incurrit: & ſic licitè poterit aliquid vendi pluſquàm valeat ſecundùm ſe*, quod quidem eſt iudicio viri prudentis æſtimandum. Si verò res quæ venditur, eſſet maximè commoda emptori, nec venditor ex illius diſtractione damnum vllum aut incommodum pateretur: tunc, vt rectè monet Sanctus Doctor ſuprà, *Non deberet eam ſuperuendere: quia vtilitas quæ alteri accreſcit, non eſt ex vendente, ſed ex conditione ementis: nullus autem debet alteri vendere id quod non eſt ſuum*.

4 Sunt etiam duæ cauſæ, ob quas interdum poteſt quis licitè rem minori pretio emere quàm aliàs valeret. Prima eſt, ſi emptori parum vtilis ſit, illamque ſolummodo emat in gratiam venditoris; quia tunc pretium & valor illius ſecundùm communem hominum æſtimationem vileſcere cenſetur, vt docet Leſſius ſuprà: in quo tamen cauendum eſt, ne à pauperibus aliiſque quos adigit egeſtas ad propriam ſupellectilem, v. g. diſtrahendam, aliquid vilius quàm par ſit emendo, iuſtitia vel charitas violetur. Secunda cauſa oritur ex ratione & modo vendendi, vt in auctionibus publicis, in quibus ſicut aliquando rerum commune pretium ex emptorum contralicitatione augetur, ſic etiam interdùm ex defectu emptorum minuitur, vt obſeruat Nauarrus c. 23. num. 85.

Quæres quid de quibuſdam rebus cenſendum ſit, quæ nullum certum pretium habent, vt ſunt quædam gemmæ, picturæ veteres, &c. an ſcilicet tanti eas vendere liceat, quanti vendi poterunt. Reſpondet Leſſius ſup. cap. 21. dub. 3. quamuis Sotus & quidam alii Theologi ita fieri poſſe arbitrentur, longè tamen probabilius eſſe & tutius in conſcientia, res eiuſmodi non poſſe licitè vendi pro arbitrio venditoris, ſed iuxtà æſtimationem intelligentium, aut etiam ipſius venditoris, ſpectatis bona fide circumſtantijs omnibus ad ipſius rei valorem facientibus.

§. IX.

De mutuo, commodato, depoſito & locato.

1 HORVM quatuor contractuum, qui frequentiores ſunt, & ad quos cæteri aliquo pacto reduci poſſunt, notitiam hìc aliquam generalem proponemus, vt facilius dignoſci poſſit, quibus in caſibus hoc ſeptimum Decalogi præceptum occaſione illorũ violetur, & etiam qua ratione ſub illorum obtentu vſuræ interdum palliatæ committantur, de quibus poſteà.

Per mutuum intelligitur traditio rei alicuius numero, pondere, vel menſura conſtantis facta eo animo, vt ſit accipientis: cum oblagatione tamen, vt ſimilis in ſpecie ac bonitate reſtituatur.

Per commodatum verò, rei alicuius quoad ſolum vſum gratuita conceſſio, cum obligatione eandem numero reſtituendi.

Per depoſitum rei alicuius ad ſolam cuſtodiam traditio, cum obligatione eandẽ integram reſtituendi.

Per locatum denique ſeu locationem ſignificatur rei alicuius ad vſum fructum, certa pretii couentione facta, conceſſio.

Differunt autem inter ſe hi contractus; primo in eo quòd mutuũ fiat tãtũ de rebus mobilibus; reliqui tres cõtractus de rebus etiã immobilibus fieri poſſint, vt fusè ex diuerſis legibus declarat Leſſius.

4 Differunt 2. in eo quod per mutuum transferatur rei mutuo datæ dominium, ſufficiatque vt ſimilis in ſpecie reſtituatur; per alios verò tres contractus non transferatur rei dominium, ſed eadem numero debeat reſtitui, vt docet idem Leſſius, & ex iiſdem legibus probat lib. 2. cap. 20. & ſequent.

Differunt 3. in eo quod mutuatarius rem mutuò datam pro libito conſumere poſſit; cõmodatarius & locatarius ea tantũmodò vti, vel fructus illius percipere; depoſitarius verò nec illa vti, ex ea fructus vllos ſuos facere licitè poſſit, vt explicat & probat idẽ Leſſius.

5 Differunt 4. in eo, quod ſi res mutuo data & tradita pereat, ſoli mutuatario pereat, cùm in dominio eius, quoad alios verò contractus,

tractus, in quibus dominium non transfertur, ſi res aliena apud depoſitarium vel commodatarium, vel locatarium caſu fortuito, & ſine vlla eorum culpa pereat, domino ſuo pereat; nec illis incumbat vlla faciendæ reſtitutionis obligatio, niſi aliter expreſsè conuentum ſit, vel aliqua alia ratio ſpecialis ad id obliget, vt ex communi legum vſu & Theologorum conſenſu tradit idem Leſſius. Quod ſi res illa ex aliqua culpa pereat, commodatarius quidem, ob cuius ſolius vtilitatem res gratuito commodata eſt, illam tenebitur reſtituere; ſi vel leuiſſima eius culpa perierit vt habetur c. vn. de commodato: locatarius vero, qui rem alterius conduxit pretio, nonniſi ex leui: depoſitarius autem, qui rem alienam gratuito cuſtodit, nonniſi ex culpa lata: quia ſcilicet locatum cedit in commodum locatarij ſimul & domini: depoſitum vero ſolius domini vtilitatem reſpicit.

Differunt denique in eo, quod ratione mutui præciſe vt mutuum eſt, nihil à mutuatario vltrà rem mutuatam aut illius valorem exigere licitum ſit: in contractu verò locationis id licitè & iuſtè fieri poſſit, vt ex antedictis intelligitur, & pleniùs ex dicendis conſtabit.

§. X.

Quid hoc ſeptimo Decalogi præcepto prohibetur.

1 HOc ſeptimo præcepto prohibetur, non ſolùm quæuis iniuſta rei alienæ acceptio & detentio, quæ furti nomine deſignatur; ſed etiam (vt explicat S. Aug. q. 71. in Exo.) quæuis alia iniuſta rei alienæ contrectatio, aut damni illatio, & conſequēter deliberata quæuis voluntas alterius rem iniuſte vſurpandi, vel detinendi, aut damnum illi inferendi; vt enim docet, S. Th. 1. 2. q. 72. a. 7. peccata voluntatis & operis eiuſdem ſunt ſpeciei cum hac tamen differentia, quod peccata operis contra hoc ſeptimum præceptū ad reſtitutionē obligent, non verò pecata ſolius voluntatis.

Eſt autem obſeruandum, ſolam illam rei alienæ inuito domino vſurpationem ac detentionem, quæ iniuſta eſt, hoc præcepto prohiberi: quia, vt ex communi Theologorum doctrina obſeruat Toletus, lib. 7. cap. 14. varijs ex caſibus ablatio rei alienæ inuito domino fieri poteſt abſque vllo iuſtitiæ detrimento; v. g. cum ſit ex legitima ſuperioris authoritate, qui ex cauſa iuſta & rationabili, bona vnius in alterum transfert qua ratione Iſraelitæ non peccauerunt, cùm Deo iubente ſpoliauerunt Ægyptios: item cùm fit in vtilitatem domini, vt cum à furioſo enſis ſubripitur, ne vllum percutiat: dummodo tamen valor & pretium eius in vtilitatem domini conuertantur: qua ratione dicit idem author non committi furtum ab vxore, quæ pecunias clam aufert à marito ſuo, ne (quod ſæpiſſimè ſcit ab illo

fieri) ludis & comeſſationibus eas profundat: dummodo; tamen in vſum familiæ pecunias illas conuertat: nec etiam peccare illum, qui vinum alterius diffundit, ne inebrietur: nec qui chartas rumpit & lacerat, ne alij ludendo blaſphemias proferant, aut alia ratione peccent.

4 Docet etiam idem Toletus non committi furtum ab eo, qui clã aliquid accipit, quod ſibi aliàs debetur: quando ſcilicet certo ſcit illud ſibi deberi, nec poteſt coram Iudice debiti ſolutionem exigere, quia debitor eſt potens, aut debitum probare non poteſt, aut inde ſibi aliquod malum timet, ſi enim via iuridica debiti ſolutionem obtinere poſſet, peccaret occultè rapiendo; quamuis ad reſtitutionem minime teneretur: monet tamen cauendum eſſe, ne ex illa ſecreta ablatione, quamuis iuſta, ſcandalum aliquod aut damnum alterius ſequatur: puta ne alij in ſuſpicionem furti veniat: ne ve is à quo accepit, rurſus idem debitum ſoluat: ac denique vt nihil aliud accipiat, præterquam quod ipſi debetur, verbi gratia ſi pactum de certa ſit mercede inter dominum & famulum interceſſit, & famulus libere in illud conſenſit, non poteſt famulus vltrà illam quidquam ſibi ſumere, niſi forte adigatur ab ipſo domino ad alia opera præſtanda, de quibus inter eos non conuenerat: tunc enim teneretur dominus ſoluere vltra pactum, & eo denegante, famulus, quod ſibi iuſte deberetur, poſſet accipere.

Sunt autem duæ ſpecies iniuſtæ ablationis rei alienæ: ſcilicet furtum, cùm aliquid ſecreto ab alio iniuſte aufertur: & rapina cùm palam & violenter aufertur, qua ratione, vt docet Sanct. Thom. 2. 2. q. 63. a. 4. & 9.) rapinæ peccatum non ſolum ſpecie differt à furto: ſed & illo grauius eſt, quia præter iniuſtam rei alienæ ablationem, violentiæ illatæ iniuria etiam in eo reperitur, quæ circumſtantia ideo in confeſſione declaranda eſt.

5 Cùm verò quæuis rei alienæ ablatio & detẽtioini uſta, ſit ex genere ſuo mortale peccatum, vt docet Sanctus Thomas ſuprà, art. 6. niſi rei furto ablatæ paruitas excuſet; difficultas eſt inter Theologos quænam quantitas, ſeu quiſnam valor rei ablatæ ſufficiat ad peccatũ mortale in materia furti conſtituendum. Variæ ſunt Doctorum ſuper hac re ſententiæ: Nauar. c. 17. nu. 4. dimidium regalem (qui ætate illius quinque ſolidis aut circiter æſtimabatur) exiſtimant ſufficere ad peccatum mortale in materia furti: Toletus lib. 5. capite 6. vnum regalem aut duos etiam reſpectu ditiſſimi: Sotus libro 5. quæſtione 3. art. 3. ad 3. vnum vel duos aureos. In re maximè difficili probabiliſſime loqui videntur illi, qui hanc furti quantitatem viri prudentis & pii arbitrio eſſe definiendam exiſtimant, idque non ſolùm ex valore aut quantitate rei ablatæ: ſed etiam ſpectatis circumſtantijs tum perſonæ cui ablata eſt, tum damni quod iniuſte illatum

latum eſt: tum etiam prauæ diſpoſitionis illius qui rem alienam abſtulit: ex quo fit vt peccatum mortale committatur interdum rem modici valoris auferendo, ſi perſona cui ſurripitur inops ſit, vt ſi quis viduæ Euangelicæ Chriſti Domini ore laudatæ duo illa minuta, quæ in gazophylacio miſit, abſtuliſſet, totum illius victum (vt idem Dominus loquitur Matth. 12.) ſurripuiſſet: item ſi quis rem modicam furetur, vnde damnum aliquod notabile ſequatur, vt ſi à ſartore acum, à ſutore ſubulam, à ſcriba calamum ſurripiat, qui eiuſmodi inſtrumenta ad præſtanda opera ſua plurium dierum ſpatio reperire non poſſent: item ſi quis modicum quid furto acciperet, ſed animo & voluntate plura ſurripiendi: haud dubiè in his & ſimilibus caſibus modicus valor & exigua quantitas, ad peccatum mortale furti conſtituendum ſufficere poſſet. Præterea vix eſt vllus conſcientiæ vtcunque timoratæ, qui ſi dimidiam vel etiam tertiam partem aurei à quocunque furetur, ſe peccatum mortale committere non arbitretur. Vnde videtur magis expedire, vt prudens Confeſſarius in hac furti materia, ſiue pro reſtitutione iniungenda ſiue pro pœnitente ſuo ab hoc peccato infami deterrendo, rigidiorem potius quàm laxiorem ſententiam amplectatur, vt ſapienter monet Leſſius, c. 12. dub. 8.

Quæres 1. quid cenſendum ſit de eo, qui plura modica furta committit? Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim per modica illa furta intendat conquirere notabilem aliquam quantitatem, peccat mortifere per illam prauam intentionẽ, & etiam per quoduis exterius furtum licet modicum, quod ex illa intentione fit: ſi verò abſq; tali intentione, ſed ex occaſione ſolum res aliquas modicas diuerſis vicibus furetur; licet vnaquaque vice in particulari non peccet, niſi venialiter, ob materiæ leuitatem, vbi tamen res illæ ſimul iunctæ conſtituunt quantitatem notabilem ad peccatum mortale ſufficientem, tunc ſi hoc aduertat, reſque illas iniuſte acceptas velit retinere, aut aliquam aliam, quæ quantitatem illam peccati mortalis compleat, denuo ſurripere, peccabit mortaliter, vt ex communi Doctorum conſenſu docet Leſſius ſuprà dub. 8. qui etiam rectè obſeruat moraliter loquendo maiorem quantitatem ad peccatum mortale requiri, quando quis valde diſſitis temporum interuallis aliquid eidem ſubtrahit, quàm ſi breui tempore aut ſimul accipiat: item maiorem adhuc quantitatem requiri, quando quis à diuerſis modicas res furatur, quàm ſi ab vno eaſdem res furetur: eo quod minùs illi ſinguli lædantur: quàm ſi aliquis ſolus totum illud damnum ſuſtineret.

§. XI.

Quot modis peccetur contra hoc ſeptimum Decalogi præceptum.

1 EX paragraphis præcedentibus ſatis conſtat quàm varij ſint & multiplices modi, quibus in hoc præceptum diuinum peccatur.

Ac in primis peccant contra illud, qui rem alienam furantur, aut iniuſte detinent, vel furari aut detinere iniuſte volunt, qui debita non ſoluunt, aut ſoluere nimis diu differunt, cum poſſint, præſertim ſi creditor dilationem illam moleſte ferat, aut ex illa incommodum aut damnum aliquod patiatur: qui cum violentia rem alienam rapiunt: & qui metu iniuſtè incuſſo aut dolo aliquo alterum adigunt, vt contractui oneroſo atque damnoſo ſubſcribat.

Qui rem aliquam ſuam, vel ſibi debitam, apud alterum furtim ſurripiunt, quando illam cõmodè alia ratione repetere poſſunt: pręſertim ſi inde ſequatur ſcandalum aliquod aut damnum alterius, cui licet innocenti furtum illud fortaſſe imputabitur.

Qui promiſſionem alteri ſerio factam, & ab eo acceptatam in re notabili exequi nolunt: qui cum ſint alterius hæredes aut teſtamenti executores, illius debita aut legata ſoluere non curant.

Qui damnum aliquod alteri deliberatè inferunt, vel alterius damno cooperantur aliquo ex nouem modis, quos memoriæ iuuandæ cauſa Doctores duobus his verſibus complexi ſunt.

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

I. Iuſſione, filios, ſeruos, aut alias perſonas ſibi ſubditas, ad furtum faciendum, aut damnum alteri inferendum compellendo, aut furtum factum aut damnum illatum ratum habendo. 2. *Conſilio*, alteri ſuadendo, vel promiſſionibus aut precibus illum promouendo. 3. *Conſenſu*, iniuſtæ alicui actioni conſenſum præbendo. 4. *Palpatione* ſeu adulatione, ac ementitis laudibus alterum ad aliquid contra iuſtitiam faciendum inducendo. 5. *Recurſu*, offerendo vel præbendo refugium ijs qui damnum iniuſtum alteri intulerunt eorum inſtrumenta occultando aut furta receptando, & ſic peccatũ illorum fouendo. 6. *Participatione*, ſiue in actione furti, rapinæ, &c. ſiue in præda & lucro inde obueniente. 7. *Silentio* ſeu omiſſione correctionis; aut inhibitionis ad furtum aut damnum alterius impediendum neceſſariæ, ſi ſit ſuperior; vel recti & æqui conſilij; ſi conſultor: vel debitæ vigilantiæ, & cuſtodiæ ſi cuſtos exiſtit. 8. *Non obſtando* damno quod iniuſte infertur, & id minimè faciendo quo damnum impedire

poſſit,

poſſit, præſertim ſi ad id ex officio teneatur 9. *Non manifeſtando* malefactorem cum ad id tenetur ex officio, ſiue vt damnum impediatur antequam fiat, ſiue vt reſarciatur poſtquam factum eſt.

3 Peccant etiam contra hoc præceptum, qui rem aliquam emunt, quam ſciunt vel dubitant eſſe furtiuam, vt ſibi retineant; ſecus vero, vt eam vero domino reſtituant.

Qui res inuentas, cum poſſint, vero domino non reſtituunt, vel diligentiam requiſitam ad illum dignoſcendum adhibere non curant.

Qui emendo aut vendendo dolo vel fraude vtuntur: qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt, aut minùs emunt quàm valeat: qui rem defectuoſam pro integra vendunt, nec illius defectum occultum emptori patefaciunt, qui in pondere, numero, aut menſura fraudem aliquam committunt: qui monopolium aliquod iniuſtè faciunt, quando ſcilicet plures mercatores ſimul conſpirant, vt merces omnes alicuius generis coemant, eaſque poſteà vltrà iuſtum pretium pro arbitratu ſuo vendant.

Qui ſeruis aut mercenarijs ſtipendium debitum aut mercedem detinent, aut abſque vlla ratione ſolutionem notabiliter differunt: quod quidem peccatum adhuc grauius eſt, ſi ex illa dilatione damnum aut incommodum aliquod notabile illis obueniat.

Peccant etiam qui ad lucrum in ludis vel ſponſionibus faciendum fraude vel dolo vtuntur: qui res alienas ludo & aleis exponunt; vel proprias, ſed alendæ familiæ neceſſarias: qui alium minis, conuitijs, fraude aliqua, &c. ad ludum pertrahunt: qui aleis & ſimilibus ludis iure ciuili prohibitis immodicam pecuniæ quantitatem exponunt.

Denique contra hoc ſeptimum præceptum peccant illi, qui ex mutuo vſuras exigunt; quæ, quoniam varijs artibus vtplurimum teguntur & palliantur, idcircò paulò fuſiùs de illis agendum eſt.

§. XII.

Quibus modis vſuræ peccatum committatur.

1 SVPPONIMVS vſuræ nomen iuxta communem & vſitatam ſignificationem ſumi; vel pro lucro vſurario, quod ex mutuo prouenit; vel pro actione qua tale lucrum iniuſtè acquiritur; ſeu pro contractu, in quo mutuum datur cum pacto expreſſo vel tacito, aut ſaltem cum voluntate accipiendi à mutilatio vltra ſortem principalem aliquid pretio æſtimabile, tanquam debitum ratione ipſius mutui: vnde S. Auguſt. dixit in Pſalm. 36. *fænerari eſſe mutuam*

pecuniam tuam dare ei, à quo aliquid pluſquam dediſti, expectes accipere. Ex quo intelligitur vſuram tripliciter committi poſſe, ſcilicet vel ſola voluntate & intentione, vel pacto explicito, vel implicito: vnde conſurgit vſura mentalis, vſura formalis, & vſura palliata.

2 Eſt autem certum quaſcunque vſuras, & quouis modo fiant, eſſe illicitas ac prohibitas. Id conſtat in primis ex ſcriptura Pſalm. 14. vbi poſtquam Propheta Regius dixit: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* Reſpondet; *qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram.* Ezech. 18. vbi Propheta declarans, quis vere iuſtus dici poſſit, inter alias conditiones hanc apponit: *ſi ad vſuram non commodauerit, & amplius non acceperit.* Et S. Luc. 6. vbi Chriſtus expreſſis verbis edixit: *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Quæ Chriſti Domini verba continent non modo conſilium, vt ſcilicet mutuum detur ex mera charitate, & nihil inde ne quidem grauitum ſperetur; ſed etiam præceptum prohibitum ne quid ratione mutui exigatur tanquam ex iuſtitia debitum: quo ſenſu verba illa intellexit Vrbanus III. cap. *Conſuluit*, extra de vſuris, vbi poſtquam quæſtionem hanc ſibi factam propoſuit: *An ille in iudicio animarum quaſi vſurarius debeat iudicari, qui non aliàs mutuo traditurus eo propoſito mutuam pecuniam credit, vt licet omni conuentione ceſſante, plus tamen forte recipiat, &c. Item an negotiator pœna conſimili debeat condemnari, qui merces ſuas longe maiori pretio diſtrahit, ſi ad ſolutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogatur, quam ſi ei in continenti pretium perſoluatur.* Reſpondet: *verum quia quid in his caſibus tenendum ſit, ex Euangelio Lucæ manifeſte cognoſcitur, in quo dicitur: date mutuum nihil inde ſperantes: huiuſmodi homines pro intentione lucri quam habent (cum omnis vſura & ſuper abundantia prohibeatur in lege) iudicandi ſunt male agere.* Id conſtat præterea ex capite *Quia in omnibus*, ibidem, in quo prohibitum eſt ne vſurarij manifeſti ad communionem altaris admittantur, neue Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam, & Clement. vn. de vſuris in Concilio Viennenſi decernitur velut hæreticum eſſe puniendum illum, qui pertinaciter affirmare præſumpſerit exercere vſuras non eſſe peccatum.

Id etiam hac ratione probat S. Doct. 2. 2. q. 98. art. 1. quia illicitum eſt ac iniuſtum, vt pro eadem re duplex pretiū exigatur, vel vt vēdatur id, quod non eſt vendentis, atqui is qui vſuras exigit, duplex eiuſdem rei pretium exigit: aut vendit id quod non eſt ſuum: vel enim vſuras accipit pro pecunia quam mutuo dedit, vel pro vſu illius pecuniæ: ſi primum, duplex pretium eiuſdem rei accipit, nempe ſummam ſorti principali æqualem, & præterea vſuræ fœnus: Si

ſecun-

ſecundum, vendit rem non ſuam: cum enim per mutuum transferatur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, conſequenter vſus eſt illius, non vero mutuantis.

Ex dictis concludes peccatum vſuræ committi, quotieſcunque hæc duo ſimul concurrunt, verum ſcilicet mutuum, & pactum vel propoſitum, ſeu intentio recipiendi aliquid pretio æſtimabile, vltra ſortem principalem tanquam ratione mutui debitum. Ex qua regula dignoſci poſſunt varij & multiplices caſus, in quibus aliquando vſuræ peccatum incurritur, aliquando verò minimè incurritur.

3 Atque in primis ſequitur ex illa regula vſuræ peccatum in cenſibus minimè reperiri, cum in illis non ſit verum mutuum, ſed potiùs ſpecies quædam venditionis, vt explicat Leſſius lib. 2 cap. 22. vbi etiam docet & pluribus probat, non tantum cenſus reales, ſed etiam perſonales (qui hodie vbique ſunt in vſu) eſſe licitos, nec, (ſi modò nullus ſubſit fucus) vſuram vllo pacto redolere: in illis ſiquidem venditur & emitur non vſus pecuniæ, ſed ius exigendi quotannis certam pecuniæ quantitatem, cuius pretium iuſtum vel ex Principis lege, vel ex naturali æquitate dijudicandum eſt.

Sequitur 2. in Cambijs, ſi bona fide & ſecluſa omni ſimulatione fiant, nullam ineſſe vſuram: in reali enim & legitimo Cambio non reperitur mutuum verum, ſed permutatio pecuniæ pro pecunia, ſiue fiat localiter, ſeu vt vulgo dicitur per litteras, quando v.g. datur pecunia Pariſijs vt tantundem Romæ reddatur: ſiue fiat ſimplex mutatio numiſmatum diuerſæ rationis & ſpeciei, vt aureorum cum argenteis, patriorum cum externis: in ijs enim permutationibus ſiue ratione translationis & aſſecurationis pecuniæ, vt in cambijs localibus, ſiue ratione officij campſoris regia aut publica authoritate conſtituti, vt in cambijs ſimplicibus, ſiue ob alias quaſdam rationabiles cauſas quæ in cambijs occurrunt (de quibus fusè Leſſius agit c. 23. dub. 2.) lucrum aliquod moderatum licitè accipi poteſt, quod, cum non accipiatur ratione mutui, ad vſuram minimè pertinere dignoſcitur. Si vero in illis propter ſolam dilationem ſolutionis aliquid exigeretur, cambium illud eſſet vſurarium: tunc autem cenſetur in cambio lucrum ob ſolam dilationem accipi, quando pecunia ſoluitur cum augmento in eodem loco, in quo accepta fuit, ob fictam illius in alium translationem.

5 Sequitur 3. neque etiam in ipſo mutuo committi vſuram, ſi non ratione mutui, ſed aliqua alia de cauſa lucrum aliquod vltra ſortem accipiatur: duæ autem eiuſmodi cauſæ à Doctoribus præcipuæ aſſignantur. Prima eſt ratione damni emergentis, vt docet S. Th. ſuprà art. 1. ad 1. ſi enim mutuãs damnum aliquod aut incõmodũ pretio æſtimabile in rebus ſuis patiatur ratione mutui, poteſt licitè

damni

damni illius compenſationem aliquam à mutuatario accipere. Secunda eſt ratione lucri ceſſantis; quamuis enim quidam Doctores id negent: Ioannes Maior tamen, Medina, Caietanus, Leſſius, & plures alij, quos citat & ſequitur Laymannus lib.3.de iuſt. tract.4.c.16.ſupr. id licitum eſſe docent, dummodò, vt monet Nauarrus c.11.n.211.& commentario de vſuris num.43. omnis dolus, & fraus, aut vſuræ palliatio abſit. Obſeruat autem rectè Leſſius, vt hæc pactio licita ſit, requiri, vt mutuatio ſit verè cauſa lucri ceſſantis, v.g.ſi quis mutuet alteri pecuniam, quam habet proximè deſtinatam negotiationi aut emptioni rei frugiferæ: item vt compenſatio lucri illius ceſſantis non ad æqualitatem: ſed ex æquo & bono ſecundùm viri prudentis & pij iudicium fiat, deducta exiſtimatione laborum & expenſarum, & etiam periculi, quod lucri illius faciendi cauſa ſubeundum fuiſſet.

Addunt aliqui tertiam cauſam, ob quam in mutuo vltrà ſortem aliquid accipi poſſit, ſcilicet ratione periculi, cui pecunia mutuata interdum exponitur: vt ſi quis mutuum det homini decoctori, aut dubiæ fidei, vel à quo nonniſi difficulter & cum multis fortaſſe expenſis pecunia mutuò data recipi poterit: docentque periculum illud ac expenſarum & difficultatum metum eſſe quid pretio æſtimabile. Ita Syluest. Medina, Corduba, & alij quos citat & ſequitur Leſſius ſupr. dub.13. quorum ſententia licet probabilis videatur, contraria tamen, quæ lucrum huiuſmodi licitum eſſe aſſerit, quamque Nauarrus cap.23.num.81. amplectitur, aſſeritque eſſe communem Theologorum & Canoniſtarum, probabilior videtur & in praxi tutior, ea præſertim ratione, quod, quamuis prior illa ſententia pluribus rationibus quas affert Leſſius, niti videatur; in praxi tamen (quod maximè attendere debent Confeſſarij) ſit periculoſa, & vſuris facilem aditum præbeat: quis enim in quacumque mutui dandi occaſione non deprehendat varias timendi cauſas, ne pecunia mutuata periclitetur, neve in illius recuperatione difficultates aliquæ ſubeundæ ſint, aut expenſæ faciendæ, ſicque poſſit ſemper obtendere quaſdam rationes lucri vltra ſortem principalem accipiendi?

Ex eadem regula infertur contraria ratione plurimos contractus eſſe vſurarios, qui prima ſpecie tales eſſe minimè videntur, quales ſunt illi, in quibus ratione mutui exigitur à mutuatario vltrà ſortē principalem, non quidem pecunia, ſed aliquid aliud pretio æſtimabile, quodcumque tandem illud ſit: verbi gratia, ſi quis mutuo det pecunias alteri, vt domum eius viliori pretio conducat: vt ab illo munus aliquod vel obſequium à lingua vel à manu accipiat, vt ſatisfactionem aliquam ex iuſtitia, ratione iniuriæ debitā ipſi remittat, &c. iſta enim & ſimilia ſunt pretio æſtimabilia, proindeque ratione

mutui accipi aut intendi ſine labe vſuræ non poſſunt: quare diligenter & attentè perpendendum eſt: quoties in mutuo conditio aliqua onerоſa mutuatario imponitur: an ſit pretio æſtimabilis, & an ratione mutui apponatur: quia in eiuſmodi appoſitione vſura deprehenditur.

§. XIII.

Soluuntur quædam dubia circa vſuræ materiam frequentius occurrentia.

1 PRIMVM eſt, an liceat dare mutuum ea conditione, vt ſi mutuatarius termino conſtituto non reddat mutuum, in pœnam dilationis aliquid vltra ſortem principalem ſoluat. Reſpondetur iuxta ſententiam Syluestri, Medinæ, Nauarri, & aliorum apud Leſſium dub. 15. id licitum eſſe; dummodo tamen nulla fraus aut intentio vſuraria ſubſit: alias ſi mutuans lucrum illud principaliter intendat, & terminum aliquem breue mutuatario præſcribat, eo ſolùm fine, vt cauſam aliquam lucri ex mutuo captandi prætexere poſſit, vſuram haud dubiè committit: quod etiam de illo dicendum videtur, qui principaliter intendens ex mutuo lucrum, nullam quidem pœnam conuentionalem apponit, ſed cum mutuatario conuenit, vt termino aliquo breuiſſimo, quem illi ad ſoluendum præſcribit, elapſo, eum coram iudice pro mutui ſolutione citet: vt ſic à à die primæ citationis ad ſoluendum intereſſe vt vocant, ſententia iudicis pro pecunia mutuata obligetur: in hoc enim caſu & alijs ſimilibus committitur vſura mentalis; cùm ipſius mutuantis intentio primo & principaliter in lucrum ex mutuo, ſola mutui ratione percipiendum feratur.

Secundum eſt, vtrùm liceat creditori pignus aliquod frugiferum accipere in aſſecurationem debitorum: & ex illo donec debita ſoluantur fructus percipere: e. g. fundum aliquem frugiferum, puta hortum, pratum, &c. ex quo fructus aliquos annuatim colligat, donec mutuatarius ei debitum reſtituat. Reſpondetur poſſe quidem eiuſmodi pignus percipere, ſeu teneri fructus collectos in ſortem principalem ſibi debitam computare, vt docet Nauarrus, & alij apud Leſſium dub. 19. Ratio eſt, quia eiuſmodi fructus nullo alio quàm mutui titulo ſibi retinere poteſt: atqui, vt iam dictum eſt, ſola mutui ratione lucrum nullum, nullique proinde fructus licite accipi poſſunt.

Excipitur communiter vnus caſus, qui habetur capite *Salubriter,*

briter, de vſuris: vbi Innocentius III. decernit *generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi à ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligatæ, in ſortem computandos, non eſſe obligandum*: quod æquiſſimè à Pontifice conſtitutum eſt, non ratione mutui, quo ſocer erga generum obligatur, ſed ratione damni emergentis propter onera matrimonij ſuſtinenda, quibus gener titulo promiſſæ dotis, & tamen nondum ſolutæ, obſtringitur.

Addit etiam Nauarrus c. 17. n. 217. ſi feudatarius debeat aliquid domino directo, eique in pignus tradat feudum; item ſi Emphyteuta ſimili ratione oppigneret domino directo rem Emphyteuticam: quod in vtroque illo caſu dominus directus feudi vel rei Emphyteuticæ poteſt illius fructus ſibi retinere, nec illos in ſortem principalem computare tenetur: idque non ratione mutui; ſed ne res apud dominum directum exiſtens fructificet alteri: quod rationi conſentaneum minimè videtur.

3 Tertium eſt, vtrùm licitum ſit inire ſocietatem cum altero, ea conditione, vt ſaluo capitali, lucrum aliquod certum quotannis accipiatur. Vt huic difficultati, quæ hactenus difficillima etiam doctiſſimis Theologis viſa eſt, lucem aliquam afferamus, ſupponimus hunc ſocietatis modum tribus cōmuniter contractibus perfici.

Primus contractus eſt, quo quis præſentes habens pecunias, ſocietatem init cum viro induſtrio: puta cum mercatore, eaſque illi credit ad lucrum ex illis in negotiando induſtria laboreque ſuo comparandum, ea conditione, vt ſicut cum illo lucri obuenientis particeps eſſe intendit, ſic etiam damni partem ſuſtineat, ſi quod in illa negotiatione ferendum ſit. Secundus contractus eſt, quo cum mercatore illo paciſcitur aliquam lucri ſibi obuenturi partem illi cedendo: vt aſſecuret ſibi ſummam illam principalem ſibi collatam: ita vt quocunque euentu ſalua illi & integra remaneat. Tertius denique eſt, quo, ad ſuſpiciones tollendas, & euitandas moleſtias reddendarum rationum, cum eodem rursùs conuenit vt certum aliquod lucrum annuum illi aſſecuret: minus tamen illo: quod ei veriſimiliter ex eiuſmodi negotiatione obuenire poſſet.

4 Cùm igitur hi tres contractus ſeorſim licitè fieri poſſe videantur: quæritur an etiam coniunctim cum vno eodemque licite poſſint iniri.

Multi graues & magni nominis Theologi id licite fieri poſſe aſſerunt, quorum anteſignanus fuit olim Ioannes Maior almæ facultatis Pariſienſis Doctor celeberrimus in 4. Sententiarū diſtinctione 15. quæſtione 49. cui poſteà ſubſcripſerunt Gabriel, Sylueſter, Angelus, Nauarrus, Couarruuias, Toletus, & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius c. 25. dub. 3. & nuperrime Ludouicus Baillius Propœnitentiarius Pariſienſis in triplici examine titulo de examine pœnitent.

tent. quæſtione 70. & Raymundus Bonaldus in curſu Theologiæ moralis authoritate Illuſtriſſimi Archiepiſcopi Tholoſani recenter edito tom. 1. tract. 16. lect. 26.

E contra Caietanus, Sotus, & plures alij non minus eruditi Theologi, tres illos contractus coniunctim factos omnino repudiant, & plane vſurarios eſſe contendunt.

Quamquis in quæſtione adeo ancipiti atque perplexa nobis præſtaret ſilere potius quàm eloqui: ne tamen lectorem dubium & incertum relinquamus, tria hìc breuiter dicimus.

5 Primum eſt poſſe ſalua fide in vtramque partem ſuper hac quæſtione diſputari: quod ſatis conſtat ex eo quod tot & tam magni nominis Theologi, tam veteres quàm recentiores, quæſtionis circa præfatos contractus propoſitæ partem alij negatiuam, alij affirmatiuam amplectuntur & propugnant, quod proculdubio minimè facerent, ſi ſalua fide facere non liceret: neque enim Bulla Sixti V. quę incipit *Deteſtabilis auaritia*, tres illos contractus condemnat, provt ſuprà explicati ſunt, vt fuse oſtendit Leſſius ſupr. vnde etiam, vt idem author obſeruat, poſt Bullam illam publicatam Toletus & alij Doctores Romæ tres illos contractus licitos eſſe publicè docuerunt, & ſcriptis ediderunt: quod haud dubie non feciſſent, ſi id prohibitũ fuiſſet: atque, dum nihil adhuc ſuper quæſtione definitum expreſſe ab Eccleſia fuerit, nullus temerario aut præcipiti zelo condemnãdus eſt: vnde merito Ioãnes Gerſon lib. de vita ſpirit. an. lection. 4. Theologos omnes admonet *Ne faciles ſint aſſerere actiones aliquas aut omiſſiones eſſe peccata mortalia, præſertim ſub verbo vniuerſali, & dum prædicandum erit ad populum*. Additque ſe à litterato quodã & experto viro didiciſſe, *Pernicioſam eſſe in omni arte vel doctrina aſſertionem audacem & extremam, maxime vbi obſeruatio communis obnititur, obuiatque; & nunquam quemlibet obliuiſci debere, quã incerta ſit ſcientia noſtra: ita vt ſape idem homo breui momento tẽporis, nunc in hanc, nunc in oppoſitam feratur ſententiam*. Et ſubiungit, *fieri quandoque vt per tales aſſertiones publicas nimis duras & ſtrictas, præſertim in nõ certiſſimis, nequaquã eruãtur homines à luto peccatorũ, ſed in illud eo profũdius quo deſperatius immergãtur*.

6 Secundum, eſt præfatum contractum ſocietatis ex tribus alijs ſuprà explicatis conflatum, quamuis ſpeculatiue loquendo videatur inniti rationibus aliquibus probabilibus: in praxi tamen doctis quibuſdam & pijs viris merito videri ſuſpectum. Primo, propter periculum prauæ & vſurariæ intentionis, quæ illi vtplurimùm ſubeſſe poteſt: quotus enim quiſque eſt hodie inter homines, qui in eiuſmodi negotiatione hoc primum & ſolum ſincerè coram Deo intendat, ſcilicet ſocietatem inire cum mercatore, & cum illo de lucro ac damno periclitari: poſteaque perſpecto eiuſdem mercatoris animo

animo, illi potiùs quàm ſibi gratum aliquid præſtare cupiens, de capitalis ſui ac lucri certi aſſecuratione, abſtrahendo ſemper ab omni vſurario affectu, cum illo paciſcatur? quis non videat quàm lubrica ſint iſta, & quam dubius & incertus in eiuſmodi anguſtijs iuſtitiæ limes, à quo ſi vel minimum deflectas, in horrendum vſurarum, fraudum, & cuiuſuis iniuſtitiæ barathrum delabaris? Deinde quis non perſpiciat eiuſmodi ſocietatis contractum omnibus alijs contractibus vſurarijs aditum, non modo patefacere, ſed etiam præmunire? quamuis enim non iam mercatori aut induſtrio viro, ſed pauperi & egeſtate laboranti pecunia mutuo detur: nullus eſt, qui ſi ex illo mutuo lucrum, id eſt vſuram accipere velit, obtendere non poſſit cauſam lucri ceſſantis, ac dicere ſe ad contractum dictæ ſocietatis cum alio mercatore ineundum ſemper paratum eſſe.

Tertium denique eſt, quod quamuis ob rationes allatas longe tutius ſit, ab his & ſimilibus lucris, & negotiationibus, quæ vſuram vtcunque redolent, abſtinere: ſi tamen aliquis bona fide, & virorum aliquorum piorum & doctorum conſilio fultus, præfatos contractus aut alios ſimiles ineat: non ideo præcepti iudicio damnandus, aut à tribunali pœnitentiæ arcendus eſt: ſed aliquando conſultiſſimum erit, ſi aliud ei ſuaderi non poſſit, illum in bona fide relinquere: ac dummodo diſpoſitiones aliæ neceſſariæ non deſint, illi beneficium abſolutionis impertiri, præſertim in ijs caſibus, in quibus ſine ſcandalo aut ſalutis periculo denegari non poteſt.

§. XIV.

De reſtitutione ob violationem huius ſeptimi præcepti facienda.

1 RESTITVTIONIS nomine intelligitur actus iuſtitiæ commutatiuæ, quo res alterius, quæ iuſte retineri non poteſt, eidem reſtituitur, vel damnum iniuſtè illatum compenſatur. Hanc autem ad ſalutem eſſe neceſſariam conſtat ex S. Doctore, & communi Theologorum omnium conſenſu, quibus ſuffragatur Sanctus Auguſtinus Epiſt. 54. ad Macedonium, vbi ſic loquitur: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, reddi poſſit, & non redditur: pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur: ſi autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi (vt dictum eſt) reſtitui poſſit.*

Eſt autem reſtitutio ita neceſſaria, vt non modo non poſſit abſolui, quia alienum iniuſtè retinet, nec illud vult reſtituere: ſed etiam

etiam (vt rectè docet & probat Leſſius lib. 5. dub. 1.) continuè actu peccet toto eo tempore, quo non reſtituit, ſi id poſſit, non quidem addendo nouum peccatum, ſed idem iniuſtitiæ peccatum continuando, quod ea ratione ſingulis momentis creſcit, tum ratione diuturnioris durationis, tum etiam ratione maioris nocumenti, quod per illam iniuſtam rei alienæ detentionem diutiùs continuatam eius domino infert: vnde Confeſſarius non modo non debet abſoluere illum qui reſtituere non vult cum tenetur & poteſt, ſed etiam illum qui reſtituere neglexit, quando commodè potuit, niſi prius actu reſtituat, aut ita feriò id promittat, vt Confeſſarius verbis illius fidem meritò adhibere poſſit; aliàs cum in ſtatu peccati remaneat, incapax eſt abſolutionis.

Ex varijs autem & multis, quæ circa reſtitutionis materiam diſputari à Theologis ſolent, nos præcipua & ſcitu maxime neceſſaria ſelegimus, maioriſque facilitatis gratia propoſitis aliquot quæſtiunculis, explicabimus.

QVÆSTIVNCVLA I.

Quiſnam reſtituere teneatur.

1 AD reſtitutionem faciendam obligatur primo is, qui iniuſtè rem alienam accepit, vel qui iniuſtè alteri damnum intulit, idque non modo cùm per ſe, ſed etiam cum per alios, ſiue directè, ſiue indirectè id præſtitit: quod S. Thomas qu. 62. art. 6. & 7. docet poſſe fieri nouem modis ſuprà §. x1. citatis.

Circa quos rectè obſeruat Valentia diſ. 5. qu. 6. de reſtitut. pun. 3. duo requiri ad reſtitutionis obligationem inducendam. 1. vt effectu ipſo res aliena fuerit iniuſtè ablata, aut damnum iniuſtè illatum. 2. Vt quis cauſam iniuſtæ illius ablationis aut damnificationis verè dederit, ſiue directè iuſſione, conſilio, conſenſu, adulatione, recurſu, participatione alium ad id ita inducendo, vt reipſa propter huiuſmodi iuſſionem, conſilium, &c. res aliena fuerit iniuſtè ablata, aut damnum illatum, ſiue indirectè non obſtando ac impediendo, quando ſcilicet ad id ex officio & iuſtitia tenebatur, vt docet S. Thom. ſupr. art. 7. ad 3.

Quod ſi plures ſimul concurrant ad vnam & eandem iniuſtam actionem, vt ad ſpoliandam vel incendendam domum, tunc quilibet illorum tenetur in ſolidum ad totius damni compenſationem, quia (vt ex Caiet. & alijs adnotat Valentia (quilibet tunc eſt cauſa totius damni, quamuis non ſolus: qui enim vnà cum alio aliquid efficit, vere illud efficere cenſetur.

Quod ſi vnus illorum damnum illatum reſarciret, non amplius obliga-

obligarentur alij ad reſtitutionem erga illum qui damnum paſſus eſt, ſed vnuſquiſque teneretur refundere pro rata ſua parte ei, qui totum damnum compenſauit, vt docet S. Thomas ſuprà ad 2.

Obligatur 2. ad reſtitutionem is, qui rem iniuſtè acceptam apud ſe habet, ſiue bona fide, ſiue mala illam habeat: e. g. ſi quis equum furto ablatum emat à fure, ſciens eiuſmodi equum eſſe furtiuum, dicitur mala fide poſſidere; ſi autem neſciat eſſe furtiuum, nec eius venditorem eſſe furem, tunc bona fide poſſidere dicitur & vtrouis modo poſſideat, tenetur ſemper illum vero domino reſtituere, cum hac tamen differentia, quod malæ fidei poſſeſſor, quomodocumque pereat res illa, quam mala fide poſſidet, teneatur non ſolùm eam vero domino reſtituere, ſed etiam omne damnum, quod ex mora reſtitutionis ſequitur, compenſare: at verò poſſeſſor bonæ fidei tenetur tantùm ad reſtitutionem rei, ſi adhuc illam habeat, quando alterius eſſe deprehendit: non verò ſi ſtante bona fide res illa perijt, aut in eius poteſtate eſſe deſijt: & ad ea ſolummodò reſtituenda, in quibus factus eſt ditior: id eſt ad ea quæ habet vltrà id quod habiturus fuiſſet, ſi rem illam non habuiſſet.

Quod ſi poſtquam deprehendit rem, quam bona fide poſſidet, eſſe alienam, illam vero domino reſtituere negligat: tunc ſi res pereat, tenetur ad reſtitutionem, ſicut de malæ fidei poſſeſſore dictum eſt, eo quod ampliùs eam bona fide non poſſideat. Ita Toletus lib. 5. capite 17.

Præterea qui bona fide rem alienam poſſidet, poteſt illam præſcribere, id eſt ſi toto tempore ad præſcriptionem à iure præfinito bona fide illam poſſideat: amplius illam reſtituere non tenebitur: at verò malæ fidei poſſeſſor nullo tempore præſcribere poteſt, vt docet idem Toletus, & ex antè dictis conſtat.

Obligatur denique ad reſtitutionem is, qui rem alienam apud ſe iuſto quidem titulo habet, ſed quam iuſte contra domini voluntatem diutiùs retinere non poteſt: & hac ratione, quicumque habet apud ſe rem commodatam, locatam, vel depoſitam, elapſo tempore præfixo, illam inuito domino retinere non poteſt; ſed illi tenetur reſtituere, vt ex communi Theologorum ſententia docet Toletus ſupr. ſimiliter qui mutuum accepit, termino conſtituto, illud ſoluere tenetur; aliàs inuito domino rē illius detinere, ſi reſtituere poſſit, eſt illicitum: vnde qui ſine vlla ratione diuturnas trahunt moras in ſoluendis debitis, aut in reddendis rebus alienis, quas apud ſe habent, haud dubiè contra iuſtitiam peccant; præſertim ſi illi, ad quos pertinent, dilationem ſolutionis aut reſtitutionis inuiti ferant, aut ex illa damnum patiantur.

QVÆSTIVNCVLA II.

Cui ſit reſtituendum.

1 SANCTVS Doctor ſupr. art. 5. dicit reſtitutionem illi ipſi faciendam eſſe, à quo res accepta eſt, vel cui damnum illatum eſt: quod ſi ille mortuus ſit, eius hæredibus: quod ſi rei illius dominus, aut eius hæredes ignoti ſint, nec lapſu temporis poſſint deprehendi, tunc Chriſto Domino (*quem*, vt ait Apoſtolus Heb. 1. *Deus conſtituit hæredem vniuerſorum*) in membris ſuis, id eſt, pauperibus ſecundùm mentem S. Doctoris debet fieri reſtitutio: & ſi is, qui ad illam tenetur pauper ſit, poterit de conſilio paſtoris aut Confeſſarij partem rei reſtituendæ, vel etiam totam illam ſibi applicare, vel ex eiuſdem conſilio erogare Eccleſijs, alijſque pijs locis, vt ex communi Theologorum doctrina docet Nauarrus cap. 17. num. 93.

2 Dubitant autem Theologi vtrùm, qui rem emit à fure, teneatur eam vero domino reſtituere, etiam cum diſpendio pretij quo illam emit: & vtrùm licitum ſit illi ad recuperandum pretium datum, illam furi reſtituere. Nauarrus ſuprà reſpondet cum diſtinctione, aſſeritque illum, qui bona fide rem eiuſmodi emit à fure, poſſe illi reddere, vt pretium ſuum recuperet illum verò qui mala fide, id non poſſe, ſed ad reſtituendum vero domino teneri. Verùm Alexander Alenſis, Sylueſter, quos citat & ſequitur Toletus ſuprà, probabilius exiſtimant vtrique id licitum eſſe, ſi fiat, non ex animo verum dominum re ſua fraudandi, ſed pretium à ſe datum recuperandi,

QVÆSTIVNCVLA III.

Quid, quando, & quo ordine ſit reſtituendum.

1 DOCET Sanctus Thomas quæſt. 63. art. 2. id quod iniuſtè ablatum eſt, neceſſariò eſſe reſtituendum, id eſt rem eandem quæ alterius eſt, & inuito illo iuſte retineri non poteſt, ipſi eſſe reddendam: nec ſatisfaceret is, qui ſolùm illius valorem daret, vt obſeruat Toletus ſuprà cap. 22. niſi in tribus caſibus. Primus eſt cùm res deperdita eſt, vel non eſt ampliùs in poteſtate illius qui reſtituere tenetur: tunc enim ſufficit rei valorem reddere. Secundus eſt, cum res accepta deterior facta eſt: tunc enim vel illius valor reddendus eſt: aut illius defectus, vel diminutio ſupplenda, prout dominus elegerit, poſſeſſor tamen bonæ fidei, ſicut de amiſſione quam bona fide poſſidet, ſic etiam de illius imminutione aut in deterius

commutatione reſpondere non tenetur. Tertius caſus eſt, ſi ex eiuſdem rei reſtitutione fama reſtituentis periclitaretur, aut aliquod notabile damnum ipſi timeretur: tunc enim ſufficit illius valorem reddere.

Qui autem iniuſtè damnum aliquod intulit, tenetur illud compenſare ſecundùm æſtimationem viri prudentis: vnde qui animal aliquod in tenera ætate occidit, vel nouellas arborum plantationes eradicauit, tenetur reſtituere, non quantum res illæ in perfecta ætate valituræ forent, ſed quantum illarum damnum à viris prudentibus hìc & nunc æſtimabitur.

Quod ſpectat ad tempus, docet idem Sanctus Thomas reſtitutionē rei alienę, quę iniuſte ablata eſt, aut mala fide poſſidetur, ſtatim, ſi poſſibile ſit, eſſe faciendam: & rectè obſeruat Toletus ſuprà cap. 24. vniuerſim loquendo, cuiuſcunque rei alienæ, quocumque titulo apud alterum ſit, reſtitutionem, vbi primum commodè fieri poteſt, eſſe faciendam: quando illius dominus eſt rationabiliter inuitus, nec vllam vult ferre dilationem: aliàs ſi inuito domino ret neatur, contra hoc præceptum peccabitur.

Excipe tamen, ſi reſtitutio nonniſi cum ſumma difficultate aut notabili reſtituentis detrimento fieri poſſit: tunc enim, vt docet Toletus ſuprà, ſi is, cui facienda eſt, nullum detrimentum patitur: per aliquod tempus poterit differri: item ſi is, cui reſtitutio facienda eſt, expreſsè vel tacitè in illius dilationem conſentiat, vel eam non multum ægrè ferat, ſecùs verò ſi repetat debitum vrgeatque debitorem; vel quamuis vrgere illum præ aliquo illius metu non audeat, ſciat tamen debitor illum inuito animo ferre hanc dilationem, tunc haud dubiè peccabit ſi debitum non reſtituat cum poſſit: in quo aliqui interdùm grauiter contra iuſtitiam peccant, qui notabilem aliquam ſummam operarijs artificibus, aut mercatoribus debentes, per diuturnum aliquod tempus ſoluere debita non curant, quamuis commodè poſſint: multaſque alias inutiles ac ſuperfluas expenſas, & aliquando etiam eleemoſynas, ac largitiones pias ac inordinatas, neglectis creditoribus faciunt.

3 Quod ſpectat denique ad reſtitutionis ordinem, ſi debitor habeat in bonis tantum, quantum ſatis eſt ad hoc vt creditoribus omnibus ſatisfaciat, nullus certus ordo in reſtitutione neceſſarius eſt; dummodo prout tenetur, omnibus ſatisfaciat: quod ſi bona eius minimè ſufficiant, communis Theologorum ſententia eſt, debita certa priùs ſoluenda eſſe quàm incerta, & ex debitis certis priùs reddenda eſſe illa quæ extant, quorum dominium manſit penes creditorem, vt depoſita, commodata, locata, &c. ex debitis autem certis quæ non extant, priùs ſoluenda illa eſſe, quæ priuilegiata vocantur, vt dos vxoris, &c. exinde illa quæ ſunt antiquiora, nam

(vt

(vt habet regula iuris) *qui prior eſt tempore, potior eſt iure* : quæ tamen regula exceptionem aliquam recipere poteſt, vt ſi creditorum aliquis grauem neceſſitatem patiatur, tunc enim charitatis ordo videtur poſtulare, vt illi prius quàm alijs ſolutio debiti fiat: quæ omnia fuſiùs explicata, & probata apud Gregorium à Valentia diſp. 5. quæſt. 6. de reſt. part. 10. videri poſſunt.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Quanam cauſæ à reſtitutione excuſent.

1 PRIMA eſt, creditoris remiſſio, ac debiti condonatio, quæ tamen vt validè excuſet, debet eſſe omnino libera, neque fraude vel metu extorta. Ita Leſſius lib. 2. cap. 16. dub. 2.

Secunda eſt ceſſio bonorum, quæ tamen, vt rectè monet Nauarrus cap. 17. dub. 86. non excuſat in foro conſcientiæ, niſi ratione neceſſitatis: imò non magis excuſat, quàm ipſa neceſſitas ſine ceſſione excuſaret: vnde ſi is qui bonis ceſſit, ad pinguiorem poſteà fortunam redeat, tenebitur integrè debitoribus ſatisfacere.

Tertia eſt inopia ſeu neceſſitas; cum ſcilicet quis, aut nullo modo habet vnde reſtituat; aut ſi aliquid habet quod reſtituat, eo tamen indiget ad ſubleuandam ſuam neceſſitatem vel extremam (de qua omnes conueniunt) vel etiam grauem: ita vt, ſi reſtituat, ſtatus ſui decentiam nulla ratione conſeruare poſſit: dummodo tamen ſtatus ille ſit honeſtè & iuſtè acquiſitus, & creditor æquè graui neceſſitate vrgeatur. Ita S. Antoninus, Nauarrus, Sotus, & plures alij apud Valentiam ſupra pun. 7. Quod ſi vtriuſque neceſſitas eſſet extrema, poſſet debitor ſibi potius quam creditori conſulere, vt ijdem Doctores ſentiunt; in extrema enim neceſſitate qualiſcumque res deſinit eſſe alicuius propria, ſed fit communis.

2 Quarta denique cauſa excuſans à reſtitutione eſt damnum graue, quod debitor in rebus propriis incurreret, vt in vita, libertate, fama, vel diſtractione poſſeſſionum ſuarum vili pretio facienda: dummodo tamen creditor ſimile damnum non patiatur. Ita præfati authores, qui rectè obſeruant in propoſito ſubiecto non eſſe reputandum magnũ damnum, quod quis multum debens carebit magna pecuniæ ſumma ſi debitum reddat; magno lucro, quod ex ea pecunia poſſet acquirere, neque etiam cuiuſcunque famæ iacturam excuſare à reſtitutione, ſed tantummodò illius, quæ viri prudentis ac pij iudicio, conſideratis omnibus circumſtantiis pluris æſtimanda cenſetur, quam commodum quod ipſa reſtitutio afferret creditori.

SECTIO VIII.

Explicatur octauum Decalogi præceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

1 HOC præcepto prohibetur non ſolum iniuſtitia, quæ per falſum teſtimonium, aut alia quauis ratione in iudicialibus actibus contra proximum committitur, ſed etiam ea quæ extra iudiciales actus per detractionem, contumeliam, iudicium temerarium eidem proximo irrogatur, vt explicant illud Nauar. cap. 18. nu. 1. Bonacina in præf. diſp. 10. de hoc Decalogi præcepto, & plures alij Theologi: quæ quidem iniuſtitia, quoniam vt plurimum cum mendacio ſolet coniungi, idcirco primum de illo agemus; tum de iuſtitia, quæ in actibus iudicialibus tam ex parte iudicis quam accuſatoris, teſtis & rei committi poteſt; ac demum de alijs iniurijs, quæ extra iudicium proximo per detractiones, contumelias, & iudicia temeraria inferuntur.

§. I.

De Mendacio.

1 MENDACIVM (vt docet S. Auguſt. lib. 1. contra mendacium cap. 42.) *eſt Enunciatio falſa cum voluntate ad fallendum prolata*: & cap. 22. Enchiridij, dicit quod *ille mentitur qui contra id quod animo ſentit, loquitur voluntate fallendi*. Vnde ſecundùm eius mentem duo ad rationem mendacij requiruntur, ſcilicet voluntas fallendi, ſeu falſum enunciandi, & locutio, ſeu enunciatio vel ſignificatio aliqua exterior, mentis iudicio contraria.

Fuit autem ſentẽtia quorumdam antiquorum (vt videre eſt apud Caſſian. Coll. 17. cap. 8.) mendacium aliquando non modo licitum, ſed etiam neceſſarium eſſe; *Illoque vtendum eſſe tanquam elleboro quod ſumitur imminente aliquo exitiali morbo*. Verùm hæc ſententia tanquam erronea & ſacræ ſcripturæ contraria refutata eſt à S. Aug. lib. 1. contra mendacium c. 5. & ſeq. & ab Innocentio III. c. *Superior*, de vſura; vbi dicit *Scripturam ſacram prohibere, ne quis etiam pro alterius vita ſeruanda mentiatur.*

Ex quo ſequitur omne mendacium eſſe intrinſece malum, ac proinde peccatum, quando formalis ratio mendacij in eo reperitur Duplex eſt enim falſitas (vt recte obſeruat Sanct. Doctor 2. 2. q. 110. a. 5.

110.art.5.)alia materialis ſolummodo,quam dicit eſſe *præter intentionem loquentis* : quando ſcilicet aliquis falſum dicit, putans eſſe verum,*qui*(vt ait Sanctus Auguſtinus c.18.Enchir.)*iudicandus non eſt mentiri,quoniam quantum in ipſo eſt,non fallit ille,ſed fallitur.* Alia verò formalis, quando quis ex intentione fallendi, aliquid tanquam verum aſſeuerat,quod exiſtimat eſſe falſum, ſiue id reuera falſum ſit,ſiue contra eius opinionem verum exiſtat: quia,vt dicit S.Doctor, quidquid ſit de re illa quam aſſeuerat, etiam ſi de facto vera ſit, *Actus eius, in quantum eſt voluntarius & moralis, habet per ſe falſitatem,& per accidens veritatem.* Docet autem idem S.Th.mendacium eſſe aliquando mortale peccatum, aliquando verò veniale: mortale quidem,quando charitati aduerſatur;quod dupliciter contingere poteſt; vno modo ſecundùm ſe quando ex falſa ſignificatione,graue aliquod præiudicium in diuinum honorem deriuatur, vel graue aliquod nocumentum proximo infertur, alio modo ſecundum finem intentum, quando ſcilicet in aliquem prauum finem dirigitur, v.g.ſi quis mentiatur, vt proximi famam grauiter lædat, vel vt notabile aliquod damnum eius fortunis inferat: & vtroque iſto modo dicitur mendacium pernicioſum.

Veniale autem, quando ex ratione ſui, aut finis intenti neque Dei, neque proximi charitati contrariatur; quod S.Doctor ſuprà, contingere ait dupliciter: ſcilicet in mendacio iocoſo, in quo leuis aliqua delectatio intenditur;& in mendacio officioſo, in quo vtilitas aliqua proximi ſpectatur: quod etiam docuit ſupr. S.Aug. his verbis: *Duo ſunt genera mendaciorum, quibus non eſt magna culpa; ſed tamen non ſunt ſine culpa, cum aut iocamur, aut proximo conſulendo mentimur.*

Monet tamen rectè ſuprà S.Doctor mendacium eiuſmodi iocoſum vel officioſum, licet ex ſe non ſit niſi veniale, poſſe per accidens fieri mortale, ratione ſcandali quod cauſare poteſt; vt ſi quis vir Deo ſacer coram alijs mendacium iocoſum tale proferat, ex quo aliqui deſumant grauis alicuius ſcandali occaſionem.

§. II.

De ijs quæ ad proceſſum iudicialem ſpectant,ac primò de Iudice.

2 QVATVOR ſunt præcipuæ conditiones ad hoc requiſitæ, vt quis officio Iudicis ritè fungatur, de quibus agit Sanctus Doctor quæſtione 67.art.1.& ſequent.

Prima eſt vt habeat legitimam iudicandi poteſtatem, quæ quadruplex eſt,vt obſeruat Toletus lib.5.cap.56.vna ordinaria quæ ipſi competit ratione officij:altera delegata,quæ eſt ex cõmiſſione ordi-

narij: tertia arbitraria, qualis eſt eius qui ex conſenſu partium in Iudicem eligitur: quarta denique acceſſoria, quam quis habet in eum, qui licet ſibi ſubditus non ſit, delictum tamen commiſit intra limites ſuæ iuriſdictionis. Qui autem abſque poteſtate legitima ſe in officium iudicis ingerit, mortalis peccati reatum incurrit; & obligatur ad reſtitutionem damni, ſi quod ex illius illegitimæ poteſtatis vſu ſequatur, vt docet Toletus ibid.

Secunda conditio eſt, vt iudicet ſecundùm veritatem quæ vt declarat Sanct. Doctor ſuprà) innoteſcit illi, tam in generali per leges diuinas ac humanas, quas idcircò optimè callere debet, ne ſi earum laboret ignorantia (quæ in illo nullatenus excuſari poteſt) aliquid decernat ipſis legibus contrarium, ac proinde iniquum: quam in particulari per inſtrumenta, teſtes, aliaque ſimilia documenta, quę (vt monet ibidem S. Doctor) ſequi magis in iudicando debet, quàm id quod ipſe tanquam priuata perſona nouit: ex quo tamen iuuari poteſt ad probationes inductas accuratiùs diſcutiendas; vt poſſit earum defectum inueſtigare.

2 Eſt autem controuerſum inter Theologos, an iudex teneatur ſecundùm allegata & probata ferre ſententiam; ita vt condemnare debeat illum, quem ex priuata ſcientia certo ſcit eſſe innocentem? Variæ ſunt ſuper hac re illorum ſententiæ, alij ſiquidem exiſtimant nunquam licere Iudici, ne in cauſis quidem ciuilibus contra veritatem ſibi etiam prius priuatim notam iudicare: alij ad ſolas criminales cauſas id reſtringunt: alij verò è contra in omnibus tam ciuilibus quàm criminalibus Iudicem probationes publicas ſequi debere aſſerunt: quorum ſententia cæteris probabilior eo præſertim nomine cenſeri debet, quod illi S. Doctor apertè ſubſcribit ſub. art. 2. & poſt illum plurimi alij magni nominis Theologi, quos citat & ſequitur Valentia diſp. 5. q. 11. de iud. punct. 2. quibus accedit authoritas S. Ambroſij, qui ſuper illa Pſalm. 118. verba: *Miſerationes tuæ multæ nimis*, ſic loquitur: *Bonus Iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed iuxta leges & iura pronunciat: ſtatutis iuris obtemperat: non indulget propriæ voluntati, nihil paratum & meditatum domo refert: ſed ſicut audit, ita iudicat.*

Quid igitur, dicet aliquis, faciet iudex in eo caſu, in quo certo ſcit innocentem aliquem falsò accuſari, & falſis teſtimonijs ac probationibus de crimine aliquo conuinci? Reſpondetur in tali caſu Iudicem teneri ad faciendum quidquid poteſt citra populi ſcandalum, vt ſententia contra innocentem non feratur, verbi gratia impediendo accuſationem, protrahendo iudicium, aperiendo carceres, teſtes ipſos per varia interualla pluries interrogando, ab ijſque ſeparatim circumſtantias loci, temporis, perſonarum ſtrictius inquirēdo, vt ex illa inquiſitione teſtimonium illorum falſitatis conuincere poſſit.

poſſit. Quod ſi hæc & ſimilia ad innocentis iuſtificationem nihil proficiant, ſicut non poteſt ipſum innocentem abſoluere, quandiu is ſecundùm publicas probationes nocens apparet, ſic etiam illum quantumuis probationibus illis conuictum morti adiudicare aut condemnare nunquam debet, ſi eius innocentiam priuatim perſpectam habeat: quare vel cauſam remittere debet ad iudicem ſuperiorem, ſi ipſe ſit inferior; ac depoſita Iudicis perſona, officium teſtis aſſumere apud illum, ſi hac ratione putet innocentem poſſe liberari: vel quauis alia ratione ab hoc iudicio abſtinere. imò etiam potius officium iudicis dimittere, quam innocentis condemnationi ſubſcribere: cum vitam innocenti adimere ſit intrinſecè malum, quod proinde nunquam facere licitum eſt. Ita Panormitanus, Hoſtiēſis, & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius capite 29. dub. 10.

3 Tertia conditio eſt, vt in iudicando formam à iure & legibus præſcriptam ſeruet, ac in ciuilibus quidem cauſis procedere non ſolet niſi poſtulatus: quin & tunc operam dare debet, vt ſi fieri poſſit, partes ad concordiam reuocentur, qua ratione l. *quidam* ff. de rebus creditis dicitur quod *Ad officium Iudicis pertinet lites diminuere*.

In criminalibus autem cauſis duobus modis procedere poteſt, vel ad petitionem partis, ſeu inſtantiam accuſatoris, vt paragraph. ſequent. dicitur; vel deficiente accuſatore, per viam inquiſitionis. Quamuis autem (vt ex communi Theologorum ſententia docet Leſſius ſup. dub. 13.) ad inquiſitionem generalem faciendam nulla requiratur præcedens perſonæ vel delicti infamia, cùm in iure præcipiatur Eccleſiaſticis, Prælatis & Superioribus, vt ſuo tempore faciant viſitationes & inquiſitiones generales, vt habetur ex capite *Pernicioſa*. 2. de officio Iudicis, ad inquirendum tamen contra aliquem particularem requiritur vt illius infamia aliqua præceſſerit, vt habetur ex cap. *Inquiſitioni*, & capite *qualiter* 2. de accuſatione, hæc enim infamia (vt ait S. Doctor ſup. art. 3. ad 2.) accuſatoris vicem ſupplet.

4 Obſeruat autem Laymannus lib. 3. de iuſtit. tract. 6. c. 2. præter infamiam, alia interdum ſuppetere poſſe indicia, ex quibus Iudices præſertim ſæculares, boni publici cauſa moueri ſolent ad inquirendum, & procedendum contra criminoſos, ne, ſi crimina remaneant impunita, maiorem alijs ſimilia patrandi audaciam tribuant: quod quidem licitum eſſe docet Leſſius ſup. dub. 15. ſi circumſpectè & ſecundùm leges aut conſuetudines receptas in furtis, homicidijs, alijſque criminibus reipublicæ pernicioſis id fiat.

Hæc autem indicia ex vna parte tantùm maiora requiruntur ad inquirendum de perſona aliqua, quanto inſigniori dignitate præfulget, vt conſtat ex canone 2. quæſt. 5. & ex cap. *qualiter & quando*.

*do.*2. de accuſationibus: ex altera verò parte tanto leuiora plerumque ſufficiunt, quanto perniciofius crimen eſt, de quo Iudex debet inquirere; quale eſt proditio, hæreſis, latrocinium publicum, &c. quæ fuſiùs explicata videri poſſunt apud eundem Laymannum ſuprà.

Quarta denique conditio eſt, vt in exequenda ſententia à ſe iuſtè lata, firmus ſit & conſtans: nec vllo fauore, timore, aut reſpectu humano ſe flecti ſinat: vnde Eccl. 7. dicitur: *Noli quærere fieri Iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis.*

5 Quæret aliquis, num Iudex pœnam à iure decretam licite relaxare poſſit. Reſpondetur 1. nunquam id licitum eſſe ſi ſit contra publicam vtilitatem, vt docet S. Thomas ſup. art. 4. vnde Deut. 13. dicitur de illo qui ſeducit alios & ad idololatriam inducit: *Non parcat illi oculus tuus, vt miſerearis & occultes eum; ſed ſtatim interficies.* Reſpondetur 2. ex eodem S. Doctore hanc eſſe differentiam inter Iudices inferiores & ſupremum Iudicem ſeu Principem, cui plenariè poteſtas publica commiſſa eſt; quod inferior ſemper teneatur ſententiam ferre ſecundùm iura, illamque exequi, non modo cum is, qui damnum paſſus eſt, id poſtulat, ſed etiam quamuis à tali poſtulatione deſiſtat, ſibique ſatisfactum eſſe dicat, licet viam appellationis denegare non debeat, niſi in caſibus à iure expreſſis. Supremus autem Iudex ſeu Princeps, ſi is qui paſſus eſt iniuriam, velit eam remittere, poterit reum eximere à pœna, ſi hoc publicæ vtilitati conducere, aut ſaltem minimè nocere perſpexerit: quòd ſi læſus nolit iniuriam remittere, poterit nihilominus Princeps, ſatisfactione debita erga ipſum læſum iniuncta, pœnam à iure decretam relaxare, vel in aliam leuiorem commutare; quod tamen nonniſi rariſſimè facere debet, & ob cauſas tales, quæ illum apud ſummum omnium Iudicem Deum, ab omni culpa immunem reddere poſſint.

§. III.

De accuſatore.

1 DVo præſertim quæri poſſunt: primum eſt, quis accuſare teneatur: ſecundum, quomodo in accuſatione ſe gerere debeat.

Quod ſpectat ad primum, obſeruandum eſt ex communi Doctorum conſenſu duplicem eſſe viam iure expreſſam (vt habetur ex c. *ſuper his* extra de accuſationibus) qua crimen aliquod ad publicam poteſtatem deferri poteſt, denunciationis ſcilicet, & accuſationis, quæ in eo differunt, quòd accuſatori incumbat onus probandi

criminis

criminis non item denuntiatori, ſed ſolum aperiendi iudicia, quibus iudex ex officio moueri poſſet ad vlteriorem inquiſitionem. Rurſus denũciatio dupliciter fieri poteſt, vel charitatiuè, cum quis admonitione priuata præmiſſa, nec ſecuta proximi emendatione, peccatum eius defert ad Superiorem tanquam ad patrem, vt efficacius remedium adhibeat, iuxta illud Chriſti Domini S.Matt. 16. *Si te non audierit, dic Eccleſiæ* : vel iuridicialiter, cum quis ad vindictam & punitionem criminum ob bonum publicum denunciat illa Superiori tanquam Iudici.

2 Hac obſeruatione præmiſſa, docet Sanct.Thomas eum, qui crimen aliquod reipublicę maximè pernicioſum, qualis eſt hęreſis, proditionis, falſæ monetæ, &c. certò cognoſcit, ac probare poteſt, teneri ad crimi noſum accuſandum, aut ſaltem iudicialiter denunciandum.

Quod ſi tale crimen iam emendatum ſit, iſque qui illud perpetrauit, de eo pœnituit, & ad meliorem frugem ſe recipit, tunc nullam amplius remanere accuſandi, aut denunciandi obligationem docet Toletus lib.5. c. 57. niſi forte quis de illo iuridicè interrogetur: tunc enim verum reſpondere tenebitur.

In alijs autem criminibus, quæ non vergunt in detrimentum reipublicæ, nulla eſt obligatio inſtituendæ accuſationis aut iudicialis denuntiationis; ſed tantùm fraternæ correctionis, vt ex S.Doctore probat Valentia diſp. 1.q.12.de accuſ.pun.1.

Excipit tamen Toletus ſuprà, crimen illud, ex quo graue nocumentum perſonæ alicui immineret, vt ſi quis ſciret alteri parari inſidias, in quibus eius vita periclitaretur: tunc enim, ſi via correctionis fraternæ id impedire non poteſt, denunciare debet Iudici, aut admonere illum, in quem ſtruuntur inſidiæ, vt ſibi caueat, non tamen illi aperire, quis ſit ille à quo ſibi cauere debet: ne aperiendo, contra charitatem peccet. Rectè etiam idem Toletus monet, Clericos in cauſis criminalibus, ob quas mors aut mutilatio infligi poteſt non poſſe accuſatoris partes ſuſcipere; ſed tantum denunciare iuridicè, præmiſſa tamen proteſtatione quod illius, cuius crimen ab ipſis defertur, neque mortem, neque mutilationem intendant.

3 Quod ſpectat ad modum, quo accuſatio vel denunciatio fieri debet, vt neque contra iuſtitiam, neque contra charitatem peccetur; docet S. Thomas art.3. accuſationem ſeu denunciationem ex omni parte debere eſſe iuſtam, ita vt nullus in ea calumniæ, præuaricationi, aut tergiuerſationi locus ſit: requiri præterea vt ex intentione iuſta & recta procedat, non verò odio, ira, aut alio ſimili prauo affectu.

Quamuis autem nullus ex iuſtitia teneatur præmittere ſecretam & fraternam correctionem ante accuſationem aut denunciationem:

tene-

tenetur tamen ex charitate, ſi delictum ſit occultum, ſitque ſpes aliqua reum eiuſmodi correctione fraterna eſſe emendandum, & ad debitam ſatisfactionem inducendum: ſi tamen nulla ſit eiuſmodi ſpes, nec profutura cenſeatur admonitio; tunc ad illam præmittendam nulla eſt obligatio: imò quando crimen eſt contra bonum publicum, vrgetque illius periculum; tunc ſine vlla mora publicæ poteſtati denunciandum eſt. Ita Leſſius c.30.dub.2. Toletus lib. 5. c.57. Bonacina diſp.10.quæſt.3.pun.1. & alij communiter.

4 Obſeruat tamen Leſſius c.29.dub.13. quando crimen occultum eſt, nec vllo modo probari poteſt: tunc fore contra iuſtitiam illud per viam accuſationis aut denunciationis iudicialis aperire: cum enim probari non poſſit non poteſt quoque puniri, proindeque ex eius manifeſtatione nihil aliud quàm alterius infamia ſequi poteſt. Excipit tamen duos caſus, in quibus licitum eſt patefacere Superiori crimen occultum alterius, quamuis probari non poſſit. Primus eſt, quando id conducere exiſtimatur ad emẽdationem illius qui crimen eiuſmodi commiſit; tunc Superiori, non quidem vt Iudici, ſed vt patri manifeſtare poteſt, præmiſſa tamen admonitione fraterna, vt ſupra dictum eſt: Alter eſt quandò ex occulto illo crimine graue aliquod malum ſpirituale vel temporale imminet, quod nonniſi Superioris potentia vel authoritate auerti poteſt.

§. IV.

De Teſtibus.

1 CERTVM eſt teſtem interrogatum à Iudice ſecundùm ordinem iuris ſuprà explicatum §.2. obligari ad ferendum teſtimonium, & ad declarandum crimen, quod ab altero commiſſum eſſe cognoſcit. Ita Sanct. Doctor quæſt.70. art.1. & cum illo communiter omnes.

Excipiuntur tamen aliqui caſus. Primus eſt, ſi quis crimen ex ſola confeſſione Sacramentali cognoſcat: tunc enim nullatenus illud vnquam declarare debet; vt expreſsè docet S.Th. reſp. ad 1. & ſatis conſtat ex illis, quæ in tractatu præcedenti c.5. dicta ſunt.

Secundus eſt, quando in cauſis criminalibus, in quibus mortis vel mutilationis ſententia infligenda cenſetur, teſtimonium ferendum eſt; ad illud enim clerici non tenentur; imò nec teſtimonium in eiuſmodi cauſis ferre debent, vt docet S. Th. ſup. ad 3.

Tertius eſt, ſi crimen ſuum quis alteri ſub ſecreto declarauit, conſilij vel auxilij petendi cauſa, ad ſalutem propriam ſpiritualem aut corporalem, vt fieri ſolet Medico, Aduocato, obſtetrici, &c. tunc enim nullus arcanum ſuæ fidei commiſſum declarare tenetur; niſi

forte

ſortè criminis illius teſtificatio neceſſaria ſit, ad aliquod graue damnum publicum vel priuatum auertendum: tunc enim promiſſio ſecreti, etiam iuramento confirmata, non obligat, cum nullum iuramentum promiſſorium cedens in damnum iniuſtum alterius obliget: proindeque is, qui crimen eiuſmodi nouit, tenetur illud interroganti iudici pateſacere. Ita S. Doctor in reſp. ad 2. & poſt illum Leſſius ſup. cap. 3. dub. 6.

Quartus eſt, ſi quando Iudex procedit per viam inquiſitionis generalis ad cognoſcenda & punienda crimina: tunc enim ſi quis ab illo intorrogetur, v. g. vtrùm in tali loco ſint aliqui adulteri, inceſtuoſi, &c. non tenetur, imò non debet adulterium aut inceſtum alicuius pateſacere, ſi omninò ſit occultum, vt patet ex cap. *qualiter & quando*, 2. de accuſationibus, & docet Sylueſter & plures alij apud Leſſium ſuprà

2 Quæres quid igitur faciet teſtis in caſibus ſupra relatis, ſi à Iudice, iuramento interpoſito, vt ſemper ſit, compellatur ad interrogata reſpondere: ſi enim dicat, peccabit contra charitatem: imo contra religionem, & ſigillum Confeſſionis, ſi manifeſtet peccatum aliquod in Confeſſione declaratum: ſi autem neget id quod verum eſſe cognouit, mendacij, imo periurij, reatum incurret.

Facilis eſt aliquorum reſponſio, teſtem in caſibus illis à teſtimonio ferendo abſtinere debere: & ſi à Iudice vrgeatur, declarare ſe iuſta aliqua ratione impediri, quominus id facere poſſit: ad quod ſi à Iudice, his non obſtantibus, cogatur ad veritatem pateſaciendam, quid in illis anguſtijs? Perplexa eſt haud dubiè & difficilis hæc quæſtio, cuius ſolutio, qualiſcunque afferatur, faciliùs carpi & argui poterit, quam prout ad conſcientiarum leuamen expedit, explicari: ne tamen lectorem ambiguum & hærentem relinquimus, tria breuiter hic proponimus, ex communi, & recepta probatorum authorum doctrina.

3 Primum eſt, quod, quotieſcunque quis, ſiue teſtis, ſiue reus, ſecundùm ordinem iuris à iudice, vel Superiore Eccleſiaſtico, ſiue laico interrogatur de aliqua re, quæ ſine vllo peccato declarari poteſt; tunc candide ac ſincere, & ſecluſa omni ambiguitate vel reſtrictione mentali, ſecundùm mentem interrogantis reſpondere tenetur: quamuis enim multi Doctores exiſtiment reum non eſſe obligatum confiteri crimen morte, vel mutilatione dignum, quod aliàs ſcit plene probari non poſſe, vt Angelus, Syluеſter, Armilla verbo (*Delicti confeſſio*) Roſella verbo (*Accuſatus*) Panormitanus cap. 2. de Confeſſione, Peſantius in 2. 2. qu. 70. diſp. vnic. in fine, & alij, quorum ſententiam probabilem exiſtimat Bonacina ad 8. Decalogi præceptum, diſp. 10. q. 3. punct. 2. num. 7. longe tamen probabilior eſt aliorum ſententia, qui exiſtimant etiam in caſu ſu-

prà

prà relato reum, quando à proprio iudice interrogatur ſecundùm iuris ordinem; id eſt de crimine aliquo, de quo præceſſit infamia, aut de quo ſuppetunt indicia aut ſemiplena probatio, teneri ad fatendum crimen & verum manifeſtandum, etiamſi ex eius Confeſſione mors ſequatur. Ita docet S. Thomas 2.2.q.69. art.1. & poſt illum plures alij, ac præſertim Toletus lib.5.c.58. Torres in 2.2. diſp. 50. dub.2. Filliucius tract.40. num.263. Becanus lib.5. manual. cap.21. num.4. Leſſius lib.2. cap.31. num.12. & Laymann. tract.6. de iudicijs cap.5.

4 Secundum eſt, poſſe interdum talem cauſam ſuppetere, ex qua licitum fiat, imo etiam neceſſarium non apertè profiteri veritatem; ſed illam vel aliquibus verbis multiplici ſenſu vertibilibus, ſeu æquiuocatione aliqua vel reſtrictione aliqua mentali tegere: exemplum profert S. Thomas in 4. diſt. 1. qu.3. art.1. quæſt.1. ad 2. & 3. de Confeſſario, qui de peccato ſibi in Confeſſione declarato à Iudice interrogaretur; aſſeritque poſſe illum etiam iuramento affirmare ſe neſcire eius peccatum, cum hac reſtrictione mentali: quod neſciat vt interrogantis ſubditus. Ita cum S. Doctore ſentiunt Altiſiodorenſis lib.3. ſummæ, tract.18. quæſt.2. ſub finem: Durandus in 4. diſt. 21. q.4. num.10. Paludanus ibid. qu.3. art.3. Maior ibid. quæſt.3. ad 9. Adrianus in 4. tr. de Confeſſione quæſt. de Confeſſore: Ioannes Medina, Cod. de pœnitentia, tr.2. qu.25. qui omnes vnanimiter idem aſſerunt, quod ex S. Doctore ſuprà relatum eſt, & præterea Dominicus Soto lib.5 de iuſt. qu.6. art.2. concl.7. docet teſtem qui contrà iuris ordinem interrogaretur de crimine, quod ſecreto cognouit, poſſe abſque mendacio reſpondere, & etiam iuramento affirmare ſe illud neſcire, cum hac reſtrictione mentali, quod neſciat, vt alteri contra iuſtitiæ ordinem interroganti reuelet: quod etiam aſſerit & fusè probat Dominicus Bannes in 2.2. qu.69. art.2. dub.1.

Tertium eſt, cauſa legitima & rationabili deficiente, nemini vnquam faseſſe, vt docent ſuprà citati authores & alij Theologi communiter, verbis ambiguis aut æquiuocis, vel mentali reſtrictione inter loquendum vti: aliàs vſus, in quem inſtituta ſunt verba, perverteretur; & omnis colloquiorum & ſermonum certitudo; adeoque omne humanum commercium, & fructus ciuilis ac Chriſtianæ ſocietatis tolleretur; ſemperque ineſſet ratio ſuſpicandi dolum aliquem in verbis latere, & ambiguitatem & mentalem reſtrictionem ſubeſſe.

§. V.

§. V.

De Reo.

1 TRIA præſertim circa obligationes Rei quæri poſſunt. Primum eſt, vtrùm teneatur fateri veritatem, quando à Iudice interrogatur. Reſponſio facilis eſt ex dictis paragrapho præcedenti: ſi enim à Iudice legitimo interrogetur ſecundùm formam iuris, tenetur verum reſpondere: è contrà ſi Iudex legitimam non habeat poteſtatem, aut formam iuris non ſeruet; id eſt, ſi infamia non præceſſerit de crimine de quo fit interrogatio, aut ſaltem illius criminis ſemiplena probatio, vel indicia ſufficientia non ſuppetant: tunc reſpondere ad interrogata non tenetur; quod ſi à Iudice cogatur, quod tamen ſine peccato facere non poteſt, nec ab illo per appellationis viam declinare poſſit; tunc poterit reſpondendo crimen occultare ac tegere eo modo, quo præcedenti §. explicatum eſt. Obſeruat etiam Toletus lib. 5. cap. 58. ſimili ratione reum non teneri ad complices ſuos reuelandos, niſi illorum infamia aliqua præceſſerit: id eſt, niſi ex fama conſtet illum ſocios habuiſſe: vel quando crimen tale eſt, vt ſine ſocijs non committatur: quod etiam docet Leſſius cap. 29. dub. 17.

2 Secundum eſt, an licitum ſit reo ad ſuperiorem Iudicem appellare. Reſpondet S. Doctor id ei licitum eſſe, ſi cauſam ſuam iuſtam eſſe confidat, vel ſe ab inferiori Iudice grauatum eſſe arbitretur: illicitum verò, ſi appellatio fiat ſolum ad moram afferendam, ne vel iuſta ſententia feratur, vel ſi lata eſt, executioni mandetur, vt habetur cap. *omninò* 2. quæſt. 6.

Tertium eſt, vtrùm reus condemnatus poſſit ſe per vim defendere, ne ſententia in eum lata executioni mandetur. Reſpondet S. Doctor id licitum non eſſe, ſi iniuſte condemnatus ſit: dummodo tamen nullum inde ſcandalum, neque grauis aliqua perturbatio in communitate timeatur. Addit S. Doctor illum qui ad mortem iuſte damnatus eſt, poſſe licite fugere, ſi occaſio ſe offerat: dummodo nullam iudici, vel eius miniſtris vim in eorum perſona inferat.

§. VI.

De Aduocato & Procuratore.

1 SANCTVS Thomas 2.2.q.71. quatuor præſertim conditiones requirit in Aduocato, quæ etiam, ſeruata debita proportione, de Procuratore intelligi debent.

Prima eſt peritia, qua, vt dicit S. Doctor art. 2. *poſſit conuenienter aſſumptæ cauſæ iuſtitiam oſtendere*, vnde, vt dicit Toletus lib. 5. c. 60. ſi ex ignorantia in cauſa eſt, cur cliens cauſa alioquin iuſta decidat, peccat, & damnum illatum reſarcire tenetur; quod etiam ſimiliter dicendum cenſet de eius negligentia.

Secunda conditio eſt iuſtitia in exhibendo patrocinio: qui enim ſcienter iniuſtam cauſam defendit, abſque dubio grauiter peccat, vt aſſerit S. Doctor art. 3. teneturque ad reſtitutionem damni, quod pars aduerſa incurrit; niſi per clientem ſuum reſarciatur. Quod ſi cauſa dubia ſit, nec ſatis ex vtraque parte iuſtitia dignoſcatur, poteſt quidem eius patrocinium ſuſcipere, dummodò paratus ſit quamprimum ab illo patrocinio abſtinere, ſi in progreſſu litis eius iniuſtitiam deprehendat.

2 Tertia conditio eſt, ab omni auaritiæ labe immunitas: *quamuis enim*, vt dixit S. Auguſtinus ep. 54. ad Maced. *Aduocatus iuſtum patrocinium, & Iuriſperitus verum conſilium licitè vẽdere poſſit*: patrocinij tamen vel conſilij illius pretium moderatè accipere debet. *Conſiderata*, vt loquitur S. Doctor art. 4. *conditione perſonarum, negotiorum, laboris & conſuetudinis patriæ.*

Quarta denique conditio eſt charitas, qua tenetur Aduocatus pauperum cauſas ſuſcipere, illiſque patrocinari, quando aliter ipſis ſubueniri non poteſt, eadem ratione, qua tenentur omnes neceſſitatem patienti, miſericordiæ opus impendere, vt fuſiùs explicat S. Doctor art. 1.

§. VII.

De iniurijs honoris & famæ per detractionem & contumeliam.

1 HONORIS nomine intelligitur teſtificatio quædam exterior excellentiæ alterius; per famam verò ſignificatur multorum exiſtimatio de vita, moribus & actibus eiuſdem, vt docet S. Thom. quæſt. 72. & 73. vnde per detractionem, fama præſertim læditur: honor verò, per contumeliam: detractio ſiquidem eſt alienæ

famæ

famæ occulta & iniuſta denigratio;contumelia verò addit nouam iniuriam,qua non tantùm fama,ſed etiam honor violatur: non enim occultè in abſentia,vt fit per detractionem,ſed coram & in præſentia honor per contumeliam cum quodam contemptu impetitur. Ex quo fit, vt quamuis detractio ſit ex genere ſuo peccatum mortale, & quidem grauiſſimum, vt docet S.Thomas q.73.art.2.contumelia tamen ſit peccatum adhuc illo grauius: quia magis lædit, & acerbiorem infert iniuriam.

Diximus detractionem eſſe iniuſtam famę alienæ denigrationem: quia non erit detractio, ſi iuſtè fama aliena denigretur: v g. ſi quis ex motiuo iuſtitiæ, vel charitatis alicuius crimen, quod vel bono publico perniciofum eſt:vel alteri iniurioſum & nociuum,Superiori aut alicui alteri aperiat,qui remedium afferre poteſt: quod ſi fama auferatur ex intentione nocendi, tunc illius ablatio ad detractionem pertinet.

2 Hæc autem intentio nocendi, vt obſeruat Tolet. ſupr. cap.61. dupliciter in detrahente reperiri poteſt: vno modo directè,cum quis per detractionem reipſa nocere intendit: altero modo indirectè, cum licet expreſsè id non intendat: ea tamen dicit,ex quibus nocumentum famæ alterius iniuſtè ſequitur: vt qui ex ioco vel loquacitate alteri notabiliter detrahit.

Docet prætereà S.Thom.art.1 ad 3.detractionem octo potiſſimum modis committi poſſe,nimirùm quatuor modis directè, & quatuor indirectè: Directè quidem 1.imponendo alteri falſum crimen, 2.crimen illius verum verbis adaugendo: 3. manifeſtando crimen verum, ſed occultum: 4. malitiosè ac perperam alterius factum bonum interpretando, qui quartus modus, vt notat Leſſius lib.2. cap.31. dub.2. quatenùs per illam prauam interpretationem fama proximi læditur in animo audientis, pertinet ad detractionem, quatenùs vero concipitur in animo illius, qui ſic malitiosè interpretatur, pertinet ad iudicium temerarium, de quo ſequenti §. agetur.

Indirectè autem committitur detractio. 1,negando recte facta aut egregias dotes alterius.2.verbis extenuando.3. reticendo bona alterius eo tempore & loco, quo ſilentium illud eius famæ nocere poteſt.4.remiſſe ac frigide laudando.

3 Quouis autem modo committatur detractio, ſiue directe, ſiue indirectè, ſiue ex intentione formali & expreſſa nocendi, ſiue alio quouis illicito motiuo, cenſetur ſemper eſſe peccatum mortale, quoties quis deliberatè famam alterius lædit in re graui, veniale autem, ſi tantum in re leui, vt docet S.Thom, art.2. Grauitas autem & leuitas illa æſtimanda eſt, tum ex qualitate læſionis,quæ per detractionem famæ alterius infertur, tum ex conditione perſonæ

cuius

cuius fama læditur: fieri ſiquidem poteſt, quod recte obſeruat Tolet. cap. 64. vt manifeſtatio peccati alicuius reſpectu perſonæ vnius cenſeatur infamia leuis, imo interdum nulla, quæ reſpectu alterius grauem infamiam induceret, aut notabile ſcandalum ſecum inueheret: e.g. qui de milite diceret: quod ad duellum prouocatus inimicum occiderit, de adoleſcente diſſoluto, quod amore aliquo illicito implicitus ſit, leuem, imo prope nullam maculam illorum famæ inurere cenſeretur, cum tales vt plurimum de ſimilibus rebus glorientur: qui verò idem de Epiſcopo, aut perſona aliqua Eccleſiaſtica, vel religioſa diceret, haud dubiè grauiſſimam eius famæ & maximè ſcandaloſam iniuriam irrogaret,

Hinc etiam colligitur, vt docet Leſſius cap. 11. dub. 3. vt plurimum nonniſi venialiter peccare illos, qui aliorum defectus naturales occultos ſiue corporis, ſiue animi patefaciunt; vt quod aliquis ſit gibboſus, quod ignarus, exilis ingenij, &c. niſi forte inde; vt idem monet, graue aliquod illius damnum, aut notabilis contemptus in animis audientium, vel ſcandalum alterius oriretur.

§. VIII.

Soluuntur dubia quædam circa peccatum detractionis.

1 PRIMVM eſt an peccet mortaliter is, qui alterius peccata audita refert coram alijs, nihil tamen aſſeuerando. Reſpondetur quod quamuis per ſe loquendo id non ſit peccatum mortale, quādo nulla inde infamia oritur, nec apud prudētes viros iſto loquēdi modo, qui nullam meretur fidem, alterius fama multum læditur: ſi tamen, vt recte obſeruat Leſſius dub. 5. crimen eſſet valdè graue, quod in audientium animis ſuſpicionem aliquam prauam ingeneraret, in illo caſu peccaret mortiferè qui huiuſmodi crimen referret, præſertim de perſona aliqua honeſta, reſpectu cuius ſuſpicio illa graue malum eſſe cenſeretur: quod etiam ſimiliter dicendum, ſi quis peccata alterius audita referat coram ijs, quos probabile eſt ex ſua leuitate credituros.

Secundum eſt, an peccet mortaliter is, cui peccatum proximi occultum vni aut alteri tantum manifeſtaret. Reſpondetur quod, quamuis Nauarrus cap. 18. 21.33. exiſtimet in tali caſu non eſſe niſi peccatum veniale, ſi non ſubſit periculum euulgationis, aut alterius incommodi: probabiliorem tamen & in praxi tutiorem eſſe eorum ſententiam, qui aſſerunt talem manifeſtationem eſſe vt plurimum peccatum mortale: cum fieri poſſit, vt recte monet Leſſius dub. 11. aliquem malle peccata ſua multis externis & plebeijs eſſe nota,

quàm

quàm Prælato, vel alicui graui viro, cum quo aſſidue verſatur, vel à quo dependet.

2 Si tamen aliquis iniuriam ſibi ab altero illatam amico aperiret, non quidem animo detrahendi aut nocendi, ſed, vt conſilium vel conſolationem aliquam acciperet, in illo caſu idem Leſſius dub. 12. cenſet non eſſe peccatum ſaltem mortiferum.

Tertium eſt, an liceat hominem diffamatum in vno loco, etiam diffamare, ſeu crimen illius manifeſtare in altero, vel apud alios qui illud ignorant. Reſpondetur ex Tolet. ſup. cap. 657. id facere ex intentione nocendi eſſe peccatum mortale, ſi grauis ſit diffamatio, ſecluſa verò eiuſmodi praua intentione, non eſſe peccatum, ſi quis alterum criminis notorietate aut publica Iudicis ſententia infamatum in aliqua vrbe manifeſte, alijs id in eadem vrbe ignorantibus; niſi ob temporis diuturnitatem crimen illius iam obliuioni datum eſſet, aut vitæ emendatione bonam famam recuperaſſet: in alijs verò locis id ipſum notum facere, quo fama communis illud breui perlatura creditur, idem Toletus neque iuſtitiæ, neque charitati repugnare exiſtimat: quod ſi veriſimiliter crederetur, famam illius criminis illuc nunquam aut nonniſi poſt longum tempus peruenturam eſſe, exiſtimat Leſſius fore peccatum mortiferum, crimen illud in tali loco diuulgare, præſertim ſi is, qui illud crimen admiſit, bonam famam illic conſecutus fuiſſet, vel ſi ex illa diffamatione aliquod damnum aut incommodum illi aut eius propinquis obueniret: ſecus verò ſi ille parum curaret ſe alibi infamari quod ſæpe fieri ſolet, præſertim ſi procul abſit: aut ſi quis ob graue crimẽ fuiſſet publice punitus: tũc enim ſæpe expedit iſta ad aliorum exẽplũ diuulgari.

3 Quartum eſt an licitum ſit aliquando quibuſdam de cauſis crimen alicuius occultum alteri detegere. Reſpondetur licitum eſſe, quoties id neceſſarium eſt ad impediendum notabile aliquod damnum alterius, ſiue corporale, ſiue ſpirituale, quod alia via impediri non poteſt. Ita Sotus lib. 5. de iuſt. quæſt. 7. art. 1. Nauarrus cap. 18. num. 31. Leſſius ſuprà dub. 9. e. g. ſcis aliquem furtis addictum & ſæpe in illis deprehenſum, monere potes eos quibuſcum habitat, vt ſibi caueant, &c. ſimiliter nouiſti aliquem ſegerentem pro Medico, in illa tamen ſcientia valde imperitum: potes eos monere, quibus ex eius imperitia periculum immineret: imo interdum non ſolum potes, ſed etiam ex charitate teneris alterius crimen occultum manifeſtare, ſi ex illo graue aliquod nocumentum publicum, aut etiam particulare immineat, quod cenſeatur præponderare damno quod is, qui illud commiſit in fama vel honore patietur: in dubio autẽ vtrùm præponderet, inclinandũ eſt potius in fauorem innocentis, e. g. ſi quis aliqua hæreſi occulta laboret, ſitque periculũ ne alios inficiat: in illo enim caſu horũ ſalus illius famæ debet pręponderare.

4 Quintum, an ſit peccatum mortale infamare ſeipſum. Reſpondetur, quod quamuis per ſe loquendo hæc infamatio ſui non ſit peccatum mortale; cùm, vt rectè probat Leſſius dub. 6. neque ſit contra iuſtitiam, homo ſiquidem eſt dominus ſuæ famæ, nec illâ ſicut alia bona diſſipando vlli faciat iniuriam: neque etiam contra charitatem, quæ non obligat ad bona exteriora comparanda vel conſeruanda, niſi quatenùs neceſſariæ ſunt ad bona ſpiritualia, vel noſtra vel proximorum: ſi tamen ex infamatione illa ſui ipſius ſequeretur aliquod ſcandalum, aut aliorum nocumentum, vt in perſonis, quorum bona fama ad aliorum ſalutem neceſſaria eſt v. g. Epiſcopis, Paſtoribus, &c. tunc infamatio illa eſſet peccatum mortale, vt docet idem author ſuprà.

Sextum denique eſt vtrùm audiens detractorem peccet. Reſpondetur ex mente S. Doctoris quæſt. 73. articulo 4. peccare quoties conſentit detractioni iuxta illud Rom. 1. *Digni ſunt morte, non ſolùm qui peccata faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

Poteſt autem quis dupliciter detractioni conſentire, vt obſeruat Toletus c. 67. directè ſcilicet, vel indirectè. Directè conſentit, qui vel alterum inducit ad detrahendum, vel illius detractione delectatur: & is non minùs peccat quàm detractor; de eoque intelligi debet illud dictum S. Bernardi: *Detrahere aut detrahentem audire, vtrùm horum deteſtabilius ſit, non facile dixerim.* Indirectè autem conſentit detractioni, qui licet nec ad illam inducat, nec ea delectetur; illam tamen non prohibet nec detrahenti reſiſtit, cum poſſit & debeat: & ſiquidem detractio ſit notabilis, & in materia graui, poſſitque facile illam impedire, mortaliter peccat: cùm charitas obliget, vt graue damnum proximi, ſi commodè poſſimus, impediamus: venialiter verò, ſi detractio ſit leuis, aut ſi præ nimia verecundia vel animi puſillanimitate reſiſtere detrahenti non audeat; niſi fortè infamia eſſet valde atrox, vel grauia incommoda putaretur illatura: tunc enim deberet ſibi ipſi vim facere; & excuſſa verecundia, modeſte contradicere. Nullo autem modo peccat, qui detrahentem nō arguit, eo quod probabiliter exiſtimat monitionem ſuam nihil profuturam. imo potiùs obfuturam ſi detractor occaſionem ex ea ſumat magis ac magis oblocutionem ſuam aſſeuerandi. Item non peccat, qui rationabili aliqua verecundiâ prępeditur, vt ſi famulus, domino, vel filius patri detrahenti non reſiſtat, quando ſe nihil profuturum exiſtimant.

Obſeruat tamen rectè Toletus cap. 67. longè ſtrictiùs obligari Superiores reſpectu inferiorum ad prohibendas detractiones, ſicut & alia quæcumque peccata: proindeque verecundiam ac puſillanimitatem illos à peccato mortali minimè excuſare, ſi grauiter detrahenti quando id profuturum arbitrantur; imò quamuis detrahenti

nihil

nihil id prodeſſet, ſi alios ſilentio ſuo ſcandalizando, eſſe aduertant.

Admonet autem S. Doctor art. 4. ad 2. detrahentem corripi poſſe, non ſolùm arguendo, ſed etiam ſignis quibuſdam exterioribus, vt triſtitia faciei, oſtendendo ſibi diſplicere detractionem, iuxta dictum Sapientis Prou. 25. *Ventus Aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem*: vel diſcedendo, vel ſermonem aliò diuertendo.

§. IX.

De iudicio temerario.

1 QVONIAM, vt rectè obſeruat Nauarrus, cap. 18. mendacia, detractiones, aliæque huius octaui præcepti tranſgreſſiones vtplurimum à iudicijs temerarijs proficiſcuntur, magnamque cum illis habent culpæ affinitatem, idcirco de ijs breuiter hìc agendum eſt.

Iudicium autem hìc ſumimus: non provt ſignificat actum proprium Iudicis, quo ſibi ſubditis ius dicit: ſed provt denotat actum intellectus, quo quilibet particularis de altero apud ſe aliquid cogitat & definit ſeu ſtatuit; & eo ſenſu tres veluti gradus diſtinguere poſſumus de iudicio, quod quis de aliquo concipit. Primus eſt, quo quis de alterius malo dubitat, neutram in partem inclinando. Secundus eſt, cum ſuſpicatur ineſſe malum, & cum aliquo debili aſſenſu ita eſſe exiſtimat, cum formidine tamen oppoſiti. Tertius eſt, quando cum pleno aſſenſu & firma animi ſententia ita eſſe iudicat.

Hac obſeruatione ſuppoſita, certum eſt in primis dubitare, ſuſpicari, vel iudicare de proximo, eſſe quid indifferens in genere moris, ac bene vel male ſe habere poſſe; bene quidem, ſi fiat ſecundùm regulam rectæ rationis: malè autem, ſi à regula rectæ rationis aberret: vnde Chriſtus Dominus S. Ioan. 1. *Nolite*, inquit, *iudicare ſecundùm faciem, ſed rectum iudicium iudicate*.

Certum eſt 2. dubitare, ſuſpicari aut iudicare quidpiam mali de altero, quando cauſæ ſufficientes ad id ſuppetunt, non eſſe illicitū, vt communiter Theologi docent, ac præſertim Azorius tom 3. cap. 11. dub. 3. Valentia diſp. 5. quæſt. 4. de iudicio pun. 3. Layman lib. 1. de iuſtitia tract. 3. par. 2. cap. 2. vbi tamen recte monet maiores rationes & clariora iudicia requiri ad ſuſpicandum, quàm ad dubitandum, & ad iudicandum quàm ad ſuſpicandum.

Quæres quænam cauſæ & rationes ad rectè dubitandum, vel ſuſpicandum, vel iudicandum de malo alterius ſufficientes eſſe cenſeantur. Reſpondetur nullam certam regulam afferri poſſe, vt recte

docet Sotus lib. 3. de iuſtitia q. 4. art. 3. & poſt illum Valentia ſuprà pun. 3. ſed id iudicio viri prudentis eſſe definiendum, conſiderata conditione rei, qualitate perſonæ, aliiſque circumſtantijs: quæ omnia; cùm interdùm ſint valde perplexa & inuoluta, ideo rectè monet Laymannus ſæpe euenire poſſe vt quis decipiatur exiſtimans ſufficientes ſibi adeſſe dubitandi, ſuſpicandi, aut iudicandi rationes; quæ tamen reipſa tales non ſunt, præſertim quando ex cognitione operum externorum iudicatur de intentionibus, alijſque actibus internis; vnde rectè concludit longe tutius eſſe animum ab eiuſmodi judicijs, &c. cohibere, Deoque omnia dijudicanda relinquere, niſi fortè neceſſitas aliqua, vel vtilitas propria vel aliena nos ad id obliget; & tunc rationis ac prudentiæ parteserunt expendere, quantum exteriores apparentiæ habeant probabilitatis, animumque cohibere, ne vltrà iuſtitiæ aut charitatis metas progrediatur.

Certum eſt 3. iudicium temerarium, ſeu illud quo aduertenter ac deliberatè iudicatur aliquid mali de altero ex leuibus & inſufficientibus rationibus ac indicijs, eſſe peccatum mortale: ſi malum illud graue ſit, eiuſque famam notabiliter lædat. Ita S. Thomas quæſtione 60. articulo 3. & illud eſt iudicium quod Chriſtus Dominus prohibuit his verbis S. Matth. 7. & S. Luc. 6. *Nolite iudicare, vt non iudicemini*, vt exponit S. Auguſtinus lib. 2. de ſerm. Domini in monte capitulo 18. & Sanctus Baſilius in regulis breuioribus reg. 164. aliàs ſi malum ſit leue nec proximi famam multùm lædat, non erit niſi veniale.

Cùm hæc certa ſint & in confeſſo apud omnes, vnum eſt de quo non conuenit inter Theologos; ſcilicet quale peccatum ſit ex leuibus indicijs & cauſis ſuſpicari aliquid mali de proximo, vt plerumque ſolet euenire. Tres ſunt ſuper hac qæſtione ſententiæ. Prima eſt omnem ſuſpicionem temerariam de graui aliquo proximi malo eſſe peccatum mortale. Ita Bannes ad quæſtionem 60. articulo 3. Secunda eſt, ſuſpicionem illam, quæ debili tantum aſſenſu nititur cum formidine oppoſiti, nunquam eſſe peccatum mortale. Ita Caietanus in hunc a. 3. Nauarrus in rubrica de iudicijs, & Ludouicus Mæratius tract. de iuſtitia & iure diſput. 9. ſect. 1. & 2. qui pro hac ſententia citat S. Doctorem articulo 3. & S. Auguſtinum tract. 99. in S. Ioannē vbi dicit genus iſtud ſuſpicionis *ad humanam tentationem pertinere, ſine qua vita iſta non ducitur*: concluditque *ſi ſuſpiciones vitare non poſſimus, quia homines ſumus; iudicia tamen, id eſt definitiuas firmaſque ſententias continere debemus*. Tertia denique ſententia, quæ omnium probabiliſſima videtur, eſt, ſuſpicionem temerariam non eſſe plerumque niſi peccatum veniale: fieri tamen poſſe interdum ratione grauitatis materiæ reſpectiuè ad quaſdam perſonas vt ſit mortale, verbi gratia Si quis

Prælatum

Prælatum Eccleſiaſticum doctrina & pietate conſpicuum, ex leuibus quibuſdam iudicijs ſuſpicetur eſſe hæreticum, aut peccatum aliquod nefandum aut ſcandaloſum commiſiſſe. Ita Sotus libro 3. quæſtione 4. articulo 3. & Leſſius ſuprà dub. 3. vbi hanc ſententiam fusè probat, præmiſſa tamen diſtinctione inter ſuſpicionem illam quæ oritur ex errore quodam intellectus, & eam quæ ex prauo affectu voluntatis; dicitque ſuſpicionem illam eſſe tantùm peccatum veniale, quæ procedit ex quodam errore intellectus, quo quis apprehendit indicia tanquam ſufficientia ad ſuſpicandum de proximo aliquod malum, negligitque perſpicere & examinare num illa ſint ſufficientia; eſt tamen paratus ad ſuſpicionem deponendam, ſi aduerteret cauſam illius non eſſe ſufficientem, ſuſpicionem verò illam eſſe peccatum mortale, quæ oritur ex prauo quodam affectu voluntatis & maleuolentiæ erga alterum, qua fit vt etiamſi aduertat indicia illa non eſſe ſufficientia, velit nihilominus permanere in ſua ſuſpicione, quæ eſt de graui aliquo proximi malo, quod in maximam illius vergit infamiam.

Optimè S. Auguſtinus lib. 2. de ſerm. Dom. in mont. cap. 18. *Duo ſunt*, inquit, *in quibus temerarium iudicium cauere debemus: cum incertum eſt quo animo quid factum fuerit, vel cum incertum æqualis futurus ſit, qui nunc bonus vel malus apparet: ſi ergo quiſpiam v. g. conqueſtus de ſtomacho ieiunare noluit, & tu non credens, id edacitatis vitio tribueris, temerè iudicabis. Item ſi manifeſtam edacitatem ebrioſitatemque cognoueris, & ita reprehenderis quaſi nunquam ille poſſit corrigi atque mutari: nihilominus temerè iudicabis. Non ergo reprehendamus ea quæ neſcimus quo animo fiunt, neque ita reprehendamus quæ manifeſta ſunt, vt deſperemus ſanitatem: vitabimus iudicium, de quo nunc dicitur: nolite iudicare, ne iudicetur de vobis*.

Quæres vtrùm ea, de quibus dubium eſt quo animo fiant in meliorem partem ſint interpretanda. Reſpondetur ex hypotheſi, quod æqualia ſint vtrinque indicia, ſi iudicium de proximo ferre velimus, tunc in partem meliorem ſeu benigniorem eſſe ferendum: quia (vt docet S. Thomas art. 4. ad 1.) melius eſt in dubio frequenter falli benè opinando de proximo, quàm male opinando ſemel decipi.

Monet tamen rectè Leſſius capite 29. dub. 4. quando agitur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo remedio, tutiùs eſſe dubia in deteriorem partem interpretari; non quidem exiſtimando proximum, verbi gratia, eſſe furem vel improbum, vel pro tali habendum eſſe: ſed iudicando ita exterius cauendum eſſe, & ſibi vel alteri conſulendum,

ac ſi dubia eſſet ipſius proximi probitas. Ita S. Thomas art. 4. ad 3. & hac ratione, dum accipimus perſonam ignotam in ædes, poſſumus licitè rebus noſtris ita cauere, ac ſi dubia eſſet eius probitas, quamuis nullomodò improbam illam iudicemus: ſic etiam Superiores, quamuis quoad internum affectum erga ſubditos dubia in meliorem partem interpretari debeant, ad præcauendum tamen malum & diſciplinam obſeruandam, ita ſe gerere poſſunt, ac ſi de illorum probitate dubitarent.

§. X.

Quot modis peccetur in octauum Decalogi preceptum.

1 PECCANT in primis contra octauum hoc Decal. preceptũ, qui deliberate mendacium aliquod proferunt; quod quidem erit mortale, ſi honori diuino aut proximi bono ſit pernicioſũ: peccant etiam qui per hypocriſim vitæ ſanctimoniam fingunt: quod peccatum adhuc grauius erit, ſi ex illo ſequatur aliquod proximi damnum, vt ſi idem fiat ad diſſeminandos errores: item qui habitu aut veſtibus mentiuntur ſexum; vt ſi fœmina veſte virili, aut vir fæminea induatur, ſi id fiat propter aliquem prauum finem, aut ex eo peccati alicuius aut ſcandali periculum immineat.

Peccant qui ſine legitima authoritate Iudicis ſibi officium arrogant, aut illud ambiunt, quamuis legum ac iuris ignari: Item Iudices qui notitiam illam iuris & legum conſeruare negligunt: qui de cauſa aliqua ad ſe non pertinente iudicialiter cognoſcere & ſententiam ferre præſumunt: Qui contra allegata & probata, aut contra leges & iura iudicant: qui formã à iure præſcriptam in iudicando non ſeruant; qui ſine vlla præcedenti infamia, aut alijs ſufficientibus indicijs, de occulto alicuius crimine iudicialiter inquirunt, reum indebitè interrogant & ad reſpondendũ cogunt: qui fauore vel reſpectu aliquo humano, aut alio quouis prauo affectu à recto iuſtitiæ tramite deflectunt, ſiue iniuſtam ferendo ſententiam, ſiue cauſarum expeditionem notabiliter differendo, aut aliquid aliud iuſtitiæ contrarium faciendo, aut fieri permittendo, qui pro ſententia ferenda, alijſque actibus iudicialibus aliquid exigunt vltrà id, quod pro iuſto & honeſto ſtipendio ex lege vel legitima conſuetudine accipere licitum eſt.

Peccant qui crimen aliquod bono communi pernicioſum non denunciant, quando commodè id poſſunt: qui contra alterum litem intendunt ex odio, vindictæ appetitu, aut alio quouis prauo affectu: qui fraude, aut iniuſto aliquo proceſſu in litibus vtuntur.

Peccant qui ad teſtimonium ferendum citati, & à legitimo iudice

dice ſecundùm iuris ordinem interrogati, aliquid falſum aut ambiguum, & contra ipſius iudicis mentem reſpondent: quod & ſimiliter de ipſis accuſatis & reis intelligi debet; qui etiam præterea peccant, quando iudici legitimè aliquid ſtatuenti, aut iuſtitiæ miniſtris illius iuſſa exequentibus reſiſtunt, aut vim aliquam inferunt.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui alterius honori contumeliam irrogant: in eum verba probroſa & iniurioſa proferunt, eidem peccata occulta palam exprobrant: aut alia quæuis cum irriſione & contemptu obijciunt.

Peccant qui alterius famæ ſecreto detrahunt; illi crimen aliquod falſum imponunt, aut verum malitioſè adaugent, aut eius peccatum occultum manifeſtant, vel rectè factum perperam interpretantur: Item qui rectè facta alterius inficiantur vel eadem extenuant, aut de illis ſilent, vel ea frigidè ac ſimulatè laudant, cum ex ſilentio illo & frigida ſeu ſimulata laude ſequitur aliquod in proximo, famæ diſpendium.

Item qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius detractione delectantur; vel qui cum poſſint & debeant, detractionem non impediunt: qui ſuſurrationibus cauſant diſcordias, qui libellos diffamatorios ſcribunt, aut in vulgus ſpargunt; illos prauo animo legunt, aſſeruant, aut alijs legendos tradunt.

Peccant denique qui deliberatè ac temerè aliquid mali de proximo iudicant, vel ſuſpicantur: qui actiones illius honeſtas vel indifferentes malè interpretantur.

§. XI.

De reſtitutione ob huius octaui præcepti violationem facienda.

1 DVPLEX reſtitutio occurrere poteſt ob huius præcepti violationem facienda, pro duplici damno famæ ſeu honoris, ac bonorum fortunæ, quod ex ea oriri poteſt: de vtraque breuiter, aliquid dicendum eſt.

Atque in primis quod ſpectat ad reſtitutionem bonorum fortunæ, certum eſt ex ijs, quæ præcedenti ſectione dicta ſunt, ratione mendacij aut contumeliæ vel detractionis, incumbere obligationem reſtituendi, quoties per illud mendacium aut contumeliam illam ſeu detractionem, damni alicuius cauſa iniuſtè data eſt, aliquo ex modis ſectione præcedenti explicatis.

Conſtat præterea Iudicem, qui ſiue in ferenda ſententia, ſiue in toto iudiciali proceſſu iniuſtitiam aliquam commiſit, vnde ſecutum eſt damnum innocentis, ad illius compenſationem obligari: ſimi-

liter & illum, qui falſo alterum accuſauit, aut qui falſum teſtimonium in iudicio detulit, ad reſarcienda damna inde ſecuta teneri.

Quod vero ſpectat ad reſtitutionem famæ & honoris certum eſt (vt ex communi Theologorum doctrina docet Sotus lib. 4. de iuſt. q. 6. art. 3. in reſp. ad 4. & poſt illum Valētia diſp. 5. q. 6. de reſtit. pun. 5.) famam ablatam reſtitui debere, ſi tres concurrant conditiones; prima eſt, vt fama reipſa ablata fuerit: ſecunda, vt iniuſtè ablata fuerit: tertia, vt non fuerit recuperata. His tribus conditionibus concurrentibus,

2 Dicendum 1. eum qui alterum infamauit, aſſerendo aliquid falſum de illo, ad famam illi reſtituendam obligari, affirmando ſe dixiſſe falſum. Ita Sanctus Doctor qu. 62. art. 2. ad 2. & poſt illum Richardus, Caietanus, Sotus, Nauarrus, & alij apud Valentiam ſuprà, qui tamen id ita eſſe intelligendum exiſtimat, ſi alia ratione famam alterius à ſe iniuſtè læſam ſufficienter reparare non poſſit.

Dicendum 2. illum qui alterum diffamauit, crimen eius verum quidem, ſed occultum patefaciendo, ad famam illius reſtituendam obligari, non quidem dicendo ſe falſum dixiſſe; id enim eſſet mendacium, quod (vt ex antè dictis conſtat) nunquam licitum eſt; ſed aliqua alia ratione, nimirùm vel dicendo ſe malè & inconſideratè locutum fuiſſe, vt monet S. Doctor in reſp. ad 4. vel ſe antea quidem exiſtimaſſe id eſſe verum, ſed poſtea comperiſſe perperàm à ſe id eſſe dictum, vt cenſet Ioannes Maior in 4. diſt. 15. qu. 16. vel ſi timeatur, ne apud perſonas eruditas aut perſpicacis ingenij ſimiles loquendi modi opinionem de crimine proximi conceptam potius confirment, quam ex animis eorum deleant, Sotus & Nauarrus, apud Valentiam exiſtimat tacendum eſſe de illo crimine, illumque qui famæ detrimentum paſſus eſt, quacunque data occaſione de alijs rebus commendandum eſſe, vt ſic quædam iniuriæ compenſatio fiat. Addit Valentia poſſe etiam eum, qui verum dicendo alterum infamauit, aliqua ambiguitate aut mentali reſtrictione vti ad retractandum id quod à ſe dictum eſt, quod tamen vltimum remedium nonniſi alijs deficientibus, & in graui aliqua famæ reparandæ neceſſitate cum maxima cautela videtur eſſe adhibendum.

3 Dicendum 3. illum etiam qui crimen alterius occultum ab alio auditum refert, obligari ad reparationem famæ, ſi aduertat hoc ſuum dictum in alijs, vt ſæpè fit, ſiniſtram de proximo ingeneraſſe opinionem: quod præſtare poterit, ſiue adhibendo aliquod ex medijs ſuprà dictis, ſiue oſtendendo, & quantum poterit alijs perſuadendo, quam incerta ſint & plerumque falſa, quæ de alijs paſſim audiuntur & referuntur. Ita Sotus, Nauarrus, & alij apud eundem Valentiam ſupra. Ratio eſt, quia quotieſcunque damnum famæ proximi iniuſtè illatum eſt, toties incumbit illius ſarciendi obligatio: atqui hìc, vt ſup-

ſupponimus, tale damnum illatum eſt: ergo ſarciendum eſt.

Sunt tamen aliquæ cauſæ ab illa reſtitutione famæ communiter excuſantes eum, qui alterum infamauit. Prima eſt, ſi is, qui infamatus eſt, illi, à quo infamatus eſt, reſtitutionem famę condonauit; niſi fortè tal s ſit, qui condonare non debeat: quales ſunt perſonæ illæ, quarum fama bono publico neceſſaria eſt; quam proinde negligere non debent, nec illius reparationem leuiter condonare. Secunda, ſi id, quod contra famam alterius oblocutus eſt, in obliuionem abijſſe prudenter exiſtimetur. Tertia eſt, ſi ex eius oblocutione nulla infamia ſecuta ſit; putà, quia illi, quibus occultum crimen patefecit, iam illud nouerant, aut nullam fidem eius dictis adhibuerunt. Quarta, ſi fama quæ ablata eſt, per aliam viam ſit recuperata. Quinta ſi famæ illius reſtitutio fiat moraliter impoſſibilis. Sexta denique, ſi non poſſit fieri ſine amiſſione famæ, que ſit longe maioris momenti; vt ſi Prælatus aliquis, vel vir valde illuſtris infamauerit plebeium, non tenetur cum notabili iactura honoris ſui famam illam reſarcire: ſed ſufficit vt id faciat eo meliori modo, quo ſine propriæ famæ iactura id poterit, v.g. laudando illum eo genere virtutis in quo infamauit, aut alia ratione ſecundùm iudicium viri prudentis. Ita Sotus, Corduba, Toletus & alij apud Leſſium lib. 2. cap. 11. dub. 26.

13 Quæres, vtrùm in eo caſu, in quo fama reſtitui non poteſt, debeat pecunia compenſari. Reſpondetur probabile eſſe, id quod aſſerunt quidam Doctores, quos citat & ſequitur Valentia, nempe id fieri poſſe, ac proinde faciendum. Probabilius tamen eſſe id quod Nauarrus, Sylueſter, & alij quos citat, & quibus ſubſcribit Leſſius ſup. dub. 6. docent; nullo ſcilicet pecuniæ pretio famam dignè compenſari poſſe, iuxta illud Prou. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ*; cum ſit bonum ſuperioris ordinis, nec proinde ad illam compenſationem faciendam vllum obligari.

Quod autem de reſtitutione famæ, idem quoque de honoris læſi compenſatione intelligi debet, quoties quis aliquam contumeliam in alium protulit, aut quocunque alio modo honorem illius iniuſtè læſit: tunc enim illum reparare & perſonæ læſæ ſatisfacere debet, vel ab ea petendo veniam, aut aliquid ſimile faciendo, quod iudicio viri prudentis honoris illius compenſationi ſatis eſſe poſſit.

SECTIO IX.

Explicantur nonum & decimum Decalogi præceptum.

Non concupiſces vxorem proximi tui, &c.
Non domum, non agrum, &c. & vniuerſa quæ illius ſunt.

1 QVAMVIS ea, quæ his duobus vltimis Decalogi præceptis prohibentur, iam ſexto & ſeptimo prohibita eſſe videātur, in quibus vt in alijs, vetantur non ſolùm actus exteriores, ſed etiam interiores diuinæ legi repugnantes: nihilominùs (vt rectè obſeruat S. Doctor 1.2.q.120. a.4. & 5.) non ſine maxima ratione hæc duo vltima præcepta Deus ſubiunxit alijs præcedentibus, tum vt legum ſuarum perfectionem, & ab humanis legibus differentiam oſtenderet; *Leges ſiquidem humanæ* (vt loquitur Catechiſmus Romanus part.3. cap.10.) *rebus tantum externis contentæ ſunt, diuinæ verò ipſius animi puram ſinceramque caſtitatem atque integritatem requirunt*; tum etiam vt expreſſius moneret quàm cauti & ſoliciti eſſe debeamus in deuitandis illis peccatis, quæ ſola cogitatione & animi propoſito committuntur: cum, vt habetur in Conc. Trid.ſeſſ.14.c.5. *Nonnunquam animum grauiùs ſaucient, & periculoſiora ſint. ijs, quæ in manifeſto admittuntur.*

Docet autem Catechiſmus Romanus ſuprà, hoc duplici præcepto non prohiberi illam concupiſcendi vim quæ nobis à Deo vt authore naturæ indita eſt, ſed prauum illius vſum & effrænatam illam cupiditatem, quæ fines à recta ratione conſtitutos tranſgreditur, ſiue res malas appetendo, vt adulteria, ebrietates, &c. ſiue res quidem bonas, ſed iniuſtè & inordinatè deſiderando. Quæ quidem cum ſatis conſtent ex ijs, quæ præcedentibus ſectionibus explicata ſunt, hìc breuiter adiungemus modos aliquos, quibus Romanus Catechiſmus declarat, hæc duo vltima Decalogi præcepta poſſe violari.

2 Atque in primis docet peccare in nonum Decalogi præceptum, non modò illum qui alterius vxorem adultero affectu concupiſcit, ſed etiam qui eam ſibi matrimonio iungi præmaturo & inordinato affectu optat; tum propter illius deſiderij peruerſitatem, tum etiam propter periculum, ne ex illo inducatur ad optandam viri mortem, aut illegitimum vxoris eius complexum concupiſcendum. Quod quidem non ſolùm de mulieribus coniugatis, ſed etiam de illis quæ alteri deſponſatæ ſunt, intelligendum eſſe dicit: has ſiquidem concupiſcere non licet: ſicut nec pacta ſponſaliorum reſcindere, nec fidem datam violare licitum eſt.

Quod vero ſpectat ad decimum & vltimum præceptum, docet idem Catechiſmus in illud peccare, præſertim eos qui nimis auidè diuitias expetunt, alienis opibus inhiant, qui modis prauis & illicitis artibus opes augere concupiſcunt: qui lucri captandi gratia erga ludos aleæ immoderatè afficiuntur.

3 Peccare item mercatores, qui rerum penuriam annonæque caritatem optant; qui ægrè ferunt vt ſint alij præter ipſos qui vendant aut emant, quo ipſi cariùs vendere aut viliùs emere poſſint: qui alios egere cupiunt, vt vendendo & emendo magis lucrentur. Similiter & milites qui militiæ nomen dant, aut bellum expetunt, vt impune furentur: medicos etiam qui morbos aliorum exoptant: Aduocatos, Procuratores, & etiam Iudices qui lites multiplicari & protrahi cupiunt, artifices denique, qui quæſtus auidi earum rerum, quæ ad vitam aliaſque vitæ neceſſitates pertinent, penuriam exoptant, vt inde plurimum lucri faciant.

Porrò quàm noxia ſint & pernicioſa hæc praua & inordinata deſideria, ſi deliberatè animo foueantur, teſtatur Apoſtolus his verbis 1.Timoth.6. *Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid poſſumus; habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus: nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli: & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem, radix enim omnium malorum eſt cupiditas.*

Atque hactenùs de Legis diuinæ præceptis ad ipſius ſupremi optimi & maximi Legiſlatoris maiorem laudem & gloriam.

CAPVT QVINTVM.

De Præceptis Eccleſiæ.

1 ECCLESIAE præcepta quinque communiter numerantur, vt videre eſt apud Petrum Caniſium in ſumma doctrinæ Chriſt. c. 3. in quorum primo & ſecundo ſanctificatio dierum feſtorum, & in iiſdem diebus Miſſæ auditio præſcribitur: in tertio ieiunium certis diebus ſeruandum iungitur: in quarto & quinto confeſſio Sacramentalis ſemel ſaltem in anno facienda, & ſacra Euchariſtia ſaltem in Paſchate ſumenda præcipitur. Et de primo quidẽ & ſecundo egimus ſuprà in explicatione Decalogi: quartũ & quintũ etiã explicauimus in tractatu de Sacramentis: quare nũc de ſolo tertio, ſcilicet ieiunij ſeruãdi præcepto, aliquid dicendũ nobis ſupereſt.

SECTIO VNICA.

Explicatur tertium Eccleſiæ præceptum, quod eſt de Ieiunio.

§. I.

Quid ad debitam Ieiunij obſeruationem requiratur.

1 IEIVNII nomen tribus modis accipi ſolet. Primò pro abſtinentia à vitijs & peccatis, iuxta illud ſancti Auguſtini: *Ieiunium magnum & generale eſt abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perfectum ieiunium.* Secundò pro abſtinentia à quolibet cibo & potu, diciturque ieiunium naturale; quale requiritur ex præcepto Eccleſiaſtico ad ſumptionem Euchariſtiæ, vt ſuprà dictum eſt tract. de ſac. cap. 5. Tertiò denique pro abſtinentia quadam & cibi ſubtractione ſecundùm formam ab Eccleſia præſcriptam: & vocatur ieiunium Eccleſiaſticum: de quo propoſita quæſtio intelligenda eſt. Pro cuius reſolutione,

Dicendum eſt tria præſertim requiri ad debitam ieiunij Eccleſiaſtici obſeruationem.

2 Primum eſt ciborum delectus, ſeu abſtinentia à carnibus, vt docet S. Thomas 2.2.q. 147. art. 8. & conſtat ex perpetuo Eccleſiæ vſu & traditione, cuius teſtes ſunt S. Baſilius hom. 1. de ieiunio, S. Auguſt. lib. 20. contra Fauſtum cap. 5. & alij plurimi apud Azorium lib. cap. 10. quæſito 6. Quamuis autem non à carnibus ſolum, ſed etiam ab ijs, quæ à carne procedunt, vt ab ouis & lacticinijs, in diebus ieiuniorum eſſet abſtinendum, vt habetur ex reſcripto S. Gregorij Papæ ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum: imo in quibuſdam ſolemnioribus ieiunijs, v. g. ſex diebus hebdomadæ ſanctæ cibis tantùm aridioribus, pane videlicet, aqua & oleribus veſci liceret, vt teſtatur S. Clemens lib. 5. cap. 17. & S. Epiphanius hæreſi 75. Eccleſia tamen ob cauſas rationabiles de priſtino illo rigore nonnihil remiſit, & abſtinentiam illam ſtrictiorem cuiuſque deuotioni relinquens; in quadrageſima quidem vniuerſim à carnibus & ouis abſtinendum eſſe cenſuit, lacticiniorum vſum in pleriſq; locis indulſit; in alijs autem ieiuniorum diebus per annum etiam ouorum vſum conceſſit: de quibus tamen vt rectè monet Bonacina quæſt. 1. de præc. Eccl. pun. 2. conſuli debet & ſeruari cuiuſque loci legitima conſuetudo, quæ eſt optima legum Eccleſiaſticarum interpres.

3 Secundum eſt vnica in die refectio, vt docet Sanctus Thomas ſup.

ſup.art. 6. & communiter cum illo Theologi omnes : quod melius probari non poteſt, vt obſeruat idem S. Doctor, & poſt illum Bonacina ſupr.puncto 3. quàm ex perpetua & vniuerſali Eccleſiæ praxi, cum nullum ſuper hac re decretum reperiatur.

Tertium denique eſt certum refectionis tempus, ita vt refectio illa vnica, non prandij, ſed cœnæ rationem obtineat, vt tradit idem Sanct. Doctor ſuprà art. 7. & conſtat ex Sanct. Ambroſio ſerm. 8. in Pſalm. 118. & ex S. Gregorio homil. 36. in Euangelia. Et olim quidem alijs ieiuniorum diebus hora nona, quæ eſt tertia poſt meridiem, erat ordinarium ſoluendi ieiunij tempus; in quadrageſima verò vſque ad veſperam prorogari ſolebat, vt teſtatur S. Bernardus ſerm. 3. de quadrag. *Hactenus*, inquit, *vſque ad horam nonam ieiunauimus ſoli, nunc, in tempore quadrageſimæ ſcilicet, vſque ad veſperam ieiunabunt pariter vniuerſi Reges & Principes, clerus & populus, nobiles & ignobiles, ſimul in vnũ diues & pauper.*

Eccleſia tamen his poſterioribus ſęculis, tum ob infirmitatem corporum quæ, mundo ipſo ſeneſcente, minùs vigoris retinent, tum ob alias rationes tacito conſenſu indulſit, vt hora illa veſpertina licitè anticipetur, & in quadrageſima diebuſque alijs præſcriptis, circa meridiem ieiunium ſolui poſſit, atque vt præter illam refectionem modicum aliquid cibi ſero per modum cœnulę ſeu collatiunculæ, vt vocant, ſumeretur. Ita docent Nauarrus, Armilla, Leſſius, Azor. Reginaldus, Toletus, & alij apud Bonacinam, ſupr. pun. 3. & 4. Diximus modicum aliquid cibi: qui enim notabiliter excederet, haud dubiè ieiunium frangeret.

4 Porrò quantum cibi ſumere liceat in eiuſmodi cœnula, difficile eſt determinare. Azorius & alij apud Bonacinam ſentiunt quantitatem triũ vel quatuor vnciarum panis & fructuum licitè ſumi poſſe; Reginaldus apud eundem exiſtimat, non eſſe notabiliter excedẽdam quartam partem eorum, quæ ipſi ieiunanti ad ordinariam cœnam ſufficerent: Toletus omnium optimè cenſet, in eo ſpectandum eſſe morẽ locorũ, prout à pijs & timoratis perſonis ſeruari ſolet ieiuniũ: & intra illius limites vnũquemq; licitè ac tutò cõtinere ſe poſſe.

Recte autem monet Laymannus, caute intelligendum eſſe id quod docet Caietanus c. 1. de obſeru. ieiun. verbo, *ieiunium*, cap. non referre, quid quiſquis in ſerotina cœnula ſumat, ſi modum non excedat, additque conſuetudinem Eccleſiæ à pijs & timoratis ſeruatam hanc eſſe, vt in cœnula illa ſerotina non modò quantitas, ſed etiam qualitas & delectus ciborum obſeruetur, vtque nihil aliud cum pane niſi fructus aliquot vel oleę in modica quantitate ſumantur: neque ſibi probari quod aliqui nimis liberaliter adhibent placentas & alia ſimilia obſonia butyro frixa, & quemuis iuſculi cocti vſum, niſi hoc fiat vrgente præſertim aliqua infirmitate.

Ex

Ex dictis colligitur 1. crebriore potus ſumptione non ſolui ieiunium, vt docet S. Thomas ſupr. art. 6. ad 2. licet, ſi temperantiæ modum in potu excederet, haud dubiè peccaret, grauiter quidem aut leuiter, pro ratione grauitatis vel leuitatis exceſſus.

Infertur 2. neque etiam ſolui ieiunium, ſi aliquid ſumatur per modum medicinæ: niſi fortè, vt obſeruat Sanctus Doctor ſuprà ad 3. in fraudem ieiunij aliquid eiuſmodi ſumatur in notabili quantitate.

Infertur 3. lectores & miniſtros menſæ in monaſterijs alijſque communitatibus aliquid præſumentes non peccare, nec ideò ab illis ieiunium ſolui, vt ex Nauarro, & Caietano docet Leſſius lib. 4. c. 2. dub. 2 cum id ab eis fiat veluti inchoando prandium: ſicut etiam ieiunium non ſolueret is, qui v. g. ob negotium aliquod à menſa auocaretur, & refectionem inchoatam interrumperet, & poſtmodum negotio abſoluto, ad menſam rediret, & prandium ſeu cœnam perficeret.

Quæres vtrùm anticipare notabiliter horam refectionis in die ieiunij, ſit peccatum mortale, Nauarrus & quidam alij affirmant: Toletus tamen & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius ſuprà, nonniſi veniale peccatum committi exiſtimant: imò dicit nullum fore peccatum, ſi iuſta aliqua cauſa ſubſit: ſicut nec ſi veſpertina cœnula manè, vel meridie vrgente aliqua cauſa rationabili ſumeretur, cœna in veſperam dilata.

§. II.

Quæ ſit obligatio ieiunij.

1 CERTVM & indubitatum eſt apud omnes Catholicos præceptum Eccleſiaſticum ieiunij obligare ad ſui obſeruationem ſub peccato mortali, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Leſſius ſupr. dub. 5. probatque ex eo quod can. 68. Apoſtolorum & can. 56. ſexti Concilij generalis, item can. 19. Concilij Gangrenſis & pluribus alijs, violatores ieiunij excommunicationis pœna plectuntur; quæ tamen ab Eccleſia nuſquam niſi ob peccatum aliquod mortale infligi ſolet, vt infra ſuo loco explicabitur: vnde ſequitur illum peccare mortaliter, qui abſque legitima cauſa ieiunium aliquod ab Eccleſia præſcriptum frangit.

Verùm difficultas eſt, quas perſonas & quibus temporibus præceptum illud obliget. Quod ſpectat ad primum, docet S. Thomas art. 4. omnes Chriſtianos, cuiuſcunque ſint dignitatis aut perfectionis præcepto ieiunij obſtringi, niſi iuſta aliqua cauſa excuſentur; vnde etiam in Concilio Viennenſi, vt habetur c. *Ad noſtrum*, de hæreti-

cis inter alia praua Beguardorum & Beguinarum dogmata, damnatum eſt tanquam hæreticum illud, quo aſſerebant, ſolos imperfectos ad ieiunia obligari, perfectos vero ab illis eſſe exemptos.

2 Diximus, niſi iuſta aliqua cauſa excuſentur, ſunt enim cauſæ aliquæ, ob quas excuſari poteſt quiuis ab obſeruatione ieiunij: quæ communiter ad tria capita reduci poſſunt, vt videre eſt apud Leſſium, Bonacinam, Nauarrum & alios locis ſuprà citatis: ſcilicet ob impotentiam, laborem, & pietatem.

Ratione impotentiæ excuſantur illi, qui ſine graui aliquo incommodo vel notabili damno ieiunare non poſſunt: vt infirmi, conualeſcentes, debiles, accedente præſertim Medicorum iudicio: item mulieres prægnantes & lactantes: item pauperes, qui non habent quod eis ad vnicam comeſtionem commodè ſufficiat: ob eam cauſam excuſantur pueri & adoleſcentes vſque ad annum vigeſimum primum completum, vt docet S. Thomas art. 4. ad 4. & poſt illum Abulenſis, Nauarrus, Azorius, Leſſius, Reginaldus, Toletus, & plures alij apud Bonacinam ſup. punct. vltim. & excuſantur etiam ſenes, præſertim ſexagenarij: quos tamen ab hac ieiunij obſeruatione minimè exemptos eſſe docet Abulenſis apud Bonacinam ſuprà, ſi ita robuſti ſint: vt certum ſit eos ex ieiunio nullum detrimentum in viribus corporis pati: ſicut è contrà Leſſius ſup. & alij quos citat ſupr. exiſtimant, etiam ante illam ætatem eximi licitè poſſe à ieiunio illos, in quibus vires & calor naturalis notabiliter minui incipiunt. Quod ſi dubitetur, an eiuſmodi ſenes ſatis virium habeant ad incommoda ieiunij ferenda: tunc ad illud ſeruandum minimè cenſentur obligati, præſertim in præfata ætate ſexagenaria: vt docet idem Leſſius ſuprà.

3 Ratione laboris eximuntur illi, qui tali labore victum ſibi comparant, cum quo ieiunium viri prudentis iudicio conſiſtere non poteſt: quales ſunt agricolæ, fabri ferrarij, & ſimiles operarij, ſiue diuites ſint, ſiue pauperes, vt ex declaratione Eugenij IV. docet Leſſius ſup. imo Abulenſis, Azor. & alij apud Bonacinam cenſent eiuſmodi operarios excuſari à ieiunio, non ſolùm die illo quo laborant, ſed etiam eo quo laborem intermittunt, ſi ieiunando laborem præcedentis aut ſequentis diei ſine graui incommodo ferre non poſſint: ſimili ratione excuſantur viatores, præſertim pedibus iter facientes, ob aliqua negotia quæ commodè differri nequeunt; quando itineris laborem ſimul cum ieiunij moleſtia ſine graui incommodo ferre non poſſunt.

Qui verò ſolius delectationis gratia, putà venationis, & deambulationis, iter alioquin longum ſuſciperent, non excuſarentur: cum in aliud tempus differre poſſent: ſicut nec artifices, nec operarij illi quorum labor exiguus eſt, & facile cum ieiunio tolerari

po-

poteſt : quales Bonacina dicit eſſe tonſores, pictores, ſartores, &c.

Demum ratione pietatis excuſantur omnes, qui operibus præſtantioribus vel maioris momenti incumbunt, quæ vnà cum ieiunio abſque graui incommodo perficere non poſſunt : qualia ſunt opera miſericordiæ corporalis vel ſpiritualis : item opera religionis, vt concionari, docere, Sacramenta miniſtrare, ornare Templa, &c.

4 Porrò cum diximus hos vel illos à præcepto ieiunij excuſari, id intelligi debet, quatenus per illud præceptum vnica ſolum refectio præcipitur : non vero quatenus carnium & aliorum huiuſmodi ciborum vſus prohibetur : qui quidem rarius concedi ſolet, nec niſi ratione grauioris alicuius neceſſitatis: quæ ſi euidens ſit & vrgeat, poteſt quis carnibus & alijs cibis vetitis licitè veſci, etiam abſque vlla diſpenſatione, quando Superior commodè adiri non poteſt: quod ſi neceſſitas non vrgeat, vel de illa non tam euidenter conſtet, diſpenſatione Superioris opus eſt, vt docet Leſſius dub. 6. qui addit ex Toleto, ijs quibus carnium vſus conceditur, his etiam cenſeri permiſſam ſecundam refectionem : quod tamen rectè limitat idem Leſſius, ſi ratione alicuius infirmitatis aut debilitatis id conceſſum ſit, non autem ſi ea ſolum de cauſa, qua aliquis à piſcibus abhorret, vel quia piſces eius temperamento nocere cenſentur: tunc enim nulla ſubeſt cauſa, cur ſecunda refectio concedatur.

Quod ſpectat ad tempora ieiuniorum, quæ ab Eccleſia præſcripta ſunt, antiquiſſimum & apud SS. Patres maximè teſtatum & commendatum ſemper fuit ieiunium quadrageſimæ, quod quidem teſte S. Ignatio epiſtol. ad Philippenſes, & Hieronymo epiſt. 54. ad Marcellam, & S. Leone ſerm. 9. de quadrageſima ab Apoſtolis inſtitutum eſt, ad exemplum Chriſti Domini. Hoc autem ieiunium à feria 4. Cinerum vſq; ad Sabbatum ſanctum incluſiue obſeruari debet, ſolis diebus Dominicis exceptis, in quibus ſola à carnibus abſtinentia ſeruatur. vnde mortaliter peccant, qui feria quinta hebdomadæ ſanctæ ſoluunt ieiunium : qui abuſus in Concilio Laodiceno can. 50. omnino improbatur, vbi dicitur, *Non oportere in quadrageſima, quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium ſolui, & totam quadrageſimam inhonorari.*

5 Præter quadrageſimale ieiunium, religiosè obſeruatum fuit in vniuerſa Eccleſia ieiunium quatuor temporum quod quidem vel ab ipſis Apoſtolis, vel non multo poſt Apoſtolorum tempora inſtitutum fuit, vt varijs SS. Patrum teſtimonijs probat Laymannus c. 2. de obſeruat. ieiun. Alia etiam ieiunia indicta ſunt in vigiliis quarumdam feſtiuitatum ſolemniorum, Chriſti Domini, Sanctiſſimæ Virginis Deiparæ, Apoſtolorum, aliorumque Sanctorum: de quibus con-

conſulendæ ſunt locorum leges,& conſuetudines , & id obſeruandum quod in qualibet regione ſeu diœceſi lex ſeu conſuetudo legitima præſcribit: ſit tamen vigiliæ alicuius ieiunium incideret in diem Dominicam,anticipari deberet præcedenti ſabbato,vt habetur cap.*Ex parte*,de obſeruatione ieiuniorum, & ex communi Eccleſiæ vſu ſatis conſtat.

Singulis quoque hebdomadibus,diebus Veneris & ſabbati à carnibus abſtinendum eſt, vt conſtat ex communi Eccleſiæ praxi,& habetur cap.*Quia dies*,diſt.5.de conſecr.& ex ca.vlt.de obſeruat.ieiun. vbi tamen excipitur, ſi feſtum Natalis Dom.in feriam 6. incidat : in illo enim caſu *Illi,qui nec voto,nec regulari obſeruantia obſtricti ſunt*,vt loquitur Innocentius III. propter feſti excellentiam carnibus veſci poſſunt,ſecundùm conſuetudinem Eccleſiæ generalis: nec tamen reprehendi debent , qui ob deuotionem voluerint abſtinere . In aliquibus etiam Galliæ noſtræ partibus conceſſus eſt eſus carnium, diebus Sabbati à Chriſti Domini Natali vſque ad Purificationem .

Seruatur etiam abſtinentia à carnibus in Feſto S.Marci, & in tribus Rogationum: quod quidem iam olim in Romana Eccleſia vſitatum fuiſſe teſtatur Ordo Romanus cap. de Litania minore.

§. III.

Quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ preceptum.

1 PECCANT inprimis qui abſque iuſta cauſa aut legitima diſpenſatione in diebus ab Eccleſia præſcriptis non ieiunant, aut ieiunium inchoatum ſoluunt:qui abſtinentiam violant , carnibuſque aut alijs cibis vetitis veſcuntur;cum hac tamen differentia, quòd quoties quis edit cibos vetitos, toties peccet mortaliter : qui verò per ſecundam refectionem ieiunium violauit , non amplius peccet,ſaltem mortaliter,ſi poſteà pluries comedat, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Laymann.ſuprà,cap. 1.

Peccant quoque mortaliter, qui in die ieiunij crebriùs comedunt aliquid,licet in exigua quantitate:quamuis enim , vt dicit Leſſius ſuprà dub.2.ſemel vel iterùm paucas bucellas extrà refectionis tempus comedere non ſit niſi peccatum veniale;ſi tamen id crebrius fiat, putà ſepties vel octies,cenſebitur eſſe mortale , quia crebræ illæ comeſtiunculæ æquiualent notabili refectioni.

Peccant etiam qui in cænula ſeu collatiuncula vèſpertina notabiliter excedunt vltrà quàm ieiunij ratio exigit, provt à pijs & timoratis ſeruari ſolet.

Peccant qui alios ad ieiunium violandū inducunt perſuaſionibus irri-

irriſionibus, aut alio quouis modo: item caupones qui cœnam ſeu alteram refectionem apponunt ijs, quos probè ſciunt ad ieiunium obligari, quod quidem intelligendum eſt, vt monet Leſſius dub. 4. quando abſque graui aliquo ſuo incommodo illis negare poſſunt: & etiam quando nullum inde ſcandalum ſecuturum vident: aliàs ſi timeatur ne ij quibus cœna negatur, grauius Deum offendant, blaſphemias & conuitia proferendo; aut aliquid ſimile faciendo, poterit illis apponi: qua ratione dicit Leſſius interdum excuſari patres aut matresfamilias cœnā famulis & domeſticis in die ieiunij permittentes, ne, ſi denegetur, grauius Deum offendant, aliàs ſi nihil ſimile timeatur, permittere non debent, ne peccatis eorum cooperentur.

Ad hoc præceptum quoque reduci poteſt peccatum eorum, qui temperantiæ & ſobrietatis in cibo & potu limites tranſgrediuntur, etiam in alijs diebus, in quibus nulla eſt ieiunandi obligatio: qui ſe cibis ingurgitant, vnde notabile damnum in ſanitate percipiunt: qui ex nimio potu inebriantur, ſeipſoſque vſu rationis per ebrietatem priuant: qui alios ad largiùs bibendum inducunt, vnde ſequuturam præuident ebrietatem: quod quidem ebrietatis peccatum eò grauius eſt, ſi ex illo alia peccata ſecutura præuideantur, putà blaſphemiæ, immunditiæ, & ſimilia.

CAPVT SEXTVM.

De cenſuris Eccleſiaſticis, & irregularitate.

CENSVRAE nomen ex veteri Romanorum iure deſumptum eſt, ab Eccleſia vſurpatum eſt ad ſignificandam pœnā ſpiritualem, per quam homo baptizatus delinquens ac contumax, authoritate ipſius Eccleſiæ bonorum quorundam ſpiritualium vſu priuatur, vt docet & fuse explicat Suarez diſp. 1. de cenſuris ſect. 1. & plenius ex infrà dicendis intelligetur.

SECTIO I.

De cenſuris in communi.

CVM plurima ſint & varia, quæ de cenſuris in genere à Theologis diſputantur, nos pro ratione inſtituti noſtri ſeligemus ea, quæ

ea, quæ cognitu magis neceſſaria aut vtilia viſa ſunt, & paragraphis ſequentibus breuiter explicabimus.

§. I.

In quibus perſonis reſideat ferendarum cenſurarum poteſtas.

1 DICENDVM eſt poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras, reſidere in Prælatis Eccleſiæ, iuriſdictionem in foro exteriori non impeditam habentibus, ac proinde in Summo Pontifice, reſpectu omnium Chriſtianorum: præterea in Epiſcopis, Archiepiſcopis, Patriarchis, reſpectu ſibi ſubditorum, vt docet S. Thomas in 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 2. & ſatis conſtat ex perpetuo vſu totius Eccleſiæ.

Eandem etiam poteſtatem ferendi cenſuras obtinet Legatus à latere Summi Pontificis, vt habetur ex cap. *Legatus*, de officio Legati in 6. Item Vicarius Papæ aut Epiſcopi, vt Theologi communiter docent, & habetur ex cap. *Licet*, de officio Vicarij. Docet etiam Suarez, quem citat & ſequitur Bonacina quæſt. 1. de cenſ. pun. 2. eandem poteſtatē habere Capitulum Sede vacante, & ipſius Capituli Vicarium: Item Abbates, prouinciales, & alios regularium Præpoſitos ac Superiores habentes poteſtatem in foro exteriori reſpectu ſibi ſubditorum.

2 Hæc autem poteſtas ferendi cenſuras ab Ordinarijs delegari poteſt cuilibet Clerico priuilegijs Clericalibus gaudenti, vt habetur ex cap. vlt. de officio Ordinarij, non verò laico, quamuis religioſo; nec etiam Clerico coniugato, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſupr. ac multo minus fœminæ, vt habetur ex c. *Delicta*, de maioritate & obedientia, & fuſius explicat & probat Suarez diſp. de cenſ. ſect. 3.

§. II.

In quaſnam perſonas cenſuræ ferri poſſint.

1 DICENDVM eſt ferri poſſe in omnes & quaſcumque perſonas baptizatas rationis & doli capaces, in ſtatu exiſtentes, illiq́ue ſubditas à quo cenſuræ feruntur.

Dicitur 1. perſonas illas, quæ cenſuris feriri poſſunt, debere eſſe baptizatas, alias Eccleſia in eas nullam obtinet iuriſdictionem, iuxtà illud Apoſtoli. *Quid mihi de ijs qui foris ſunt iudicare* quod etiam conſtat ex cap. *Gaudemus*, de diuortijs, cap. *Iudæis*, diſt. 45.

Dicitur 2. rationis & doli capaces: cenſura enim eſt peccati pœna: peccatum verò præſupponit peccatorem eſſe rationis & doli capacem: vnde infert Suarez, & poſt illum Bonacina q. 1. de cenſ. p. 4. etiam impuberes, ſi doli capaces ſint, poſſe cenſuris plecti: quamuis id fieri non ſoleat, niſi poſtquàm pubertatis annos attigerint.

Dicitur 3. in ſtatu viæ exiſtentes: *Non enim* (vt rectè obſeruat Gratianus cauſa 24. q. 2. *Dominus dixit: quæcunque ligaueritis nõ ſub terra ſed ſuper terram: oſtendens ſcilicet, quod viuentes pro varietate meritorum ſuorum ſoluere poſſumus vel ligare: de mortuis autem ſententiã ferre non poſſumus: ſed*, vt ait S. Leo Epiſt. 90. ad Ruſticum. *horum cauſa Dei iudicio reſeruanda eſt*.

2 Poteſt quidem Eccleſia vel Prælatus declarare mortuum aliquẽ dum viueret, cenſuras incurriſſe: eaſque aduerſus eum executioni mandare, v. g. priuare illum Eccleſiaſtica ſepultura, vetare ne pro illo ſuffragia aut ſacrificia offerantur: & è contra ſi aliquis excommunicatus moriens contritionis & pœnitentiæ ſigna exhibuit, à pœna illius excommunicationis illum eximere, non quidem abſoluendo, ſed permittendo alijs, vt eum in loco ſacro ſepeliant, ac pro illo ſuffragia & ſacrificia offerant.

Dicitur denique (ſubditus eius à quo cenſuræ feruntur) ſicut enim nullus poteſt legibus ſuis aut decretis illum obligare, qui non eſt ſibi ſubditus, ſic nec illum ad id pœnis cogere, vel renuentem cenſuris punire.

§. III.

Ob quam cauſam cenſuræ infligantur.

1 DICENDVM eſt cenſuras infligi ob peccatum mortale exterius, opere completum, cum contumacia. Dicitur 1. (ob peccatum) quia pœna, vt iuſtè infligatur, ſupponit culpam, cum innocens iuſtè puniri non poſſit: vnde, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſuprà, pun. 2. vbi non eſt peccatum, ibi nullus eſt cenſuræ locus.

Dicitur 2. (mortale) quod intelligi debet de cenſuris grauioribus, putà excommunicatone maiori, ſuſpenſione ab Ordine, interdicto generali, &c. eiuſmodi enim pœnæ, cum ſint grauiſſimæ, nonniſi ob culpam grauem infligi poſſunt, vt docent Nauarrus, Suarez, & plures alij apud Bonacinam ſup. & habetur ex cap. *Nemo Epiſcoporum*, & cap. *nullus Sacerdotum* 11. quæſt. 3. & ex Concilio Trident. ſeſſ. 23. cap. 3. de reform. Vnde ſequitur vt rectè obſeruat Laymannus cap. 5. de cenſuris in communi, nullam incurri cenſuram grauiorem,

uiorem, quandocunque ob ignorantiam aliquam, aut inaduertentiam, ſeu imperfectionem actus, peccatum commiſſum non cenſetur eſſe mortale.

Quod autem ſpectat ad cenſuras minus graues, vt excommunicationem minorem, ſuſpenſionem leuem, pro leuioribus interdum & venialibus peccatis infligi poſſunt, vt ex Suare, Toleto, & alijs docet idem Bonacina ſuprà.

Dicitur (exterius) quia ob peccatum merè internum cenſura infligi non poteſt, cum Eccleſia de rebus occultis & merè internis non iudicet, vt docent Sotus, Sylueſter, Suarez, & plures alij apud Bonacinam ſuprà: & habetur ex cap. *Erubeſcant*, & cap. *ſicut ſuis*, de ſimonia.

Dicitur 4. (opere completum) ad incurrendam enim cenſuram requiritur effectus completus, quem Legislator intendit cenſura punire: v. g. ſi quis ex voluntate occidendi Sacerdotem, ſagittam in eum proijciat, ſed illum non attingat; tunc enim, quamuis grauiter peccauerit, non incidit tamen in excommunicationem latam contra percuſſores Clericorum.

Dicitur 5. (cum contumacia) cùm enim cenſura ſit *Pœna medicinalis*, vt dicitur cap. 1. de ſententia excomm. non infligitur per modum vltionis & vindictæ, ſed exhibetur per modum medicinæ, ad hominem à peccato auertendum, & ex conſequenti præſupponit ſemper admonitionem aliquam præcedentem, quæ ſine contumacia reſpui non poteſt. Et de excommunicatione quidem conſentiunt omnes, vt videre eſt apud Bonacinam ſupr. de reliquis verò cenſuris idem etiam docet Suarez, Ægidius, & alij apud eundem Laymannum cap. 5. de cenſur. & conſtat cit. cap. 1. de ſententia excomm.

§. IV

Quæ forma in ferendis cenſuris obſeruanda ſit.

1 FORMA in cenſuris ferendis obſeruanda ſecundùm communem Eccleſiæ praxim duo requirit. Primum eſt, vt admonitio aliqua præcedat, vt habetur ex cap. *Sacro*, de ſententia excomm. & ex cap. *Reprehenſibilis*, de appellationibus, & ex cap. *Statutum*, de ſententia excomm. in 6. Ratio eſt, quia cenſura fertur tantum in contumaces contra Eccleſiam vel Superiorem, vt ſuprà dictum eſt. niſi autem admonitio aliqua præcedat, non poteſt quis cenſeri contumax. Hæc eſt autem differentia inter cenſuras, quæ incurruntur vi alicuius legis aut conſtitutionis, & eas quæ infliguntur ab homine, quòd illæ non requirant admonitionẽ diſtinctã ab ipſa

lege vel conſtitutione, quæ eo ipſo quo promulgatur vel notificatur ſufficientem admonitionem continere cenſetur; hæ verò expreſſam & diſtinctam admonitionem requirunt, vt docent Suarez, Filliucius, & alij apud Bonacinam ſuprà punct. 9.

Triplex autem regulariter admonitio præmitti debet tribus diſtinctis dierum aliquorum interuallis, vt habetur ex cap. *Omnes decimæ 16. quæſt. 7.* & cap. *Conſtitutionem*: de ſententia excomm. in 6. niſi neceſſitas aliqua aut rationabilis cauſa trinam illam admonitionem, aut plurium dierum interuallum impediat, vt habetur ex citato capite de ſententia excomm.

2 Secundum eſt, vt cenſura feratur in ſcriptò, quo exprimatur ſpecies cenſuræ quæ infligitur, nomen illius cui infligitur, & cauſa ob quam infligitur: aliàs ferens cenſuram ſolo verbo ſine ſcriptura, mortaliter peccat (vt ex communi Doctorum conſenſu docet Bonacina ſup. pun. 8.) incurritque ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem: quam etiam ſuſpenſionem incurrit is, qui parti petenti ſententiæ latæ exemplar non concedit intra menſem, vt habetur ex cap. *Cum medicinalis* de ſententia excomm. in 6. Eximuntur tamen ab hac ſuſpenſionis pœna Epiſcopi ferentes cenſuram ſine ſcripto; non enim in citato capite fit mentio Epiſcoporum: quando autem in cenſuris ſuſpenſionis vel interdicti non fit expreſſa mentio Epiſcoporum, certum eſt Epiſcopos ijs non obligari, vt habetur ex cap. *Periculoſum*, de ſent. excomm. Eximuntur etiam ab hac pœna quicunque Superiores ferentes cenſuram ſine ſcripto, quando id ſolummodo faciunt ob vrgentem aliquam & iuſtam cauſam; vt obſeruat idem Bonacina, qui etiam rectè monet, quod, quamuis nulla eiuſmodi cauſa vrgente illicitum ſit cenſuram aliquam ferre ſine ſcripto, hæc tamen cenſura valida eſt.

§. V.

Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent.

1 QVATVOR præcipuè à Theologis numerantur. Prima eſt ignorantia inuincibilis ſeu inculpabilis, tùm iuris, tùm facti. Atque in primis communis eſt Doctorum ſententia, ignorantiam inculpabilem iuris excuſare ab incurrenda quauis cenſura, cùm quis ſcilicet inculpabiliter ignorat prohibitionem aliquam aut legē latam eſſe à iure vel ab homine. Ratio eſt, quia ad incurrendam cenſuram requiritur contumacia: ſed vbi adeſt ignorantia eiuſmodi inculpabilis, nulla committitur contumacia; ergo nec vlla cenſura incurritur. Ita Syluester, Nauar. Henriquez, Filliucius, Suarez, & alii apud

apud Bonacinam qu.2. pun.1. & habetur ex cap. ſecundo conſtit. 6. vnde colligitur illum, qui ſcit quidem delictum aliquod eſſe diuina lege vetitum, ſed neſcit illud eſſe quoque ab Eccleſia ſpeciali lege prohibitum, ſi delictum illud committat, quamuis alioquin grauiter peccet, nullam tamen cenſuram incurrere, vt Doctores ſuprà citati docent.

Quod autem etiam ignorantia facti ſeu qualitatis facti excuſet à cenſuris incurrendis, aſſerunt ijdem Doctores, & plures alij apud eundem Bonacinam: & conſtat tum ex capite *Si verò* 2. de ſent. excom. tum etiam ex eo quod eiuſmodi facti vel qualitatis facti ignorantia interueniente, nulla quoque adſit aduerſus Eccleſiam contumacia: vnde patet eum, qui occiderit Sacerdotem, putans ſe occidere hominem laicum, quamuis grauiter peccet, non tamen incurrere excommunicationem.

Addit idem Bonacina ex Suare, Nauarro, & alijs quos citat, etiam ignorantiam pœnæ, id eſt cenſuræ excuſare ab ipſa cenſura incurrenda: v.g. illum qui ſciret quidem Sacerdotis percuſſionem eſſe diuina & Eccleſiaſtica lege prohibitam, ſed ignoraret ſub excommunicationis pœna prohibitam eſſe: ſi Sacerdotem percutiat, quamuis peccet; nullam tamen incurrere excommunicationem.

Secunda cauſa excuſans ab incurrendis cenſuris eſt appellatio iuſta & debitè facta: quæ tamen cauſa locum habet ſolummodò in cenſuris illis, quæ ſub conditione feruntur; vt quando iudex vel Prælatus inferior præcipit alicui ſub interminatione cenſuræ, vt aliquid faciat vel omittat; in eiuſmodi enim cauſa, ſi appellatio ad ſuperiorem fiat ante conditionis illius poſitionem, excuſabit ab incurrenda cenſura; non vero ſi poſtquam conditio illa poſita fuerit. Ita Sylueſter, Henriquez, Nauarrus, & plures alij apud Bonacinam ſuprà: e.g. præcipitur alicui ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, vt compareat coram Iudice Eccleſiaſtico intra tres dies, ſi ab ea ſententia ex cauſa aliqua rationabili appellet ante tres illos dies expletos, appellatio impedit quominùs incurrat excommunicationem: non impedit autem, ſi poſt tres illos dies appellationem differat.

3 Tertia cauſa eſt impotentia id faciendi, quod ſub cenſuræ alicuius interminatione faciendum præcipitur; ſiue impotentia illa ſit Phyſica, ſiue Moralis tantùm: quando ſcilicet aliquis vel nullo modo, vel ſine graui aliquo incommodo id facere non poteſt; quod ſimiliter dici debet, quando quis ob metum aliquem grauem & cadentem in conſtantem virum, eiuſmodi præcepto non obtemperat, quia (vt Nauarrus, Suarez, Filliucius, & alij apud Bonacinam docent. q 2. pun.5.) Eccleſiæ præcepta benignè ſunt accipienda: nec credibile eſt illam cum tanto rigore obligare velle: proindeque, cum huiuſmodi

impotentia vel metus à contumacia excuſet,excuſat etiam à quauis cenſura incurrenda.

Quarta deniquecauſa eſt voluntas & intentio illius, in cuius fauorem lata eſt cenſura aliqua: v. g. ſi quis creditor ab Eccleſiaſtico iudice obtineat ſententiam excommunicationis aduerſus debitores ſuos, niſi intra ſex menſes reſtituant; proroget vero poſteà, inſcio illo iudice,terminum illum, vſque ad annum, creditores illi nonniſi poſt annum elapſum incurrent excommunicationem, vt ſuprà citati Doctores aſſerunt apud eundem Bonacinam ſuprà.

§. VI.

Quis abſoluere poſſit à cenſura, & quæ requirantur diſpoſitiones in eo qui abſoluitur.

1 A CENSVRIS quæ nemini reſeruantur, abſoluere poteſt quilibet poteſtatem habens abſoluendi à peccatis mortalibus, vt docent Nauarrus,Sotus, Suarez, & alij apud Bonacinam q.3. pun.1. à cenſuris vero reſeruatis abſoluere poteſt qui eas tulit, vel eius Superior aut Succeſſor,aut delegatus, vt ex communi Doctorum conſenſu docet idem Bonacina; & habetur ex cap. *Perpetua*, & ex cap.*Sacro*,de ſentent.excomm.Imo Epiſcopi à quibuſuis delictis annexam cenſuram Papæ reſeruatam habentibus abſoluere poſſunt, dummodo delicta ſint occulta:id eſt non ſint publica, vel notoria, aut famoſa, nec deducta ad forum contentioſum, vt ex communi Doctorum ſententia docet idem Bonacina. In articulo vero mortis poteſt quilibet Sacerdos, etiam ſuſpenſus & degradatus abſoluere à quibuslibet cenſuris,vt in tractatu de Sacramentis cap.5.dictum eſt: cum onere tamen, vt qui ſic abſolutus eſt, ſi periculum euadat, Superiorem adeat executurus id quod ſibi ab eo præſcribetur, vt habetur ex cap.*Eos*, de ſentent.excomm.in 6.

Ad abſolutionem autem à cenſuris ex parte abſoluentis nulla certa verborum forma neceſſaria eſt: ſed ſufficiunt quæcumque verba ore prolata, vel ſcriptis expreſſa quibus ipſa abſolutio exprimatur, vt docent Suarez, Filliucius, & alij apud Bonacinam ſuprà.

Ex parte vero illius qui abſoluitur, duo præſertim requiruntur; ſcilicet ipſius abſolutionis petitio,& debita ſatisfactio, ſi cenſura ob illatum alicui damnum illata ſit, aut ſaltem ſufficiens cautio de illa præſtanda: & præterea ſi cenſura inflicta ſit ob aliquod graue delictum,debet abſoluendus ſub iuramento polliceri,ſe non ampliùs tale crimen patraturum, ſeque in poſterum mandatis Eccleſiæ obtemperaturum, vt docet idem Bonacina punct. vltim.

In

In abſolutione vero ſolemni à cenſuris debent ea ſeruari, quæ in Rituali Romano, aut alijs cuiuſque Diœceſis proprijs præſcribuntur.

§. VII.

Quotuplex ſit cenſura Eccleſiaſtica.

1 MVLTIPLEX eſt cenſura: alia ſiquidem eſt cenſura *à iure*, quæ lege aliqua aut Canone fertur, & tamdiu viget, quamdiu ipſa lex aut Canon vim ſuam obtinet: alia *ab homine*, quæ à iudice, aut Superiore fertur, non per modum ſententiæ iudicialis, ſed præcepti temporalis & tranſitorij: & hæc cenſura illo mortuo ceſſat.

Alia item eſt cenſura *latæ ſententiæ*, quæ ipſo facto incurritur, abſque alia iudicis ſententia: alia *comminatoria*, ſeu *ferendæ ſententiæ*, quæ non incurritur ante ſententiam iudicis. Ex terminis autem quibus cenſura fertur, dignoſci debet, an ſit ſolummodo comminatoria, an vero ipſo facto incurratur.

2 Alia præterea eſt cenſura *iuſta*, quæ præuijs tribus monitionibus, & ſeruato iuris ordine, iuſtamque ob cauſam fertur ab eo qui legitimam habet authoritatem. Alia *iniuſta*, in qua deeſt aliquid ex ſuprà dictis, & hæc rursùs ſubdiuiditur in *validam & inualidam*. Cenſura iniuſta & nihilominus valida, ea eſt, quæ fertur ab eo qui habet authoritatem legitimam, ob cauſam ſufficientem, aliqua monitione præcedente, quamuis aliæ conditiones ſupradictæ deſint. Cenſura vero iniuſta & inualida illa eſt, in qua deeſt vna ex his tribus conditionibus: nimirum quæ fertur ab eo qui legitimam non habet authoritatem, vel abſque ſufficienti cauſa, aut nulla monitione præmiſſa.

Denique cenſura in tres præcipuas ſpecies diuiditur, ſcilicet excommunicationem, ſuſpenſionem & interdictum: de quibus ſequenti ſectione agendum.

SECTIO II.

De cenſuris in particulari.

1 QVÆ de ipſis cenſuris in communi dicta ſunt, ea de vnaquaque illarum in particulari intelligi debent: cum in ijs ſimili modo conueniant, & par ſit illarum ratio, vt habetur ex cap. 1. de ſentent. excom. in 6. quare hìc ſolum ſubiungemus ea, quæ cuiuſque illarum propria ſunt.

§. I.

§. I.

De Excommunicatione.

1 VT ea quæ de cenſura excommunicationis dicenda ſunt, meliùs percipiantur, obſeruandum eſt in Eccleſia eſſe *Sanctorum communionem*, vt dicitur in Symbolo, id eſt ſocietatem quandam & vnionem inter fideles, ac communium bonorum participationem: ſicut enim corporis naturalis membra, licet in figura, ſitu, & operationibus diuerſa ſint, eodem tamen ſpiritu animantur, iiſdem nutriuntur alimentis, & eadem ſolatia & ſubſidia perſentiunt; ſic cum omnes fideles vnius corporis myſtici quod eſt Eccleſia, membra ſint, ideo communibus ipſius Eccleſiæ bonis, v.g. Sacramentis, ſacrificijs, diuinis officijs, &c. participant, & prætereà orationibus, eleemoſynis, & alijs particularibus virtutum operibus ſeſe iuuare poſſunt: vnde dicebat Propheta: *Particeps ego ſum omnium timentium, &c.* Pſal. 118. & hortabatur Apoſtolus, *Orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Iacob. vlt.

Hac obſeruatione ſuppoſita facile intelligi poteſt quid ſit excommunicatio. Eſt enim cenſura Eccleſiaſtica, qua homo baptizatus priuatur communione fidelium, id eſt participatione aliquorum bonorum, quæ ſunt omnium fidelium communia.

Dicitur *cenſura Eccleſiaſtica*, quo ſignificatur de illa intelligi debere ea, quæ de cenſuris in communi dicta ſunt.

Qua homo baptizatus, quia homo per Baptiſmum ſubditur Eccleſiæ, & eius iuriſdictioni ſubiacet. Quod de non baptizatis dici non poteſt. *Quid enim* (inquit Apoſtolus) *mihi de iis qui foris ſunt iudicare?*

Priuatur communione fidelium, id eſt participatione aliquorum bonorum quæ ſunt fidelium communia. Non dicitur priuare participatione omnium bonorum, ſed tantùm aliquorum, non enim priuat, e.g. gratia, ſed priuationem illius per peccatum & contumaciam præſupponit, imo fieri poſſet vt quis perfectæ contritionis actu gratiam recuperaſſet, priuſquam ab excommunicatione abſolueretur. Similiter non priuat bonis ſpiritualibus particularibus, v.g. effectu orationum, quas aliquis priuatim pro excommunicato offert, ſed tantùm communibus.

Eſt autem duplex excommunicatio, alia maior, alia minor: excommunicatio illa maior dicitur, quæ communione plurium bonorum priuat; minor, quæ pauciorum. Bona verò quibus maior excommunicatio priuat, ſex præſertim numerantur à Doctoribus.

Primò

Primò enim Priuat adminiſtratione & receptione Sacramentorum.

Secundò participatione ſuffragiorum communium Eccleſiæ, quæ ſcilicet à Clericis quatenùs Eccleſiæ Miniſtris, pro fidelibus offeruntur.

Tertiò iure audiendi Miſſam & aſſiſtendi officijs diuinis publicis; tenetur tamen Clericus in ſacris cōſtitutus aut Beneficiatus, quamuis excommunicatus, priuatim ſolus officium recitare, ſed in illa recitatione abſtinere debet ab illis verbis, *Dominus vobiſcum*, vt docet Nauarrus, & alij apud Bonacinam ſuprà.

Quartò electione paſſiua ad quæuis beneficia & dignitates Eccleſiaſticas.

Quintò ſepultura Eccleſiaſtica.

Sextò communicatione omni humana & ciuili cum alijs fidelibus: quod Doctores hoc verſiculo exprimunt,

Os, orare, vale, communio, menſa, negatur.

Os, ſignificat allocutionem, confabulationem, ſiue fiat per litteras, nutus, aut alia ſigna: item quæcunque alia ſigna exteriora amicitiæ, vt oſcula, amplexus, &c.

Orare, ſignificat ſimul cum excommunicato orationem facere, diuinum officium recitare, &c.

Vale, id eſt excommunicatum ſalutare, aut honorem aliquem verbis aut geſtis illi exhibere.

Communio, id eſt quæuis ſocietas cum excommunicato, inhabitatione, vel exercitio, aut contactu.

Menſa, id eſt ſimul cum illo & in eadem menſa comedere.

Quæ communicationes cum excommunicato prohibentur, in quantùm per illas vnio & amicitia mutua inter fideles fouetur.

Qui autem cum excommunicato communicant, peccant; grauiter quidem ac mortaliter, ſi hæc communicatio fiat in diuinis; venialiter verò ſi in alijs caſibus: & qui cum illis communicant, incurrunt minorem excommunicationem, quæ priuat tantummodo ſuſceptione Sacramentorum, & electione paſſiua ad beneficia: aut dignitates Eccleſiaſticas, vt habetur ex cap. *Si celebrat*, de Cleric. excomm. miniſtr.

3 Sunt tamen hìc duo obſeruanda. Primum eſt id, quod habetur in Bulla Martini V. quæ incipit *Ad euitanda*, & confirmata fuit à Leone X. in Concilio Lateran. referunturque à Nauarro, c. 27. num. 35. qua quidem ſummus Pontifex ad euitanda animarum pericula, ſtatuit vt nemo deinceps quemquam ratione alicuius ſententiæ aut cenſuræ Eccleſiaſticæ à iure vel ab homine generaliter promulgatæ, in Sacramentorum adminiſtratione, receptione, aut alijs quibuſcunque rebus diuinis vel externis vitare, aut interdictum obſer-

obſeruare teneatur; niſi ſententia vel cenſura eiuſmodi contra certam perſonam, Collegium, Eccleſiam, &c. ſpecialiter à iudice publicata vel denunciata fuerit, eo excepto, qui ob ſacrilegam manuum iniectionem in Clericum, excommunicationem canonis notoriè incurrit, vt factum eius nulla tergiuerſatione celari & nullo iuris ſuffragio excuſari poſſit: nam ab eiuſmodi etiam non denunciati communione abſtinendum eſt. Poſtea vero ſubiungitur: *Per hac autem non intendimus ipſos excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos in aliquo ſubleuare vel quomodolibet eis ſuffragari*; id eſt (vt explicat Layman. par. 2. c. 1. de excom.) quod, quamuis in commodum aliorum hac Pontificis indulgentia vti poſſint excommunicati illi, qui non ſunt denunciati, aut notorij Clericorum percuſſores: quando tamen agitur de ipſorum excommunicatorum commodo, eadem hæc indulgentia ipſis ſuffragari minimè poſſit.

4 Secundum eſt, ratione neceſſitatis, vel vtilitatis, vel pietatis licitam interdum eſſe communicationem aliquam cum excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clericorum percuſſore: vndè Doctores ex cap. te *Quoniam multos*, 11. q. 3. cauſas aliquas colligunt, ob quas eiuſmodi communicatio licitè haberi poteſt, quas hoc verſiculo communiter exprimunt.

Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Vtile, ſignificat vtilitatem ſpiritualem excommunicati, aut illius, qui cum eo communicat.

Lex, obligationem illi reddendi quod ei iuſte debetur, vt ſi debitor creditori mutuum reſtituat; ſi vxor viro debitum coniugale reddat.

Humile, deſignat ſubiectionem, & obſequium, quod filius parenti, ſeruus domino deferre tenetur.

Res ignorata, iuris aut facti ignorantiam inuincibilem, ſeu inculpabilem.

Neceſſe, neceſſitatem ſpiritualem, aut etiam temporalem, ſi ſit notabilis: vnde licitum eſt, v. g. in graui neceſſitate corporali eleemoſynam petere & accipere ab excommunicato denunciato.

3 Quæret aliquis quot ſint & quinam caſus, in quibus excommucatio maior incurritur: minorem ſiquidem conſtat vnico ſolùm caſu incurri, communicatione ſcilicet cum excommunicato in caſibus ſuprà explicatis. Reſpondetur in duobus generatim caſibus incurri. Primo, quando fit, vel omittitur aliquid quod à iure prohibitum eſt, vel præſcriptum ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ. Secundò, quando Iudici Eccleſiaſtico vel Prælato aliquid ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ præcipienti, & monitiones aliquas eo fine adhibenti, non obtemperatur.

Et

Et primi quidem generis excommunicationes plurimæ & maximè diuerſæ per totum iuris canonici corpus paſſim pro varijs cauſis & euentibus latæ reperiuntur, quæ à Toleto lib. 1. cap. 18. 19. &c. ſumma cura collectæ ſunt, & apud illum videri poſſunt: quas proindè hic ſigillatim recenſere nimis prolixum foret, & inſtituti nobis propoſiti limites excederet. Vnum tantùm caſum; qui frequentius accidere poteſt, hìc breuiter adnotabimus, qui habetur cap. *Si quis*, 10. quæſtione quarta, his verbis, *Si quis ſuadente diabolo in Clericum vel Monachum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo ſubiaceat.* Ad cuius Canonis intelligentiam obſeruandum eſt, hac voce, *ſi quis*, comprehendi omnes vtriuſque ſexus, ordinis ac dignitatis perſonas quæ ſunt excommunicationis capaces. Nomine *Clerici* intelligi, non modò illum, qui in ſacris vel minoribus Ordinibus conſtitutus eſt; ſed eum etiam, qui prima Tonſura initiatus eſt, dummodo priuilegium Clericale non amiſerit: amittitur autem illud priuilegium primò degradatione, vt liquet ex capite *Degradatio*, de pœnis in 6. ſecundò profeſſione artis alicuius indecentis, puta hiſtrionis, lenonis, cauponis, vt habetur in 6. & in Clement. I. de vita & honeſt. Clericorum: tertiò bigamia, vt conſtat ex cap. *Nuper*, de bigamis par. 2. c. 5. de ex. Imo Bannes, Suarez, & alij apud Laymānum docent, Clericum non gaudere priuilegijs dicti canonis, niſi Clericalem habitum & Tonſuram deferre ſolitus ſit; vel beneficium Eccleſiaſticum poſſideat: vel alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi deſeruiat. Additque Laymannus Clericum in ſacris conſtitutum, ſi dimiſſo habitu & Tonſura, ſe negotijs ſecularibus immiſceat, admonituſque ab Epiſcopo non emendetur, amittere priuilegium canonis, vt habetur ex capite *Audientia*, cap. *Contingit*, 2. de ſententia excom. non tamen priuilegium fori; vnde ſi à iudice ſæculari in aliquo crimine deprehendatur 1. ſine habitu Clerici, poſtulare poteſt, vt ad proprium iudicem Eccleſiaſticum remittatur; quod illi à iudice ſæculari recuſari non debet.

Nomine *Monachi* comprehenduntur religioſi profeſſi aut conuerſi, & etiam nouitij: intelliguntur etiam Moniales profeſſæ, aut conuerſæ, vel nouitiæ, vt habetur. cap. *Cum illorum*, & cap. *De Monialibus*, de ſentent. excomm. & capite *Religioſo*, de ſentent. excom. in 6.

Per *manus violentas*, ſignificatur quæuis exterior actio iniurioſa ſeu contumelioſa contra perſonam Eccleſiaſticam vel Religioſam, v.g. eam percutere manu vel pede, eam violenter detinere, aliquid ab ea violenter eripere, eam conſpergere aqua, puluere, aut aliquid ſimile attentare, quod eam notabili aliqua contumelia afficere cenſeatur, vt fuſius explicat Bonacina diſ. 1. de ex. quæſt. 4. pun. 1. qui rectè obſeruat non incurri excommunicationem, ſi eiuſmodi

ma-

manus iniectio fiat ex aliquo ſubito & indeliberato animi motu;aut ſi iniuria vel contumelia illata, viri prudentis iudicio, talis non ſit quæ ad peccatum mortale ſufficiat.

Circa excommunicationes poſterioris generis, cum vt plurimùm ferantur à Iudice Eccleſiaſtico, non modo contra eos, qui crimen aliquod commiſerint,vt ijs,quorum intereſt ſatisfaciant: ſed etiam contra illos, qui crimen aliquod commiſſum eſſe probè ſcientes, illud denunciare aut reuelare noluerint:difficultas eſt, vtrùm in quibuſnis caſibus teneatur quis Iudici denunciationem aut declarationem eiuſmodi, ſub pœna excommunicationis, imperanti obtemperare, & niſi fiat, vtrùm ſemper excommunicationem incurrat, Pro cuius reſolutione dicendum eſt, varios eſſe caſus, in quibus nulla eſt obligatio ad eiuſmodi reuelationem ſeu denunciationem, ac proinde nulla ex omiſſione illius incurritur excommunicatio: ad caſus autem illos dignoſcendos ſequentes regulæ communiter à Doctoribus proponuntur, vt videre eſt apud Bonacinam ſupr. qu.6.pun.1.

7 Prima regula eſt, neminem teneri delictis, quæ in proprium damnum ab alijs commiſſa ſunt,ſeu in propria cauſa,denunciare delinquentem,niſi fortè publicum & commune bonum id poſtulet:cum quilibet poſſit iniurias ſibi factas condonare.

Secunda regula eſt neque etiam obligationem eſſe denunciandi, quando ex tali denunciatione notabile aliquod damnum aut periculum imminet denuncianti; neque enim lex humana aut præceptum Superioris cùm tanto incommodo cenſetur obligare; vnde ſequitur neque vxorem teneri ad denunciandum crimen mariti, neque maritum vxoris, neque filium patris: quia ſcilicet damnum mariti vel patris non poteſt non redundare in vxorem aut filium, vel è contra: Imo Auila & alij DD. apud eundem Bonacinam hanc regulam extendunt ad generos, ſoceros, fratres & alios intra 4 gradum, & etiam ad ſeruos & domeſticos; quando ex tali denunciatione inimicitiæ, rixæ, aut alia ſimilia incommoda oriri poſſunt: excipiuntur tamen crimina illa, quæ vergunt in maximum Communitatis aut Reipublicæ detrimentum, qualia ſunt crimen hæreſis, læſæ Maieſtatis, &c. bonum enim commune præferri debet bono particulari.

Tertia regula eſt,neminem obligari ad reuelandum id quod nouit ex ſecreto naturali: v.g. quando quis conſilij vel auxilij petendi gratia pro ſalute animæ vel corporis, aut pro defenſione honoris, bonorum, &c. crimen ſuum alicui ſub ſecreto manifeſtauit: qua ratione Medici, Aduocati, Obſtetrices, &c. non tenentur, imo non debent reuelare id quod hac tantùm ratione cognouerunt.

8 Quar-

8 Quarta regula eſt, neminem obligari ad denunciandum crimen illud, quod ſcit probari non poſſe: verbi gratia is ſolus vidit furtum aliquod committi, quod nullis alijs teſtibus aut indicijs ſcit probari poſſe, non tenetur ad illud denunciandum: crimen enim quod probari non poteſt, ita ſe habet, ac ſi neſciretur, vt colligitur ex capite. *Qualiter & quando*, de accuſationibus: excipitur tamen crimen hæreſis, aut aliud vergens in graue damnum Communitatis, quod ſemper denunciandum eſt, vt docent Bannes, Filliucius, & alij apud eundem Bonacinam: quod ſimiliter dicendum eſt, quando quis nouit impedimentum aliquod Matrimonij; vnus enim teſtis ſufficit ad impediendum Matrimonium, vt habetur cap. *Poſtea*, de ſponſalibus.

Quinta regula eſt, nullam eſſe obligationem reuelandi ea, quæ verè & cum certitudine aliqua morali non cognoſcuntur, ita vt denũciatio illa nullam in foro externo fidem facere poſſit: qualia ſunt quæ audita ſunt ex rumore aliquo incerto, vel à perſonis aliquibus quæ non ſunt fide dignæ, vel quando quis audiuit à fide digno: ſed non meminit quis ille ſit, à quo audiuit: Idem quando audiuit ab eo qui iam denunciauit. Addit idem Bonacina nec etiam obligationem eſſe reuelandi quando certo vel probabiliter creditur, nullum remedium facta eiuſmodi reuelatione adhibendum eſſe à Superiore.

Eſt autem hìc obſeruandum excommunicationis ſententiam ſiue à lege, ſiue ab homine, nunquam ferri poſſe contra Communitatem aliquam aut Collegium vt habetur ex capite *Romana*, de excomm. in 6. Ratio eſt, quia (vt ibi dicitur) *exinde contingere poſſet innoxios huiuſmodi ſententia irretiri*: proindeque, *in illos duntaxat de collegio vel communitate, quos culpabiles eſſe contigerit, promulgari debere*.

§. II.

De Suſpenſione.

1 SVSPENSIO eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua prohibetur alicui perſonæ Eccleſiaſticæ vſus ſeu exercitium officij vel beneficij Eccleſiaſtici. Ita ex communi Doctorum ſententia Nauarrus c. 27. nu. 151. Ex qua definitione intelligitur multiplicem eſſe ſuſpenſionem: alia eſt enim ab officio tantum, ſiue officium ſit ordinis, ſiue iuriſdictionis: alia à beneficio tantum, ſeu ab adminiſtratione & fructibus beneficij percipiendis, alia ab officio & beneficio ſimul. Rurſùs alia ſuſpenſio ab officio in totum, quando quis priuatur omni vſu officij ſui, alia eſt ab officio in partem, qualis eſt illa qua,

qua, verbi gratia, quis ſuſpenditur ab audiendis confeſſionibus, non verò ab alijs Sacramentis adminiſtrandis. Alia præterea eſt ſuſpenſio temporalis, quæ fertur ad certum tempus & illo elapſo, ceſſat; nec eſt opus abſolutione, vt docet Nauarrus ſupra: alia, quæ nullo termino temporis circumſcribitur. Alia denique eſt ſuſpenſio pœnalis, alia medicinalis: penalis eſt ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti commiſſi, vt quando quis ſuſpenditur ob peccatum merè præteritum quæ quidem non fertur per modum cenſuræ, ſed per modum pœnæ, vt obſeruat Bonacina diſp. 3. de ſuſp. pun. 3. medicinalis eſt illa, qua intenditur emendatio delinquentis: & hæc eſt propriè cenſura.

Qui autem ſuſpenſionem violat, exercetque actum, à quo ſuſpenſus eſt, peccat mortaliter, niſi materiæ leuitas excuſet: & ſi ſuſpenſionem illam violet per exercitium ſolemne ordinis alicuius maioris à quo ſuſpenſus eſt, incurrit irregularitatem, vt docent Suarez, Nauarrus, & alij apud Bonacinam pun. 4. & ex dicendis conſtabit.

Sunt autem variæ ſuſpenſiones in iure: nos eas quæ frequentius incurri poſſunt, hìc breuiter ſubijciemus.

2 Prima eſt contra Clericum concubinarium notorium vt habetur ex capite *Quæſitum* de cohabitatione Clericorum & mulierum: quamuis autem Bonacina ſupr. pun. 5. & quidam alij DD. quos citat, exiſtiment ſuſpenſionem illam non incurri, niſi poſt ſententiam Iudicis, præmiſſa monitione; nihilominus Toletus libro 1. capite 7. aſſerit ſuſpenſionem illam ipſo facto incurri ante quamcunque ſententiam. Certè Concilium Tridentinum ſeſſione 45. capite 14. graues decernit pœnas contra Clericos concubinarios; præterquam enim quod innouat pœnas antiquis canonibus latas, ſtatuit præterea vt, ſi à Superioribus admoniti non reſipiſcant, priuatione beneficiorum, excommunicatione maiori, ſuſpenſione ab ordinibus, inhabilitate ad quæcunque beneficia, officia, & dignitates, degradatione, & alijs ſimilibus pœnis plectantur.

Secunda eſt contra recipientem ſacros Ordines ſub titulo ficto patrimonij vel beneficij, colligitur ex Bulla Pij V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, vt docent Quaranta, Suarez, Filliucius & alij apud Bonacinam ſup. quanquam Tolet. exiſtimet ſuſpenſionem illam non incurri ipſo facto, ſed arbitrio Epiſcopi infligendam eſſe.

Tertia eſt contra eum, qui ſacros Ordines recipit extra tempora per Eccleſiam conſtituta, vel ante legitimam ætatem, vel abſque litteris dimiſſorijs, vt habetur in extrauagant. Pij II. quæ incipit: *Cum ex ſacrorum*, & altera extrauaganti Sixti V. quæ incipit *Sanctum & ſalutare*, vt docent Suarez, Nauarr. & alij apud Bonacinam ſuprà. A qua ſuſpenſione, vt ibidem dicit, abſoluere poteſt

poteſt Epiſcopus, ſi delictum occultum ſit: id eſt, ſi non ſit notorium, nec deductum ad forum contentioſum.

3 Quæres vtrum recipiens Ordines, non ſeruatis interſtitijs incurrat ſuſpenſionem aliquam? Reſpondetur non incurrere, quamuis peccet is qui interſtitia non ſeruat; niſi id fiat licentia Epiſcopi, aut conſuetudine aliqua excuſetur.

Quarta eſt contra ſuſcipientem duos ſacros Ordines in eodem die, aut duobus diebus continuis & immediatis; qui quidem ſuſpenditur ab executione poſterioris, vt habetur ex capite *Literas* de tēp. ordinat. ſimiliter ſuſcipiens eodem die minores Ordines cum Subdiaconatu, vt ibidem dicitur. Et hæc ſuſpenſio Papæ reſeruata eſt, vt docet idem Bonacina: obſeruat tamen Laymann. tractat. 9. capite 10. de Sacram. Ordinis, Cardinalium congregationem ſupr. ſeſſ. 23. Conc. Tridentini capite 13. declaraſſe eum, qui regionis conſuetudine vno eodemque die quatuor Minores & Subdiaconatum recipit, nullam incurrere ſuſpenſionem.

Quinta eſt contra Clericum, qui vacante Sede Epiſcopali, & non arctatus occaſione beneficij recepti aut recipiendi, Ordinem aliquē ſacrum recipit cum dimiſſorijs Capituli, vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 10. de reform. vbi prohibetur Capitulis Eccleſiarum, ne Sede vacante infra annum à die vacationis, dent litteras dimiſſorias, niſi vrgente aliqua neceſſitate, aliàs ſtatuit vt Capitulum interdicto Eccleſiaſtico ſubiaceat; & ſic ordinati ad beneplacitum futuri Prælati ſint ab Ordinibus ſuſceptis ipſo facto ſuſpenſi.

4 Sexta eſt contra Clericum, qui per ſaltum recipit Ordinem ſuperiorem, antequam receperit inferiorem; v. g. Presbyteratum ante Diaconatum, vt habetur capite vnic. de Clerico per ſaltum promoto, & ex Conc. Trident. ſeſſ. 23. cap. 14.

Septima eſt contra eum, qui recipit Ordines ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo aut interdicto, denunciato; vel etiam ſimoniaco per ſententiam declarato, vt habetur capite 1. & 2. de ſchiſmat. & capite *Si quis*, 1. quæſt.

Octaua eſt contra eum qui recipit ſcienter aliquem Ordinem per ſimoniam, quamuis occultam, vt habetur cap. *Per tuas*, de ſimonia.

Nona eſt, eſt contra eum, qui excomunicatione aliqua irretitus ſcienter Ordinem recipit, vt habetur c. *Cùm illorum*, de ſent. excommun.

Decima eſt contra eum qui furtiuè aliquem Ordinem recipit: id eſt, qui inſcio Epiſcopo non vocatus vel approbatus ad Ordines ſuſcipiendos accedit; aut qui alio præmiſſo, qui ſuo nomine examinetur, vocatus, deinde proprio nomine Ordines recipit, vt habetur c. 1. de eo qui furtiuè, &c.

Vndecima eſt contra Sacerdotem tam ſæcularem quàm regularem coniungentem in matrimonium, vel benedicentem ſubditos alterius Parochiæ, abſque licentia Parochi vel Ordinarij, vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. de ref.

Duodecima eſt contra Epiſcopum conferentem Ordines vel primam Tonſuram extraneo, abſque dimiſſorijs Epiſcopi: aut ordinationes facientem in aliena diœceſi abſque licentia Ordinarij, vt habetur in Conc. Trident. ſeſſ. 23. cap. de reform. aut conferentem Ordines vel Tonſuram ſimoniacè, vt habetur capite pen. de ſimonia.

Decimatertia eſt contra Epiſcopum aliquid etiam ſpontè oblatum in viſitatione accipientem, præter id quod ſibi debetur: qui quidem ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi intra menſem duplum reſtituat, vt habetur cap. *Exigit*, de cenſibus in 6. Et hæc ſuſpenſio incurritur etiam ab alijs viſitatoribus Eccleſiarum, aut eorum familiaribus, ſi occaſione viſitationis munera etiam ſpontè oblata recipiant, niſi intra menſem duplum reſtituant.

Sunt aliæ plures iuris ſuſpenſiones rariùs occurrentes quæ videri poſſunt apud Tolet. & alios.

5 Ad ſuſpenſionem proximè accedit depoſitio & degradatio, per quam perſona Eccleſiaſtica ob enorme aliquod crimen remouetur in perpetuum ob omni Ordine, iuriſdictione & beneficio: ita vt, quamuis non amittat characterem Ordinis qui indelebilis eſt, priuetur tamen omni & quocunque illius vſu, ſine remiſſionis ſpe. Quod ſi hæc fiat ſolis verbis, appellatur verbalis depoſitio: ſi præter verba quædam aliæ cæremoniæ in Pontificali præſcriptæ adhibeantur, vocatur realis depoſitio ſeu degradatio. Hæc eſt autem inter vtramque differentia, vt obſeruat Bonacina diſp. 4. de leg. punct. vn. quod depoſitio verbalis fieri poſſit in abſentem: degradatio verò ſolummodo fiat in præſentem; præterea depoſitio verbalis non tollit priuilegium fori, degradatio verò tollit: ita vt degradatus poſſit à iudice laico eodem modo plecti, ac ſi nunquam in Chriſti Domini Clerum fuiſſet cooptatus.

Obſeruat autem Toletus, quod quamuis depoſitio verbalis ob crimen aliquod enorme arbitrio iudicis infligi poſſit; degradatio tamen realis fieri non debet niſi ob crimina illa quæ in iure expreſſa ſunt, qualia ſunt hæreſis manifeſta, ſodomia calumnia proprio Epiſcopo irrogata, & alia ſimilia, quæ videri poſſunt apud Doctores & Canoniſtas.

§. III.

De Interdicto.

1 INTERDICTI nomine intelligitur Eccleſiaſtica cenſura, per quam participatio Sacramentorum, diuinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ prohibetur. Id colligitur ex cap. *Non eſt nobis*, de ſponſalibus, ex cap. *Quod in te*, de pœnitentia & remiſſione.

Interdictum aliud eſt locale, aliud perſonale, aliud mixtum. Locale eſt, quo interdicitur, ne in eo diuina officia celebrentur, ſacramenta adminiſtrentur, &c. quamuis eiuſmodi loci incolæ poſſint alibi diuinis officijs aſſiſtere, Sacramenta recipere, &c. Perſonale eſt, quo perſona aliqua particularis vel communitas aliqua perſonarum, putà populus ciuitatis aut prouinciæ alicuius interdicitur, ne vbicunque ſit, diuinis officijs aſſiſtat, Sacramenta recipiat, &c. Mixtum verò complectitur vtrumque, perſonale ſcilicet & locale. Ita Nauarrus, Syluester, & alij apud Bonacinam diſp. 5. de interd. punct. 1.

2 Rurſus interdictum aliud eſt generale, aliud particulare. Interdictum particulare eſt, quo locus aliquis particularis interdicitur, v. g. Eccleſia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, vel quo perſonæ aliquę afficiuntur, non vt membra ciuitatis, ſed perſonæ particulares; v. g. quando interdicuntur omnes & ſinguli qui tale facinus patrarunt. Interdictum verò generale eſt, quod fertur in locũ aliquem generalem, qui à communitate aliqua occupatur, v. g. regnum, diœceſim, ciuitatem; vel ipſam communitatem; vt eſt corpus aliquod politicum, v. g. in populum alicuius regni, ciuitatiss, &c. Et eiuſmodi interdictum conſtringit omnes qui ex illa communitate ſunt, etiam innocentes qui proinde illud ſeruare tenentur, niſi ſpeciali aliquo priuilegio ſint exempti, vt fuſiùs explicat Bonacina ſup.

Quamuis autem per interdictum prohibeatur participatio ſacramentorum, diuinorum officiorum & Eccleſiaſticæ ſepulturæ; hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

3 In primis enim ſacramenta Baptiſmi, & Confirmationis ſolemniter tempore interdicti miniſtrari poſſunt, vt habetur cap. *Quoniam*, & cap. *Alma mater*, de ſentent. excomm. in 6. Sacramentum etiam Pœnitentiæ, vt ibidem dicitur, miniſtrari poteſt, præterquam ijs qui ſunt in cauſa culpabili, ob quam latum eſt interdictum, niſi priùs ſatisfecerint, aut ſatisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel ſaltem ſe ſatisfacturos eſſe iurauerint. Sacramentum item Euchariſtiæ tẽpore interdicti non niſi in articulo mortis per modũ viatici

miniſtrari poteſt. Sacramentum verò extremæ vnctionis, ſecluſo extremæ neceſſitatis caſu, quando alia ſuſcipi non poſſunt, item Ordinis, & matrimonij tempore interdicti neque miniſtrari, neque ſuſcipi licitè poſſunt, vt fuſiùs docet, & varijs authoritatibus probat Bonacina ſuprà; quamuis Nauarrus cap. 27. num. 179. & alij probabiliter exiſtiment, Matrimonium tempore interdicti licitè contrahi poſſe.

4 Quod ſpectat ad officia diuina, obſeruandum eſt eo nomine ſignificari Sacrificium Miſſæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Eccleſia: Benedictiones ſolemnes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum diuinum fiunt à perſonis Eccleſiaſticis, quæ omnia prohibita eſſe cenſentur: cum hac tamen limitatione, ſicut habetur cap. *Alma mater*, vt tempore interdicti quotidie in Eccleſiis ſpecialiter non interdictis celebrentur Miſſæ, & alia diuina officia, ſed ianuis clauſis, ſine campanarum ſono, voce ſubmiſſa, excluſis excommunicatis & interdictis, præter quàm in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. M. V. quibus additus fuit à Martino V. dies feſtus Corporis Chriſti cum octaua, & à Leone X. dies Conceptionis B. M. V. in quibus diebus licitum eſt tempore interdicti generalis, Miſſas & diuina Officia celebrare publicè & ſolemniter, ianuis apertis, cum ſono campanarum, admiſſis quoque interdictis, illis etiam, quorum cauſa latum eſt interdictum, modò iſti longè ſint ab Altari, nec ad oblationes aut communionem admittantur. In Eccleſiis verò ſpecialiter interdictis, in quibus aſſeruatur Euchariſtia, licitum eſt tantùm ſemel in hebdomada Miſſam celebrare ad renouandam Euchariſtiam, vt docent Henriquez, Nauarrus, & alij apud Bonacinam ſuprà cap. 2. de interd.

5 Quod ſpectat denique ad priuationem ſepulturæ Eccleſiaſticæ, obſeruat Laymann. quòd quamuis tempore interdicti localis, non poſſint laici, licet non interdicti, ſepeliri in loco interdicto: poſſint tamen Clerici, dummodo perſonaliter interdicti non ſint, etiam in loco interdicto ſepeliri, in ſilentio tamen ſine campanarum pulſu ſicut & laici etiam perſonaliter interdicti, ſi denunciati non ſint, poſſunt in loco ſacro non interdicto ſepeliri.

Quæres, quibus in caſibus incurratur interdictum. Reſpondetur interdictum locale generale præſertim incurri, quando dominus terræ iniurioſè Epiſcopum percutit aut cædit, aut id fieri mandat: item quando impedit ne Legatus aut Nuntius Apoſtolicus officium ſuum exequatur: & in alijs etiam caſibus, qui quoniam rarius eueniunt, & apud Bonacinam ſupra, alioſque Doctores videri poſſunt, à nobis prætermittuntur: circa quos caſus tamen obſeruat Bonacina ex Suarez, Filliucio, & alijs nullam eſſe obligationem ſeruandi interdicti ante denunciationem.

Proximè

Proximè ad interdictum accedit ceſſatio à diuinis, quæ quidem non eſt cenſura, neque etiam pœna: ſed ſimplex prohibitio diuinorum officiorum, & adminiſtrationis Sacramentorum, ac ſepulturæ Eccleſiaſticæ in ſignum mœroris alicuius grauiſſimi, propter atrocem aliquam iniuriam honori diuino aut Eccleſiæ illatam: & hæc ceſſatio ſeruari debet eodem modo, quo de interdicto ſuprà explicatum eſt, vt ex probabiliori Theologorum ſententia docet Laymann. cap. 6. de ceſſat. à diuinis.

SECTIO III.

De Irregularitate.

1 IRREGVLARITAS non eſt cenſura, ſed impedimentum, Canonicum ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum vel eorum vſum impediens. Ita ex communi Theologorum doctrina Suarez, Henriquez, Filliucius, & alij apud Bonacinam diſp. 7. de irregularit. qu. 1. punct. 1. Ex duplici autem capite contrahitur irregularitas, ſcilicet ex defectu, vel ex delicto: de vtraque in ſequentibus §§. Breuiter agemus.

§. I.

De irregularitate quæ oritur ex defectu.

1 DEFECTVS ex quibus oritur irregularitas, ſunt in genere ij, qui aliquam inhabilitatem, vel indecentiam cauſant ad Ordines Eccleſiaſticos conuenienter ſuſcipiendos aut exercendos: & ij ſeptem præſertim à Doctoribus adnotantur, vt videre eſt apud Toletum lib. 1. c. 57. & ſeq. & alios.

Primus eſt defectus animæ, qualis reperitur in ijs, qui vſu rationis carent, qui morbo epileptico laborant, qui ſunt lunatici, energumeni, omnino illiterati, neophyti publicam pænitentiam agentes, vt fuſius explicat Toletus ſup. cap. 62.

Secundus eſt defectus corporis: quando ſcilicet aliqua in corpore mutilatio, vel deformitas, aut debilitas ineſt, quæ reddit hominem inhabilē ad functiones Ordinum exequendas, aut talem efficit, vt eas exercere non valeat, niſi cum notabili indecentia & deformitate, quæ maximum illius contemptum & horrorem ingeneret: vt ſi ſit membro aliquo mutilatus, mutus, cæcus, aut altero oculo præſertim ſiniſtro carens: Item ſi ſit leproſus, ſi monſtruoſum aliquid & valdè difforme præ ſe ferat, vt pluribus docet idem Toletus cap. 63.

Tertius eſt defectus natalium: quando quis non ex legitimo matrimonio: ſed ex fornicatione, adulterio, aut alio quouis illicito concubitu procreatus eſt, vt explicat idem Toletus cap.58.

Quartus eſt defectus bonæ famæ: quando quis contraxit infamiam aliquam, ſiue ea ſit iuris, qua ratione circulatores, hiſtriones, mimi, comœdi, & alij, artes eiuſmodi aut officia exercentes, iure tum ciuili, tum Eccleſiaſtico cenſentur infames: ſiue infamia ſit facti: vt quando quis crimine aliquo notorio & ſcandaloſo contraxit infamiam, v.g. proditione, ſacrilegio, & alijs ſimilibus, quæ degradatione vel depoſitione digna ſunt, vt habetur apud eundem Toletum cap.62. & 74.

Quintus eſt defectus ætatis ad ſuſcipiendos Ordines requiſitæ, de quo dictum eſt ſup. tract. de ſacram. c.7.

2 Sextus eſt defectus Sacramenti, qui in bigamia reperitur: quando quis pluries matrimonium contraxit: quamuis enim id licitè fiat, tale, nihilominùs matrimonium pluries iteratum perfectionem ſuam omnimodam non habet, quantùm ad ſignificationem Sacramenti: non enim perfectè ſignificare poteſt vnionem Chriſti Domini cum Eccleſia: quando vnus vel vna cum pluribus ſucceſſiuè contraxit, vt fuſius explicat idem Toletus cap.65. Eſt autem triplex bigamia, vt docet idem author: vera, quando quis verè & realiter pluries nupſit: interpretatiua, quando viduam in matrimonium duxit: & ſimilitudinaria, vt loquuntur Doctores, quando quis poſt votum ſolemne Caſtitatis, matrimonium, etiam obtenta diſpenſatione, contrahit.

3 Septimus denique eſt defectus lenitatis: quando quis directè vel indirectè morti vel mutilationi alterius, quamuis modo aliquo licito & iuſto, cooperatur: vt iudices morti reum adiudicantes, accuſatores, teſtes, ſcribæ, & alii officiales capitalis ſententiæ executioni cooperantes: hi enim omnes, quando mors vel mutilatio alterius ſequitur, ſunt irregulares. Item qui alios conſilio vel ſuaſionibus inducunt ad accuſandum, & ad litem criminalem intentandam, ſi ex eâ lite ſequatur accuſati condemnatio, & eius mors vel mutilatio: non tamen incurrit irregularitatem iudex Eccleſiaſticus, qui aliquem degradat, & tradit brachio ſæculari, maximè præmiſſa proteſtatione ſe non intendere vllam pœnam ſanguinis, vt docet Bonacina diſp.7.qu.4.de irreg.pun.1. non etiam Inquiſitores fidei tradendo aliquos iudici ſæculari comburendos, etiamſi nullam præmittant proteſtationem: vt conſtat ex Bulla Pij V. apud eundem Bonacinam, qui etiam rectè docet Clericum qui alium accuſat, ſi non vindictam, nec vllam ſanguinis pœnam petat, ſed tantum ſatisfactionem ſibi iuſte debitam, non fieri irregularem, etiam ſi poſteà ſequatur accuſati mors vel mutilatio, quod tamen limitari debet, quando quis in cauſa propria poſtulat ſatisfactionē, præmiſſa proteſtatione, ſe

nullam

nullam ſanguinis pœnam petere: ſecus vero ſi accuſet de iniuria illata perſonis extraneis: tunc enim, quamuis præmittat proteſtationem: ſi tamen mors vel mutilacio ſequatur, incurrit irregularitatem, vt habetur ex cap. *Prælatis*, de homicidio: vbi permittitur quidem Clerico conqueri coram iudice de malefactoribus ſuis, non verò de ijs qui alijs nocuerunt: aliqui tamen Doctores vt Auila, Henriquez, & alij apud Bonacinam ſuprà, probabiliter exiſtimant nullam incurri irregularitatem à Clerico, qui conqueritur coram iudice de illis, qui damnum domeſticis ſuis aut alijs valde propinquis, v.g. parentibus, aut fratribus intulerunt: quia damnum illud propter vnionem, quæ cum eiuſmodi perſonis intercedit, vt proprium cenſetur.

4 Qui autem fert teſtimonium coram iudice contra reum aliquem, ſi ex eius teſtificatione mors vel mutilatio ſequatur, fit irregularis. vnde perſonæ Eccleſiaſticæ nunquam ferre debent teſtimonium in eiuſmodi cauſis, vt pluribus docet & probat idem Bonacina, pun. 1.

Similiter qui pugnat & occidit in bello iuſto, quamuis licite id faciat, fit tamen irregularis, vt habetur ex cap. *Petitio tua*, de homicidio: non tamen fit irregularis ille, qui proficiſcens ad bellum iuſtum alio fine quàm pugnandi, hoſtem inuadentem occidit ad propriæ vitæ defenſionem: neque qui hoſtem oppugnantem muros vrbis, in ſui ſuorumque defenſionem occidit, aut qui hortatur milites ad fortiter pugnandum hoſtemque repellendum: & generaliter quicunque in ſui vel aliorum defenſionem, vel etiam in propugnationem honoris ſui aut rerum ſuarum alterum occidit, ſeruato tamen moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, vt fuſius explicat & probat idem Bonacina punct. 6.

§. II.

De irregularitate quæ oritur ex delicto.

1 QVINQVE ſunt præſertim genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur.

Primum eſt iteratio Baptiſmi: quando quis ſcienter rebaptizat aut rebaptizatur: vterque enim contrahit irregularitatem, quod tamen intelligendum eſt de Baptiſmo abſoluetè reiterato: qui enim ſub conditione rebaptizaret infantem, de quo dubitaret an valide baptizatus eſſet, nec peccaret, nec vllam incurreret irregularitatem, vt docent Nauarrus, Suarez, & alij apud Bonacinam diſp.7. quæſt.3. pun.3.

Secundum eſt violatio cenſuræ in ſuſceptione, vel exercitio Ordinum:

dinum; v.g.ſi quis maiori excommunicatione ligatus recipiat Ordines,aut ſi excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto irretitus exerceat ſolemniter aliquos actus maiorum Ordinum, vt ſi Miſſam celebret, aut Sacramentaliter abſoluat, talis enim fit irregularis, vt habetur ex capite *Si quis Epiſcopus*, 11.q.3.& capite *Is qui*, de ſententia excomm. Obſeruat tamen Bonacina, quod ſi quis cenſura aliqua ligatus exerceret actum Ordinis, vrgente graui aliqua neceſſitate, aut ad euitandum aliquod ſcandalum, non incurreret irregularitatem: ſicut nec ille qui ex ignorantia, aut inaduertentia, vel obliuione inculpabili idem faceret.

Tertium eſt indignum & indebitum ſacrorum Ordinum exercitium abſque legitima ordinatione: ſi quis v.g. ſolemniter miniſtret in Ordine aliquo ſacro, quem non habet, vt ſi Sacerdos exerceat actus Ordinis Epiſcopalis, ſi ſimplex Clericus Baptiſmum ſolemniter adminiſtret: in his enim, & ſimilibus caſibus incurritur irregularitas.

Quartum eſt crimen hæreſis: nam hæretici omnes & apoſtatæ à fide, necnon eorum fautores & defenſores ſunt irregulares etiamſi ſint occulti, vt habetur ex cap. *Qui in aliquod*, & cap. *Presbyteros* diſt.5.& etiam hæreticorum filij vſque ad ſecundam generationem, quamuis ab errore parentum receſſerint, & veram fidem amplexi ſint, vt habetur ex cap. *ſtatutum* de hæreticis: ſi tamen parentes eorum ante mortem Eccleſiæ reconciliati fuerint, tunc quamuis ipſi parentes etiam poſt hæreſis obiectionem maneant irregulares, filij tamen nullam ab ijs contrahunt irregularitatem.

Quintum denique eſt homicidium & mutilatio; quicunque enim alterum iniuſtè quocunque modo occidit & mutilat: vel illius iniuſtæ occiſioni vel mutilationi cooperatur, iuſſu, conſilio, auxilio, aut alio ſimili modo, fit irregularis, vt fusè explicat & probat Bonacina ſup.pun.8.& Toletus lib.1.c.79. & ſequent. neque ſolùm incurritur irregularitas ex homicidio voluntario, ſed etiam ex caſuali, quod accidit præter intentionem occidentis, ſi debita diligentia adhibita non fuit: quæ ſi adhibita fuiſſet, eiuſmodi homicidium ſequutum nõ fuiſſet: quod & ſimiliter de mutilatione dicendum eſt: quod quidem varijs Exemplis explicat Toletus ſup. quæ apud illum videri poſſunt.

§. III.

Qua ratione tollatur irregularitas.

1 QVATVOR modis tolli poteſt irregularitas, nimirum ſuſceptione Baptiſmi, profeſſione religioſa, ablatione ſeu remotione cauſæ, & diſpenſatione legitima.

Per

Per Baptiſmum tollitur quæuis irregularitas ex delicto proueniens, vel (vt magis propriè loquamur) per Baptiſmum fit, vt Baptizatus nullam incurrat irregularitatem delictorum, quæ ante Baptiſmum commiſit: non tollit verò irregularitatem, quæ oritur ex defectu, ſi poſt Baptiſmum idem defectus remaneat.

Per profeſſionem religioſam tollitur ſolummodo irregularitas ex defectu natalium proueniens quoad Ordines, non verò quoad prælaturas, vt habetur c. 1. de filijs presbyterorum.

Aufertur etiam irregularitas ex defectu proueniens, ſublata cauſa, ob quam fuerat inducta; v.g. tollitur irregularitas ex defectu ætatis proueniens per aduentum legitimæ ætatis, & ſic de alijs: vt docet Bonacina qu. 5. punct. 2.

2 Demum tollitur irregularitas per diſpenſationem legitimam: atque in primis ſummus Pontifex pro ſuprema authoritate, quam in vniuerſam Eccleſiam obtinet, diſpenſare poteſt in quauis irregularitate, quæ iure humano introducta eſt, vt ex communi Doctorum conſenſu docet Bonacina punct. 1. & conſtat ex his quæ dicta ſunt ſup. c. de Legibus.

Epiſcopus etiam diſpenſare poteſt cum ſuis ſubditis in irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, id eſt, ex delicto, quod non eſt publicum ſeu notorium in ratione delicti, e.g. ſi quis maiori excommunicatione occultè ligatus publicè celebret, & ſic contrahat irregularitatem, poterit Epiſcopus in illa diſpenſare, quia licet celebratio ſit publica, delictum tamen non eſt publicum, vt explicat Bonacina ſup.

Excipitur tamen irregularitas ex homicidio voluntario proueniens, & ex quocunque delicto deducto ad forum contentioſum, à qua ſolus ſummus Pontifex diſpenſat; ſicut & à quauis alia irregularitate, quæ ex defectu aliquo prouenit, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſuprà, q. 2. pun. 1.

3 Poteſt nihilominùs Epiſcopus diſpenſare cum illegitimo ad Tonſuram & minores Ordines, ſicut & ad beneficium ſimplex, ad Ordines verò ſacros, & alia beneficia quæ Ordinem ſacrum requirunt, diſpenſare non poteſt, vt habetur cap. de filijs Presbyterorum in 6.

Atque hactenùs de cenſuris Eccleſiæ ad maiorem Dei gloriam & ipſius Eccleſiæ vtilitatem.

A P-

Clerum cooptari cupiunt, vt antequam illius ſanctuarium ingrediantur, ſerio apud ſe perpendant num ſe ad ſublime illud vitæ genus diuino nutu vocatos agnoſcant, *Neque enim quiſquam ſumit honorem* vt ait Apoſt. Heb.5. *ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*

2 Quod vt facilius & certius quiſque perſpicere poſſit, conſiderare debet num à Deo acceperit ea, quæ ad miniſteria Eccleſiaſtica ritè obeunda requiruntur: quos enim vocauit hos (iuxtà dictum eiuſdem Apoſtoli) *idoneos effecit Miniſtros noui Teſtamenti.*

Atque in primis debet attendere num vlla Cenſura, Irregularitate, aut alio ſimili impedimento ſit obſtrictus; num aliquibus prauis inclinationibus aut vitijs cum Clericali vitæ ſanctimonia è diametro repugnantibus obnoxius ſit, num litteraturam ſufficientem ſit adeptus, aut ſaltem ad illam adipiſcendam idoneus iudicetur? Conſideret præterea quæ ſit eius mens, quod conſilium, quis voluntatis ſcopus, in hoc clericali ſtatu amplectendo? quonam eius intentio feratur: *Vniuerſos enim* (inquit S. Bernardus ſuper illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia, &c.*) *in Ordinibus Eccleſiaſticis, cateriſque ad ſanctuarium pertinentibus, honorem quarentes proprium, aut diuitias, vel corporis voluptatem, poſtremo qua ſua ſunt non qua Ieſu Chriſti, manifeſtè prorſus & indubitanter non ea qua ex Deo eſt charitas, ſed aliena à Deo, & qua omnium malorum radix eſt, cupiditas introducit.*

Denique quod præcipuum eſt, Superioris & Prælati voluntatem auſcultet, non precibus importunis; aut aliorum interuentu animum eius flectere nitatur, nihil abſcondat eorum quæ ab eo ſciri debent; ſed totum ſe illius diſcretioni & prouidentiæ permittat.

Porrò ad vocationem illam diuinam certius dignoſcendam, conducere plurimùm poteſt, ſi (quod à pleriſque Sanctorum factum legimus) qui Clericali militiæ adſcribi cupit, paululum ſe à negotijs ſæcularibus & mundi conuerſatione ſubducat, & in aliquo receſſu anteactæ vitæ rationem à ſeipſo repoſcat, conſcientiæ ſordes diligenter abſtergat, vt purgato mentis oculo, adſpirante cœleſtis gratiæ luce, clarius perſpicere poſſit, quæ ſit in re tanti momenti diuina voluntas: ad quod etiam viri prudentis conſilio plurimùm iuuari poterit; certè S. Paulus ad Apoſtolatum ipſiuſmet Chriſti Domini voce deſtinatus, & cæleſtibus gratijs vſque ad miraculum perfuſus, nonniſi Ananiæ interuentu diuinæ voluntatis conſilium agnouit.

ARTICVLVS. II.

De habitu, & Tonſura Clericali.

1 DE his aliquid ſup. tra. 1. c. 7. ſacræ ordinationis doctrinã explicantes delibauimus, quæ quoniam non minimi momenti eſſe cenſentur, paulò accuratius, breuiter tamen hìc denuo attingere non erit inutile.

Atque in primis obſeruandum eſt Eccleſiam ſapienti conſilio voluiſſe, *vt Sicut Clerici à laicis diſcreti eſſe debent in conſuerſatione* (vt dixit S. Anacletus Papa Epiſt. ad Eccleſias per Galliam inſtitutas circa annum Domini 167.) *ita & in Tonſura, & in omni habitu diſcreti apparerent.* Ex quibus Põtificis verbis obiter colligi poteſt, quam ſit antiquus ipſius Tonſuræ Clericalis vſus, quem ab ipſo etiam S. Petro incepiſſe teſtatur Rabanus lib. 1. de inſt. Cler. ca. 2. aſſeritque ſanctum illum Apoſtolum *hunc ritum primum ſumpſiſſe, vt formam & ſimilitudinem Chriſti in capite geſtaret, dum pro redemptione noſtra crucis patibulum ſubiturus, à nefanda Iudæorum gente acutis ſpinarum aculeis coronaretur.*

Hæc autem Tonſura Clericalis duo præſertim ſecundùm Eccleſiæ inſtitutum requirit, primò vt Clerici comam non relaxẽt aut nutriant: quod in plurimis Concilijs ſub anathemate prohibitum eſt, nominatimque in Concil. Barcinonenſi ſub Vigilio Papa can. 3. Conc. Romano ſub Gregorio II. cap. vlt. Conc. Moguntino 1. ſub Leone IV. can. 15. Conc. Triburienſi ſub Formoſo can. 27 & alijs.

2 Secundò in modum circuli & coronæ Tonſuram in capite geſtent: quod etiam plurimorum Conciliorum decretis ſtatutum reperitur ac potiſſimum Concilij Aquiſgranenſis 1. ſub Stephano V. capite 1. Conc. Lateranenſis ſub Innocentio I I I. capite 19. Concilij Oxonienſis ſub Honorio III. capite de habitu Clericorum, Conc. Rauennatis ſub Honorio IV. rubrica 3. & Conc. Palentini ſub Vrbano VI. rubrica de Clericis coniugatis.

Similiter etiam clericalis habitus deferendi lex, quæ in ijſdem Concilijs lata eſt, & in plurimis alijs etiã noſtri huiuſce ſæculi confirmata, duo præſertim capita continet. Primum ipſius habitus materiam ſpectat, de qua in Concilio Nicæno 2. Can. 6. id memorabili decreto conſtitutum fuit: *vt Epiſcopi & Clerici ex ſericis texturis variatum veſtimentum non habeant, nec ſe ſplendidis veſtibus exornent.* Quod etiam ſimili modo ſancitum reperitur in Conc. Palentino, cap. ſexto, & in Cõcilio Lateranenſi ſub Leone X. in bulla reformationis, & in Concilio Senonenſi paulò ante Trident. & in

Con-

Cnncilio Mediolanenſi 1. ſub Sanct. Carolo Borromæo, in quibus, & plurimis alijs Concilijs tum prouincialibus, tum Diœceſanis prohibitæ ſunt in priuato habitu Clericali ſericæ veſtes, & lanearum ſolummodò vſus vniuerſali propemodum Eccleſiæ praxi approbatus fuit.

3 Secundum eiuſdem Clericalis habitus formam reſpicit: vt ſcilicet veſtes eiuſmodi ſint talares: quod habetur ex collectione antiquorum Canonum à S. Martino Bracharenſi Archiepiſcopo facta circa annum Domini 572. & in Concilio Romano ſub Zacharia can. 31. ac vt alia plurima Concil. omittamus, demum in Concilio Senonenſi c. 24. his verbis: *Veſtes ſint talares, nec nimia amplitudine ſuperfluæ, nec plus æquo cōſtrictæ, in quibus Clericalis ordinis honeſtas & modeſtia deprehendatur, faſtus, iactantia, vel elationis vitium deuitetur.* Præterea vt veſtes Clericales nigri ſint coloris, quamuis enim olim violaceus color apud quoſcunque Clericos in vſu eſſet (vt obſeruat Baronius ad an. 393. n. 48.) nihilominus communis Eccleſiæ vſus obtinuit nunc, vt colore violaceo Epiſcopis reſeruato, alij Clerici fuſco ſeu nigro vterentur, quod etiam in Concilio Mediolanenſi 1. c. de Clericorum veſtitu, & in Concilio Burdegalenſi ann. 1583. & Aquenſi, 1585. conſtitutum eſt: quas quidem ſanctiones Apoſtolica Sedes confirmauit.

His autem Conciliorum adeoque Eccleſiæ vniuerſæ toties repetitis decretis, omnes omninò Clericali militiæ adſcriptos conſtringi manifeſtum eſt: quod, quamuis hiſce vltimis temporibus, relaxata nonnihil Eccleſiaſtica diſciplina, non ita ſtrictè exigatur ab ijs, qui Clericali ſolummodo tonſura initiati ſunt; certum eſt tamen Clericos beneficia aut officia Eccleſiaſtica obtinentes, aut Ordinibus Eccleſiaſticis præſertim ſacris initiatos, ad Tonſuram & habitum Clericalem ſtricte obligari: quod Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 6. de ref. expreſſis his verbis declarauit: *Omnes Eccleſiaſticæ perſonæ quantumcunque exemptæ, quæ aut in ſacris fuerint, aut dignitates, perſonatus, officia, aut beneficia qualiacunque Eccleſiaſtica obtinuerint, ſi poſtquam ab Epiſcopo ſuo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honeſtum habitum Clericalem illorum Ordini & dignitati congruentem, & iuxta ipſius Epiſcopi ordinationem & mandatum non detulerint, per ſuſpenſionem ab Ordinibus ac officio & beneficio, ac fructibus, redditibus & prouentibus ipſorum beneficiorum; nec non ſi ſemel correpti denuò in hoc deliquerint, etiam per priuationem beneficiorum eiuſmodi coerceri poſſint & debeant.*

Ex cuius decreti tenore ſequitur hodie Clericos Tonſuram & habitũ Clericalem contēptui aut neglectui habere ſine graui peccato nō poſſe; cum pœna ſuſpenſionis generalis in illius legis violatores decernatur, quam nōniſi ob peccatum aliquod graue decerni ex antè di-

ctis

ctis conſtat. Vnde Nauarrus, Reginaldus, Riccius, Henriquez & alij apud Bonacinam diſp.8.de ſa.or.qu.vn.pun.vlt. docent Clericum in ſacris Ordinibus conſtitutum aut obtinentem beneficium peccaturum mortaliter, ſi notabili aliquo tempore Tonſuram, aut habitum Clericalem non deferat. Verum eſt quidem in Concil. Mediol. tit. de Clericorum veſtitu, num.18. permitti vt Clerici in itinere conſtituti, breuiori & cōtractiori veſte, quam vulgò Sotanellam vocant, vti poſſint, quod etiam conceſſum reperitur in Conc. Aquenſi an. 1585. approbato à Sixto V. Sūmo Pōtifice: nec non in Cōſtitutionib. Synodalibus Diœceſis Aletenſis, & quarundam aliarum Diœceſeon. Sed tamen accipi debet eo ſenſu, vt ſolummodo in itinere, non vero domi, aut ruri, deambulationis gratia, licitum ſit Clericis vti hac veſte breuiori & contractiori: quæ nihilominus talis eſſe debet vt infrà genua delabatur, quod in ſupradictis Concilijs expreſsè declaratum eſt, & vt ex eius forma Clericus à laico faciiè diſtingui poſſit.

ARTICVLVS III.

De Beneficijs Eccleſiaſticis.

1 NOMINE beneficij Eccleſiaſtici intelligitur ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, propter aliquod officium ſpirituale authoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita Leſſius lib.2.de iuſt.& iur.cap.34.dub.1.

Sunt autem alia beneficia regularia, quæ ſolis regularibus competunt; & alia ſæcularia, quæ ſæcularibus conferuntur. Item alia ſunt beneficia duplicia, vt loquuntur Canoniſtæ apud Rebuffum in praxi pag.6. alia ſimplicia. Duplicia vocantur illa, quæ adiunctam habent aliquam adminiſtrationem aut eminentiam in Eccleſia; qualia ſunt beneficia curata, Archidionatus, Epiſcopatus, &c. beneficia ſimplicia dicuntur illa, quæ nullam adminiſtrationem aut eminentiam eiuſmodi habent, ſed tantùm inſtituta ſunt ad preces Deo fundendas, aliaque diuina officia obeunda; tales ſunt Capellaniæ, &c. vt docet Nauarr.& alij apud Leſſium ſup. dubio 2.

His breuiter prænotatis, ex varijs ac plurimis, quæ à Theologis circa beneficia diſputari ſolent, præcipua & maximè ſcitu neceſſaria, ex communi & magis recepta probatorum Authorum doctrina hìc breuiter ſubijecimus, & quæſtiunculis aliquot explicabimus.

QVÆ-

QVÆSTIVNCVLA. I.

Quot modis beneficia Eccleſiaſtica licitè obtineri poſſint.

1 QVINQVE præſertim modis beneficia hodie obtineri poſſunt 1. Præſentatione ſeu nominatione patroni, & inſtitutione collatoris. 2. Electione & confirmatione. 3. Collatione libera. 4. Reſignatione in fauorem cum ſecuta collatione. 5. Permutatione.

Præſentatio ſeu nominatio eſt perſonæ alicuius idoneæ per patronum Epiſcopo vel alteri, ad quem inſtitutio ſeu collatio pertinet, legitimè facta exhibitio: inſtitutio autem eſt ipſius beneficij iuriumque illius collatio & attributio: & hæc inſtitutio ſeu collatio fieri ſolùm poteſt per Eccleſiaſticos: præſentatio vero etiam per laicos.

Electio in eo differt à preſentatione, quod electio fiat à pluribus, vt à Capitulo, & à ſolis Eccleſiaſticis, per ſuffragia, præſertimque in prælaturis locum habeat: præſentatio vero etiam ab vna perſona etſi laica, & in quouis beneficij genere. Confirmatio verò eſt collatio beneficij facta electo; ſicut inſtitutio eſt eadem collatio facta præſentato ſeu nominato.

Collatio libera dicitur, quando beneficium ſolo iure Prælati datur, nec ſubeſt iuri Patronatus.

Reſignatio eſt, quando quis beneficium ſuum liberè reſignat, ſeu dimittit in manibus collatoris, in fauorem alterius.

Permutatio denique, quando hæc reſignatio fit cauſa permutandi beneficij cum alterius beneficio. De quibus videri poteſt Leſſius ſup.

2 Quæres vtrùm beneficia ſint ſemper dignioribus conferenda. Reſpondetur quod licet is, qui reſignat beneficium in fauorem alterius, non teneatur quærere digniſſimum, ſed ſufficiat ſi dignus ſit reſignatarius, electores tamen, præſentatores & collatores tenentur ſemper quantùm in ipſis eſt, curare vt digniſſimis conferantur beneficia, præſertim curam animarum annexam habentia, vt ex S. Thoma, & pluribus alijs Theologis docet Leſſius ſuprà, dubio 14. idque varijs SS. Patrum authoritatibus fusè probat, ita vt peccet mortaliter, is qui eligit, præſentat, aut confert beneficium, præſertim curam animarum annexam habens, digno, prætermiſſo abſque vlla cauſa legitima eo, qui notabiliter dignior & aptior videtur, ſperaturque multò melius functurus officio. Quod etiam confirmari poteſt ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. vbi dicitur expreſsè, *Omnes & ſingulos, qui ad promotionem præficiendorum quomodocunque ius habent, mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ ma-*

gis vtiles ipſi iudicauerint, non quidem precibus vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curauerint.

Dictum eſt, abſque legitima cauſa, quia ſi v.g. patronus præſentet dignum, collator conferre tenetur, etſi alios magis idoneos nouerit: Item ſi beneficium ex inſtitutione ſua conferendum ſit alicui ex certa familia: tum enim aptiſſimo ex illa familia conferendum erit, non verò alijs etſi aptioribus.

Quocunque autem modo beneficium aliquod obtineatur, cauendum eſt præ cæteris ſimoniæ peccatum, quod in prædictis omnibus obtinendi beneficij modis reperiri poteſt, tam ex parte obtinentis, quàm conferentis aut patroni: de quo quidem peccato, quoniam nimis crebro euenire ſolet, paulò accuratiùs nobis agendum eſt.

QVÆSTIVNCVLA II.

Quibus modis ſimonia, tum in alijs caſibus, tum præſertim in obtinendis beneficijs committi poſſit.

1 SIMONIAE peccatum à Simone Mago nomen accepit, eò quod primus dona Spiritus ſancti pecunia emere voluerit, Act. 8. & vt loquitur S. Aug. tract. 10. in Sanct. Ioan. *Volebat emere Spiritum Sanctum, quia volebat vendere Spiritum ſanctum*: ex quo factum eſt vt peccatum illud, quo ſpirituale aliquid aut ſpirituali annexum, pecunia, aut aliqua re prætio æſtimabili emitur aut venditur, *Simonia* nuncupetur. Quàm graue ſit autem illud peccatum, patet tum ex obiurgatione aſperrima, qua S. Petrus erga præfatum Simonem vſus eſt; tum etiam ex eo quod c. *Reperiuntur*, 1. q. 1. appellatur, *Execrabile flagitium*: & cap. *ſicuti* 1. de ſimonia, dicitur, *Simoniacam peſtem ſui magnitudine alios animæ morbos vincere*, & c. *ſane* 15. dicitur: *Inſtar publici criminis læſæ Maieſtatis eſſe puniendam.*

2 Eſt autem triplex ſimonia (vt docet Toletus lib. 5. cap. 86.) mentalis, conuentionalis, & realis. Simonia mentalis duplici modo contingere poteſt: primò, cum quis deliberatè vult emere aut vendere aliquid ſpirituale: ſecundò cum aliquid exterius facit cum intentione emendi aut vendendi aliqu d ſpirituale, ſine vllo pacto externo; vt ſi quis obſequium præſtet prælato aut patrono hac intentione, vt conferatur illi beneficium in obſequij mercedem.

Simonia conuentionalis eſt quando aliquod pactum externum, inter-

interuenit: quod tamen ſiue ex vtraque, ſiue ex alterutra nondum executioni mandatum eſt.

Simonia realis eſt, quando ex vtraque parte pactum executioni mandatum eſt.

Quocunque autem modo ſimonia committatur; eſt ſemper grauiſſimum peccatum; non tamen incurruntur pœnæ aduersùs ſimoniacos decretæ, niſi propter ſimoniam realem, aut propter conuentionalem, quæ in confidentia reperitur, vt docet & probat Leſſius ſup. n.27. & ex infra dicendis patebit.

3 Quoniam verò innumeris propè modis hoc peccatum committi poteſt, quos ſigillatim perſequi nimis prolixum foret: proponemus hìc regulam generalem communiter à Theologis receptam, qua dignoſci poterit in quouis caſu particulari, vtrùm ſimonia committatur, nec ne. Ad cuius faciliorem intelligentiam ſupponimus 1. nomine rei ſpiritualis, quæ per ſimoniam vendi aut emi dicitur, intelligi à Theologis vt rectè obſeruat Leſſius libro 2. ca. 35. dub. 1. non id omne aut ſolum, quod eſt incorporeum; ſed id quod eſt aliquod ſupernaturale, ſiue ſit aliquid reale, ſiue aliquid morale tantum, ſiue in modũ actus ſiue in modũ habitus, vt ſunt virtutes ſupernaturales, gratiæ gratis datæ aut gratum facientes, Sacramenta, quiuis vſus poteſtatis alicuius ſupernaturalis: vel etiam id quod eſt rei ſupernaturali annexum, vt ſunt beneficia Eccleſiaſtica, &c.

Supponimus pecuniam, aut aliquid pecunia æſtimabile, vario & multiplici titulo pro aliqua re ſpirituali dari poſſe; ſcilicet vel per modum pretij ipſius rei ſupernaturalis, vel per modum eleemoſynę & ſubſtentationis, quæ Miniſtro Eccleſiaſtico tribuitur, vel per modum oblationis quæ Deo fit in perſona Miniſtri, vel per modum liberalis & gratuitæ donationis, aut denique per modum laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ.

Supponimus 3 ex communi & recepta Theologorum doctrina, cuius probatio videri poteſt apud Leſſium ſup. dub. 4. duplicem eſſe ſimoniam, aliam iure diuino, aliam iure humano & Eccleſiaſtico prohibitam: e. g. venditio quæuis aut emptio rei ſpiritualis ſupernaturalis eſt ſimonia iure diuino prohibita, vt ex varijs Scripturæ locis probat Leſſius; venditio autem vel emptio rei alicuius temporalis, quæ alicui rei ſpirituali annexa eſt, v.g. emptio aut venditio beneficiorum, quoad partem temporalem, ſimonia eſt Eccleſiaſtico iure vetita: quia, vt idem Leſſius fusè declarat, quamuis ius ad percipiendos fructus beneficij materialiter & ſeorſim à quouis officio ſpirituali & ſacro conſideratum, ſit aliquid temporale, quod proinde diuino iure non eſt inuendibile; Eccleſiaſticis tamen legibus, quæ ab eodem Leſſio & alijs Doctoribus fusè citantur, ob reuerentiã rei ſpiritualis annexæ prohibitum fuit, ne tale ius vẽdi

poſſet: vnde ſicut Eccleſia poteſt decreto aliquo ſuo locum materialem diuino cultui dicatum reddere immunem, ita vt qui violat immunitatem illam Eccleſiaſtico iure introductam; peccet contra virtutem religionis, adeoque peccatum ſacrilegij committat: ita rem temporalem rei ſpirituali annexam, propter annexionem illam poteſt à vẽditione reddere immunẽ, ita vt ſi vendatur aut ematur pretio aliquo temporali, venditio illa aut emptio ſimoniaca cenſeatur.

4 His ſuppoſitis, ad dignoſcendum in quibus caſibus ſimoniæ labes incurratur, vel non incurratur, generalis regula hæc eſto, quotieſcunque aliquid ſpirituale vel ſpirituali annexum, eo ſenſu qui ſuprà explicatus eſt, emitur aut venditur: id eſt, quotieſcunque pro tali re accipitur aut datur aliquid pecunia æſtimabile tanquam illius pretium, toties peccatum ſimoniæ cõmittitur; ſecus verò ſi alio titulo detur, vel accipiatur: tunc enim perpendendum eſt qualis ſit ille titulus, an verus & legitimus, an verò fucatus & ad palliandam ſimoniam appoſitus.

Ex quo intelligitur ad rationem ſimoniæ duo præſertim requiri, quorum vnum eſt pretium, qualis eſt pecunia, aut quiduis aliud pretio aliquo æſtimabile, quale eſt munus à lingua, vel à manu, vel ab obſequio, vt communiter docent Theologi: alterum eſt veluti merx, ſcilicet res aliqua ſpiritualis, aut ſpirituali annexa, quæ tali pretio æſtimatur, eoque venditur aut emitur: vnde quotieſcunque hæc duo ſimul concurrunt, toties committitur ſimonia; ſi verò vel vnum illorum deſit, non committitur.

Ex antedictis ſequitur 1. non eſſe ſimoniam, ſi pretium aliquod vel merx recipiatur pro munere docendi ſcientiam aliquam naturali induſtria comparabilem: quia eiuſmodi ſcientia non eſt quid ſupernaturale; & prætereà, vt rectè obſeruat Alenſis 2. p. 158. num. 3. merx illa propriè loquendo, non tam datur pro doctrina, quam pro labore docendi, qui eſt pretio inæſtimabilis; qua ratione etiam licitè merces aliqua honeſta pro tradenda Theologiæ doctrina dari & accipi poteſt, ratione laboris, qui in ſcientia adeo ſublimi & ardua rectè explicanda, nonniſi maximus eſſe poteſt; quique proinde ipſius corporis vires valde exhaurire ſolet: quod etiam docent Adrianus, Caietanus, Victoria, Sotus, Suarez, & alij apud Laymann. cap. 7. de ſim. §. 4.

Sequitur 2. neque etiam cõmitti ſimoniam, ſi Sacerdotes ſtipendium ſeu honorarium accipiant pro celebrationibus Miſſarum, exequiis mortuorum, alijſque functionibus Eccleſiaſticis, quando illud non datur per modum pretij; ſed per modum eleemoſynæ & ſuſtentationis aut laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ: vnde Apoſtolus 1. Cor. 9. dicit quod *Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt, & qui Altari deſeruiunt, cum Altari participant:*

cipant: & cap. *ad Apoſtolicam audientiam* de ſimonia expreſsè habetur, quod quamuis Sacerdotibus & Clericis, pro his & ſimilibus pecuniam exigere & extorquere prohibitum ſit: laici tamen laudabilem conſuetudinem, pia erga ſanctam Eccleſiam deuotione introductam infringere non debent, ſub prætextu canonicæ pietatis, ſed quod per Epiſcopum ad id poſſunt compelli.

Sequitur 3. nullam quoque committi ſimoniam, quando pre dote puellæ, quæ vitam religioſam vult profiteri, aliquid ab ea vel ab eius parentibus accipitur; cùm id accipiatur per modum ſuſtentationis: secùs vero ſi præcisè pro ipſa ſuſceptione ad ſtatum religioſum aliquid acciperetur, quia tunc eſſet id omnino ſimoniacum, vt docent S. Thomas, Sotus, Sylueſter, Suarez apud Laymann. cap. vlt. de ſim. §. 4. qui etiam meritò dubitat, vtrùm, quando Monaſterium diues eſt, licitum ſit aliquid eiuſmodi titulo ſuſtentationis exigere: certè Sanctus Doctor 4. diſt. 25. qu. 3. art. 2. qu. 2. ad 7. apertè declarat, *Quando ſine grauamine Monaſterij recipi poteſt nouitius, ſimoniacum eſt aliquid exigere*: cui ſubſcribunt Caietanus, Victoria Roſella, Armilla, Leſſius, Suarez, & alij apud Laymann. ſup. & Innocentius III. in Concilio generali Lateranenſi cap. 64. habeturque cap. *Quoniam*, de ſimonia, penitus prohibuit, ne Moniales pro alijs in cœtum & Monaſterium ſuum cooptandis, & admittendis, pretium vllum recipiant prætextu paupertatis, non quidem veræ, ſed fictæ & ſimulatæ. Quamuis autem Leſſius cit. cap. 35. dub. 12. Tolet. lib. 5. cap. 89. & quidam alij Theologi nitantur excuſare praxim illam, quæ in omnibus fermè Monaſterijs etiã ditiſſimis nunc viget, vt in ea nonniſi mediante dote ac pretio ſub prætextu ſuſtentationis pateat aditus; idem tamen Leſſius fatetur id eſſe verum auaritiæ ſignum, & ſpeciem ſimoniæ redolere.

Sequitur 4. nullam eſſe ſimoniam, quando calices & alia vaſa & veſtimenta ſacra venduntur aut emuntur, quia vt ex communi Theologorum conſenſu docet Suarez lib. 4. cap. 4. num. 12. hæc & ſimilia, quamuis conſecrata & cultui diuino dicata, remanent ſemper ſecundùm ſe pretio æſtimabilia, ac proinde vendibilia: conſecratio enim nonniſi accidentaliter illis annectitur: ſi tamen maiori pretio venderentur, quia conſecrata ſunt, tunc ſimonia committeretur, vt docet Toletus ſupra, & ſatis per ſe patet.

Quod autem ſpectat ad ſimoniam quæ in beneficijs Eccleſiaſticis reperiri poteſt, vt faciliùs & certiùs dignoſci poſſit in quibuſnam caſibus id contingat, obſeruationes aliquas ex magis communi & recepta Doctorum ſententia hìc breuiter ſubjicimus.

Prima eſt, nullam eſſe ſimoniam reſignare beneficium in fauorem tertij cum clauſula, *Non aliter, non aliàs*, quando eiuſmodi reſignatio fit in manibus Summi Pontificis, vt ex Rebuffo, Nauarro,

& alijs docet Leſſius cap. 35. dub. 14. & ſatis ex communi vſu & praxi conſtat.

Secunda, nullam quoque eſſe ſimoniam, reſignare beneficium in manibus eiuſdem Summi Pontificis, reſeruata aliqua moderata penſione, vt docet idem Author dub. 15. & ex communi vſu ſatis patet. Imò qui vult reſignare in fauorem tertij ſub onere alicuius penſionis, poteſt licitè cum illo tranſigere de illa, non quidem abſolutè, ſed ſub beneplacito Pontificis; aliàs ſi abſolutè, faceret, ſimoniam committeret.

Quæres vtrùm is, qui reſignat ſub onere penſionis, ad faciliorem & tutiorem illius ſolutionem de hypotheca aliqua aut fideiuſſore cum reſignatario conuenire licitè poſſit? Reſpondetur poſſe, dummodo fiat ſub eiuſdem Summi Pontificis beneplacito, & illius authoritate confirmetur: aliàs illicitum fore, ac ſimoniam redolere, vt docet idem Leſſius: qui etiam rectè monet, in reſignationibus quibuſcunque, omne pactum de onere temporali, quod iure non eſt annexum, licitè fieri non poſſe, abſque legitima authoritate Superioris: quod maximè obſeruandum eſt.

Tertia, reſignare vel conferre beneficium alicui in confidentiam, id eſt ex intentione illum obligandi, vt poſt aliquod tempus, propinquo vel amico reſignantis, aut conferentis, aut cuiuis alteri reſignet, aut vt penſionem ex eo alteri ſoluat, eſſe ſimoniam confidentiæ mentalis: ſi verò pactum intercedat, eſſe confidentiam ſimoniæ realis, quæ pœnas iuris infert, vt docet idem Leſſius dub. 16. & habetur in Pij V. Bulla quam refert Nauarrus cap. 23. num. 110.

Quarta eſt, beneficia non poſſe licitè permutari ſine Prælati authoritate: & hanc permutationem non modo illicitam eſſe ac ſimoniã redolere, ſed etiam irritam ac inualidam, vt habetur apud eundem Leſſium dub. 17.

Quæres vtrùm in permutatione beneficiorum compenſari poſſit fructuum inæqualitas. Reſpondetur poſſe, dummodò id fiat ex licentia & authoritate Summi Pontificis, vel reſeruando penſionem ex beneficio quod ampliores habet prouentus, vel aliquid præſtando, quod ab ipſo Pontifice, tanquam iuſtum & licitum approbetur, vt docet idem Leſſius ſup.

Quinta eſt, illum, qui habet ius in beneficio aliquo, ſeu cui beneficij collatio legitime facta eſt, poſſe pretio redimere vexationem iniuſtam, ſi fortè quis illum à poſſeſſione capienda impediat, nec in ea redemptione vllam committi ſimoniam, vt ex S. Doctore, Soto, Nauarro, & alijs docet Leſſius dub. 18.

QVÆ-

QVÆSTIVNCVLA III.

Quænam ſint pœnæ contra ſimoniacos conſtitutæ.

1 POENAE illæ ſecundùm iuris diſpoſitionem non incurruntur, niſi ob ſimoniam commiſſam in religionis ingreſſu, Ordine, & beneficijs.

Atque in primis excommunicantur tam dantes, quàm recipientes aliquid ſimoniacè prò ingreſſu religionis; & qui ſic admiſſi ſunt, nonniſi ex diſpenſatione Ordinarij in Monaſterio illo manere poſſunt, vt patet ex extrauag. Vrbani IV. quæ incipit: *Sane non in vinea Domini*.

Similiter is, qui confert Ordines ſimoniacè, eſt excommunicatus vt habetur extrauag. *Cum deteſtabile*, de ſimonia: eſt etiam ſuſpenſus à collatione cuiuſvis Ordinis, etiam Tonſuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium; interdictus eſt etiam illi Eccleſiæ ingreſſu & à perceptione fructuum omnium ſuorum beneficiorum, nulluſque poteſt illum abſoluere præter Summum Pontificem etiam ſi delictum ſit occultum. vt habetur in Bulla Sixti V. edita in malè promouentes & promotos: quod intelligendũ eſt pro ijs locis, in quibus Bulla illa promulgata & recepta fuit: exiſtimat ſiquidẽ Leſſius dub. 24. illam pleriſque in locis ignorari, proindeque non eſſe receptam.

Qui autem Ordinem aliquem ſimoniacè ſuſceperit, eſt excommunicatus ipſo facto, vt habetur cit. extrauag. *Cum deteſtabile*: eſt etiã ſuſpenſus ab executione ſuorum Ordinum, vt ibidem dicitur, per ſupradictam Bullam Sixti V. priuatur omnibus dignitatibus officijs, beneficijs, & efficitur inhabilis ad omnia, nec ab alio, quàm a Romano Pontifice abſolui poſſe dicitur.

2 Denique qui beneficium ſimoniacè confert, aut conferri procurat, eligendo, præſentando, confirmando, commendando, eſt ipſo facto excommunicatus, vt habetur ex cit. extrauag. *Cum deteſtabile*: quę pœna etiam ibidem decernitur contra illos, qui operam ſuam interponunt, vt beneficium ſimoniacè obtineatur, vel vt Ordo ſimoniacè conferatur.

Qui verò beneficium per talem ſimoniam acquirit, eſt ipſo facto excommunicatus, & communicatio ac prouiſio beneficij nulla eſt: nullumque ius tribuit, vt in eadem extrauaganti ſtatuitur, ac inſuper ſit inhabilis ad ideum beneficium obtinendum, vt habetur cap. *Nobis fuit*, de ſimonia, & capite penultimo de electione. Quæ pœnæ ſimiliter inflictæ ſunt contra eos, qui ſimoniam confidentiæ committunt, vt fuſiùs explicat Leſſius dub. 26.

Quæres vtrùm pretium ſimoniacè acceptum ſit reſtituendũ. Reſ-

 pondetur,

pondetur quod, quamuis Nauarrus cap 23. num. 103. & 104. & quidam alij Theologi exiſtiment nullam ad id eſſe obligationem ; probabilior tamen & tutior videtur ſententia Adriani, Henrici, Soti, & plurimorum aliorum Doctorum apud Leſſium dub. 28. qui aſſerunt pretium illud eſſe reſtituendum, non quidem ei qui dedit, ſed Eccleſiæ vel pauperibus, vt ex S. Thoma, & alijs probat idem Leſſius dub. 31.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Vtrùm licitum ſit plura ſimul beneficia poſſidere.

VT huic quæſtiunculæ ſatisfiat, nihil aptius afferre poſſumus, quàm ipſius Concilij Tridentini decretum, in quo quis eſſet vniuerſæ Eccleſiæ ſenſus ſuper hac re, declarauit ſeſſ. 24. cap. 17. his verbis: *Cum Eccleſiaſticus ordo peruertatur, quando vnus plurium officia occupat, ſanctè ſacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Eccleſiis adſcribi: verum quoniam multi improbę cupiditatis affectu ſeipſos, non Deum decipientes, ea quæ benè conſtituta ſunt, varijs artibus illudere, & plura ſimul beneficia obtinere non erubeſcunt, ſancta Synodus debitam regendis Eccleſiis diſciplinam reſtituere cupiens, præſenti decreto, quod in quibuſcumque perſonis quocunque titulo, etiamſi Cardinalatus honore fulgeant, mandat obſeruari: ſtatuit vt in poſterum vnum tantum beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur: quod quidem ſi ad vitam eius, cui confertur honeſtè ſuſtinendam non ſufficiat; liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo vtrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad Cathedrales Eccleſias, ſed etiam ad alia omnia beneficia tam ſæcularia quàm regularia quæcunque etiam commendata pertineant, cuiuſcunque tituli ac qualitatis exiſtant.*

Ex quibus Concilij verbis quædam ſcitu neceſſaria, & obſeruatu digniſſima colligere poſſumus.

Primum eſt, quod quamuis habere plura beneficia non ſit intrinſecè malum, alioquin nullo in caſu ſuper illis diſpenſari poſſet, non eſt tamen ex ſe omninò indiffereńs; ſed ex genere eorũ quæ deformitatem quandam & inordinationem præ ſe ferunt, cùm Concilium dicat pluralitate illa ordinem Eccleſiaſticum peruerti; proindeque nonniſi adhibitis certis circumſtantijs cohoneſtari poſſe: quæ eſt expreſſa S. Thomæ doctrina quodlib. 9. art. 15. cui communiter alij Theologi ſubſcribunt.

Secundum eſt pluralitatem illam præſertim in beneficijs curam animarum habentibus, cenſeri illicitam, vt expreſsè declaratur in

Concilio Tridentino loco ſup. cit. & in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III.cap.13. quod etiam ſimiliter intelligendum eſt de alijs quibuſcunque incompatibilibus, quales ſunt dignitates, perſonatus, officia, & alia omnia beneficia quæ reſidentiam requirunt: quæ quidem plura ſimul retineri non poſſunt: quamuis vnumquodque eorum ſeorſim ad vitam honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat, vt ex Concilij verbis ſatis conſtat. Eſt tamen verum aliquando in iſta pluralitate beneficiorum incompatibilium Summum Pontificem diſpenſare poſſe, quando euidens & notabilis Eccleſiæ neceſſitas, vel vtilitas id exigit, qua ratione S. Gregorius, Martinum, Paulinum, Agnellum, & alios Epiſcopos, duobus ſimul Epiſcopatibus præeſſe voluit: verùm de illa neceſſitate & vtilitate Eccleſiæ, an talis ſit, quæ pluralitatem illam coram Deo excuſet, penes ipſum Summum Pontificem eſto iudicium.

Tertium eſt, licitum eſſe plura beneficia compatibilia ſimul obtinere, ſi ita neceſſe ſit ad honeſtam vitæ ſuſtentationem, vt ex citato Concilij decreto habetur. Compatibilia autem beneficia in diuerſis quidem Eccleſijs cenſentur ea, quorum ſaltem alterum ad reſidentiam perſonalem non obligat: in eadem autem Eccleſia compatibilia beneficia dicuntur ea, quæ non ſunt vniformia, ſeu quæ ad eaſdem functiones minimè concurrunt, quæ proinde in caſu ſupradictæ neceſſitatis ſimul retineri poſſent, niſi alicuius ſpecialis Eccleſiæ conſtitutio, vel conſuetudo repugnet, vt docet Nauarrus, Leſſius, & alij apud Laymannum tract. 10. c. 8. de benef. n. 6.

Qualis autem ſit honeſta vitæ ſuſtentatio, cuius neceſſitas pluralitatem illam beneficiorum coram Deo excuſet, prudentis ac timorati viri iudicio determinandum eſt, qui ſpectatis & perpenſis circunſtantijs, ſtatus, conditionis, ætatis, perſonæ, & alijs ſimilibus, id ex æquo & bono dijudicare debet: alia ſiquidem cenſetur eſſe honeſta vitæ ſuſtentatio requiſita in Epiſcopo, alia in Sacerdote inferioris ordinis: alia item eſſe ſolet ratio victus in perſona multum nobili & illuſtri, alia in ignobili. Conſtat etiam virum doctum, ingenijque dotibus præcellentem, ac pro bono communi Eccleſiæ laborantem, vberiori annona indigere, non quidem ad delicias aut faſtum; ſed ad ſuſtentandas corporis vires, vel ad alia adiumenta neceſſaria comparanda.

Quartum denique eſt, ceſſante cauſa rationabili & iuſta, ſiue honeſtæ ſuſtentationis, ſiue neceſſitatis, aut vtilitatis ipſius Eccleſiæ (vt ſupra dictum eſt) illicitum eſſe plura beneficia, quamuis compatibilia ſimul retinere, nec ad id vllam Summi Pontificis diſpenſationem poſſe ſuffragari, cum hæc beneficiorum qualiumcunque pluralitas iuri naturali repugnet, quando nulla iuſta & rationabili cauſa cohoneſtatur. Ita ſentit Sanctus Bernardus Epiſt. 271. ad Theo-

baldum Campaniæ Comitem, & lib.3. de conſideratione ad Eugenium cap.6.& Sanctus Thomas cit.quodlib.9.art.5.Ita etiam docent Paludanus, Adrianus, Gabriel, Syluester, Maior, Caietanus, Azorius, Nauarrus, & plures alij, quos citat & ſequitur Laymannus ſuprà: quibus addere poſſumus Cardinalem Bellarminum in Epiſtola ad Epiſcopum Theanum nepotem ſuum; vbi poſtquam dixit ſacros Canones horrere multiplicitatem beneficiorum, addit Theologos Pariſienſes poſt longam diſputationem anno 1238.definijſſe, *neminem poſſe duo beneficia, ſi vnum ſufficeret ad eum alendum, obtinere ſine peccato mortali*.

Cæterum an præter Eccleſiæ neceſſitatem & vtilitatem, & honeſtam vitæ ſuſtentationem, ſubeſſe poſſit aliqua alia cauſa iuſta & rationabilis, ob quam diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum compatibilium licitè poſtulari & validè impetrari queat, Doctorum iudicio diſcutiendum relinquentes, hoc ſolùm obſeruamus huic beneficiorum pluralitati abſque vlla legitima cauſa, minimè ſuffragari conſuetudinem & vſum à multis introductum: cum (vt rectè monuit Bellarminus admonitione ad Clement. VIII.) vſus ille tanquam prauus, & abuſiuus à Concilio Tridentino ſit abrogatus.

QVÆSTIVNCVLA V.

Qualiter ſe beneficiarij gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum redditibus.

1 TRIA ſunt genera bonorum, quæ beneficiarij poſſidere poſſunt: *Patrimonialia*, quæ ipſi hæreditate, vel induſtria, vel alio modo, quo laici ſolent ſibi acquirunt: *Quaſi patrimonialia*, quæ ipſis tanquam Clericis obueniunt, ob functiones aliquas Eccleſiaſticas, v.g. ob Miſſæ celebrationem, concionem, cantum Eccleſiaſticum, &c. *Merè Eccleſiaſtica*, quæ ratione beneficij alicuius, v.g. Canonicatus, Decanatus, &c. percipiuntur. Et de bonis quidem patrimonialibus certum eſt beneficiarios (ſecundùm doctrinam S.Thom. 2.2.q.158.art.7.Leſſ.lib.2.cap.4.dub.6.Layman.c.3.de benef. & aliorum communiter Theologorum liberè diſponere poſſe; cum eiuſmodi bonorum verum habeant dominium, perinde ac laici: neque enim per Clericatus aut Ordinis ſuſceptionem fiunt dominij incapaces, neque ſe donorum dominio abdicant, proindeque bona patrimonialia pro libito expendere poſſunt, dummodo tamen in eis expendendis nihil ab ipſis fiat, quod iuſtitiæ vel charitati repugnet. Idem quoque de bonis quaſi patrimonialibus dici poſſe cenſent Ioannes Maior,

Maior, Couarruuias, Nauarrus, Leſſius, & alij, quos citat & ſequitur Laymannus ſup. & etiam de bonis merè Eccleſiaſticis, ſeu de redditibus beneficiorum, quoad eam partem tantum, quæ congruæ cuiuſq; ſuſtentationi neceſſaria eſt.

Difficultas igitur præcipua eſt de ea parte redditauum & prouentuum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ & honeſtæ ſuſtentationi minimè neceſſaria eſt, ac proinde ipſis beneficiarijs ſuperflua: de qua quæritur qualiter ab ipſis expendi debeat. Cuius quidem difficultatis reſolutio pendere videtur ex altera quæſtione, num ſcilicet beneficiarij habeāt verum & proprium dominium illius partis fructuum & redditauum ſuorum, quæ congruæ & honeſtæ illorum ſuſtentationi neceſſaria non eſt; de qua re duæ ſunt celebres Doctorum ſententiæ.

Prior eſt Maioris, Paludani, Nauarri, & aliorum apud Leſſium ſuprà, qui cenſent beneficiarios non eſſe dominos illius partis redundantis, ſed tantùm diſpenſatores; proindeque obligari ex iuſtitia ad partem illam in pios vſus expendendam; aliàs ſi ſecus fecerint, non modò peccare mortaliter, ſed etiam ad reſtitutionem obligari, id eſt teneri tantumdem ex alijs bonis in pia opera impendere. Poſterior ſententia eſt eorum, qui docent poſt erecta beneficia, cæteroſque prouentus ſingulis titulis aſſignatos, beneficiarios effici abſolutè dominos omnium prouentuum, ita vt quamuis partem ſuperfluam in profanos vſus expendendo mortaliter peccent, non tamen ad vllam reſtitutionem faciendam obligentur. Ita Sotus, Couarruuias, Franciſcus Sarmiento, & alij quos citat & ſequitur idem Leſſius ſuprà.

Quamuis autem ambæ illæ ſententiæ propter authoritatem grauium & inſignium Theologorum qui eas propugnant, & rationes quibus fulciuntur, ſint valde probabiles: prior tamen, vt ipſemet Leſſius fatetur tutior eſt, & in praxi conſulenda, licet damnari non debeat is, nec à Sacramento Pœnitentiæ arceri, qui poſteriorem amplecteretur, nec ab illa recedere vellet,

Cæterum ſiue beneficiarij cenſeātur eſſe domini redditauum ſuorum, ſiue ſolummodo diſpenſatores, certum eſt & apud omnes in confeſſo, peccaturos illos ſi portionem illā redundātem in prophanis vſibus, aut propinquis ditandis impendant: quod apertè conſtat ex Concilio Tridentino ſeſſ. 25. cap. 1. de reformat. quod quidem caput quoniam multa ſuper quæſtione quam tractamus, continet obſeruatu digniſſima, quæ quiuis in beneficijs & dignitatibus Eccleſiaſticis conſtitutus maximè ob oculos habere deberet, integrum hìc ſubijcimus; ſic igitur Concilium: *Optandum eſt*, inquit, *vt ij, qui Epiſcopale miniſterium ſuſcipiunt* (ea verò quæ de Epiſcopis, de quibuſcunque etiam alijs beneficiarijs intelligenda eſſe infrà declarat) *quæ ſua ſint partes agnoſcant, ac ſe non ad propria commoda, non ad diuitias aut luxum, ſed ad labores & ſollicitu-* *dines*

dines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt, & fideles reliquos ad religionem innocentiamque faciliùs inflammandos, ſi præpoſitos ſuos viderint, non ea quæ mundi ſunt, ſed animarum ſalutem, ac cœleſtem patriam cogitantes. Hæc cùm ad reſtituendam Eccleſiaſticam *diſciplinam præcipua eſſe ſancta Synodus animaduertat, admonet Epiſcopos omnes, vt ſecum ea ſæpè meditātes factis etiam ipſis ac vitæ actionibus, quod eſt veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, ſe muneri ſuo conformes oſtendant: in primis verò, ita mores ſuos omnes componant, vt reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo ſanctæ humilitatis exempla petere poſſint. Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi, non ſolum iubet vt Epiſcopi modeſta ſupellectili & menſa, ac frugali victu contenti ſint, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caueant, ne quid apareat quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum, quodque non ſimplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præſeferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex reditibus Eccleſiæ conſanguineos familiareſve ſuos augere ſtudeant: cùm & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint, ijs vt pauperibus diſtribuant, eas autem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cauſa: imò quam maxime poteſt eos Sancta Synodus monet, vt omem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, vnde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium exſtat penitus deponant. Quæ vero de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolum in quibuſcunque beneficia Eccleſiaſtica, tam ſæcularia quàm regularia obtinentibus pro gradus ſui conditione obſeruari, ſed & ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales pertinere decreuit; quorum conſilio apud Sanctiſſimum Romanum Pontificem, cum vniuerſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatue, nefas videri poteſt, non ijs etiam virtutum inſignibus & viuendi diſciplina eos fulgere, quæ meritò omnium in ſe oculos conuertant.*

QVÆSTIVNCVLA. VI.

Quæ ſit obligatio Beneficiorum ad reſidentiam.

1 RESIDENTIAE nomine intelligitur aſſiduitas commorationis in loco beneficij, ad obſequia Eccleſiaſtica perſonaliter reddenda: vnde colligitur, vt rectè obſeruat Syluester, verbo *Reſidentia*, illum qui in loco beneficij commoraretur, ſed nullum vnquam per ſe præſtaret officium, cum poſſet & deberet, non cenſendum eſſe reſidere.

Ad reſidentiam igitur perſonalem eo modo intellectam, obligantur

tur in primis omnes habentes beneficia quibus animarum cura incumbit, vt expreſsè declaratur in Concilio Tridentino ſeſſ.23.cap. 1.de reform.his verbis: *Cum præcepto diuino mandatum ſit omnibus quibus animarum cura commiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere, &c. quæ omnia ab ijs nequaquam præſtari & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non inuigilant & aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt, &c. declarat ſancta Synodus omnes Cathedralibus præfectos obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia vel diœceſi reſidentiam, vbi iniuncto ſibi officio defungi teneantur, &c.* & infrà: *eadem omninò etiam quoad culpam, amiſſionem fructuum & pœnas de Curatis inferioribus, & alijs quibuſcunque, qui beneficium aliquod Eccleſiaſticum curam animarum habens obtinent, ſacroſancta Synodus declarat & decernit.* In illo tamen capite permittitur Epiſcopis ſingulis annis, ſiue continuè, ſiue interruptè, à ſuis Eccleſijs, ſiue diœceſibus, ex iuſta aliqua cauſa abeſſe per duos, aut ad ſummum tres menſes.

Ex eodem etiam capite colligunt Doctores Curatos ſeu Parochos, & quoſvis alios beneficium Eccleſiaſticum curam animarum habens obtinentes, ab Eccleſijs ſeu Parochijs, per duos tantummodo menſes ſiue continuè, ſiue interruptè quotannis abeſſe poſſe, idque nonniſi iuſta aliqua ex cauſa, & dummodo idoneos vicarios ab Ordinarijs approbatos ſubſtituant, ita vt grex ipſorum curæ commiſſus nihil ex eiuſmodi abſentia detrimenti patiatur.

Vtrùm autem huius bimeſtris abſentiæ cauſa per Epiſcopum approbari debeat, illiuſque licentia obtineri, non ſatis expreſsè declarauit Concilium: Leſſius approbationem illam & licentiam Epiſcopi requiri affirmat loco ſupra citato; Nauarrus verò cap.25.n.121. negat; videtur autem probabiliſſima ſententia Laymanni, qui hac in re tutiſſimum eſſe dicit, cuiuſque diœceſis conſuetudinem & ſtatuta Epiſcopalia ſequi.

Qui autem ſiue Epiſcopi, ſiue Curati, vltrà præfatum tempus, à iure conceſſum non reſident: præter culpam mortalem quam incurrunt, etiam fructus pro tempore abſentiæ ſuos non faciunt, vt habetur ex citato decreto Concilij: quod tamen Laymannus intelligi poſſe exiſtimat eo ſolum caſu, quo ex paſtoris abſentia damnum aliquod notabile illatum Eccleſiæ foret.

Quod ſpectat ad alios beneficiarios, qui officiũ aliquod in Eccleſijs quibus adſcripti ſunt, perſonaliter præſtare debent, quales ſunt ij, qui obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones & in cathedralibus vel collegiatis Eccleſijs, decreuit Concilium ſeſſ.24. cap.12.de réf.vt illis non liceat vigore cuiuslibet ſtatuti, aut conſuetudinis, vltra tres menſes ab ijs Eccleſijs quolibet anno abeſſe, ſaluis nihilominùs earumdem Eccleſiarum conſtitutionibus: quæ longius ſeruiti[illegible]iæ priuandos eſſe

fructi-

fructibus decernit;ſuper qua re legitima cuiuſque Eccleſiæ conſuetudo conſulenda eſt & ſeruanda.

Sunt autem quædam cauſæ, ob quas diuturnior abſentia quorumcunque beneficiorum etiam curam animarum habentium licita reddi poteſt, quales ſunt(vt loquitur Concilium ſeſſ.23.c.1.) *Christiana charitas, vrgens neceſſitas, debita obedientia, ac euidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ vtilitate*:quę tamē cauſæ vt legitimæ cenſeantur, à Superioribus probari debent, niſi quando abſentia contingit ob aliquod munus & reipublicæ officium Epiſcopatibus aut alijs beneficijs adiunctum.

QVÆSTIVNCVLA VII.

Quænam requirantur diſpoſitiones, vt quis cenſeatur idoneus ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum.

1 PRIMA eſt, vt ſit ex legitimo thoro procreatus: illegitimus enim cuiuſcunque beneficij incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur: diſpenſatio autem illa in Epiſcopatibus & alijs beneficijs curam animarum habentibus, nonniſi per Summum Pontificem dari poteſt; in alijs autem beneficijs ſimplicibus etiam per Epiſcopum. Ita habetur ex cap. 1. de filijs Presbyterorum in 6.

Secunda eſt, vt ſit ſaltem prima Clericali Tonſura initiatus, aliàs inhabilis cenſetur ad quoduis beneficium: id conſtat ex capite *Cum Deo.* 17. de reſcriptis, & cap. *Ex litteris in* 6. de tranſactionibus. Requiritur, præterea vt is, qui Eccleſiam parochialem adeptus eſt, promoueatur ad Ordinem Presbyteratus intra annum à tempore pacificæ poſſeſſionis, aliàs ipſo iure beneficio illo priuatus cenſebitur. Ita capite *Liceat Canon.* 14. & cap. *Commiſſa* 35. de electione in 6. qui autem dignitatem, perſonatum, præbendam, portionem, & aliud ſimile beneficium in Eccleſijs Cathedralibus vel Collegiatis obtinet, tenetur infrà annum ordinem officio ſibi proprio conuenientem ſuſcipere, v. g. ſi ad Euangelium cantandum ratione officij ſui deputatus eſt, Diaconatum ſuſcipere debet; ſi ad Miſſam celebrandam, presbyteratum: In Eccleſijs tamen Cathedralibus tenentur Canonici intra annum ad Ordinem ſacrum presbyteratus, aut diaconatus, vel ſaltem ſubdiaconatus promoueri vt ſtatutum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ.22.c.4. & ſeſſ.24.cap.12. qui verò Epiſcopatum adeptus eſt, niſi munus conſecrationis intra tres menſes ſuſceperit, ad fructuum perceptorum reſtitutionem tenetur: & ſi totidem poſteà menſes neglexerit, Epiſcopatu ipſo iure priuatus eſt, ex eodem Concilio Tridentino ſeſſ.23.c.2.

Tertia eſt, vt non ſit coniugio copulatus, & habetur c.1 2.& 8. de Cle-

Clericis coniugatis, & in Trid.ſeſſ.22.c.4 Vnde ſi quis Clericus beneficium habens, & nondum ſacro Ordine initiatus Matrimonium contrahat ipſo iure, illud amittit, vt ex communi Doctorum conſenſu & Eccleſiæ praxi conſtat.

Quarta eſt, vt nulla ſit cenſura irretitus aut irregularitate affectus, collatio enim beneficij facta excommunicato excommunicatione maiori, ſuſpenſo, interdicto, vel irregulari, nulla eſt, & ipſo facto irrita, vt habetur ex c. *Poſtulatis* 7. de Clerico excommunicato cap. *Cum dilectus* 8. de conſuetudine c. 1. de poſtulatione Prælatorum, & c. *Tanta* 18. de exceſſibus Prælatorum.

Quinta eſt, vt probis moribus, & doctrina ſufficienti præditus ſit id habetur ex capite *Cum in cunctis*, de electione, & ex Concilio Trid. ſeſſ.24.c.12.

Sexta denique eſt, vt habeat determinatam intentionem ſtatus Eccleſiaſtici, Ordiniſque muneri ſuo neceſſarij, nec non in ſuſcepto beneficio ſincerè & bona fide Deo inſeruiendi: id conſtat ex capite *Super inordinata* & cap. *Graui*, de præbendis, & ex communi Theologorum conſenſu docet Leſſius cap.34.dub.26. vnde ſequitur illum peccare mortaliter, qui acceptat beneficium aliquod abſque recta & Deo grata intentione, ſed ſolummodo vt fructus per aliquod tempus percipiat v.g. donec ſtudiorum curſum abſoluerit, vel opulentam vxorem inuenerit, vt ex Nauarro & alijs probat Leſſius ſup. qui etiam docet eundem teneri ad reſtitutionem fructuum perceptorum, nec poſſe beneficium illud licitè retinere.

ARTICVLVS IV.

De Horarum Canonicarum recitatione.

1 HORARVM Canonicarum nomine intelliguntur publicæ quædam ac determinatæ preces horis diurnis nocturniſque ab Eccleſiaſticis perſonis ex ſacrorum Canonum decreto, Eccleſiæ nomine, ad Deum perſoluendæ, quæ etiam interdùm officij diuini vel Eccleſiaſtici nomine ſignificantur.

Quatuor autem præſertim de Horarum Canonicarum recitatione quæri ſolent. Primum eſt, quinam ad horas illas recitandas obligentur. Secundum, quomodo horæ illæ recitari debeant, vt obligationi illi ſatisfiat. Tertium, quibus pœnis ſubiaceant illi qui recitare omittunt. Quartum denique, quæ ſint cauſæ ab hac horarum recitatione excuſantes.

QVÆ-

QVÆSTIVNCVLA I.

Quanam perſonæ obligentur ad recitandas Horas Canonicas.

1 HORARVM Canonicarum recitandarum obligatio ex triplici capite oritur, nimirùm ex ſuſceptione Ordinis ſacri, ex beneficio Eccleſiaſtico, & ex religioſi ſtatus profeſſione: ac proinde tria ſunt genera perſonarum quæ ad recitationem illam obligantur: initiati ſacris Ordinibus, beneficium aliquod obtinentes, ac Religioſi.

Atque in primis certum eſt, omnes & quoſcunque Clericos in ſacro aliquo Ordine conſtitutos, ad Horas Canonicas priuatim recitandas, ſub culpa mortali obligari, etiamſi nullum Eccleſiaſticum beneficium obtineant: Ita communiter Doctores, ac præſertim Angelus, Syluester, Azor. Couarruuias, Medina, Suarez, Toletus, & alij apud Laymann. tract. 1. de Horis Canonicis 4. & apertè conſtat tum ex capite *Dolentes*, de celebratione Miſſarum, tum maximè ex generali totius Eccleſiæ praxi & conſuetudine, quæ vim legis obtinere meritò cenſetur, vt rectè obſeruat Nauarrus c. 7. n. 2.

Certum eſt prætereà, omnes ac quoſcunque Clericos beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentes, licet nullo ſacro Ordine inſignitos, ad eaſdem Horas Canonicas recitandas ſimiliter obligari, vt habetur ex cap. *Quia per ambitioſam*, de reſcriptis in 6. & ex Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 9. in Bulla reformationis: §. *Statuimus*, quam conſtitutionem poſteà renouauit & explicauit Pius V. in Bulla ſua 138 quæ refertur apud Nauarrum c. 26. n. 122.

Quod verò ſpectat ad Religioſos, quamuis quidam Doctores exiſtiment illos ad Horarum Canonicarum recitationem minimè teneri, niſi vel ſacrum aliquem Ordinem ſuſceperint, vel ſpeciali aliquo regulæ ſuæ ſtatuto ad id obligentur; vera nihilominus & in praxi tenenda eſt contraria ſententia, quæ aſſerit Religioſos omnes, ac ſingulos (exceptis nouitijs, ac laicis conuerſis) qui profitentur Religionem Choro addictam, non minus quàm Clericos maioribus Ordinibus initiatos ſub mortali peccato ad Horas Canonicas recitandas obligatos eſſe, idque vi generalis conſuetudinis, quæ in omnibus religionibus choro addictis recepta eſt. Ita S. Antoninus, Bartholomæus, Medina, Emmanuel, Rodriquez, Suarez, Azorius, Valétia, Bellarminus, Leſſius, & alij quos citat & ſequitur Laymann. c. 4. de Horis Canonicis Toletus etiam lib. 2. cap. 12. non modo Religioſos, ſed etiam Moniales profeſſas ad eaſdem Horas recitandas obligari; quod tamen cum duplici limitatione intelligendum videtur.

Pri-

Prima eſt, vt illæ tantum ad id obligentur, quæ religionem choro addictam profeſſæ ſunt: vnde Religioſæ illæ, quæ ſe ad infirmorum obſequium totas deuouerunt, ab huiuſmodi recitatione vtplurimum cenſentur immunes. Secunda eſt, vt ex inſtituto Ordinis ſui, aliæ preces loco Canonicarum recitandæ, illis præſcriptæ non ſint: qua ratione Moniales illæ, quæ ex inſtituto ſuo ad recitandum Officium paruum B.M V. ſolummodò tenentur, ad maius Officium perſoluendum non cenſentur obligatæ.

QVÆSTIVNCVLA II.

Quomodo Horæ Canonicæ recitari debeant.

1 QVATVOR in recitatione Horarum Canonicarum præſertim obſeruanda ſunt, qualitas ſcilicet illarum, ac integritas, & in ijs recitandis aptum tempus, & modus debitus.

Quod ſpectat ad primum, omnes qui ad Horas Canonicas obligantur, tenentur eas recitare iuxtà præſcriptum Breuiarij Romani à Pio V. editi, & à Clemente VIII. reformati, exceptis Eccleſijs & Conuentibus, qui iam à ducentis annis ante illius editionem, alio Breuiario vſi fuerint, quibus permittitur vt illud deinceps retineant, niſi malint cum Epiſcopi ſeu Prælati & Capituli conſenſu Romanum Breuiarium acceptare. Ita expreſsè habetur in Bulla Pij V. ipſi Breuiario Romano præfixa. Addit Suarez tom. 2. de relig. lib. 4. c. 11. poſtquam dictæ Eccleſiæ Breuiarium ſuum cum Romano ſemel commutarūt, non poſſe deinceps, hoc relicto, ſuum antiquum accipere, eo quod Pontificiæ conceſſioni antiquum ritum retinendi, renunciaſſe cenſentur.

Quamuis autem in publica recitatione officij quæ fit in choro, vſus proprius cuiuſque Eccleſiæ ſeruari debeat; & maximè deceat Clericos in priuata eiuſdem Officij recitatione, Eccleſiæ ritum ſequi; multi tamen Doctores probabiliter exiſtimant, cuiuis extrà chorum licitum eſſe, poſthabito Eccleſiæ ſuæ Breuiario, Romanum recitare. Ita Nauarrus, Rodriquez, Emanuel Sà, Leſſius, & alij quos citat & ſequitur Laymann. c. 5. de Hor. Can.

2 Quod ſi (vt interdum contingere poteſt) ex inaduertentia, quis Officium mutet, v.g. Officium de Feria, pro Officio alicuius feſti proprio recitet, quamuis laudabile ſit vt poſtquam id aduerterit, Officium prætermiſſum repetat; ad id tamen ſub peccato non obligatur; quia dummodo ſeptem Horæ Canonicæ integræ recitentur, præceptum Eccleſiaſticum quoad ſubſtantiam ſeruari cenſetur. Ita Sylueſter, Caietanus, Azorius, Leſſius, & alij apud

eundem

eundem Laymann.ſupr. qui tamen addit ex Suare, ſi Officium vtrumque ſit æquiualens, conſultum eſſe ea ſubiungere, ſi commodè fieri poſſit, quæ intermiſſo officio propria ſunt: ſi autem officium, quod per errorem recitatum eſt, multo breuis ſit, v.g. de Sancto, cum de Dominica fieri debuiſſet, compenſationem aliquam eſſe faciendam, dicendo, v.g. nouem Pſalmos ex primo Dominicæ Nocturno, ne tam notabilis pars Officij intermiſſa remaneat. Similiter ſi quis ex obliuione, vel ex aliqua cauſa ordinem Horarum inuerterit, ſi v.g. Veſperas recitauerit ante Sextam, aut Nonam, ſufficit vt omiſſas horas repetat, nec enim vllum peccatum eſt, ſaltem mortiferum, ordinem horarum inuertere, cùm eiuſmodi ordo extra Chorum non ſit ſub præcepto niſi ſecundario, & tanquam circumſtantia minoris momenti, vt docet Leſſius cap. 37. dub. 12.

3 Quod ſpectat ad ſecundum, ſeptem ſunt Horæ Canonicæ, ſcilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperę, & Completorium, quæ ſingulæ integrè recitari debent, idque continuè & ſine notabili interruptione, vt habetur capite. *Nihil*. 7. quęſt. 1. capite *Nullus*, de conſecrat. diſt. 1. & in Concilio Baſileenſi ſeſſ. 21. cap. *Qualiter hora*. Sed difficultas eſt, quale ſit peccatum, cùm quis horarum recitationem interrumpit. Reſpondetur nullum eſſe peccatum, ſi hæc interruptio fiat ex cauſa aliqua iuſta, ſi vocetur quis à Superiore, vel ſi ex charitate vel neceſſitate aliquid faciendo occurrat, quod differri commodè non poſſit: ſi verò nulla eiuſmodi cauſa ſubſit, Nauarrus cap. 16. tract. de or. exiſtimat interruptionem illam ſine peccato mortali fieri deliberatè non poſſe: alij tamen communiter cenſent, quantacumque ſit interruptio illa, ſecluſo contemptu, non incurri niſi peccatum veniale, neque vllam eſſe obligationem officium aut horam inchoatam repetendi, quæ nullam vt plurimum inter ſe connexionem habeat, cum ſinguli Pſalmi, imò ſinguli penè verſiculi, per ſe ſuam ſignificationem completam retineant. Ita Peltanus, Zechius, Caietanus, Suarez, Leſſius, & alij, quos citat Laymann. ſup. ca. 5. Monet tamen Comitolus li. 1. reſp. quæſt. 66. ſi interruptio quamuis iuſta, diuturna tamen fuerit, conſultum eſſe repetitionem facere ſaltem ab initio nocturni vel Pſalmi, ſi id commodè fieri poſſit.

4 Quod ſpectat ad tertium, in recitatione quidē publica horarum tempus à legitima conſuetudine præſcriptum ſeruari debet: in priuata autem, etſi laudabile ſit, vt ſingulæ horæ ſuis temporibus & interuallis recitentur, ad vitandum tamen peccatum mortale, ſufficit vt recitentur eo interuallo, quod eſt inter medium noctis præcedentis & ſequentis: qui enim intra illud tempus Horas recitauerit ſiue initio, ſiue in medio, ſiue in fine, ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti, vt docet Tolet lib. 2. cap. 1. Leſſius ſuprà, & alij communiter.

Quam-

Quamuis autem id citrà peccatum mortale fieri poſſit, nihilominus qui ex culpabili negligentia tempus Horis recitandis præſcriptum notabiliter inuerteret, peccati venialis reatum haud dubiè incurreret, v.g. abſque vlla cauſa ſummo mane Horas omnes etiam Veſpertinas, & Cõpletoriũ aut poſt meridiẽ Matutinũ illius dieci recitaret.

Obſeruat autem Leſſius ſup. ex conſuetudine licitum eſſe Matutinum & Laudes recitare pridie, poſt Solis occaſum, vt Caietanus, Nauarrus, & alij dicunt; imò etiam ante Solis occaſm, poſt tempus Veſperarum & Completorij, vt docet S. Thomas quodlib. 5. art. 8. vnde vbi hæ abſolui ſolent in Eccleſijs hora quarta pomeridiaua, licitum erit priuatim nocturnum Officium ſequentis diei inchoare, cui Laudes adiungi vel ab illo diſiungi poſſunt, & in ſequentem diem differri: paruæ autem horæ non poſſunt dici pridie, ſed ſolum poſt mediam noctem; poſſunt tamen omnes vſque ad Veſperas excluſiue ob aliquam honeſtam cauſam recitari manè, teſte Nauarro ſuprà; imò ſi cauſa iuſta ſubſit, etiam Veſperæ adiungi poſſunt, vt cenſet idem Leſſius, & vt ſatis aperte colligitur ex cap. 1. de celebratione Miſſarum: eſt autem iuſta cauſa, ſi quis perſpiciat ſe maiori cum deuotione aut animi tranquillitate, horas manè recitare; vel ſi vereatur ne in alijs temporibus occurrant occupationes aut interpellationes quæ animum diſtrahant: Optimè & appoſitè Hugo de Sancto Victore dixit, vt refert Paludanus in 4. diſt. 15. quæſtione 5. *Ante horam orare prouidentiæ eſſe; poſt horam, negligentiæ; in hora, obedientiæ.*

5 Quod denique ad 4. ſpectat in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *Dolentes*, diſtinctè præcipitur *vt Diuinum Officium nocturnum pariter & diurnum ſtudioſè ac deuotè celebretur.*

Studioſè *quoad officium oris*, vt Gloſſa interpretatur: id eſt, vt verba debitè proferantur, vt habetur in Concilio Baſileenſi. ſeſſ. 2. cap. *Qualiter Horæ Canonicæ: vt non gutture, vel inter dentes, ſeu deglutiẽdo, & ſyncopãdo dictiones, vel verba, ſed reuerẽter verbis diſtinctis officium perſoluatur.* Quãuis autem ſi id ex inaduertẽtia, aut infirmitate aliqua ſeu balbutie linguæ proueniat, nullum ſit peccatum: ſi tamen ex negligentia aut culpabili præcipitatione, erit peccatum veniale quidem, ſi non ſit magnus exceſſus; mortale verò ſi hæc omiſſio & ſyncopatio ſyllabarum ad notabilem aliquam partem Officij pertingat: quo caſu recitans tenebitur id, quod indebitè prolatum eſt, repetere, vt docet Leſſius cap. 37. dub. 10.

Deuotè *quoad officium cordis*: quod quidem requirit vt attentè & reuerenter Officium recitetur. Cum autem multiplex eſſe poſſit attentio, vel ad ſola verba, vt rectè proferantur; vel ad verborum ſenſum, vt mente & corde percipiatur; vel ad Deum, quem vt præſentẽ recitans intuetur, ad eũque petitiones ſuas, & affectus dirigit,

aut circa quem occupatur, veritates aliquas, aut Myſteria fidei conſiderando, vt ſic ſe ad eius amorem excitet; quæritur quænam attentio neceſſaria ſit ad hoc vt quis Horarum recitandarum obligationi ſatisfaciat. Quidam Doctores, quos citat Leſſius dub. 11. docent primam attentionem, quæ eſt ad ſola verba rectè proferenda, eſſe ſufficientem; quibus etiam ſubſcribit Toletus lib. 2. cap. 12. Alij tamen probabiliùs exiſtimant attentionem illam eſſe quidem neceſſariam: non tamen ſolam ſufficere, niſi adſit quoque attentio ad ſenſum verborum, aut ſaltem generalis aliqua attentio ad Deum, aut ad ea quæ Dei ſunt. Ita Ioannes Gerſon, Maior, Sotus, Nauarrus, Caietanus, Suarez, Leſſius, & plures alij quos citat Laymannus cap. 5. de Hor. can. quibus accedit authoritas S. Doctoris in 4. diſt. 15. qu. 4. a. 2. q. 4. ad 2. & hæc ſetētia videtur magis tutior, & in praxi tenēda: quis enim dixerit eum ſatisfacere præcepto recitandi Officium diuinum, qui animo ſpontè, & deliberatè vanis cogitationibus diſtracto, labijs ſolummodo verba illius Officij protulerit: Eccleſia certè præceptum illud imponendo, Miniſtris ſuis intendit, vt ab illis nomine totius populi Chriſtiani Deus laudetur, exoretur, &c. quomodo verò Deus laudari, vel exorari poterit ab ijs, quibus ipſe exprobat: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me?* Vnde etiam ſupradicti Doctores & nominatim Sanctus Thomas, cenſent diſtractiones illas voluntarias & deliberatas eſſe peccatum mortale, quando notabiliter durant; ſeu cum quis in parte aliqua notabili Officij voluntariè & deliberatè diſtrahitur, aut quando aduertens ſe diſtractionibus implicari, eas à ſe non abijcit: quamuis enim in Orationibus, ad quas nulla eſt obligatio, diſtractio quæuis, licet voluntaria, excluſo contemptu, non ſit niſi peccatum veniale, vt docet Caietanus, Sotus, Leſſius, & alij apud Laymannum ſuprà, in ijs tamen precibus ad quas ſub peccato mortali obligamur, diſtractio notabilis, abſque peccato mortali admitti deliberatè non poteſt.

Neque dicas, Eccleſiam iudicare non poſſe de internis actibus, ergo nec illos præcipere; quia vt rectè docet Leſſius ſuprà, Eccleſia poteſt præcipere actus internos, quando neceſſarij ſunt, vt actus externi ab ea imperati ſint actus virtutis: aliàs Eccleſiæ præceptis poſſet ſatisfieri per meram hypocryſim, & ſimulationem, quod quàm abſurdum ſit, nemo non videt.

Ex his patet ad debitam attentionem, in recitando Officio, requiri vt verba officij debitè proferantur, animo orandi & laudandi Deum; nec interim quidquam profanum ſpontè voluatur animo: ſponte inquam: qui enim inuitus diſtraheretur, non peccaret, & in eius oratione ſemper reperiretur attentio, ſi non actualis, ſaltē virtualis, ratione primi propoſiti quod habuit inchoādo Officiū, &

hæc

hæc virtualis attentio ſicut in alijs actibus virtutis, ſic etiam in oratione ſufficit.

Porrò ad attentionem illam debitam non minimum confert reuerentia, tùm interior quam excitat fides; tùm exterior quæ ex illa interiori procedit, conſiſtitque in electione prudenti temporis, loci & externæ compoſitionis idoneæ ad orandum; quamuis enim exteriores illæ circunſtantiæ ex libera cuiuſque electione pendeant, tamen maximè decet, vt is religionis actus cum tali geſtu & habitu corporis fiat, quo debitum noſtræ erga diuinam Maieſtatem ſubmiſſionis affectum proteſtemur; neque vllus eſt qui ſe non fateatur peccaſſe, ſi minùs modeſtè & reuerenter Officium illud perſoluerit.

Eſt autem præſertim cauendum, nedum quis Horas recitat, aliquas actiones ſimul exerceat, quæ cum oratione cenſentur omnino incompatibiles, quale eſt, v. g. ſcribere, aut quid ſimile facere; fieri enim poteſt, teſte ipſa experientia, vt quis ſimul & orationi & ſcriptioni attendat, imo tunc ab alijs quibuſcunque actionibus exterioribus abſtinere conſultiſſimum eſt, quæ vel attentionem minuere, vel reuerentiæ debitæ minùs congruere cenſentur.

QVÆSTIVNCVLA III.

Quibus pœnis ſubiaceant ij, qui Horas Canonicas recitare omittunt?

1 CERTVM eſt ex communi Doctorum conſenſu, obligationem ad Horas Canonicas recitandas, grauem eſſe, & ſub peccato mortali ex ſuo genere, cū ſit ex virtute religionis, & in beneficiarijs, etiam ex virtute iuſtitiæ Ita S. Antoninus, Medina, Suarez, & alij apud Laymann. cap. 2. de orat. in 6. Requiritur tamen omiſſio materiæ notabilis, cuiuſmodi eſt integrum vnius diei officium, vel aliqua integra hora; imò Nauarrus capite 7. de orat. n. 6. exſtimant omiſſionem tertiæ partis vnius paruæ horæ, v. gr. vnius Pſalmi cum Hymno, eſſe peccatum mortale: quod tamen Leſſio capite 34. dub. 9. nimis durum videtur.

Iam præter peccati mortalis reatum quem incurrit is, qui totum vnius diei Officium, vel aliquam notabilem illius partem recitare omittit, Concilium Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſ. 9. ſpeciali Conſtitutione, quæ poſtmodum à Pio V. renouata fuit & explicata, vt ſuprà initio huius articuli dictum eſt, decreuit vt quiuis beneficiarius, qui elapſis ſex menſibus à conſecutione beneficij, ſine legitimo impedimento officium diuinum recitare omiſerit, pro tempore illius omiſſionis teneatur ad fructuum reſtitutionem.

2 Ex qua quidem conſtitutione colligitur eum, qui primis ſex

menuous poſt adeptam beneficij poſſeſſionem, officium non recitauerit, peccare quidem grauiter: non tamen ad reſtitutionem teneri, vi illius conſtitutionis: quod ſi poſt illos ſex menſes elapſos adhuc omiſerit, tunc ad faciendam reſtitutionem obligabitur, pro rata illius omiſſionis. Vnde qui per vnum diem officium omiſit, tenetur illius diei fructus reſtituere, qui Matutinum tantùm omiſerit, dimidiam partem; & ſic, ſeruata proportione de aliis. Quæ quidem reſtitutio facienda eſt fabricæ, vel pauperibus, ſiue illius loci, vbi beneficium ſitum eſt, vel alterius.

Quamuis autem Concilium omnes fructus reſtituendos eſſe decreuerit; rectè tamen Sotus, Medina, Henriquez, Toletus, Leſſius, & alij apud Layman. cap. 5. de Hor. Can. docent hoc illius decretum intelligi poſſe cum tali moderamine, vt beneficiarij, qui præter Horarum alia quoque habent annexa onera, eam ſolummodo fructuum partem reſtituant, quæ iudicio viri prudentis Horarum Canonicarum recitationi, ſeruata debita proportione, reſpondere cenſetur, qua ratione e. g. Toletus exiſtimat Curatum teneri ad reſtituendā tertiam partem fructuum, Medina quartam ſufficere dicit, Henriquez, & Emanuel Sà quintam: Laymannus ſupr. omnium optimè cenſet conſiderandum eſſe tùm quantitatem onerum & officiorum, quæ beneficiarius, ſiue Curatus, ſiue quilibet alius præter Horarum penſum præſtare tenetur, & reipſa præſtat, quæ quidem officia interdùm tam multa & grauia ſunt, vt viri prudentis arbitrio ſextuplo, imò interdum decuplo ſuperent Officium Horarum Canonicarum: tùm etiam quantitatem redditRuum: fieri enim poteſt, vt redditus illi interdum vix æquent iuſtum vitæ ſtipendium, quod beneficiario ob aliorum munerum præſtationem naturali iure deberetur: quibus omnibus perpenſis, maiori cum æquitate determinari poteſt quæ reſtitutio ob ſupradictam Horarum omiſſionem iniungenda ſit.

QVÆSTIVNCVLA. IV.

Quænam cauſæ ab Horarum Canonicarum recitatione excuſent.

1 PRIMA eſt grauis infirmitas, quæ talis eſt, vt ſine magna difficultate, aut corporis periculo, Horariæ preces recitari poſſe non videantur: neque enim Eccleſia in eiuſmodi caſu obligare intendit, vt ſumitur ex cap. *Clericus victum*, diſt. 91. & docent Azor. Suarez, Toletus, & alij apud Laymann. cap. 6. de Hor. Can. In dubio autem, an talis ſit infirmitas quæ excuſet, iudicio Confeſſarij vel Medici, aut alterius Pij & prudentis viri ſtandum eſt.

Secunda eſt grauis & repentina occupatio, quæ ſine ſcandalo vel

notabili

notabili detrimento proprio vel alieno omitti vel differri nequit, cum qua tamen Officij diuini recitatio moraliter loquendo', conſiſtere non poteſt: v.g. ſi populi tumultus ſubitò exortus, ſedandus ſit; ſi Confeſſiones infirmorum excipiendæ, quæ nonniſi cum notabili periculo illorum differri poſſunt: ſi tamen recitatio illa intra eundem diem naturalem abſque maxima difficultate anteponi vel poſtponi poſſit, id fieri deberet; Ita citati Authores apud eundem Laymann. ſuprà.

Tertia eſt recitandi impotentia, v.g. ſi quis iter faciens in terris Infidelium, amittat Breuiarium, nec aliud reperire poſſit, haud dubiè excuſabitur, cùm ad impoſſibilia nemo teneatur.

Quæres vtrùm qui ob cauſas ſupradictas integrum diei Officium recitare non poteſt, teneatur ſaltem illius partem aliquam recitare, ſi poſſit. Nauarrus, Azor. Rodriquez, & alij apud Laymannum exiſtimant, ſi v.g. quis maiorem ſaltem, vel præcipuam Officij partem, Matutinum cum Laudibus recitare poſſit, obligandum eſſe: non item ſi partem ſolùm minorem vel minus præcipuam, v.g. paruas Horas, vel etiam Veſperas: quod quamuis probabiliter dici poſſit, probabilior tamen videtur, & in praxi tenenda ſententia Suarez lib.4. de Horis Canonicis, cap.78. num.27. & Laymann. ſupr. qui cenſent eum qui commodè poteſt integram aliquam Officij Eccleſiaſtici Horam recitare, teneri ad illam recitãdam: quod ſi dubitet num poſſit vnam horam integram recitare, certus ſit autem ſe non poſſe omnes, præſumere poteſt ſe omnino excuſatum: in his enim caſibus leges Eccleſiæ non obligant cum tanto rigore vt materiam anxietatis & ſcrupulorum pariant.

Quarta denique cauſa excuſans à recitatione Horarum, eſt quando beneficiarius nondũ ſacris Ordinibus initiatus, nullos, vel adeò tenues fructus è beneficio percipit, vt æſtimabilem aliquam partem ſuſtentationis non præbeant; quintam, v.g. aut ſextam. Ita Sotus, Aragonius, Leſſius, quos citat & ſequitur Laymann. cap. 3. de benef. Quod intelligendum eſt, dummodo non ſtet per beneficiarium illũ, quo minùs beneficij ſui fructus percipiat, neque illos aliquando percepturus ſit, vt fuſiùs explicat idem Laymãnus. Rectè tamen monet Leſſius lib.2. capite 34. dub. 31. eos, qui tenues reditus è beneficijs recipiunt, quamuis ad quotidianam Horarum recitationem non obligentur, obligari tamen ad Horas illas aliquoties per annum recitandas, aut ſaltem ad aliquas alias preces, v.g. ad recitandum Officium paruum B.V. ſingulis diebus Dominicis aut feſtiuis: quod iudicio pij & prudentis Confeſſarij determinari debet.

ARTICVLVS V.

Explicantur reliqua iuxta Canonicas ſanctiones ad Clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia.

1 CONCILIVM Tridentinum ſeſſ. 21. capite 1. de reform. totius diſciplinæ Eccleſiaſticæ Summam paucis complecti volens, hoc decretum ſcitu & obſeruatu digniſſimum condidit: quod integrum hîc exſcripſimus. *Nihil eſt*, inquit, *quod alios magis ad pietatem & Dei cultum aſſidue inſtruat, quàm eorum vita & exemplum, qui ſe diuino miniſterio dicarunt. Cum enim à rebus ſæculi in altiorem ſublati locum ſuſpiciantur: in eos tamquam in ſpeculum, reliqui oculos conijciunt, ex ijſque ſumunt quod imitentur. Quapropter ſic decet omnino Clericos in ſortem Domini vocatos, vitam moreſque ſuos omnes, cõponere, vt habitu, vt geſtu, inceſſu, ſermone, alijſque omnibus rebus nihil niſi graue, moderatum, ac religione plenum præ ſeferant: leuia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, vt eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur, quo maiora in Eccleſia Dei & vtilitate & ornamento hæc ſunt, ita etiam diligentius ſint obſeruanda: ſtatuit ſancta Synodus, vt quæ alias à ſummis Pontificibus & à ſacris Concilijs de Clericorum vita, honeſtate, cultu, doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, comeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcumque criminibus, nec non de ſæcularibus negotijs, fugiendis, copioſe ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterum ijſdem pœnis vel maioribus, arbitrio Ordinarij imponendis, obſeruentur: nec appellatio excuſationem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendat. Si qua verò ex ijs in deſuetudinem abijſſe cõpererint, ea quamprimum in vſum reuocari, & ab omnibus accurate cuſtodiri ſtudeant non obſtantibus conſuecudinibus quibuſcunque, ne ſubditorum neglectæ emendationis ipſi condignas, Deo vindice, pœnas perſoluant.*

2 Ex quo quidem decreto illud præ ceteris habetur hanc fuiſſe Concilij mentem, vt quæ olim circa vitam, mores, honeſtatemque Clericorum ſalubriter ſancita fuerant, eadem etiam nunc religioſè obſeruarentur; & ſi quæ in deſúetudinem abijſſent, in priſtinum vſum reuocarentur, & ab omnibus accuratè cuſtodirentur: quapropter operæ pretium duximus, præcipuas ipſius Eccleſiæ ſuper reliquis Eccleſiaſticæ diſciplinę partibus ſanctiones excerpere, eaſque ex vniuerſo iure Canonico collectas ſub vnum veluti aſpectum ponere, vt quiuis Chriſti Domini Clero adſcriptus, præ oculis habere poſſit quid ſecũdùm ipſius Eccleſiæ vota & decreta in eo requiratur, vt (ſicut loquitur Apoſtolus Eph. 4.) *dignè ambulet ea vocatione a qua vocatus eſt.*

Maioris autem facilitatis & perſpicuitatis gratia, quæ dicenda ſuperſunt in breues titulos digeſſimus, & cuique vnum aut alterum canonem attexuimus, aliorum præcipuorum decretorum ſi quę ſint, locis tantum breuiter adnotatis.

Quod ſacris Ordinibus initiati, perpetuam continentiam ſeruare teneantur.

1. MINISTRI *altaris Presbyteri, ſiue Diaconi ad Dominicales eligantur Officia, qui continentiam ſeruent*, S. Lucius Papa diſt. 81. cap. *Miniſtri*.

Nullus Subdiaconorum ad nuptias tranſire aliqua prauaricatione præſumat. Concil. Romanum ſub S. Syluestro cap. 8.

Cauendum eſt his, Diaconis ſcilicet & Subdiaconis, *ne quandoque ſponſionis ſuæ immemores ad terrenas nuptias aut furtiuos concubitus vltro recurrant, quod ſi forte fecerint, vt ſacrilegij rei ab Eccleſia habeantur extranei*, Concilium Toletanum 2. c. 1. Idem habetur quoque conſtitutum in Concil. Romano ſub Nicolao II. ca. 3. in alio Concil. Romano ſub Caliſto II. ca. 20. in Concil. Carthaginenſi I. cap. 3. & 4. & in pluribus aliis.

Quare S. Gregorius Papa lib. 1. Epiſt. 42. ſapienter edixit, *vt nullus ad miniſterium altaris accedat, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata*.

Quoniam verò adeò ſublimis & ardua virtus inter tot huius vitæ ille cebras, nonniſi adhibita ſumma cautela ſeruari poteſt, ad euitanda pericula, ſapienter ab Eccleſia prouiſum eſt.

Ne ſacri Eccleſiæ Miniſtri in eadem domo cum fœminis commorentur.

2. INTERDIXIT *per omnia magna Synodus, non Epiſcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnium qui in Clero eſt, licere ſub introductam habere mulierem, niſi forte aut materteram, aut eas tantum perſonas quæ ſuſpiciones effugiunt*. Concilij Nicænum c. 3.

Idem habetur in Conc. Aquiſgranenſi II. part. 3. cap. 11. Carthaginenſi III. ca. 7. Carthaginenſi IV. ca. 46. Aurelianenſi III. ca. 4. Turonenſi II. cap. 10. Toletano IV. cap. 41. Nannetenſi cap. 3. Mentenſi c. 3. *Ancillas ab eadem manſione, in qua Clericus manet, placuit remoueri* Agathenſi cap. 11.

Concilium autem Moguntinum (habetur capite *Inhibendum eſt*, extra de cohabitatione Clericorum & mulierum) prohibuit, *Ne Sacerdos etiam mulieres illas, quas canones concedunt, matrem, ami-*

Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum ſomes ac nutrix eſt; itaque eum quem ebrium fuiſſe conſtiterit, triginta dierum ſpatio à communione ſtatuimus ſubmouendum. Concil. Agathenſe cap.4.

Ad euitandum exceſſum illum cibi & potus, maximè conducit ſi tabernæ, cauponæ, & ſimilia loca vitentur in quibus temperantia omnis & ſobrietas vtplurimum periclitatur; ideo ſæpius prohibitum fuit, ne Clerici eiuſmodi loca edendi & bibendi cauſa ingrediantur, niſi cauſa neceſſitatis, quando ſunt in itinere conſtituti. Ita expreſsè habetur in Conc. Lateranenſi ſub Innocentio III. capite 16. Conc. Carthaginenſi 3.cap.27. Laodicenſi cap.24. Aquiſgranenſi 2.par. 3.c.7. Cabilonenſi cap.4. & alijs.

5 Neque ſolùm cauponas, & alia ſimilia loca, ſed etiam conuiuia præſertim nuptialia, Clericis eu tanda eſſe cenſuit Concilium Agathenſe cap.39. & habetur diſt.34. his verbis, *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia non eſt, etiam aliarum nuptiarum euitent conuiuia, ne his cœtibus miſceantur, vbi amatoria cantantur & turpia, aut obſcæni motus corporis, choreis & ſalutationibus efferuntur, ne auditus aut obtutus ſacris Myſterijs deputati, turpium ſpectaculorum atque verborum contagione polluātur.*

Prætereà Concilium Toletanum 3. cap. 7. menſam Clericalem lectione ſacra condiri voluit. *Pro reuerentia* inquit, *Dei Sacerdotum, id vniuerſa ſancta conſtituit Synodus, vt (quia ſolent crebrò menſis otioſæ fabulæ interponi) in omni Sacerdotali conuiuio lectio diuinarum ſcripturarum miſceatur, per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.*

Ne Clerici ſæcularium negotiorum procuratoribus implicentur.

6 PERVENIT *ad ſanctam Synodum, quia de ijs qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum poſſeſſionum conductiones, & cauſas ſæculares ſuſcipiunt, & à ſacris quidem officijs ſe per deſidiam ſeparant, ad domos autem ſæcularium concurrunt, & ſubſtantiarum eorum gubernationes auaritiæ cauſa ſuſcipiunt. Decreuit ergo Sancta Synodus nullum Clericum deinceps aut Monachum conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſæcularibus procurationibus, niſi fortè qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſiue curationes inexcuſabiles attrahitur, aut cui ciuitatis ipſius Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula, & orphanorū ac viduarū, quæ indefenſæ ſunt, & earū perſonarū, quæ maximè Eccleſiaſtico indigēt adminiculo propter timorē Dei. Si quis verò trāſgreſſus fuerit hæc præcepta, correctioni Eccleſiaſticæ ſubiaceat.*

Con-

Concilio Chalcedonenſe cap. 5. Idem conſtitutum habetur in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. capite 16. & in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. cap. 12. & etiam Melchiade Papa cap. *Decreuit*. diſt. 18. & à Gelaſio cap. *Conſequens eſt*, ibid. & ab Honorio III. cap. *ex litteris*.

Et in Conc. Carthaginenſi 3. prohibetur Clericis, *Ne fiant conductores vel procuratores*, in Conc. Calcedonenſi cap. 3. *Ne aliena prædia conducant, nec tractent adminiſtrationem rerum ſæcularium*: & in Concil. Cabilonenſi ſub Carolo Magno cap. 12. *Ne fiant villici.*

Ne Clerici aleis, venationibus & hiſtrionum ac Ioculatorum ſpectaculis vacent.

7 CLERICI *mimis, Ioculatoribus, & hiſtrionibus non intendant, &c. ad aleas & taxillos non ludant, ne eiuſmodi ludis interſint.* Conc. Lateranenſe ſub Innocentio III. cap. 6.

Idem quoad hiſtriones & mimos conſtitutum habetur in Concilio Laodiceno, c. 54. Turonenſi ſub Carolo cap. 7. Cabilonenſi cap. 9. Pariſienſi ſub Ludouico & Lothario lib. 1. cap. 36.

Similiter venatio, illa præſertim quæ fit cum ſtrepitu & clamore, prohibetur Clericis in Concilio Romano ſub Eugenio II. cap. 12. Moguntino ſub Carolo cap. 14. Turonenſi cap. 8. Et ne canes ad venandum aut accipitres habeant in Conc. Agathenſi c. 55. Epaunenſi c. 2. Vormac. cap. 17.

Appoſitè S. Hieronymus in cap. 2. Micheæ, & citatur cap. *Quorumdam*, diſt. 34. *Eſau*, inquit, *venator erat quoniam peccator erat, & penitùs non inuenimus in Scripturis ſanctis Sanctum aliquem venatorem*.

Ne Clerici militent, aut criminalibus cauſis ſe immiſceant.

8 SI *quis Clericus relicto officij ſui Ordine, Laicam voluerit agere vitam, vel ſe militiæ tradiderit, excommunicationis pœna feriatur.* Conc Turonenſe c. 5. Idem etiam conſtitutum habetur in Concilio Meldenſi cap. 37. Pictauienſi cap. 10. Metenſi cap. 3. Claromontano capite 4.

Quod ſpectat ad cauſas criminales, Innocentius III. in Concilio Lateranenſi capite 18. prohibuit, *Ne vllus Clericus ſententiam ſanguinis dictet vel proferat: ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut vbi exercetur, interſit, &c. Nullus quoque Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos illius Chirurgiæ partem exerceat, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit.*

Ne

Ne Clerici abſque litteris commendatitijs Epiſcopi ſui diſcedant, ne ve ab vllo ſuſcipiantur.

PEREGRINOS *Clericos in aliena vrbe ſine commendatitijs litteris Epiſcopi, nullo modo miniſtrare oportet.* Concilium Chalcedonenſe capite 13.

Presbyteri vel Diaconi, qui de alio Epiſcopo ad alium tranſeunt, vel quicunque Clerici ſine commendatitijs à ſuo Epiſcopo litteris, non recipiantur. Concil. Romanum ſub Gregorio VII. cap. 23. Idem habetur quoque in Conc. Mileuitano cap. 41. Agatenſi cap. 38. Andegauenſi cap. 2. Turonenſi cap. 12. & alijs.

Ne clerici ſint illiterati.

LITTERIS *carens, ſacris non poteſt actus eſſe Myſterijs.* Gelaſius in Epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ cap. 18.

Presbyteri ſint litterati, aliter enim quomodo erunt Magiſtri qui non fuerunt diſcipuli, &c. Iſti ſunt canes muti non valentes latrare. Conc. Romanum ſub Eugenio I. c. 4. idem habetur ſtrictè conſtitutum à Summis Pontificibus Clemente Epiſt. 1. Leone Epiſt. 23. Item in Concilio Toletano 4. cap. 24. dicitur quòd *Ignorantia mater cunctorum errorum maxime in Sacerdotibus vitanda eſt qui docendi officium populi ſuſceperunt.*

Porrò circa hanc Sacerdotum ſcientiam conqueritur S. Hieronymus Epiſt. 146. ad Damaſum, *Sacerdotes Dei, omiſſis Euangelijs & Prophetis, Comœdias legere, amatoria bucolicorum verſuum verba canere, Virgilium tenere, & id quod in pueris neceſſitatis eſt crimen in ſe facere voluptatis.* Et alibi rectè monet in caput. 1. Epiſt. ad Tit. *ſi quis artem Grammaticam docuerit, & inter falſa & vera dijudicet, non improbamus, Geometrica quoq; & Arithmetica, & Muſica habent in ſua ſcientia veritatem; ſed non eſt ſcientia illa ſcientia pietatis; ſcientia pietatis eſt noſcere legem, intelligere Prophetas, Euangelio credere, Apoſtolos non ignorare.*

Appoſitè Sanctus Ambroſius ſuper S. Lucam in explanat. Prooemij loquens de multiplicibus libris, qui interdum ob varias cauſas legendi occurrunt: *Legimus*, inquit, *aliqua ne negligantur, legimus ne ignoremus, legimus non vt teneamus, ſed vt repudiemus.*

Coronidem huic operi idem S. Pater imponet his verbis ex Sacerdotis animo nunquam delendis, in l. de dignitate Sacerdotali; vbi Sacerdotes omnes ipſe veluti conſacerdos alloquens. *Digne cognoſcamus*, inquit, *quid ſumus, & quod ſumus profeſſione, actione po-*

potius quàm nomine demonſtremus : nomen congruat actioni , actio reſpondeat nomini : ne ſit nomen inane & crimen immane ! ne ſit honor ſublimis , & vita deformis : ne ſit deifica profeſſio, & illicita actio : ne ſit gradus excelſus, & deformis exceſſus : ne habeatur in Eccleſia Cathedra ſublimior , & conſcientia Sacerdotis reperiatur humilior : ne locutionem ſimulemus columbinam , & mentem habeamus caninam : ne profeſſionem monſtremus ouinam , & ferocitatem habeamus lupinam : ne digne nobis per Prophetam reſpondeatur à Domino : populus hic labijs me honorat , cor autem longè eſt à me .

Age iam nunc ſanctificus Spiritus, qui nos in hoc opere diuinis inſpirationibus adiuuiſti; cunctos Sacerdotes adiuua, & præſta vt faciant quæ in hoc opuſculo ipſe eloqui inſpiraſti , vt eis vnà mecum tribuas ſæculorum regna , quæ ſanctis in regna ſæculorum dare promiſiſti , Amen .

Sanct. Amb. lib. de dign. Sacer. c. vlt.

AD MAIOREM DEI PRÆPOTENTIS gloriam.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX

ERRORVM FIDEI VERITATIBVS aduerſantium, qui paſſim in hac ſecunda Medullę Theologicæ parte referuntur & refutantur.

Circa Sacramenta in genere.

Maſſaliani Hæretici nullam ſacramẽtis ſanctificandi vim tribuebant, ſed ſolummodo orationi. Tractatu 1. Capite 1. Sectione 4.

Caluiniſtæ gratiam, quæ in Sacramentorum receptione confertur, non eorum virtuti aut efficaciæ, ſed ſoli ſuſcipientium fidei aſcribunt, ibid.

Iidem Caluiniſtæ duo tantum ſacramenta admittunt, ſcilicet Baptiſmum & Euchariſtiam, ſect. 7.

Circa Baptiſmum.

Pelagiani cenſebant paruulos ſine Baptiſmo poſſe ſalutem æternam conſequi, c. 2. ſect. 1.

Vuicleffus eundem errorem renouauit, ibid.

Anabaptiſtæ contendunt Baptiſmum non niſi adultis conferendum eſſe, ſect. 5.

Circa Confirmationem.

Nouatus Hæreticus negabat Confirmationem eſſe Sacramentum, cap. 3. ſect. 1.

Caluinus eundem errorem renouauit, ibid.

Vuicleffus negabat ſolum Epiſcopum eſſe Miniſtrum Ordinarium Confirmationis, ſect. 5.

Circa Euchariſtiam.

Lutherani contendunt Sacramentum Euchariſtiæ non conſiſtere in re aliqua permanente, ſed ſolummodo in actione tranſeunte, cap. 4. ſect. 2.

Iudas Iſcariotes fuit primus hæreticus, qui realem corporis & ſanguinis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ præſentiam credere noluit: quem

quem poſtea plures alij hæretici ſubſequuti ſunt, vt Simoniani, Menandriani, Berengarius, Albigenſes, Flagellantes, ac demum his nouiſſimis temporibus Oecolampadius, Zuinglius, Bullingerus, & alii hæretici recentiores dicti (Sacramentarij) *quorum agmen clauſit Caluinus cum ſuis aſſeclis*, c.4.ſect.4.§.1.

Iidem Caluiniſtæ negant in Miſſa verum & propriè dictum ſacrificium Deo offerri, ſect.11.§.1.

Circa Pœnitentiam.

NOuatianus negabat vllam Sacerdotibus nouæ legis, ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa, traditam eſſe à Chriſto poteſtatem, cap.5.ſect.1.

Caluiniſtæ negant eſſe vllum pœnitentiæ Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, ibid.

Lutherani & Caluiniſtæ dicunt dolorem de peccatis ex metu gehennæ conceptum eſſe vitioſum, & malum, ſect.10.

Nouatiani, & aliqui alij hæretici, quibus adiunxerunt ſe Lutherani & Caluiniſtæ, negabant confeſſionem peccatorum eſſe ex inſtitutione Chriſti neceſſariam ad remiſſionem peccatorum conſequendam, ſect.11.

Petrus de Oſma aſſeruit, non niſi peracta pœnitentia confitentes debere abſolui, ſect.26.

Circa Indulgentias & Purgatorium.

VValdenſes hæretici negarunt indulgentias à Pontifice Romano aut alijs Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopis poſſe concedi. Quibus in eodem errore adiunxerunt ſe Lutherani & Caluiniſtæ* c. 5. in Appendic.de Indulg.& Purgator.§.1.

Iidem Vualdenſes cum Albigenſibus & alijs hæreticis negarunt Purgatorium, quod etiam fecerunt Lutherani & Caluiniſtæ, ibid.§.4.

Circa Extremam vnctionem.

VValdenſes ijdem & Albigenſes negarunt Extremam vnctionem eſſe Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, quibus poſteà Lutherani & Caluiniſtæ ſubſcripſerunt, cap.6.ſect.1.

Circa Ordinem.

MAſſaliani contendebant nullum eſſe in Eccleſia Sacramentum Ordinis, quorum errorem renouarunt Lutherani & Cal-

Caluiniſtæ, cap. 7. ſect. 1.

Collyridiani & Cataphrigæ mulieres ſacris Ordinibus initiabant, ſect. 3.

Circa Matrimonium.

Lutherani & Caluiniſtæ negant Matrimonium eſſe Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, c. 8. ſect. 1.

Circa peccata.

Lutherani & Caluiniſtæ aſſerunt omnia peccata infidelium aut reproborum eſſe mortalia, fidelium vero & prædeſtinatorum tantum eſſe venialia, tract. 2. cap. 2. ſect. 2.

Caluinus aſſeruit Deum eſſe authorem peccati, ibid. ſect. 6.

Circa leges.

Vicleffus negabat Superiores Eccleſiaſticos aut politicos authoritatem vllam ſeu poteſtatem habere condendi leges, cap. 3. ſect. 2.

Begardi hæretici aſſerebant eos, qui perfectionem vitæ Chriſtianæ conſecuti eſſent, nullis legibus Eccleſiaſticis aut Ciuilibus eſſe ſubiectos, ibid. ſect. 3.

Marcioniſtæ & Manichæi, Legem Moſaicam inutilem & malam fuiſſe contendebant, ibid. ſect. 8.

Obſeruabit lector, præter errores hic recenſitos, alias plurimas veritates fide diuina credendas, tum in hac poſteriori, tum etiam in priori huius operis parte paſſim explicari & probari, ex quibus plurimarum aliarum hæreſeon, quarum, in hoc indice nulla mentio fit, refutatio ſatis poterit intelligi.

INDEX
RERVM PRÆCIPVARVM QVÆ in hac ſecunda Medullæ Theologicæ parte continentur.

QVÆ QVIDEM IN EVM ORDINEM digeſtæ ſunt, vt quid de vnaquaque notatu dignum varijs in locis ſparſim continetur, ſub vno veluti aſpectu poſitum reperiatur.

Actus humanus.

QVa ratione differant actus hominis, & actus humanus. *tract.* 2.*cap.*1.*ſect.*1.*num.*1.
Quis ſit actus humanus? *ibid.*
Quis actus voluntarius, elicitus, imperatus, &c. *ibid.*
Quid ſit volitio, intentio, fruitio, quid electio, conſenſus, vſus? *ibid.*
An voluntas poſſit vno eodemque actu velle finem & media? *ibid.*
Vndenam actus humanus ſpeciem ſuam deſumat? *ibid.n.*3.
Quis actus verè & propriè ſit liber? *ſect.*2.*n.*1.
An prima cogitatio indeliberata libera dici debeat? *ibid.n.*4.
An actus humanus bonitatem ſuam vel malitiam deſumat ex obiecto, *ſect.*3.*n.*1.
An bonitatem vel malitiam deſumat ex circunſtantijs vel ex fine? *ibid.n.*3.*&* 4.
Quænam relatio actus humani in finem aliquem neceſſaria ſit, vt ex eo bonitatem ſuam moralem vel malitiam deſumat? *ibid.n.*6.
Vtrùm detur aliquis actus indifferens in ſpecie vel in indiuiduo? *ſect.*4.

Aſtrologia.

In quibus caſibus illicitum ſit vti Aſtrologica ſcientia? *tract.*2.*cap.*4.*ſect.*1.§ 5.*n.*1.
An licitum ſit per Aſtrologiam inueſtigare ea, quæ à diuina voluntate pendent? *ibid.*
An per eandem ſcientiam liceat inueſtigare futura contingentia libera? *ibid.*

An

An peccaret ille, qui Aſtrologicis obſeruationibus ita addictus eſſet, vt illis tanquam prima & præcipua regula in ſuis actionibus vteretur? *ibid.*

Attritio.

Quid ſit attritio, & quomodo à contritione perfecta diſtinguatur? *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 8. *n.* 5.

An attritio ſufficienter diſponat ad gratiam in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam? *ſect.* 9.

Qualis debeat eſſe attritio vt ſufficienter ad gratiam illam diſponat? *ſect.* 10.

Baptiſmus.

Quid ſit baptiſmus? *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 1. *n.* 1.

Quo tempore fuit à Chriſto inſtitutus? *ibid.*

In quo Baptiſmus Chriſti differat à Baptiſmo Ioannis? *ibid.*

Baptiſmi neceſſitas.

An Baptiſmus neceſſarius ſit neceſſitate non ſolum præcepti, ſed etiam medij? *ibid. n.* 2.

An ſit neceſſarium recipere Baptiſmum in re vel in voto? *ibid.*

Quid per votum Baptiſmi intelligi debeat? *ibid. n.* 3.

An martyrium poſſit ſupplere vicem Baptiſmi? *ibid.*

Quid intelligatur per Baptiſmum fluminis, flaminis, vel ſanguinis? *ibid.*

Baptiſmi materia.

An aqua naturalis ſit materia remota Baptiſmi? *ſect.* 2. *num.* 1.

An ablutio ſit materia proxima? *ibid. n.* 2.

Qualis & quanta ablutio ad validitatem Baptiſmi requiratur? *ibid. num.* 3.

Quænam corporis pars ablui debeat? *n.* 4.

Baptiſmi forma.

An Baptiſmi forma conſiſtat in his verbis? *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti? ſect.* 3. *n.* 1.

An actio Miniſtri exprimi debeat in forma Baptiſmi? *ibid.*

An perſonæ baptizatæ expreſſio facienda ſit? *ibid.*

An exprimi debeant tres diuinæ perſonæ? *ibid. n.* 2.

An Apoſtoli aliquando Baptiſmum contulerint in ſolo nomine Chriſti? *ibid. n.* 3. & 4.

Baptiſmi Miniſter.

An quilibet fidelis aut infidelis, ſiue vir, ſiue mulier, valide Baptiſmum conferre poſſit? *ſect.* 4. *n.* 1.

An quilibet non modò validè, ſed & licitè in caſu neceſſitatis poſſit Baptiſmum conferre? *ibid. n.* 2.

Quiſnam ſit ordinarius Baptiſmi Miniſter? *ibid. n.* 3.

An quilibet Sacerdos abſque licentia Epiſcopi vel Parœci licitè

Baptiſmum conferre poſſit? *ibid.*
An Diaconus poſſit ex commiſſione Epiſcopi vel Parœci ſolemniter Baptiſmum miniſtrare? *ibid.*

Baptiſmi ſubiectum.

An quilibet homo in qualibet ætate ſit capax Baptiſmi ſuſcipiendi? *ſect.* 5. *n.* 1.
An infantes infidelium vel hæreticorum ſint inuitis parentibus baptizandi? *ibid. n.* 2.
Quæ diſpoſitiones requirantur ab Baptiſmũ ſuſcipiendũ *ibid. n.* 3.
Vtrum infans in vtero materno baptizari poſſit? *ibid. n.* 4.
Vtrum monſtra baptizari debeant? *ibid. n.* 5.
Vtrum adulti amentes ſint baptizandi? *ibid.*

Baptiſmi effectus.

An in Baptiſmo remittatur quoduis peccatum ſiue originale, ſiue actuale, *ſect.* 6. *n.* 1.
An tota pœna peccatis debita remittatur? *ibid.*
An gratia infundatur, & character imprimatur? *ibid.*
Quid de illo dici debet qui fictè & ſine ſufficienti diſpoſitione Baptiſmum ſuſcepit? *ibid.*

Baptiſmi ceremoniæ.

Quale ſit peccatum ceremonias Baptiſmi contemnere, aut omittere? *ſect.* 7.
Quænam ſit ſignificatio cæremoniarũ Baptiſmi? *ibid. n.* 2. 3. 4. & 5.
Quomodo cæremoniæ in Baptiſmo poſſint omiſſæ ſuppleri? *ibid. n.* 6.

Bellum.

Quid nomine Belli intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 5. *n.* 4.
Quænam conditiones requirantur, vt bellũ ſit iuſtum & licitũ? *ibid.*
Quodnam bellum iniuſtum cenſeri debeat? *ibid.*
An ſubditi teneantur pro principe militare? *ibid.*

Blaſphemia.

Quid ſit blaſphemia? *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 2. §. 2. *n.* 1.
An blaſphemia ſit aliquando cum hæreſi coniuncta? *ibid.*
An peccatum blaſphemiæ in ſanctos committi poſſit? *ibid. n.* 2.
Qua ratione maledictio creaturarum ad blaſphemiam reduci cenſeatur? *ibid.*

Beneficium Eccleſiaſticum.

Quid nomine beneficij Eccleſiaſtici intelligatur? *in append. art.* 3.
Quot modis beneficia licitè obtineri poſſint? *ibid. quæſtiuncul.* 1.
An beneficia quæcunque ſint sẽper dignioribus conferenda? *ibid. n.* 2.
An licitum ſit plura ſimul beneficia poſſidere? *quæſt.* 4.
Qualiter ſe gerere debeat Beneficiarius in expendendis beneficiorum redditibus? *quæſt.* 5.
An Beneficiarij ſuorum redditiuum verum & proprium dominium habeant?

habeant? *ibid. n.* 2.
Quæ ſit obligatio beneficiariorum ad reſidentiam? *qu.* 6.
Quænam requirantur conditiones ſeu diſpoſitiones, vt quis cenſeatur idoneus ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum? *quæſtiunc.* 7.

Cenſura Eccleſiaſtica in genere.

In quibus perſonis reſideat ferendarum cenſurarum poteſtas? *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 1. §. 1.
In quaſnam perſonas cenſuræ ferri poſſint? §. 2.
Ob quam cauſam cenſuræ infligi debeant? §. 3.
Quæ forma in ferendis cenſuris ſeruanda ſit? §. 4.
Quæ ſit differentia inter cenſuras quæ vel à Iure vel ab homine feruntur? *ibid.*
Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent? §. 5.
Quis abſoluere poſſit à cenſuris? §. 6. *n.* 1.
Quæ diſpoſitiones requirantur in eo qui abſoluitur à cenſuris? *ibid. n.* 2.
Quot ſint cenſuræ Eccleſiaſticæ.

Ceſſatio à diuinis.

Quid ſit ceſſatio à diuinis? *ſup. ſect.* 2. §. 3.
An ſit cenſura? *ibid.*
Ob quam cauſam debeat iniungi? *ibid.*

Charitas ſeu amor Dei.

Quid ſit charitas? *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 4. *n.* 1.
An charitas ſit virtutum forma? *ibid. n.* 2.
An charitas ſit amor amicitiæ? *ibid.*
Quinam charitatis actus eliciti aut imperati dicantur? *ibid. n.* 3.
An ſit aliquis modus ſeu menſura charitatis? *ibid. n.* 4.
Quo modo charitatis actus producatur vel augeatur? *ibid. n.* 5.
An charitas vnico peccato mortali deperdatur? *ibid. n.* 6.
An extet ſpeciale præceptum de diligendo Deo? *ibid. n.* 7.
Quo tempore præceptum illud obliget? *ibid.*
Quæ ſint peccata charitati oppoſita? *ibid. n.* 8.

Charitas erga proximum.

Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ? *tract.* 4. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 1.
An quiſque teneatur ſeipſum ex charitate diligere? *ibid.*
An & qua ratione inimici ſint diligendi? *ibid. n.* 3.
Quis ordo in charitate ſeruandus ſit? §. 2. *n.* 1.
Quænam peccata charitati proximi aduerſentur? §. 5.

Circumciſio.

An Circumciſio in lege Moſaica vim habuerit conferendi gratiam ſanctificantem ex opere operato? *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 6. *n.* 3.

Circumſtantia.

Quænam ſint præcipuæ circumſtantiæ actus humani? *tract. 2. cap. 1. ſect. 3. n. 4.*

Quænam ex illis mutent ſpeciem actus aut illius bonitatem vel malitiam mortalem augeant vel minuant? *ibid.*

Quænam circunſtantiæ peccatorum ſint in confeſſione declarandæ; *tract. 1. cap. 5. ſect. 14. nu. 4.*

Clericalis ſtatus.

Qualis eſſe debeat primus ad ſtatum Clericalem ingreſſus? *in append. art. 1. num. 2.*

Quis modus dignoſcendi, num quis ad ſtatum Clericalem vocetur? *ibid. n. 2. & 3.*

Clerici.

Quænam ſit Clericorum ad tonſuram & habitum Clericalem deferendum obligatio? *in append. art. 2.*

Quænam circa mores, vitam, honeſtatemque Clericalem Eccleſiaſticis legibus ſancita fuerint? *art. 5.*

Concilia.

An Concilia generalia poſſint leges condere pro vniuerſalis Eccleſiæ regimine? *tract. 2. cap. 3. ſect. 5. §. 2. num. 1.*

Quænam Concilia generalia pro legitimis habenda ſint? *ibid. num. 2.*

An præter Epiſcopos aliæ quoque perſonæ ex priuilegio ius habeant ſuffragii in Conciliis generalibus, & quæ? *ibid. n. 4.*

Quænam ſint Concilia nationalia, prouincialia, & diœceſana? *ibid.*

An conſenſus vel approbatio Romani Pontificis requiratur, vt eiuſmodi Concilia particularia, in propriis territoriis obligent? *ibid.*

Concupiſcentia.

An concupiſcentia ſit cauſa peccati? *tract. 2. cap. 2. ſect. 6. n. 3.*

An concupiſcentia augeat grauitatem peccati? *ibid.*

Confeſſio.

Quid ſit confeſſio ſacramentalis, & an ſit ex inſtitutione Chriſti? *tract. 1. cap. 5. ſect. 11.*

Quænam perſonæ obligentur ad confeſſionem Sacramentalem? *ſect. 12. n. 1.*

An ſit aliquod præceptum diuinum obligans ad confeſſionem Sacramentalem peccatorum, & quo tempore obliget? *ibid. n. 2.*

An præceptum Eccleſiaſticum de confeſſione facienda obliget tantùm ſemel in anno? *ibid. n. 3.*

Quâ ætate pueri obligentur præcepto illo confeſſionis annuæ? *ibid.*

Quænã ſint conditiones bonæ & fructuoſæ confeſſionis? *ſect. 13. n. 1.*

An confeſſio publica peccatorum occultorum Eccleſiaſtica aliqua lege olim præcepta fuerit, aut prudenter præcipi poſſit? *ibid. n. 2.*

Quæ-

Quænã integritas confeſſionis ad eius fructũ requiratur, *ſect.* 14. *n.* 1.
Quænam circunſtantiæ peccatorum in confeſſione declarandæ ſint? *ibid. n.* 4.
An ſit aliquis caſus, in quibus non ſit obligatio integrè confitendi? *ſect.* 15.
In quibus caſibus confeſſio nulla ſit & idcirco iteranda? *ſect.* 21.

Confeſſarius.

An ſolus Sacerdos ſit legitimus Sacramenti pœnitentiæ miniſter? *cap.* 5. *ſect.* 16. *n.* 1.
An quilibet Sacerdos quoslibet pœnitẽtes validè abſoluere poſſit? *ib.*
An præter poteſtatem Ordinis poteſtas etiam Iuriſdictionis & approbatio Epiſcopi Confeſſario neceſſaria ſit? *ibid. n.* 2.
A quo Epiſcopo approbari debeat Confeſſarius? *ibid. n.* 3.
An approbatio illa poſſit limitari vel reuocari? *ibid. n.* 4.
An quilibet Sacerdos poſſit à quibuslibet peccatis & cenſuris in articulo mortis abſoluere? *ibid. n.* 5.
An quilibet Sacerdos poſſit à peccatis venialibus abſoluere? *ibid.*
Quænam conditiones requirantur in Confeſſario, vt officio ſuo debitè fungatur *ſect.* 19. *n.* 1.
Quænam eſſe debeat Confeſſarij ſcientia? *ibid. n.* 2.
An Confeſſarius teneatur aliquando interrogare pœnitentẽ? *ſect.* 20.
Quæ prudentia Confeſſario neceſſaria ſit. *ibid.*

Confeſſarii obligatio quoad Sigillum confeſſionis.

Quæ ſit obligatio ſeruãdi ſigilli ſeu ſecreti in cõfeſſione? *ſect.* 21. *n.* 1.
Vndenam obligatio illa oriatur? *ibid.*
An hæc obligatio ſequatur ex qualibet confeſſione? *ibid. num.* 2.
An Confeſſarius extra confeſſionem, de peccatis in confeſſione declaratis, cum ipſo pœnitente licitè loqui poſſit? *ibid.*
Quænam cadant ſub ſigillum confeſſionis; *ibid. n.* 3.
An præter Confeſſarium quædam aliæ perſonæ ad ſeruandum ſigillum obligentur? *ibid. n.* 4.
An confeſſarius poſſit, de conſenſu pœnitentis, peccatum ab eo in confeſſione declaratum alteri patefacere.
An pœnitens quoque teneatur ad ſigillum, reſpectu eorum, quæ Confeſſarius illi in confeſſione dixit? *ibid. n.* 5.

Confirmatio.

An Confirmatio ſit Sacramentum? *tract.* 1. *cap.* 3. *ſect.* 1. *n.* 1.
Quo tempore à Chriſto inſtitutum fuerit Confirmationis Sacramentum? *ibid. n.* 2.

Confirmationis materia & forma.

An materia remota Confirmationis ſit Chriſma? *ſect.* 2. *n.* 1.
An ad ſubſtantiam Confirmationis requiratur, vt Chriſma compoſitum ſit ex oleo oliuarum & balſamo? *ibid.*

An requiratur etiam vt Chriſma ſit ab Epiſcopo benedictum? *ibid. num.* 2.
An materia proxima Confirmationis ſit vnctio Chriſmatis facta in fronte confirmandi in crucis figura? *ibid.n.*3.
An Apoſtoli confirmationi Sacramentum aliquando ſine Chriſmate, per ſolam manum impoſitionem, contulerint? *ibid.n.*4.

Confirmationis effectus.

An Confirmationis Sacramentum gratiam conferat? *ſect.*3.*n.*1.
An compleat & perficiat gratiam in Baptiſmo perceptam? *ibid.*
An per Confirmationem imprimatur character? *ibid.n.*2.
An qui indigne Confirmationem recipit, poſſit aliquando eius gratiam recuperare? *ibid.*

Confirmationis ſubiectum.

Quænam diſpoſitiones requirantur in eo, qui Confirmationem recipit? *ſect.*4.*n.*1.
An omnibus & ſolis baptizatis Confirmatio conferri poſſit? *ibid.*
An fides, & gratiæ ſtatus requiratur in adulto ad Confirmationem dignè & fructuosè recipiendam? *ibid.n.*3.
An ſit aliqua obligatio recipiendi Sacramentum Confirmationis, *n.*3.*ibid.*

Confirmationis Miniſter.

An ſolus Epiſcopus ſit ordinarius Cõfirmationis Miniſter? *ſect.*5.*n.*1
An ex delegatione Romani Pontificis poſſit ſimplex Sacerdos Confirmationis Sacramentum miniſtrare? *ibid.*
Quinam ritus requirantur ad debitam huius Sacramenti collationem? *ibid.n.*3.
An nomen in baptiſmo impoſitum poſſit in Confirmatione mutari? *ibid.*

Conſcientia.

Quid nomine conſcientiæ intelligatur? *tract.*2.*cap.*7.*ſect.*5.§. 1.*n.* 1
Quæ ſit differentia inter conſcientiam & ſynderesim? *ibid.*
Quotuplex ſit conſcientia? *ibid.n.*2.
Quæ ſit conſcientia recta, & quæ obligatio ſequendi dictamen illius? §.2
Quæ ſit conſcientia errans, & an illius dictamen ſequi oporteat? §.3.
Qui de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit? §.4.
Quæ ſit conſcientia dubia, & in dubijs quid agendum? § 5.

Conſuetudo.

An conſuetudo aliquando vim legis obtineat? *tract.* 2.*cap.*3.*ſect.*7. *n.*1.
Quænam requirantur ad hoc vt conſuetudo habeat vim legis? ibid.
An conſvetudo, non modo conſtituendæ, ſed etiam abrogandæ legis vim habeat aliquando? *ibid.*

Quod-

Quodnam tempus cenſeatur ſufficiens ad hoc, vt lex per conſuetudinem contrariam abrogetur? *ibid.*

Contractus.

Quid nomine contractus intelligatur? *tract.2.cap.3.ſect.7.§.6.n.1.*
Quinam ſint contractus nominati aut innominati? *ibid.*
An contractus quilibet obliget in foro conſcientiæ? *ibid.*
Quid cenſendum ſit de contractibus, in quibus contingit error vel dolus? *ibid.num.2.*
Quid de illis contractibus, qui vi aut metu fiunt? *ibid.*
Quid de contractibus mutui, commodati, depoſiti & locati? §.9.

Contritio.

Quid ſit contritio? *tract.1.cap.5.ſect.7.*
Quid ſit contritio perfecta? *ſect.8.*
An contritio perfecta poſſit quæcumque peccata delere? *ibid.*
Quo tempore peccator obligetur ad contritionis perfectæ actum eliciendum? *ibid.n.5.*
An attritio ſufficiat ad digne & fructuoſe recipiendum pœnitentiæ Sacramentum? *ſect.*
Qualis debeat eſſe illa attritio? *ſect.10.*
In quo differant inter ſe perfecta contritio & attritio? *ibid.n.6.*

Correctio fraterna.

An correctio fraterna ſit in præcepto? *tract.2.c.4.ſect.4.§.4.n.1.& 2.*
Quandonam facienda ſit correctio fraterna? *ibid.n.3.*
Quinam obligenrur ad correctionem faciendam? *ibid.n.4.*
Quis ordo in correctione fraterna ſeruandus ſit? *ibid.*
An inferiores teneantur correctionem exercere erga ſuperiores? *ibid.n.5.*
An correctio facienda ſit de quibuſcunque peccatis etiam venialibus? *ibid.*
An teneamur admonere, & corrigere illum, qui ex ignorantia peccat? *ibid.*
Quale peccatum ſit fraternæ correctionis omiſſio? *ibid.*

Decalogus.

Quid nomine decalogi intelligatur? *tract.2.cap.4.n.1.*
An decalogus ſit omnium legum epitome? *ibid.*
An decalogus ſit ſufficiens ad actus humanos dirigendos? *ibid.*
An decalogi præcepta à Chriſto Domino tanquam ſummo Legiſlatore fuerint non modo renouata & cõfirmata, ſed & explicata, & ampliata? *ibid.n.2.*

Primum Decalogi praceptum.

Quis ſit ſenſus verborum primi præcepti decalogi? *ſup.ſect.1.num.1.*
An præceptum iſtud ſit affirmatiuum vel negatiuum? *ibid.*
Quæ ſit differentia inter præcepta affirmatiua & negatiua? *ibid.*

potius quàm nomine demonſtremus : nomen congruat actioni, actio reſpondeat nomini: ne ſit nomen inane & crimen immane! ne ſit honor ſublimis, & vita deformis: ne ſit deifica profeſſio, & illicita actio: ne ſit gradus excelſus, & deformis exceſſus: ne habeatur in Eccleſia Cathedra ſublimior, & conſcientia Sacerdotis reperiatur humilior: ne locutionem ſimulemus columbinam, & mentem habeamus caninam: ne profeſſionem monſtremus ouinam, & ferocitatem habeamus lupinam: ne digne nobis per Prophetam reſpondeatur à Domino: populus hic labijs me honorat, cor autem longè eſt à me.

Sanct. Amb. lib. de dign. Sacer. c. vlt. *Age iam nunc ſanctificus Spiritus, qui nos in hoc opere diuinis inſpirationibus adiuuiſti; cunctos Sacerdotes adiuua, & præſta vt faciant quæ in hoc opuſculo ipſe eloqui inſpiraſti, vt eis vnà mecum tribuas ſæculorum regna, quæ ſanctis in regna ſæculorum dare promiſiſti, Amen.*

AD MAIOREM DEI PRÆPOTENTIS gloriam.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX

ERRORVM FIDEI VERITATIBVS aduerſantium, qui paſſim in hac ſecunda Medullę Theologicæ parte referuntur & refutantur.

Circa Sacramenta in genere.

MAſſaliani Hæretici nullam ſacramẽtis ſanctificandi vim tribuebant, ſed ſolummodo orationi. Tractatu 1. Capite 1. Sectione 4.

Caluiniſtæ gratiam, quæ in Sacramentorum receptione confertur, non eorum virtuti aut efficaciæ, ſed ſoli ſuſcipientium fidei aſcribunt, ibid.

Iidem Caluiniſtæ duo tantum ſacramenta admittunt, ſcilicet Baptiſmum & Euchariſtiam, ſect. 7.

Circa Baptiſmum.

PElagiani cenſebant paruulos ſine Baptiſmo poſſe ſalutem æternam conſequi, c. 2. ſect. 1.

Vuicleffus eundem errorem renouauit, ibid.

Anabaptiſtæ contendunt Baptiſmum non niſi adultis conferendum eſſe, ſect. 5.

Circa Confirmationem.

NOuatus Hæreticus negabat Confirmationem eſſe Sacramentum, cap. 3. ſect. 1.

Caluinus eundem errorem renouauit, ibid.

Vuicleffus negabat ſolum Epiſcopum eſſe Miniſtrum Ordinarium Confirmationis, ſect. 5.

Circa Euchariſtiam.

LVtherani contendunt Sacramentum Euchariſtiæ non conſiſtere in re aliqua permanente, ſed ſolummodo in actione tranſeunte, cap. 4. ſect. 2.

Iudas Iſcariotes fuit primus hæreticus, qui realem corporis & ſanguinis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ præſentiam credere noluit: quem

quem poſtea plures alij hæretici ſubſequuti ſunt, vt Simoniani, Menandriani, Berengarius, Albigenſes, Flagellantes, ac demum his nouiſſimis temporibus Oecolampadius, Zuinglius, Bullingerus, & alij hæretici recentiores dicti (Sacramentarij) *quorum agmen clauſit Caluinus cum ſuis aſſeclis*, c.4. ſect.4. § 1.

Iidem Caluiniſtæ negant in Miſſa verum & propriè dictum ſacrificium Deo offerri, ſect.11. § 1.

Circa Pœnitentiam.

Nouatianus negabat vllam Sacerdotibus nouæ legis, ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa, traditam eſſe à Chriſto poteſtatem, cap.5. ſect.1.

Caluiniſtæ negant eſſe vllum pœnitentiæ Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, ibid.

Lutherani & Caluiniſtæ dicunt dolorem de peccatis ex metu gehennæ conceptum eſſe vitioſum, & malum, ſect.10.

Nouatiani, & aliqui alij hæretici, quibus adiunxerunt ſe Lutherani & Caluiniſtæ, negabant confeſſionem peccatorum eſſe ex inſtitutione Chriſti neceſſariam ad remiſſionem peccatorum conſequendam, ſect.11.

Petrus de Oſma aſſeruit, non niſi peracta pœnitentia confitentes debere abſolui, ſect.26.

Circa Indulgentias & Purgatorium.

Valdenſes hæretici negarunt indulgentias à Pontifice Romano aut alijs Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopis poſſe concedi. Quibus in eodem errore adiunxerunt ſe Lutherani & Caluiniſtæ c. 5. in Appendic. de Indulg. & Purgator. § 1.

Iidem Vualdenſes cum Albigenſibus & alijs hæreticis negarunt Purgatorium, quod etiam fecerunt Lutherani & Caluiniſtæ, ibid. § 4.

Circa Extremam vnctionem.

Valdenſes ijdem & Albigenſes negatunt Extremam vnctionem eſſe Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, quibus poſteà Lutherani & Caluiniſtæ ſubſcripſerunt, cap.6. ſect.1.

Circa Ordinem.

Maſſaliani contendebant nullum eſſe in Eccleſia Sacramentum Ordinis, quorum errorem renouarunt Lutherani &

Cal-

Caluiniſta, cap. 7. ſect. 1.
Collyridiani & Cataphriga mulieres ſacris Ordinibus initiabant, ſect. 3.

Circa Matrimonium.

Lutherani & Caluiniſta negant Matrimonium eſſe Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, c. 8. ſect. 1.

Circa peccata.

Lutherani & Caluiniſta aſſerunt omnia peccata infidelium aut reproborum eſſe mortalia, fidelium vero & prædeſtinatorum tantum eſſe venialia, tract. 2. cap. 2. ſect. 2.
Caluinus aſſeruit Deum eſſe authorem peccati, ibid. ſect. 6.

Circa leges.

Vicleffus negabat Superiores Eccleſiaſticos aut politicos authoritatem ullam ſeu poteſtatem habere condendi leges, cap. 3. ſect. 2.
Begardi heretici aſſerebant eos, qui perfectionem vitæ Chriſtianæ conſecuti eſſent, nullis legibus Eccleſiaſticis aut Ciuilibus eſſe ſubiectos, ibid. ſect. 3.
Marcioniſta & Manichæi, Legem Moſaicam inutilem & malam fuiſſe contendebant, ibid. ſect. 8.

Obſeruabit lector, præter errores hic recenſitos, alias plurimas veritates fide diuina credendas, tum in hac poſteriori, tum etiam in priori huius operis parte paſſim explicari & probari, ex quibus plurimarum aliarum hæreſeon, quarum, in hoc indice nulla mentio fit, refutatio ſatis poterit intelligi.

An peccaret ille, qui Aſtrologicis obſeruationibus ita addictus eſſet, vt illis tanquam prima & præcipua regula in ſuis actionibus vteretur? *ibid.*

Attritio.

Quid ſit attritio, & quomodo à contritione perfecta diſtinguatur? *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 8. *n.* 5.

An attritio ſufficienter diſponat ad gratiam in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam? *ſect.* 9.

Qualis debeat eſſe attritio vt ſufficienter ad gratiam illam diſponat? *ſect.* 10.

Baptiſmus.

Quid ſit baptiſmus? *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 1. *n.* 1.

Quo tempore fuit à Chriſto inſtitutus? *ibid.*

In quo Baptiſmus Chriſti differat à Baptiſmo Ioannis? *ibid.*

Baptiſmi neceſſitas.

An Baptiſmus neceſſarius ſit neceſſitate non ſolum præcepti, ſed etiam medij? *ibid. n.* 2.

An ſit neceſſarium recipere Baptiſmum in re vel in voto? *ibid.*

Quid per votum Baptiſmi intelligi debeat? *ibid. n.* 3.

An martyrium poſſit ſupplere vicem Baptiſmi? *ibid.*

Quid intelligatur per Baptiſmum fluminis, flaminis, vel ſanguinis? *ibid.*

Baptiſmi materia.

An aqua naturalis ſit materia remota Baptiſmi? *ſect.* 2. *num.* 1.

An ablutio ſit materia proxima? *ibid. n.* 2.

Qualis & quanta ablutio ad validitatem Baptiſmi requiratur? *ibid. num.* 3.

Quænam corporis pars ablui debeat? *n.* 4.

Baptiſmi forma.

An Baptiſmi forma conſiſtat in his verbis? *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti? ſect.* 3. *n.* 1.

An actio Miniſtri exprimi debeat in forma Baptiſmi? *ibid.*

An perſonæ baptizatæ expreſſio facienda ſit? *ibid.*

An exprimi debeant tres diuinæ perſonæ? *ibid. n.* 2.

An Apoſtoli aliquando Baptiſmum contulerint in ſolo nomine Chriſti? *ibid. n.* 3. & 4.

Baptiſmi Miniſter.

An quilibet fidelis aut infidelis, ſiue vir, ſiue mulier, valide Baptiſmum conferre poſſit? *ſect.* 4. *n.* 1.

An quilibet non modò validè, ſed & licitè in caſu neceſſitatis poſſit Baptiſmum conferre? *ibid. n.* 2.

Quiſnam ſit ordinarius Baptiſmi Miniſter? *ibid. n.* 3.

An quilibet Sacerdos abſque licentia Epiſcopi vel Parœci licitè

Baptiſmum conferre poſſit? *ibid.*
An Diaconus poſſit ex commiſſione Epiſcopi vel Parœci ſolemniter Baptiſmum miniſtrare? *ibid.*

Baptiſmi ſubiectum.

An quilibet homo in qualibet ætate ſit capax Baptiſmi ſuſcipiendi? *ſect.* 5. *n.* 1.
An infantes infidelium vel hæreticorum ſint inuitis parentibus baptizandi? *ibid. n.* 2.
Quæ diſpoſitiones requirantur ab Baptiſmũ ſuſcipiendũ *ibid. n.* 3.
Vtrum infans in vtero materno baptizari poſſit? *ibid. n.* 4.
Vtrum monſtra baptizari debeant? *ibid. n.* 5.
Vtrum adulti amentes ſint baptizandi? *ibid.*

Baptiſmi effectus.

An in Baptiſmo remittatur quoduis peccatum ſiue originale, ſiue actuale, *ſect.* 6. *n.* 1.
An tota pœna peccatis debita remittatur? *ibid.*
An gratia infundatur, & character imprimatur? *ibid.*
Quid de illo dici debet qui ficte & ſine ſufficienti diſpoſitione Baptiſmum ſuſcepit? *ibid.*

Baptiſmi ceremonia.

Quale ſit peccatum ceremonias Baptiſmi contemnere, aut omittere? *ſect.* 7.
Quænam ſit ſignificatio cæremoniarũ Baptiſmi? *ibid. n.* 2. 3. 4. & 5.
Quomodo cæremoniæ in Baptiſmo poſſint omiſſæ ſuppleri? *ibid. n.* 6.

Bellum.

Quid nomine Belli intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 5. *n.* 4.
Quænam conditiones requirantur, vt bellũ ſit iuſtum & licitũ? *ibid.*
Quodnam bellum iniuſtum cenſeri debeat? *ibid.*
An ſubditi teneantur pro principe militare? *ibid.*

Blaſphemia.

Quid ſit blaſphemia? *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 2. §. 2. *n.* 1.
An blaſphemia ſit aliquando cum hæreſi coniuncta? *ibid.*
An peccatum blaſphemiæ in ſanctos committi poſſit? *ibid. n.* 2.
Qua ratione maledictio creaturarum ad blaſphemiam reduci cenſeatur? *ibid.*

Beneficium Eccleſiaſticum.

Quid nomine beneficij Eccleſiaſtici intelligatur? *in append. art.* 3.
Quot modis beneficia licitè obtineri poſſint? *ibid. quaſtiuncul.* 1.
An beneficia quæcunque ſint ſẽper dignioribus conferenda? *ibid. n.* 2.
An licitum ſit plura ſimul beneficia poſſidere? *quaſt.* 4.
Qualiter ſe gerere debeat Beneficiarius in expendendis beneficiorum redditibus? *quaſt.* 5.
An Beneficiarij ſuorum reddituum verum & proprium dominium habeant?

habeant? *ibid. n.* 2.
Quæ ſit obligatio beneficiariorum ad reſidentiam? *qu.* 6.
Quænam requirantur conditiones ſeu diſpoſitiones, vt quis cenſeatur idoneus ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum? *quæſtiune.* 7.

Cenſura Eccleſiaſtica in genere.

In quibus perſonis reſideat ferendarum cenſurarum poteſtas? *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 1. §. 1.
In quaſnam perſonas cenſuræ ferri poſſint? §. 2.
Ob quam cauſam cenſuræ infligi debeant? §. 3.
Quæ forma in ferendis cenſuris ſeruanda ſit? §. 4.
Quæ ſit differentia inter cenſuras quæ vel à Iure vel ab homine feruntur? *ibid.*
Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent? §. 5.
Quis abſoluere poſſit à cenſuris? §. 6. *n.* 1.
Quæ diſpoſitiones requirantur in eo qui abſoluitur à cenſuris? *ibid. n.* 2.
Quot ſint cenſuræ Eccleſiaſticæ.

Ceſſatio à diuinis.

Quid ſit ceſſatio à diuinis? *ſup. ſect.* 2. §. 3.
An ſit cenſura? *ibid,*
Ob quam cauſam debeat iniungi? *ibid.*

Charitas ſeu amor Dei.

Quid ſit charitas? *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 4. *n.* 1.
An charitas ſit virtutum forma? *ibid. n.* 2.
An charita s ſit amor amicitiæ? *ibid.*
Quinam charitatis actus eliciti aut imperati dicantur? *ibid. n.* 3.
An ſit aliquis modus ſeu menſura charitatis? *ibid. n.* 4.
Quo modo charitatis actus producatur vel augeatur? *ibid. n.* 5.
An charitas vnico peccato mortali deperdatur? *ibid. n.* 6.
An extet ſpeciale præceptum de diligendo Deo? *ibid. n.* 7.
Quo tempore præceptum illud obliget? *ibid.*
Quæ ſint peccata charitati oppoſita? *ibid. n.* 8.

Charitas erga proximum.

Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ? *tract.* 4. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 1.
An quiſque teneatur ſeipſum ex charitate diligere? *ibid.*
An & qua ratione inimici ſint diligendi? *ibid. n.* 3.
Quis ordo in charitate ſeruandus ſit? §. 2. *n.* 1.
Quænam peccata charitati proximi aduerſentur? §. 5.

Circumciſio.

An Circumciſio in lege Moſaica vim habuerit conferendi gratiam ſanctificantem ex opere operato? *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 6. *n.* 3.

Circumſtantia.

Quænam ſint præcipuæ circumſtantiæ actus humani? *tract.* 2. *cap.* 1. *ſect.* 3. *n.* 4.

Quænam ex illis mutent ſpeciem actus aut illius bonitatem vel malitiam mortalem augeant vel minuant? *ibid.*

Quænam circunſtantiæ peccatorum ſint in confeſſione declarandæ; *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 14. *nu.* 4.

Clericalis ſtatus.

Qualis eſſe debeat primus ad ſtatum Clericalem ingreſſus? *in append. art.* 1. *num.* 2.

Quis modus dignoſcendi, num quis ad ſtatum Clericalem vocetur? *ibid. n.* 2. & 3.

Clerici.

Quænam ſit Clericorum ad tonſuram & habitum Clericalem deferendum obligatio? *in append. art.* 2.

Quænam circa mores, vitam, honeſtatemque Clericalem Eccleſiaſticis legibus ſancita fuerint? *art.* 5.

Concilia.

An Concilia generalia poſſint leges condere pro vniuerſalis Eccleſiæ regimine? *tract.* 2. *cap.* 3. *ſect.* 5. §. 2. *num.* 1.

Quænam Concilia generalia pro legitimis habenda ſint? *ibid. num.* 2.

An præter Epiſcopos aliæ quoque perſonæ ex priuilegio ius habeant ſuffragii in Conciliis generalibus, & quæ? *ibid. n.* 4.

Quænam ſint Concilia nationalia, prouincialia, & diœceſana? *ibid.*

An conſenſus vel approbatio Romani Pontificis requiratur, vt eiuſmodi Concilia particularia, in propriis territoriis obligent? *ibid.*

Concupiſcentia.

An concupiſcentia ſit cauſa peccati? *tract.* 2. *cap.* 2. *ſect.* 6. *n.* 3.

An concupiſcentia augeat grauitatem peccati? *ibid.*

Confeſſio.

Quid ſit confeſſio ſacramentalis, & an ſit ex inſtitutione Chriſti? *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 11.

Quænam perſonæ obligentur ad confeſſionem Sacramentalem? *ſect.* 12. *n.* 1.

An ſit aliquod præceptum diuinum obligans ad confeſſionem Sacramentalem peccatorum, & quo tempore obliget? *ibid. n.* 2.

An præceptum Eccleſiaſticum de confeſſione facienda obliget tantùm ſemel in anno? *ibid. n.* 3.

Quâ ætate pueri obligentur præcepto illo confeſſionis annuæ? *ibid.*

Quænã ſint conditiones bonæ & fructuoſæ confeſſionis? *ſect.* 13. *n.* 1.

An confeſſio publica peccatorum occultorum Eccleſiaſtica aliqua lege olim præcepta fuerit, aut prudenter præcipi poſſit? *ibid. n.* 2.

Quæ-

Quænã integritas confeſſionis ad eius fructũ requiratur, *ſect*. 14. *n*. 1.
Quænam circunſtantiæ peccatorum in confeſſione declarandæ ſint? *ibid*. *n*. 4.
An ſit aliquis caſus, in quibus non ſit obligatio integrè confitendi? *ſect*. 15.
In quibus caſibus confeſſio nulla ſit & idcirco iteranda? *ſect*. 21.

Confeſſarius.

An ſolus Sacerdos ſit legitimus Sacramenti pœnitentiæ miniſter? *cap*. 5. *ſect*. 16. *n*. 1.
An quilibet Sacerdos quoslibet pœnitẽtes validè abſoluere poſſit? *ib*.
An præter poteſtatem Ordinis poteſtas etiam Iuriſdictionis & approbatio Epiſcopi Confeſſario neceſſaria ſit? *ibid*. *n*. 2.
A quo Epiſcopo approbari debeat Confeſſarius? *ibid*. *n*. 3.
An approbatio illa poſſit limitari vel reuocari? *ibid*. *n*. 4.
An quilibet Sacerdos poſſit à quibuslibet peccatis & cenſuris in articulo mortis abſoluere? *ibid*. *n*. 5.
An quilibet Sacerdos poſſit à peccatis venialibus abſoluere? *ibid*.
Quænam conditiones requirantur in Confeſſario, vt officio ſuo debitè fungatur *ſect*. 19. *n*. 1.
Quænam eſſe debeat Confeſſarij ſcientia? *ibid*. *n*. 2.
An Confeſſarius teneatur aliquando interrogare pœnitentẽ? *ſect*. 20.
Quæ prudentia Confeſſario neceſſaria ſit. *ibid*.

Confeſſarii obligatio quoad Sigillum confeſſionis.

Quæ ſit obligatio ſeruãdi ſigilli ſeu ſecreti in cõfeſſione? *ſect*. 21. *n*. 1.
Vndenam obligatio illa oriatur? *ibid*.
An hæc obligatio ſequatur ex qualibet confeſſione? *ibid*. *num*. 2.
An Confeſſarius extra confeſſionem, de peccatis in confeſſione declaratis, cum ipſo pœnitente licitè loqui poſſit? *ibid*.
Quænam cadant ſub ſigillum confeſſionis; *ibid*. *n*. 3.
An præter Confeſſarium quædam aliæ perſonæ ad ſeruandum ſigillum obligentur? *ibid*. *n*. 4.
An confeſſarius poſſit, de conſenſu pœnitentis, peccatum ab eo in confeſſione declaratum alteri patefacere.
An pœnitens quoque teneatur ad ſigillum, reſpectu eorum, quæ Confeſſarius illi in confeſſione dixit? *ibid*. *n*. 5.

Confirmatio.

An Confirmatio ſit Sacramentum? *tract*. 1. *cap*. 3. *ſect*. 1. *n*. 1.
Quo tempore à Chriſto inſtitutum fuerit Confirmationis Sacramentum? *ibid*. *n*. 2.

Confirmationis materia & forma.

An materia remota Confirmationis ſit Chriſma? *ſect*. 2. *n*. 1.
An ad ſubſtantiam Confirmationis requiratur, vt Chriſma compoſitum ſit ex oleo oliuarum & balſamo? *ibid*.

An requiratur etiam vt Chriſma ſit ab Epiſcopo benedictum? *ibid. num.* 2.
An materia proxima Confirmationis ſit vnctio Chriſmatis facta in fronte confirmandi in crucis figura?*ibid.n.*3.
An Apoſtoli confirmationi Sacramentum aliquando ſine Chriſmate,per ſolam manum impoſitionem,contulerint?*ibid.n.*4.

Confirmationis effectus.

An Confirmationis Sacramentum gratiam conferat?*ſect.*3.*n.*1.
An compleat & perficiat gratiam in Baptiſmo perceptam?*ibid.*
An per Confirmationem imprimatur character?*ibid.n.*2.
An qui indigne Confirmationem recipit, poſſit aliquando eius gratiam recuperare?*ibid.*

Confirmationis ſubiectum.

Quænam diſpoſitiones requirantur in eo, qui Confirmationem recipit?*ſect.*4.*n.*1.
An omnibus & ſolis baptizatis Confirmatio conferri poſſit? *ibid.*
An fides, & gratiæ ſtatus requiratur in adulto ad Confirmationem dignè & fructuosè recipiendam?*ibid.n.*3.
An ſit aliqua obligatio recipiendi Sacramentum Confirmationis, *n.*3.*ibid.*

Confirmationis Miniſter.

An ſolus Epiſcopus ſit ordinarius Cōfirmationis Miniſter?*ſect.*5.*n.*1
An ex delegatione Romani Pontificis poſſit ſimplex Sacerdos Confirmationis Sacramentum miniſtrare?*ibid.*
Quinam ritus requirantur ad debitam huius Sacramenti collationem?*ibid.n.*3.
An nomen in baptiſmo impoſitum poſſit in Confirmatione mutari?*ibid.*

Conſcientia.

Quid nomine conſcientiæ intelligatur? *tract.*2.*cap.*7.*ſect.*5.§. 1.*n.* 1
Quæ ſit differentia inter conſcientiam & ſynderesim?*ibid.*
Quotuplex ſit conſcientia? *ibid.n.*2.
Quæ ſit conſcientia recta, & quæ obligatio ſequendi dictamen illius? §.2
Quæ ſit conſcientia errans,& an illius dictamen ſequi oporteat?§,3.
Qui de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit? §.4.
Quæ ſit conſcientia dubia,& in dubijs quid agendum?§ 5.

Conſuetudo.

An conſuetudo aliquando vim legis obtineat? *tract.* 2.*cap.*3.*ſect.*7. *n.*1.
Quænam requirantur ad hoc vt conſuetudo habeat vim legis? ibid.
An conſvetudo,non modo conſtituendæ,ſed etiam abrogandæ legis vim habeat aliquando?*ibid.*

Quod-

Quodnam tempus cenſeatur ſufficiens ad hoc, vt lex per conſuetudinem contrariam abrogetur? *ibid.*

Contractus.

Quid nomine contractus intelligatur? *tract.2.cap.3.ſect.7.§.6.n.1.*
Quinam ſint contractus nominati aut innominati? *ibid.*
An contractus quilibet obliget in foro conſcientiæ? *ibid.*
Quid cenſendum ſit de contractibus, in quibus contingit error vel dolus? *ibid.num.2.*
Quid de illis contractibus, qui vi aut metu fiunt? *ibid.*
Quid de contractibus mutui, commodati, depoſiti & locati? §.9.

Contritio.

Quid ſit contritio? *tract.1.cap.5.ſect.7.*
Quid ſit contritio perfecta? *ſect.8.*
An contritio perfecta poſſit quæcumque peccata delere? *ibid.*
Quo tempore peccator obligetur ad contritionis perfectæ actum eliciendum? *ibid.n.5.*
An attritio ſufficiat ad dignè & fructuosè recipiendum pœnitentiæ Sacramentum? *ſect.*
Qualis debeat eſſe illa attritio? *ſect.10.*
In quo differant inter ſe perfecta contritio & attritio? *ibid.n.6.*

Correctio fraterna.

An correctio fraterna ſit in præcepto? *tract.2.c.4.ſect.4.§.4.n.1.& 2.*
Quandonam facienda ſit correctio fraterna? *ibid.n.3.*
Quinam obligenrur ad correctionem faciendam? *ibid.n.4.*
Quis ordo in correctione fraterna ſeruandus ſit? *ibid.*
An inferiores teneantur correctionem exercere erga ſuperiores? *ibid.n.5.*
An correctio facienda ſit de quibuſcunque peccatis etiam venialibus? *ibid.*
An teneamur admonere, & corrigere illum, qui ex ignorantia peccat? *ibid.*
Quale peccatum ſit fraternæ correctionis omiſſio? *ibid.*

Decalogus.

Quid nomine decalogi intelligatur? *tract.2.cap.4.n.1.*
An decalogus ſit omnium legum epitome? *ibid.*
An decalogus ſit ſufficiens ad actus humanos dirigendos? *ibid.*
An decalogi præcepta à Chriſto Domino tanquam ſummo Legiſlatore fuerint non modo renouata & cõfirmata, ſed & explicata, & ampliata? *ibid.n.2.*

Primum Decalogi præceptum.

Quis ſit ſenſus verborum primi præcepti decalogi? *ſup.ſect.1.num.1.*
An præceptum iſtud ſit affirmatiuum vel negatiuum? *ibid.*
Quæ ſit differentia inter præcepta affirmatiua & negatiua? *ibid.*

Quo præcipiatur aut prohibeatur hoc primo præcepto? *ibid.* §. 1. 2. 3 & 4.
Quot modis peccetur in illud? *ibid.* 3. 6. § 4.
Secundum Decalogi præceptum.
Quid hoc ſecundo præcepto prohibeatur? *ſect.* 2.
Quod modis in illud peccetur? *ibid.* §. 5.
Tertium Decalogi præceptum.
An tertium decalogi præceptum ſit morale, vel ceremoniale? *ſect.* 3.
Quænam requirantur ad debitam dierum feſtorum ſanctificationem? *ibid.* §. 1.
Quot modis peccetur in hoc tertium decalogi præceptum? § 2.
Quartum Decalogi præceptum.
Quæ ſint obligationes & officia filiorum erga parentes, & viciſſim parentum erga filios? *ſect.* 4. §. 6. *n.* 1.
Quæ etiam pupillorum erga tutores, & ſeruorum, & quorumcunque inferiorũ erga Dominos & Superiores, & è contra? *ibid. n.* 3.
Quænam obedientia debeatur ſummo Pontifici, Epiſcopis & Parochis? *ibid.*
Quot modis peccetur in hoc quartum præceptum? §. 7.
Quintum Decalogi præceptum.
Quid hoc quinto præcepto prohibeatur, *ſect.* 6. §. 1.
An ſint aliqui caſus, in quibus licitum ſit ſeipſum occidere vel mutilare? §. 2.
An ſint aliquæ cauſæ, ob quas occiſio alterius licita ſit? §. 5.
Quot modis in hoc præceptum peccetur? § 4.
Quæ reſtitutio facięda ſit ob occiſionẽ vel mutilationẽ alterius? §. 5.
Sextum Decalogi præceptum.
Quid hoc ſexto præcepto prohibeatur? *ſect.* 1. 6. §. 1.
Quot modis in illud peccetur? §. 2.
An aliqua interdum reſtitutio facienda ſit ob violationem huis pręcepti? §. 3.
Septimum Decalogi præceptum.
Quid hoc ſeptimo præcepto prohibeatur? *ſect.* 7. §. 10.
Quot modis in illud peccetur? §. 11.
Quæ reſtitutio ob illius violationem facienda ſit? § 14.
Octauum Decalogi præceptum.
Quid hoc octauo præcepto prohibeatur? *ſect.* 8.
Quot modis peccetur in illud? § 10.
Quæ reſtitutio ob illius violationem facienda ſit? §. 11.
Nonum Decalogi præceptum.
Quid duplici illo præcepto prohibeatur? *ſect.* 9.
Quot modis peccetur in illa duo vltima Decalogi præcepta? *ibid.*

De-

Delectatio.

Quænam delectatio mala & prohibita cenſeri debeat? *tract.2.cap.2. ſect.5.n.1.*

An delectatio de re aliqua mala ſit peccatum,& quale? *ibid.n.3.*

An delectatio de cogitatione alicuius operis mali ſit eiuſdem ſpeciei cum ipſo opere malo? *ibid.n.4.*

Depoſitio & degradatio.

Quæ ſit differentia inter depoſitionem & degradationem? *tract. 2. cap.6.ſect.2.§.2.*

An depoſitionis ſententia ferri poſſit in abſentem? *ibid.*

Ob quæ peccata depoſitionis ſeu degradationis pœna infligi debeat? *ibid.*

Detractio.

Quid ſit detractio? *tract.2.cap.4.ſect.8.§.7.n.1.*

Quot modis detractio committi poſſit? *ibid.n.2.*

An detractio ſit peccatum mortale? *ibid.n.3.*

An licitum ſit aliquando crimen alicuius occultum detegere?*§.8.n. 1.& 2.*

An licitum ſit ſeipſum infamare? *ibid.n.4.*

An audiens detractorem peccet? *ibid.n.5.*

Diſcordia.

Quid eſt diſcordia? *tract.2.cap.4.ſect.4.§.5.n.3.*

An ſit aliquando licitum diſſentire a proximo? *ibid.n.4.*

In quibus caſibus diſcordia ſit peccatum? *ibid.*

Diuinatio.

Quid nomine diuinationis intelligatur? *tract.2. cap. 4.ſect. 1. §. 5. n.4.*

An in diuinatione ſit ſemper expreſſa vel tacita dæmonis inuocatio? *ibid.*

Quæ ſint ſpecies diuinationis in quibus ſit expreſſa inuocatio dæmonis? *ibid.n.5.*

Quæ ſint aliæ ſpecies eiuſdem diuinationis,in quibus ſit tantum tacita? *ibid.*

Dominium.

Qua ratione differebant inter ſe dominium iuriſdictionis & dominium proprietatis? *tract.2.cap.4.ſect.7.§.3.num.1.*

Ad dominium ſoli naturæ rationali competat? *ibid.num.2.*

Quale ſit dominium Dei in omnes creaturas? *ibid.*

Quorumnam bonorum filij familias dominium habeant? *ibid.*

Quænam ſint bona quæ vocantur caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia? *ibidem.*

Quibuſnam modis acquiratur dominium proprietatis? *ibid.§.4.*

Donatio.

An donatio facta inter viuos reuocari poſſit,& ob quas cauſas? *tract.* 2.*c.*4.*ſect.*7.§ 7.*n.*4.

An donatio facta cauſa mortis, poſſit ad arbitrium donantis reuocari? *ibid.n.*5.

Eleemoſyna.

An eleemoſyna ſit in præcepto? *tract.*2.*cap.*4.*ſect.*4.§.3.

Quinam teneantur ad eleemoſynam faciendam? *ibid.*

De quibus ſuperfluis oporteat facere eleemoſynam? *ibid.n.*3.

An perſonæ Eccleſiaſticæ ſtrictiùs obligentur ad eleemoſynam faciendam? *ibid.n.*4.

An & qua ratione, vxores & filij familias eleemoſynam facere poſſint? *ibid.n.*3.

Emptio & venditio.

Quænam conditiones ſeruari debeant in emptione & venditione? *tract.*2.*cap.*4.*ſect.*7.§.8.*num.*1.

An vitia occulta rei quæ venditur ſint emptori manifeſtanda? *ibid.*

Quotuplex eſt pretium alicuius rei? *ibid.n.*2.

An licitum ſit aliquando rem pluris vendere aut minori pretio emere, quàm per ſe valeat? *ibid.n.*3.& 4.

Epiſcopi.

An Epiſcopatus ſit ordo diſtinctus à Sacerdotio? *tr.*11.*c.*7.*ſect.*1.

An Epiſcopi ſint ex diuina inſtitutione? *tract.*2.*c.*3.*ſect.*5.§.3.*n.*1.

An ex inſtitutione diuina Epiſcopi ſint presbyteris ſuperiores? *ibid.*

Quænam reuerentia & obedientia Epiſcopis debeatur? *ibid.n.*2.

Eucharistia.

Quænam ſint nomina huic Sacramento à SS.Patribus impoſita? *tr.*1.

In quo propriè conſiſtat Euchariſtiæ Sacramentum? *ſect.*2.*n.*1.

An Euchariſtia in re aliqua permanenti conſiſtat? *ibid.n.*2.

Euchariſtiæ materia.

An panis triticeus & vinum de vite ſint materia huius Sacramenti? *ſect.*3.*n.*1.

An & qua ratione panis fermentatus eſſe poſſit materia apta Euchariſtiæ? *ibid.n.*4.

An permiſcenda ſit aqua vino? *ibid.n.*5.

An materia debeat eſſe præſens Sacerdoti conſecranti? *ibid.*

An debeat determinari per intentionem conſecrantis? *ibid.n.*6.

Euchariſtiæ forma.

Quænam ſit forma conſecrationis Euchariſtiæ? *ſect.*4.*n.*1.

Quis ſit verus & proprius sẽſus verborũ cõſecrationis? *ibid.n.*2.& 3.

Quid per verba conſecrationis efficiatur? *ſect.*5.

An Chriſti corpus & ſanguis realiter exiſtant ſub ſpeciebus huius Sacramenti? *ibid.*§.1.

An

An per conſecrationem fiat tranſſubſtantiatio, ſeu conuerſio totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti? *ibid.*§ 2.*n.*1.
Quid in tranſſubſtantiatione illa ponitur ſub ſpecie panis & vini, tam vi verborum, quàm per naturalem concomitantiam? §.3.*n.*2.
Quid de ſpeciebus in hoc Sacramento remanentibus ſentiendum ſit? *ibid.n* 4.
An Chriſti corpus ſub ſpeciebus Sacramentalibus exiſtens videri poſſit ab oculo corporeo, vel ab intellectu creato cognoſci? *ibid. num.*5.
Quid ſentiendum ſit de apparitionibus miraculoſis, quæ aliquando in hoc Sacramento contigerunt? *ibid.n.*6.

Euchariſtiæ effectus.

An Sacramentum Euchariſtiæ gratiæ augmentum conferat? *ſect.*6. *num.*1.
An aliquando conferat primam gratiam? *ibid.*
An conferat aliqua gratiæ actualis auxilia? *ibid.n.*2.
An Euchariſtia ſit non ſolum cibus animæ, ſed & eiuſdem medicamentum? *ibid.*
An per hoc Sacramentum peccata venialia deleantur? *ibid.n.*3.
An huius Sacramenti effectus ſit præſeruatio à peccatis mortalibus? *ibid.*
An animæ gloria, & corporis reſurrectio ſit effectus huius Sacramenti? *ibid. n.*4.
An hoc Sacramentum ſpecialem Chriſti cum eo qui ſuſcipit illud, vnionem operetur? *ibid.*
An ad hos effectus per totam vitam obtinendos expediat frequenter ad ſacram communionem accedere? *ibid n.*5.

Diſpoſitiones ad Euchariſtiam percipiendam.

An fides ſit diſpoſitio neceſſaria ad Euchariſtiam recipiendam? *ſect.* 7.§.1.*n.*1.
An mundities ab omni peccato mortali requiratur? *ibid.*
An Eccleſia aliquando Euchariſtiam conceſſerit peccatoribus nondum per abſolutionem ſacramentalem à mortifero aliquo crimine expiatis? *ibid.n.*2.
An Eccleſiæ prohibitio Euchariſtiæ receptionem impediat? *ibid.n.*3.
An pius aliquis reuerentiæ & deuotionis affectus ad Euchariſtiam dignè recipiendam requiratur? *ibid.n.*4.
An qui Euchariſtiam recipit debeat eſſe ieiunus? §.2.*n.*1.
In quibus caſibus Euchariſtia à non ieiunis percipi poſſit? *ibid.n.*2.
An aliqua immunditia corporalis huius Sacramenti perceptionem impediat? *ibid.*
An ſacramentalis ante communionem impleri debeat? §.3.

An

An ad dignam communionem requiratur excellens aliquis puritatis & ſanctitatis gradus ? §.4.
Euchariſtiæ aſſumendæ neceſſitas.
An ſumptio Euchariſtiæ ſit ad ſalutem neceſſaria, neceſſitate medij? *ſect.8.n.1.*
An Eccleſia olim paruulis baptiſatis ante vſum rationis Euchariſtiam adminiſtrauerit ? *ibid.*
Quænam fuerunt olim præcepta de Euchariſtia ſumenda? *ibid.n.2.*
Quomodo intelligendum ſit Eccleſiæ præceptum de communione Paſchali ? *ibid.n.3.*
Quænam ſint pœnæ latæ contra non communicantes tempore Paſchali ? *ibid.*
An ſit aliquod præceptum diuinum de ſumenda Euchariſtia, & quo tempore obliget ? *ibid.n.4.*
Vtrùm amentibus baptizatis miniſtranda ſit Euchariſtia? *ſect.9.n.1.*
Qua ætate pueris conueniat Euchariſtiam miniſtrari ? *ibid.n.2.*
An reis ad mortem damnatis licitè denegari poſſit Euchariſtia ? *ibid.num.3.*
An Laici ſub vtraq; ſpecie Euchariſtiam ſumere debeant? *ibid.n.4.*
Euchariſtiæ Miniſter.
An ſolus Sacerdos ſit legitimus Euchariſtiæ conficiendæ Miniſter ? *ſect.10 n.1.*
An ſolus Sacerdos ſit ordinarius Euchariſtiæ diſpenſandæ Miniſter *num.2.*
An Diaconis olim Euchariſtiæ adminiſtratio credita fuerit? *ibid.n.3.*
An quiuis Sacerdos Euchariſtiam miniſtrare licitè poſſit ? *ibid.*
Excommunicatio.
Quid ſit excommunicatio? *tract.1.c.6.ſect.2.§.1.n.1.*
Quænam ſit differentia inter excommunicationem maiorem & minorem ? *ibid.*
Quibus bonis priuet excommunicatio? *ibid.n.2.*
Quinam excommunicati deuitari debeant ? *ibid.n.3.*
An liceat ob quaſdam cauſas cum illis aliquam habere communicationem ? *ibid.n 4.*
In quibus caſibus excommunicatio maior incurratur? *ibid.n.5.*
An excommunicatio ferri poſſit contra communitatem? *ibid.n.8.*
Extrema vnctio.
An Extrema vnctio ſit Sacramentum ? *tract.1.c.6.ſect.1.n.1.*
Quis ſit miniſter Extremæ vnctionis? *ibid.n.3.*
An oleum oliuarum ab Epiſcopo benedictum ſit materia Extremæ vnctionis? *ſect.2.n.1.*
An deficiente oleo benedicto poſſit adhiberi aliud non benedictum ? *ibid.*
An

An vnctio per modum crucis ſit materia proxima extremæ vnctionis? *ibid.n.*2.
In quibus partibus vnctio illa fieri debeat? *ibid.n.*3.
Quæ ſit forma Extremæ vnctionis, & an debeat eſſe deprecatoria? *ibid.n.*4.
Quinam ſint effectus Extremæ vnctionis? *ſect.*3.*n.*1.
An remiſſio peccatorum etiam mortalium ſit proprius huius Sacramenti effectus? *ibid.n.*2.
An per hoc Sacramentum abſtergantur peccatorum reliquiæ? *ibid.*
Quid per reliquias peccatorum intelligi debeat? *ibid.*
An ſanitatis recuperatio ſit effectus Extremæ vnctionis? *ibid.n.*4.
Quis ſuſcipere poſſit aut debeat Extremam vnctionem? *ſect.*4.*n.*1.
An pluries recipi poſſit Extrema vnctio? *ibid.n.*2.
Quænam diſpoſitiones requirantur in recipiente? *ibid.*
An Viaticum ante vel poſt Extremam vnctionem recipi debeat? *ibid.*
An ſit aliqua obligatio recipiendæ Extremæ vnctionis? *ibid.n.*3.

Fides.

Quænam teneantur adulti credere per fidem, *tract.*2. *cap.*4. *ſect* 1.§.1.
Quonam tempore affirmatiuum fidei præceptum obliget? *ibid.*

Habitus Clericalis.

Quæ ſit obligatio Clericorum ad ferendum habitum Clericalem? *in append.art.*2.
Qualis debeat eſſe materia vel forma habitus clericalis? *ibid.*
An in itinere liceat Clericis vti veſte contractiore? *ibid.*

Horæ Canonicæ.

Quid horarum canonicarum nomine intelligatur? *in append.art.*4.
Quinam ad recitationem horarum canonicarum teneantur? *ibid quæſt.*1.
An omnes Clerici in ſacris ordinibus conſtituti ad illarum recitationem obligentur, licet nullum beneficium Eccleſiaſticum obtineant? *ibid.n.*1.
An omnes Clerici beneficiarij, licet nullo ſacro ordine inſigniti ad eaſdem horas recitandas obligentur? *ibid.*
An Religioſi & etiam moniales ad illam recitationem teneantur? *ibid.n.*2.
Quænam obſeruanda ſint in recitatione horarum canonicarum? *ibid.quæſt.*2.
An teneantur omnes recitare horas iuxta ritum Breuiarij Romani? *ibid.*
An ſit peccatum interrumpere recitationem horarum? *ibid.n.*3.
Quo tempore horæ debeant recitari? *ibid.n.*4.

Quæ attentio requiratur ad debitam horarum recitationem? *ibid. n.*5,6.7.& 8.
Quale ſit peccatum omittere horarum recitationem? *ibid.q.*3.
Quibus pœnis ſubiaceant illi, qui horas recitare omittunt? *ibid.n.*2.
Quænam cauſæ excuſent ab horarum recitatione? *q.*4.

Idololatria.

Quid ſit idololatria? *tract* 2.*c.*4.*ſect.*1.§.5.
An idololatria nõ modo Religioni, ſed etiam fidei aduerſetur? *ibid.*

Ieiunium.

Quid nomine Ieiunij intelligatur? *tract.*2.*cap.*5.*ſect.vnic.*§.1.*n.*1.
Quænam requirantur ad debitam Ieiunij Eccleſiaſtici obſeruationem? *ibid.n.*2.
Quæ ſit obligatio ſeruandi ieiunij? §.2.*n.*1.
Quænam perſonæ ad ſeruandum ieiunium obligentur? *ibid.*
Quænam ab obſeruatione ieiunij excuſentur? *ibid.n.*2.& 3.
Quænam ſint tempora ieiuniorum legibus Eccleſiaſticis præſcriptas *ibid.n.*4.
Quibus modis violetur præceptum de ieiunio ſeruando? §.3.

Ignorantia.

An ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab eo excuſet? *tr.*2,*c.*2.*ſect.*7,*n.*1.
Quænam dicatur ignorantia iuris vel facti? *ibid.*
Quænam ſit ignorantia antecedens, comitans, vel ſubſequens? *ibid.n.*2.
Quænam ignorantia vincibilis aut inuincibilis cenſeri debeat? *ibid.*
An poſſit eſſe ignorantia aliqua inuincibilis iuris naturalis? *ibid.n.*4.
An ignorantia vincibilis ſit peccatum? *ibid.n.*2.
An ignorantia inuincibilis à peccato ſemper excuſet? *ibid.n.*3.
An ignorantia conſequens & affectata peccati grauitatem augeat, *ibid.*

Indulgentia.

Quid nomine indulgentiæ intelligatur? *in appendice cap.*5.
An extet in Eccleſia Theſaurus aliquis ex meritis Chriſti & ſanctorum? *ibid.*
An diſpẽſatio illius Theſauri Eccleſię à Chriſto credita ſit? *ibid.n.*2.
Quiſnam ſit indulgentiarum valor? *ibid.n.*3.
Quotupliciter indulgentiæ concedi ſoleant? *ibid.n.*4.
Quis poſſit concedere indulgentias? §.2.*n.*1.
An præter ſummum Pontificem & Epiſcopos aliqui alij poſſint concedere indulgentias? *ibid.n.*2.
An cauſa aliqua iuſta & rationabilis requiratur ad concedendum indulgentias? *ibid.n.*4.
Quænam conditiones requirantur in eo, qui indulgentiarum fructum percipere intendit? §.3.

In-

Infernus.

An infernus damnatorum ſit locus aliquis realis & corporeus, in ipſis terræ viſceribus ſitus? *tract.2.c.2.in digreſſ.poſt ſect.8.n.1.*

An ignis verus & corporeus in inferno reperiatur? *ibid.n.2.*

An igne illo non corpora ſolum, ſed etiam animæ crucientur? *ibid.*

Infidelitas.

An infidelitas ſit peccatum? *tract 2.c.4.ſect.1.§.1.n.3.*

Quæ ſit infidelitas negatiua? *ibid.*

An infideles propter illam ſolam damnentur? *ibid.*

Quot ſint ſpecies infidelitatis? *ibid.*

Quænam requirantur ad rationem hæreſis? *ibid.n.4.*

Interdictum.

Quid nomine interdicti intelligatur? *tract.2.c.6.ſect.2.§.3.n.1.*

An ſit aliud interdictum loci, & aliud perſonæ? *ibid.*

An tempore interdicti liceat ſacramenta aliqua miniſtrare? *ibid.n.3.*

An liceat officia diuina publice celebrare? *ibid.n.4.*

An liceat in ſacro loco ſepelire? *ibid.n.5.*

In quibus caſibus requiratur interdictum? *ibid.*

Inuidia.

An inuidia ſit triſtitia de bono proximi? *tract.2.c.4.ſect.4.§.4.num.2.& 3.*

Quot modis triſtari quis poſſit de bono proximi? *ibid.*

An poſſit aliquando quis triſtari de bono proximi abſque peccato? *ibid.*

Irregularitas.

Quid ſit irregularitas? *tract.2.cap.6.ſect.3.*

An aliqua irregularitas oriatur ex defectu? *ibid.§.1.*

Ex quibus defectibus oriatur irregularitas? *ibid.n.1.2.3.& 4.*

An aliqua irregularitas oriatur ex delicto? *§.2.*

Ex quibus delictis oriatur irregularitas? *ibid.n.1.2.& 3.*

Quibus modis tollatur irregularitas? *§.3.*

Iudicialis proceſſus.

Quænam conditiones requirantur vt quis officio Iudicis dignè defungatur? *tract.2.c.4.ſect.8.§.1.n.1.*

An Iudex teneatur proferre ſententiam ſecundùm allegata & probata? *ibid.n.1.*

An Iudex teneatur ſeruare formam à legibus præſcriptam? *ibid. num.3.& 4.*

An pœnam à iure decretam licitè relaxare poſſit? *ibid.n.5.*

Quis teneatur in iudicio denunciare aut accuſare? *§.3.n.1.*

Quæ ſit differentia inter accuſatorem & denunciatorem? *ibid.*

An correctio fraterna & ſecreta debeat ſemper præcedere accuſationem vel denunciationem? *ibid.n.2.& 3.*

An

An liceat in accuſatione & denuntiatione aperire crimen quod eſt omninò occultum, nec vllo modo probari poteſt? ibid.n.4.
An teſtis legitimè interrogatus obligetur ad ferendum teſtimonium in iudicio? §.4.n.1.2.& 3.
An Clerici licitè poſſint teſtimonium ferre in cauſis criminalibus? ibid.
Quid facere debeat teſtis quādo contra iuris ordinem à Iudice interrogatur, & teſtimonium ferre compellitur? ibid.
An reus à Iudice ſecundùm formam iuris interrogatus teneatur fateri veritatem? §.5.n.2.
An licitum ſit reo ad ſuperiorem Iudicem appellare? ibid.n.2.
An reus iuſtè condemnatus poſſit per vim impedire, ne ſententia in reum lata executioni mandetur? ibid.
Quænam ſint conditiones requiſitæ, vt quis Aduocati ſeu Procuratoris munere debitè fungatur? §.6.

Iudicium temerarium.

An ſit licitum de altero iudicare? tract.2.c.4.ſect.8.§.9.n.1.
Quænam cauſæ ſeu rationes ſufficiant ad iudicium licitè ferendum de altero? ibid.n.2.
An iudicium temerarium ſit peccatum mortale? ibid.n.3.
An liceat aliquid mali ſuſpicari de altero ex leuibus indicijs? ibid.
Vtrùm ea, de quibus dubitatur quo animo fiant, in meliorem partem ſint ſemper interpretanda? ibid.n.4.

Iuramentum.

Quid nomine iuramenti intelligatur? tract.2.cap.4.ſect.1.§.1.n.1.
Quot modis fiat iuramentum? ibid.
Quænam requirantur vt licitum ſit iuramentum? ibid.
In quibus caſibus ceſſet iuramenti promiſſorij obligatio? ibid.n.3.
Quàm periculoſa ſit iurandi conſuetudo? ibid.n.4.

Ius.

Quid nomine iuris intelligatur? tract.2.c.4.ſect.7.§.1.
Quid ſit ius ad rem, & ius in re? §.2.

Iuſtitia.

Quid ſit iuſtitia? tract.2.c.4.ſect.7.§.1.
Quo ſenſu iuſtitia dicatur eſſe virtus Cardinalis? ibid.n.2.
Quid ſit iuſtitia commutatiua & diſtributiua? ibid.n.3.

Lex.

Quid nomine legis intelligatur? tract.2.c.3.ſect.1.n.1.
Quid ſit lex æterna, & an omnes creaturæ illi ſubdantur? ibid. num.2.
Quid ſit lex naturalis, ibid.n.2.
An lex naturalis vna ſit apud omnes? ibid.
An omnes homines obliget? ibid.n.4.

An illius ſeruandæ obligatio aliquando ceſſare poſſit? *ibid. n.* 5.

Lex humana.

Quid ſit lex humana? *ibid. ſect.* 2. *n.* 1.
Quæ ſit materia legis humanæ? *ibid. n.* 3.
An actus interni lege humana præcipi vel prohiberi poſſint? *ibid. num.* 4.
An materia legis humanæ poſſit aliquam mutationem accipere? *ibid. num.* 5.
An lex humana in conſcientia obliget, & quas perſonas? ſect. 3. *n.* 1.
An Clerici legibus ciuilibus teneantur? *ibid. n.* 4.
An legiſlator propria lege teneatur? *ibid.*
An promulgatio legis humanæ neceſſaria ſit? *ibid. n.* 6.
An præter promulgationem legis neceſſaria ſit eius acceptatio? *ibid. n.* 6.
Vndenam dignoſci poſſit vtrum lex humana ſub mortali culpa obliget? *ſect.* 4. *num.* 1.
An lex humana obliget cum periculo vitæ, *ibid. n.* 4.
An ſint aliquæ leges humanæ purè pœnales? *ibid. n.* 5.
In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas? *ſect.* 5.
Quibus modis ceſſare poſſit ſeruandæ legis humanæ obligatio *ſect.* 6. *num.* 1.
An diſpenſatio conceſſa abſque iuſta cauſa ſit valida? *ibid. n.* 3.
Quale peccatum ſit abſque iuſta cauſa aliquem à ſeruanda lege diſpenſare? *ibid.*
An inferior poſſit aliquando diſpenſare in lege Superioris? *ibid. num.* 4.
An Superior ſecum ipſe diſpenſare poſſit? *ibid.*

Lex diuina poſitiua.

Quid intelligatur nomine legis diuinæ poſitiuæ? *tract.* 2. *cap.* 3. *ſect.* 8. *n.* 1.
Quotuplex ſit lex diuina poſitiua? *ibid.*
An lex vetus fuerit bona & ſancta? *ibid.*
An lex noua melior & perfectior ſit lege veteri? *ibid.*
An lege veteri ſoli Iudæi obſtricti fuerint? *ibid. n.* 2.
An omnes homines lege noua obligentur? *ibid.*
An lex vetus omninò deſierit? *ibid. n.* 3.
An lex noua vſque ad conſummationem ſæculi duratura ſit? *ibid.*
An ab inſtanti mortis Chriſti lex vetus obligare deſierit? *ibid. n.* 4.
Quo præciſè tempore lex vetus non modo mortua, ſed & mortifera eſſe cœperit? *ibid. n.* 5.

Liberum arbitrium.

In quo præciſè & propriè conſiſtat liberum arbitrium, *tract.* 2. *c.* 7. *ſect.* 2.

An indifferentia ſit de eſſentia libertatis? *ibid. n.* 3.

Magia.

Quid ſit Magia? *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 3.
An magia ſit aliquando coniuncta hæreſi? *ibid. n.* 4.

Maleficium.

Quid ſit maleficium? *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 11.
Quid ſit maleficium veneficum, vel amatorium? *ibid.*
De quibus interrogandi ſint malefici in confeſſione? *ibid. n.* 12.
An licitum ſit maleficium vnum altero maleficio diſſoluere? *ibid.*

Matrimonium.

Quid ſit Matrimonium? *tract.* 1. *cap.* 8. *ſect.* 1. *n.* 1.
Quæ ſit differentia inter Matrimonium legitimum, ratum & conſummatum; *ibid.*
An Matrimonium ſit Sacramentum? *ibid. n.* 2.
Quænam ſit illius materia & forma? *ibid. n.* 3.
Quis ſit huius Sacramenti miniſter? *ibid.*
An Matrimonium per Procuratorem contractum ſit Sacramentum? *ibid. num.* 4.
Quænam conditiones requirantur, vt Matrimonium validè per Procuratorem contrahatur? *ibid.*
Quid de Matrimonio infidelium ſentiendum ſit? *ibid. n.* 5.
Quænam requirantur ad validitatem Matrimonij? *ſect.* 2.
Quænam requirantur ad hoc vt Matrimonium non modò validè, ſed & licitè contrahatur? *ſect.* 3.
Quinam ſint Matrimonij effectus? *ſect.* 4.
An Matrimonium ſit omninò indiſſolubile? *ibid. n.* 2.
An Matrimonium ratum, ſed non conſummatum, in aliquo caſu ſolui poſſit? *ibid.*
An ſit aliqui caſus, in quibus coniuges ab inuicem ſeparari poſſint? *ibid n.* 4.
Quænam ſit obligatio coniugum ſibi mutuò debitum coniugale reddendi? *ibid. n.* 5.
Quænam ſint Matrimonij impedimenta? *ſect.* 5.
An ſint aliqua impedimenta Matrimonium dirimentia & quæ? *ibid. n.* 5.

Mendacium.

Quid ſit mendacium? *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 8. §. 1.
An mendacium poſſit aliquando eſſe licitum? *ibid.*
Quandonam mendacium ſi peccatum mortale vel veniale? *ibid.*

Miſſæ Sacrificium.

Vndenam deriuetur Miſſæ nomen? *tract.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 11. §. 1. *num.* 1.
An verum & propriè dictũ ſacrificium in Miſſa offeratur? *ibid. n.* 2.

Quæ-

Quænam partes Miſſæ ad rationem ſacrificij pertineant? §. 2.
An eſſentia ſacrificij Miſſæ in ſola conſecratione conſiſtat? *ibid.*

Effectus Sacrificij Miſſa.

An Miſſæ ſacrificium aliquos effectus habeat ex opere operato? §. 3. *num.* 1.
An ſacrificium Miſſæ ſit non ſolum Latreuticum & Euchariſticum, ſed etiam propitiatorium & impetratorium? *ibid. n.* 2.
Qua ratione remiſſio peccatorum ſiue quoad culpam, ſiue quoad pœnam, ſit effectus ſacrificij Miſſæ? *ibid. n.* 3.
An liceat offerre ſacrificium Miſſæ ad impetranda bona temporalia? *ibid. num.* 4.
An Miſſæ ſacrificium effectus ſuos infallibiliter producat? *ibid.*
An Miſſæ ſacrificium ſit æqualis efficaciæ ſiue à bono, ſiue à malo miniſtro offeratur? *ibid.*
Pro quibus Miſſæ ſarificium offerri poſſit? §. 5. *n.* 1.
An Miſſæ ſacrificium offerri poſſit in honorem Sanctorum? *ibid.*
An Miſſæ ſacrificium proſit ipſi ſacerdoti offerenti, & qua ratione? *ibid. n.* 4.

Sacrificij Miſſa applicatio.

Quænam applicatio requiratur ex parte ſacerdotis celebrantis, vt Miſſæ fructus in alios deriuetur? §. 5. *n.* 1.
An applicatio illa præſertim pendeat ex voluntate Chriſti? *ibid.*
An præter applicationem generalem Chriſti & Eccleſiæ ſacerdos poſſit fructus Miſſæ applicare aliquibus perſonis in particularij *ibid. n.*3.
An aliqui alij cum ſacerdote offerentes poſſint eiuſmodi applicationem facere? *ibid.*
An poſſit determinari quantus ex hoc ſacrificio fructus tam ad omnes generatim quàm ad ſingulos ſpeciatim deriuetur? *ibid.*
Quænam reqirantur ex parte Sacerdotis offerentis, vt validè & licitè fructum huius ſacrificij applicet? *ibid. n.* 4.
An Miſſæ ſacrificium pro pluribus oblatum tantum proſit ſingulis quantum ſi pro vno ſolum offerretur? §. 6.
An Sacerdos intentionem illius, pro quo celebrat, in omnibus ſequi debeat? *ibid. n.* 3.
Quæ ſit optima praxis applicationis fructuum Miſſæ à Sacerdote faciendæ? §. 7.

Circumſtantia quadam obſeruanda in celebrationa Miſſa.

Quo tempore ſacrificium Miſſæ celebrari debeat? §. 8. *num.* 1.
Quo loco debeat celebrari? *ibid. n.* 3.
Quale debeat eſſe altare ad celebrandum *ibid. n.* 5.
Quot mappæ ſuper altari poni debeant? *ibid. n.* 6.

Qualedebeat eſſe corporale ad Miſſam celebrandam? *ibid.*
Ex qua materia debeat eſſe calix & patena? *ibid.*
An liceat celebrare abſque libro miſſali? *ibid.*
An candelæ cereæ accenſæ neceſſariæ ſint? *ibid.*
An imago crucifixi altari ſuperponi debeat? *ibid.*
Quænam ſacræ veſtes ad celebrandum requirantur? *ibid. n. 7.*
An Sacerdoti celebranti miniſter neceſſarius ſit? *ibid. n. 9.*
An fœmina poſſit Sacerdoti Miſſam celebranti inſeruire? *ibid.*
Quoties Sacerdos Miſſam celebrare teneatur? *ibid. n. 10.*

Odium proximi.

Quotuplex ſit odium proximi? *tract. 2. c. 4. ſect. 4. §. 5.*
Quomodo differant odiū abominationis, & odium inimicitiæ? *ib.*
An ſit peccatum odiſſe peccatorem quatenus peccator eſt? *ibid.*

Opinio probabilis.

Quid nomine opinionis intelligantur, *tract. 2. c. 1. ſect. 6. §. 1.*
Quænam opinio probabilis cenſeri debeat? *ibid.*
Quid requiratur, vt quis dicatur operari ex opinione probabili? *ibid.*
An licitum ſit operari ex quacunque opinione probabili? §. 2.
Vtrum ex duabus opinionibus probabilibus licitum ſit ſequi minus tutam, & minus probabilem? §. 3.
An in diſpenſatione ſacramentorum opinionem tutiorem ſequi oporteat? *ibid.*
An iudices in ferendis ſententiis teneantur litem adiudicare illi, cuius cauſa rationibus probabilioribus innixa eſt, *ibid.*
An medici in aſſignandis remediis ſequi debeant id quod tutius eſt? *ibid.*
An doctor ſeu Confeſſarius dare poſſit conſilium iuxta opinionem probabilem, relicta probabiliori quam ipſe ſequitur, *ibid.*

Oratio:

Quid ſit oratio, & quotuplici modo fiat? *tract 2. c. 4. ſect. 1. §. 3.*
An oratio neceſſaria ſit ad ſalutem? *ibid.*
Quis orare debeat, & quo tempore? *ibid.*
An quem debeat dirigi oratio, & pro quibus? *ibid.*
Quomodo orandum ſit, & quæ in oratione poſtulanda? *ibid.*
Quis ſit ſenſus verborum orationis dominicæ? *ibid.*

Ordo.

An Ordo ſit ſacramentum? *tract. 1. cap. 7. ſect. 1. n. 1.*
An ſint ſeptem Ordines? *ibid. n. 2.*
An ſubdiaconatus & vnuſquiſque minorum Ordinum ſit Sacramentum. *ibid. n. 2.*
An ratione omnes ſeptem Ordines dicãtur vnũ Sacramentũ? *ibid. n. 5.*
An Epiſcopatus ſit Ordo? *ibid. n. 5.*

An

An tonſura Clericalis ſit Ordo, *ibid.n.7.*

Sacramenti Ordinis materia & forma.

Quænam ſit Sacramenti Ordinis materia remota & proxima, *ſect.2.n.1.*

Quænam ſit eiuſdem ſacramenti forma, *ibid.*

Quæ ſit materia & forma ſingulorum Ordinum mnorum, *ibid.*

An ſit materia & forma ſubdiaconatus, diaconatus & preſbyteratus ſit duplex, & quænam illa ſit, *ibid.n.2.*

An materia & forma Epiſcopatus ſit triplex, & quæ, *ibid.n.4.*

Sacramenti Ordinis Miniſter.

An ſolus Epiſcopus ſit ordinarius huius ſacramenti Miniſter, *ſect 3.n.1.*

An ſimplex Sacerdos ex commiſſione ſummi Pontificis poſſit eſſe huius ſacramenti miniſter, *ibid.*

An tres Epiſcopi ad conſecrandum ſeu ordinandum Epiſcopum requirantur, & an ex diſpenſatione ſummi Pontificis, vnus id poſſit, *ibid.*

Sacramentum Ordinis ſuſcipiens.

Quis ſacramentum Ordinis ſuſcipere poſſit, *ſect.3.n.3.*

An mulier ſacramentum Ordinis poſſit ſuſcipere? *ibid.*

Quænam olim fuerint diaconiſſæ, preſbyteræ, &c. *ibid.*

Quæ diſpoſitiones requirantur in eo qui ſuſcipit Ordines. *ibid.n.2.*

Quâ ætate ſinguli Ordines ſuſcipi poſſint, *ibid.n.6.*

Quo anni tempore Ordines conferri poſſint, *ibid.*

Quænam ſint ordinandorum conditiones, & qualitates. *ſect.4.*

Sacramenti Ordinis effectus.

Quænam gratia per Sacramentum Ordinis conferatur, *ſect. 5.n.1.*

An per Ordinis Sacramentum caracter imprimatur, *ibid.*

Quænam ſint functiones cuiuſque Ordinis propriæ, *ibid. n.2. 3. & 4.*

Patrinus.

Quænam ſint obligationes Patrini & Matrinæ erga infantem: quem ex ſacro fonte ſuſceperunt, *tract.1.cap.2.ſect.7.*

Peccatum.

Quid ſit peccatum, *tract.2.ca.2.ſect.1.n.1.& 2.*

Quænam ſit ratio formalis peccati, *ibid.n.3.*

An dentur quædam peccata mortalia & quædam venialia, *ſect.2.n.1*

Vnde peti debeat diſcrimen peccati mortalis, & venialis, *ibid.n.1.*

An peccatum ex genere ſuo mortale poſſit fieri veniale, & è contrà? *ſect.3.*

Vnde petenda ſit ſpecifica vel numerica diſtinctio peccatorũ? *ſect.4.*

Quid ſit peccatum omiſſionis? *ſect.5.*

Quænam ſint cauſæ peccati? *ſect.6.*

Quinam ſint effectus? *ſect.8.*

Præfatio.
Quid nomine præſcriptionis intelligatur, *tract.2. cap.4. ſect.7.§ 1. num.1.*
Quænam conditiones requirantur, vt aliquid præſcriptionis titulo acquiratur? *ibid.*
Quantum temporis requiratur ad legitimam præſcriptionem, *ibid. n.2.& 3.*

Promiſſio.
An promiſſio antequam acceptetur, obligationem aliquam pariat? *tract.2.cap.4.ſect.7.§.7.n.1.*
An promiſſio acceptata obliget ſub peccato? *ibid.n.2.*
An, & quando ceſſet obligatio illa promiſſionis acceptatæ? *ibid.n.3.*

Purgatorium.
An ſit aliquis locus purgatorius, in quo animæ poſt hanc vitam purgandæ detineantur? *in appendic.poſt.cap.5.§.4.n.1.*
Quænam animæ, & ob quas cauſas in purgatorio detineantur? *ibid. n.3.*
Quæ, & quantæ ſint pœnæ purgatorij, *ibid.*
Vbinam ſit purgatorium, *ibid.n.4.*
Quanto tempore animæ in purgatorio detineantur, *ibid.*
An animæ in purgatorio detentæ illinc aliquando egrediantur, & hominibus appareant, *ibid.*
Quibus modis animæ in purgatorio detentæ iuuari, & ſubleuari poſſint, *ibid.*

Religio.
Quid ſit Religio, *tract.1.cap.4.ſect.1.§.5.n.1.*
Qui ſint actus proprij virtutis Religionis, *ibid.*
Quænam ſint peccata Religioni oppoſita, *ibid.n.2.*

Reſeruatio caſuum.
An Pontifex Romanus in tota Eccleſia & vnuſquiſque Epiſcopus in propria diœceſi caſus aliquæs ſuo peculiari iudicio reſeruare poſſint, *tract.1.c.5.ſect.17.n.1.*
An peccata venialia, aut mortalia pùrè interna reſeruari poſſint, *ibi.*
An ſint aliqui caſus de iure Epiſcopo reſeruati, *ibid.*
Quinam ſint caſus Romano Pontifici reſeruati, *ibid.num.3.*
An reſeruatio illa interdum ceſſet, & ob quas cauſas, *ibid.n.2.*
Quis poſſit à caſibus reſeruatis abſoluere, *ſect.18.*

Reſtitutio.
Quid per reſtitutionem intelligatur, *tract.2.cap.4.ſect.7.§.14.*
Quiſnam reſtituere teneantnr, *ibid.quæſt.1.*
Cui reſtituendum, *quæſt.2.*
quid, quando, & quo ordine reſtituendum, *quæſt.3.*
quænam cauſæ à reſtitutione excuſent, *quæſt:4.*

Romanus Pontifex.

An inter legiſlatores Eccleſiaſticos Romanus Pontifex primum & ſupremum locum teneat, *tract.2.cap.3.ſect.5.§.1.n.1.*
An in materia fidei alijſque rebus ad mores & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectantibus Romanus Pontifex ſit ſupremus Legiſlator & iudex. *ibid.n.2.*
An ad Romanum Pontificem pertineat Concilia generalia conuocare, ijſque vel per ſe, vel per Legatos præſidere, §.1.

Sacramentum.

Quid nomine Sacramenti intelligatur, *tract.1.c.1.ſect.1.n.1.*
Quid ſit propriè Sacramentum, *ibid.*
Qua ratione Sacramenta nouæ legis à Sacramentis legis Moſaicæ diſtinguantur, *ibid.n.2.*
Quot ſint Sacramenta nouæ legis à Chriſto inſtituta, *ſect.7.*
Quæ ſit neceſſitas Sacramentorum nouæ legis, *ibid.*

Sacramentorum materia & forma in genere.

An Sacramenta nouæ legis conſtent rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma? *ſect.2.n.1.*
Quid nomine materiæ remotæ & formæ in Sacramentis intelligatur? *ibid.*
An materia & forma in Sacramentis ſimul exiſtere debeat? *ibid. num.2.*
Quid nomine materiæ remotæ & materiæ proximæ in Sacramentis intelligatur? *ibid.n.3.*
An ad conficienda Sacramenta determinatæ res & determinata verba requirantur, *ſect.3.*
Vnde petenda ſit determinatio rerum & verborum in Sacramentis? *ibid.n.2.& 3.*
Quænam mutatio in rebus aut in verbis Sacramenti validitatem impediat? *ibid.n.4.*

Sacramentorum effectus.

An Sacramenta nouæ legis gratiam conferant? *ſect.4.n.1.*
An gratiam illam conferant virtute aliqua & efficacia propria? *ibid. num.2.*
An gratiam conferant ex opere operato, & quomodo hoc intelligi debeat? *ibid.n.3.*
An gratiam illam producant phyſicè, an moraliter, *ibid.n.4.*
Quam gratiam Sacramenta nouæ legis conferant, *ſect.5.n.1.*
An præter gratiam ſanctificantem habitualem, conferant etiam quædam auxilia gratiæ actualis, & quæ, *ibid.n.2.*
An conferant auxilia illa gratiæ omnibus ſuſcipientibus? *ibid.*
An Sacramenta nouæ legis qualem gratiam conferant? *ibid.n.3.*
An per aliqua Sacramenta imprimatur caracter, & quid ſit caracter ille,

ille, *ſect.6.n.*1.
An caracter ille ſit indelebilis? *ibid.n.*2.
Quænam Sacramenta caracterem imprimant, *ibid.n.*3.

Sacramentorum Miniſter.

An primarius & præcipuus Sacramentorum miniſter ſit Chriſtus? *ſect.*8.*n.*1.
An præter Chriſtum ſint alij Sacramentorum miniſtri ab ipſo inſtituti, & qui? *ibid.*
An Angeli Sacramenta ſecundùm legem ordinariam miniſtrare poſſint? *ibid.*
An in miniſtro Sacramenti requiratur poteſtas, & quæ, *ibid.n.*2.
An in eodem requiratur intentio? *ibid.n.*3.
Quęnam intentio ad Sacramenti validitatem neceſſaria ſit? *ibid.n.*4.
Quænam aliæ diſpoſitiones requirantur in miniſtro, vt non modò validè, ſed etiam licitè Sacramentum adminiſtret; *ibid.n.*6.
An liceat à malis miniſtris Sacramenta recipere? *ibid.n.*8.

Sacramentalia.

Quid nomine Sacramentalium intelligatur, *tract.*2. *cap.*5.*ſect.* 5. *n.*3.& 4.
Quot ſint Sacramentalia, *ibid.*
An & qua ratione per Sacramentalium vſum peccata venialia remittantur? *ibid.*

Sacrificium.

Quid ſit propriè Sacrificium? *tract.*1.*c.*4.*ſect.*11.§.1.*n.*2.
An ſoli Deo Sacrificium offerri debeat? *ibid.*
Quænam ad ſacrificij rationem pertineant? *ibid.*

Sacrilegium.

Quid ſit ſacrilegium? *tract.*2.*c.*4.*ſect.*1.§.5.*n.*14.
Quot ſint ſpecies ſacrilegij? *ibid.*

Satisfactio.

Quid nomine ſatisfactionis intelligatur? *tract.*1.*c.*5.*ſect.*23.*n.*2.
Quæ ſit & quotuplex ſatisfactio ſacramentalis? *ibid.n.*2.
An remiſſa per abſolutionem ſacramentalem peccati culpa, remaneat aliquando pœna aliqua temporalis à pœnitente luenda? *ibid.n.*3.
An per aliqua bona opera Deo ſatisfieri poſſit? *ibid.*
Quibuſnam operibus poſſit ſatisfieri? *ſect.*23.
Quid in ſatisfactione imponenda Confeſſarius obſeruare debeat? *ſect.* 24.
Quæ ſit obligatio pœnitentis ad ſatisfactionem illam à Confeſſario impoſitam acceptandam & implendam? *ſect.*25.

Scandalum.

Quid per ſcandalum intelligatur? *tract.*2.*cap.*4.*ſect.*5.§.5.*n.*4.
Quid ſit ſcandalum actiuum vel paſſiuum? *ibid.n.*5.

An poſſit ſcandalum actiuum eſſe ſine paſſiuo, & è contra? *ibid.*
An ſcandalum actiuum ſit ſpeciale peccatum? *ibid.*
An ſpiritualia bona, ad propriam vel proximi ſalutem neceſſaria vel vtilia, dimitti debeant, ad euitandum ſcandalum paſſiuum aliorum? *ibid.n.6.*

Simonia.

Simoniæ peccatum vnde dictum ſit? *in appendic. de ſtatu clerical. art.3.q.2.n.1.*
Quotuplex ſit ſimonia? *ibid.n.2.*
Quid ſit ſimonia mentalis, conuentionalis, realis? *ibid.*
An ſit aliqua Simonia iure diuino, & aliqua alia iure humano Eccleſiaſtico prohibita? *ibid.n.3.*
Qua ratione ſimoniæ peccatum dignoſci poſſit? *ibid.n.4.*
An ſit ſimonia mercedem recipere pro munere docendi ſcientiam aliquam naturali induſtria comparabilem? *ibid.*
An Sacerdotes qui pro celebrationibus Miſſarum, exequijs defunctorum, alijſque ſimilibus miniſterijs ſtipendium ſeu honorarium accipiunt committant Simoniam? *ibid.n.5.*
An ſit ſimonia aliquid dare vel recipere pro dote puellę vitam religioſam profitentis? *ibid.*
An ſit ſimonia vaſa ſacra vendere vel emere? *ibid.n.6.*
An reſignatio Beneficij in fauorem alicuius, vel cum reſeruatione penſionis, ſit ſimoniaca? *ibid.n.7.*
An ſimonia reperiatur in permutatione beneficiorum? *ibid.*
Quænam ſint pœnæ contra Simoniacos conſtitutæ? *q.3.*

Sortes.

An ſortibus diuinatorijs vti ſit illicitum? *tract.2.cap.4. ſect.1.§.5. num.6.*
An ſit illicitum vti ſortibus conſultorijs? *ibid.n.8.*
Sub quibus conditionibus vti liceat eiuſmodi ſortibus? *ibid.*
An & qua ratione licitum ſit vti ſortibus diuiſorijs? *ibid.*

Spes.

Quid ſit ſpes? *tr.2.c.4.ſect.1.§.2.n.1.*
An licitum ſit ſpem in aliqua creatura collocare? *ibid.n.1.*
An extet aliquod præceptum de ſpe in Deum concipienda? *ibid.n.4.*
In quibus caſibus præceptum illud obliget? *ibid.n.5.*
Quænam ſint peccata ſpei oppoſita? *ibid.*

Sponſalia.

Quid ſponſaliorum nomine intelligatur? *tract. 1. cap.8. ſect.6. num.1.*
Quænam requirantur ad validitatem ſponſaliorum? *ibid.*
Quæ ſit ſponſaliorum obligatio, & quibus modis diſſoluantur? *ibid.n.2.*

An

An ad abſoluenda ſponſalia opus ſit authoritate Iudicis Eccleſiaſtici; *ibid.n* 3.

Superſtitio.

Quid ſit ſuperſtitio? *tract.*2.*c*.4.*ſect*.1.§.5.*n*.1.
Quot ſint ſpecies ſuperſtitionis? *ibid.n*.3.

Suſpenſio.

Quid ſit ſuſpenſio *tract*.2.*c*.6.*ſect*.2.§.2.*n*.1.
Quotuplex ſit ſuſpenſio? *ibid*.
An qui ſuſpenſionem violat in exercitio ſolemni alicuius Ordinis ſacri, incurrat irregularitatem? *ibid*.
Quænam ſuſpenſiones in iure latæ frequentiùs incurrantur? *ibid. n*.2.3.& 4.

Tentatio Dei.

Quid ſit tentatio Dei, & quale peccatum? *tract*.2.*cap*.4.*ſect*.1.§.5. *num*.13.
Quot modis peccatum illud committatur? *ibid*.
An ſit tentare Deum, neceſſitate aliqua cauſa rationabili vrgente auxilium aliquod extraordinarium ab eo poſtulare aut expectare? *ibid*.

Tonſura Clericalis.

An vſus Tonſuræ Clericalis ſit à primis Eccleſiæ temporibus? *in append.de ſtatu Clerical.art*.2.
An prohibitum ſit Clericis comam relaxare aut nutrire? *ibid*.
Qualis debeat eſſe tonſura Clericalis? *ibid*.

Vana obſeruatio.

Quid ſit vana obſeruatio, & in quo differat à diuinatione? *tract*.2. *c*.4.*ſect*.1.§.5.*n*.9.
An vana obſeruatio ſit peccatum mortale? *ibid*.
Quot ſint ſpecies vanæ obſeruationis? *ibid.n*.10.& 11.

Votum.

Quid ſit votum? *tract*.2.*c*.4.*ſect*.2.§.3.*n*.1.
Quotuplex ſit votum? *ibid.n*.3.
Quænam ſint perſonæ voti emittendi capaces? *ibid.n*.4.
Quid de votis impuberum & religioſorum cenſendum ſit? *ibid.n*.5.
Quæ ſit voti obſeruandi obligatio? § 4.*n*.1.
An executio voti circa peccatum differri poſſit? *ibid.n*.2.
An aliquis poſſit voto alterius obligari? *ibid*.
An aliquando liceat votum interpretari, & qua ratione? *ibid.n*.3.
Quot modis ceſſet voti obligatio? *ibid.n*.4.
Quæ ſit differentia inter irritationem & diſpenſationem voti? *ibid*.
An ſit in Eccleſia poteſtas diſpenſandi in votis? *ibid.n*.5.
Quibus perſonis poteſtas illa competat? *ibid*.
Quænam vota reſeruata ſint ſummo Pontifici? *ibid*.

Quæ-

Quænam ſint iuſtæ rationes diſpenſandi in votis? *ibid.n.6.*
An prælatus poſſit ſecum ipſe diſpenſare in proprijs votis? *ibid.*
An vouens poſſit propria authoritate commutare votum ſuum? *ibid.n.8.& 9.*

Vſura,

Quid vſuræ nomine intelligatur? *tract.2.cap.4.ſect.7.§.12.n.1.*
Quid ſit vſura mentalis, formalis, palliata, &c. *ibid.*
An omnis & quæcunque vſura ſit peccatum? *ibid.n.2.*
An in cenſibus & cambijs vſura reperiatur? *ibid.n.4.*
An ratione damni emergentis aut lucri ceſſantis licitum ſit aliquid exigere in mutuo, vltra principalem ſortem. *ibid.n.5.*
An idem liceat ratione periculi, cui mutuans pecuniam exponit? *ibid.num.6.*
An idem licitum ſit in pœnam dilatæ ſolutionis? §.13.*n.1.*
An licitum ſit mutuanti pignus frugiferum accipere pro aſſecuratione pecuniæ mutuatæ? *ibid.n.2.*
An licitum ſit inire ſocietatem cum altero, ea conditione, vt ſaluo capitali lucrum aliquod certum quotannis recipiatur? *ibid. n.3.4.5.& 6.*

CATECHESIS CHRISTIANA EX IIS, quæ in vtraque huius operis parte continentur, breuiter & methodicè concinnata, & ad commodiorem Catechiſmi praxim accommodata.

CVm Vniuerſa Catechiſmi Chriſtiani Doctrina communiter ad quinque capita ſoleat reuocari; videlicet ad fidem, ſpem, charitatem, officia iuſtitiæ Chriſtianæ, & Sacramenta, quibus continentur omnia quæ à quolibet Chriſtiano ad ſalutem æternam conſequendam credi & præſtari debent: Idcirco breuiter hic adnotabimus ea quæ ſuper vnoquoque illorum quinque capitum, in varijs huius Medullæ Theologicæ locis explicata reperiuntur, vt ex ijs tanquam ex fontibus vberioribus, quiſque haurire poſſit, quæ vel ad propriam, vel ad aliorum inſtitutionem neceſſaria aut vtilia eſſe exiſtimauerit.

CAPVT PRIMVM.

De Fide.

FIdes eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua homo firmiter aſſentitur ijs, quæ Deus reuelauit, & per Eccleſiam credenda propoſuit; ſiue illa ſcripta ſint, ſiue non ſint.

Vide explicationem illius definitionis. *par.1.tract.1.cap.1.ſect.1.*
Quotuplex ſit fides, *ibid.*
Quid ſit fides actualis, quid habitualis, quid item explicita vel implicita, formata vel informis, viua vel mortua, *ibid.*
An fides ſit neceſſaria ad ſalutem neceſſitate præcepti, vel medij, *ſect.2.& 3.*
An ſit ad ſalutem neceſſarium aliquorum myſteriorum fidem explicitam habere, & quorum, *ſect.4.*
An, & qua ratione extrema fidei confeſſio ſit ad ſalutem neceſſaria, *ſect.5.*
An fuerit neceſſarium condi Symbolum aliquod fidei, quod præcipua fidei capita complecteretur, *cap.2.ſect.5.*

Symbolum Apoſtolorum.

CRedo in Deum Patrem Omnipotentem Creatorem cęli & terræ.
Et in Ieſum Chriſtum Filium eius vnicum Dominum noſtrum.
Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.
Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus.
Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.
Aſcendit ad celos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.
Credo in Spiritum Sanctum.
Sanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorùm Communionẽ.
Remiſſionem peccatorum.
Carnis reſurrectionem.
Vitam eternam. Amen.

Credo,

Quomodo actus fidei ſit in praxim redigendus, *cap.3.ſect.9.*

In Deum.

Quomodo diſtinguantur credere Deum, credere Deo, & credere in Deum? *cap.1.ſect.1.*
De Vnitate, æternitate, immenſitate Dei, alijſque eius perfectionibus & attributis. *Vide.tr.2.c.1.2.& 3.*

Patrem,

De Myſterio Trinitatis. *tr.3. de Trinitate, cap.1.*
De Perſona Patris. *cap.2.ſect.1.*
Quomodo loquendum ſit de Myſterio Trinitatis. *ſect.8.*

Omnipotentem.

De Efficacitate diuinæ voluntatis. *tract.2.cap.2.ſect.8.*

Crea-

Creatorem.

Qua ratione Deus ſit cauſa efficiens rerum omnium. *tr.4. c.1.ſect.1.*
Quod ſolius Dei proprium ſit, creare. *ibid.ſect.2.*

Celi & terræ.

An mundus Vniuerſus, vel creatura aliqua fuerit vel eſſe potuerit ab æterno; Et an omnes Creaturæ initium aliquod ſuæ durationis habuerint? *ibid.ſect.3.*
Quandonam Angeli creati ſint? *tr.4.c.2.ſect.1.*
Fueruntne Angeli creati in cœlo Empyreo? *ibid.ſect.2.*
An ſint nouem Ordines Angelorum. *ſect.9.*
Fuerunt ne Angeli creati in gratiæ ſtatu? *cap.3.ſect.1.*
Quodnam fuerit bonorum Angelornm meritum, & malorum demeritum? *ibid.*
An ſint aliqui Angeli ad cuſtodiam hominum à Deo deputati *ſect.3.*
Quænam ſint officia Angelorum cuſtodum erga homines. *ibid.*
Quomodo homines à Dæmonibus impugnentur? *ſect.6.*
Quid de creatione hominis ſentiendum ſit? *c.4.ſect.1.*
Qua ratione homo dicitur creatus ad imaginem & ſimilitudinem Dei? *ibid.*
Qualis fuerit ſtatus innocentiæ, in quo primus homo conditus eſt, *ſect.2.3.4.& 5.*
De laſu & peccato primi hominis. *cap.5.ſect.1.*
De peccato originali, & eius effectibus. *ſect.2.3.4.& 5.*

Et in Ieſum Chriſtum,

Quandonam facta ſit impoſitio nominis Ieſu. *tr.5.cap.7.ſect.2.*
Quæ & quanta ſit excellentia nominis Ieſu, *ibid.*
Quid ſignificet nomen Ieſu, *ibid.*
Quare Ieſus dictus ſit Chriſtus, *ibid.*

Filium eius vnicum,

De perſona Filij, quæ eſt ſecunda in Trinitate, *tract.3.cap.2.ſect.2.*

Dominum noſtrum,

De Regia Chriſti dignitate, & eius dominio ſupremo in omnes creaturas. *tract.5.cap.7.ſect.8.*
De adoratione Chriſto debita. *cap.8.ſect.1.*

Qui

An poteſtatem illam iudiciariam in morte cuiuſque exerceat? *ibid.*

Credo in Spiritum Sanctum,

De perſona Spiritus ſancti. *tract.3.cap.2.ſect.4.*

Sanctam Eccleſiam Catholicam,

Quænam ſit vera Eccleſia, & quibus notis dignoſcatur? *tract. 1.cap. 2.ſect.4.*
De Romano Pontifice ſummo totius Eccleſiæ Paſtore, *part.2.tract. 2.cap.3.ſect.5.§ 3.*
De Concilijs Generalibus, quæ Eccleſiam vniuerſam repræſentant. *ibid.§.2.*
De Epiſcopis alijſque Eccleſiæ Prælatis. *ibid.§.3.*

Sanctorum Communionem,

Quid per Sanctorum Communionem intelligatur. *part. 2. tract. 2. cap.6.ſect.2.§ 1.*

Remiſſionem peccatorum,

De remiſſione peccatorum per Sacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ percipienda. *part.2.cap.2.ſect.6. & cap.5.& ſect.*

Carnis Reſurrectionem,

Qua ratione Chriſti reſurrectio ſit cauſa noſtræ Reſurrectionis. *part.1.tract.5.cap.7.ſect.4.*
De Corporum reſurrectione & glorificatione. *tract.6.cap.5.ſect.6.*

Vitam æternam,

In quo conſiſtat vita & beatitudo æterna. *tract.6.cap.5.ſect.6.*
Quænam ſint aureolæ Beatorum? *ibid.*
De clara & intuitiua diuinæ eſſentiæ viſione. *tract.2. cap.6.ſect.1.2. & ſeq.*
Deus velit omnes homines ſaluos fieri. *tract.6.cap.2.ſect.5.*
An loco inferni, & damnatorum pœnis. *part. 2.tract.2. cap.2. in digreſſ. poſt ſect.2.*

CAPVT SECVNDVM.

De Spe.

SPes eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua homo fidelis in pręſenti quidem ſæculo bona ſalutaria; in futuro verò ipſam æternam beatitudinem, à Deo cum fiducia per Chriſti merita, expectat.

Vide explicationem illius definitionis, *part.2.tr.2.cap.4 ſec.1.§.2.*

Omnia verò, quæ à Deo ſperare & poſtulare poſſumus & debemus continentur in ſeptem petitionibus orationis Dominicæ, quæ ſequitur.

Pater noſter qui es Cælis.
Sanctificetur nomen tuum.
Adueniat Regnum tuum.
Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.
Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.
Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.
Et ne nos inducas in tentationem.
Sed libera nos à malo.

De oratione, *part. 2. tract. 2. cap. 4. ſect. 1. §. 3.*
Quid ſit, & quotupliciter fiat oratio? *ibid.*
An oratio neceſſaria ſit ad ſalutem? *ibid.*
Quo tempore fieri debeat oratio? *ibid.*
Quis poſſit & debeat orare? *ibid.*
Ad quem debeat dirigi oratio, ſeu quis debeat orari? *ibid.*
Pro quibus orandum ſit? *ibid.*
Quomodo ſit orandum?
Quænam in oratione ſint poſtulanda? *ibid.*
Quis ſit ſingularum petitionum orationis dominicæ ſenſus? *ibid.*
Orationi dominicæ communi Eccleſiæ vſu ſubiungitur ſalutatio Angelica, cum precatiuncula quæ ſequitur.

Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, Ieſus. Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis noſtræ, Amen.

De cultu ſanctiſſimæ Virgini Mariæ exhibendo, *part.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *ſect.* 3.
Vide explicationẽ ſingulorũ verborum ſalutationis Angelicæ, *ibid.*

CAPVT TERTIVM.

De Charitate.

CHaritas eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua Deus ſummè ſuper omnia diligitur propter ſeipſum, & proximus propter ipſum Deum.

Vide illius definitionis explicationem, *part.* 2. *tract.* 2. *cap.* 4. 1. *ſect.* §. 4.
An & qua ratione charitas ſit virtutum forma? *ibid.*
Qua ratione charitas ſit amor perfectæ amicitiæ? *ibid.*
Quinam ſint actus charitatis eliciti, & qui imperati? *ibid.*
Quomodo intelligi debeat illud dictum S. Bernardi, quod *modus diligendi Deum eſt diligere ſine modo? ibid.*
An charitas vnico mortali peccato deperdatur? *ibid.*
Quale ſit præceptum de diligendo Deo, & quo tempore obliget? *ib.*
Quænam peccata charitati aduerſentur? *ibid.*
De charitate proximi, *vide ſect.* 4.
Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ? *ibid.* §. 1.
An vnuſquiſque teneatur ex charitate diligere ſeipſum *ibid.*
Quid nomine proximi intelligendum ſit? *ibid.*
Qua ratione diligendi ſint inimici? *ibid.*
Quis ordo in charitate ſeruandus ſit; §. 2.
An licitum ſit quantumlibet paruum peccatum committere, ad maximum aliquod bonum ſpirituale alteri procurandum? *ibid.*
An & qua ratione vnuſquiſque teneatur plus diligere ſeipſum, quàm proximum? *ibid.*
De actibus charitatis erga proximum §. 3.
De eleemoſyna corporali, *ibid.*
De eleemoſyna ſpirituali ſeu de correctione fraterna? §. 3.

Cum verò præcipuus charitatis actus ſit obſeruatio diuinæ legis, dicente Chriſto (Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. *Ioan.* 14.) ideò agendum eſt hìc de decalogo ſeu de præceptis diuinæ legis, quæ in ſcriptura recenſentur his verbis.

Decalogi præcepta.

EGo ſum Dominus Deus tuus.

I. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile vt adores illud.

II. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

III. Memento vt diem Sabathi ſanctifices.

IV. Honora Patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.

V. Non occides.

VI. Non mæchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

IX. Non concupiſes vxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & vniuerſa quæ illius ſunt.

Ego ſum Dominns Deus tuus; non habebis Deos, &c.

Vide explicationem primi præcepti, *part. 2. tract. 2. cap. 4. ſect.* 1.

Quidnam primo illo præcepto circa virtutes fidei, ſpei, aut charitatis præcipitur aut prohibetur? *ibid.* §. 1. 2. *&* 3.

Quid eodem præcepto circa virtutem Religionis, illiuſque actus præcipitur aut prohibetur, §. 4.

Quot modis peccetur in primum decalogi præceptum. §. 5.

Non aſſumes nomen Domini, &c.

Vide explicationem ſecundi præcepti, *ſect.* 2.

De iuramento, quot modis fiat, & qua ratione licitum ſit aut illicitum. *ibid.* §. 1.

De blaſphemia, quid ſit & quot modis committatur? §. 2.

De voto, quid ſit, & quotuplex, §. 3.

Quænam perſonæ votum emittere poſſint? *ibid.*

Quæ & quanta ſit voti obligatio, & quibus modis ceſſare poſſit? *ibid.* §. 4.

Quot modis peccetur in ſecundum decalogi præceptum, *ibid.* §. 5.

Me-

Memento vt diem Sabbathi ſanctifices.

Vide explicationem huius tertii præcepti, *ſect.* 3.
Quænam requirantur ad debitam feſtorum dierum ſanctificationem? §. 1.
Quænam ſint opera ſeruilia, à quibus abſtinendum ſit diebus feſtis? *ibid.*
An præter illa quæ ſeruilia ſunt, ſint aliqua alia opera diebus feſtis prohibita, & quæ? *ibid.*
Quidnam adhuc præter abſtinentiam ab operibus ſeruilibus requiratur ad feſtorum dierum ſanctificationem, *ibid.*
Quænam diſpoſitiones requirantur vt quis Miſſæ ſacrificio debitè ac religioſè interſit? *ibid.*
Quot modis peccetur in tertium decalogi præceptum *ibid.* §. 2.

Honora patrem tuum & matrem tuam, &c.

Vide explicationem huius quarti præcepti? *ſect.* 4.
Quænam ſint officia & obligationes filiorum erga parentes, & inferiorum quorumcunque erga Superiores? *ibid.* §. 6.
Quænam viciſſim ſint officia & obligationes parentum erga filios, & Superiorum quorumcunque erga inferiores? *ibid.*
Quot modis peccetur in quintum decalogi præceptum? *ibid.*

Non occides.

Vide explicationem huius quinti præcepti, *ſect.* 5. §. 1.
An liceat occidere vel mutilari ſeipſum? §. 2.
An ſint aliquæ cauſæ iuſtæ, ob quas liceat alterum occidere vel mutilare? §. 3.
Quot modis peccetur in quintum decalogi præceptum §. 4.
Quænam reſtitutio, ob alterius occiſionem vel mutilationem ſit facienda? *ibid.* §. 5.

Non mechaberis.

Vide explicationem huius ſexti præcepti? *ſect.* 6. §. 1.
Quot ſint luxuriæ ſpecies? *ibid.*
Quot modis peccetur in hoc ſextum præceptum? §. 1.
An aliqua reſtitutio quandoque facienda ſit ob violationem huius præcepti? §. 3.

Non furaberis.

Vide explicationem huius ſeptimi præcepti, *ſect.6.*
Quænam requirantur ad iuſtitiam ſeruandam in varijs contractibus v.g. in emptione, venditione, mutuo, locato, & alijs, vid. *ibid.* §. 6.7.8.9.
Quidnam prohibeatur hoc ſeptimo præcepto? §.10.
Quot modis peccetur in illud? §.11.
Quibus modis peccatum vſuræ committatur? §.12.
Quænam reſtitutio facienda ſit ob violationem huius præcepti? §.14.

Non loqueris contra proximum tuum, &c.

Vide explicationem huius octaui præcepti? *ſect.8.*
Quid ſit mendacium, & quotupliciter committatur? *ibid.* §.1.
Quid ſit detractio, & quot modis committatur? §.7. & 8.
Quid ſit iudicium temerarium? §.9.
Quot modis peccetur in hoc præceptum? 10.

Non concupiſces vxorem proximi tui.
Non domum, non agrum, &c. nec vniuerſa quæ illius ſunt.

Vide explicationem noni & decimi præcepti, *ſect.9.*
Quænam concupiſcentia his duobus præceptis prohibeatur? *ibid.*
Quot modis in illa duo vltima decalogi præcepta peccetur? *ibid.*

Præter diuina Decalogi præcepta, ſunt etiam alia precepta Eccleſiæ, quę à quolibet Chriſtiano cum omni reuerentia ſuſcipi, & humiliter ac fideliter ſeruari debent; dicente Chriſto, illum, qui Eccleſiam audire, ipſique obedire noluerit, habendum eſſe tanquam ethnicum & publicanum.

Sunt autem quinque præcipua Eccleſię precepta cuique Chriſtiano, & ſcitu, & obſeruatu neceſſaria.

I. Statutos ab Eccleſia feſtos dies celebrato.
II. Sacrum Miſſæ officium diebus feſtis reuerenter audito.
III. Ieiunia certis diebus temporibuſque indicta ſeruato.
IV. Peccata tua propria Sacerdoti tuo annis ſingulis confitetor.

V. Sa-

V. Sacro ſanctam Euchariſtiam ad minimum ſemel in anno, idque circa feſtum Paſchæ ſumito.

Vide explicationem primi & ſecundi præcepti Eccleſiæ, ſupra in explicatione tertij præcepti decalogi, *par.2.tr.2. cap.4.ſect.3.*
Vide explicationem tertij præcepti quod eſt de Ieiunio, *cap. 5. ſect.vnic.*
Quænam perſonæ ad ieiunium obligentur.§.2.
Quot modis in hoc tertium Eccleſiæ præceptum peccetur? §.3.
Vide explicationem quarti præcepti Eccleſiæ? *tract.1.c.5.ſect.8.*
Vide explicationem quinti præcepti eiuſdem Eccleſiæ? *c.4.ſect.8.*

CAPVT QVARTVM.

De Officijs Iuſtitiæ Chriſtianæ.

IVſtitiæ Chriſtianæ nomine nihil aliud intelligitur quàm animæ mundities & rectitudo: hoc eſt ab omni labe peccati ſaltem mortalis puritas,& verum ac ſincerum pietatis ac bonorum operum ſtudium.
Ex quo infertur, quod etiam ex ſacris litteris diſcimus, duo eſſe præcipua Chriſtianæ iuſtitiæ officia.
Primum eſt,declinare à malo, id eſt peccatum quodcumque ſolicitè deuitare;
Et ad hoc explicandum eſt.

Quid ſit peccatum? *Vid.part.2.tract.2.cap.2.ſect.2.*
Vndenam actus humanus bonitatem vel malitiam moralem deſumat, *cap.1.ſect.3.*
Quid ſit conſcientia, quid Syndereſis, *ſect.5.§.1.*
Quæ ſit obligatio ſequendi dictamen conſcientiæ, §.2.
Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit, §.4.
In dubijs quid agendum, §.5.
Quænam ſint peccata mortalia aut venialia, *cap.2.ſect.2.*
Qua ratione peccata mortalia & venialia inter ſe dignoſcantur, *ſect.3.*
De peccatis omiſſionis & commiſſionis, & varijs eorum gradibus, *ſect. 5.*
Quænam delectatio ſit peccatum? *ibid.*

Quænam ſint cauſæ peccatorum? *ſect.6.*

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel à peccato excuſet? *ſect.7.*

Quinam ſint effectus peccati? *ſect.8.*

Secundum officium Iuſtitię Chriſtianę eſt facere bonum, id eſt opera bona, & coram Deo meritoria exercere. Et ad hoc videndum,

In quo conſiſtat iuſtificatio hominis? *part.1.tr.6.c.4.ſect.1.*

Quænam diſpoſitiones requirantur ad iuſtificationem? *ſect.5.*

An aliquis citra reuelationem certo ſcire poſſit ſe eſſe iuſtificatum? *ſect.1.*

An homo poſſit velle aut facere bonum aliquod ſine gratia? *cap. 1. ſect.7.*

An homo Iuſtificatus indigeat aliquo gratię actualis auxilio ad operandum bonum, & ad finalem perſeuerantiam? *eod.cap.1.ſect.9.*

An cuilibet homini detur gratia ſufficiens ad ſalutem? *cap.2.ſect.4.*

An poſſit homo aliquid à Deo mereri? *cap.5.ſect.1.*

Quænam conditiones requirantur ad meritum? *ſect.3.& 4.*

Quænam res cadant ſub meritum. *ſect.5.*

Quis iuſtus ſibi, quid alijs mereri poſſit? *ſect.6.& 7.*

CAPVT QVINTVM.

De Sacramentis.

CVm Sacramenta ſint eo fine diuinitus inſtituta, vt nobis conferant gratiam, ſine qua nec Deo placere, nec opera illi placita exequi poſſumus; ideò poſt virtutum Theologicarum, & Iuſtitię Chriſtianę Doctrinam, populus Chriſtianus de ipſis Sacramentis inſtrui maximè debet, vt nouerit quid de illis credere teneatur, & qua ratione ſe ad illa debitè & fructuosè recipienda diſponere poſſit, vt illorum virtute ac efficacia gratias illas obtineat, quæ ad iuſtificationem conſequendam, & ad virtutes exercendas ſibi neceſſaria eſt, atque in primis de ipſis Sacramentis in genere, tum de ijſdem in particulari agendum eſt.

De Sacramentis in genere.

SAcramentum eſt ſignum aliquod ſenſibile, quod ex inſtitutione Dei Sanctitatis & Iuſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.

Vide explicationem huius definitionis, *par.2.tr.1.cap.1.ſect.1.*
Qua ratione Sacramenta nouæ legis differant à Sacramentis legis naturæ & Legis Moſaicæ? *ibid.*
An Sacramenta nouæ legis conferant gratiam? *ſect.4.*
An præter gratiam ſanctificantem, dona Spiritus Sancti, & virtutes infuſas, Sacramenta nouæ legis conferant quædam gratiæ actualis auxilia? *ſect.5.*
An gratiam illam, & auxilia conferant omnibus ſuſcipientibus? *ibid.*
An Sacramenta nouæ legis æqualem gratiam conferant? *ibid.*
An per aliqua Sacramenta caracter imprimatur? *ſect.6.*
Quid ſit ille caracter, & an ſit indelebilis? *ibid.*
Quænam Sacramenta caracterem imprimant: *ibid.*
Quot ſint Sacramenta nouæ legis? *ſect.6.*

De Baptiſmo.

BAptiſmus eſt Sacramentum nouę legis à Chriſto inſtitutum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aqua naturali factam ſub præſcripta verborum forma, confertur gratia.

Quod Baptiſmus ſit Sacramentum à Chriſto inſtitutum *Vid.par.2.tract.1.cap.2.ſect.1.*
Quo tempore à Chriſto inſtitutum ſit? *ibid.*
Quæ differentia inter ſit Baptiſmum Ioannis, & Baptiſmum à Chriſto inſtitutum? *ibid.*
An Baptiſmus ad ſalutem neceſſarius ſit? *ibid.*
Quid ſit Baptiſmus in voto ſuſceptus, & an ſufficiat? *ibid.*
Quæ differentia inter Baptiſmũ fluminis, flaminis, & ſanguinis? *ibid.*
Quæ ſit materia propria Baptiſmi? *ſect.2.*
An aquæ artificiales ſint aptæ ad conferendum Baptiſmum? *ibid.*
Qualis & quanta ablutio ex aqua naturali ad Baptiſmum requiratur? *ibid.*
Quænam pars corporis ablui debeat? *ibid.*
Quæ ſit forma Baptiſmi, ſeu ſub quibus verbis baptiſmus conferri debeat? *ſect.3.*

An expreſſa mentio & inuocatio trium perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis neceſſaria ſit ad baptiſmum validè conferendum? *ibid.*
Quis poſſit baptiſmum conferre? *ſect.*4.
An in caſu neceſſitatis quilibet ſiue fidelis, ſiue infidelis, ſiue vir, ſiue mulier baptiſmum conferre poſſit?
Quis baptiſmum ſuſcipere poſſit? *ſect.*5.
An licitum ſit baptizare infantes inuitis parentibus infidelibus. *ibid.*
Quænam diſpoſitiones requirantur in adultis, qui baptiſmum ſuſcipere volunt? *ibid.*
Vtrum infans nondum natus poſſit in vtero materno baptizari? *ibid.*
Vtrum monſtra baptizari debeant? *ibid.*
Vtrum adulti amentes ſint baptizandi? *ibid.*
Quinam ſint effectus Baptiſmi? *ſect.*6.
An per baptiſmum fiat remiſſio non modò culpæ, ſed etiam totius pœnæ peccatis debitæ? *ibid.*
An per baptiſmum character imprimatur? *ibid.*
An per Circumciſionem in veteri lege conferretur remiſſio peccatorum? *ibid.*
Vide explicationem cęremoniarum baptiſmi? *ſect.*7.

De Confirmatione.

Confirmatio eſt Sacramentum nouæ legis à Chriſto inſtitutum, in quo virtute vnctionis Chriſmatis ab Epiſcopo factæ, & verborum ab eo prolatorum, gratia in Baptiſmo accepta augetur, & perficitur; & robur confertur ad fidem Chriſti interiùs retinendam & exteriùs profitendam.

Quod Confirmatio ſit Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum? *vide cap.*3.
Quonam tempore inſtitutum fuerit? *ibid.*
An Chriſma ex oleo Oliuarum & balſamo confectum, ſit materia huius Sacramenti? *ſect.*2.
Cur Chriſma iſtud debeat eſſe ab Epiſcopo benedictum? *ibid.*
An vnctio Chriſmatis debeat fieri in fronte? *ibid.*
An manu ſeu digito Epiſcopi vnctio illa fieri debeat? *ibid.*
Quænam ſit forma huius Sacramenti, ſeu quænam verba ab Epiſcopo proferri debeant, cum illud Sacramentum confert? *ibid.*
Quinam ſint huius Sacramenti effectus? *ſect.*3.
An complementum & perfectio gratiæ Baptiſmalis ſit proprius huius Sacramenti effectus? *ibid.*

An

An per hoc Sacramentum imprimatur caracter? *ibid.*
Quænam diſpoſitiones requirantur ad hoc Sacramentum validè & fructuoſè recipiendum? *ſect.*4.
Quænam ſit obligatio recipiendi hoc Sacramentum? *ibid.*
Vide explicationem cæremoniarum Confirmationis? *ſect.*5.

De Euchariſtia.

EVchariſtia eſt Sacramentum nouæ legis nobiliſſimum & excellentiſſimum, in quo ſub ſpeciebus panis & vini, continetur verum corpus, & verus ſanguis Ieſu Chriſti, & per illius dignam ſumptionem gratia confertur ad ſanctificationem & perfectionem animarum.

Quibus nominibus hoc Sacramentum à ſanctis Patribus frequentiùs nuncupetur? *cap.*4.*ſect.*1.
Quare vocetur (Euchariſtia) & quid hoc nomen ſignificet? *ibid.*
An Euchariſtia ſit Sacramentum à Chriſto inſtitutum? *ſect.*2.
In quo propriè conſiſtat Sacramentum Euchariſtiæ? *ibid.*
Quænam ſit materia apta ad conficiendam Euchariſtiam? *ſect.*3.
Quænam ſit forma conſecrationis? *ſect.*4.
Quis ſit verus & proprius ſenſus verborum conſecrationis; *ibid.*
Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur? *ſect.*5.
An corpus Chriſti ſit verè & realiter præſens in Sacramento Euchariſtiæ? *ibid.* § 1.
An fiat tranſſubſtantiatio ſeu conuerſio totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti? §.2.
An Chriſti corpus ſub ſpeciebus ſacramentalibus exiſtens, videri poſſit ab oculo corporeo? §.3.
Quid cenſendum ſit de apparitionibus miraculoſis, quæ aliquando contingunt in Sacramento Euchariſtiæ? *ibid.*
Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ? *ſect.*6.
An hoc Sacramentum conferat aliquando primam gratiam à peccato mortali iuſtificantem? *ibid.*
Quænam ſint gratiæ ſpeciales, quæ per hoc Sacramentum conferuntur? *ibid.*
An peccatorum venialium remiſſio, & à peccatis mortalibus præſeruatio ſit huius Sacramenti effectus? *ibid.*
An corporis reſurrectio, & vita æterna ſit huius Sacramenti effectus? *ibid.*
An expediat frequenter hoc Sacramentum percipere? *ibid.*
Quænam diſpoſitiones requirantur ad dignam huius Sacramenti per-

perceptionem ex parte animæ? *ſect.7.§.1.*
Quænam ex parte corporis? §.2.
Quænam ſit huius Sacramenti percipiendi neceſſitas & obligatio? *ſect.8.*

De Sacrificio Miſſæ.

MIſſæ nomine ſignificatur actio illa religioſa, diuinitùs inſtituta, per quam Chriſti Domini corpus & ſanguis, ſub ſpeciebus panis & vini, à Sacerdote, cum ſacris quibuſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis, conſecratur, & in verum ac propriè dictum ſacrificium offertur, & ab ipſo offerente ſumitur.

Quid nomen (Miſſa) ſignificet? *Vid. ſect.11.§.1.*
Quid ſit Sacrificium? *ibid.*
An in Miſſa verum & propriè dictum ſacrificium offeratur? *ibid.* §.1.
Quinam ſint huius ſacrificij effectus? §.3.
An ſacrificium Miſſæ ſit non modo Latreuticum & Euchariſticum, ſed etiam propitiatorium & impetratorium? *ibid.*
Qua ratione Miſſæ Sacrificium offerri poſſit etiam pro temporalibus bonis à Deo impetrandis? *ibid.*
An Miſſæ Sacrificium effectus ſuos infallibiliter producat? *ibid.*
An ſit æqualis efficientiæ, ſiue à bono, ſiue à malo Miniſtro offeratur? *ibid.*
Pro quibus perſonis ſacrificium Miſſæ validè offerri poſſit? § 4.

De Pœnitentia.

POenitentia eſt Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, quoſdam hominis pœnitentis, & Miniſtri abſoluentis actus complectens; quo, ab hoc, ille Deo reconciliatur, & a peccatis poſt baptiſmum commiſſis abſoluitur.

Pœnitentiæ nomen ſumitur aliquando pro virtute morali, aliquando pro Sacramento nouæ legis; vide vtriuſque illius acceptionis differentiam. *cap.5.ſect.1.*
Pœnitentiæ Sacramentum à Chriſto inſtitutum eſſe probatur. *ibid. ſect.2.*
Quæ ſit neceſſitas Sacramenti Pœnitentiæ? *ibid.*

Qua

qua ratione peccata actualia poſt Baptiſmum commiſſa dicantur eſſe materia Sacramenti Pœnitentiæ ?
quinam pœnitentis actus requirantur ad hoc Sacramentum ? ibidem.
quid ſit contritio perfecta, & quo pacto ab attritione diſtinguatur? ſect. 8.
Vtrum contritio perfecta neceſſaria ſit ad Pœnitentiæ Sacramentum fructuosè percipiendum, an vero attritio ad id ſufficiat? ibid. 9.
qualis debeat eſſe attritio illa, quæ ad Sacramentum pœnitentiæ digne recipiendum ſufficiat? ſect. 10.
Vtrum Confeſſio Sacramentalis ad peccatorum remiſſionem conſequendam ex Chriſti Domini inſtitutione neceſſaria ſit? ſect. 11.
quid ſit proprie Confeſſio Sacramentalis? ibid.
quænam perſonæ & quo tempore obligentur ad Confeſſionem Sacramentalem faciendam? ſect. 12.
quænam conditiones ad Confeſſionem debite faciendam requirantur? ſect. 13.
quænam debeat eſſe integritas Confeſſionis? ſect. 14.
quænam peccatorũ circũſtantiæ in Confeſſione adhiberi debeant? ibi.
quis ſit legitimus Miniſter Sacramenti pœnitentiæ? ſect. 16.
quid de caſuum reſeruatione cenſendum ſit? ſect. 17.
quæ ſit obligatio ſecreti ſeruandi in confeſſione? ſect 20.
In quibus caſibus confeſſio nulla ſit, & ideo iteranda? ſect. 20.
quid ſit ſatisfactio Sacramentalis? ſect. 22.
quibus operibus Deo ſatisfieri poſſit? ſect. 23.
quæ ſit obligatio pænitentis circa ſatisfactionem acceptandam? ſect. 25.

De Indulgentijs & Purgatorio.

CVm per Indulgentias condonetur pena peccatis quoad culpam remiſſis debita, pro qua ſatisfactio eſſet exoluenda, & in Purgatorio poſt vitam pena illa luatur, pro qua ſatisfactio in hac vita non eſſet exoluta, ideò Doctrinæ de ſatisfactione rectè ſubiungitur ea, quæ eſt de Indulgentijs & Purgatorio.

quid per nomen Indulgentiæ intelligatur? in appendic. poſt ſect. 25 §. 1.
An in Eccleſia extet Theſaurus ex ſatisfactionibus Chriſti & Sanctorum ſuperabundantibus compoſitus, vnde applicandæ fidelibus Indulgentiæ proferuntur? ibid.
An theſauri illius diſpenſatio Eccleſiæ à Chriſto credita ſit? ibid.

quiſ-

Quinam ſit Indulgeutiarum effectus? *ibid.*
Quotuplices ſint Indulgentiæ? *ibid.*
Ad quem pertineat concedere Indulgentias? §.2.
Quænam diſpoſitiones requirantur in eo, qui indulgentiarum fructum percipere intendit? §.3.
Quid purgatorij nomine intelligatur? §.4.
Vndenam conſtet eſſe Purgatorium? *ibid.*
Vbinam ſit Purgatorij locus? *ibid.*
Quanto tempore illic animæ detineantur? *ibid.*
Quibus modis animæ illic exiſtentes iuuari poſſint? *ibid.*

De Extrema Vnctione.

EXtrema Vnctio eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum, in quo virtute vnctionis ſuper infirmi corpus à Sacerdote factæ, adiunctis certis precibus, gratia ipſi infirmo confertur, ad reſiſtendum tentationibus dæmonis, & ad ęgritudinem patienter tolerandam, imò & ad ſanitatem priſtinam, ſi eius ſaluti conducat, recuperandam.

Quod Extrema Vnctio ſit Sacramentum à Chriſto inſtitutum, *Vid. cap.6.ſect.1.*
Quis ſit proprius huius Sacramenti miniſter? *ibid.*
Quis ſit proprius huius Sacramenti effectus? *ibid.*
Quinam ſint effectus extremæ. Vnctionis? *ſect.3.*
Quis ſuſcipere poſſit hoc Sacramentum, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur? *ſect.4.*
Quænam ſit obligatio recipiendæ Extramæ. Vnctionis? *ibid.*

De Ordine.

ORdo eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum, quo confertur poteſtas, ad exercendas miniſteriorum Eccleſiaſticorum functiones; & gratia ad eaſdem dignè & fructuosè obeundas.

Quod Ordo ſit Sacramentum a Chriſto inſtitutum? *vid. cap. 6. ſect.1.*
De Varijs Ordinum gradibus, *Vid. ibid.*
De Tonſura Clericali, *ibid.*

Quis